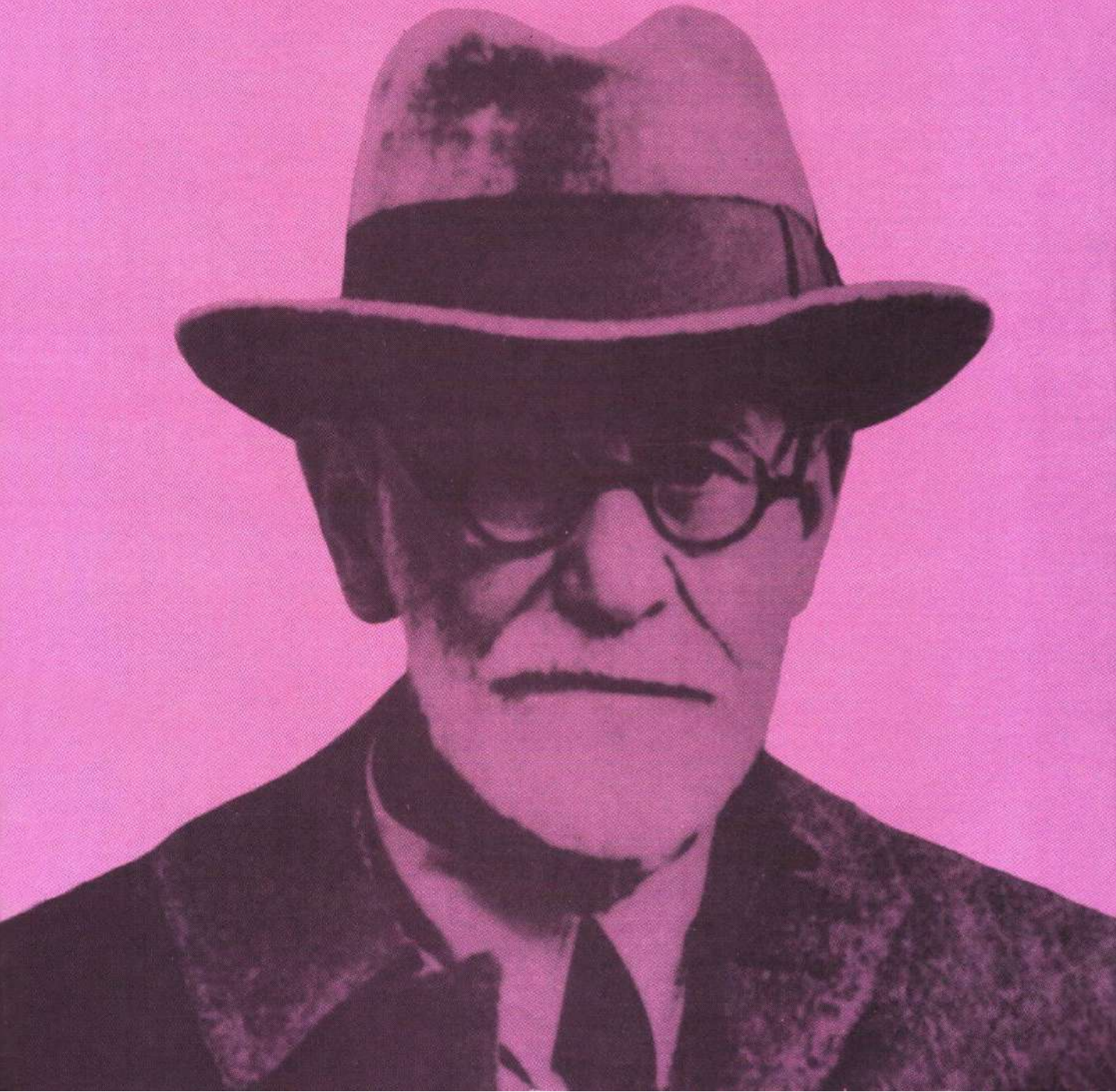

METAPSİKOLOJİ

**Çevirenler: Dr. Emre Kapkın
Ayşen Tekşen Kapkın**

SIGMUND FREUD

WETA P SIKOLoji

Sigmund
Freud
148

FREUD KİTAPLIĞI: 12

METAPSİKOLOJİ

ÇEVİRENLER :

Dr. EMRE KAPKIN-AYŞEN TEKŞEN KAPKIN

PAYEL YAYINLARI : 148
Freud Kitaplığı : 12

Dizgi : Payel Yayınevi
Dizgi operatörü : Filiz Koçer
Düzelti : H. Necmi Öztürk
Baskı : Özal Matbaası
Kapak filmleri : Ebru Grafik
Kapak baskısı : İpomet Matbaası
Cilt : Yıldız Mücellithanesi

Sigmund Freud 1856'da Moravia'da doğdu; dört ile seksen iki yaşları arasında evi Viyana'daydı: 1938'de Hitler'in Avusturya'yı işgali onu ertesi yıl öldüğü Londra'ya sığınmak zorunda bıraktı. Kariyeri sinir sisteminin anatomisi ve fizyolojisi üzerine birçok yıl süren çok parlak çalışmalarla başladı. Paris'te Charcot'nun yanında bir çalışma döneminden sonra ilgisi ilk kez ruhbilime döndüğünde hemen hemen otuz yaşındaydı. Viyana'da bir on yıl daha klinik çalışmadan sonra (başlangıçta yaşlı bir meslektaşı, Breuer'le birlikte) yarattığı ruh-çözümlemesinin doğumunu gördü. Bu, başlangıçta basitçe nevrotik hastaların zihinlerini inceleyerek onları sağaltma yöntemiymiş ama çabucak ister hasta isterse sağlıklı olsun aklın genelde işleyişi hakkındaki bilgilerin yığılmasına doğru bir gelişim gösterdi. Freud böylece çocuklukta cinsel içgüdünün normal gelişimini ortaya koyması ve büyük ölçüde düşleri incelemesine dayanan, günlük düşünce ve eylemlerimiz üzerinde etkili olan bilinçdışı güçlere ilişkin temel buluşunu yapmayı başardı. Freud'un yaşamı olaysızdı ama düşünceleri yalnızca birçok uzmanlık alanını değil son yarım yüzyılın tüm düşünsel yaşamını da biçimlendirmiştir.

Yapıtın Özgün adı:
On Metapsychology The Theory of Psychoanalysis

Türkçe birinci basım: Mart 2002

ISBN: 975-388-136-3

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI: 12

SIGMUND FREUD

METAPSİKOLOJİ

HAZ İLKESİNİN ÖTESİNDE
EGO VE İD
VE DİĞER ÇALIŞMALARI

Çevirenler:
Dr. EMRE KAPKIN
AYŞEN TEKŞEN KAPKIN

PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI'ndan daha önce yayımlananlar:

1. DÜŞLERİN YORUMU I (3. basım)
2. DÜŞLERİN YORUMU II (2. basım)
3. ESPRİLER VE BİLİNÇDİŞİ İLE İLİŞKİLERİ (3. basım)
4. OLGU ÖYKÜLERİ I
5. OLGU ÖYKÜLERİ II
6. GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ
7. RUHÇÖZÜMLEMESİNE GİRİŞ KONFERANSLARI
8. RUHÇÖZÜMLEMESİNE YENİ GİRİŞ KONFERANSLARI
9. SANAT VE EDEBİYAT
10. PSİKOPATOLOJİ
11. RUHÇÖZÜMLEMESİNİN TARİHİ
12. HİSTERİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR

İÇİNDEKİLER

Freud Kitaplığı Üzerine	9	
Sigmund Freud'un Yaşamı ve Düşünceleri	11	
Kronolojik Tablo	23	
ZİHİNSEL İŞLEYİŞİN İKİ İLKESİ ÜZERİNE		
FORMÜLASYONLAR(1911).....	27	
Editörün Görüşü.....	29	
RUHÇÖZÜMLEMESİNDE BİLİNÇDİŞİ ÜZERİNE		
BİR NOT (1912).....	43	
Editörün Görüşü.....	45	
NARSİSİZM ÜZERİNE: BİR TANITIM (1914).....		57
Editörün Görüşü.....	59	
METAPSİKOLOJİ ÜZERİNE MAKALELER [1915].....		95
Editörün Görüşü.....	97	
İÇGÜDÜLER VE DEĞİŞİMLERİ (1915).....		101
Editörün Görüşü.....	103	
İçgüdüler ve Değişimleri.....	109	
BASTIRMA (1915).....		135
Editörün Görüşü.....	137	
BİLİNÇDİŞİ (1915).....		155
Editörün Görüşü.....	157	
Bilinçdışı.....		163
I. Bilinçdışı Kavramının Doğruluğunun Kanıtlanması.....		163
II. "Bilinçdışı"nın Çeşitli Anlamları —		
Yerbetimsel Bakış Açısı.....		170
III. Bilinçdışı Duygular.....		175
IV. Bastırmanın Yerbetimi ve Dinamikleri.....		179
V. <i>Bd.</i> Sisteminin Özel Nitelikleri.....		185
VI. İki Sistem Arasındaki İletişim.....		189
VII. Bilinçdışının Değerlendirilmesi.....		195
Ek A: Freud ve Ewald Hering.....		204
Ek B: Psiko-Fiziksel Koşutluk.....		206
Ek C: Sözcükler ve Nesneler.....		209

DÜŞLER KURAMINA METAPSİKOLOJİK BİR EK (1917[1915]).....	217
Editörün Görüşü.....	219
YAS VE MELANKOLİ (1917[1915]).....	237
Editörün Görüşü.....	239
HAZ İLKESİNİN ÖTESİNDE (1920).....	261
Editörün Görüşü.....	263
EGO VE İD (1923).....	327
Editörün Görüşü.....	329
<i>Ego ve İd</i> [Önsöz].....	338
I. Bilinç ve Bilinçdışı Olan.....	339
II. Ego ve İd.....	345
III. Ego ve Süper-Ego (Ego Ülküsü).....	354
IV. İki İçgüdü Sınıfı.....	366
V. Ego'nun Bağımlı İlişkileri.....	374
Ek A: Betimsel ve Dinamik Bilinçdışı.....	386
Ek B: Büyük Libido Deposu.....	387
MAZOŞİZMİN EKONOMİK SORUNU (1924).....	391
Editörün Görüşü.....	393
"GİZEMLİ YAZI TAHTASI " ÜZERİNDE BİR NOT (1925[1924]).....	407
Editörün Görüşü.....	409
İNKAR (1925).....	415
Editörün Görüşü.....	417
AKROPOLİS' TE BİR BELLEK KARIŞIKLIĞI (1936).....	423
Editörün Görüşü.....	425
SAVUNMA SÜRECİNDE EGO'NUN BÖLÜNMESİ (1940[1938]).....	437
Editörün Görüşü.....	439
Ek: Freud'un Daha Çok Genel Ruhbilim Kuramını Ele Alan Yazılarının Listesi.....	445
Kaynakça ve Yazar Dizini.....	447
Kısaltmalar Listesi.....	462
Genel Dizin.....	463

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI ÜZERİNE

FREUD'UN tüm kitaplarını *Payel Freud Kitaplığı* başlığı altında, 16 kitaplık bir dizi olarak yayımlıyoruz. Reich'in ve Fromm'un kitaplarının yanı sıra, Freud'un kitapları da, sistemli bir biçimde Türkçe olarak yayımlanmış olacak.

Bu dizideki ciltler, Pelican Yayınevi'nin oluşturduğu *Freud Kitaplığı*'ndaki sıralamaya göre düzenlendi. Bu ciltlerde, kitabın ana başlığı altında Freud'un çeşitli çalışmaları yer almaktadır. Freud'un yazdığı tıbbi makaleler ya da daha sonra kitap halinde yayımlanmış yapıtlarının taslakları gibi, yinelemelere yol açabilecek bölümler diziye alınmamıştır. Yazılar, Freud'un aynı konudaki çalışmalarının tek bir ciltte kolaylıkla bulunabilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiş ve tarihsel bir sıra izlenmiştir.

Her çalışmanın ilk yayın tarihi, kitapların iç başlık sayfalarında belirtilmiş, düzenleme tarihi daha önceki tarihten farklı olduğunda, köşeli parantezler içinde gösterilmiştir.

Yazıların geçmişiyle ilgili diğer bilgiler, giriş notlarında ya da metnin dipnotlarında verilmiştir. Bu notlardaki sistemli göndermeler, önemli ruhçözümsele kavramların ortaya çıkışını ve gelişmesini izlemeye olanak vermektedir. Ayrıca Freud tarafından birbirini izleyen basımlarda yapılan metin düzeltmelerinin ve eklemelerin tarihleri belirtilmiş, belli durumlarda da metinlerin daha önceki biçimleri sunulmuştur.

16 ciltlik *Payel Freud Kitaplığı* arka sayfada gösterilen sıraya göre yayımlanmaktadır. Ancak Türkçe'de yayımlanmamış yapıtlara öncelik vermek ya da çeviri ile ilgili birtakım teknik zorunluluklar nedeniyle bu sıralama bazen değişebilmektedir.

FREUD KİTAPLIĞI

1. RUHÇÖZÜMLEMESİNE GİRİŞ KONFERANSLARI
(1915-17) (çıktı)
2. RUHÇÖZÜMLEMESİNE YENİ GİRİŞ KONFERANSLARI
(1932) (çıktı)
3. HİSTERİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR (Josef Breuer ile birlikte)
(1895) (çıktı)
4. DÜŞLERİN YORUMU I (çıktı)
5. DÜŞLERİN YORUMU II (çıktı)
6. GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ (1901) (çıktı)
7. ESPRİLER VE BİLİNÇDİŞİ İLE İLİŞKİLERİ (1905) (çıktı)
8. CİNSELLİK ÜZERİNE (*Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* ile, uygulama ve kuram üzerine kısa yazılar) (1905)
9. OLGU ÖYKÜLERİ I ("Dora" ve "Küçük Hans") (1909) (çıktı)
10. OLGU ÖYKÜLERİ II ("Sıçan Adam" (1911), Schreber, "Kurt Adam" (1914), Bir Kadın Eşcinsellik Olgusunun Ruhsal Kaynakları) (çıktı)
11. PSİKOPATOLOJİ (*Ket vurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926) ile, Histeri, Anksiyete Nevrozu, Sabit Fikir Nevrozu, Paranoya ve Çarpıtmalar Üzerine Kısa Çalışmalar) (çıktı)
12. METAPSİKOLOJİ (*Haz İlkesinin Ötesinde* (1920), *Ego ve İd* (1923) ve Bilinçaltı, Narsisizm, Güdüler Kuramı, Yas Tutma ve Melankoli, Mazoşizm, Zihinsel İşleyiş Kuramı)
13. UYGARLIK, TOPLUM VE DİN (*Grup Psikolojisi* (1921), *Bir Yanılsamanın Geleceği* (1927), *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları* (1930) ve kısa yazılar)
14. DİNİN KÖKENLERİ (*Totem ve Tabu* (1912-13), *Musa ve Tektanrıçılık* (1934-38) ve kısa yazılar)
15. SANAT VE EDEBİYAT (Dostoyevski, Goethe, E. T. A. Hoffman, İbsen, Jensen, Leonardo, Michelangelo, Shakespeare, Stefan Zweig Üzerine Yazılar ve 17. yy. Ressamı Christoph Haizmann Olayı) (çıktı)
16. RUHÇÖZÜMLEMESİNİN TARİHİ ("Ruhçözümsele Devinimin Tarihi Üzerine" — *Bir Otobiyografik İnceleme, Tıpdışı Analistler Sorunu, Ruhçözümlemesinin Bir Özeti* ve kısa yazılar) (çıktı)

SIGMUND FREUD'UN YAŞAMI VE DÜŞÜNCELERİ

SIGMUND FREUD 6 Mayıs 1856'da o sırada Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna bağlı Moravia'nın küçük bir kenti olan Freiberg'de doğdu. Dıştan bakıldığında seksen üç yıllık yaşamı olaysız geçti ve uzun bir öyküyü gerektirmiyordu.

Orta sınıftan bir Yahudi ailesinden geliyordu ve babasının ikinci karısından olma en büyük oğluydu. Aile içindeki konumu biraz alışılmışın dışındaydı; çünkü babasının ilk karısından iki erişkin oğlu daha vardı. Bunlar Freud'dan yirmi yaştan fazla büyüktüler; biri evliydi ve küçük bir oğlu vardı; yani Freud bir amca olarak doğmuştu. Yaşamının en erken yıllarında bu yeğen, Freud'un yaşamında yedisi kendisinden sonra doğan erkek ve kız kardeşleri kadar önemli bir yer aldı.

Babası bir yün tüccarıydı ve Freud'un doğumundan hemen sonra kendini giderek artan ticari sıkıntılar içinde buldu. O zaman, Freud üç yaşındayken Freiberg'i terk etmeye karar verdi ve bir yıl sonra tüm aile, —Manchester'e giden iki büyük üvey kardeş ve çocukları dışında— Viyana'ya yerleşti. Freud, yaşamının değişik dönemlerinde İngiltere'de onlarla buluşma düşüncesiyle oyalanmıştır ama yaklaşık seksen yıl bu gerçekleşmemiştir.

Viyana'da, Freud'un tüm çocukluğu boyunca aile en zor koşullarda yaşamıştır; fakat babası gelirini Freud'un eğitimi için harcamada büyük öncelik tanıdı çünkü oğlunun zeki ve aynı zamanda çalışkan olduğu besbelliydi. Bunun sonucunda "Gymnasium"da dokuz yaş gibi erken bir çağda bir yer edindi ve okulda geçirdiği sekiz yılın son altı yılında

düzenli olarak sınıf birincisi oldu. On yedi yaşında okulu bitirdiğinde hâlâ kariyeri belirlenmemişti; eğitimi çok genel bir eğitimdi ve ne olursa olsun üniversite okuyacağı belli olmasına karşın, değişik fakülteler önünde açıktı.

Freud birçok kez yaşamı boyunca hiçbir zaman "bir doktor olmak için özel bir eğilim" duymadığı konusunda diretmiştir. "Daha çok insani konulara doğal nesnelerden daha fazla yönelen bir tür merak tarafından yönlendirildim"¹ der. Bir başka yerde şöyle yazıyor: "Erken çocukluğumda insanlığın acılarını dindirmek için herhangi bir özlem duyduğumu hiç anımsamıyorum... Gençliğimde içinde yaşadığımız dünyanın bilmeceleri üzerine bir şeyleri anlamak ve belki de onların çözümüne katkıda bulunmak için zorlayıcı bir gereksinim duydum."² Son yılların toplumbilimsel çalışmalarını tartıştığı bir başka parçada da: "Doğal bilimler, tıp ve psikoterapi arasında yaşam boyu süren bir *détour*'dan [yolculuk —çev.] sonra, çok önceleri, düşünmek için bile çok küçük olduğum gençliğimde, beni büyülemiş olan kültürel sorunlara geri dönüyorum."³

Bize anlattığına göre Freud'un bilimsel bir kariyeri seçmesini belirleyen şey, tam da okulu bitirdiği sırada (görünüşe göre yanlış olarak) Goethe'nin olduğu söylenen "Doğa" hakkında halk için yazılmış tımturaklı bir yazının okunduğu bir toplantıda bulunması olmuştu. Ama eğer bilim yapılması gerekiyorsa pratik nedenler bunu tıpla sınırılıyordu. Freud 1873 güzünde kendini üniversiteye kaydettirdiğinde on yedi yaşındaydı. Ancak yine de bir tıp unvanı almak için hiç de acelesi yoktu. Çünkü ilk bir ya da iki yıl boyunca değişik konularda konferanslara katıldı ama giderek önce biyoloji ve sonra da fizyoloji üzerine yoğunlaştı. İlk araştırmasını üniversitede üçüncü yılında yaptı; Karşılaştırmalı Anatomi Profesörü tarafından yılanbalığı anatomisinin bir ayrıntısını araştırmakla görevlendirildi; bunun için dört yüz kadar örneği açması gerekiyordu. Hemen sonra Brücke'nin başkanlığındaki Fizyoloji Laboratuvarına girdi ve burada altı yıl mutluluk içinde çalıştı. Brücke'den genelde fiziksel bilimlere yönelik tutumunun ana hatlarını

¹[*Bir Özyaşamöyküsel Çalışma* (1925d) çalışmanın başlangıç yılları.]

²[*Tıpdışı Çözümleme Sorunu*'na (1927a) Eklenti.]

³[*Bir Özyaşamöyküsel Çalışma*'ya (1925d) Eklenti.]

kazandığına hiç kuşku yoktur. Bu yıllar boyunca Freud esas olarak merkezi sinir sistemi anatomisi üzerine çalıştı ve bir yandan da yayınlar yapmaya başladı. Ama bu laboratuvar çalışmalarından evdeki geniş ailenin gereksinimlerini karşılamaya yetecek bir gelir sağlanamayacağı kısa zamanda belli oldu. Böylece sonunda 1881'de tıp diploması almaya karar verdi ve bir yıl sonra hiç de istemeden Brücke'nin yanındaki işini bıraktı ve Viyana Genel Hastanesi'nde çalışmaya başladı.

Yaşamındaki bu değişikliği en sonunda belirleyen şey aile sorunlarından daha ivedi bir şeydi: 1882 Haziran'ında nişanlandı ve ondan sonraki tüm çabaları evliliği olası kılmaya yönelik oldu. Nişanlısı Martha Bernays, Hamburglu ünlü bir Yahudi ailesinden geliyordu ve o sırada Viyana'da yaşıyor olmasına karşın çok kısa zamanda uzakta, Kuzey Almanya'daki evine dönmek zorunda kaldı. Daha sonraki dört yıl boyunca onu görme olanağı kısa ziyaretlerle sınırlı oldu ve iki âşık hemen her gün birbirlerine yazdıkları mektuplarla yetinmek zorunda kaldılar. Freud şimdi kendine tıp dünyasında bir yer edinmeye ve ün kazanmaya çalışıyordu. Hastanenin değişik bölümlerinde çalıştı ama kısa sürede nöroanatomi ve nöropatoloji üzerine yoğunlaşmaya başladı. Bu dönemde de kokainin olası tıbbi kullanımı üzerine ilk sorgulamasını yayımladı ve bu Koller'e ilacı yerel anestezi olarak kullanma düşüncesini verdi. Freud iki ivedi plan yaptı: bunlardan biri İngiltere'deki üniversite hocalığından farklı bir aşama olmayan *Privatdozent* olarak atanmak; diğeri ise büyük Charcot'nun hüküm sürdüğü Paris'te bir süre kalmasına olanak verecek bir yolculuk bursu bulmak. Her iki hedefin de, gerçekleşmeleri halinde kendisine gerçek avantajlar sağlayacağını düşünüyordu ve 1885'de zorlu bir uğraştan sonra her ikisini de elde etti.

Salpêtriêre'de (Paris'in ünlü sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'nun yanında geçirdiği aylar, Freud'un yaşamının akışında bu kez devrimsel bir değişim yarattı. Hele çalışmalarının tümüyle fiziksel bilimlerle ilgili olduğu ve Paris'te bulunduğu sürece hâlâ beyin üzerinde dokübilimsel çalışmalar yaptığı düşünülecek olursa... O sırada Charcot'nun ilgisi özellikle histeri ve hipnotizma üzerinde yoğunlaşmıştı. Freud'un geldiği dünyada bu konulara güçlkle saygı gösterilirdi ama

onları özümsemeye başladı ve Charcot'nun kendisi onları salt nöropatolojinin dalları saydığı halde Freud için onlar aklın araştırılmasının başlangıcı anlamına geliyordu.⁴

1886 baharında Viyana'ya dönüşünde Freud, sinir hastalıklarında konsültan olarak çalıştığı bir özel muayenehane açtı ve çok gecikmiş evliliği de hemen bunu izledi. Ancak tüm nöropatolojik çalışmalarını hemen bırakmadı; daha birkaç yıl özellikle çocuklardaki beyin felci üzerinde çalıştı ve bu konuda önde gelen bir otorite oldu. Yine bu dönemde afazi⁵ üzerine önemli bir monografi yazdı. Ama giderek daha fazla bir biçimde nevrozların sağaltımıyla uğraşmaya başlıyordu. Elektroterapiyle boşa giden deneylerden sonra hipnotik telkine yöneldi ve 1888'de Liébeault ve Bernheim tarafından başarıyla uygulanan tekniği öğrenmek için Nancy'yi ziyaret etti. Bunun da doyurucu olmadığı ortaya çıktı ve Freud daha başka bir yaklaşıma yöneldi. Bir arkadaşının, Viyana'da konsültan olarak çalışan ve kendisinden hayli büyük olan Dr. Josef Breuer'in on yıl kadar önce histerisi olan bir kızı, oldukça yeni bir yöntemle iyileştirdiğini biliyordu. Breuer'i yöntemi bir kez daha uygulama konusunda ikna etti ve kendisi de çeşitli yeni olgulara uygulayıp umut verici sonuçlar aldı. Yöntem, histerinin hasta tarafından unutulmuş ruhsal bir yaralanmanın ürünü olduğu varsayımına dayanıyordu ve sağaltım, hastayı, unutulmuş yaralanmayı ona eşlik eden duygusu ile birlikte anımsamak üzere hipnotik bir duruma sokmaktan ibaretti. Çok geçmeden Freud hem yöntemde hem de onun dayandığı kuramda değişiklikler yapmaya başladı; bu sonunda Breuer ile ayrılmalarına ve Freud'un sonradan ruhçözümleme adını verdiği tüm düşünceler sisteminin gelişmesine yol açtı.

Bu andan sonra —belki de 1895'den sonra— ta yaşamının sonuna dek, Freud'un tüm entellektüel varoluşu, bu gelişme, onun geniş çaplı sonuçları ile kuramsal ve uygulamaya ilişkin yansımaları çevresinde dolandı. Freud'un keşiflerinin ve düşüncelerinin birbirini izleyen bir özetini birkaç cümlede toplamak kuşkusuz olanaksızdır; ama burada,

⁴[Nöropatoloji, beyin ve omuriliğin hücre ve dokularındaki organik değişikliklerle ilgilenir. —çev.]

⁵[Beyinde konuşmayı, konuşulanları anlamayı yöneten merkezlerin ayrı ayrı ya da birlikte tahrip olmasına bağlı konuşma bozukluğu ya da yokluğu. —çev.]

bağlantısız bir biçimde. onun, düşünce alışkanlıklarımıza getirdiği temel değişikliklerden bazıları gösterilmeye çalışılacaktır. Bu arada onun dışsal yaşamını izlemeyi de sürdürebiliriz.

Viyana'da ev yaşantısına ilişkin varoluşu değişimden yoksundur: 1891'den kırk yedi yıl sonra Londra'ya gitmek üzere yola çıkana dek eviyle muayene odası aynı binada yer almıştır. Mutlu evliliği ve büyüyen ailesi —üç oğul ve üç kız— mesleki kariyerini, en azından başlangıçta, onu çevreleyen güçlükleri dengelemiştir. Tıp çevrelerinde Freud'a karşı önyargı yaratan, yalnızca keşiflerinin doğası değil; en az onun kadar güçlü olmak üzere Viyana'nın resmi dünyasına egemen olan şiddetli antisemitik duygulardır: Üniversite profesörlüğüne atanması sürekli olarak politik nedenlerle ertelenmiştir.

Bu erken yılların özel bir yönünden sonuçları nedeniyle söz edilmeye değer. Bu Freud'un zeki ama dengesiz Berlin'li bir hekim olan ve kulak burun uzmanı olduğu halde insan biyolojisine ve yaşamsal süreçler üzerinde dönemsel görüngülerin etkisine daha geniş bir ilgi duyan Wilhelm Fliess'le olan arkadaşlığıdır. On beş yıl boyunca, 1887'den 1902'ye dek, Freud, onunla düzenli olarak yazışmış, düşüncelerinin gelişimini ona bildirmiş, ilerideki yazılarını özetleyen uzun taslaklar göndermiş ve hepsinden önemlisi, ona, kırk bin sözcükten oluşan ve "Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi" adı verilen denemesini göndermiştir. Bu deneme, Freud'un kariyerinin dönemeç noktası olarak betimlenebilecek bir zamanda, 1895'de, o, gönülsüzce fizyolojiden ruhbilime dönerken düzenlenmişti ve bu, ruhbilim olgularını salt nörolojik çerçeveye oturtma girişimiydi. Bu makale ve Freud'un Fliess'le yazışmalarının geri kalanı iyi bir şans eseri kaybolmamıştır: onlar Freud'un düşüncelerinin üzerine hayranlık verici bir ışık tutarlar ve ruhçözümlemenin sonraki buluşlarının, onun aklında, bu erken dönemde bile ne ölçüde var olduğunu gösterirler.

Fliess'le ilişkisi dışında Freud'un başlangıçta pek az dış desteği vardı. Giderek Viyana'da, çevresine biraz öğrenci topladı ama ancak on yıl kadar sonra, 1906'da bir dizi İsviçre'li ruhhekiminin Freud'un görüşlerine bağlanmasıyla bir değişim resmen başlamış oldu. Bunların başını Zürih akıl hastanesinin başhekimini Bleuler ile asistanı Jung çekiyordu. Bu, ruhçözümlemesinin ilk yayılışının başlangıcını oluşturdu.

1908'de Salzburg'da uluslararası bir ruhçözümleyiciler toplantısı yapıldı ve 1909'da Freud ile Jung bir dizi konferans vermek üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne davet edildi. Freud'un yazıları pek çok dile çevrilmeye başladı ve uygulayıcı çözümleyiciler tüm dünyaya yayıldı. Ama ruhçözümlemesinin gelişimi gerilemelerden arınmış değildi; asıl konusunun akıllarda dolaştırdığı akımlar, kolayca kabullenmelerine elvermeyecek ölçüde derinlik içeriyordu. 1911'de Freud'un önde gelen Viyana'lı destekçilerinden biri, Alfred Adler, ondan koptu; iki ya da üç yıl sonra da, Jung'un Freud'dan farkları onların ayrılımlarına neden oldu. Bundan neredeyse hemen sonra Birinci Dünya Savaşı başladı ve ruhçözümlemenin uluslararası yayılması kesintiye uğradı. Hemen bunun arkasından da en acı kişisel trajediler geldi — bir kızının ve gözde bir torununun ölümü ve yaşamının son on altı yılında onu acımasızca izleyecek olan habis hastalığın⁶ başlaması. Ancak bu dertlerin hiçbirisi Freud'un gözlemlerinin ve çıkardığı sonuçların gelişimini kesintiye uğratmadı. Düşüncelerinin yapısı yayılınaya devam etti ve —özellikle toplumbilim alanında— daha da yaygın uygulama alanı buldu. O zamana dek dünyaca ünlü bir kişi olarak tanınıyordu ama hiçbir onur O'nu 1936'da, sekseninci yaşgününde Kraliyet Derneği'nin Fahri üyesi seçilmek kadar mutlu etmedi. Aralarında Başkan Roosevelt'in de bulunduğu söylenen etkin hayranların çabalarıyla desteklenen bu ünün, Hitler 1938'de Avusturya'yı işgal ettiği sırada, yayınlarının toplanıp imha edilmesine karşın Nasyonal Sosyalistlerin en kötü aşırılıklarından onu koruduğuna hiç kuşku yoktur. Freud'un Viyana'dan ayrılması yine de gerekliydi ve o yılın Haziran'ında ailesinin bir kısmıyla Londra yolculuğuna çıktı ve bir yıl sonra 23 Eylül 1939'da orada öldü.

Freud'un çağdaş düşüncenin devrimci kurucularından biri olduğunu söylemek ve onun adını Einstein'inki ile birleştirmek bir gazeteci klişesi halini almıştır. Ancak çoğu insan bunlardan birinin getirdiği değişiklikleri özetlemede diğerinin getirdiklerini özetlemede olduğu kadar zorlanacaktır.

Freud'un keşifleri, —her ne kadar bu gruplar karşılıklı olarak birbirleriyle ilişkili olsa da— üç başlık altında toplanabilir: bir araştırma

⁶[Çene kemiğinde kanser. —çev.]

aracı, aracın ürettiği bulgular ve bulgulardan çıkarılan kuramsal hipotezler. Ancak Freud'un tüm çalışmalarının arkasında nedensellik yasasının evrensel geçerliliği inancının bulunduğunu kabul etmeliyiz. Fiziksel görüngüler bakımından bu inanç belki Brücke'nin laboratuvarındaki deneyiminden türemekte ve Helmholtz ekolüne dek uzanmaktaydı; ama Freud, bu inancı inatla zihinsel görüngüler alanına da genişletmiş ve burada olasılıkla hocası ruhhekimî Meynert'ten ve dolaylı olarak Herbart'ın felsefesinden etkilenmiştir.

En başta, Freud insan aklının bilimsel olarak incelenmesi için ilk aracın kâşifidir. Yaratıcı dâhi yazarların, zihinsel süreçler hakkında bölük pörçük içgörülerini olmuştur ama Freud'dan önce hiçbir sistematik araştırma yöntemi bulunmamaktadır. O'nun bu aracı mükemmelleştirmesi yavaş yavaş olmuştur, çünkü böyle bir araştırmanın önündeki güçlükler de yavaş yavaş çıkmıştır. Breuer'in histeriyi açıklayışındaki unutulmuş yaralanma en baştaki sorunu oluşturmuştur ve belki de tüm sorunlar arasında en temel olan odur; çünkü aklın, ne dışarıdan bakan ne de öznenin kendisi için gözleme hemen açık olmayan etkin kesimlerinin bulunduğunu kesin olarak ortaya koymuştur. Aklın bu kesimleri, Freud tarafından, metafizik ya da terminolojik tartışmalara al-dırılmaksızın, bilinçdışı diye adlandırılmıştır. Bunların varlığı, kişinin telkini tümüyle unuttuğu ama biraz önce kendisine telkin edilen bir eylemi tümüyle uyanık bir durumdayken gerçekleştirdiği hipnoz sonrası telkin olgusuyla da aynı biçimde gösterilmiştir. Böylece aklın hiçbir muayenesi bu bilinçdışı kesimi de gözönüne almadıkça tamamlanmış olamazdı. Bu nasıl yapılabilirdi? Apaçık yanıt şöyle olabilir gibi görünüyordu: hipnotik telkin yoluyla; üstelik bu, Breuer'in ve başlangıçta Freud'un kullandığı araçtı. Ama kısa süre içinde, düzensiz ve belirsiz çalıştığı, bazen de hiç işe yaramadığı için yetersiz bir araç halini aldı. Bu nedenle, yavaş yavaş Freud telkinin kullanımını terk etti ve onun yerine sonradan "serbest çağrışım" diye adlandırılan tümüyle yeni bir araç geçirdi. Akli araştırılan kişiden basitçe aklına ne gelirse söylemesini istemek gibi işitilmemiş bir planı benimsedi. Bu kritik karar hemen çok çarpıcı sonuçlar verdi; bu ilkel biçiminde bile Freud'un aracı yeni içgörüler yarattı. Çünkü bir şeylerin bir süre yüzmesine karşın er ya da geç çağrışımların akışı kuruyordu: kişi daha

başka söyleyecek bir şey bulmuyor ya da bulamıyordu. Böylece, denğin bilinçli isteğinden ayrı ve araştırmayla iş birliği yapmayı reddeden bir güç, "direnç" olgusu günışığına çıktı. Burada kuramın çok önemli bir parçası, aklı, bazen uyum içinde bazen de birbirine karşıt olarak çalışan bazıları bilinçli bazıları bilinçdışı çeşitli zihinsel güçlerden ibaret gören bir hipotez için bir temel bulunuyordu.

Sonunda bu görüngülerin evrensel olduğu ortaya çıktığı halde, ilk olarak nevrotik hastalarda gözlemlendi ve incelendi ve Freud'un çalışmalarının ilk yılları, büyük ölçüde bu hastaların "direnç"lerini yenmeye ve bu dirençlerin altında yatan şeylere ışık tutmaya yarayacak araçları keşfetmeyle ilgiliydi. Çözüm, ancak Freud'un kesiminde olağandışı bir öz-gözlemle —şimdi onun öz-çözümlemesi diye tanımlayabildiğimiz şeyle— mümkün oldu. Daha önce sözü edilen Fliess'e yazdığı mektuplarda bu olayın ilk elden güncel bir betimlemesine sahip olduğumuz için şanslıyız. Bu çözümleme, Freud'a, akılda işleyen bilinçdışı süreçlerin doğasını keşfetme ve onların bilinçli hale gelmesine karşı neden bu denli güçlü bir direnç bulunduğunu anlama olanağı vermiş; hastalarında bu direncin üstesinden gelmek ya da ondan kurtulmak için teknikler geliştirmesini sağlamış; ve hepsinden önemlisi, bu bilinçdışı süreçlerin işleyiş biçimi ile bildiğimiz bilinçli süreçlerin işleyiş arasındaki çok büyük farkı kavramasına yardım etmiştir. Bu üç noktanın her birinden biraz söz etmek yerinde olur, çünkü aslında bunlar, Freud'un, akıl hakkındaki bilgimize getirdiği katkının özünü oluştururlar.

Aklın bilinçdışı içeriğinin, tümüyle, enerjilerini doğrudan birincil fiziksel içgüdülerden alan davranışsal eğilimlerin —arzular ya da istekler— etkinliğinden ibaret olduğu görülmüştür. Anında doyum sağlamak dışında hiçbir düşünceye aldırış etmeksizin işlerler; bu nedenle de aklın, gerçekliğe uyum ve dış tehlikelerden kaçınma ile ilgili daha bilinçli öğelerine ayak uydurmamaları daha olasıdır. Dahası, bu ilkel eğilimler, büyük ölçüde cinsel ya da yıkıcı doğada olduklarından, daha toplumsal ve daha uygarlaşmış zihinsel güçlerle çatışma içine girebilirler. Bu yoldaki araştırmalar, Freud'u, çocukların cinsel yaşamlarının uzun süredir gizli kalmış sırlarını ve Oidipus karmaşasını keşfetmeye yönelten şeylerdir.

İkinci olarak Freud'un öz-çözümlemesi, onu, düşlerin doğasını so-ruşturmaya yöneltmiştir. Bunların da, nevrotik belirtiler gibi, birincil bilinçdışı itkilerle ikincil bilinçli itkiler arasındaki bir çatışma ve uzlaşmanın ürünü oldukları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle onları öğelerine çözümlemek arkalarında gizli bilinçdışı içeriklerini çıkarmaya olanak vermektedir ve de düşler hemen hemen evrensel biçimde ortaya çıkan ortak görüngüler olduklarından, onların yorumu, nevrotik hastaların direncine nüfuz etmek için en yararlı teknik bir beceri halini almıştır.

Sonunda düşlerin özenli incelemesi Freud'un birincil ve ikincil düşünce süreçleri diye adlandırdığı şeyler arasındaki ve aklın bilinçdışı ve bilinç bölgelerindeki olaylar arasındaki dikkate değer farkları sınıflandırmasına olanak vermiştir. Bilinçdışında hiçbir tür örgütlenme ya da eşgüdüm bulunmadığı; ayrı ayrı her itkinin tüm diğerlerinden bağımsız olarak doyum aradığı; birbirlerinden etkilenmeden ortaya çıktıkları; zıtlıkların tümüyle işlemez olduğu ve en zıt itkilerin yanyana gelişebildiği bulunmuştur. Böylece yine bilinçdışında düşünce çağrışımları herhangi bir mantık ilişkisi taşımayan diziler halinde ilerleyebilmektedir: benzerlikler aynılık sayılmakta, eksilerle artılar denkleştirilebilmektedir. Yine davranışsal eğilimlerin bağlandığı nesneler bilinçdışında olağanüstü biçimde değişebilmektedir — bir kişi tüm bir çağrışımlar zinciri boyunca hiçbir mantıksal temel olmaksızın bir başkasıyla yer değiştirebilmektedir. Freud, bilinçli düşünceye, özellikle birincil sürece ilişkin mekanizmaların girmesinin yalnızca düşlerin değil başka pek çok normal ya da patolojik zihinsel olayın garipliğinden sorumlu olduğunu algılamıştır.

Freud'un çalışmalarının daha sonraki kesimlerinin tümünün bu erken düşüncelerin yoğun bir yaygınlaştırılması ve işlenmesi olduğunu söylemek pek de abartılı olmaz. Onlar yalnızca psikonevrozların ve psikozların mekanizmalarını aydınlatmaya değil; dil sürçmesi, espri yapma, sanatsal yaratış, politik kurumlar ve din gibi normal süreçlere de uygulanmışlar; çoğu uygulamalı bilime —arkeoloji, antropoloji, kriminoloji, eğitim— yeni bir ışık tutmada rol almışlar; ayrıca ruh-çözümsel sağaltımın etkinliğinde de yardımcı olmuşlardır. Son olarak da Freud, bu ögesel gözlemler üzerine "metapsikoloji" dediği çok daha genel kavramlardan oluşan bir kuramsal üstyapı kurmuştur. Ancak pek

çok kişinin bunları hayranlık uyandırıcı bulmasına karşın kendisi her zaman bunların geçici hipotezler olduğu konusunda diretmiştir. Gerçekten yaşamının oldukça ileri döneminde "bilinçdışı" teriminin bulanıklığı ve pek çok çelişkili kullanımından etkilenerек örgütlenmemiş içgüdüsel eğilimlerin "id", örgütlenmiş gerçekçi kesimin "ego" ve eleştirel ve ahlâksal işlevin "Super-ego" diye adlandırıldığı, aklın yeni bir yapısal tanımını —pek çok konuya kesinlikle açıklık getirmiş olan bir yeni tanımlama— yapmıştır.

Bunlar okura Freud'un yaşamının dış olaylarıyla ve keşiflerinin kapsamına ilişkin bazı bilgiler sağlayan bir taslaktır. Daha fazlasını istemek uygun olur muydu? Biraz daha derine girmek ve Freud'un ne tür bir insan olduğunu soruşturmak? Herhalde olmazdı. Ama insanoğlunun büyük adamlara ilişkin merakı doymak bilmez ve eğer o merak gerçek öykülerle doyurulmazsa kaçınılmaz biçimde mitolojik öykülere el atar. Freud'un ilk kitaplarından ikisinde (*Düşlerin Yorumu* ve *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*) tezini sunuşu onu alışılmadık miktarda kişisel malzemeyi ortaya koymak zorunda bırakmıştır. Bununla birlikte, ya da belki de salt bu nedenle kendi özel yaşamına girme doğrultusundaki herhangi bir çabaya şiddetle karşı çıkmış ve bu yüzden de bir yığın mitin konusu olmuştur. Örneğin ilk ve en naif söylentilere göre kendini toplumun ahlâkını yıkmaya adanmış terk edilmiş bir günahkârdır. Daha sonraki fanteziler zıt yönde olma eğilimindedir: o, katı bir ahlâkçı, acımasız bir disiplinci, bir otokrat, benmerkezci ve gülümsemez ve temelde mutsuz bir adamdır. Onunla kısaca da olsa tanışmış olan birine bu her iki resim de aynı derecede aptalca gelirdi. İkinci tablo hiç kuşkusuz kısmen son yıllarındaki fiziksel ıstırabından türemiştir; ama kısmen de çok yaygın olan portrelerinin bazılarında türeyen şanssız izlenimden ileri gelmektedir. Fotoğraf çekirtmeyi sevmezdi, özellikle de profesyonel fotoğrafçılara; zaten resimleri de bazen bu durumu yansıtmaktadır; sanatçılar da her zaman ruhçözümlemenin mucidini vahşi ve ürkütücü bir görünümde gösterme gereksinimine kapılmışlardır. Ancak neyse ki çok daha sevimli ve daha doğru türden resimleri de vardır — örneğin en büyük oğlunun babasına ilişkin günlüğünde (Martin Freud, *Glory Reflected*, [1957]) bulunabilecekler gibi, bir tatilde ya da

çocuklarıyla birlikteyken çekilmiş enstantaneler. Gerçekten bu güzel ve eğlenceli kitap, pek çok yönden daha resmi ve değersiz yaşam-öykülerinin bozduğu dengeyi kurmuş ve sıradan yaşamı içindeki Freud hakkında bir şeyler getirmiştir. Bu portrelerin bazıları bize onun erken dönemlerde dolgun olduğunu ama daha geç yıllarda, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve hattâ hastalığından önce artık bunun böyle olmadığını ve yüz hatlarının da, tüm bedeninin de (orta boyluydu) temelde gergin bir enerji ve uyanık bir gözlem izlenimi yarattığını gösterir. Daha resmi tavırlarında, ciddi ama nazik ve ilgiliydi ama başka koşullarda hoş biçimde alaycı bir mizah duygusuyla eğlendirici bir konuşmacı olabilirdi. Ailesine fedakârca düşkünlüğünü keşfetmek ve onun sevgi uyandıran bir adam olduğunu ayırımsamak kolaydır. Pek çok değişik ilgisi vardı —dış geziler yapmaktan, kırsal kesimde tatil yapmaktan, dağlarda gezmekten hoşlanırdı— ve zihni meşgul eden konulara da meraklıydı: sanat, edebiyat, arkeoloji. Freud yalnız Almanca değil birçok dilde iyi okuyabilen bir kişiydi. İngilizce ve Fransızca'yı akıcı bir biçimde okur, İspanyolca ve İtalyancayı da biraz bilirdi. Öğreniminin daha sonraki kesimlerinin temelde bilimsel olmasına karşın (aslında üniversitede kısa bir süre felsefe derslerine girmiştir) lisede klasikleri okuduğu ve onlara sevgisinin hiç kaybolmadığı unutulmamalıdır. Elimizde on yedi yaşındayken bir okul arkadaşına yazılmış bir mektup var.⁷ O mektupta okul bitirme sınavlarındaki değişik konularda elde ettiği değişik başarıları anlatır: Latince'den Vergilius'tan bir parça ve Yunanca'dan tüm sorular arasında *Oedipus Rex*'ten otuz üç dize.

Kısaca Freud'a İngiltere'de Victoria tipi bir eğitimin en iyi ürününe nasıl bakıyorsak öyle bakmalıyız. Edebiyat ve sanattaki zevkleri açıkça bizimkinden farklı olacaktır; ahlâk konusundaki görüşleri kesinlikle liberal olmasına karşın Freud sonrası çağa ait değildir. Ama onda yaşamı coşkularla dolu olarak yaşamış ve acılaşmadan pek çok acı çekmiş bir adam görmeliyiz. Onda her zaman ayakta kalmış nitelikler tam dürüstlük ve doğrudanlık ve de ne denli yeni ya da olağandışı olursa olsun kendisine sunulan her olguyu ele almaya ve üzerinde durmaya entellektüel olarak hazır oluşu olmuştur. Belki de şaşırtıcı bazı özelliklere

⁷[Emil Fluss. Mektup Freud'un yazışmalarına ilişkin cilttedir (1960a).]

yol açan şey, yüzeysel bir insanlardan kaçmanın gizlemeyi başaramadığı genel bir iyilikseverlikle birleşen bu niteliklerin kaçınılmaz bir sonucu ve uzantısıdır. Aklının inceliğine karşın temelde yalın bir insandır ve eleştirel yeteneğinde bazen beklenmeyen gecikmeler olmuştur — örneğin Ejiptoloji ya da filoloji gibi kendi alanı dışında güvenilmez bir otoriteyi ve hepsinden garibi de inanmak için algı gücünün sınanması gereken birini algılayamaması; tanışlarının eksikliklerine karşı ara sıra ortaya çıkan bir körlük gibi. Ancak, Freud'un da tıpkı bizler gibi bir insanoğlu olduğunu açıklamak gururumuzu okşayabilir, oysa bu duyguya yeterinden fazla kapılmamalıyız. O güne dek normal bilinçlilikten dışlanmış olan tüm bir zihinsel olgular alanını ayırmsayabilen, düşleri ilk kez yorumlamış olan, çocukluk cinselliği olgusunu ilk kez kabul etmiş, birincil ve ikincil düşünce süreçleri arasında ilk kez ayırım yapmış yani bilinçdışı aklı ilk kez bizim için gerçek kılınmış bir adamda çok olağandışı bir şeyler olsa gerektir.

[Daha fazla bilgi arayanlar o bilgileri Freud'un Ernest Jones tarafından yazılmış üç ciltlik yaşamöyküsünde; oğluyla gelini, Ernest ve Lucie Freud'un düzenledikleri Freud'un mektuplarını kapsayan kitapta (1960a), Wilhelm Fliess'le (1950c), Karl Abraham'la (1965a) C. G. Jung'la (1974a), Oskar Pfister'le (1963a), Lou Andreas-Salomé ile (1966a), Edoardo Weiss'la (1970a) ve Arnold Zweig'la (1968a) yazışmalarının diğer ciltlerinde ve de tüm bunların ötesinde Freud'un kendi çalışmalarının çeşitli ciltlerinde bulabilirler.]

KRONOLOJİK TABLO

Bu tablo çok kaba olarak Freud'un entelektüel gelişimindeki ve görüşlerindeki köşe başlarını belirlemektedir. Dış yaşamının temel olaylarının bir kısmı da tabloya eklenmiştir.

- 1856. 6 Mayıs. Moravia'da Freiberg'de doğdu.
- 1860. Aile Viyana'ya yerleşir.
- 1865. Gymnasium'a (ortaokul) girer.
- 1873. Viyana Üniversitesine tıp öğrencisi olarak girer.
- 1876-82. Viyana'da Fizyoloji Enstitüsünde Brücke'nin yanında çalışır.
- 1877. İlk yayınlar: anatomi ve fizyoloji üzerine makaleler.
- 1881. Tıp Doktoru olarak mezun olur.
- 1882. Martha Bernays ile nişanlanma.
- 1882-5. Viyana Genel Hastanesi'nde çalışma. beyin anatomisi üzerinde yoğunlaşma: pek çok yayın.
- 1884-7. Kokainin klinik kullanımı üzerine araştırmalar.
- 1885. Nöropatoloji *Privatdozent*'i (üniversite hocası) olarak atanma.
- 1885 (Ekim)-1886 (Şubat), Paris'te Salpêtrière'de (sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'nun yanında çalışma. İlgi ilk olarak hipnoz ve histeriye yönelir.
- 1886. Martha Bernays'la evlenme. Viyana'da sinir hastalıkları üzerine özel muayenehane açış.
- 1886-93. Viyana'da Kassowitz Enstitüsü'nde nöroloji üzerine, özellikle çocuklardaki beyin felçleri üzerine sürekli çalışma ve pek çok yayın. Giderek ilginin nörolojiden psikopatolojiye kayması.
- 1887. En büyük kızının doğumu (Mathilde).

- 1887-1902. Berlin'deki Wilhelm Fliess'le arkadaşlık ve yazışma. Freud'un, bu dönemde, ona yazdığı ve ölümünden sonra, 1950'de yayımlanan mektupları görüşlerinin gelişimine pek çok ışık tutmuştur.
1887. Uygulamalarında hipnotik telkini kullanmaya başlar.
- (yak.) 1888. Histerinin katartik sağaltımında hipnozu kullanarak, Breuer'i izlemeye başlar. Giderek hipnozu bırakır ve onun yerine özgür çağrışımı geçirir.
1889. Telkin tekniğini incelemek üzere, Nancy'de Bernheim'ı ziyaret eder. En büyük oğlunun doğumu (Martin).
1891. Afazi üzerine monografi.
İkinci oğlunun doğumu (Oliver).
1892. En küçük oğlunun doğumu (Ernst).
1893. Breuer ile Freud'un "Ön İletişimler"inin yayımlanması: histeride yaralanma kuramının ve katartik sağaltımın sunumu. İkinci kızının doğumu (Sophie).
- 1893-8. Histeri, obsesyonlar ve anksiyete üzerine araştırma ve kısa makaleler.
1895. Breuer ile birlikte, *Histeri Üzerine Çalışmalar*; olgu öyküleri ve Freud'un kendi tekniğini betimlemesi, ayrıca aktarımın ilk olarak tanıtılması.
- 1893-6. Freud'la Breuer arasında giderek artan görüş ayrılığı. Freud, savunma ve bastırma kavramlarını ve de nevrozun, ego ile libido arasında bir çatışmanın sonucu olduğunu getirir.
1895. *Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi*: Freud'un Fliess'e mektupları arasında bulunur ve ilk kez 1950'de basılmıştır. Ruhbilimi nöroloji terimleri ile anlatmak için başarısız bir girişim, ama Freud'un daha sonraki çoğu kuramının habercisidir.
En küçük çocuğunun doğumu (Anna).
1896. "Ruhçözümleme" teriminin ortaya çıkışı.
Babasının ölümü (80 yaşında).
1897. Freud'un öz-çözümlemesi; yaralanma kuramının terk edilmesine ve çocuksu cinsellik ve Oidipus karmaşasının benimsenmesine yol açmıştır.
1900. *Düşlerin Yorumu*. Son bölümünde, Freud'un, zihinsel sü-

reçler, bilinçdışı ve "haz ilkesi"nin üstünlüğü üzerine tüm görüşleri ilk kez özetlenir.

1901. *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*. Bu, düşler hakkındaki kitapla birlikte, Freud'un kuramlarının, yalnızca patolojik durumlara değil normal zihinsel yaşama da uygulandığını ortaya koyar.
1902. Extraordinarius profesör olur.
1905. *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*: İnsanoğlunda, cinsel içgüdünün gelişiminin, bebeklikten erişkinliğe dek ilk kez izlenişi.
- (yak.)1906. Jung ruhçözümlemeye katılır.
1908. Ruhçözümleyicilerin ilk uluslararası toplantısı (Salzburg'da).
1909. Freud ve Jung konferans vermek üzere A.B.D.'ye çağrılırlar. Bir çocuğun ilk çözümlemesinin olgu öyküsü (Küçük Hans, beş yaşında): daha önce, erişkinlerin çözümlemesinden çıkarılmış olan sonuçların, özellikle de bebeklik cinselliği ile Oidipus ve iğdiş edilme karmaşasına ilişkin olanların desteklenmesi.
- (yak.)1910. "Narsisizm" (özseverlik) kuramının ilk ortaya çıkışı.
- 1911-15. Ruhçözümleme tekniği üzerine makaleler.
1911. Adler'in ayrılışı.
Ruhçözümsel kuramların psikotik bir olguya, Dr. Schreber'in özyaşamöyküsüne uygulanması.
- 1912-13. *Totem ve Tabu*: Ruhçözümlemenin, antropolojik malzemeye uygulanması.
1914. Jung'un ayrılışı.
"Ruhçözümsel Devinimin Tarihi Üzerine". Adler ve Jung hakkında polemik yapılan bir kesimi de içerir.
Son büyük olgu öyküsünü, "Kurt Adam"ı yazar, (1918'e dek yayımlanmamıştır).
1915. Günümüze yalnızca beş tanesi gelmiş temel kuramsal sorularla ilgili on iki "metapsikolojik" makaleden oluşan dizi.
- 1915-17 *Giriş Konferansları*: Freud'un görüşlerinin Birinci Dünya

- Savaş'na kadarki durumunun kapsamlı genel bir derlemesi.
1919. Narsisizm kuramının savaş nevrozlarına uygulanması.
1920. İkinci kızının ölümü.
Haz İlkesinin Ötesinde: "yineleme takıntısı" ve "ölüm içgüdü" kuramının ilk kez açık olarak tanıtılması.
1921. *Grup Ruhbilimi*. Ego'nun sistematik bir çözümsel incelemesinin başlangıcı.
1923. *Ego ve İd*. Aklın, id, ego ve super-ego'ya bölünmesiyle yapı ve işleyişinin büyük ölçüde düzeltilmiş tanımı.
Kanser hastalığının ortaya çıkışı.
1925. Kadınların cinsel gelişimi üzerine düzeltilmiş görüşler.
1926. *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*. Anksiyete sorunu üzerine düzeltilmiş görüşler.
1927. *Bir Yanılsamanın Geleceği*. Bir din tartışması: Freud'un geriye kalan yıllarının çoğunu adadığı bir dizi toplum-bilimsel çalışmanın birincisi.
1930. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*. Bu, Freud'un yıkıcı içgüdüler (ki "ölüm içgüdü"nün bir görünümü sayılmıştır) üzerine ilk kapsamlı çalışmasını içerir.
Freud, Frankfurt kenti tarafından *Goethe Ödülü* ile ödüllendirilir.
Annesinin ölümü (95 yaşında).
1933. Hitler Almanyada güç kazanır: Freud'un kitapları Berlin'de halk önünde Naziler tarafından yakılır.
- 1934-8. *Musa ve Tektanrıcılık*. Freud'un yaşarken yayımlanan son kitabı.
1936. Sekseninci yaş günü. Kraliyet Derneği'ne fahri üye seçilmesi.
1938. Hitler'in Avusturya'yı işgali. Freud, Londra'ya gitmek üzere, Viyana'yı terk eder. *Ruhçözümlemenin Bir Taslağı*. Ruhçözümlemenin son, bitmemiş ama köklü bir tanıtımı.
1939. 23 Eylül, Londra'da ölümü.

ZİHİNSEL İŞLEYİŞİN İKİ İLKESİ ÜZERİNE
FORMÜLASYONLAR
(1911)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

FORMULIERUNGEN ÜBER DIE ZWEI PRINZIPIEN DES PSYCHISCHEN GESCHEHENS

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1911 *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, 3 (1), 1-8.
1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 409-17.
1943 *Gesammelte Werke*, 8, 230-38.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Zihinsel İşleyişin İki İlkesiyle İlgili Formülasyonlar"

- 1925 *Collected Papers*, 4, 13-21 (Çev. M. N. Searl.)
1958 *Standard Edition*, 12, 213-26. (Değiştirilmiş bir başlıkla,
1925 basımına dayalı ama büyük ölçüde yeniden yazılmış
çeviri.)

DR. ERNEST Jones'dan Freud'un bu makaleyi 1910 Haziranında planladığını ve Schreber olgu öyküsüyle (1911c) eşzamanlı olarak üzerinde çalıştığını öğreniyoruz. Yavaş ilerlemişti yine de 26 Ekim'de Viyana Ruhçözümsele Topluluğu önünde konu hakkında konuştu ama dinleyicileri tepkisiz buldu; kendisi de sunumundan hoşnut kalmadı. Aralık'a dek gerçekten makaleyi yazmaya başlamadı. Makale 1911 Ocak'ının sonunda bitti ama bahar sonuna, *Jahrbuch*'un Schreber öyküsüyle birlikte yer aldığı sayısına dek yayımlanmadı.

Ruhçözümlemesinin klasiklerinden biri olan bu ünlü makaleyle ve de Schreber olgu öyküsünün neredeyse çağdaş üçüncü kesimiyle

Freud on yıldan fazla bir aradan sonra ilk kez klinik bulgularının düşündürdüğü genel kuramsal hipotezlerin bir tartışmasıyla uğraşıyordu. Aradan geçen sürede ruhbilimsel kuram sorunlarına yalnızca ara sıra değinilmişti; örneğin espriler üzerine kitabının (1905c) VI. Bölümünde, *P.F.K.*, 7, s. 691 v.s. Böyle bir tartışmaya ilk kapsamlı girişimi yarı nörolojik terimlerle 1895'deki "Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi'nde yer almış ancak yaşamı boyunca yayımlanmamıştır (Freud, 1950a). *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) VII. Bölümü çok benzer bir hipotezler kümesinin sunumudur ama bu kez salt ruhbilimsel terimlerle. Buradaki makalelerin çoğu malzemesi (özellikle de daha baştaki kesimi) doğrudan doğruya iki kaynaktan türer. Çalışma bir stok dökümü doğasındaymış izlenimi verir. Sanki Freud daha eski bir döneme ilişkin temel hipotezler üzerine kendi gözlemlerini ortaya koyuyor ve onları yakın gelecekte yer alacak ana kuramsal tartışmalarda —örneğin narsisizm makalesi ve büyük metapsikolojik makaleler dizisi— bir temel olmak üzere hazırlıyor gibidir.

Görüşlerinin elimizdeki sunumu son derece yoğundur ve bugün bile özümlemesi zordur. Şimdi Freud'un uzun süredir aklında olmayan pek az şeyi bu makalede söylediğini bilmemize karşın yayımlandığı tarihte okurları şaşırtıcı derecede yeniliklerle dolu olmasıyla çarpmış olsa gerek. Örneğin s. 37 v.s. daki (1) le işaretlenmiş paragraflar gerçekten ne "Proje" ile ne de metapsikolojik makalelerle hiçbir tanışıklığı olamamış ve ne de *Düşlerin Yorumu*'nda neredeyse aynı derecede yoğun ve oldukça sistemsiz pek çok parçadan nasıl bir ışık türeteceklerse türetmek zorunda olanlara karanlık gelecekti. Freud'un ilk dinleyicilerinin tepkisiz kalması pek de şaşırtıcı değil.

Çalışmanın ana konusu sırasıyla birincil ve ikincil zihinsel süreçlere egemen olan düzenleyici ilkelerdir (haz ilkesi¹ ve gerçeklik ilkesi). Aslında sav "Proje'de ortaya konmuştu. *Düşlerin Yorumu*'nun VII. Bölümünde (*P.F.K.*, 5, 315-20 ve 325 v.d.) yeniden tartışıldı. Ama en kapsamlı ele alınışı elinizdekinden üç yıl kadar sonra yazılan

¹Güncel "haz ilkesi" terimi ilk kez olarak bu makalede ortaya çıkar (aşağıda 34).

düşlerin metapsikolojisi üzerine makaleye (1917*d* [1915]) saklandı. Freud'un gerçekliğe ilişkin zihinsel tutumumuz konusu üzerindeki görüşlerinin gelişiminin ayrıntılı bir özeti o makalenin Editörün Girişi'nde bulunacaktır (aşağıda s. 219-21'e bkz.).

Çalışmanın sonuna doğru daha ileri gelişimi (ana konu gibi) daha sonraki araştırmaya bırakılmış başka birçok ilişkili konu açılır. Tüm makale aslında (Freud'un kendisinin de aşağıda s. 40-1'de değindiği gibi) bir hazırlık ve araştırma doğasındadır ama bu yüzden hiç de daha az ilginç değildir.

ZİHİNSEL İŞLEYİŞİN İKİ İLKESİ ÜZERİNE FORMÜLASYONLAR

UZUN süre önce her nevrozun sonuç olarak ve belki de bu yüzden amaç olarak hastayı gerçek yaşamın dışına çıkmaya, gerçekliğe yabancılaştırmaya zorladığını gözlemledik.¹ Böyle bir olgu Pierre Janet'nin de gözleminden kaçmamıştır; nevrotiklerin özel bir niteliği olarak "gerçeklik işlevinin" bir yitiminden söz etmiştir: ama bu bozuklukla nevrozun temel belirleyicileri arasındaki bağlantıyı keşfetmemiştir.² Nevrozların oluşumuna bastırma sürecini getirerek bu bağlantı üzerine bir miktar içgörü kazanabildik. Nevrotikler gerçeklikten uzaklaşırlar çünkü onun ne tümüne ne de parçalarına katlanamazlar. Gerçeklikten bu uzaklaşmanın en uç türü, ortaya çıktığında çılgınlıklarını bozan belli olayı yadsımaya çalışan, belirli varsanısal psikoz olguları tarafından gösterilir (Griesinger).³ Ama aslında her nevrotik gerçekliğin bazı parçaları için aynı şeyi yapar.⁴ Şimdi de biz nevrotiklerin ve genel olarak insanlığın gerçeklikle ilişkisinin gelişimini araştırma ve bu yolla gerçek dış dünyanın ruhbilimsel

¹[“Psikoza kaçış” deyimiyle anlatılan düşünce Freud’un “Savunma Nöro-psikozları” üzerine ilk makalesinin (1894a) III. Kesiminde bulunmaktadır. Güncel hastalığa kaçış” deyimi histerik nöbetler üzerine makalesinde (1909a) ortaya çıkar. *P. F. L.* 10, 99 ve 100 n.. 1.]

²Janet, 1909.

³[W. Griesinger (1817-68) Freud’un hocası Meynert’in çok hayranlık duyduğu daha eski kuşaktan ünlü bir Berlin’li ruhhekimiydi. Metinde anılan parça hiç kuşkusuz Freud’un *Düşlerin Yorumu*’nda (1900a) üç kez *P. F. K.*, 4, 106, 142-3 ve 280 n. 6 ve yine espriler üzerine kitabının (1905c) VI. bölümünde değinilen (*P. F. K.*, 7, 228) parçadır. Bu parçada Griesinger (1845, 89) hem psikozların hem de düşlerin istek doyurucu niteliğine dikkat çeker.]

⁴Otto Rank (1910) son zamanlarda Schopenhauer’ın *İstenç ve Düşünce Olarak Dünya*’sında [II. Cilt (Ekler) 32. Bölüm] gösterilen bu nedenselliğin belirgin biçimde açık haberciliğine dikkat çekmiştir.

anlamını kuramlarımızın yapısına yerleştirme göreviyle karşı karşıyayız.

Ruhçözümlemesi üzerine kurduğumuz ruhbilimde başlangıç noktası olarak gariplikleriyle çözümleme içinde tanıştığımız bilinçdışı zihinsel süreçleri almaya alıştık. Bunları daha eski, birincil süreçler, tek zihinsel süreç türü oldukları bir gelişim evresinin kalıntıları olarak kabul ettik. Bu birincil süreçlerin boyun eğdiği egemen amacı ayırmsamak kolaydır; bu haz-hazsızlık ilkesi ya da daha kısa olarak haz ilkesi diye tanımlanır.⁵ Bu süreçler haz elde etmeye çabalar; ruhsal etkinlik hazsızlık uyandırabilecek her olaydan geri çekilir. (Burada bastırmayı buluruz.) Gece düşlerimiz ve rahatsızlık verici izlenimlerden kendimizi uzaklaştırma doğrultusundaki uyanıklık eğilimimiz bu ilkenin egemenliğinin kalıntılarıdır ve onun gücünü kanıtlar.

Ruhsal dinlenme durumunun içsel gereksinimlerin dayatıcı istemleri tarafından başlangıçta bozulduğunu öne sürdüğüm zaman başka bir yerde⁶ geliştirdiğim düşünce çizgilerine dönüyor olacağım. Bu dayatıcı istemler ruhsal dinlenmeyi bozduğunda düşünülen (istenen) her şey, bugün bile her gece düş düşüncelerimizde olduğu gibi, basit olarak varsanısal biçimde sunulurlar.⁷ Bu varsanı aracılığıyla doyum girişiminin terk edilmesine yönelten şey yalnızca umulan doyumun ortaya çıkmaması, yaşanan düş kırıklığıydı. Varsanı yerine ruhsal aygıt dış dünyada gerçek koşulların bir kavramını oluşturmak ve o koşullarda gerçek bir değişiklik yapmaya girişmeye karar vermek zorunda kalmıştı. Böylece zihinsel işleyişin yeni bir ilkesi ortaya çıktı; akla sunulan şey artık uzlaşılan değil uzlaşılsa da gerçek olandı.⁸ *Gerçeklik ilkesinin* yerleşmesinin önemli bir adım olduğu görülmüştür.

⁵[Bu güncel “haz ilkesi” teriminin ilk ortaya çıkışı gibidir. *Düşlerin Yorumu*’nda her zaman “hazsızlık ilkesi” diye adlandırılmıştır (ö.m. P. F. K., 5, 317).]

⁶*Düşlerin Yorumu*’nun Genel Kesiminde. [Yani VII. Bölümde. Özellikle P. F. L., 4, 718-21, 757 v. s.]

⁷Uyku durumu zihinsel yaşamın gerçekliğin ayırmsanmasından önceki haline benzerliği yeniden kurabilir çünkü uykunun ön koşulu gerçekliğin bilerek reddedilmesidir (uyuma isteği).

⁸Yukardaki şematik özeti biraz daha ayrıntıyla genişleteceğim. Haz ilkesinin kölesi olan ve dış dünyanın gerçekliğini göz ardı eden bir örgütlenmenin en kısa zaman sü-

(1) İlk planda yeni istemler ruhsal aygıtta yetersiz ya da belirsiz bilgimiz yüzünden çok üstün körü bir biçimde anlatabildiğimiz bir uyumlar dizisini gerekli kılar.

Dış gerçekliğin artmış önemi bu dış dünyaya yönelmiş algı organlarının ve de onlara ilişik *bilincin* önemini artırır. Şimdi bilinçliliğin o güne dek tek ilgi odağı olan haz ve hazzı nitelikleri yanında duysal nitelikleri de kavraması öğrenilmiştir. İvedi bir içsel gereksinim doğduğunda verileri zaten bildik olsun diye düzenli olarak dış dünyayı araştıran bir özel işlev oluşturulmuştur — *dikkat*⁹ işlevi. Onun etkinliği duyu izlenimlerinin ortaya çıkmasını beklemek yerine onlarla yarı yolda buluşur. Belki de aynı zamanda görevi bu düzenli bilinç etkinliğinin sonuçlarını dökmek olan bir *gösterge* sistemi oluşur — *bellek* diye adlandırdığımız şeyin bir kesimi.

Ortaya çıkan bazı düşünceleri hazzı ürettikleri için yükleme

resi için bile kendini sürdüremeyeceği, öyle ki böyle bir örgütlenmenin hiç var olmayacağı biçiminde haklı olarak karşı çıkılabilir. Ancak insan bebeğin —annesinin ona baktığını da eklemek koşuluyla— neredeyse böyle bir ruhsal sistemi gerçekleştirdiğini göz önüne alacak olursa böyle bir kurgunun kullanılması doğrulanmış olur. Bebek, olasılıkla içsel gereksinimlerinin doyumunu varsanılacak bir uyaran artışı ve doyum yokluğu olduğunda hazzı ağız ve kollarının bacaklarının debelenmesi biçimindeki devinimsel boşalmalarla ortaya koyacak ve sonra varsanıladığı doyumunu yaşayacaktır. Daha sonra daha büyük bir çocuk olarak bu boşalım davranışlarını duygularını dışavurma yöntemi olarak isteyerek kullanmayı öğrenir. Çocuğun daha sonraki bakımı bebeklerin bakımını örnek aldığından haz ilkesinin egemenliği ancak çocuk ana babasından ruhsal olarak tümüyle ayrıştığında sona erer. —Dış dünyanın uyaranlarına kapalı ve beslenme gereksinimlerinin bile (Bleuler'in [1912] terimini kullanacak olursak) otistik [dış dünyayla ilişkinin en aza indirgendiği ve kişinin duygusal gereksinimlerini içsel olarak doyurduğu, yineleyen devinimlerde ve cümlelerde belirli bozukluk. —*çev.*] biçimde doyurulduğu bir ruhsal sistemin zarif bir örneğini besin deposu kabuğunun içinde bulunan kuş yumurtası sağlar çünkü onda anneden elde edilen bakım onun sıcaklık sağlamasıyla sınırlıdır. — Eğer haz ilkesine göre yaşayan bir sistemin onun dış dünyanın uyaranlarından kaçınmasına olanak verecek aygıtları olması gerektiği konusunda diretilecek olursa bunu bir düzeltme değil tartışılan şematik tablonun bir genişletilmesi sayarım. Bu tür aygıtlar yalnızca içsel hoşnutsuzluk verici uyaranlara sanki dışsal olmuşlar gibi davranan yani onları dış dünyaya iten “bastırma”nın bir karşılığıdır.

⁹[Freud'un dikkat hakkında bazı değinimleri “Bilinçdışı”nın Editörün yazdığı 50. dipnotta bulunacaktır (aşağıda s. 191).]

dışında bırakılan bastırmanın yerini belli bir düşüncenin doğru mu yanlış mı olduğuna —yani gerçeklikle uyum içinde olup olmadığına— karar vermek zorunda olan bir *tarafsız yargı hükmü*¹⁰ alır ve kararı belirleyen de gerçekliğin bellek izleriyle bir kıyaslama yapılmasıdır.

Şimdi haz ilkesinin egemenliği altında uyarıların yığılmasına karşı zihinsel aygıtı yükten kurtarma aracı olarak hizmet görmüş olan ve bu görevi bedenin içine (dışavurumcu devinimlere, görünümlerle oynamaya ve de duygu gösterilerine yol açan) sinir uyarıları göndererek gerçekleştirmiş olan devinimsel boşalımı yeni bir işlev atanmıştır. Artık devinimsel boşalım gerçekliğin uygun biçimde değiştirilmesinde kullanılmaktadır; *eyleme* dönüştürülmüştür.

Devinimsel boşalımın (eylem üzerinden) artık gerekli hale gelen durdurulması, düşüncelerin sunumundan gelişen düşünme süreci aracılığıyla sağlanır. Düşünmeye, boşalım süreci ertelendiğinde, zihinsel aygıtın uyarının artan gerilimine dayanmasını olası kılan özellikler verilmiştir. O temelde deneysel bir eylemde bulunma türüdür ve ona oldukça küçük yük niceliklerinin yer değiştirmesiyle aynı zamanda onların daha az harcanması (boşalması) eşlik eder.¹¹ Bu amaca ulaşmak için özgürce yer değiştirebilen yüklerin "bağlı" yüklere dönüştürülmesi gerekir ve bu da tüm yükleme sürecinin düzeyinin artması yoluyla gerçekleştirilir. Salt düşünsel sunumların ötesine uzandığı ve nesnelerin izlenimleri arasındaki ilişkiye yöneltildiği sürece düşünmenin başlangıçta bilinçdışı olması ve sözel kalıntılara bağlanmadıkça bilinç tarafından algılanabilen daha ileri nitelikler kazanması olasıdır.¹²

¹⁰[Freud tarafından sıkça yinelenen bu kavram espriler üzerine kitabının ilk basımı kadar eskilerde ortaya çıkar. (1905c VI. bölüm *P. F. K.*, 7, s. 206 ve n. 14) ve daha derinlemesine "Yoksama" üzerine geç makalesinde (1925h) aşağıda s. 419'da incelenir. Ayrıca "Bilinçdışı"na bkz. (1915e) aşağıda s. 185.]

¹¹[Bu önemli kuram Freud tarafından *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a) *P. F. K.*, 5 s. 298-9 ve daha açık olarak *Espriler*'de aynı yayın, 7, s. 225 ayrıca daha ileri göndermelerin de yapıldığı "*İnkâr*" da (1925h) aşağıda s. 421 ve n. 9'da öne sürülmüştür.]

¹²[Bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900a) *P. F. L.*, 4, 729-30, 771n. ve 779. Bu "Bilinçdışı"nın (1915e) VIII. kesiminde daha da geliştirilir. Aşağıda s. 202.]

(2) Zihinsel aygıtımızın [enerji] harcamasından tasarruf biçimindeki ekonomik ilkeye dek izi sürülebilen genel bir eğilimi, haz kaynaklarını elimizin altında tutmadaki inatçılığımız ve onlardan vazgeçmedeki güçlüğümüzde anlatım buluyor gibidir. Gerçeklik ilkesinin işe karışmasıyla bir düşünce etkinliği türü ayrışır; gerçeklik sınamadan uzak tutulur ve yalnızca haz ilkesinin emrinde kalır.¹³ Bu etkinlik daha önce çocukların oyununda başlayan *düşlemlemedir* ve daha sonra *gündüz düşü* olarak devam ederken gerçek nesnelere bağımlılığı terk eder.

(3) Burada tek bir cümlede şematik olarak yoğunlaştırılan tüm ruhsal sonuçlarıyla birlikte haz ilkesinin yerine gerçeklik ilkesinin geçmesi aslında hemen gerçekleşmez, tüm süreç boyunca eşzamanlı da kalmaz. Çünkü bu gelişme Ego içgüdüleri içinde sürerken cinsel içgüdüler onlardan çok farklı bir biçimde ayrışır. Cinsel içgüdüler önce otoerotik olarak davranırlar; doyumlarının öznesini kendi bedeni içinde sağlarlar ve bu yüzden de kendilerini gerçeklik ilkesinin kurulması için gereksinilen engellenme konumunda bulmazlar; daha sonra bir nesne bulma süreci başladığında ise bu, cinsel gelişimi erinliğe dek geciktiren uzun gizlilik evresi tarafından kesintiye uğratılır. Bu iki etmen —otoerotizm ve gizlilik evresi— sonuç olarak cinsel içgüdüğü ruhsal gelişimi içinde tutar ve çok daha uzun süre haz ilkesinin çoğu insanın hiçbir zaman kurtulamadığı egemenliği altında kalmasına yol açar.

Bu koşulların sonucunda bir yandan cinsel içgüdüyle düşlem, öte yandan da Ego içgüdüleriyle bilincin etkinlikleri arasında daha sıkı bir bağlantı ortaya çıkar. Gerek sağlıklı gerekse nevrotik insanlarda bu bağlantı (her ne kadar yeni ortaya atılmış olan kalıtsal ruhbilim onu *ikincil* bir bağlantı saymamıza yol açıyorsa da) bizi çok derinlemesine

¹³Aynı biçimde zenginliği topraklarının ürününü sömürmeye dayanan bir ulus belirli bölgeleri özgün durumlarını korumaya ayırır ve onları uygarlığın getirdiği değişimlerden korur. (Örn. Yellowstone Parkı) ["Yaratıcı Yazarlar ve Gündüz Düşleri"nde (1908e) *P. F. L.*, 14, 129 ve Histerik Düşlemler ve Çift Cinsellik İlişkileri'ndeki (1908a) *P. F. L.*, 10, 87 v. s. tartışmalara bkz. "*Realitätsprüfung*" terimi ilk kez bu tümcede görünüyord gibidir.]

olmasıyla etkiler. Otoerotizmin sürmesi cinsel nesne ile çaba ve erteleme gerektiren gerçek doyum yerine daha kolay olan anlık ve imgelemsel doyumun korunmasını olası kılan şeydir. Düşlem dünyasında bastırma tüm gücüyle sürer; eğer yüklerinin bir hazzsızlık ortaya çıkarması olasıysa düşüncelere ketvurulmasını *in statu nascendi*, [doğum anında —çev.] bilinç tarafından ayırmsanmasından önce, gerçekleştirir. Bu bizim ruhsal örgütlenmemizin zayıf noktasıdır ve mantıksal hale getirilmiş düşünce süreçlerini yeniden haz ilkesinin egemenliği altına sokmak için kullanılabilir. Bu nedenle nevroza ruhsal bir yatkınlığın temel kesimi cinsel içgüdülerin gerçekliği göz önüne alma yönünde eğitilmesindeki bir gecikmede ve bununla bağlantılı olarak bu gecikmeyi olası kılan koşullarda yatar.

(4) Tıpkı haz Ego'sunun *istemekten*, haz elde etmeye çalışmaktan ve hazzsızlıktan kaçınmaktan başka hiçbir şey yapamaması gibi gerçeklik Ego'sunun da *yararlı olanın* peşinde koşmak ve kendini zarar görmekten uzak tutmaktan başka hiçbir gereksinimi yoktur.¹⁴ Gerçekten haz ilkesinin yerine gerçeklik ilkesinin geçmesi haz ilkesinin bir kenara atıldığı anlamına gelmez yalnızca koruma altına alınmıştır. Sonuçları belirsiz anlık bir hazdan vazgeçilir ama yalnızca yeni bir yoldan daha sonraki bir zamanda güvenceli bir haz elde etmek için. Ama bir yerine-geçenin bıraktığı ruh-içi izlenim öylesine güçlü olmuştur ki özel bir dinsel söylemceye yansımıştır. Dünyasal hazlardan —gönüllü ya da zoraki— vazgeçişin sonraki yaşamda ödüllendirileceği doktrini aklın bu devriminin söylemsel bir yansıtmasından başka bir şey değildir. Bu çizgiyi ısrarla koruyarak *dinler* bu yaşamdaki hazlardan mutlak bir vazgeçmeyi gelecekteki bir varoluşta giderileceği vaadiyle sağlayabilmişlerdir ama bu yolla haz ilkesine bir yengi elde edebilmiş değillerdir. Bu yengiyi başarmaya en

¹⁴Gerçeklik Ego'sunun haz Ego'suna üstünlüğü Bernard Shaw tarafından şu sözcüklerle zekice ifade edilmiştir: “En az direnç bulunan yönde rahatlamak yerine en avantajlı doğrultuyu seçebilmek.” (*İnsan ve Üstüninsan: Bir Güldürü ve Bir Felsefe*) [III. Perdenin Mozart'sı perde arasının sonlarında Don Juan'nın bir sözü. — “Haz Ego'su” ile “gerçeklik Ego'su” arasındaki ilişkilerin daha ayrıntılı bir özeti “İçgüdüler ve Değişimleri”nde (1915c) verilmiştir. Aşağıda s. 127-29.]

çok yaklaşan *bilimdir*; ancak bilim de çalışması sırasında entelektüel haz sunar ve pratik hazzın sonda olduğunu vaat eder.

(5) *Eğitim* pek de sıkıntı çekmeden haz ilkesinin fethedilmesine, onun gerçeklik ilkesiyle yerdeğiştirmesine yönelik bir kışkırtma olarak tanımlanabilir; yani Ego'yu etkileyen gelişimsel süreçten yardımını esirgememeye çalışır. Bu amaçla, eğitimcilerin bir ödülü olarak sevgi sunumundan yararlanır; dolayısıyla eğer şımarık bir çocuk bu sevgiye her koşulda sahip olduğunu ve ne olursa olsun yitiremeyeceğini düşünürse eğitim başarısız olur.

(6) *Sanat* kendine özgü bir biçimde iki ilke arasında bir uzlaşma meydana getirir. Bir sanatçı aslında, onun ilk istemi olan içgüdüsel doyumun terk edilmesini kabul edemediği için gerçeklikten uzaklaşan ve erotik ve tutkulu isteklerinin düşlem yaşamında özgür kalmasına izin veren bir insandır. Ancak düşlemlerini, insanların gerçekliğin değerli yansımaları olarak değer verdiği, yeni tür gerçekler halinde biçimlendirmek için özel yeteneklerden yararlanarak bu düşlem dünyasından gerçekliğe geri uzanan yolu bulur. Böylece dış dünyada gerçek değişiklikler meydana getirmenin dolambaçlı yolunu izlemekten, belli bir yolla ve gerçekten olmayı istediği kahraman, kral, yaratıcı ya da gözde olur. Ama bunu yalnızca gerçekliğin talep ettiği terk etme karşısında diğer insanlar da kendisi gibi doyumsuzluk hissettiği ve haz ilkesinin gerçeklik ilkesiyle yerdeğiştirmesinin sonucu olan bu doyumsuzluk kendi başına gerçekliğin bir bölümü olduğu için başarabilir.¹⁵

(7) Ego, bir *haz-Ego*'sundan bir *gerçeklik-Ego*'suna dönüşümünü sürdürürken cinsel içgüdüler çeşitli ara evrelerle kendilerini başlangıçtaki otoerotizmlerinden üretimin hizmetindeki nesne sevgisine götüren değişikliklerden geçerler. Eğer bu iki gelişim sırasındaki her adımın daha sonraki nevrotik hastalığa bir yatkınlığın yeri haline gelebileceğini düşünmekte haklıysak bunu izleyen hastalığın aldığı

¹⁵Otto Rank'ın (1907) aldığı benzer konuma bkz. [Ayrıca “Yaratıcı Yazarlar ve Gündüz Düşleri” (1908e), *P. F. L.*, 14, 129 ve *Giriş Konferansları* (1916-17), *P. F. L.*, 1, 423-4, 23. Konferansın son paragrafına da bakınız.]

biçimin (*nevroz seçimi*) Ego'nun ve libidonun gelişiminin, yatkınlık oluşturan gelişim ketlenmesinin meydana geldiği, belli evresine bağlı olacağını varsaymak ussaldır. Böylece iki gelişimin (henüz incelenmemiş olan) kronolojik özelliklerine ve eşzamanlılıklarındaki olası çeşitlemelere beklenmedik bir önem ilişir.¹⁶

(8) Hiçbir araştırmacının büyük bir Öz-denetim harcamaksızın alışamadığı bilinçdışı (bastırılmış) süreçlerin en tuhaf niteliğinin nedeni bu süreçlerin gerçeklik sınavasını tümüyle yok saymalarıdır; tıpkı eski haz ilkesinin egemenliğinde otomatik olarak gerçekleştiği gibi düşünce gerçekliğini dış gerçeklikle ve isteklerini onların doyurulmalarıyla —olayla— bir tutarlar. Buradan da bilinçdışı düşlemleri bilinçdışı hale gelmiş olan anılardan ayırma gücü.¹⁷ Ama insan kendisinin, gerçeklik ölçeklerini bastırılmış ruhsal yapılara uygulama ve buna bağlı olarak belki de güncel olmadıkları gerekçesiyle düşlemlerin belirtilerin oluşumundaki önemini küçümsemesine ya da herhangi bir suçun işlendiğine dair kanıt olmadığı için nevrotik bir suçluluk duygusunu başka kaynaklarda arama yanılgısına düşmesine asla izin vermemelidir. İnsan keşfetmekte olduğu topraklarda geçerli olan para birimini kullanmak zorundadır — bizim örneğimizde bu birim nevrotiktir. Örneğin kişinin şöyle bir düşü çözmeye çalıştığını varsayın. Uzun ve acılı bir hastalık boyunca babasına bakmış olan bir adam bana babasının ölümünü izleyen aylarda düşünde sürekli olarak *babasının tekrar hayatta olduğunu ve kendisiyle her zamanki gibi konuştuğunu; ama babasının, gerçekten ölmüş olmasının, ancak bunu bilmemesinin aşırı ölçüde acı verici olduğunu duyumsadığını gördüğünü* söyledi. Bu görünürde anlamsız düşü anlamının tek yolu "babasının gerçekten ölmüş olması" sözcüklerinin başına "düş görenin istediği gibi" ya da "onun isteğinin sonucu olarak" ve dahası sonuna da

¹⁶[Bu tema "Takıntılı Nevroza Yatkınlık" da (1914*i*), *P. F. L.*, 10, 142 v. s. geliştirilmiştir.]

¹⁷[Bu güçlük *Giriş Konferansları*'nın (1916-17), *P. F. L.*, 1, 414 v. s., 23. Konferansının son bölümünde uzunca tartışılmıştır.]

"onun [düşgörenin] bunu istemiş olması" sözcüklerini eklemektir. Düş düşüncesi bundan sonra şu hali alır: henüz yaşarken (bir kurtuluş olarak) babasının ölümünü istemek zorunda kalması kendisi için acı verici bir anıydı ve eğer babası bu konudan şüphelenmiş olsaydı ne kadar korkunç olurdu! Dolayısıyla burada söz konusu olan sevilen birinin yitirilmesinden sonraki bildik kendini suçlama olgusudur ve bu örnekte kendini suçlama babaya yönelik ölüm isteklerinin çocuksu önemine geri gider. ¹⁸

Bunların kaçınılmaz olduğu mazeretini öne sürersem açıklayıcı olmaktan çok hazırlayıcı olan bu kısa makalenin eksiklikleri belki de yalnızca küçük ölçüde bağışlanacaktır. Gerçeklik ilkesine uyumun ruhsal sonuçları üzerine bu birkaç sözde şimdilik kendime saklamayı yeğleyeceğim ve kuşkusuz doğrulanması hiç de az çaba gerektirmeyecek olan görüşleri anıştırmak zorunda kaldım. Ama bu sayfalarda gerçeklik ilkesinin egemenliğinin nasıl başlamakta olduğunun da iyi okurların dikkatinden kaçmayacağını umarım.

¹⁸[Bu düş makalenin yayımlanmasından kısa bir süre sonra *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a), 1911 basımına *P. F. L.*, 4, 559-60, eklenmiştir.]

RUHÇÖZÜMLEMESİNDE BİLİNÇDİŞİ
ÜZERİNE BİR NOT
(1912)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

RUHÇÖZÜMLEMESİNDE BİLİNÇDİŞİ ÜZERİNE BİR NOT

(A) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"Ruhçözümlemesinde Bilinçdışı Üzerine Bir Not"

1912 *Proceedings*, Ruhsal Araştırma Derneğinin, 26 (66. Bölüm), 312-18.

1925 *Collected Papers*, 4, 22-9.

1958 *Standard Edition*, 12, 255-66. (1912 metninin editöryel eklemelerle yeniden basımı.)

(B) ALMANCA ÇEVİRİLER:

"Einige Bemerkungen über den Begriff des Unbewussten
in der Psychoanalyse"

1913 *Int. Z. ärztl. Psychoanal*, 1 (2), 117-23.

1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 433-42.

1943 *Gesammelte Werke*, 8, 430-39.

FREUD 1912'de Londra Ruhsal Araştırma Derneği tarafından *Gelişmeler*'in "Özel Tıp Bölümü"ne katkıda bulunmak üzere davet edilmişti ve sonuç elinizdeki makaleydi. Freud tarafından İngilizce olarak yazılmıştı ama öyle görünüyor ki 1912 Kasım'ında yayımlan-

masından önce İngiltere'de gözden geçirilmişti. Almanca bir versiyonu *Zeitschrift*'in Mart 1913 sayısında çıktı. Dış görünüşe bakılırsa onun da bizzat Freud tarafından yazılmadığını gösteren bir şey yoktu. Ama Dr. Jones'dan (1955, 352) aslında bunun Freud'un İngilizce makalesinin, baş taraftarlarından biri olan Hanns Sachs tarafından yapılmış bir çevirisi olduğunu öğreniriz. Son olarak, makale 1925'de *Collected Papers*'ın IV. Cildinde yeniden basıldığında terminolojiyi güncelleştiren hafif bir "ikincil gözden geçirme"ye tabi kılındığı eklenmelidir.

Bunun sonucu olarak makalenin tümüyle güvenilir bir metninden yoksun kaldık. Hem gözden geçirmenin hem de çevirinin mükemmel bir biçimde gerçekleştirildiği kuşku götürmez; olasılıkla Freud her ikisini de denetlemiştir. Yine de Freud'un titiz terim seçimi sorusunun söz konusu olduğu yerde zorunlu olarak kuşkuda kalmamız gerekir. Bir güçlüğe örnek olarak: 2. ve 5. Paragraflarda "kavram" terimi tekrar tekrar kullanılır. Freud'un aklındakinin bu basımda genellikle İngilizce "fikir" sözcüğüyle karşılık verilen Almanca "*Vorstellung*" sözcüğü olduğunu varsayma eğiliminde oluruz. Ve gerçekten de "*Vorstellung*" Almanca çevirinin karşılık gelen yerlerinde kullanılan sözcüktür. Yedinci paragrafın sonunda ve sekizincide İngilizce metinde "fikir" sözcüğü ortaya çıkar ve Almanca'daki karşılık gelen sözcük "*Idee*"dir. Ama İngilizce "fikir" sözcüğünü bir kez daha bulduğumuz onuncu ve on birinci paragraflarda Almanca çeviri hemen hemen her yerde (genellikle düşünce olarak çevirdiğimiz) "*Gedanke*" ama tek bir yerde "*Vorstellung*"dur.

Bu koşullarda yapılacak en akıllıca şeyin özgün İngilizce versiyonu, terminolojinin yorum gerektirdiği yerde dipnotlarla, R.A.D.'nin *Gelişmeler*'inde yayımlandığı şekliyle basmak olduğunu düşündük

Bunun Freud'un kuramsal makaleleri arasında en önemlilerinden biri olduğu anımsandığında bu metinsel belirsizlik için üzülme nedenimiz anlaşılacaktır. Burada ilk kez olarak bilinçdışı zihinsel

süreçler varsayımının gerekçelerinin uzun ve ussal bir açıklamasını verdi ve "bilinçdışı" terimini kullandığı çeşitli şekilleri göz önüne serdi. Makale gerçekten de yaklaşık üç yıl sonra aynı konu üzerine yazacağı ana çalışmanın (1915e) bir incelemesidir; bkz. aşağıda s. 157 v.s. "Zihinsel İşlevin İki İlkesi Üzerine" (1911b), yukarıda s. 31 ve Schreber'in çözümlemesinin III. Kesimi (1911c), *P.F.L.*, 9, s. 196 v.s. gibi elinizdeki çalışma da Freud'un ruhbilimsel kurama yenilenmiş ilgisinin bir kanıtıdır.

Üç farklı kullanımındaki ayrımla —"betimsel", "dinamik" ve "sistematik"— "bilinçdışı" sözcüğünde aslında var olan belirsizliklerin tartışması özellikle ilgi çekicidir. Elinizdeki açıklama büyük makalenin II. Bölümünde (aşağıda s.170.) verilen çok daha kısa açıklamadan hem daha ayrıntılı hem de daha anlaşılırdır. Çünkü orada yalnızca iki kullanım, "betimsel" ve "sistematik", ayrımlanmıştır; sonuncuyla "dinamik" —elinizdeki makalede *bastırılmış* bilinçdışına uygulanan terim— arasında açık bir ayrım yapılmış gibi görünmemektedir. Aynı konunun daha sonraki iki tartışmasında, *Ego ve İd*'in (1923b) 1. Bölümü, s. 351 v.s. ve *Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 31. Konferansında Freud burada yapmış olduğu üçlü ayrıma döndü ve sonradan terimin (bu makalenin sonunda yalnızca hafifçe değinilen) üçüncü kullanımının, "sistematik"ın, tüm durumu çok büyük ölçüde aydınlatacak olan aklın "İd" "Ego" ve "super-Ego"ya yapısal bölünmesine yönelik bir adım olduğu görüldü.

RUHÇÖZÜMLEMESİNDE BİLİNÇDİŞİ ÜZERİNE BİR NOT

"BİLİNÇDİŞİ" teriminin Ruhçözümlemesinde ve yalnızca Ruhçözümlemesinde ne anlama gelmiş olduğunu birkaç sözcükle ve olabildiğince net bir biçimde açıklamak istedim.

Şu anda bilincimde *var olan* bir kavram —ya da başka herhangi bir ruhsal¹ öge— bir sonraki an *yok olabilir* ve bize göre, bir aralıktan sonra duyularımızla yeni bir algılamamanın sonucu olarak değil de bellekten, değişmemiş biçimde *tekrar var olabilir*. Bu zaman aralığında bu kavramın bilinçte *gizli* olmasına karşın aklımızda *var* olduğu varsayımıyla açıklamaya alışkın olduğumuz durum budur. Akılda *var* ve bilinçte *gizli*yken ne şekilde varlığını sürdürdüğünü tahmin etmek için hiçbir araca sahip değiliz.

Tam bu noktada *gizli* kavramın bir ruhbilim nesnesi olarak değil ama aynı ruhsal görüngünün, yani sözü edilen kavramın, yinelemesi için fiziksel bir yatkınlık olarak varlığını sürdürdüğü şeklindeki felsefi karşı çıkışla karşılaşmaya hazır olabiliriz. Ama bunun gerçek ruhbilimin bilgi alanını fazlasıyla aşan bir kuram olduğu; bunun "bilinçli"nin "ruhsal"la aynı anlamda bir terim olduğunu ileri sürerek kolayca savı kanıtlanmış varsaydığı; ruhbilimin bellek gibi en bildik gerçeklerini kendi araçlarıyla açıklama hakkını yadsımakla açıkça hatalı olduğu yanıtını verebiliriz.

Şimdi bilincimizde *var olan* ve ayırdında olduğumuz kavramı "bilinçli" olarak adlandıralım ve "bilinçli" teriminin tek anlamı bu olsun. *Gizli* kavramlara gelince, eğer —bellek durumunda olduğu gibi— akılda varlıklarını sürdürdüklerini varsaymak için herhangi bir nedenimiz varsa, onları "bilinçdışı" terimiyle belirtelim.

¹[1925 İngilizce versiyonunda "ruhsal" sözcüğü tüm makale boyunca "zihinsel"le değiştirilmiştir.]

Bu durumda bilinçdışı bir kavram farkında olmadığımız ama yine de başka kanıtlar ya da işaretlerden dolayı varlıklarını kabul etmeye hazır olduğumuz bir kavramdır.

Eğer bellek gerçeklerinden ya da bilinçdışı bağlantılarla çağrışım olgularından başka hiçbir deneyim kararımız için çekici değilse bu, ilginç olmayan bir betimsel ya da sınıflayıcı çalışma parçası olarak değerlendirilebilir. Ancak, ünlü "hipnoz sonrası telkin" deneyi bize *bilinçli* ile *bilinçdışı* arasındaki ayrımın önemi üzerinde ısrarcı olmayı öğretir ve bu ayrımın değerini arttırır görünür.

Bernheim'in uyguladığı bu deneyde bir kişi hipnotik duruma sokulur ve sonra uyandırılır. Hipnotik durumda, hekimin etkisi altındayken uyandıktan sonraki belirlenmiş bir anda, diyelim ki yarım saat sonra belli bir eylemi gerçekleştirmesi emredilmiştir. Uyanır ve tümüyle bilinçli ve her zamanki halinde görünür; hipnotik durumuna ilişkin hiçbir şey hatırlamaz ama yine de önceden belirlenen anda aklına şu ya da bu şeyi yapması itkisi üşüşür ve neden olduğunu bilmeden de olsa bu eylemi bilinçli olarak yapar. Görüngünün, verilen an gelene dek emrin insanın aklında bir *gizlilik durumu* içinde var olduğunu ya da *bilinçsiz biçimde* var olduğunu ve sonra bilinçli hale geldiğini söylemekten başka bir tanımını vermek olanaksız görünür. Ama bilince tümü çıkmamıştır: yalnızca yerine getirilecek eylemin kavramı. Bu kavramla ilişkili tüm diğer düşünceler —emir, hekimin etkisi, hipnotik durumun hatırlanması— o zaman bile bilinçdışı kalır.

Ama böyle bir deneyden öğrenecek daha çok şeyimiz var. Görüngünün salt betimsel görüşünden *dinamik* bir görüşe yöneldik. Hipnozda emredilen eylem düşüncesi belli bir anda yalnızca bir bilinç nesnesi haline gelmekle kalmamıştır ama durumun daha çarpıcı yönü düşüncenin *etkin* hale gelmiş olmasıdır: bilinç, varlığının ayırdına varır varmaz eyleme dönüşmüştür. Eylemin gerçek uyararı hekimin emri olduğundan hekimin emrinin düşüncesinin de etkin hale geldiğini kabul etmemek güçtür. Yine de bu son düşünce kendisini sonucunun, eylem düşüncesinin yaptığı gibi bilince açmamıştı; bilinçdışı kalmıştı ve böylece aynı anda *etkin* ve *bilinçdışıydı*.

Hipnoz sonrası bir telkin bir laboratuvar ürünü, yapay bir durumdur. Ama eğer ilk kez P. Janet tarafından ileri sürülen ve Breuer ve benim tarafımdan detaylandırılan histerik görüngüler kuramını benimsersek hipnoz sonrası telkinin ruhbilimsel niteliğini çok daha açık ve belirgin biçimde gösteren pek çok doğal gerçek karşısında şaşırırız.

Histerik hastanın akli etkin ama yine de bilinçdışı olan düşüncelerle doludur; tüm belirtileri bu türden düşüncelerden gelişir. Onlar tarafından yönetilmek gerçekten de histerik aklın en etkileyici niteliğidir. Histerik kadın kusarsa bunu hamile olma düşüncesinden yapıyor olabilir. Ancak ruhçözümlemesinin teknik işlemlerinden biriyle bu düşüncenin aklında kolaylıkla yakalanabilmesine ve kendisi için bilinçli hale getirilebilmesine karşın ondan habersizdir. Eğer "nöbetini" oluşturan ani silkinmeler ve devinimler yapıyorsa bilinçli olarak bile olsa tasarlanmış eylemleri taklit etmez ve bu eylemleri bir seyircinin yansız duygularıyla algılayabilir. Yine de çözümleme onun, nöbet sırasında anısı bilinçdışı bir biçimde etkin durumda olan, yaşamındaki bir olayın dramatik canlandırmasında kendi rolünü oynadığını gösterecektir. Çözümleme, etkin bilinçdışı düşüncelerin aynı çokluğunun diğer tüm nevroz biçimlerinin ruhbiliminde temel bir gerçek olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Böylece nevrotik görüngülerin çözümlemesiyle gizli ya da bilinçdışı bir düşüncenin güçsüz bir düşünce olmasının gerekmediğini ve akılda bu türden bir düşüncenin varlığının bilincin sağladığı doğrudan kanıtlara eşit, en inandırıcı türden dolaylı kanıtlara olanak verdiğini öğreniriz. Farklı türde gizli ya da bilinçdışı düşünceler arasında temel bir ayırım yaparak sınıflandırmamızı bilimizdeki bu artışa uydurmakta haklı olduğumuzu duyumsarız. Her gizli düşüncenin güçsüz olduğu için gizli olduğunu ve güçlenir güçlenmez bilinçli hale geldiğini düşünmeye alışkındık. Artık, ne kadar güçlenirlerse güçlensinler bilince sızmayan bazı gizli düşünceler olduğu inancını kazandık. Dolayısıyla nevrozlarda incelediğimiz ikinci tür için (asıl) *bilinçdışı* terimini ayırırken ilk türden gizli düşünceleri *ön bilinç*² olarak adlandırabiliriz. Daha önce salt betimsel anlamda kul-

²[1925 İngilizce versiyonunda "önbilinç" sözcüğü tüm makale boyunca Almanca çeviride "*vorbewusst*" haline gelen "bilinç öncesi"yle değiştirilmiştir.]

lanılan *bilinçdışı* terimi artık daha fazla bir şey ima eder hale gelir. Yalnızca genel anlamda gizli düşünceleri değil ama özellikle belli bir dinamik niteliğe sahip düşünceleri, şiddetlerine ve etkinliklerine karşın bilinçten uzak duran düşünceleri de belirtir.

Sunumuma devam etmeden önce bu noktada dile getirilmesi olası iki karşı çıkışa değineceğim. Bunlardan ilki şöyle ifade edilebilir: haklarında hiçbir şey bilmediğimiz bilinçdışı düşünceler varsayımına başvurmak yerine bilincin bölünebileceğini böylece belli düşünce ya da diğer ruhsal eylemlerin bilinçli ruhsal etkinlik çoğunluğundan ayrılmış ve ondan uzaklaşmış ayrı bir bilinç oluşturabileceğini kabul etmemiz daha iyi olurdu. Dr. Azam'ın³ gibi iyi bilinen patolojik olgular bilincin bölünmesinin hayali bir imgelem olmadığını gösterecek kadar ileri gitmiş görünür.

Bu kuram karşısında onun "bilinç" sözcüğünün kötüye kullanımına dayalı gereksiz bir varsayım olduğunu ileri sürmeye cesaret ediyorum. Bu sözcüğün anlamını sahibinin bile ayırdında olmadığı bir bilinci kapsayacak kadar genişletmeye hakkımız yok. Eğer felsefeciler bilinçdışı düşüncelerin varlığını kabul etmekte güçlük çekiyorlarsa bilinçdışı bir bilincin varlığını kabul etmek bana çok daha karşı çıkılabilir görünür. Dr. Azam'ın gibi bilincin bölünmesi olarak tanımlanan olguların, dönüşümlü olarak bilinçli ve bilinçdışı hale gelen iki farklı ruhsal yapı arasında gidip gelen bilincin —o işlevin ya da her ne ise— yerdeğiştirmesi olarak belirtilmesi daha iyi olabilir.

Olasılıkla dile getirilecek olan diğer karşı çıkış bizim esas olarak patolojik durumların incelenmesinden çıkarılan sonuçları normal ruh-bilime uyguladığımız olacaktır. Buna yanıt vermemize bilgisini ruhçözümlemesine borçlu olduğumuz bir başka olgu olanak veriyor. Sağlıklı insanlar arasında en sık görülen belli işlev yetersizliklerinin, örn. *Lapsus linguae*, konuşma ve bellek hataları, adları unutma v.b.nin güçlü bilinçdışı düşüncelerin nevrotik belirtilerinkine benzeyen

³[Gönderme dönüşümlü ya da çifte kişiliğin çarpıcı ve olasılıkla türünün incelenen ve ayrıntılı bir biçimde kaydedilen ilk örneği olan Férida X., olgusunadır. Olgu ilk olarak Bordeaux'lu E. Azam tarafından anlatılmıştır. (Bakınız Azam, 1876 ve 1887.)]

eylemine dayandığı kolaylıkla gösterilebilir. Bu tartışmanın daha sonraki bir aşamasında çok daha inandırıcı bir başka savla karşılaşacağız.

Önbilinçli ve bilinçdışı düşüncelerin birbirinden ayrışmasıyla sınıflandırma alanını bırakmaya ve ruhsal eylemdeki işlevsel ve devinimsel ilişkiler hakkında bir görüş oluşturmaya yöneldik. Bilince hiçbir güçlük çekmeden geçen bir *önbilinçli etkinlik* ve öyle kalan ve bilince geçiş yolu kesilmiş görünen bir *bilinçdışı etkinlik* bulduk.

Şimdi, bu iki ruhsal etkinlik şeklinin başlangıçlarında özdeş mi yoksa temelden farklı mı olduklarını bilmiyoruz ama ruhsal eylem sırasında neden farklılaştıklarını sorabiliriz. Ruhçözümlemesi bu son soruya açık ve kararlı bir yanıt verir. Bilinçdışı etkinlik ürününün bilince sızması hiçbir biçimde olanaksız değildir ama bunu başarmak için belli miktarda çaba gerekir. Bunu kendi içimizde yapmaya çalıştığımızda aşılması gereken belirgin bir *uzaklaşma*⁴ duygusunun ayırdına varırız ve bir hastada gerçekleştirdiğimizde onun buna *diren-ci* olarak adlandırdığımız şeyin en tartışılmaz işaretlerini alırız. Böylece bilinçdışı düşüncenin, diğer düşüncelere, ön bilinçli olanlara, karşı çıkmazken onun kabulüne direnen canlı güçlerce bilincin dışında tutulduğunu öğreniriz. Ruhçözümlemesi bilinçdışı düşüncelerden uzaklaşmanın yalnızca onların içeriğindeki eğilimlerce kışkırtıldığı konusunda kuşku bırakmaz. Bilgimizin bu aşamasında belirtilebilecek bir sonraki ve en olası kuram aşağıdakidir. Bilinçdışı oluş ruhsal etkinliğimizi oluşturan süreçlerdeki en düzenli ve kaçınılmaz evredir; her ruhsal etkinlik bilinçdışı bir etkinlik olarak başlar ve dirençle karşılaşp karşılaşmamasına göre ya böyle kalır ya da bilince doğru gelişmeye devam eder. Önbilinçli ve bilinçdışı etkinlik arasındaki ayrım birincil bir ayrım değildir ama uzaklaştırmanın ortaya çıkışının ardından oluşmaya başlar. Bilinçte ortaya çıkabilen ve herhangi bir anda tekrar ortaya çıkabilen önbilinçli düşüncelerle böyle yapamayan bilinçdışı düşünceler arasındaki ayrım ancak o zaman pratik bir

⁴[Almanca çeviride “uzaklaştırma” sözcüğü, burada ve daha aşağıda, alışıldık İngilizce karşılığı “savunma” ya da “savuşturma” olan “*Abwehr*” sözcüğüyle karşılanmıştır.]

değerin yanı sıra kuramsal bir değer kazanır. Bilincin bilinçdışı etkinlikle bu varsayılan ilişkisine kaba ama yetersiz olmayan bir benzetme bildik fotoğraf alanından elde edilebilir. Fotoğrafın ilk aşaması "negatif"tir; her fotoğrafın "negatif süreç"ten geçmesi gerekir ve bu negatiflerin sınavdan geçen bazıları resmi ortaya çıkaran "pozitif süreç"e kabul edilir.

Ama önbilinçli ve bilinçdışı etkinlik arasındaki ayrım ve onları birbirinden uzak tutan engelin tanınması ruhsal yaşamın ruhçözümssel araştırmasının son ve en önemli sonucu değildir. En normal insanlarda karşılaşılabilecek ama yine de deliliğin en çılgın ürünlerine son derece çarpıcı bir benzerlik gösteren ve felsefeciler için deliliğin kendisinden daha anlaşılır olmayan bir ruhsal ürün vardır. Düşlerden söz ediyorum. Ruhçözümlemesi düşlerin çözümlemesi üzerine kurulmuştur; düşlerin yorumu genç bilimin şimdiye dek yaptığı en eksiksiz çalışma parçasıdır. Düş oluşumunun en bildik tiplerinden biri aşağıdaki gibi tanımlanabilir: aklın gündüz işleyişiyle bir düşünce dizisi doğmuş ve ilgilerin uykuyu getiren ve uykuya ruhsal hazırlığı oluşturan genel ketlenmesinden kaçarak etkinliğinin bir bölümünü elde tutmuştur. Gece olduğunda bu düşünce dizisi düşgörenin aklında çocukluğundan beri var olan ama çoğunlukla bastırılmış ve bilinçli yaşamından uzaklaştırılmış olan bilinçdışı eğilimlerle bağlantılar bulmayı başarır. Bu bilinçdışı yardımın ödünç gücüyle düşünceler, günün çalışmasının⁵ kalıntısı, şimdi tekrar etkin hale gelmiş ve bilinçte düş biçiminde ortaya çıkmıştır. Şimdi üç şey olmuştur:

(1) Düşünceler bilinçdışı yardımcının oynadığı rolü temsil eden bir değişikliğe, bir kılık değiştirmeye ve bir çarpıtmaya uğramıştır.

(2) Düşünceler bilinci yapmamaları gereken bir zamanda meşgul etmiştir.

(3) Bilinçdışının aksi durumunda böyle davranamayacak olan bir bölümü bilinçte ortaya çıkmıştır.

⁵[1925 versiyonunda "çalışmasının" sözcüğünden önce araya "zihinsel" sözcüğü sokulmuştur.]

"Artık düşünceleri", *düşün gizli düşüncelerini*⁶ bulma sanatını öğrendik ve onları görünürdeki⁷ düşle karşılaştırarak uğradıkları değişiklikler ve bunların oluş biçimi üzerine bir yargı oluşturabildik.

Düşün gizli düşünceleri bizim her zamanki bilinçli etkinliğimizin ürünlerinden hiçbir açıdan farklı değildir; önbilinçli düşünceler adını hak ederler ve aslında uyanıklık yaşamının bir anında bilinçli olmuş olabilirler. Ama gece boyunca bilinçdışı eğilimlerle ilişkiye girerek onlara benzer hale gelmiş, deyim yerindeyse bilinçdışı düşünceler durumuna düşmüş ve bilinçdışı etkinliği yöneten yasalara tabi kılınmıştır. Ve buradan, spekülasyondan ya da başka bir deneysel bilgi kaynağından tahmin edemeyeceğimiz şeyi —bilinçdışı etkinlik yasalarının bilinç yasalarından geniş ölçüde farklı olduğunu— öğrenme fırsatı doğar. *Bilinçdışının* özelliklerini ayrıntılı bir biçimde derleriz ve düş oluşumu süreçlerinin daha derinlemesine bir araştırmasıyla onlar hakkında çok daha fazla şey öğrenmeyi umabiliriz.

Bu araştırmaya henüz yarısına bile gelmemiştir ve düş çözümlemesinin en çapraşık sorunlarına girmeden şimdiye dek elde edilen sonuçları açıklamak pek olası değildir. Ama düşleri ruhçözüm-sel yöntemle araştırmamız sayesinde elde edilen, *Bilinçdışını* kavrayışımızdaki değişiklik ve gelişmeye dikkat çekmeden bu tartışmayı kesmeyeceğim.

Başlangıçta bilinçdışı oluş bizlere yalnızca belli bir ruhsal eylemin bilmecemsi özelliği olarak göründü. Artık daha fazla şey ifade ediyor. Bu eylemin başka ve daha önemli özellikleriyle⁸ tanıdığımız belli bir ruhsal sınıfın doğasını andırdığının, en yoğun dikkatimizi hak eden bir ruhsal etkinlik sistemine ait olduğunun bir işaretidir. *Bilinçdışının* indeks değeri onun bir mal olarak önemini çoktan bir yana bıraktırmıştır. Bölümlerini oluşturan her eylemin bilinçdışı olduğunun işaretiyle açığa çıkan sisteme daha iyi ve daha belirgin bir terim

⁶[Almanca çeviride son beş sözcük “ ‘gündüz kalıntıları’ ve *gizli düş düşüncelerini*...” olarak değiştirilmiştir.]

⁷[1925 versiyonunda bu sözcük “görünür”le değiştirilmiştir.]

⁸[1925 İngilizce versiyonunda bu sözcük “çizgileriyle” sözcüğüyle değiştirildi.]

olduğundan "Bilinçdışı" adını verdik. Almanca'da bu sistemi "Unbewusst"⁹ sözcüğünün kısaltması olan *Ubw* harfleriyle adlandırmayı önerdim. Ve "bilinçdışı" sözcüğünün ruhçözümlemesinde kazandığı üçüncü ve en önemli anlam budur.

⁹[Karşılığı olan İngilizce kısaltma kuşkusuz "*Ucs*".]

NARSİSİZM ÜZERİNE: BİR TANITIM
(1914)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

ZUR EINFÜHRUNG DES NARZISSMUS

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1914 *Jb. Psychoanal.*, 6, 1-24.

1924 Leipzig, Viyana ve Zürih: Internationaler Psycho-analytischer Verlag. S.35.

1925 *Gesammelte Schriften*, 6, 155-87.

1946 *Gesammelte Werke*, 10, 138-70.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Narsisizm Üzerine: Bir Tanıtım"

1925 *Collected Papers*, 4, 30-59. (Çev. C. M. Baines.)

1957 *Standard Edition*, 14, 67-102. (1925 basımına dayalı çeviri.)

BU makaleyi yazma fikri Freud'un mektuplarında ilk kez 1913 Haziran'ında görülür; ilk taslağını aynı yılın Eylül'ünün üçüncü haftasında, Roma'daki bir tatil sırasında bitirdi. Son versiyonuna 1914 Şubat sonundan önce başlayamadı ama bir ay sonra tamamlamıştı.

Bu makalenin başlığı sözcüğü sözcüğüne "Narsisizm Kavramının Tanıtımı Üzerine" olarak çevrilebilirdi. Freud terimi yıllarca öncesinden kullanıyordu. Ernest Jones'dan (1955, 304) Viyana Ruhçözümlemesi Derneği'nin 10 Kasım 1909'daki bir toplantısında Freud'un

narsisizmin otoerotizm ile nesne sevgisi arasında zorunlu bir ara aşama olduğunu bildirdiğini öğreniriz. Yaklaşık aynı zamanda *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'nin (1905d) ikinci basımını yayına hazırlıyordu (Önsöz "Aralık 1909" tarihini taşır) ve yeni terimden ilk kez toplum önünde söz edilmesinin bu basıma eklenen bir dipnotta yer alması olası görünür (*P.F.L.*, 7, 56 n.) — yani yeni basımın 1910 yılının ilk bölümünde çıktığını varsayarak. Çünkü aynı yılın Mayıs'ında Freud'un içinde narsisizme epeyce daha uzun göndermenin yer aldığı (III.Kesimin ortaları) *Leonardo* üzerine kitabı çıktı (1910c). Freud'un bu çalışmanın başlangıcında sözünü ettiği Rank'ın konu üzerine bir makalesi 1911'de basılmıştı ve bunu bizzat Freud'un diğer göndermeleri izledi; örn. Schreber'in çözümlemesinin III. Kesiminde (1911c), *P.F.L.*, 9, 196 ve *Totem ve Tabu* (1912-13) III. Kesim (3), aynı yayın, 13, 146-8.

Makale Freud'un yazıları içinde en önemlileri arasında yer alır ve düşüncelerinin evrimindeki eksenlerden biri olarak kabul edilebilir. Narsisizm konusu üzerine daha önceki tartışmalarını özetler ve narsisizminin cinsel gelişimdeki yerini dikkate alır; ama bunun çok ötesine geçer. Çünkü Ego ile dış nesneler arasındaki ilişkilerin daha derin sorunlarına iner ve "Ego-libidosu" ile "nesne-libidosu" arasında yeni bir ayırım çizer. Dahası —belki de hepsinden önemlisi— en sonunda *Ego ve İd*'de (1923b) "süper Ego" olarak tanımlanacak şeyin temelleri olan "Ego ülküsü" ve onunla bağlantılı kendini gözlemeleme ajanı kavramlarını tanıtır. Ve tüm bunlara ek olarak makaledeki iki noktada —birinci bölümün sonunda ve üçüncünün başında— 1914'ün ilk aylarında bu çalışmayla eş zamanlı olarak yazılan "Ruhçözümsel Hareketin Tarihçesi"nin (1914d) ana teması olan Adler ve Jung'la anlaşmazlıkların üstünü eşmeye başlar. Aslında Freud'un bu makaleyi yazmaya yönelik güdülerinden biri kuşkusuz narsisizm kavramının Jung'un cinsel olmayan "libido"suna ve Adler'in "eril karşı çıkış"ına bir seçenek sunduğunu göstermekti.

Makalede yer alan konular yalnızca bunlar değildir ve bu nedenle aşırı sıkıştırılmış olmanın —çerçevesinin içeriğindeki malzeme

niceliğinden çatlıyor olmasının— alışılmadık görünümünü taşıması pek de şaşırtıcı olmaz. Öyle görünüyor ki Freud da bu türden bir şey hissediyordu. Ernest Jones (1955, 340) "sonuçtan hoşnut" olmadığını ve Abraham'a şunları yazdığını söyler: "'Narsisizm' güç bir çalışmaydı ve buna uygun bir bozunumun tüm işaretlerini taşır."

Böyle de olsa makale uzun süreli bir araştırmayı gerektirir ve buna değer; daha sonraki pek çok düşünce dizisinin başlangıç noktasıydı. Bunlardan bazıları örneğin "Yas ve Melankoli"de (1917e[1915]), aşağıda s. 239 v.d., ve *Grup Ruhbilimi*'nin (1921c) VIII ve XI. Bölümlerinde daha da ileri götürülmüştür. Narsisizm konusunun *Giriş Konferansları*'nın (1916-17), *P.F.L.*, 1. 461 v.s., 26. Konferansının büyük bir bölümünü işgal ettiği de eklenebilir. Bu makalede görünür hale gelmeye başlayan aklın yapısı üzerine yeni görüşlerin daha ileri gelişimi Freud'u ileride burada ifade ettiği, özellikle de Ego'nun işleyişine ilişkin, bazı görüşleri yeniden değerlendirmeye yöneltti. Bu bağlamda Freud'un (bu basımda neredeyse değişmez biçimde "Ego" olarak çevrilen) "*das Ich*"e yüklediği anlamın yavaş yavaş değişimden geçtiğine işaret edilmelidir. Başlangıçta terimi "benlik" diyebileceğimiz biçimde kesin bir açıklık olmaksızın kullandı ama son yazılarında ona çok daha kesin ve dar bir anlam verdi. Elinizdeki makale bu gelişimde bir geçiş noktası oluşturur. Tüm konunun daha kapsamlı tartışılmış şekli *Ego ve İd*'in (1923b) Editörün Girişinde, aşağıda s. 333'de bulunacaktır.

NARSİSİZM ÜZERİNE: BİR TANITIM

1

NARSİSİZM terimi klinik tanımlamadan türetilmiş ve 1899'da Paul Näcke¹ tarafından normalde cinsel bir nesnenin bedenine nasıl davranılırsa kendi bedenine öyle davranan —yani bu etkinliklerle tam doyum elde edene dek onu seyreden, okşayan, seven— bir insanın tutumunu belirtmek için seçilmiştir. Bu noktaya kadar gelişen narsisizmin öznenin tüm cinsel yaşamını emen bir sapıklık anlamını taşır ve bu nedenle tüm sapıklıkların incelemesinde karşılaşmayı beklediğimiz özellikleri sergileyecektir.

Ruhçözümsel gözlemciler narsisistik tutumun tek tek özelliklerinin başka bozukluklardan yakınan pek çok insanda —örneğin, Sadger'in göstermiş olduğu gibi eşcinsellerde— bulunduğu gerçeğiyle sarsılmıştı ve sonunda narsisizm olarak tanımlanmayı hak eden bir libido tahsisatının çok daha yaygın biçimde var olabilmesi ve insanın normal cinsel gelişim akışında bir yer talep edebilmesi olası göründü.² Nevrotikler üzerine ruhçözümsel çalışmadaki güçlükler aynı varsayına yöneldi çünkü nevrotiklerdeki bu türden narsisistik tutum onların etkiye duyarlılık sınırlarından birini oluşturuyormuş gibi göründü. Bu anlamda narsisizm bir sapıklık değil ama kendini koruma

¹[Freud 1920'de *Üç Deneme*'sine (1905d, *P. F. L.*, 7, 140 n.2) eklediği bir dipnotta bu makalede “narsisizm” teriminin Nacke tarafından tanıtıldığını belirtmekte hatalı olduğunu bunu Havelock Ellis'e mal etmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak Ellis bunun hemen ardından (1927) Freud'un düzeltmesini düzelttiği ve aslında “narcissus benzeri” teriminin 1898'de kendisi tarafından bir ruhsal tutumun tanımı olarak kullanıldığını ve Nacke'nin 1899'da bir cinsel sapıklığı tanımlamak için “Narcismus” terimini tanıttığını açıklayarak önceliğin kendisi ve Nacke arasında paylaştırılması gerektiğini ileri sürdüğü kısa bir makale yazdı. Freud tarafından kullanılan Almanca terim “*Narzissmus*”tur. Schreber (1911c), *P. F. L.*, 9, 198 n. 1, üzerine makalesinde ses uyumu gerekçesiyle, olasılıkla daha doğru olan “*Narzissismus*” a karşı sözcüğün bu şeklini savunur.]

²[Otto Rank (1911).

içgüdüğü bencilliğine libidinal bir tamamlayıcı, her canlıya haklı olarak atfedilebilecek bir önlem olur.

Erken bunama (Kraepelin) ya da şizofreniye (Bleuler) ilişkin olarak bildiklerimizi libido kuramı savı altında sınıflandırmak için girişimde bulunulduğunda birincil ve normal bir narsisizm kavramıyla ilgilenmemiz yönünde ısrarlı bir güdü doğdu. Parafrenikler³ olarak adlandırmayı önermiş olduğum bu türden hastalar iki temel özellik sergiler: megalomani ve ilgilerinin dış dünyadan —insanlardan ve şeylerden— ayrılması. İkinci değişikliğin sonucunda ruhçözümlemesinin etkisinin ulaşamadığı bir duruma gelirler ve çabalarımızla sağaltılamazlar. Ama parafreniklerin dış dünyadan uzaklaşmalarının daha kesin bir biçimde nitelendirilmesi gerekir. Histeri ya da takıntılı nevrozdan yakınan bir hasta da hastalığının kapsamı ölçüsünde gerçeklikle ilişkisini terk etmiştir. Ama çözümleme onun insanlar ve şeylerle erotik ilişkilerini hiçbir biçimde kesmediğini gösterir. Onları düşlemede hâlâ korumaktadır; yani, bir yandan gerçek öznelerin yerine belleğinden düşsel nesneleri koymuş ya da ikinciyle birinciyi karıştırmış öte yandan da bu nesnelerle bağlantılı amaçlarının gerçekleşmesi için motor etkinlikleri başlatmaktan vazgeçmiştir. Jung tarafından gelişigüzel bir biçimde kullanılan libidonun "içedönüklüğü" terimini yerinde olarak yalnızca libidonun bu durumuna uygulayabiliriz.⁴ Parafreniklerde durum farklıdır. Libidosunu, onları düşlemede başkalarıyla değiştirmeksizin dış dünyadaki insan ve şeylerden gerçekten geri çekmiş görünür. Onları böyle *değiştirdiğinde* süreç libidoyu nesnelere geri yöneltmeyi amaçlayan ikincil bir süreç ve iyileşme doğrultusunda girişimin bir bölümü olarak görülür.⁵

³[Freud'un bu terimi kullanımına ilişkin bir tartışma için Schreber çözümlemesinin (1911c) III. Bölümünün sonuna doğru yer alan, *P. F. L.*, 9, 215 n. 2, Editörün dipnotuna bkz.]

⁴[Bkz. "Aktarımın Dinamikleri"ndeki (1912b) bir dipnot.]

⁵Bununla bağlantılı olarak Senatspräsident Schreber çözümlemesindeki [III. Bölüm]"dünyanın sonu" tartışmama [1911c; *P. F. L.*, 9, 207-11] ve Abraham 1908'e bkz. [Ayrıca aşağıda s. 76-7'ye de bkz.]

Şu soru doğar: Şizofrenide dış nesnelerden geri çekilmiş olan libidoya ne olur? Bu durumlara özgü megalomani yolu gösterir. Kuşkusuz bu megalomani nesne libidosu pahasına yaşam bulmuştur. Dış dünyadan geri çekilmiş olan libido Ego'ya yöneltilmiştir ve böylece narsisizm olarak adlandırılabilen bir tutumu doğurur. Ama megalomani yeni bir şey değildir; tam tersine bildiğimiz gibi daha önce var olan bir durumun bir büyütümü ve daha açık dışavurumudur. Bu bizi nesne yüklerinin geri çekilmesiyle doğan narsisizme bir dizi farklı etkilerce belirsizleştirilmiş birincil bir narsisizm üzerine bindirilmiş ikincil bir narsisizm olarak bakmaya yöneltir.

Burada niyetimin şizofreni sorununu daha fazla açıklamak ya da kavramak değil ama yalnızca narsisizm kavramının tanıtılmasını doğrulamak için daha önce başka yerde⁶ söylenmiş olanları bir araya getirmek olduğunun altını çizmeme izin veriniz.

Libido kuramının —bana göre uygun olan— bu genişletilmesi üçüncü bir alandan, yani çocukların ve ilkel insanların zihinsel yaşamı üzerine gözlem ve görüşlerinizden destek alır. İlkel insanlarda tek başlarına oluşurlarsa megalomaniye dahil edilebilecek özellikler buluruz: isteklerinin ve zihinsel eylemlerinin gücünü abartmak, "düşüncelerin gücünün her şeye yeterliliği", sözcüklerin büyüğüne inanç ve bu şatafatlı öncüllerin ussal bir uygulaması olarak görünen dış dünyayla başa çıkmak için bir teknik — yani büyü.⁷ Gelişimleri bizim için çok daha karmaşık olan günümüz çocuklarında dış dünyaya karşı tam anlamıyla benzer bir tutum bulmayı umuyoruz.⁸ Böylece Ego'nun, sonradan bir kısmı nesnelere yayılmış ama temelde devam eden ve nesne yükleriyle, bir amip gövdesinin çıkardığı yalancı ayaklarla olduğu kadar bağlantılı bir ilk libidinal yükleri olduğu

⁶[Özellikle son dipnotta sözü edilen çalışmalara bkz. Aslında Freud aşağıda s. 76-77'de soruna daha fazla girer.]

⁷*Totem ve Tabu*'daki bu konuyu ele alan bölümlere bkz. [*P. F. L.*, 13, 141-8.]

⁸Bkz. Ferenczi (1913a).

düşüncesini oluşturduk.⁹ Başlangıç noktaları olarak nevrotik belirtileri alan araştırmalarımızda libido tahsisatının bu bölümü başlangıçta zorunlu olarak bizlerden gizli kaldı. Fark ettiğimiz tek şey bu libido-dan çıkanlardı — dışarı yollanıp tekrar geri çekilebilen nesne yükleri. Kabaca Ego libidosu ile nesne libidosu arasında bir karşı sav da görürüz.¹⁰ Biri ne kadar çok kullanılırsa diğeri o kadar çok tüketilir. Nesne libidosunun erişebileceği en yüksek evre öznenin bir nesne yükü adına kendi kişiliğinden vazgeçmiş görüldüğü âşık olma durumunda görülür; oysa paranoyağın "dünyanın sonu"¹¹ düşleminde (ya da öz-algılama) tam tersi söz konusudur. Son olarak ruhsal enerjilerin ayrışması söz konusu olduğunda başlangıçta narsisizm evresinde bunların birlikte var oldukları ve çözümlememizin onları birbirinden ayırmak için fazla kaba olduğu, nesne yükü meydana gelene dek bir cinsel enerjiyi —libido— bir Ego içgüdüleri¹² enerjisinden ayırmanın olası olmadığı çıkarsamasına yöneldik.

Daha fazla ilerlemeden bizi konumuzun güçlüklerinin özüne götürecek iki soruya değinmek zorundayım. İlk olarak sözünü ettiğimiz narsisizmin libidonun bir ilk aşaması olarak tanımlamış olduğumuz otoerotizmle ilişkisi nedir?¹³ İkinci olarak eğer Ego'ya bir birincil libido yükü bahşettiyssek daha ileri gidip bir cinsel libidoyu Ego içgüdülerinin cinsel olmayan bir enerjisinden ayırmaya ne gerek var? Tek bir tür ruhsal enerji olduğunu varsaymak bizi bir Ego içgüdü-

⁹[Freud bu ve benzeri benzetmeleri birden fazla kez kullanmıştır; öm. *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 26. Konferansında *P. F. L.*, 1, 465-6 ve 470. Burada ifade edilen görüşlerden bazılarını sonradan gözden geçirip düzeltti. Yukarıda s. 61'de Editörün Görüşünün sonuna bkz.]

¹⁰[Freud tarafından ilk kez burada ayrım yapılır.]

¹¹[Yukarıda s. 64-5'deki 3. dipnota bakınız.] Bu "dünyanın sonu" düşüncesinin iki düzeneği vardır: birinde tüm libidinal yük sevilen nesneye akar; ikincisinde tüm libidinal yük Ego'ya geri akar.

¹²[Freud'un içgüdüler üzerine görüşlerinin gelişiminin bir özeti "İçgüdüler ve Değişimleri"nin Editörün Görüşünde bulunur, aşağıda s. 104 v. s.]

¹³[Bkz. Freud'un *Üç Deneme*'sinin (1950d) ikincisi, *P. F. L.*, 7, 97-9.]

leri enerjisini Ego libidosundan ve Ego libidosunu nesne libidosundan ayırmanın tüm güçlüklerinden kurtarmaz mıydı?¹⁴

İlk soruyla ilgili olarak Ego'ya benzeyen bir bütünlüğün bireyde başlangıçtan itibaren var olamayacağını varsaymak zorunda olduğumuzu belirtebilirim; Ego'nun gelişmesi gerekir. Ancak otoerotik içgüdüler başlangıçtan beri oradadır; dolayısıyla narsisizmin ortaya çıkması için otoerotizme bir şey —yeni bir ruhsal eylem— eklenmiş olmalıdır.

İkinci soruya kesin bir yanıt vermesinin istenmesi her ruhçözümlemecide mutlaka algılanabilir bir rahatsızlığa neden olur. İnsan kısır kuramsal tartışma için gözlemi bir yana bırakma düşüncesinden hoşlanmaz ama yine de aydınlatma doğrultusunda bir girişimden kaçınmaya çalışmamalıdır. Ego libidosu, bir Ego içgüduları enerjisi ve benzeri kavramların ne özellikle kolay kavranabilir ne de içerik olarak yeterince zengin olmadıkları doğrudur; söz konusu olan ilişkilerin spekülatif bir kuramı kendisinin temeli olarak keskin bir biçimde belirlenmiş bir kavram elde etmeye çalışmakla başlayacaktır. Ama ben spekülatif bir kuram ile deneysel yorum üzerine inşa edilmiş bir bilim arasındaki farkın tam olarak bu olduğu görüşündeyim. Bu bilim sorunsuz, ussal olarak yürütülemez temele sahip olma ayrıcalığı nedeniyle spekülasyonu kıskanmayacak ama gelişimi sırasında daha açık biçimde kavramayı umduğu ya da yerine başkalarını koymaya şimdiden hazır olduğu hayal edilmesi güç temel kavramlarla yetinmekten rahatsız olmayacaktır. Çünkü bu düşünceler bilimin her şeyin üzerine dayalı olduğu temeli değildir: bu temel yalnızca gözlemdir. Bunlar tüm yapının temeli değil tepesidir ve ona zarar vermeden değiştirilebilir ve atılabilirler. Günümüzde madde, güç merkezleri, çekim v.b. konulardaki temel kavramları ruhçözümlemesindeki benzer kavramlardan hiç de daha az tartışılabilir olmayan fizik bilminde aynı şey olmaktadır.¹⁵

¹⁴["İçgüdüler ve Değişimleri"nin Editörün Görüşü'ndeki bu parça üzerine bir açıklamaya bakınız, aşağıda s. 107.]

¹⁵[Bu düşünce dizisi Freud tarafından "İçgüdüler ve Değişimleri" (1915c) makalesinin giriş paragrafında genişletilmiştir, aşağıda s. 109-10.]

"Ego libidosu" ve "nesne libidosu" kavramlarının değeri bunların nevrotik ve psikotik süreçlerin derin özelliklerine ilişkin araştırmadan çıkarılmış olmalarında yatar. Libidonun biri Ego'ya özgü ve diğeri nesnelere ilişkin olarak ayrıştırılması cinsel içgüdüler ile Ego içgüdülerini ayıran bir ilk savın kaçınılmaz sonucudur. Her koşulda, saf aktarım nevrozlarının (histeri ve takıntılı nevroz) çözümlemesi beni bu ayrımı yapmaya zorladı ve bildiğim tek şey bu görüngüleri başka araçlarla açıklama doğrultusundaki tüm girişimlerin bütünüyle başarısız olduğuydu.

Bize dayanaklarımızı bulmada yardımcı olacak bir içgüdüler kuramından tümüyle yoksun olduğumuzdan bazı savları, yıkılana ya da doğrulanana dek, ussal sonuçlarına kadar işlemleyerek işe başlamanıza izin verilebilir ya da daha doğrusu üzerimize düşen budur. Böylesi bir savın aktarım nevrozlarının çözümlemesindeki yararlılığının yanı sıra onda cinsel içgüdülerle diğerleri yani Ego içgüdüleri arasında baştan beri bir ayrım bulunduğu savını destekleyen çeşitli noktalar vardır. Tek başına bu ilk düşüncenin mutlak olmaya-
cağını kabul ederim çünkü bu yalnızca bir nesneyi yükleme eylemiyle libido haline gelen ilgisiz bir ruhsal enerji¹⁶ sorunu olabilir. Ama ilk olarak bu kavramda yapılan ayrım açlık ile sevgi arasındaki bildik, güncel ayrıma uygun düşer. İkinci olarak, bunu destekleyen *biyolojik* değerlendirmeler vardır. Aslında birey iki katlı bir varlık sürdürür: biri kendi amaçlarına hizmet etmek için ve diğeri kendi isteği dışında ya da en azından istençsizce hizmet ettiği zincirdeki bir halka olarak. Birey cinselliği kendi amaçlarından biri olarak görür; oysa bir diğer bakış açısına göre bir haz ödülü karşılığında enerjisini kullanımına sunduğu germ-plazmasının bir uzantısıdır. (Olasılıkla) ölümsüz bir maddenin ölümlü taşıdır — kendisinden daha uzun ömürlü arazinin yalnızca geçici sahibi olan bir mirasçı gibi. Cinsel içgüdülerin Ego içgüdülerinden ayrılması yalnızca bireyin bu iki katlı işlevini yansıtacaktır.¹⁷

¹⁶[Bu kavram Almanca "*ilgisiz*" sözcüğünün (bu cildin düzeltilmemiş baskısında) her nasılsa "yansız" olarak yanlış çevrildiği *Ego ve İd*'de (1923b) tekrar ortaya çıkar, aşağıda s. 370-1.]

¹⁷[Weismann'ın tohum-plazma kuramının ruhsalimsel dayanakları Freud tarafından *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin (1920g) VI. Bölümünde çok daha kapsamlı olarak tartışılmıştır, aşağıda, s. 307.]

Üçüncü olarak ruhbilimdeki tüm geçici düşüncelerimizin olasılıkla bir gün organik bir alt yapıya dayandırılacağını anımsamalıyız. Bu, cinsellik eylemlerini gerçekleştiren ve bireyin yaşamının türlerinkine¹⁸ genişlemesini sağlayan şeyin belli maddeler ve kimyasal süreçler olmasını olası kılar. Belli kimyasal maddeleri belli ruhsal süreçlerle değiştirirken bu olasılığı dikkate alıyoruz.

Genelde ruhbilimi doğa olarak ondan farklı olan her şeyden hattâ biyolojik düşünce dizisinden bile temizlemeye çalışırım. Tam da bu nedenle şu noktada ayrı Ego içgüdüleri ve cinsel içgüdüler savının (yani libido kuramı) pek de ruhbilimsel bir temele dayanmadığını ama baş desteği biyolojiden aldığını açıkça kabul etmek isterim. Ama eğer ruhçözümsel çalışma içgüdülere ilişkin bir başka, daha yararlı bir savı kendi başına üretirse bu savı bırakacak kadar [genel kuralımla] tutarlı olurum. Şu ana dek bu gerçekleşmedi. En temel olarak ve en uzun bakış açısından cinsel enerjinin —libido— yalnızca genelde akılda işlemekte olan enerjide bir ayrışmanın ürünü olduğu ortaya çıkabilir. Ama böyle bir iddia son derece ilgisizdir. Gözlemimizin sorunlarından çok uzak ve haklarında reddetmenin de onaylamanın da eşit ölçüde boş olacağı kadar az şey bildiğimiz konulara değinir; bu temel özdeşliğin çözümsel ilgilerimizle ilişkisi tüm insan ırklarının temel akrabalığının yasal bir miras hakkını belirlemek için gerekli olan akrabalık kanıtıyla ilişkisi kadar az olabilir. Tüm bu spekülasyonlar bizi bir yere götürmez. Başka bir bilimin bize içgüdüler kuramı üzerine sonuçlar sunmasını bekleyemeyeceğimizden *ruhsal* görüngülerin bir senteziyle bu biyoloji sorununa ne gibi bir ışık tutulabileceğini görmeye çalışmamız amaca çok daha uygundur. Bırakın hata olasılığıyla yüzleşelim ama ilk benimsediğimiz¹⁹ Ego içgüdüleri ile cinsel içgüdüler arasında bir karşıtlık savının (aktarım nevrozlarının çözümlemesi tarafından zorla sürüklendiğimiz bir sav) ussal imalarını izlemekten ve onun çelişkisiz ve verimli olup olmadığını ve şizofreni gibi

¹⁸[Bkz. aşağıda s. 117-18. 16. dipnot.]

¹⁹[1924'den önceki basımlarda "*Ersterwahlte*" (ilk seçilen). Daha sonraki basımlarda, pek yerinde olmayan, hattâ belki de dizgi yanlışı sonucu "*ersterwahnte*" (ilk söylenen) sözcüğü geçiyor.]

diğer hastalıklara da uygulanabilip uygulanamayacağını görmekten vazgeçmemize izin vermeyin.

Libido kuramının şizofreni hastalığını açıklama girişiminde zaten bozguna uğradığı kanıtlanmış olsaydı kuşkusuz bu farklı bir konu olurdu. Bu, C.G. Jung (1912) tarafından ileri sürülmüştü ve memnuniyetle kaçınacağım bu son tartışmaya girmek zorunda kalışımın nedeni de bu iddiadır. Schreber olgusunun çözümlemesinde öncüllerini tartışmaksızın çıkılan yolu sonuna kadar izlemeyi yeğlemek zorundaydım. Ama Jung'un iddiası en hafif deyişle zamansızdır. Bunun için verdiği nedenler ise yetersiz. İlk olarak Schreber olgusunun güçlükleri nedeniyle libido kavramını genişletmek (yani cinsel içeriğinden vazgeçmek) ve libidoyu genel olarak ruhsal ilgiyle tanılamak zorunda kaldığım şeklinde kendi itirafına başvurur. Jung'un çalışmasının ayrıntılı bir eleştirisinde Ferenczi (1913b) bu hatalı yorumun düzeltilmesinde gerekli olan her şeyi söylemiştir. Yalnızca onun eleştirisine katılabilir ve libido kuramından böylesi bir geri çekilmeyi hiçbir zaman yapmadığımı yineleyebilirim. Jung'un bir diğer gerekçesi yani libidonun geri çekilmesinin kendi içinde normal gerçeklik işlevinin²⁰ kaybını yaratmaya yetecek kadar güçlü olduğunu varsayamayacağımız, bir gerekçe değil ama bir hükümdür. "İddiayı ispat olunmuş"²¹ sayar ve tartışmadan korunur; çünkü bunun olası olup olmadığı, olası ise nasıl olduğu tam da inceleme altında olması gereken noktaydı. Jung bundan sonraki ana çalışmasında (1913[339-40]) uzun süre önce gösterdiğim çözümü gözden geçirir: "Aynı zamanda" diye yazar "daha önemle dikkate alınması gereken şu vardır (bu arada, Freud'un Schreber olgusu üzerine çalışmasında [1911c] değindiği bir nokta): *libido sexualis*'in içe dönüşünün 'Ego'nun bir yüklenmesine yol açtığı ve gerçekliğin yitirilmesi sonucunu yaratanın bu olabileceği. Gerçekliğin yitirilmesinin ruhsalbilimini bu biçimde açıklamak gerçekten çok cazip bir olasılıktır." Ama Jung bu olasılığın

²⁰[Deyiş Janet'dendir (1909): "*La fonction du réel*." Freud'un açılış cümlelerine bkz., 1911b yukarıda s. 33.]

²¹[Özgün metinde İngilizce.]

tartışmasına daha fazla girmez. Birkaç satır sonra bu belirleyici etkenin "bir 'erken bunama'da değil çileci bir münzevi ruhbilimiyle sonuçlanacağı" ifadesiyle onu bir yana bırakır. Bu yetersiz benzetme "cinsel ilginin (ama "cinsel" sözcüğünün yalnızca popüler anlamında) her izini yok etmeye çalışan" bu türden bir münzevinin herhangi bir hastalandırıcı libido tahsisatı sergilemesi bile gerekmeyeceğinin göz önüne alınmasından öğrenilebilecek soruyu belirlemede bize nasıl da az yardımcı olur. Cinsel ilgisini insanlardan tümüyle çekmiş olabilir ama yine de libidosu düşlemlerine bir içe dönüş ya da Ego'suna bir geri dönüş yapmaksızın bu cinsel ilgiyi tanrısala, doğaya ya da hayvanlar âlemine yönelik çoğaltılmış bir ilgiye yüceltmiş olabilir. Bu benzetme erotik kaynaklardan çıkan ile diğer kaynaklardan çıkan ilgi arasında ayırım yapma olanağını peşin olarak dışlayacak gibi görünür. Dahası, ne kadar değerli olursa olsun İsviçre okulunun araştırmalarının erken bunama tablosunda yalnızca iki özelliği açıkladığını —erken bunamada hem sağlıklı hem de nevrotik öznelerden bildiğimiz karmaşaların varlığı ve bu hastalıkta oluşan düşlemlerin bildik mitlere benzerliği— ama hastalığın düzeneğine daha fazla ışık tutamadıklarını anımsayalım. O halde, Jung'un, libido kuramının erken bunamayı açıklama girişiminde bozguna uğradığı ve dolayısıyla diğer nevrozlar için de geçersiz olduğu iddiasını reddedebiliriz.

II

BANA öyle görünüyor ki narsisizmin doğrudan incelenmesi yolunda özel güçlükler bulunur. Olasılıkla ona ulaşmak için baş aracımız parafrenilerin çözümlemesi olacaktır. Tıpkı aktarım nevrozlarının libidinal içgüdüsel itkileri izlememizi sağladığı gibi erken bunama ve paranoya da bize Ego ruhbilimine bir içgörü verecektir. Bir kez daha, normal görüngülerde o kadar basit görünen şeyin kavrayışına ulaşmak için çarpıtmaları ve abartmalarıyla patoloji alanına dönmemiz gerek. Aynı zamanda narsisizme ilişkin daha iyi bilgi elde edebileceğimiz diğer yaklaşım yolları da önümüzde açıktır. Bunları aşağıdaki düzen içinde açıklayacağım: organik hastalığın, hastalık hastalığının ve cinslerin erotik yaşamının incelenmesi.

Organik hastalığın libido dağılımındaki etkisini tahmin etmede Sándor Ferenczi'nin bana sözel olarak ifade ettiği bir öneriyi izledim. Organik acı ve sıkıntıyla işkence çeken birinin acısıyla ilgilenmedikleri sürece dış dünyanın şeylerine ilgisini terk ettiği herkes tarafından bilinir ve biz bunu bir yöntem olarak aldık. Yakın gözlemler bize onun aynı zamanda libidinal ilgilerini de sevgi nesnelerinden geri çektiğini öğretir; acı çektiği sürece sevmeye son verir. Bu gerçeğin sıradan doğası bizi onu libido kuramı terimlerine çevirmekten alıkoymak için bir neden değildir. O zaman şöyle söyleriz: hasta adam libidinal yüklerini kendi Ego'suna geri çeker ve iyileştiğinde onları tekrar dışarı yollar. Wilhelm Busch, dış ağrısı çeken bir şair için "ruhunu azı dışının dar çukuruna yoğunlaştırdı"¹ der. Burada libido ve Ego ilgisi aynı yazgıyı paylaşır ve bir kez daha birbirlerinden ayırt edilemez durum-

¹[Einzig in der engen Höhle
Des Backenzahnes weilt die Seele.

dadırlar. Hasta insanın bildik bencilliği ikisini de sarar. Bunu çok doğal buluruz çünkü aynı durumda bizim de aynı biçimde davranacağımızdan eminizdir. Ne kadar güçlü olursa olsun bir âşığın duygularının bedensel rahatsızlıklarla uzaklaştırılması ve yerini aniden tam bir aldırmazlığın alması komedi yazarları tarafından uygun boyutta işlenmiş bir temadır.

Libidonun konumlarının öznenin kendi benliğine ya da daha doğrusu uyuma şeklinde tek bir isteğe narsisistik bir geri çekilmesini beraberinde getirmesi açısından uyku durumu da hastalığa benzer. Düşlerin bencilliği bu bağlama son derece uygun düşer. [Bkz. aşağıda s.224.] İki durumda da elimizde başka hiçbir şey değilse de libido dağılımındaki, Ego'nun bir başkalaşımının sonucu olan değişikliklerin örnekleri vardır.

.

Hastalık hastalığı organik hastalık gibi kendisini üzücü ve acılı bedensel duyumsamalarla gösterir ve libido dağılımı üzerinde organik hastalıkla aynı etkiye sahiptir. Hastalık hastası kişi hem ilgiyi hem de libidoyu —ikincisi özellikle belirgin biçimde olmak üzere— dış dünyanın nesnelerinden geri çeker ve her ikisini de dikkatini meşgul etmekte olan organda yoğunlaştırır. Hastalık hastalığı ile organik hastalık arasındaki bir fark bu noktada belirginleşir: organik hastalıkta üzücü duyumsamalar kanıtlanabilir (organik) değişikliklere dayalıdır; hastalık hastalığında durum böyle değildir. Ama hastalık hastalığının haklı olması gerektiğini söylemeye karar verseydik bu bizim genel nevroz süreçleri kavramımıza tümüyle uygun olurdu: onda da organik değişiklikler olduğunu varsaymak gerekir.

Ama bu değişiklikler neler olabilir? Bu noktada kendimizi, hastalık hastalığının kilere benzer türde hazzsızlık uyandırıcı doğada duyumsamaların diğer nevrozlarda da ortaya çıktığını gösteren deneyimlerimizin yol göstericiliğine bırakacağız. Hastalık

²[Buna ilk kez Schreber olgusunun (1911c) II. Bölümünün sonlarına doğru, *P. F. L.*, 9, 193 n. 2, üstü kapalı biçimde değinilmiş görünmektedir. Freud daha ileride *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 24. Konferansında, *P. F. L.*, 1, 437-8, konuya geri dönmüştür. Çok daha önceki bir dönemde hastalık hastalığı ile diğer “güncel” nevrozların ilişkisi sorununa yaklaşmıştı. Anksiyete nevrozları üzerine ilk makalenin (1895 [1894], 1. (2) Bölümüne bkz. *P. F. L.*, 10, 38.]

hastalığını bir üçüncü "güncel" nevroz² olarak nevrasteni ve anksiyete nevrozlarıyla birlikte sınıflandırmaya eğilimli olduğumu daha önce söylemiştim. Diğer nevrozlarda aynı zamanda düzenli olarak küçük miktarda bir hastalık hastalığının da oluştuğunu varsaymak olasılıkla fazla ileri gitmek olmaz. Bunun en iyi örneğini histeri üstyapılarıyla anksiyete nevrozlarında bulduğumuzu düşünüyorum. Şimdi, acı verici biçimde duyarlı, bir biçimde değişmiş ve yine de bildik anlamda hastalanmamış bir organın bildik prototipi uyarılmış durumundaki cinsel organdır. Bu durumdayken kan toplar, şişer ve sıvı salgılar, çok duyarlı hale gelir. Şimdi, bedenin herhangi bir bölümünü alarak onun cinsel olarak heyecan verici uyaranlarını akla yollama etkinliğini onun "erotojenliği" olarak tanımlayalım ve cinsellik kuramımızın dayalı olduğu düşüncelerin bizleri uzun zaman önce alıştırdığı bedenin belli diğer bölümlerinin —erotojenik bölgeler— cinsel organların yerine geçenleri olarak görev yapabilecekleri ve onlar gibi davranabilecekleri kavramı konusunda biraz daha düşünelim.³ O zaman atmamız gereken tek bir adım kalır. Erotojenliği tüm organların bir genel niteliği olarak görmeye karar verebilir ve bundan sonra da onun bedenin belli bir bölgesinde artış ya da azalışından söz edebiliriz. O zaman organların erotojenliğinde bu türden her değişim için Ego'daki libidinal yüklerde buna koşut bir değişiklik olabilir. Bu türden etmenler bizim hastalık hastalığının temelini oluşturduğuna inandığımız ve libido dağılımı üzerinde organların bedensel bir hastalığının yarattığına benzer bir etkisi olabilecek şeyi oluşturur.

Eğer bu düşünce dizisini izlersek yalnızca hastalık hastalığı değil ama diğer "güncel" nevrozlar —nevrasteni ve anksiyete nevrozu— sorunuyla da karşı karşıya geldiğimizi görürüz. Dolayısıyla bu noktada duralım. Fizyolojik araştırma sınırlarının bu kadar ötesine sızmak tümüyle ruhbilimsel bir araştırmanın alanına girmez. Yalnızca, bu bakış açısından bakıldığında hastalık hastalığının parafreniyle ilişkisinin diğer "güncel" nevrozların histeri ve takıntılı nevrozla ilişkisine benzediğinden kuşkulananabileceğimize değineceğim: yani, tıpkı diğerlerinin nesne libidosuna olduğu gibi onun Ego-libidosuna

³[Bkz. *Üç Deneme* (1905d), P.F. L., 7, 99-100.]

bağımlı olduğundan ve hastalık hastalığı anksiyetesinin, Ego-libido-
sundan gelişi açısından, nevrotik anksiyetenin karşılığı olduğundan
kuşkulanaabileceğimize. Dahası, aktarım nevrozlarındaki hastalanma
ve belirtilerin oluşumu düzeneklerinin —içedönüklükten gerilemeye
uzanan yol— nesne libidosunun⁴ geri tutulmasıyla ilişkilendirilmesi
gerektiği düşüncesine daha öncesinden alışık olduğumuzdan Ego-
libidosunun geri tutulması düşüncesiyle de göğüs göğüse gelebilir ve
bu düşünceyi hastalık hastalığı ve parafreni görüngüleriyle ilişkilendi-
rebiliriz.

Bu noktada merakımız kuşkusuz Ego'daki bu libidonun geri tutul-
ması durumunun neden hazzsızlık verici olarak yaşanması gerektiği
sorusunu ileri sürecektir. Hazzsızlığın daima daha yüksek ölçüde bir
gerilimin ifadesi olduğu ve dolayısıyla olup biten şeyin maddi olaylar
alanındaki bir niceliğin şurada ya da burada hazzsızlık ruhsal niteliğine
dönüştürülmesi olduğu yanıtıyla yetineceğim. Bununla birlikte,
hazzsızlık meydana gelmesi için belirleyici olan şeyin maddi olayın
mutlak büyüklüğü değil de bu mutlak büyüklüğün belli bir işlevi
olması olasıdır.⁵ Burada zihinsel yaşamımızın narsisizm sınırlarının
ötesine geçmesini ve libidoyu nesnelere iliştiirmesini gerekli kılanın ne
olduğu sorusuna bile değinmeye cesaret edebiliriz.⁶ Düşünce dizimiz-
den çıkacak olan yanıt bir kez daha bu gerekliliğin Ego'nun libidoyla
yüklenmesi belli bir miktarı aştığında doğduğu şeklinde olacaktır.
Güçlü bir bencillik hastalanmaya karşı bir korumadır ama son erinde
hastalanmamak için sevmeye başlamamız gerekir ve eğer bir engel-
lenme sonucu sevemezsek hastalanmamız kaçınılmazdır. Bu,
Heine'nin Yaratılışın zihinsel gelişimi resmine ilişkin dizelerinde bir
ölçüde görülür.

⁴Bkz. "Nevroz Başlangıcı Türleri"[nin giriş sayfaları] (1912c), [*P.F. L.*, 10, 11 v. s.]

⁵[Bu sorun "İçgüdüler ve Değişimleri"nde (1915c) çok daha kapsamlı biçimde
tartışılmıştır, aşağıda s. 111.]

⁶[Bu sorunun da çok daha ayrıntılı bir tartışması "İçgüdüler ve Değişimleri"nde
(1915c) bulunacaktır, aşağıda s. 126 v. s.]

Krankheit ist wohl der letzte Grund
 Des ganzen Schöpferdrangs gewesen;
 Erschaffend konnte ich genesen
 Erschaffend wurde ich gesund.⁷

Zihinsel aygıtımızı aksi durumda rahatsız edici olarak duyumsanabilecek ya da hastalandırıcı etkileri olabilecek uyarılmaların üstesinden gelmek için tasarlanmış bir ilk ve öncelikli alet olarak tanıdık. Doğrudan dışarı boşalamayan ya da böylesi bir boşalımın o an için sakıncalı olduğu uyarılmaların akılda işlemlenmesi içe doğru akıtılmalarına önemli ölçüde yardımcı olur. Ancak bu içsel işleme sürecinin başlangıçta gerçek mi yoksa düşsel nesneler üzerinde mi uygulandığı önemli değildir. Aradaki fark daha sonra belirginleşir — libidonun gerçek olmayan nesnelere yöneltilmesi (içe dönme) onun geri tutulmasına yol açmışsa. Parafreniklerde megalomani Ego'ya dönmüş olan libidonun benzer bir işlemlenmesine izin verir; belki de yalnızca megalomaninin başarısız olup libidonun Ego'da geri tutulması hastalandırıcı hale geldiği ve bize bir hastalık olduğu izlenimini veren iyileşme sürecini başlattığında.

Bu noktada parafreninin düzeneğine biraz daha girecek ve bana daha şimdiden dikkate alınmayı hak eder görünen bu görüşleri birleştirmeye çalışacağım. Bana öyle geliyor ki parafrenik duygular ile aktarım nevrozları arasındaki fark ilkinde engellenmeyle serbest kalan libidonun düşsel nesnelere ilişik kalmaması ama Ego'ya geri çekilmesi koşulunda yatar. Buna göre megalomani bu son libido miktarının ruhsal olarak yönetilmesine denk düşecek ve dolayısıyla aktarım nevrozlarında görülen, düşlemlere içe dönüşün karşılığı olacaktır; bu ruhsal işlevde bir hata parafrenideki hastalık hastalığına yol açar ve bu da aktarım nevrozları anksiyetesine özdeştir. Bu anksiyetenin daha fazla ruhsal işlemeyle, yani konuşma, tepki oluşumu ya da korun-

⁷[Tanrının şöyle söylediği düşlemlenir: “Kuşkusuz hastalık tüm yaratma isteğinin son amacıydı. Yaratarak iyileşebildim; yaratarak sağlığını kazandım.” *Neue Gedichte*, “Schöpfungslieder VII.”]

malar oluşturulmasıyla (fobiler) ortadan kaldırılabileceğini biliyoruz. Parafreniklerde buna karşılık gelen süreç hastalığın çarpıcı dışavurumlarının kaynaklandığı bir onarım girişimidir. Parafreni genellikle olmasa da sıklıkla libidonun nesnelerden yalnızca *kısmi* bir ayrılmasını meydana getirdiğinden klinik tabloda üç grup görüngü ayırt edebiliriz: (1) normal bir durumdan ya da nevrozdan kalanları temsil edenler (kalıntı görüngüler); (2) hastalıklı süreci temsil edenler (libidonun nesnelerinden ayrılması ve daha ötesi megalomani, hastalık hastalığı, duysal bozukluk ve her tür gerileme); (3) (erken bunama ya da gerçek parafrenide) bir histeri ya da (paranoyada) bir takıntılı nevroz davranışından sonra libidonun bir kez daha nesnelere iliştiği onarımı temsil edenler. Bu yeni libidinal yük başka bir düzeyden ve farklı koşullar altında başlayışıyla ilk yükten ayrılır.⁸ Bu yeni libidinal yük durumunda ortaya çıkan aktarım nevrozları ile Ego'nun normal olduğu durumda karşılık gelen oluşumlar arasındaki fark bizlere zihinsel aygıtımızın yapısına ilişkin daha derin içgörüyü sağlayabilecektir.

Narsisizm incelemesi yaklaşımında kullanabileceğimiz üçüncü yol kadın ve erkek arasındaki çok çeşitli farklılaşmalarıyla insanların erotik yaşamını gözlemlemektir. Tıpkı başlangıçta nesne-libidosunun Ego-libidosunu gözlemimizden uzak tuttuğu gibi çocukların (ve büyümekte olan çocukların) nesne seçimiyle bağlantılı olarak gözümüze ilk çarpan şey de cinsel nesnelerini doyum deneyimlerinden çıkardıklarıydı. İlk oto-erotik cinsel doyumlar kendini koruma amacına hizmet eden yaşamsal işlevlerle bağlantılı olarak yaşanır. Başlangıçta cinsel içgüdüler Ego içgüdülerinin doyurulmasına bağlıdır; ancak daha sonra onlardan bağımsız hale gelirler ve o zaman bile çocuğun beslenmesi, bakımı ve korunmasıyla ilgili insanların onun ilk cinsel nesnesi olduğu gerçeğinde bu ilk bağlılığın bir göstergesini buluruz; yani başlangıçta annesi ya da onun bir yerine-geçeni. Ancak, ruhçözümsel araştırma "anaklitik" ya da "bağlanma"

⁸[Bu konuda daha fazla açıklama için "Bilinçdışı" üzerine makalenin sonuna bakınız (aşağıda s. 202-3).]

türü⁹ olarak adlandırılabilen bu nesne seçimi türü ve kaynağıyla yan yana bulmaya hazır olmadığımız bir ikinci türü göstermiştir. Daha sonraki sevgi nesnesi seçimlerinde model olarak annelerini değil kendi benliklerini aldıklarını sapıklar ve eşcinseller gibi libidinal gelişimleri bazı rahatsızlıklar çekmiş olan insanlarda özellikle açık bir biçimde keşfettik. Açık bir biçimde bir sevgi nesnesi olarak kendilerini aramakta ve "narsisistik" olarak adlandırılması gereken bir tür nesne seçimi sergilemektedirler. Bu gözlemde narsisizm savını benimsememize yol açan en güçlü nedenleri buluruz.

Ancak insanların, nesne seçimlerinin anaklitik ya da narsisistik türeyişine bağlı olarak iki kesin biçimde ayrılmış gruba ayrıldığı sonucuna varmadık; daha çok, birine ya da ötekine yönelik bir tercih gösterebilse de her iki türden nesne seçiminin her bireye açık olduğunu varsaydık. İnsanın başlangıçta iki cinsel nesnesi olduğunu söylüyor —kendisi ve kendisine bakan kadın— ve böyle yaparak her bireyde, bazı olgularda kendisini nesne seçimine egemen bir biçimde gösterebilen, bir birincil narsisizm bulunduğunu varsayıyoruz.

O zaman erkek ve dişi cinslerin bir karşılaştırması nesne seçimi türleri açısından aralarında kuşkusuz evrensel olmamasına karşın temel farklar olduğunu gösterir. Doğrusunu söylemek gerekirse bağlanma türünün eksiksiz nesne sevgisi erkeğin özelliğidir. Kuşkusuz çocuğun ilk narsisizminden türeyen ve dolayısıyla bu narsisizmin cinsel nesneye aktarımına karşılık gelen belirgin bir cinselliğe fazla değer biçme

⁹[“*Anlehnungstypus*.” Sözcüğü sözcüğüne, “Anaklitik”tir. Terim İngilizce’ye bir cümlede ilk sözcük olamayan ama çok daha önemli bir sözcüğe eklenmesi ya da dayandırılması gereken takılar örn, Latince “enim” ya da Yunanca “**ἐν**” için kullanılan dilbilgisel terim “enclitic”le benzeştirilerek “anaclitic type” olarak çevrilmiştir. Öyle görünüyor ki bu, gerçek/güncel “*anlehnungstypus*” teriminin basılı olarak ilk ortaya çıkışıdır. Bir çocuğun ilk cinsel nesnesine kendisinin beslenme içgüdüleri temellerinde ulaştığı düşüncesi “*Üç Deneme*”nin (1905d) ilk basımında bulunur, *P. F. L.*, 7, 144; ama bu çalışmada “anaklitik tür”e iki ya da üç açık değinme 1915 basımına dek eklenmemiştir. “*Angelehnte*” (“bağlı”) terimi Schreber olgu öyküsünün III. Bölümünün başında (1911c), *P. F. L.*, 9, 198 ve n. 3, benzer bir anlamda kullanılmış ama altında yatan sav belirtilmemiştir. — Terimin işaret ettiği “bağlanma”nın (ya da “*Anlehnung*”) çocuğun annesine değil cinsel içgüdülerin Ego içgüdülerine bağlanması olduğu belirtilmelidir.]

sergiler. Bu cinselliğe fazla değer biçme, Ego'nun sevgi-nesnesi lehine¹⁰ libido açısından güçsüzleşmesine kadar uzanabilen garip âşık olma nevrotik durumunun, bir nevrotik zorlanımı akla getiren durumun kökenidir. En sık rastlanan dişi türünde olasılıkla en saf ve gerçeği olan farklı bir yol izlenir. Erinliğin başlamasıyla o zamana dek bir gizlilik durumunda olan dişi cinsel organlarının olgunlaşması ilk narsisizmin bir şiddetlenmesini yaratmış gibi görünür ve bu, cinselliğe aşırı değer biçmenin eşlik ettiği gerçek bir nesne seçiminin gelişimi için olumlu değildir. Kadınlar, özellikle de güzelseler, nesne seçimlerinde kendilerine dayatılan toplumsal kısıtlamaların bedeli olan belli bir kendiyle yetinme geliştirirler. Kesin konuşmak gerekirse bu türden kadınların erkeklerin kendilerine yönelik sevgileriyle kıyaslanabilecek yoğunlukta sevdikleri tek şey yalnızca kendileridir. Gereksinimleri de sevmek değil ama sevilme doğrultusundadır ve bu koşulu yerine getiren erkek onların onayını kazanan kişi olur. Bu türden kadınların erkeğin erotik yaşamı için önemi çok yüksek olarak değerlendirilmelidir. Genelde çok güzel olduklarından bu türden kadınlar yalnızca estetik nedenlerle değil ama aynı zamanda ilginç ruhsal etmenlerin bir bileşimi nedeniyle de erkek için en üst düzeyde çekicilik taşır. Çünkü başka insanların narsisizminin kendi narsisizmlerinin bir bölümünü terk etmiş ve nesne sevgisi arayışında olanlar için büyük bir çekicilik taşıdığı açıktır. Tıpkı kediler ve büyük av hayvanları gibi bizimle ilgilenmez görünen belli hayvanların çekiciliği gibi bir çocuğun çekiciliği de büyük ölçüde onun narsisizminde, kendiyle yetinmesinde ve erişilmezliğinde yatar. Aslında yazında temsil edildikleri şekliyle büyük suçlular ve güldürü yazarları bile Ego'larını onu azaltacak her şeyden uzak tutmayı başarmalarını sağlayan narsisistik tutarlılıklarıyla ilgimizi zorlarlar. Sanki çok mutlu bir akıl durumunu —bizim terk etmiş olduğumuz mutlak bir libidinal durum— sürdürdükleri için onları kıskanır gibiyizdir. Ancak narsisistik kadının büyük çekiciliğinin diğer yüzü de vardır; âşığının doyumsuzluğunun, kadının

¹⁰[Freud, *Grup Ruhbilimi*'nin VIII. Bölümünde (1921c), *P. F. L.*, 12, 142 v. s., âşık olma üzerine bir tartışmada buna geri dönmüştür.]

sevgisi hakkında kuşkularının, onun bilmecemsi doğasına ilişkin yakınmalarının büyük bir bölümünün kökleri nesne seçimi türleri arasındaki bu uyumsuzluktur.

Bu noktada dişil erotik yaşam biçiminin bu tanımının kadınları küçümseme yönünde herhangi bir yanlı arzumun sonucu olmadığına güvencesini vermek yersiz olmayacaktır. Yanlılığın bana çokça yabancı olduğu gerçeğinin yanı sıra bu farklı gelişim çizgilerinin fazlasıyla karmaşık bir biyolojik bütündeki işlevlerin ayrışmasına karşılık geldiğini biliyorum; dahası, eril türe göre seven ve aynı zamanda eril türe özgü olan cinselliğe aşırı değer biçmeyi de geliştiren çok sayıda kadın olduğunu kabul etmeye hazırım.

Erkeklerle yönelik tutumu soğuk kalan narsisistik kadın için bile eksiksiz nesne sevgisine uzanan bir yol vardır. Narsisizmlerinden yola çıkarak sonradan eksiksiz nesne sevgisi verebilecekleri taşıdıkları çocukta kendi bedenlerinin bir bölümü onlara yabancı bir nesne gibi karşılırlarına çıkar. Yine, (ikincil) narsisizmden nesne sevgisine gelişimde bir adım atmak için bir çocuğu beklemesi gerekmeyen başka kadınlar vardır. Erinlikten önce eril hissederek ve bir süre eril çizgilerde gelişirler; dişil olgunluğa ulaşmalarıyla bu eğilimin kısa kesilmesinden sonra yine de bir eril ülkü —aslında bir zamanlar sahip oldukları oğlansız doğanın kalıntısı olan bir ülkü— özlemi yeteneğini korurlar.¹¹

Şu ana dek kısaca tanımlama yoluyla söylediklerim nesne seçimine uzanan yolların kısa bir özetiyle sonuçlandırılabilir.

Bir insan:

(1) Narsisistik türe göre:

(a) kendisini,

(b) bir zamanlar olduğu kendisini,

¹¹[Freud, dişil cinselliği üzerine görüşlerini daha sonraki bir dizi makalede geliştirmiştir: bir dişil eşcinselliği olgusu üzerine (1920a), *P. F. L.*, 9, 371-400, cinsler arasında anatomik ayrımın etkileri üzerine (1925j), aynı yayın, 7, 331-43, kadın cinselliği üzerine (1931b) aynı yayın, 7, 371-92, ve *Yeni Giriş Konferansları*'nın 33. Konferansında (1933a), aynı yayın, 2, 145-69).]

- (c) olmak istediği kendisini,
- (d) bir zamanlar kendisinin parçası olan birini.

(2) Anaklitik (bağlanma) türüne göre:

- (a) kendisini besleyen kadını,
- (b) kendisini koruyan erkeği,

ve onların yerini alan bir dizi yerine-geçenleri sevebilir. İlk türün (c) olgusunun eklenmesi bu tartışmanın daha sonraki bir aşamasına dek doğrulanamaz. [s.93.]

Narsisistik nesne seçiminin erkeklerdeki eşcinsellik için önemi bir başka bağlamda değerlendirilmelidir.¹²

Varsaydığımız ve libido kuramlarımızın önermelerinden birini oluşturan çocukların birincil narsisizminin doğrudan gözlemle kavranması başka bir yerden sonuç çıkarmayla doğrulamaktan daha zordur. Sevecen ana babaların çocuklarına yönelik tutumuna bakarsak bunun onların çok uzun zaman önce terk ettikleri kendi narsisizmlerinin bir canlanması ve yeniden oluşması olduğunu görmemiz gerekir. Nesne seçimi durumunda narsisistik bir iz olarak tanımış olduğumuz aşırı değer biçmenin oluşturduğu güvenilir gösterge, hepimizin bildiği gibi, duygusal tutumlarını yönetir. Dolayısıyla çocuğa —ciddi gözlemin yapma fırsatı bulamayacağı— her türlü kusursuzluğu yükleme ve onun tüm eksikliklerini gizleme ve unutmaya yönelik bir zorlama altındadırlar. (Bu arada, çocuklardaki cinselliğin yadsınması bununla bağlantılıdır.) Dahası, çocuğun iyiliği için kendi narsisizmlerinin saygı göstermek zorunda bırakıldığı tüm kültürel kazanımların işlemlerini erteleme ve kendilerinin çoktan vazgeçtiği ayrıcalık iddialarını onun adına yenileme eğilimindedirler. Çocuk ana babasından daha iyi yaşamalıdır; yaşamda üstün olarak kabul ettikleri zorunluluklara boyun eğmemelidir. Hastalık, ölüm, eğlencenin bırakılması, kendi

¹²[Freud, Leonardo (1910c) üzerine çalışmasının III. bölümünde bu noktayı ileri sürmüştür, *P. F. L.*, 14, 190 v. s.]

istenci üzerinde yasaklamalar ona dokunmamalı; doğa ve toplum yasaları çocuğun adına yürürlükten kaldırılmalı; bir kez daha gerçekten yaratılışın merkezi ve çekirdeği —bir zamanlar kendimiz için hayal ettiğimiz gibi "Bebek Hazretleri"¹³— olmalı. Çocuk ana babasının, kendilerinin hiçbir zaman yerine getirmedikleri, bu istekli düşlerini gerçekleştirecektir — oğlan büyük bir adam ve babasının yerine bir kahraman olacak ve kız, annesi için gecikmiş bir bedel olarak bir prensle evlenecektir. Narsisistik sistemdeki gerçeklik tarafından fazlasıyla sıkıştırılan en kırılgan noktada, Ego'nun ölümsüzlüğü noktasında güvenlik çocuğa sığınarak sağlanır. Son derece etkileyici ve temelde son derece çocuksu olan ana baba sevgisi ana babaların nesne sevgisine dönüştürülmüş narsisizmlerinin eski doğasını şaşmaz biçimde açığa vuran, yeniden doğuşundan başka bir şey değildir.

¹³[Özgün metinde İngilizce. Belki de bu adı taşıyan ve bir dadının çocuk arabasını caddeden geçirmesine izin vermek için kalabalık trafiği durduran iki Londralı polisi gösteren Kraliyet Akademisinin ünlü Edward Çağı resmine bir gönderme. — "Ego Hazretleri" Freud'un "Yaratıcı Yazarlar ve Gündüz Düşleri" (1908e) üzerine daha önceki bir makalesinde görülür, *P.F. L.*, 14, 138.]

III

ÇOCUĞUN ilk narsisizminin uğradığı bozukluklar, kendini bunlardan korumaya çalışırken kullandığı tepkiler ve böyle yaparak girmek zorunda kaldığı yollar — bunlar hâlâ açıklanmayı bekleyen önemli bir çalışma alanı olarak bir yana bırakmayı önerdiğim temalar. Ancak önemli bölümü "iğdiş edilme karmaşası" (oğlanlarda penise ilişkin anksiyete ve kızlarda penis kıskançlığı) şeklinde diğerlerinden ayrılabilir ve cinsel etkinlikten erken uzaklaşmanın etkisiyle bağlantılı olarak ele alınabilirler. Ruhçözümsel araştırma olağan olarak Ego içgüdülerinden yalıtılmış libidinal güçlerin Ego içgüdülerine karşı çıktığında gerçekleştirdikleri değişimlerin izini sürmemize olanak sağlar ama iğdiş edilme karmaşası özel alanında henüz tek sesli olarak işleyen ve ayırt edilemez biçimde iç içe geçmiş iki içgüdü grubunun kendilerini narsisistik ilgilerle gösterdikleri bir dönem ve bir ruhsal durumun varlığını çıkarsamamıza olanak verir. Adler [1910] hem kişilik hem de nevroz oluşumunda neredeyse tek güdü gücü konumuna yükselttiği ve narsisistik bir eğilime değil —dolayısıyla hâlâ libidinal— ama toplumsal bir değerlendirmeye oturttuğu "eril karşı çıkış" kavramını bu bağlamdan çıkarmıştır. Ruhçözümsel araştırma en başından beri "eril karşı çıkışın" varlığını ve önemini kabul etmiş ama Adler'in tersine onu narsisistik doğada ve iğdiş edilme karmaşasından türemiş olarak değerlendirmiştir. "Eril karşı çıkış" pek çok diğer etmenle birlikte başlangıcına girdiği kişilik oluşumuyla ilgilidir ama Adler'in bunların Ego içgüdülerine hizmet ediş biçimleri dışında hiçbir şeyi dikkate almadığı nevroz sorunları söz konusu olduğunda onları açıklamada tümüyle yetersizdir. Nevroz başlangıcını, erkeklerdeki bir nevrozun iyileşmesine karşı dirençlerinin arasından ne kadar güçlü biçimde öne çıkarsa çıksın, iğdiş edilme karmaşasının dar

temellerine yerleştirmeyi olanaksız görüyorum. Bu arada, "eril karşı çıkışın" ya da bizim kabul ettiğimiz gibi iğdiş edilme karmaşasının hiçbir hastalandırıcı rol oynamadığı ve hattâ hiç görülmediği nevroz olguları biliyorum.¹

Normal yetişkinlerin gözlemi daha önceki megalomanilerinin küllendiğini ve çocuksu narsisizmlerini çıkarsamamıza neden olan ruhsal niteliklerin silindiğini gösterir. Ego-libidolarına ne olmuştur? Tümünün nesne yüklerine mi geçtiğini düşünmemiz gerekir? Böyle bir olasılık savımızın tüm eğiliminin açık bir biçimde tersinedir; ama bastırma ruhbiliminde sorunun bir başka yanıtına bir ipucu bulabiliriz.

Eğer öznenin kültürel ve ahlâki düşünceleriyle anlaşmazlığa düşerlerse libidinal içgüdüsel itkilerin hastalandırıcı bastırma değişikliğine uğradığını öğrendik. Bununla hiçbir biçimde söz konusu bireyin bu türden düşüncelerin varlığına ilişkin tümüyle entelektüel bir bilgiye sahip olduğunu kast etmiyoruz; daima, onları kendisi için bir standart olarak tanıdığını ve üzerindeki istemlerine boyun eğdiğini kast ediyoruz. Bastırmanın Ego'dan geliştiğini söyledik; onun Ego'nun kendisine saygısından geliştiğini çok daha kesin olarak söyleyebiliriz. Bir insanın teslim olduğu ya da en azından bilinçli olarak işlemlediği izlenimler, deneyimler, itkiler ve arzular bir başkası tarafından en üst düzeyde kızgınlıkla reddedilecek ya da hattâ bilince ulaşmalarından önce boğulacaklardır.² Bastırmanın koşullanma etmenini içeren bu ikisi arasındaki fark onun libido kuramıyla açıklan-

¹[Freud, 30 Eylül 1926 tarihli bir mektupta (dikkatimizi buna çekme nezaketinde bulunan) Dr Edoardo Weiss'in bir sorusuna yanıt verirken şunları yazdı: "Narsisizm üzerine makalemdeki iddiamla bağlantılı olan, iğdiş edilme karmaşasının hiç rol oynamadığı nevrozlar bulunup bulunmadığı şeklindeki sorunuz beni utandırıcı bir duruma sokuyor. O sırada aklımda ne olduğunu artık anımsamıyorum. Bugün içinde bu karmaşaya rastlanmayacak bir nevroz adı veremeyeceğim doğrudur ama her koşulda bugün bu cümleyi yazmazdım. Ama konu hakkında o kadar az şey biliyoruz ki her iki doğrultuda da bir son karar vermemeyi yeğlerim." (1970a [1919-35].) — Adler'in "eril karşı çıkış" konusundaki görüşlerinin daha ileri eleştirisi "Ruhçözümsel Hareketin Tarihçesi Üzerine" de (1914d) ve daha ayrıntılı olarak "Bir Çocuk Dövülüyor"da (1919e) *P. F. L.*, 10, 189-92, bulunur.]

²[Bastırma üzerine makaledeki (1915d) bazı açıklamalara bkz., aşağıda s. 146.]

masını sağlayan terimlerle kolayca açıklanabilir. Bir insanın kendi içinde gerçek Ego'sunu ölçtüğü bir *ülkü* yaratmışken diğerinin böyle bir *ülkü* oluşturmadığını söyleyebiliriz. Ego için bir *ülkü* oluşumu bastırmanın koşullanma etmeni olacaktır.³

Çocuklukta gerçek Ego tarafından keyfi çıkarılan benlik sevgisinin hedefi artık bu *ülküsel* Ego'dur. Öznenin narsisizmi tıpkı çocukluk Ego'su gibi kendisini değerli olan her mükemmelliğin sahibi olarak gören bu yeni *ülküsel* Ego'da yer değiştirmiş olarak ortaya çıkar. Libido söz konusu olduğunda her zaman olduğu gibi insan burada da kendisini bir zamanlar zevk aldığı doyumdan vazgeçme konusunda güçsüz olarak göstermiştir. Çocukluğunun narsisistik mükemmelliğinden vazgeçmek istememektedir; büyüdükçe başkalarının kulak çekmeleri ve kendi eleştirel yargısının gelişmesi tarafından artık bu mükemmelliği daha fazla elde tutamayacak kadar rahatsız edildiğinde onu yeni bir Ego *ülkü*sü biçiminde geri almaya çalışır. Önünde *ülkü*sü olarak canlandırdığı şey çocukluğunun *ülkü*sünün kendisi olduğu yitik narsisizminin yerine-geçenidir.⁴

Doğal olarak bu *ülkü* oluşumu ile yüceltme arasındaki ilişkiyi sınamaya yöneliriz. Yüceltme, nesne libidosunu ilgilendiren ve içgüdünün kendisini cinsel doyumdan farklı ve uzak bir amaca yöneltmesinden ibaret olan bir süreçtir; bu süreçte vurgu cinsellikten yön değiştirme üzerinedir. *Ülkü*selleştirme nesneyi ilgilendiren bir süreçtir; onun sayesinde doğasında bir değişiklik olmayan bu nesne öznenin aklında büyütülür ve yüceltilir. Nesne libidosu küresinde olduğu gibi Ego libidosu küresinde de *ülkü*selleştirme olasıdır. Örneğin, bir nesneye fazla cinsel değer biçilmesi onun *ülkü*selleştirilmesidir. Yüceltme içgüdüyle ve *ülkü*selleştirme nesneyle ilgili bir şeyi tanımladığından iki kavramın birbirinden ayrılması gerekir.⁵

³[Bkz. *Grup Ruhbilimi*'nin (1921c) XI. Bölümündeki bir dipnot şu şekildedir: "Trotter [1916] bastırmayı sürü içgüdüsüne dek geri izler. Narsisizm üzerine makalemden 'Ego için bir *ülkü* oluşumu bastırmanın koşullanma etmeni olacaktır' dediğimde bu bir çelişkidir çok onun başka bir biçimde çevirisi olur." (P. F. L., 12, 164n.)]

⁴[1924'den önceki basımlarda şöyleydi: "...tek yerine-geçenidir..."]

⁵[Freud, *Grup Ruhbilimi*'nin (1921c) VIII. Bölümünde *ülkü*selleştirme konusunu yineler, P. F. L., 12, 143.]

Bir Ego ülküsünün oluşumu, gerçekleri anlamamıza zarar veren biçimde, sıklıkla içgüdünün yüceltilmesiyle karıştırılır. Yüksek bir Ego ülküsünün emrine girmek için narsisizminden vazgeçmiş olan bir insanın buna bağlı olarak libidinal içgüdülerini yüceltmeyi de başarmış olması gerekmez. Ego ülküsünün bu türden bir yüceltme isteminde bulunduğu doğrudur ama yerine getirtemez; yüceltme, ülkü tarafından kışkırtılabilen ama uygulaması böylesi bir kışkırtmadan tümüyle bağımsız özel bir süreç olarak kalır. Ego ülkülerinin gelişimi ile ilkel libidinal içgüdülerinin yüceltilme miktarı arasında en yüksek potansiyel farklarını nevrotiklerde buluruz; bir ülkücüyü libidosunun elverişsiz konumu konusunda ikna etmek hak iddiaları daha ılımlı kalmış sade bir insanı ikna etmekten çok daha zordur. Dahası bir Ego ülküsü ve yüceltme oluşumu nevrozun ortaya çıkışıyla çok farklı biçimlerde ilgilidir. Öğrenmiş olduğumuz gibi bir ülkü oluşumu Ego'nun istemini yükseltir ve bastırmayı destekleyen en güçlü öğedir; yüceltme bir çıkış yoludur, bu istemlerin, bastırmayı *karıştırmadan* karşılanabileceği bir yol.⁶

Ego ülküsünden narsisistik doyumun sağlandığını görme görevini yerine getiren ve bu amaçla sürekli olarak gerçek Ego'yu gözleyen ve onu bu ülküyle ölçen özel bir ruhsal ajan olması bizi şaşırtmazdı.⁷ Eğer böyle bir ülkü varsa olasılıkla bununla bir *buluş* olarak karşılaşmayız, onu yalnızca *tanırız*; çünkü "vicdanımız" olarak adlandırdığımız şeyin istenen özelliklere sahip olduğunu düşünebiliriz. Bu ajanın tanınması paranoid hastalıklarda fazlasıyla çarpıcı belirtiler olan ve hastalığın yalıtılmış bir biçimi ya da bir aktarım nevrozuna karışmış olarak ortaya çıkabilecek "farkına varılma sanrıları" denen şeyi ya da daha doğru bir deyişle gözetlenme sanrılarını anlamamıza olanak sağlar. Bu türden hastalar tüm düşüncelerinin bilindiğinden ve

⁶[Yüceltme ile cinsel nesne libidosunun narsisistik libidoya dönüşmesi arasındaki olası ilişki Freud tarafından *Ego ve İd*'in (1923b) III. Bölümün başlarında tartışılmıştır, aşağıda s. 356.]

⁷[Freud, daha sonra bu ajan ile Ego ülküsünün bir bileşiminden süper-Ego'yu geliştirecektir. Bkz. *Grup Ruhbilimi* (1921c), *P. F. L.*, 12, 161 v. s. ve *Ego ve İd* (1923b) aşağıda s. 354, v. s.]

eylemlerinin gözetlendiğinden ve denetlendiğinden yakınır; bu ajanın işleyişinden tipik olarak kendilerine üçüncü şahıs kipiyle hitap eden sesler aracılığıyla haberdar olurlar. ("Şimdi yine bunu düşünüyör", "şimdi gidiyor"). Bu yakınma haklıdır; gerçeği ifade eder. Tüm niyetleri gözetleyen, keşfeden ve eleştiren bu türden bir güç gerçekten de vardır. Aslında normal yaşamda her birimizde varlığını sürdürür.

Gözetlenme sanrıları bu gücü geriye dönük bir biçimde sunar, dolayısıyla başlangıcını ve hastanın neden ona karşı isyanda olduğunu açığa vurur. Çünkü özneyi, vicdanın onun adına bekçi gibi davrandığı bir Ego ülküsü oluşturmaya kıskırtan şey, zaman içinde kendisini yetiştiren ve eğitenlerin ve çevresindeki sayısız ve tanımlanamaz insan kalabalığının —arkadaşlarının— ve toplumsal görüşün eklendiği ana babasının (ona ses aracılığıyla nakledilen) eleştirel etkisinden doğar.

Temelde eşcinsel türden olan büyük libido miktarları bu yolla narsistik Ego ülküsü oluşturmaya ve bunu sürdürürken çıkış yolu ve doyum bulmaya zorlanır. Vicdanın oluşumu temelde öncelikle ana babasal eleştirinin ve sonra da toplumunkinin bir somutlaştırmasıydı —başlangıçta dışarıdan gelen bir yasaklama ya da engelden bastırmaya yönelik bir eğilim geliştiğinde meydana gelen şeyde yinelenen bir süreç. Belirsiz kalabalığın yanı sıra sesler de yine hastalık tarafından ön plana çıkarılır ve böylece vicdanın evrimi geriye dönük olarak yeniden canlandırılır. Ama bu "sansürcü ajan"a karşı isyan öznenin (hastalığın temel niteliğiyle uyumlu olarak) kendisini başta ana babasal olanlar olmak üzere tüm bu etkilerden kurtarma arzusundan ve eşcinsel libidosunu onlardan geri çekmesinden doğar. Bundan sonra vicdanı kendisine, dışarıdan gelen düşmanca bir etki gibi, gerilemiş bir biçimde karşı çıkar.

Paranoyakların yakınmaları temelde, vicdanın özeleştirisinin, üzerine yaslandığı kendini gözetlemeyle çakıştığını da gösterir. Dolayısıyla vicdan işlevini üstlenmiş olan akıl etkinliği aynı zamanda kendisini felsefeyi entelektüel işlemleri için gerekli malzemeyle donatan içsel araştırmanın hizmetine sunmuştur. Bunun paranoyak-

ların spekülâtif sistemler oluşturma şeklindeki tipik eğilimiyle bir ilgisi olabilir.⁸

Eğer —vicdan ve felsefi iç gözleme yükseltilmiş olan— bu eleştirel biçimde gözetleyici ajanın etkinliğine ilişkin kanıt başka alanlarda da bulunabilirse kuşkusuz bu bizler için önemli olacaktır. Burada, Herbert Silberer'in "işlevsel görüngü" olarak adlandırdığı şeyin düşler kuramına tartışılmaz biçimde değerli birkaç katkıdan biri olduğundan söz edeceğim. Bildiğimiz gibi Silberer uyku ile uyanıklık arasındaki durumlarda düşüncelerin görsel imgelere dönüşmesini doğrudan gözlemleyebileceğimizi ama bu koşullarda genellikle bir düşünce içeriğinin değil ama uykuya karşı savaşım veren insanın gerçek durumunun (isteklilik, yorgunluk v.b.) bir temsilini bulduğumuzu göstermiştir. Benzer şekilde, bazı düşlerin sonuçlarının ya da içeriklerindeki bazı bölümlerin yalnızca düşgörenin uykusu ya da uyanıklığına ilişkin kendi algısını belirttiğini göstermiştir. Böylece —paranoyağın gözetlenme sanrısı anlamında— gözlemin düşlerin oluşumunda oynadığı rolü sergilemiştir. Bu, değişmez bir rol değildir. Onu göz ardı ediş nedenim olasılıkla kendi düşlerimde büyük bir rol oynamamasıydı; felsefi açıdan yetenekli ve iç gözleme alışkın insanlarda çok belirgin hale gelebilir.⁹

Bu noktada düşlerin oluşumunun düş düşüncelerinin çarpıtılmasını zorunlu kılan bir sansürün egemenliği altında gerçekleştiğini bulmuş olduğumuzu anımsayabiliriz. Ancak bu sansürü özel bir güç olarak düşünmedik ama Ego'yu yöneten bastırıcı eğilimlerin bir yüzünü yani düş düşüncelerine yönelmiş yüzü anlatan terimi seçtik. Ego'nun yapısına daha ayrıntılı biçimde girersek Ego ülküsü ve vicdanın devin-

⁸Yalnızca bir anıştırma olarak, bu gözetleyici ajanın gelişim ve güçlenmesinin kendisini izleyen (öznel) belleğin doğuşunu ve bilinçdışı süreçlere hiçbir uygulaması bulunmayan zaman etmenini içerebileceğini de eklemek isterim. [Bu iki nokta üzerine daha fazla bilgi için "Bilinçdışı"na bkz, aşağıda s. 186 ve 187-88.]

⁹[Bkz. Silberer (1909 ve 1912). Freud —bu makaleyi yazdığı yıl olan— 1914'de *Düşlerin Yorumu*'na bu görüngünün çok daha uzun bir tartışmasına ekledi (*P. F. L.*, 4, 645-9).]

gen seslerinde *düş-sansürcüsünü*¹⁰ de ayırt edebiliriz. Eğer bu sansürcü uyku sırasında bile bir ölçüde tetikteyse onun varsayılan kendini gözleme ve özeleştirici etkinliğinin —"şimdi düşünemeyecek kadar uykulu", "şimdi uyanıyor" gibi düşüncelerle— düş içeriğine nasıl bir katkıda bulunduğunu anlayabiliriz.¹¹

Bu noktada normal insanlar ve nevrotiklerdeki kendini önemseyici tutumu tartışmaya kalkışabiliriz.

Öncelikle kendini önemseme bize Ego'nun boyutunun bir ifadesi olarak görünür; bu boyutun belirlenmesindeki çeşitli öğelerin ne olduğu önemsizdir. Bir insanın sahip olduğu ya da elde ettiği her şey, deneyiminin doğruladığı ilkel her şeye gücü yeterlik duygusunun her kalıntısı kendini önemsemesini arttırmaya yardımcı olur.

Cinsel içgüdüler ile Ego içgüdülerindeki ayrımımıza başvurarak kendini önemsemenin narsisistik libidoya özellikle derin bir bağımlılığı olduğunu görmeliyiz. Bu noktada iki temel gerçek bizi desteklemektedir: parafreniklerde kendini önemseme artarken aktarım nevrozlarında azalması; aşk ilişkilerinde sevilme kendini önemseyici duyguları çoğaltırken sevilmemenin onları azaltması. Belirtmiş olduğumuz gibi, narsisistik bir nesne seçiminde amaç ve doyum sevilmeyle ilişkilidir.¹²

¹⁰[Freud, burada ve bir sonraki cümlede başlangıcında ayrıca da aşağıda s. 92'de neredeyse evrensel *Zensur*'unun ("sansür") yerine kişisel, "*Zensor*"dan [sansürcü —çev.] yararlanır. Bkz. yukarıda son dipnotta sözü edilen *Düşlerin Yorumu*'ndaki bölüme eklenen dipnot (aynı yayın, 4, 648 n. 2). İki sözcük arasındaki fark *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 26. Konferansının sonlarına doğru net bir biçimde ortaya konmuştur: "Kendini gözetleyen ajanı Ego sansürcüsü, vicdan olarak biliyoruz; gece boyunca düş sansürü uygulayan şey budur." Aynı yayın, 1, 479.]

¹¹[Burada, sansür uygulayan ajanın Ego'nun kalan bölümünden farklılaşmasının bilinç ile öz bilinçlilik arasındaki felsefi ayrımı oluşturmaya yetkin olup olmadığını belirleyemem.]

¹²[Bu konu Freud tarafından *Grup Ruhbilim*'nin (1921c) VIII. Bölümünde genişletilmiştir, *P. F. L.* , 12, 143 v. s.]

Dahası, libidinal nesne yüklerinin kendini önemsemeyi arttırmadığını gözlemlemek kolaydır. Sevilen nesneye bağımlılığın etkisi o duyguyu azaltmaktır; seven bir kişi alçakgönüllüdür. Seven kişi, deyim yerindeyse, narsisizminin bir bölümünü sağlamlaştırmıştır ve yerini ancak sevilmesi alabilir. Tüm bu noktalarda kendini önemseme sevgideki narsisistik öğeyle ilgili kalmış gibi görünür.

Zihinsel ya da ruhsal bir hastalığın sonucu olarak erksizliğin, kişinin sevme yeteneksizliğinin ortaya çıkmasının kendini önemseme üzerinde fazlasıyla azaltıcı bir etkisi vardır. Bana göre bu noktada aktarım nevrozundan yakınan hastaların yaşadığı ve anlatmaya son derece hazır oldukları aşağılık duygularının kaynaklarından birine bakmamız gerekir. Ancak bu duyguların ana kaynağı Ego'nun kendisinden geri çekilmiş olağanüstü büyüklükte libidinal yüklere bağlı olarak —yani artık denetlenemez cinsel eğilimler yüzünden Ego'nun katlandığı sıkıntıya bağlı olarak— güçsüzleşmesidir.

Adler [1907] etkin bir zihinsel yaşama sahip bir insan organlarından birinde bir eksiklik gördüğünde bunun bir kışkırtıcı yerine geçtiğini ve bu eksiği fazlasıyla dengelemek için kişide daha yüksek düzeyde bir performansı devreye soktuğunu ileri sürmekte haklıydı. Ama Adler'in örneğini izleyerek her başarılı kazanımı bu özgün organ eksikliği etmenine bağlamaya çalışırsak bu tümüyle abartıma olur. Ne tüm sanatçılar görme duyusu engelliydiler ne de tüm hatipler aslen kekeme. Ve doğuştan gelen üstün organik yetenekten kaynaklanan pek çok üstün başarı örneği bulunur. Nevrozların neden-biliminde organ eksikliği ve kusurlu gelişim önemsiz bir rol oynar —hali hazırda etkin algısal malzemenin düşlerin oluşumunda oynadığı kadar. Nevrozlar tıpkı her diğer uygun etmeni olduğu gibi bu tür eksiklikleri de bir bahane olarak kullanır. Kimsenin kendisini sevemeyeceği kadar çirkin, biçimsiz ya da çekicilikten yoksun olduğundan hastalanmasının kaçınılmaz olduğunu söylediğinde nevrotik bir kadına inanmaya eğilimli olabiliriz ama bir sonraki nevrotik bize daha iyisini öğretecektir — çünkü ortalama bir kadından daha arzulanır ve daha arzulanmış görünmesine karşın nevrozunda ve cinsellikten hoşlanma-

makta ısrarcıdır. Histerik kadınların çoğunluğu kendi cinslerinin çeki-
ci ve hattâ güzelleri arasında yer alırken öte yandan toplumun daha
aşağı sınıflarında çirkinlik, organik bozukluk ve sakatlıklara sık rast-
lanması bunlar arasındaki nevrotik hastalık oranını arttırmaz.

Kendini önemsemenin erotizmle —yani libidinal nesne yük-
leriyle— ilişkileri aşağıdaki biçimde kısaca açıklanabilir. İki olgu
erotik yüklerin Ego-uyumlu mu yoksa tam tersine bastırmaya mı
uğramış olduğuna göre ayrılmalıdır. İlk olguda (libidodan elde edilen
yararın Ego-uyumlu olduğu olguda) sevgi Ego'nun herhangi bir diğer
etkinliği gibi değerlendirilir. Sevmek, özlemi ve yoksunluğu
içerdiğinden kendini önemsemeyi azaltır; oysa sevilmek, sevginin
karşılık görmesi ve sevilen nesneye sahip olmak onu bir kez daha
çoğaltır. Libido bastırıldığında erotik yükler Ego'nun ağır bir tükenişi
olarak duyumsanır, sevginin doyumunu olanaksızdır ve Ego'nun yeniden
zenginleşmesi yalnızca libidonun nesnelerinden geri çekilmesiyle
sağlanabilir. Nesne libidosunun Ego'ya geri dönüşü ve narsisizme
dönüşümü sanki bir kez daha mutlu bir aşkı temsil eder¹³ ve öte yan-
dan gerçekten mutlu bir aşkın nesne libidosu ile Ego libidosunun bir-
birinden ayırt edilemediği birincil duruma karşılık geldiği de doğrudur.

Konunun önemi ve büyüklüğü birbirlerine gevşekçe bağlı birkaç
cümle daha eklememi haklı kılacaktır.

Ego'nun gelişimi birincil narsisizminden bir uzaklaşmayı içerir ve o
durumu tekrar canlandırmaya yönelik güçlü bir girişime yol açar.
Uzaklaşma, libidonun dışarıdan dayatılmış bir Ego ülküsüne
yerdeğiştirilmesi aracılığıyla ortaya çıkar ve doyum da bu ülkünün
gerçekleştirilmesinden doğar.

Ego aynı zamanda libidinal nesne yüklerini dışarı yollamıştır. Ego
ülküsü adına olduğu gibi bu yükler adına da güçsüz düşer ve ülküsünü
gerçekleştirerek yaptığı gibi bir kez daha kendisini nesneyle ilgili
doyumlarıyla zenginleştirir.

¹³[“*Darstellt.*” İlk basımda yalnızca: “*herstellt*”, “*kurar*”.]

Kendini önemsemenin bir kesimi birincildir —çocuksu narsisizmin kalıntısı— diğer kesimi deneyimle (Ego ülküsünün gerçekleşmesi) desteklenen her şeye gücü yeterlikten doğar; üçüncü bir kesimi ise nesne libidosunun doyumundan türer.

Ego ülküsü libidonun nesnelerle doyum bulmasına ağır koşullar dayatmıştır; çünkü bazılarının uygun olmadıkları gerekçesiyle sansür-cüsü¹⁴ aracılığıyla reddedilmelerine neden olur. Böyle bir ülkünün oluşmadığı yerde söz konusu cinsel eğilim bir sapıklık şeklinde kişilikte değişmemiş olarak ortaya çıkar. Çocuklukta olduğu gibi, cinsel eğilim söz konusu olduğunda diğer eğilimlerden daha az olmamak üzere, bir kez daha kendi kendilerinin ülküsü olmak — insanların mutlulukları olarak elde etmeye çalıştıkları şey budur.

Âşık olmak Ego libidosunun nesne üzerine bir akışını içerir. Bastırmaları kaldıracak ve sapıklıkları geri getirecek güce sahiptir. Cinsel nesneyi bir cinsel ülkeye yüceltir. Nesne türüyle (ya da bağlanma türü) birlikte, âşık olmak sevmenin çocuksu koşullarının yerine getirilmesi sayesinde meydana geldiğinden bu koşulu yerine getiren her şeyin ülküsel olduğunu söyleyebiliriz.

Cinsel ülkü Ego ülküsüyle ilginç bir yardımcı ilişkiye girebilir. Narsisistik doyumun gerçek engellerle karşılaştığı yerde yerine-geçen doyum olarak kullanılabilir. Bu durumda insan narsisistik nesne seçimi türüne uygun olarak sevecek, bir zamanlar olduğu ve artık olmayan kendisini ya da kendisinin hiçbir zaman sahip olmadığı üstünlüklere sahip olanı sevecektir (bkz. (c) [s.81]). Orada belirtilene koşut formül şöyledir: Ego'nun onu bir ülkü haline getirmek için gereksinim duyduğu üstünlüğe sahip olan şey sevilir. Bu çare aşırı nesne yükleri nedeniyle Ego'su güçsüz düşmüş ve Ego ülküsünü gerçekleştiremeyen nevrotik için özel önem taşır. Narsisistik türün ardından kendisinin elde edemeyeceği üstünlüklere sahip bir cinsel ülkü seçerek nesneler üzerinde savurgan libido harcamasından narsisizme geri giden bir yol arar. Bu, genelde çözümlemeyle sağaltıma yeğlediği sevgiyle

¹⁴[Bkz. s. 89, dipnot 10.]

sağaltımdır. Aslında bir başka sağaltım düzeneğine inanamaz; sağaltıma genellikle bu türden beklentilerle gelir ve bunları hekimin kişiliğine yöneltir. Hastanın, aşırı bastırmalarının sonucu olan sevmeye yetersizliği doğal olarak bu türden bir sağaltım planının önünü keser. Sağaltım sayesinde bastırmalarından kısmen kurtulduğunda sıklıkla istenmeyen bir sonuçla karşılaşılır: iyileşmesinin devamını sevdiği biriyle bir yaşama bırakarak bir sevgi nesnesi seçmek üzere sağaltımdan çekilir. Gereksinim duyduğu yardım edicisine yönelik sakatlayıcı bağımlılığın tüm tehlikelerini de birlikte getirmeseydi bu sonuç bizi doyurabilirdi.

Ego ülküsü grup ruhbiliminin anlaşılması için önemli bir yol açar. Bu ülkünün bireysel yönünün yanı sıra toplumsal bir yanı da bulunur; bir ailenin, bir sınıfın ya da bir ulusun da ortak ülküsüdür. Bireyin yalnızca narsisistik libidosunu değil bu yolla Ego'ya geri döndürülen eşcinsel libidosunun önemli bir miktarını da bağlar. Bu ülkünün gerçekleştirilmemesinden doğan doyum isteği eşcinsel libidoyu¹⁵ serbest bırakır ve bu da bir suçluluk duygusuna (toplumsal anksiyete) dönüşür. Başlangıçta bu suçluluk duygusu ana baba tarafından cezalandırılma ya da daha doğrusu onların sevgilerini yitirme korkusuydu; sonraları ana babanın yerini çok sayıda arkadaş alır. Ego'nun yaralanmasının, Ego ülküsü evreninde doyumun engellenmesinin sıklıkla paranoyaya neden olması bu yolla daha iyi anlaşılır; tıpkı ülkü oluşumu ve yüceltmenin Ego ülküsünde birleşmesinin ve de parafrenik bozukluklarda yüceltmelerin geri dönmesinin ve ülkülerin olası değişimlerinin daha iyi anlaşılması gibi.

¹⁵[Grupların yapısında eşcinselliğin önemine *Totem ve Tabu*'da (1912-13) bir imada bulunulmuş ve *Grup Ruhbilimi*'nde (1921c) tekrar değinilmişti. Bkz. *P. F. L.*, 13, 205; aynı yayın, 12, 156 n. ve 176.]

METAPSİKOLOJİ ÜZERİNE MAKALELER
[1915]

METAPSİKOLOJİ ÜZERİNE MAKALELER

EDİTÖRÜN GİRİŞİ

FREUD, ruhbilimsel kuram üzerine görüşlerinin ilk kapsamlı özetini daha önceleri hazırlamış olduğu, yayımlanmamış "Proje"sinin (1950a[1895]) özünün büyük bölümünü tamamen değişmiş bir biçimde içeren *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) yedinci bölümünde *P.F.L.*, 4, 625 v.s. yayımladı. Espriler üzerine kitabının (1905c) VI. Bölümündeki, *P.F.L.*, 6, 215 v.s., gibi kısa tartışmalar dışında kuramsal sorunlara tekrar derinliğine girmeye başlaması için on yıl geçti. "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi" (1911b) üzerine açıklayıcı makaleyi, yukarıda s. 35, az ya da çok deneysel başka yaklaşımlar izledi — Schreber'in çözümlemesinin (1911c) III. Bölümü, *P.F.L.*, 9, 196 v.s., bilinçdışı üzerine İngilizce makalesi (1912g), yukarıda s. 48, ve uzun narsisizm tartışması (1914c), yukarıda s. 63. Sonunda, 1915'in ilkbahar ve yazında bir kez daha ruhçözümsel kuramlarının tam ve sistematik açıklamasını üstlendi.

Aşağıdaki beş makale birbirine bağlı bir dizi oluşturur. Dördüncüsünün bir dipnotundan (s.223) öğrendiğimize göre bunlar Freud'un başlangıçta *Zur Vorbereitung einer Metapsychologie (Bir Metapsikolojiye Ön Hazırlık)*¹ başlığıyla kitap biçiminde yayımlamayı tasarladığı derlemenin bir bölümüdür. Dizinin amacının ruhçözümlemesi için sağlam bir kuramsal temel sağlamak olduğunu ekler.

Bu makalelerin ilk üçünün 1915'de ve son ikisinin 1917'de yayımlanmış olmasına karşın Dr. Ernest Jones'dan (1955, 208) aslında hepsinin 15 Mart ile 4 Mayıs 1915 arasındaki yaklaşık yedi haftada yazılmış olduğunu öğreniriz. Bundan sonraki üç ayda diziye yedi

¹Freud tarafından Ruhsal Araştırma Derneği için yazılan makale (1912g), yukarıda s. 48, G. S., 5 (1924), 330'da elinizdeki beş makaleyle birlikte "Metapsikoloji Üzerine Makaleler" bölüm başlığı altına dahil edilmiştir. Ancak özgün derlemenin bir bölümünü oluşturmaz.

makale daha eklendiğini ve toplam on iki makalelik derlemenin 9 Ağustosta tamamlandığını da yine Dr. Jones'dan (aynı yayın, 209) öğreniriz. Ancak Freud bu son yedi makaleyi hiçbir zaman yayımlamadı ve öyle görünüyor ki ileri bir tarihte onları yok etmişti çünkü bunlara ilişkin hiçbir iz bulunamamıştır ve aslında Dr. Jones Freud'un mektuplarını incelemeye başlayana dek varlıkları ya bilinmiyordu ya da unutulmuştu. 1915 yılında bu makaleleri yazdığı sırada mektuplaştığı kişilere (Abraham, Ferenczi ve Jones) kaydettiği ilerlemeyi bildiriyordu ama sonraları bu makalelere ilişkin tek gönderme Kasım 1917'de Abraham'a yazdığı bir mektupta yer alır görünmektedir. Bu mektup son iki makalenin yayınından kısa bir süre önce yazılmıştı ve o sıralarda diğer yedi tanenin hâlâ var olduğu ve henüz zamanın uygun olmadığını düşünmesine karşın hâlâ onları yayımlama niyetinde olduğunun ipuçlarını verir gibidir. (Bkz. Freud, 1965a.)²

Son yedi makalenin beş tanesinin ele aldığı konuları biliyoruz: Bilinç, Anksiyete, Konversiyon Histerisi, Takıntılı Nevroz ve Genel

²Bu makalelerin varlığı Freud'un yazışmalarındaki pek çok bölümde doğrulanmıştır. Örneğin J. J. Putnam'a yazdığı 8 Temmuz 1915 tarihli mektupta şunları söyler: "İşlerimde şu sıralarda [savaş nedeniyle] meydana gelen kesintiyi on iki ruhbilimsel denemeyi içeren bir kitabı bitirmek için kullanıyorum." (Freud, 1960a.) Lou Andreas-Salomé'ye 30 Temmuz 1915 tarihli bir diğer mektup: "İçinde bulunduğumuz günlerin meyvesi olasılıkla, içgüdüler ve değişimleri üzerine biriyle başlayan, 12 denemeyi içeren bir kitap halini alacak... Her bir denemenin düzenlenmesi ve yerleştirilmesinin neden olduğu zorunlu gözden geçirme dışında kitap bitti." Yine Lou Andreas-Salomé'ye 25 Mayıs 1916 tarihli mektupta: "Bu türden 12 denemeyi içeren kitabım savaş sona ermeden basılamaz ve kim bilir hevesle beklenen bu tarihten ne kadar sonra basılır." Freud, "on iki" denemenin varlığından ve savaş sonrasında onları yayımlama niyetinden Ludwig Binswanger'e yazdığı 17 Aralık 1915 tarihli mektubunda da söz eder (Freud, 1955f.) —Freud'un son yedi makaleyi doyurucu olmadıkları için reddettiği varsayımı Lou Andreas-Salomé'yle bir yazışmayla güçlü bir biçimde doğrulanır. 18 Mart 1919 tarihli bir mektupta Salomé sorar: "Basılan bölümler 'N1'in [S. K. S. N.] IV. Cildine dahil edildiğine göre metapsikolojiniz nerede kaldı? Önceden bitmiş olan diğerleri nerede?" Freud yanıt verir (2 Nisan): "Metapsikolojim nerede? Öncelikle yazılmamış halde duruyor. Malzemeyi sistemli biçimde işlemlemek benim için olası değil; gözlemlerimin parça parça doğası ve düşüncelerimin ara sıra ortaya çıkma özelliği buna izin vermeyecek. Ancak bir on yıl daha yaşarsam, bu süre içinde çalışabilir durumda olursam, aklıktan ölmez, öldürülmez, ailemin ya da çevremdekilerin perişanlığıyla derinlemesine meşgul olmazsam —durumun gidişatına göre biraz fazla— o zaman kitaba daha fazla katkı üretmeye söz veririm. Bu çizgilerde ilk katkı 'Haz ilkesinin Ötesinde' adlı bir denemede yer alacak..." (Bkz. Freud, 1966a.)

Aktarım Nevrozları; elde kalan makalelerde onlara olası göndermeleri yakalayabiliriz. Belirsiz olan iki makalenin tartışmış olabileceği konuları bile tahmin edebiliriz —yani, Yüceltme ve Yansıtma³ (ya da Paranoya)— çünkü bunlara ilişkin oldukça açık anıştırmalar bulunur. Dolayısıyla on iki makalelik derleme, belli başlı pek çok nevroz ve psikozda (konversiyon histerisi, anksiyete histerisi, takıntılı nevroz, manik depresif çılgınlık ve paranoya) temelde yatan süreçleri olduğu kadar düşlerde bastırmanın zihinsel düzeneklerini ve bilinç ve bilinçdışı zihinsel sistemleri de ele alan kapsamlı bir çalışma olurdu.

Bu makalelerin ortadan yok olmasından kaybımızı abartıyor olmayız. Freud'un onları yazdığı dönemde eşsiz bir elverişli etmenler buluşması söz konusuydu. Bir önceki büyük kuramsal çalışması (*Düşlerin Yorumu*'nun yedinci bölümü) ruhbilimsel çalışmalarının göreceli olarak bir ilk aşamasında, on beş yıl önce yazılmıştı. Ancak şimdi entelektüel güçlerinin zirvesindeydi ve ardında kuramsal yapılarını dayandıracağı yirmi beş yıllık ruhçözümsel deneyim vardı. Ve Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle uygulamalı hekimlikten çekilme şeklindeki rastlantısal durumun ona girişimini sürdüreceği beş aylık zorunlu boşluğu vermesi bu dönemdeydi. Kuşkusuz kayıp makalelerin içeriğinden çoğunun Freud'un daha sonraki yazılarına sızmış olması gerektiği düşüncesiyle kendimizi avutmaya çalışabiliriz. Ama bilinç ya da yüceltme gibi sorunlarda gerçekte yetinmemiz gereken bölük pörçük ve göreceli olarak yetersiz anıştırmalar yerine bağlantılı tartışmalara sahip olmak için çok şey verdik.

Bu makale dizisinin özel önemi, uslamlamalarının kapalı ve ele aldıkları konuların güç anlaşılır olması nedeniyle onları doğru biçimde sunmak için özel çabalar gerçekleştirildi. Çeviri güç okunur olma tehlikesine karşın bile tüm metin boyunca (ve özellikle de kuşkulu bölümler olduğunda) Almanca'ya olabildiğince yakın tutuldu.

³Freud, Schreber'in çözümlemesinin (1911c) III. Bölümünde, *P. F. L.*, 9, 204-5, 205 n. 2, ve 210, yansıtmanın düzeneğini tartıştı ama kendisinin de doyurucu bulmadığını itiraf etti ve daha sonraki bir çalışmada onu daha kapsamlı bir biçimde araştırmaya söz verdi. Eğer bu yitik makalelerden birinde değilse bunu hiçbir zaman yapamamış gibidir.

(Örneğin "bastırılmış" ve "zihinsel" gibi İngilizce olmayan sözcükler özgürce kullanıldı). 1925'de yayımlanan basım temel alınmasına karşın aşağıdakiler gerçekten de tümüyle yenidir. Ayrıca, alışılmış nicelikte hazırlık malzemesinden daha fazlasını dahil etmek, metne son derece özgürce notlar eklemek ve özellikle Freud'un yazılarının, belirsizliklere ışık tutabilecek diğer bölümlerine çok sayıda gönderme yapmak da ussal görünmüştür. Daha önemli kuramsal çalışmalarının bir listesi ekte yer alır (aşağıda s. 445-6).

İÇGÜDÜLER VE DEĞİŞİMLERİ
(1915)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

TRIEBE UND TRIEBSCHICKSALE

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1915 *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, **3** (2), 84-100.
1924 *Gesammelte Schriften*, **5**, 443-65.
1946 *Gesammelte Werke*, **10**, 210-32.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER: "İçgüdüler ve Değişimleri"

- 1925 *Collected Papers*, **4**, 69-83. (Çev. C.M. Baines.)
1957 *Standard Edition*, **14**, 109-40 (1925 basımına dayalı ama büyük ölçüde yeniden yazılmış çeviri.)

FREUD bu makaleyi yazmaya 15 Mart 1915'de başladı; bu ve bunu izleyen makale ("Bastırma") 4 Nisanda tamamlanmıştı.

Önsöz vasıtasıyla burada (ve tüm *Pelican Freud Library*'de) *Standard Edition*'ın Almanca "*Trieb*" sözcüğünü İngilizce'ye "içgüdü" sözcüğüyle çevirmesini izlediğimiz belirtilmelidir. "Güdü" ya da "itki" gibi olası seçenekler yerine bu İngilizce karşılığın seçilmesi *Standard Edition*'ın (1, xxiv-xxvi) ilk cildinin Genel Önsözünde tartışılmıştır. Her koşulda içgüdü sözcüğü burada günümüzde biyologlar arasında çok yaygın görünen anlamıyla kullanılmamıştır. Ama Freud bu şekilde

çevrilen sözcüğe yüklediği anlamı makale boyunca gösterir. Bu arada "Bilinçdışı" üzerine makalede olasılıkla farklı bir anlamda da olsa Almanca "*Instinkt*" sözcüğünü kullanır, aşağıda s. 194.¹

Ancak Freud'un "*Trieb*" ("içgüdü") ve "*Triebrepräsenzanz*" ("içgüdüsel temsilci") terimlerini kullanışında daha net bir anlayış için dikkat çekilmesi gereken bir çifte anlamlılık bulunur. Aşağıda s. 114'de bir içgüdüyü "zihinsel ile bedensel arasındaki sınırda bir kavram,... organizmadan kaynaklanan ve akla ulaşan uyaranın ruhsal temsilcisi" ² olarak tanımlar. Bundan önce iki kez tanımları yaklaşık aynı sözcüklerle vermiştir. Bundan birkaç yıl önce, Schreber (1911c) olgusu tartışmasının III. Bölümünün sonlarında, *P.F.L.*, 9, 213'de içgüdü hakkında "bedensel ile zihinsel arasındaki sınırda bir kavram..., organik güçlerin ruhsal temsilcisi." diye yazmıştı. Ve yine bu makaleden olasılıkla birkaç ay önce yazılmış ve *Üç Deneme*'sinin (1905d) (1915'de basılan ama önsözü "Ekim 1914" tarihi taşıyan) üçüncü basımına eklenmiş bir parçada, *P.F.L.*, 7, 83'de, içgüdüden "beden içi, sürekli olarak akan bir uyaran kaynağının ruhsal temsilcisi... Dolayısıyla içgüdü kavramı zihinsel ile fiziksel olan arasındaki sınırda uzanan bir kavramdır" diye söz etmişti. Bu üç açıklama ile Freud bir içgüdü ile onun "ruhsal temsilcisi" arasında ayrım yapmadığını açığa kavuşturur görünür. Görünürde içgüdüyü bedensel güçlerin ruhsal temsilcisi olarak kabul ediyordu. Ancak, şimdi bu dizideki daha geç tarihli makalelere dönersek içgüdü ile onun ruhsal temsilcisi arasında keskin bir ayrım çizdiğini görürüz. Bu durum en net olarak olasılıkla "Bilinçdışı"ndaki bir parçada görülür (aşağıda s. 175): "Bir içgüdü hiçbir zaman bilinç nesnesi olamaz — yalnızca içgüdüyü temsil eden düşünce [*Vorstellung*] bilinç nesnesi olabilir. Dahası bilinçdışında bile bir içgüdü düşünceden başka bir biçimde temsil edilemez... Yine de bir

¹Hayvanlarda kullanıldığı gibi. Yazılarında yaklaşık yarım düzine yerde böyle kullanılır.

²Burada ve Schreber alıntısındaki Almanca sözcük esas olarak yasal ya da anayasal dilde kullanılan özellikle resmi bir sözcük olan "*Repräsentant*"dır. Freud, bunu izleyen diğer tüm alıntılarda olduğu gibi neredeyse değişmez olarak sonrasında da daha soyut bir biçim olan "*Repräsentanz*"ı kullanır.

bilinçdışı içgüdüsel itki ya da bastırılmış bir içgüdüsel itkiden söz ettiğimizde... yalnızca düşünsel temsilcisi bilinçdışı olan bir içgüdüsel itkiyi kastedebiliriz." Bu aynı görüş pek çok diğer parçada da yer alır. Örneğin, Freud "Bastırma"da (aşağıda s.143) "içgüdünün ruhsal (düşünsel) temsilcisi"nden söz eder ve devam eder "... söz konusu temsilci değişmemiş biçimde varlığını sürdürür ve içgüdü ona ilişik kalır"; yine aynı makalede (s.148) bir içgüdüsel temsilciden "bir içgüdüden gelen belli miktarda ruhsal enerjiyle (libido ya da ilgi) yüklenmiş bir düşünce ya da düşünceler grubu" diye söz eder ve devam eder "düşüncenin yanı sıra içgüdüyü temsil eden bazı diğer öğeler de dikkate alınmalıdır." Dolayısıyla bu ikinci alıntı grubunda içgüdü artık bedensel itkilerin ruhsal temsilcisi olarak değil ama bizzat kendisi ruhsal olmayan bir şey olarak kabul edilir. Bir içgüdünün doğasına ilişkin olarak bu görünürde farklı düşünceler Freud'un daha sonraki yazılarındaki başka yerlerde de görünmesine karşın ikinci görüş ağırlıktadır. Ancak çelişkinin gerçek olmasından çok görünürde bir çelişki olması ve çözümünün bizzat kavramın —fiziksel ile zihinsel arasında sınır bir kavram— çifte anlamlılığında yatıyor olması olasıdır.

Freud içgüdülere ilişkin ruhbilimsel bilginin içinde bulunduğu durumdan duyduğu hoşnutsuzluğu birçok parçada ifade etmiştir. Örneğin, pek de uzun olmayan bir süre önce, narsisizm üzerine makalesinde (1914c, yukarıda s. 68) "bize dayanaklarımızı bulmada yardımcı olacak bir içgüdüler kuramından tümüyle yoksun" olduğumuzdan yakınmıştı. Yine daha sonra *Haz İlkesinin Ötesinde*'de (1920g), aşağıda s. 295'de, içgüdüden "ruhbilimsel araştırmanın aynı zamanda en önemli ve en belirsiz ögesi" diye söz eder. Elinizdeki makale konuyu kapsamlı bir biçimde ele alma açısından oldukça eski bir girişimdir. İzleyen pek çok makale bunu pek çok noktada düzeltir ve tamamlar ama yine de bu makale Freud'un içgüdülerden ne anladığının ve işleyiş biçimlerine ilişkin düşüncesinin en net açıklaması olarak üstünlüğünü korur. Daha sonraki düşüncelerinin kendisini içgüdülerin sınıflandırılması ve daha derin belirleyicileri üzerine

görüşlerini değiştirmeye yönelttiği doğrudur ama bu makale kendisini izleyecek olan gelişmeleri anlamak için vazgeçilmez bir temeldir.

Freud'un içgüdülerin sınıflandırılması üzerine görüşlerinin değişim süreci burada uygun bir biçimde özetlenebilir. İçgüdülerin Freud'un yazılarının diziliminde kendilerini göreceli olarak geç göstermeleri şaşırtıcı bir durumdur. Breuer dönemi çalışmalarında ya da Fliess yazışmalarında ve hattâ *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a) "içgüdü" sözcüğü neredeyse hiç yer almaz. *Üç Deneme*'ye (1905d) kadar "cinsel içgüdü"den böylesine özgürce söz edilmemiştir; Freud'un en sık kullanılan terimlerinden biri haline gelecek olan "içgüdüsel itkiler"³, "Takıntılı Eylemler ve Dini Uygulamalar" üzerine makalesine (1907b) dek kullanılmamış gibi görünür. Ama bu temelde *sözel* bir noktadan başka bir şey değildir: kuşkusuz içgüdüler başka adlar altında oradaydılar. Yerlerini büyük ölçüde "uyarılmalar", "duygusal düşünceler", "istekli itkiler", "içsel uyarılar" vb. şeyler almıştı. Örneğin aşağıda (s.114) tek bir etki yaratan bir güç olarak işleyen bir "uyaran" ile sürekli olarak işleyen bir "içgüdü" arasında bir ayrım yapılmıştır. Bu ayrım Freud tarafından, "uyaran" ve "içgüdü" yerine "dışsal" ve "içsel uyarılmalar"dan⁴ söz etmesi dışında, neredeyse aynı sözcüklerle yirmi yıl önce yapılmıştır. Benzer şekilde Freud aşağıda (s.111) ilkel canlıların içgüdüsel gereksinimler karşısında dış uyarana yapabildikleri gibi kaçınmacı bir tutum takınamadıklarına işaret eder. Kullanılan terim yine "içsel uyarılar" olmasına karşın bu durumda da düşünceyi yirmi yıl öncesinden öngörmüştür. "Proje"nin (1950a [1895]) 1. Kısımının 1. Kesimindeki bu ikinci parça içsel uyarılar konusunda şöyle devam eder "kökenleri bedenin hücrelerindedir ve ana gereksinimleri doğururlar: açlık, solunum ve cinsellik," ama hiçbir yerde güncel "içgüdü" sözcüğü yer almaz.

Bu ilk dönemde kimi zaman psikonevrozların altında yatan çatışmanın "Ego" ile "cinsellik" arasında geçtiği anlatıldı ve "libido"

³"*Triebregungen*."

⁴Freud'un anksiyete nevrozları üzerine ilk makalesinin (1895b) III. Bölümünün sonuna bkz, *P. F. L.*, 10, 59-60.

teriminin sık sık kullanılmasına karşın kavram, bu kez kimyasal bir olay olarak kabul edilen "bedensel cinsel gerilim" in bir dışavurumuydu. Yalnızca *Üç Deneme*'de (1905d) libidonun cinsel içgüdünün bir ifadesi olduğu açıkça belirtildi. Çatışmanın diğer tarafı, "Ego", daha uzun bir süre tanımlanmamış olarak kaldı. En çok işlevleriyle bağlantılı olarak tartışıldı —özellikle "bastırma", "direnç" ve "gerçeklik sınaması"— ama ("Proje"nin I. Kısımının 14. Kesimindeki çok erken bir girişim dışında) yapısı ya da dinamikleri konusunda çok az şey söylendi.⁵ Libidonun gelişiminin ilk evrelerinde kendisini onlara ilıştirdiği kuramıyla bağlantılı olarak dolaylı yoldan değinme dışında "kendini koruma" içgüdülerinden hemen hemen hiç söz edilmedi⁶ ve onları Ego'nun nevrotik çatışmalarda bastırıcı ajan olarak oynadığı rolle ilişkilendirmek için belirgin bir neden görünmüyordu. Sonra ruhsal kökenli görme bozukluğu üzerine kısa bir makalede (1910i, *P.F.L.*, 10, 109 v.s.) Freud aniden "Ego içgüduları" terimini tanıttı ve bunları bir yandan kendini koruma içgüduları ile diğer yandan da bastırıcı işlevle özdeşleştirdi. O günden başlayarak çatışmanın iki içgüdü grubu —libido ve Ego içgüduları— arasında olduğu ifade edildi.

Ancak "narsisizm" kavramının tanıtılması bir karışıklığa neden oldu. Freud bu kuram üzerine makalesinde (1914c) nesneleri yükleyen "nesne libidosu" nun karşıtı olarak Ego'yu yükleyen "Ego libidosu" (ya da narsisistik libido) kavramına ilerledi (yukarıda s. 66). Elinizdeki makaledeki bir ifadenin (s.117) yanı sıra (sözü edilen) o makaledeki bir parça da içgüduları "dualistik" sınıflandırmasının geçerli olup olmayacağı konusunda rahat olmadığını gösterir. Schreber çözümlemesinde (1911c) "Ego yükleri" ile "libido" ve "erotik kaynaklardan yayılan ilgi" ile "genel ilgi" arasındaki ayrım —narsisizm üzerine makalede Jung'a cevapta (yukarıda s. 70-1) yeniden ortaya çıkan bir ayrım— ısrarcı olduğu doğrudur. "İlgi" terimi bu makalede tekrar kul-

⁵Bkz. Narsisizm üzerine makalenin Editörün Görüşü'nün sonu (yukarıda s. 61) ve "Düşler Kuramına Metapsikolojik Bir Ek" in Editörün Görüşü'nde yer alan bir "gerçeklik sınaması" tartışması, (aşağıda s. 220).

⁶Örneğin, *Üç Deneme*'deki bir parçaya bkz. *P. F. L.*, 7, 97-8. Ancak kendini korumadan açık bir biçimde söz edilmesi bu parçaya 1915'de eklenmiştir.

lanılmıştır (s.128); *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 26. Konferansında "Ego ilgisi" ya da yalnızca "ilgi" düzenli olarak libidoya ters düşmektedir. Yine de bu libidinal olmayan içgüdülerin mutlak doğası belirsizdi. Freud'un içgüdüleri sınıflandırmasının dönüm noktasına *Haz İlkesinin Ötesinde*'de (1920g) ulaşıldı. Bu çalışmanın VI. Bölümünde ulaşılan konunun güçlüğünü dürüstçe kabul etti ve açıkça "kuşkusuz narsisistik libidonun cinsel içgüdü gücünün bir dışavurumu" olduğunu ve "zorunlu olarak 'kendini koruma içgüdüleri'yle özdeşleştirilmeleri gerektiğini" bildirdi. (Bkz. aşağıda s. 313 v.s.) Ancak hâlâ, libidinal olanlar dışında Ego içgüdüleri ve nesne içgüdüleri de bulunduğu inanıyordu ve dualistik bir görüşe hâlâ bağlı kalarak ölüm içgüdüsunü burada tanıttı. İçgüdülerin sınıflandırılması üzerine görüşlerinin bu noktaya kadarki gelişiminin bir özeti *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin VI. Bölümünün sonundaki uzun bir dipnotta verilmiştir (bakınız aşağıda s. 334-5) ve aklın yapısına ilişkin yeni tamamlanmış resminin ışığında konunun daha ileri bir tartışması *Ego ve İd*'in (1923b) IV. Bölümünde yer alır, aşağıda s. 380. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) VI. Bölümünde tüm konunun üzerinden çok daha ayrıntılı olarak geçti ve burada ilk kez saldırgan ve yıkıcı içgüdülere özel bir dikkat yöneltti. (Sadızın ve mazoşizmde olduğu gibi) libidinal öğelerle iç içe geçtikleri yerler dışında önceleri bu içgüdülere fazla dikkat etmemişti; ama şimdi onları saf biçimlerinde tartışıyor ve ölüm içgüdüsunün türevleri olarak açıklıyordu. Konuya ilişkin daha ileri tarihli bir yeniden değerlendirme *Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 32. Konferansında ve yazarın ölümünden sonra yayımlanan *Ruhçözümlemesi Taslağı*'nın (1940a [1938]) II. Bölümündeki son özetle yer alır.⁷

⁷*Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'na (1930a) Editörün Girişi Freud'un bu konu üzerine görüşlerinin gelişimini ayrıntılı olarak anlatır. Yıkıcı içgüdü ve onun yüceltilmesi olasılığı üzerine bazı ifadeler Freud'un Prenses Marie Bonaparte'a yazdığı 27 Mayıs ve 17 Haziran 1937 tarihli iki mektupta yer alır. Bunlar Ernest Jones'un yaşamöyküsünün (1957) üçüncü cildinin Ek A bölümünde (No. 33 ve 347) basılmıştır.

İÇGÜDÜLER VE DEĞİŞİMLERİ

BİLİMLERİN açık ve keskin biçimde belirlenmiş temel kavramlar üzerine inşa edilmesi gerektiğinin ileri sürüldüğünü sık sık işittik. Gerçekte hiçbir bilim, en kesin olanı bile bu türden tanımlamalarla başlamaz. Bilimsel etkinliğin gerçek başlangıcı daha çok görüngüleri tanımlamayı ve sonra da onları gruplamaya, sınıflandırmaya ve ilişkilendirmeye geçmeyi içerir. Tanımlama evresinde bile kesinlikle tek başına yeni gözlemlerden değil ama şuradan ya da buradan türetilmiş belli soyut düşünceleri eldeki malzemeye uygulamaktan kaçınmak olası değildir. Malzeme daha da işlemlendikçe —daha ileride bilimin temel kavramları haline gelecek olan— bu türden düşünceler çok daha vazgeçilmez olur. Başlangıçta bir miktar belirsizliğe sahip olmaları kaçınılmazdır; içeriklerinin net bir biçimde sınırlandırılması söz konusu olamaz. Bu durumda kaldıkları sürece türemiş göründükleri ama gerçekte dayatıldıkları gözlem malzemesine tekrar tekrar başvurarak anlamlarına ilişkin bir kavrayışa ulaşırız. Dolayısıyla —her şey bunların keyfi olarak seçilmiş değil ama deneysel malzemeyle önemli ilişkilerinin, biz daha onları net bir biçimde tanımadan ve gösteremediğimiz önce anlamış görüldüğümüz ilişkilerinin, varlığıyla belirlenmiş olmalarına bağlı bulunmasına karşın— genellikle geleneklerin doğasına sahiptirler. Temel bilimsel kavramları artan bir doğrulukla kesin ve açık olarak belirtebilmemiz ve ilerledikçe onları geniş bir alanda işe yarar ve tutarlı hale gelene dek değiştirmemiz ancak gözlem alanının daha kapsamlı bir araştırmasından sonra olası olabilir. Sonra onları tanımlarla sınırlamanın zamanı gerçekten gelmiş olabilir. Ancak bilginin gelişimi tanımlamalarda bile olsa her hangi bir esnemezliği kaldırmaz. Fizik, tanımlamalar halinde saptanmış "temel

kavramların" bile içerik olarak sürekli değiştirilişlerinin eşsiz bir örneğini sağlar.¹

Şu anda hâlâ bir ölçüde belirsiz olan ama bizim için ruhbilimde vazgeçilmez durumdaki bu türden geleneksel bir temel kavram "içgüdü"² kavramıdır. Ona farklı açılardan yaklaşarak bir içerik vermeye çalışalım.

Önce *fizyoloji* açısından. Bu bize bir "uyaran" kavramını ve canlı bir dokuya (sinirsel madde) *dışarıdan* uygulanan uyarının bu kavrama uygun olarak *dışarıya* eylemle boşalmasını ifade eden refleks eğrisi modelini sağlamıştır. Bu eylem uyarılmış maddeyi uyarının etkisinden geri çektiği, onu kendi işleyiş alanından dışarı çıkardığı ölçüde yararlıdır.

"İçgüdü"nün "uyaran"la ilişkisi nedir? "İçgüdü" kavramını "uyaran" kavramı altında sınıflamamızı ve bir içgüdünün akla uygulanmış bir uyaran olduğunu söylememizi engelleyecek bir şey yoktur. Ama hemen içgüdüyle zihinsel uyarıyı eşitlemeye karşı savunmamızı kurarız. Akıl için, içgüdüsel türden olanlar dışında başka uyaranlar, daha çok fizyolojik olanlara benzer şekilde davranan uyaranlar olduğu açıktır. Örneğin, göze çok güçlü bir ışık düştüğünde bu içgüdüsel bir uyaran değildir; ancak yutak mukozasının kuruluğu ya da mide mukozasının tahrişi duyumsandığında bu içgüdüsel bir uyarandır.³

Artık akılda işleyen içgüdüsel uyaranlar ile diğer uyaranlar (fizyolojik) arasında ayırım yapmak için gerekli olan malzemeye sahibiz. İlk olarak, içgüdüsel bir uyaran dış dünyadan değil ama canlının kendi içinden doğar. Bu nedenle akıl üzerinde farklı biçimde çalışır ve onu kaldırmak için farklı eylemler gerekir. Dahası, eğer tek bir etkiyle işlediğini, bu nedenle tek bir uygun eylemle yok edilebileceğini varsayarsak bu bir uyarandaki temel niteliği taşıyan her

¹[Narsisizm üzerine makalede benzer bir düşünce dizisi geliştirilmişti (1914c. yukarıda s. 67-8).]

²[Özgün metinde "*Trieb*". Bkz. Editörün Görüşü, s. 104.]

³Kuşkusuz bu içsel süreçlerin susuzluk ve açlık gereksinimlerinin organik temelleri olduğunu vasayarak.

şeyi içerir. Bunun tipik bir örneği uyaran kaynağından devimsel kaçıştır. Kuşkusuz bu etkiler yinelenebilir ve toplanabilir ama bu, sürece ilişkin kavramımız ve uyaranın ortadan kalkma koşulları açısından önem taşımaz. Öte yandan bir içgüdü hiçbir zaman *anlık* etki yaratan bir güç gibi değil her zaman değişmez etki yaratan bir güç gibi işler. Ayrıca canlının dışından değil de içinden etkilediğinden her kaçış boşuna olur. İçgüdüsel uyaran için daha iyi bir terim "gereksinim"dir. Bir gereksinimi ortadan kaldıran şey ise "doyumdur." Bu yalnızca uyaranın içsel kaynağının uygun ("yeterli") bir biçimde değiştirilmesiyle elde edilebilir.

Kendimizi henüz dünyaya alışmamış, sinir maddesine uyaranlar alan, neredeyse tümüyle çaresiz bir canlı konumunda düşünelim.⁴ Bu canlı kısa bir süre sonra bir ilk ayırdına varışı ve ilk uyum sağlamayı gerçekleştirecek konumda olacaktır. Bir yandan kassal eylemle (kaçış) sakınılabilecek uyaranların farkına varacaktır; bunları bir dış dünyaya yükler. Öte yandan karşısında böylesi bir eylemin boşa çıktığı ve kendisine karşın değişmez baskı niteliğini sürdüren uyaranları da ayırt edecektir; bu uyaranlar bir iç dünyanın işaretleri, içgüdüsel gereksinimlerin kanıtıdır. Dolayısıyla canlının algısal maddesi kassal etkinliğinin sonuç verebilme yeteneğinde "dış" ile "iç"i ayırt etmek için bir temel bulmuştur.⁵

⁴[Aşağıdaki, ilkel canlının davranışına ilişkin sav ve temel bir "değişmezlik ilkesi" önemlisi Freud'un bazı en eski tarihli çalışmalarında benzer sözcüklerle ifade edilmiştir. Örneğin *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) VII. Bölüm, C ve E kesimlerine bkz, *P. F. L.*, 4, 701 v. s. ve 745 v. s. Ama çok daha öncesinde, ölümünden sonra yayımlanan 1895 "Projesi"nde (1950a, 1. Kesim) nörolojik terimlerle ve çok daha kısa olarak Breuer ve Freud'un "Ön Bildiri" üzerine konferansında (1893h) ve ayrıca histerik felçler üzerine Fransızca makalesinin (1893c) sondan bir önceki makalesinde ifade edilmişti. Freud, *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin (1920g) I. ve IV. Bölümlerinde, aşağıda s. 265 v. s. ve 286 v. s., sava bir kez daha geri döndü; ayrıca "Mazoşizmin Ekonomik Sorunu"nda (1924c) yeniden değerlendirdi, aşağıda s. 395. Bkz. aşağıda s. 113-14'deki dipnot.]

⁵[Ayrıca aşağıda s. 131 v. s. na bkz. Freud, daha ileride "İnkar" (1925h) üzerine makalesinde, aşağıda s. 420 ve *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) 1. Bölümünde, *P. F. L.* , 12, 254-5, konuyu ele almıştır.]

Bu şekilde önce ana niteliklerini —canlının içindeki uyarım kaynaklarından gelen kökenlerini ve değişmez bir güç olarak görünmelerini— göz önüne alarak içgüdülerin temel doğasına ulaştık ve buradan bir diğer özelliklerini yani karşılarında her kaçma girişiminin boşa olacağını çıkardık. Ancak bu tartışma sırasında bizi bir adım daha atmaya zorlayan bir şeyden etkilenmeden edemeyiz. Ruhbilimsel görüngüler alanını ele alırken bize rehberlik etmesi için yalnızca belli gelenekleri temel *kavramlar* olarak deneysel malzememize uygulamakla kalmamız gerekmez; bir dizi karmaşık *önermeden* de yararlanabiliriz. Bunların en önemlisini zaten anıştırmıştık ve şimdi yapmamız gereken tek şey bunları açık bir biçimde belirtmektir. Bu önerme biyolojik doğadadır ve "amaç" (ya da belki de çare) kavramından yararlanır ve aşağıdaki şekilde gelişir: sinir sistemi, kendisine ulaşan uyarlardan kurtulma ya da onları olası en düşük düzeye indirgeme işlevine sahip ya da eğer uygulanabilir olsaydı kendisini tümüyle uyarılmamış durumda tutacak olan aygıttır.⁶ Şimdilik bu düşüncenin belirsizliğine kızmayalım ve sinir sistemine —genel anlamda— *uyarana egemen olma* görevini yükleyelim. Bundan sonra basit ruhbilimsel tepkime modelinin içgüdülerin araya girmesiyle ne kadar karmaşıklaştığını görürüz. Dış uyaranlar yalnızca onlardan geri çekilme şeklindeki biricik görevi dayatır; bu görev içlerinden biri sonunda bu amaca ulaşan ve sonra elverişli bir devinim olduğundan kalıtsal bir yatkınlık haline gelen kassal devinimlerle başlar. Canlının kendi içinden kaynaklanan içgüdüsel uyarılarla bu düzenekle başa çıkılamaz. Bu nedenle sinir sisteminden çok daha yüksek istemlerde bulunurlar ve dış dünyayı iç uyaran kaynağına doyum sağlayacak kadar değiştiren çapraşık ve birbirine bağlı eylemleri üstlenmesine neden olurlar. Her şeyin ötesinde sinir sistemini uyarımları uzak tutma şeklindeki ülküsel niyetini terk etmeye zorlarlar çünkü ardı arkası kesilmeyen ve kaçınılmaz uyarım akışını sürdürürler. Dolayısıyla sınırsız kapasitesiyle sinir sistemini içinde bulunduğu üst

⁶[Bu "değişmezlik ilkesi"dir. Bkz. yukarıda s. 111'deki dipnot.]

gelişim düzeyine götüren ilerlemelerin ardındaki gerçek güçlerin dış uyarılar değil içgüdüler olduğu sonucuna pekâlâ varabiliriz. Doğal olarak, içgüdülerin, en azından kısmen, soygelişim sırasında canlı maddede değişiklikler meydana getirmiş olan dış uyarılmanın etkilerinin çökeltileri olduğunu varsaymamızı engelleyecek bir şey yoktur.

En üst düzeyde gelişmiş zihinsel aygıtın etkinliğinin bile haz ilkesine boyun eğdiğini, yani haz-hazsızlık dizisine ait duygularla otomatik olarak düzenlendiğini bulduğumuzda bu duyguların uyarılara egemen olma sürecinin gerçekleşme biçimini yansıttığı —elbette hazsızlık uyandıran duyguların uyarının bir artışı ve haz uyandıran duyguların ise azalışıyla ilişkili olduğu anlamında— şeklindeki bir diğer savı güçlkle göz ardı edebiliriz. Ancak, eğer olasıysa, bir yandan haz ile hazsızlık arasında ne türden bir ilişkinin var olduğunu öte yandan da zihinsel yaşamı etkileyen uyarın miktarlarındaki iniş çıkışları bulmayı başarana dek bu varsayımı özenle şu anki fazlasıyla belirsiz durumuyla sürdüreceğiz. Bu türden pek çok çeşitli ve hiç de basit olmayan ilişkilerin olası olduğu kesindir.⁷

⁷[Bu noktada iki ilkenin söz konusu olduğu görülecektir. Bunlardan biri “değişmezlik ilkesi”dir (bakınız yukarıda s. 112 ve ayrıca s. 111’deki 1. dipnot). Yine *Haz İlkesinin Ötesinde*’de, 1920g, 1. Bölüm (aşağıda s. 267) şu şekilde ifade edilmiştir: “Zihinsel aygıt kendisinde var olan uyarılma miktarını olabildiğince düşük ya da en azından değişmez tutmaya çalışır.” Freud, aynı çalışmada (aynı yayın, 329) bu ilke için “Nirvana İlkesi” terimini benimsedi. İkinci ilke bu notun eklendiği paragrafın başında belirtilen “haz ilkesidir.” *Haz İlkesinin Ötesinde*’de (aynı yayın, 275) bu ilke de şu şekilde tekrar belirtilmiştir: “Zihinsel olayların yönü haz ilkesi tarafından otomatik olarak düzenlenir... [Bu yön] öyle bir doğrultu tutar ki... sonucu bir hazsızlıktan sakınma ya da haz üretimiyle çıkarılır.” Öyle görünüyor ki Freud başlangıçta bu ilke ilkenin yakından ilişkili ve hattâ aynı olduklarını kabul etmişti. Örneğin 1895 “Proje”sinde (Freud, 1950a, 1. Kısım, 8. Kesim) şöyle yazar: “fiziksel yaşamda hazsızlıktan kaçınmaya yönelik bir eğilime ilişkin kesin bilgi sahibi olduğumuzdan bu eğilimi süreduruma [yani, uyarılmadan kaçınmaya] yönelik birincil eğilimle özdeşleştirmeye yöneldik.” *Düşlerin Yorumu*’nun (1900a) VII (E) Bölümünde benzer bir görüş benimsenmiştir, *P. F. L.*, 4, 757. Ancak yukarıdaki metinde yer alan parçada ilke ilke arasındaki ilişkinin eksiksizliğine dair bir kuşku ifade edilmiş görünmektedir. Bu kuşku *Haz İlkesinin Ötesinde*’de (aşağıda s. 266 ve 325) daha da ileri götürülmüş ve “Mazoşizmin Ekonomik Sorunu”nda (1924c) uzun boylu tartışılmıştır, aşağıda s. 395 v. s. Freud, orada artan gerilimin haz verici olduğu tartışılmaz durumlar (örn. cinsel

Şimdi eğer dikkatimizi zihinsel yaşamı *biyolojik* bir bakış açısından değerlendirmeye yöneltirsek bir "içgüdü" zihinsel ile bedensel arasındaki sınırdaki kavram, canlının kendi içinden kaynaklanan ve zihne ulaşan uyaranların ruhsal temsilcisi, bedenle ilişkisi sonucunda aklın çalışmasına yönelik istemin bir ölçüsü olarak görünür.⁸

Artık bir içgüdü kavramıyla ilgili olarak kullanılan belli terimleri tartışacak konumdayız — örneğin onun "baskısı", "amacı", "nesnesi" ve "kaynağı".

Bir içgüdünün baskısından [*Drang*] onun devimsel etmenini, temsil ettiği çalışma isteminin güç miktarını ya da ölçüsünü anlarız. Baskı uygulamak tüm içgüdülerin ortak niteliğidir; aslında tam da özleridir. Her içgüdü bir etkinlik parçasıdır; eğer edilgin içgüdülerden söz edersek yalnızca *amaçları* edilgin olan içgüdülerini kastedebiliriz.⁹

Bir içgüdünün amacı [*Ziel*] her zaman, ancak içgüdü kaynağındaki uyarılma durumunu ortadan kaldırarak elde edilebilen doyumdur. Ama her içgüdünün en son amacının değişmez kalmasına karşın yine de aynı en son amaca uzanan farklı yollar olabilir; böylece bir içgüdünün

uyarılma) bulunduğu iki ilkenin aynı olamayacağını tartışır ve (henüz sözü edilen *Haz ilkesinin Ötesinde*'deki iki parçada ima edilmiş olan) bir durumun haz ya da hazzı verici olma niteliğinin var olan uyarılma miktarındaki değişikliklerin *zamansal* özelliğiyle (ya da ritm) ilişkili olabileceğini ileri sürmeye yönelir. Her koşulda iki ilkenin aynı olarak kabul edilmemesi gerektiği sonucuna varır: haz ilkesi Nirvana ilkesinin bir değişimidir. Nirvana ilkesinin "ölüm içgüdüsüne" atfedilmesini ve onun haz ilkesine değişiminin "yaşama içgüdüsü" ya da libidonun etkisine bağlı olduğunu ileri sürer.]

⁸[Editörün Görüşü'ndeki tartışmaya bkz. s. 103 v. s. Bu son nokta *Üç Deneme*'ye (1904d) 1915'de yapılan ekte *P. F. L.*, 7, 82-3 ve 82 n. 2 ve *Taslak*'ın (1940a) II. Bölümünde de görülür.]

⁹[İçgüdülerin etkin doğasına ilişkin bazı açıklamalar 1915'de Freud'un *Üç Deneme*'sinin (1905d) üçüncüsünün 4. Kesimine eklenen bir dipnotta yer alır, *P. F. L.*, 7, 141 n. 1. Adler'in, içgüdünün bu "bastırıcı" özelliğini yanlış anlayışına yönelik bir eleştiri "Küçük Hans" çözümlemesinin (1909b) ikinci kesim, III. Bölümünün sonununda yer alır, *P. F. L.*, 8, 296-7.]

birleştirilmiş ya da birbirleriyle değiştirilmiş çeşitli daha yakın ya da orta vadeli amaçları olduğu anlaşılabılır. Deneyim, süreçler sırasında içgüdüsel doyuma yönelik belli ilerleme yapmalarına izin verilen ama sonra ketvurulan ya da başka yöne çevrilen "amaçlarına ketvurulmuş" içgüdülerden söz etmemize de olanak sağlar. Bu türden süreçlerin bile kısmi bir doyum içerdiğini düşünebiliriz.

Bir içgüdünün nesnesi [*Objekt*] içgüdünün o söz konusu olduğunda ya da onun sayesinde amacına ulaşabildiği şeydir. İçgüdü konusunda en değişken olan şeydir ve başlangıçta içgüdüyle ilişkili olmayıp yalnızca doyumunu olası kılmaya özellikle uygun oluşu nedeniyle ona atanır. Nesnenin yabancı bir şey olması gerekmez; pekâlâ öznenin kendi bedeninin bir parçası da olabilir. İçgüdünün varlığı süresince uğradığı değişimler sırasında sayısız kez değiştirilebilir ve içgüdünün bu yerdeğiştirmesi çok önemli roller oynar. Aynı nesnenin eş zamanlı olarak çok sayıda içgüdünün doyumuna hizmet etmesi söz konusu olabilir. Bu, Adler'in [1908] içgüdüler "kavşağı" [*Triebverschränkung*]¹⁰ olarak adlandırdığı bir görüngüdür. İçgüdünün nesnesine özellikle yakın bağlılığı "kilitlenme" terimiyle ayırt edilir. Kilitlenme çoğunlukla içgüdünün gelişiminin en başındaki evrelerde meydana gelir ve ayrılmaya şiddetle karşı oluşu yüzünden devingenliğine bir son verir.¹¹

İçgüdünün kaynağıyla [*Quelle*] bir organda ya da bedenin bir bölümünde meydana gelen ve uyararı zihinsel yaşamda bir içgüdüyle temsil edilen bedensel süreç kastedilir. Bu sürecin değişmez biçimde kimyasal doğada mı olduğunu yoksa başka, örneğin mekanik, güçlerin serbest kalmasına da mı karşılık geldiğini bilmiyoruz. İçgüdü kaynaklarının incelenmesi ruhbilim alanının dışında kalır. İçgüdülerin tümüyle bedensel bir kaynaktaki kökenleriyle belirlenmelerine karşın zihinsel yaşamda onları yalnızca amaçlarıyla tanırız. Bir içgüdünün kaynaklarına ilişkin kesin bilgi ruhbilimsel araştırmanın amaçları için mutlaka gerekli değildir; kimi zaman amacından kaynağı çıkarılabilir.

¹⁰[Bunun iki örneği Freud tarafından "Küçük Hans" (1909b) çözümlemesinde verilmiştir. *P. F. L.*, 8, 296-7.]

¹¹[Bkz. aşağıda s. 143.]

Bedenden kaynaklanan ve akılda işleyen farklı içgüdülerin aynı zamanda farklı *niteliklerle* de ayırt edildiğini ve bu nedenle zihinsel yaşamda niteliksel olarak farklı biçimlerde davrandıklarını mı varsaymamız gerekir? Bu varsayım doğru görünmemektedir; daha basit bir varsayımı —içgüdülerin niteliksel olarak benzer olduklarını ve yarattıkları etkiyi yalnızca taşıdıkları uyarılma miktarına, ya da belki de buna ek olarak, bu miktarın belli işlevlerine borçlu olduklarını— yeterli bulacak gibiyiz. Çeşitli içgüdülerin yarattığı zihinsel etkileri birbirinden ayıran şey kaynaklarındaki farklılığa dek geri izlenebilir. Her koşulda, içgüdülerin niteliği sorununun ne anlama geldiğini ancak daha ileri bir bağlantıda açıklığa kavuşturabileceğiz.¹²

İçgüdülerin neler ve kaç tane olduğunu varsaymalıyız acaba? Burada keyfi seçim için geniş olanak olduğu açıktır. Konu gerektirdiğinde ve ruhsal çözümlemenin sınırlamaları izin verdiğinde herhangi bir kişinin oyun ya da yıkım ya da sürü içgüdü kavramını kullanmasına karşı çıkılamaz. Yine de kendimize, bunlar gibi bir yandan son derece uzmanlaşmış olan içgüdüsel güdülerin, içgüdünün *kaynaklarına* uygun olarak, yalnızca asal içgüdülerin —daha fazla açınsanamayanların— önem iddiasında bulunabileceği şekilde daha ileri açınsamayı kabul edip etmeyeceğini sormayı ihmal etmemeliyiz.

Bu türden iki asal içgüdü grubu ayırt edilmesini önermiştim; *Ego* ya da *kendini koruma* içgüdülerini ile *cinsel* içgüdüler. Ama bu varsayım, örneğin bizim zihinsel aygıtın biyolojik amacına ilişkin varsayımımız gibi [s.112], kaçınılmaz bir önerme statüsüne sahip değildir; yalnızca, yararlı olduğunu gösterdiği sürece kullanılacak olan geçici bir savdır ve yerine bir başkasının konması halinde tanımlama ve sınıflandırma çalışmamızın sonuçları üzerinde çok küçük bir değişiklik yaratacaktır. Bu sava ilişkin fırsat, başlangıçta psikonevrozlarda, ya da daha kesin olarak, "aktarım nevrozları" (histeri ve takıntılı nevroz) şeklinde tanımlanan grupta kullanılan ruhçözümlemesinin evrimi sırasında doğdu; bunlar bu türden her hastalığın kökeninde cinsellik ile Ego istemleri arasında bir çatışma

¹²[Freud'un aklındaki "daha ileri bir bağlantının" ne olduğu açık değildir.]

bulunduğunu gösterdi. Diğer nevrotik hastalıkların (özellikle narsisistik psikonevrozlar, şizofreniler) ayrıntılı bir incelemesinin bizleri bu formülü değiştirmeye ve asal içgüdülerin farklı bir sınıflandırmasını yapmaya zorlayabilmesi her zaman olasıdır. Ama şimdilik böyle bir formül bilmiyoruz, cinsel içgüdülerle Ego içgüdüleri arasında bu karşıtlığı ortaya koyma aleyhine bir gerekçeyle de karşılaşmadık.¹³

Ruhbilimsel malzemeyi işleme temelinde içgüdülerin ayrıştırılması ve sınıflandırılması için kesin göstergelere ulaşıp ulaşılamayacağı konusunda tümüyle kuşkuluyum. Öyle görünüyor ki bu işlemlenin bizzat kendisi içgüdüsel yaşamı ilgilendiren kesin varsayımların malzemeye uygulanmasını gerektiriyor ve eğer bu varsayımlar başka bir bilgi alanından alınır ve ruhçözümlemesine taşınabilirse bu çok daha iyi olur. Biyolojinin bu noktada yapması gereken katkı elbette cinsel içgüdüler ile Ego içgüdüleri arasındaki ayrıma ters düşmez. Biyoloji cinselliğin bireyin diğer işlevleriyle aynı yere konmaması gerektiğini öğretir; çünkü amaçları bireyin ötesine uzanır ve içeriklerinde yeni bireylerin yaratılması —yani, türlerin korunması— yer alır. Ayrıca, Ego ile cinsellik arasındaki ilişki konusunda görünürde eşit ölçüde sağlam iki görüşün benimsenebileceğini gösterir. Bir görüşte birincil şey bireydir, cinsellik onun etkinliklerinden ve cinsel doyum da gereksinimlerinden biridir; öte yandan ikinci görüşte birey kuşakların üremesi süreci tarafından kendisine emanet edilmiş olan yarı ölümsüz germ-plazmaya geçici ve ölümlü bir eklentidir.¹⁴ Özel kimyası nedeniyle cinsel işlevin diğer bedensel süreçlerden farklı olduğu savının aynı zamanda Ehrlich¹⁵ biyolojik araştırma ekolünün de bir önermesi olduğunu anlıyorum.¹⁶

¹³[S. 107'deki Editörün Görüşü'ne bkz.]

¹⁴[Bkz. yukarıda s. 68'deki dipnot 17. Aynı nokta *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 26. Konferansının başlarında netleştirilmiştir, *P. F. L.*, 1, 463. Ayrıca *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin (1920g) VI. Bölümüne de bkz., aşağıda s. 307 v. s.]

¹⁵[Büyük üne sahip bir Alman tıp bilimcisi olan Paul Ehrlich (1854-1915) tıp ve biyolojide "kimyasal düşünce"nin savunucuydu. Frankfurt am Main'deki Kraliyet Deneyisel Sağaltım Enstitüsünde gerçekleştirdiği kemoterapi üzerine öncü çalışması 1908'de kendisine Fizyoloji ve Tıp Nobel Ödülünü kazandırdı.]

¹⁶[Bu sav Freud tarafından *Üç Deneme*'sinin (1905d) ilk basımında bildirilmişti, *P.*

İçgüdüsel yaşamın bilinç doğrultusundan incelenmesi neredeyse başa çıkılmaz güçlükler sunduğundan zihinsel rahatsızlıkların ruhçözümsel araştırması ana bilgi kaynağımız olarak kalır. Ancak, gelişiminin izlediği yolun sonucu olarak ruhçözümlemesi şimdiye dek yalnızca cinsel içgüdüler hakkında yeterince doyurucu doğada bilgi verebilmiştir; çünkü sanki psikonevrozlarda yalıtılmış olarak izlenebilen tek grup bunlar gibiydi. Bu daha ileri araştırma alanında gözlem için eşit ölçüde elverişli koşullar beklemek acelecilik olsa da ruhçözümlemesinin diğer nevrotik hastalıklara genişletilmesiyle birlikte Ego içgüdülerine ilişkin bilgimiz için de bir temel bulacağımız kuşku götürmez.

Cinsel içgüdülerin genel nitelendirmesi yoluyla ancak bu kadar şey söylenebilir. Pek çokturlar, çok çeşitli bedensel kaynaklardan yayılırlar, başlangıçta birbirlerinden bağımsız davranırlar ve ancak daha geç bir evrede az ya da çok tamamlanmış bir bireşime ulaşırlar. Her birinin uğrunda çaba gösterdiği amaç "organ hazzı"¹⁷ elde etmektir; ancak bireşim başarıldığında üreme işlevinin hizmetine girerler ve bundan sonra genelde cinsel içgüdüler olarak tanınmaya başlarlar. Ortaya ilk çıkışlarında, ancak yavaş yavaş ayrıldıkları kendini koruma içgüdülerine ilişiktirler; nesne seçimlerinde de Ego içgüdülerinin gösterdiği yolu izlerler. Bir kesimi yaşam boyunca Ego içgüdüleriyle¹⁸ birleşik kalır ve onları, normal işleyişte kolayca dikkatten kaçan ve yalnızca hastalığın başlayışıyla¹⁹ açıkça ortaya çıkan, libidinal parçacıklarla donatırlar. Geniş ölçüde birbirleri yerine davranma yeteneğine sahip oluşları ve nesnelerini hemen değiştirebilmeleriyle

F. L., 7, 137n. Ama bundan en azından bir on yıl öncesinde bile bu görüşü savunuyordu. Örneğin. *Fliess* yazışmalarındaki (1905a) olasılıkla 1895'de yazılmış olan 1. Taslak'a bkz.]

¹⁷[Öyle görünüyor ki Freud "organ hazzı"nı (yani, belli bir bedensel organa bağlı haz) ilk kez burda kullanmıştır. Terim, *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 21. Konferansının ilk bölümünde geniş ölçüde tartışılmıştır, *P. F. L.*, 1, 366-7 ve 371. Kuşkusuz altında yatan düşünce çok daha öncesine uzanır. Örneğin, *Üç Deneme*'nin (1905d) üçüncüsünün açılış parçasına bkz., *P. F. L.*, 7, 127 v. s.]

¹⁸[Bkz. "Narsisizm Üzerine" yukarıda s. 72 v.s.]

¹⁹[Aynı yayın, yukarıda s. 72 v. s.]

ayırt edilirler. Son özelliklerinin sonucu olarak başlangıçtaki amaçlı eylemlerinden çok uzak olan işlevleri yerine getirebilirler — yani "yüceltme" yapabilirler.

İçgüdülerin gelişim ve yaşam sırasında uğradıkları çeşitli değişimlere ilişkin araştırmamız çok daha iyi tanıdığımız cinsel içgüdülerle sınırlandırılmalıdır. Gözlem bize bir içgüdünün aşağıdaki değişikliklere uğrayabileceğini gösterir:

Kendisinin karşısına dönme

Öznenin kendi benliğine dönme

Bastırma

Yüceltme.

Burada yüceltmeyi²⁰ ele alma niyetinde olmadığım ve bastırma kendi başına özel bir bölüm gerektirdiğinden [bkz. bir sonraki makale s. 141] bize yalnızca ilk iki noktayı tanımlamak ve tartışmak kalır. Bir içgüdünün değişmemiş biçimde gerçekleştirilmesine karşı işleyen güdü güçleri olduğunu akılda tutarak bu değişimleri içgüdüye karşı *savunma* biçimleri olarak da kabul edebiliriz.

Daha yakın incelemede bir *içgüdünün kendisinin karşısına dönmesi* iki farklı sürece ayrılır: *etkinlikten edilgenliğe bir değişim* ve *içeriğinin bir tersine dönüşü*. Doğaları farklı olduğundan iki sürecin ayrı ayrı ele alınması gerekir.

İlk sürecin örnekleriyle iki zıtlık çiftinde karşılaşılır: sadizm-mazoşizm ve gözetlemecilik-gösterimcilik. Tersine dönüş yalnızca içgüdülerin *amaçlarını* etkiler. Etkin amacın (işkence yapmak, gözlemek) yerini edilgen amaç (işkence görmek, gözetlenmek) alır. *İçeriğin* tersine dönmesi tek sevginin nefrete dönüşmesi örneğinde görülür.

²⁰[Narsisizm üzerine makalede yüceltmeye zaten değinilmişti (s. 85 v. s.); ama bunun kayıp metapsikolojik makalelerden birinin konusunu oluşturması olası görünür. (Bakınız Editörün Girişi, s. 99).]

Mazoşizmin aslında öznenin kendi Ego'suna dönmüş sadizm olduğu ve gösterimciliğin kendi bedenine bakmayı içerdiği düşünüldüğünde bir *içgüdünün öznenin kendi benliğine dönmesi* ussal olur. Gerçekten de çözümsel gözlem mazoşistin kendi üzerindeki saldırının ve gösterimcinin kendi sergilemesinin [bu görüntünün] zevkine katıldıklarına kuşku bırakmaz. Dolayısıyla sürecin özü amaç değişmemiş olarak kalırken *nesnenin* değişmesidir. Ancak bu örneklerde öznenin benliğine dönüşün ve etkinlikten edilgenliğe dönüşümün birbirine yaklaştığını ya da çakıştığını gözden kaçıramayız.

Durumu aydınlatmak için daha kapsamlı bir araştırma gerekir.

Sadizm-mazoşizm zıtlığı çiftinde süreç şu şekilde temsil edilebilir:

(a) Sadizm nesne konumundaki bir diğer insana şiddet ya da güç uygulamayı içerir.

(b) Bu nesne terk edilir ve yerini öznenin benliği alır. Benliğe dönüşle birlikte etkin bir içgüdüsel amaçtan edilgen bir içgüdüsel amaca değişim de oluşur.

(c) Bir kez daha kaynak olarak yabancı biri aranır: içgüdüsel amaçta yer alan değişikliğin sonucu olarak bu insan öznenin rolünü üstlenmek zorundadır.²¹

(c) olgusu genelde mazoşizm olarak adlandırılan şeydir. Burada da doyum, edilgen Ego'nun düşlemde kendisini aslında artık *yabancı nesne* tarafından üstlenilmiş olan ilk rolüne yerleştirilişiyle ilk sadizmin yolunu izler.²² Bunun yanı sıra, daha doğrudan mazoşist doyumun var olup olmadığı fazlasıyla kuşkuludur. Belirtmiş olduğum şekilde sadizmden türememiş bir birincil mazoşizmle karşılaşılması olası görünmüyor.²³ (b) evresinin varlığını kabul etmenin gereksiz olmadığı

²¹[Bu parçaların genel anlamının açık olmasına karşın “özne” ve “nesne” sırasıyla bir içgüdünün (ya da başka bir akıl durumunun) kaynaklandığı insan ve içgüdünün yöneldiği insan ya da şey için kullanılır. Ancak, burada “özne” ilişkide etkin rolü oynayan kişi —ajan— için kullanılmış görünmektedir. Sözcük bu anlamda s. 122'deki benzer parçada ve aşağıda başka yerlerde daha açık olarak kullanılmıştır.]

²²[Son dipnota bkz.]

²³[1924'de *eklenen dipnot*:] Daha sonraki çalışmalarda (bkz. “Mazoşizmin Ekonomik Sorunu”, 1934c) [aşağıda s. 395 v. s.] içgüdüsel yaşamın sorunlarıyla ilgili olarak tersine bir görüş ifade ettim.

takıntılı nevrozlardaki sadistik içgüdünün davranışından görülür. Burada başkasına yönelik edilgenlik tutumu *olmaksızın* öznenin benliğine bir dönüş vardır: değişim ancak (b) evresine dek uzanabilmiştir. İşkence yapma arzusu mazoşizme değil kendine işkenceye ve kendini cezalandırmaya dönmüştür. Etkin kip edilgene değil ama dönüşlü, ara kipe değişmiştir.²⁴

Bu içgüdünün genel amacı ile yan yana (ya da belki de onun içinde yer alan) oldukça özel bir amacın yerine getirilmesi —yalnızca küçük düşürmek ve egemenlik kurmak değil buna ek olarak acıları bulaştırmak— için uğraşır görünmesi durumu sadizm görüşümüzün daha da haksız yargılanmasına neden olmuştur. Ruhçözümlemesi acı vermenin içgüdünün ilk amaçlı eylemleri arasında rol oynamadığını gösterir. Sadistik bir çocuk acı verip vermediğini hesaba katmaz, böyle yapmayı da amaçlamamıştır. Ama mazoşizme dönüşüm gerçekleştiğinde acılar edilgen bir mazoşist amaç sağlamak için çok uygundur; çünkü diğer hazzı uyandıran duyular gibi acı duyularının da cinsel uyarılmaya yaklaştıklarına ve öznenin uğruna acının hazzı isteyerek yaşayacağı haz verici bir durum yarattıklarına inanmak için her nedene sahibiz.²⁵ Acı duyma bir kez mazoşist bir amaç haline geldiğinde geriye dönük olarak sadistik acıya *yol açma* amacı da doğabilir; çünkü bu acılar diğer insanlara bulaştırılırken kendisini acı çeken nesneyle özdeşleştirmesi yoluyla özne tarafından mazoşist olarak bunlardan zevk alınır. Kuşkusuz her iki durumda da zevk alınan şey bizzat acının kendisi değil ama eşlik eden cinsel uyarımadır — öyle ki bu, sadistik konumda özellikle uygun olarak gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla acının zevki başlangıçta mazoşist olan ama yalnızca başlangıçta sadist olan bir insanda içgüdüsel bir amaç haline gelebilen bir amaç olur.

Bütünlük adına, acıma duygularının sadizmde meydana gelen içgüdüler değişiminin bir sonucu olarak tanımlanamayacağını ama o

²⁴[Buradaki gönderme Yunanca fiil kiplerinedir.]

²⁵[Bkz. *Üç Deneme*'nin (1905d) ikincisinin sonlarında yer alan parça, *P. F. L.*, 7, 123 ve n. 1.]

içgüdüye karşı bir *tepki oluşumu* kavramını gerekli kıldığını ekleyebilirim. (Aradaki fark için sonrasına bkz.) ²⁶

Diğer zıtlık çiftinin —amaçları seyretmek ve kendini sergilemek olan içgüdüler (sapıklıklar dilinde gözetlemecilik ve gösterimcilik)— incelenmesi daha farklı ve daha basit bulguları sağladı. Burada da önceki örnektekiyle aynı evreleri varsayabiliriz: — (a) Yabancı bir nesneye yöneltilmiş bir etkinlik olarak seyretmek, (b) Nesnenin terk edilişi ve gözetleme içgüdüsünün öznenin kendi bedeninin bir bölümüne dönüşü; bununla birlikte edilgenliğe dönüş ve yeni bir amacın —yani seyredilme amacının— belirlenmesi. (c) İnsanın onun tarafından seyredilmek için kendisini sergilediği yeni bir öznenin tanınması.²⁷ Burada da etkin amacın edilgenden önce ortaya çıktığından, seyretmenin seyredilmekten önce geldiğinden güçlükle kuşgulanılabilir. Ama sadizm olgusunda olup bitenler, gözetleme içgüdüsü söz konusu olduğunda (a) şıkkında tanımlanandan daha önceki bir evreyi ayırt edebilmemiz açısından, önemli ölçüde farklıdır. Gözetleme içgüdüsü etkinliğinin başlangıcında oto-erotiktir: aslında bir nesnesi vardır ama bu nesne öznenin kendi bedeninin bir bölümüdür. İçgüdünün bir karşılaştırmaya süreciyle bu nesneyi başka birisinin bedeninin benzer bölümüyle değiştirmeye yönelmesi —(a) evresi— ancak sonra gerçekleşir. Bu hazırlık evresi ilginçtir çünkü son aşamada zıtlıklar çiftinde temsil edilen her iki durumun, ilk durumda hangi ögenin değiştiğine bağlı olarak biri ya da diğerinin, kaynağıdır. Aşağıdaki parça gözetleme içgüdüsünün şemasal resmi olarak görev yapabilir:

²⁶[Yüceltme üzerine kayıp bir makaleye değilse bu parçanın neye gönderme yaptığı açık değildir. Aslında “Savaş ve Ölüm Zamanı Üzerine Düşünceler”de (1915b), *P. F. L.*, 12, 68, konuya ilişkin bir tartışma yer almaktadır. Freud, 1915’de (bu makalenin yazılmış olduğu yıl) *Üç Deneme*’ye (1905d) eklenen bir dipnotta yüceltme ve tepki oluşumunun farklı süreçler olarak kabul edilmesi gerektiği konusunda ısrar eder (*P. F. L.*, 7, 94 n. 2). — Acımanın karşılığı olan Almanca sözcük “*Mitleid*”, sözlük anlamıyla “birlikte acı çekme”, “merhamet” dir. Duygunun kökenine ilişkin bir diğer görüş, aslında büyük olasılıkla bu makaleden birkaç ay önce, 1914 sonunda yazılmış olan “Kurt Adam” çözümlemesinde (1918b) aynı yayın, 9, 327, belirtilmiştir.]

²⁷[Yani, ajan; bkz. s. 122, dipnot 21.]

- (a) Cinsel organı seyreden biri = Biri tarafından seyredilen cinsel organ
- (B) Yabancı bir nesneyi seyreden biri (etkin gözetlemecilik) (y) birinin ya da birinin bir bölgesinin yabancı biri tarafından seyredilen bir nesne olması (gösterimcilik)

Çocuğun kendi kol ve bacakları üzerinde denetim kazanma çabalarından bu türden bir evre çizmek tümüyle usdışı olmasa bile başından itibaren yabancı bir nesneye yöneltilmiş bu türden bir hazırlık evresi sadızimde yer almaz.²⁸

Biraz önce örnek olarak aldığımız iki içgüdü hakkında etkinlikten edilgenliğe bir tersine dönüşün ve özneye bir dönüşün neden olduğu değişimlerinin gerçekte hiçbir zaman içgüdüsel itkinin tüm kotasını içermediği belirtilmelidir. Değişim süreci son derece kapsamlı olduğunda bile içgüdünün ilk etkin doğrultusu bir ölçüde daha sonraki edilgen doğrultusuyla yan yana devam eder. Gözetleme içgüdüsüyle ilgili olarak yapılacak tek doğru açıklama, gelişiminin tüm evrelerinin, oto-erotik, hazırlık evresinin olduğu kadar son etkin ya da edilgen biçiminin de bir arada var oldukları olur ve eğer görüşümüzü içgüdünün önderlik ettiği eylemlere değil de onun doyum düzeneklerine dayandırırsak bu açıklamanın doğru olduğu netleşir. Ancak, belki de konuya bir başka açıdan bakmaya ve ifade etmeye izin verilebilir. Her içgüdünün yaşamını, ömrünün uzunluğu ne olursa olsun o süre boyunca bağdaşık olan ve birinin diğeriyle ilişkisi art arda lav patlamalarının birbiriyle ilişkileriyle karşılaştırılabilir, birbirini izleyen ayrı dalga dizilerine ayırabiliriz. Belki de bundan sonra içgüdünün ilk, özgün patlamasının değişmemiş bir biçimde ilerlediği ve hiçbir gelişimden geçmediği şeklinde betimleyebiliriz. Bir sonraki dalga başlangıcından itibaren değişik olacak —örneğin etkinden edilgene dönüşmüş— ve sonra bu yeni özellik ilk dalgaya eklenecek ve böyle sürüp gidecektir.

²⁸[1924'de eklenen dipnot;] Bkz. dipnot 19, s. 118.

Eğer bundan sonra başlangıcından belli bir noktaya kadarki içgüdüsel itkiyi inceleyecek olsaydık tanımlamış olduğumuz birbirini izleyen dalgalar kaçınılmaz olarak içgüdü'nün kesin bir gelişiminin resmini sunardı.

İçgüdüsel itkinin gelişiminin bu²⁹ daha ileri döneminde kendisinin yanı sıra (edilgen) tersinin de gözlemlenebilmesi Bleuler'in tanıttığı son derece zekice terimle belirtilmeyi hak eder — "çifte değerli."³⁰

İçgüdülerin gelişimsel tarihine ve ara evrelerinin kalıcılığına bu gönderme içgüdülerin gelişimini bizler için oldukça anlaşılır kılacaktır. Deneyim, gösterilebilir çifte değerlilik miktarının bireyler, gruplar ve ırklar arasında büyük ölçüde çeşitlilik gösterdiğini ortaya koyar. Günümüz insanındaki belirgin entelektüel çifte değerlilik arkaik bir kalıtım olarak değerlendirilebilir çünkü değişmemiş durumdaki etkin itkilerin içgüdüsel yaşamda oynadıkları rolün ilkel zamanlarda günümüzdekine kıyasla çok daha büyük olduğunu varsaymak için nedenimiz var.³¹

Ego'nun gelişiminin, cinsel içgüdülerinin oto-erotik doyum bulduğu ilk evresini oto-erotizm ile narsisizm arasındaki ilişkinin tartışmasına girmeden "narsisizm" olarak adlandırmaya alıştık. Bunu, öznenin kendi bedeninin gözetlemeciliğin nesnesi olduğu gözetleme içgüdü'sünün hazırlık evresinin narsisizm altında sınıflandırılması ve onu narsisistik bir oluşum olarak tanımlamamız gerektiği izler. Etkin gözetleme içgüdü'sü, narsisizmi geride bırakarak, bundan gelişir. Edilgen gözetleme içgüdü'sü ise tam tersine narsisistik nesneye sıkı sıkıya

²⁹["*Jener*". İlk basımda yalnızca "*jeder*", "her."]

³⁰[Bleuler (1910 ve 1911, 43 ve 305) tarafından türetilen "çifte değerli" terimi kendisi tarafından bu anlamda kullanılmamış gibi görünmektedir. Üç tür çifte değerlilik ayırt etti: (1) duygusal, yani sevgi ve nefret arasında gidip gelmek, (2) İstençsel, yani bir eylem hakkında karar verememek ve (3) entelektüel, yani çelişkili önemlere inanç. Freud genelde sözcüğü ilk anlamıyla kullanır. Bkz. örneğin ilk kez kullanılmış görüldüğü "*Aktarımın Dinamikleri*" (1912b) üzerine makalesinin sonları ve daha sonra da elinizdeki makale (s. 125 ve 132). Metindeki parça terimi etkinlik ve edilgenlik için kullandığı birkaç örnekten biridir. Bu sıradışı kullanımın bir diğer örneği için "*Kurt Adam*" olgu öyküsünün (1918b) III. Bölümündeki bir parçaya bkz., *P. F. L.*, 9, 256.]

³¹[Bkz. *Totem ve Tabu* (1912-13), *P. F. L.*, 12, 123.]

tutunur. Benzer şekilde sadizmin mazoşizme dönüşümü narsisistik nesneye bir dönüşü gösterir. Ve her iki durumda da [yani, edilgen gözetlemecilik ve mazoşizm] özdeşleşme yoluyla narsisistik öznenin yerini bir diğeri, yabancı Ego almıştır. Sadizmin kurmuş olduğumuz narsisistik hazırlık evresini dikkate alırsak çok daha genel bir anlayışa yaklaşmış oluruz — yani, içgüdüye bağlı olan içgüdüsel değişimlerin öznenin kendi Ego'suna döndüğü ve etkinlikten edilgenliğe tersine dönüşün Ego'nun narsisistik örgütlenmesine bağlı olduğu ve bu evrenin damgasını taşıdığı. Belki de Ego'nun daha ileri gelişim evrelerinde başka şeylerden etkilenen savunma girişimlerine karşılık gelirler. [Bkz. yukarıda s. 119.]

Bu noktada şimdiye dek yalnızca iki zıtlık çiftini ele aldığımızı anımsayabiliriz: sadizm-mazoşizm ve gözetlemecilik-teşhircilik. Bunlar çifte değerli biçimde ortaya çıkan cinsel içgüdüler içinde en iyi bilinenlerdir. Daha ilerideki cinsel işlevin diğer öğeleri henüz çözümleme için, onları benzer şekilde tartışabileceğimiz kadar, erişilebilir değildir. Genelde onlara ilişkin olarak etkinliklerinin *oto-erotik* olduğunu yani, kaynakları olan organlara kıyasla nesnelerinin önemsiz olduğunu ve genellikle o organla çakıştığını ileri sürebiliriz. Ancak, ilk bakışta onun da öznenin kendi bedeninin bir bölümü olmasına karşın gözetleme içgüdüsünün nesnesi bizzat göz değildir ve sadizmde eylem yeteneğiyle kassal aygıt olması gereken organik kaynak su götürmez bir şekilde kendisinden başka bir nesneye işaret eder; o nesne öznenin kendi bedeninin bir bölümü olsa bile. Oto erotik içgüdülerde organik kaynağın oynadığı rol o denli belirleyicidir ki Federn (1913) ve Jekels'in (1913) ussal bir önerisine göre organın biçim ve işlevi içgüdüsel amacın etkinlik ya da edilgenliğini belirler.

Bir içgüdünün *içeriğinin* kendisinin tersine değişimi [bkz. s.119] yalnızca tek bir örnekte gözlenir — *sevginin nefrete dönüşümü*.³² Her ikisinin de eşzamanlı olarak aynı nesneye yöneldiğini bulmaya özel-

³²[1924'ten sonra önceki Almanca basımlarda “*sevgi ve nefret dönüşümü*”.]

likle sık rastlandığından birlikte var oluşları en önemli duygu çifte değerliliği örneğini sağlar. [Bakınız s. 124 n.30.]

Sevgi ve nefret olgusu içgüdüler şemamıza yerleştirilmeyi reddetmesi açısından özel bir ilgiyi gerektirir. Bu iki zıt duygu ile cinsel yaşam arasında en yakın ilişkinin var olduğundan kuşkulananmak olanaksızdır ama doğal olarak sevgiyi, tıpkı tartışmakta olduğumuz diğerleri gibi, bir tür özel cinsellik içgüdüğü parçacığı olarak düşünmeye istekli değilizdir. Sevmeyi *tüm* cinsel duygu akımının ifadesi olarak görmeyi yeğleriz; ama bu düşünce güçlüklerimizi ortadan kaldırmaz ve bu akımın bir zıt içeriğine hangi anlamı yükleyeceğimizi göremeyiz.

Sevmek yalnızca bir değil üç zıtlığa olanak sağlar. "Sevmek-nefret etmek" karşıtlıklarına ek olarak bir diğer "sevmek-sevilme" karşıtlığı vardır; bunlara ek olarak birlikte alındığında sevmek ve nefret etmek ilgisizlik ya da aldırmazlık durumunun zıttıdır. Bu üç karşıtlığın ikincisi olan sevmek-sevilme tam olarak etkinlikten edilgenliğe dönüşüme karşılık gelir ve gözetleme içgüdüünde olduğu gibi altta yatan bir duruma dek geri izlenebilir. Bu durum narsisizmin tipik özelliği olarak kabul ettiğimiz *kendini sevmektir*. Sonra, nesne ya da öznenin bir yabancıyla yerdeğiştirmesine bağlı olarak ortaya çıkan sonuç etkin sevmeye amacı ya da edilgen sevilme amacıdır — ikincisi narsisizme daha yakın kalır.

Eğer bir bütün olarak zihinsel yaşamımızın üç kutuplaşma, karşıtlıkla yönetildiğini düşünürsek sevmenin çeşitli zıtlıklarına ilişkin daha iyi bir anlayışa ulaşırız.

Özne (Ego)-Nesne (dış dünya),

Haz-Hazsızlık ve

Etkin-Edilgen.

Ego-Ego olmayan (dış) karşıtlığı, yani özne-nesne, daha önce söylemiş olduğumuz gibi [s.111] bireye erken bir evrede, dış uyarıyı kassal eylem aracılığıyla yatıştırabileceği ama *içgüdüsel* uyarı

karşısında savunmasız olduğu deneyimiyle, baskı yapar. Bu karşıtlık her şeyin ötesinde entelektüel etkinliğimizde özerk kalır ve araştırma için hiçbir çabanın değiştiremeyeceği temel durumu yaratır. Haz hazzsızlık kutuplaşması eylemlerimizi (istencimiz) belirlemedeki üstün önemi vurgulanmış olan [s.113] bir duygular terazisine bağlıdır. Etkin-edilgen karşıtlıkları Ego-özne-dış dünya-nesne karşıtlıklarıyla karıştırılmamalıdır. Ego'nun dış dünyayla ilişkisi Ego ondan uyaran aldığı sürece edilgen ve onlara tepki verdiği zaman etkindir. İçgüdüleri tarafından dış dünyaya karşı oldukça özel ölçüde etkinliğe zorlanır öyle ki Ego öznesinin dış uyaran açısından edilgen ama kendi içgüdüleri sayesinde etkin olduğunu söylersek temel noktayı ortaya koyabiliriz. Etkin-edilgen karşıtlığı daha sonra, bu gerçekleşene dek hiçbir ruhbilimsel anlam taşımayan, eril-dişil karşıtlığıyla bütünleşir. Aslında etkinliğin erillikle ve edilgenliğin dişillikle çiftleştirilmesi bizi biyolojik bir olgu olarak karşılar ama asla varsayma eğiliminde olduğumuz gibi değişmez biçimde tam ve özel değildir.³³

Aklın üç kutbu son derece önemli çeşitli biçimlerde birbirlerine bağlıdır. İkisinin çakıştığı bir birincil ruhsal durum bulunur. Başlangıçta, zihinsel yaşamın daha ilk başında, Ego içgüdülerle yüklenmiştir ve onları belli ölçüde kendi üzerinde doyurmayı başarır durumdadır. Bu duruma "narsisizm" ve bu doyum elde etme biçimine "oto-erotik"³⁴ adını veririz. Bu dönemde dış dünya (genel anlamda) ilgiyle yüklenmemiştir ve doyum amaçlarına karşı kayıtsızdır.

³³[Bu sorun Freud'un *Üç Deneme*'sinin (1905d) üçüncüsüne (bu makalenin yazıldığı) 1915'de eklenen bir dipnotta çok daha uzun biçimde tartışılmıştır, *P. F. L.*, 7, 141 ve n.1. Ayrıca yukarıda s. 75 'e de bkz.]

³⁴Bildiğimiz gibi cinsel içgüdülerin bazıları bu oto-erotik doyumunu gerçekleştirebilirler ve dolayısıyla [metnin bundan sonraki paragraflarında] anlatmak üzere olduğumuz haz ilkesinin egemenliği altında [ilk "gerçeklik-Ego'sundan" "haz-Ego'suna"] gelişimin aracı olmaya uygundurlar. Başlangıçtan itibaren bir nesneye gerek duyan cinsel içgüdüler ve hiçbir zaman oto-erotik doyumunu gerçekleştiremeyen Ego içgüdülerinin gereksinimleri doğal olarak bu durumu [birincil narsisizm durumunu] bozar ve ondan uzaklaşma yolunu açar. Aslında, her bireyin çaresiz olduğu, kendisine bakılmasının gerektiği ve baskı yapan gereksinimlerinin bir dış öge tarafından doyurulduğu ve dolayısıyla büyümelerinin engel-

Dolayısıyla bu dönem boyunca Ego-nesnesi haz verici olanla ve dış dünya ise kayıtsız (ya da olasılıkla bir uyarma kaynağı olduğu için hazzsızlık verici) olanla çakışır. Eğer şimdilik sevmeyi Ego'nun haz kaynaklarıyla ilişkisi olarak tanımlarsak Ego'nun yalnızca kendisini sevdiği ve dış dünyaya karşı kayıtsız olduğu durum "sevmenin" bulmuş olduğumuz zıtlıklarından ilkinin gösterir.³⁵

Ego oto-erotik olduğu sürece dış dünyaya gereksinimi yoktur ama kendini koruma içgüdüleri sayesinde yaşanan deneyimlerin sonucunda o dünyadan nesneler elde eder ve her şeye karşın bir süreliğine iç içgüdüsel uyarınları hazzsızlık verici olarak duyumsamaktan kaçınmaz. Haz ilkesinin egemenliği altında şimdi Ego'da daha ileri bir gelişim yer almaktadır. Kendisine sunulan nesneler haz kaynakları olduğu sürece onları kendi benliğine alır, (Ferenczi'nin deyiimiyle³⁶ [1909]) onları "içe alır"; öte yandan da içinde hazzsızlık kaynağı haline

lendiği bir dönemden geçmesi söz konusu olmasaydı birincil narsisizm [anlatılacak olan] gelişimi izleyemezdi. — [Eğer iki ya da üç paragraf sonrasına yerleştirilmiş olsaydı fazlasıyla özetlenmiş dipnotu anlamak daha kolay olabilirdi. Belki aşağıdaki şekilde genişletilebilir. Freud, "Zihinsel İşlevin İki İlkesi Üzerine" makalesinde (1911b), yukarıda s. 40'da, bir ilk "haz-Ego'sunun" bir "gerçeklik Ego'suna" dönüşümü düşüncesini tanıtmıştı. Yukarıdaki metindeki izleyen parçada aslında daha da eski bir ilk "gerçeklik Ego'su" bulunduğunu tartışır. Bu ilk "gerçeklik Ego'su" doğrudan son "gerçeklik-Ego'suna" ilerlemek yerine haz ilkesinin egemen etkisiyle bir "haz Ego'suyla" yer değiştirmiştir. Dipnot, bir yandan olayların sonradan aldığı şekli destekleyen bu etmenleri öte yandan da ona karşı çalışan diğer etmenleri sıralar. Oto-erotik cinsel içgüdülerin varlığı bir "haz Ego'suna" sapmayı yüreklendirecekken oto-erotik olmayan cinsel içgüdüler ve kendini koruma içgüdüleri son yetişkin "gerçeklik-Ego'suna" doğrudan bir geçişi yaratacak gibidir. Freud, çaresiz çocuğa ana baba tarafından bakılması sayesinde bu ikinci içgüdü grubunun doyurulması, birincil narsisizm durumunu yapay olarak uzatmasaydı ve dolayısıyla "haz Ego'sunun" kuruluşunu olası kılmaya yardımcı olmasaydı bu ikinci sonucun gerçekten ortaya çıkacağını belirtir.]

³⁵[Freud, s. 126'da sevmenin zıtlıklarını aşağıdaki sıralamayla belirtir: (1) nefret etme, (2) sevilme ve (3) kayıtsızlık. Bu parçada ve aşağıda s. 129 ve 132-3'de farklı bir sıralama benimser: (1) kayıtsızlık, (2) nefret ve (3) sevilme. Bu ikinci düzenlemede kayıtsızlığa ilk sırayı verişinin nedeni gelişim sırasında ilk ortaya çıkan olması olabilir.]

³⁶[Öyle görünüyor ki bu, Freud'un terimi bizzat kullandığı ilk yerdir. Aşağıda s. 241-42'deki dipnota bkz.]

gelen her şeyi dışarı atar. (Aşağıda yansıma düzeneklerine bakınız, [s.183-4 ve 225].)

Böylece güvenilir bir nesnel ölçüt³⁷ aracılığıyla iç ile dışı birbirinden ayıran ilk "gerçeklik-Egosu" haz niteliğini tüm diğerlerinin üzerinde tutan arındırılmış bir "haz-Egosuna" değişir. Haz-egosu için dış dünya kendisine dahil ettiği haz verici bir bölüme ve kendisine yabancı bir kalıntıya ayrılır. Kendi benliğinin dış dünyaya yansıttığı ve düşman olarak duyumsadığı bir bölümünü ayırmıştır. Bu yeni düzenlemeden sonra iki kutup bir kez daha çakışır; Ego-öznesi hazla ve dış dünya (daha önce kayıtsızlık olan) habsizlikle çakışır.

Birincil narsisizm evresinde nesne ortaya çıktığında sevmenin ikinci zıttı yani nefret de gelişimine erişir.³⁸

Görmüş olduğumuz gibi ilk örnekte nesne dış dünyadan Ego'ya kendini koruma içgüdüleri tarafından getirilmiştir ve başlangıçta nefret etmenin de Ego'nun getirmekte olduğu uyaranlarla yabancı dış dünyayla ilişkisini belirlediği yadsınamaz. Kayıtsızlık önce onların habercisi olarak ortaya çıktıktan sonra nefret ya da hoşnutsuzluğun özel bir olgusu olarak yerine oturur. En başında dış dünya, nesneler ve nefret edilen şey aynıymış gibi görünür. Eğer daha sonraları bir nesnenin bir haz kaynağı olduğu anlaşılırsa o nesne sevilir ama aynı zamanda Ego'ya dahil edilir böylece de arınmış haz-Ego'su için nesneler bir kez daha dışsal olan ve nefret edilenle çakışır.

Ancak şimdi tıpkı sevgi-kayıtsızlık zıtlar çiftinin Ego-dış dünya kutbunu yansıtmaması gibi ikinci karşıt, yani sevgi-nefretin³⁸ birinci kutupla bağlantılı olan haz-habsizlik kutbunu yarattığını belirtebiliriz. Tümüyle narsisistik evre yerini nesne evresine bıraktığında Ego'nun nesneyle ilişkilerini haz ve habsizlik belirtir. Nesne bir haz verici duygular kaynağı haline gelirse nesneyi Ego'ya yakınlaştırmaya ve onu Ego'ya dahil etmeye çalışan bir devimsel itki harekete geçer. O

³⁷[Bkz. yukarıda s. 111'deki 5. dipnot. "Gerçeklik-Ego'su" ve "haz-Ego'su" daha önceden zihinsel işlevin iki ilkesi üzerine makalede (1911b) tanıtılmıştı, yukarıda s. 38.]

³⁸[Bkz. s. 128'deki dipnot 35.]

zaman haz verici nesnenin uyguladığı bir "çekimden" söz edebilir ve o nesneyi sevdiğimizi söyleyebiliriz. Bunun tersine eğer nesne bir hazzsızlık verici duygular kaynağıysa nesne ile Ego arasındaki mesafeyi arttırmaya ve nesneyle ilgili olarak eski uyaranlar yayarak dış dünyadan kaçma girişimini yinelemeye çalışan bir itki vardır. Nesneden "tiksinir" ve nefret ederiz; bu nefret sonradan nesneye karşı saldırgan bir eğilim noktasına —onu yok etme niyetine— dek şiddetlenebilir.

Bir içgüdünün doyum amaçları için çalıştığı nesneleri "sevdiğini" hemen söyleyebiliriz ama bir içgüdünün bir nesneden "nefret ettiğini" söylemek bize saçma gelir. Böylece *içgüdülerin* nesneleriyle ilişkilerinde sevgi ve nefret tutumlarını³⁹ kullanamayacağımızın, bu tutumların *toplam Ego*'nun nesnelerle ilişkilerine ayrıldığının ayırdına varırız. Ama, kuşkusuz önemsiz olmayan dilbilimsel kullanımı dikkate alırsak sevgi ve nefretin anlamına ilişkin bir diğer kısıtlama daha olduğunu görürüz. Kendini koruma çıkarlarına hizmet eden nesnelerle ilgili olarak onları *sevdiğimizi* söylemeyiz; onlara *gereksinimimiz* olduğu gerçeğini vurgular ve belki de çok daha indirgenmiş ölçüde bir sevgiyi belirten sözcükleri kullanarak onlarla ek, farklı bir türden ilişkiyi ifade ederiz —örneğin, "hoşlanma", "beğenme" ya da "uygun bulma" gibi.

Böylece "sevmek" sözcüğü giderek daha fazla Ego'nun nesneyle saf haz ilişkisi alanına taşınır ve sonunda daha dar anlamda cinsel nesneler ve yüceltilmiş cinsel içgüdülerin gereksinimlerini doyuranlar için kullanılır hale gelir. Bu durumda ruhbilimimize dayatmış olduğumuz Ego-içgüdüler ile cinsel içgüdüler arasındaki ayrımın dilimizin ruhuna uygun olduğu görülür. Tek bir cinsel içgüdü hakkında onun nesnesini sevdiğini söyleme alışkanlığında olmayışımız ama Ego'nun cin-

³⁹[Almanca "*Beziehungen*", sözcük anlamıyla "ilişkiler." İlk basımda bu sözcük —daha iyi oturuyor gibi görünen— "*Bezeichnungen*" "tanımlamalar" ya da "terimler" olarak basılmıştı. Cümlemin sonraki bölümünde yer alan "ilişkiler" sözcüğünün Almanca metindeki karşılığı "*Relationen*" dir.]

sel nesnesiyle ilişkisini "sevgi" sözcüğünün kullanılacağı en uygun durum olarak görmemiz bize sözcüğün bu bağlamda ancak, tüm cinsel içgüdü parçacıklarının cinsel organların önceliğinde ve üreme işlevinin hizmetinde bir bireşiminden sonra kullanılmaya başlanabileceğini öğretir.

"Nefret" sözcüğünün kullanımında cinsel haz ile cinsel işlev arasında böylesi bir yakın ilişki ortaya çıkmaması dikkate değerdir. *Hazsızlık* tek kesin ilişki olarak görünür. Ego, cinsel doyumun bir engellenmesi ya da kendini koruma gereksinimlerinin bir doyumu anlamına gelip gelmediklerine bakmaksızın kendisi için bir hazsızlık verici duygu kaynağı olan tüm nesnelerden nefret eder, tiksindir ve onları yok etme niyetiyle kovalar. Aslında nefret ilişkisinin gerçek örneklerinin cinsel yaşamdan değil Ego'nun kendini koruma ve sürdürme savaşımından türediği ileri sürülebilir.

Dolayısıyla kendilerini bize içerikleri açısından tam bir zıtlık olarak sunan sevgi ve nefretin her şeye karşın birbirleriyle herhangi bir basit ilişkiye katlanamadıklarını gördük. Başlangıçta ortak olan herhangi bir varlığın yarılmasından doğmamış, farklı kaynaklardan gelmişlerdi ve haz-hazsızlık ilişkisinin etkisi onları zıtlıklara dönüştürmeden önce her birinin kendi gelişimi vardı.

Geride sevginin ve nefretin doğuşuna ilişkin bildiklerimizi toparlamak kalır. Sevgi, Ego'nun bazı içgüdüsel itkilerini organ hazzı elde ederek oto-erotik biçimde doyurma yeteneğinden türer. Başlangıçta narsisistiktir sonra genişlemiş Ego'ya dahil edilmiş olan nesnelere geçer ve Ego'nun haz kaynakları olarak bu nesnelere yönelik devimsel çabalarını ifade eder. Daha sonraki cinsel içgüdülerin etkinlikleriyle yakından ilişkili hale gelir ve bunların bireşimi eksiksiz olarak gerçekleştirildiğinde bir bütün olarak cinsel itkiyle çakışır. Cinsel içgüdüler karmaşık gelişimlerinden geçerlerken sevginin ön evreleri geçici cinsel amaçlar olarak ortaya çıkar. Bu amaçların ilki olarak bütünleşme ya da yiyip yutma evresini tanırız — nesnenin ayrı varlığını ortadan

kaldırmaya uygun olan ve bu nedenle çifte değerli⁴⁰ olarak tanımlanabilecek bir sevgi türü. Daha ileri bir evre olan üreme organı öncesi sadistik-anal örgütlenme⁴¹ evresinde nesne için çabalama, nesnenin yaralanma ya da yok olmasına kayıtsız kalan, bir egemen olma itkisi biçiminde ortaya çıkar. Bu evredeki ve bu biçimi almış sevgiyi nesneye yönelik tutumunda nefretten ayırt etmek güçtür. Cinsel örgütlenme kurulana dek sevgi nefretin zıttı haline gelmez.

Nesnelerle bir ilişki açısından nefret sevgiden daha yaşlıdır. Narsistik Ego'nun uyarılar taşan dış dünyayı ilk reddedişinden türer. Nesnelerin uyandırdığı hazzsızlık tepkisinin bir ifadesi olarak daima kendini koruma içgüdüleriyle yakın ilişki içinde kalır; böylece cinsel ve Ego içgüdüleri kolaylıkla sevgi ve nefretinkini yineleyen bir zıtlık geliştirebilir. Sadistik-anal örgütlenmede olduğu gibi Ego içgüdüleri cinsel işleve egemen olduğunda nefret niteliklerini içgüdüsel amaca da katarlar.

Sevginin kökenlerinin ve ilişkilerinin tarihçesi sevginin nasıl olup da kendisini bu kadar sık "çifte değerli" olarak —yani, aynı nesneye⁴² karşı nefret itkileri eşlik eder durumda— gösterdiğini anlamamızı sağlar. Sevgiyle karışmış olan nefret kısmen, sevginin tümüyle aşılmamış ön evrelerinden türer; kısmen de Ego içgüdülerinin, Ego ilgileri ile sevgi ilgileri arasında sık görülen çatışmalar nedeniyle gerçek ve güncel güdülerde zemin bulabilen, reddetme tepkilerine dayalıdır. Belli bir nesneyle bir sevgi ilişkisi kesilirse onun yerine nefret çıkması hiç de az rastlanır bir durum değildir; böylece de sevginin nefrete dönüşümü izlenimi ediniriz. Olup bitenlere ilişkin bu özet gerçek güdülere sahip nefretin bu noktada sevginin sadistik ön

⁴⁰[Freud'un oral evreye ilişkin ilk basılı anlatımı *Üç Deneme*'sinin üçüncü (1915) basımına eklenen bir dipnotta verilmiştir. *P. F. L.*, 7, 116-17. Bu basımın önsözü "Ekim 1914" tarihini taşır — bu makalenin yazılmasından birkaç ay önce. Ayrıca aşağıda s. 250'ye de bkz.]

⁴¹["Takıntılı Nevrozlara Yatkınlık" (1913i), *P. F. L.*, 10, 129 v. s. 'na bkz.]

⁴²[Bkz. s. 124, dipnot 30.]

evreye bir gerilemesiyle desteklendiği görüşüne yol açar; böylece nefret erotik bir nitelik edinir ve sevgi ilişkisinin sürekliliği sağlanır.

Sevmenin üçüncü karşıtı olan sevginin sevilmeye⁴³ dönüşümü, etkinlik ve edilgenlik kutuplaşmasının işleyişine karşılık gelir ve gözetlemecilik ve sadizm olgularıyla aynı biçimde değerlendirilme-
lidir.⁴⁴

İçgüdülerin uğradığı değişimlerin temel özelliğinin içgüdüsel itki-
lerin, *zihinsel yaşama egemen olan üç büyük kutuplaşmanın etkilerine
boyun eğmelerinde yattığını* söyleyerek özetleyebiliriz. Bu üç
kutuplaşmadan etkinlik-edilgenlik arasındakiini *biyolojik*, Ego-dış
dünya arasındakiini *asıl* ve son olarak haz-hazsızlık arasındakiini
ekonomik kutuplaşma olarak tanımlayabiliriz.

Bastırmanın içgüdüsel değişimleri, ilerdeki [bir sonraki makalede-
ki] bir araştırmanın konusunu oluşturacaktır.

⁴³[S. 128'deki 35. dipnota bkz.]

⁴⁴[Sevgi ile nefret arasındaki bu ilişki Freud tarafından *Ego ve İd*'in (1923b) IV. Bölümünde, ölüm içgüdüğü savı ışığında daha kapsamlı olarak tartışılmıştır, aşağıda s. 380 v. s.]

BASTIRMA
(1915)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

DIE VERDRÄNGUNG

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1915 *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 3, (3), 129-38.

1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 466-79.

1946 *Gesammelte Werke*, 10, 248-61.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Bastırma"

1925 *Collected Papers*, 4, 84-97. (Çev. C. M. Baines.)

1957 *Standard Edition*, 14, 141-58. (1925 basımına dayalı ama büyük ölçüde yeniden yazılmış çeviri.)

FREUD, "Ruhçözümsel Hareketin Tarihçesi"nde (1914d) "bastırma kuramının ruhçözümlemesinin tüm yapısının dayalı olduğu bir köşe taşı" olduğunu belirtti ve elinizdeki makalede ve onu izleyen "Bilinçdışı" üzerine makalenin IV. Kesiminde (aşağıda s. 179) bu kuramın en incelikli formülasyonunu verdi.

Bastırma kavramı tarihsel olarak ruhçözümlemesinin daha ilk başlarına dek geri uzanır. Buna ilişkin ilk basılı gönderme Breuer ve Freud'un 1893 "Ön Bildiri"sinde yer alır (*P.F.L.*, 3, 61 ve *n.1*). "*Verdrängung*" sözcüğü ilk kez on dokuzuncu yüzyıl başlarında ruhbilimci Herbart tarafından kullanılmıştır ve Freud bu sözcüğü Herbart'ın¹

¹Bkz. aşağıda s. 158. Buna ilişkin kapsamlı bir tartışma Ernest Jones'un yaşamöyküsünün ilk cildinde (1953, 407 v. s.) yer alır.

hayranı olan öğretmeni Meynert kanalıyla öğrenmiş olabilir. Ama Freud yukarıda sözü edilen "Tarihçe"deki parçada ısrarla şöyle söyler; "bastırma kuramı bana kesinlikle bir başka kaynaktan ulaştı." *Özyaşamöyküsel İnceleme*'sinde (1925d) "Bu bir yenilikti ve daha önce zihinsel yaşamda buna benzer bir şey hiç tanımlanmamıştı" der. Freud'un yazılarında buluşun nasıl ortaya çıktığına ilişkin sayısız anlatı bulunur: örneğin, *Histeri Üzerine Çalışmalar*'da (1895d), *P.F.L.*, 3, 351-3, ve yine "Tarihçe"de. Tüm bu anlatılar bastırma kavramının bir teknik yenilikle —yani, histerinin katartik sağaltımında hipnozdan vazgeçilmesiyle— aydınlığa çıkarılmış olan direnç klinik görüngüsü tarafından öne sürüldüğü gerçeğini vurgulama açısından birbirlerine benziyorlardı.

Çalışmalar'da verilen anlatımda terimin gerçekte "bastırma" değil de "savunma" sürecini tanımlamak için kullanıldığı dikkat çekecektir. "Savunma"nın belki de daha yaygın olmasına karşın bu ilk dönemde iki terim Freud tarafından fark gözetilmeden, neredeyse eşanlamlı olarak kullanıldı. Ancak kısa süre sonra nevrozlarda cinsellik üzerine makalesinde (1906a), *P.F.L.*, 10, 77, belirttiği gibi "savunma"nın yerine genellikle "bastırma" kullanılmaya başlandı. Böylece Freud, örneğin "Sıçan Adam" olgu öyküsünde (1909d) takıntılı nevrozlarda "bastırma" düzeneğini tartıştı —yani, histerideki düşüncenin bilinçten tümüyle kovulmasının tersine duygusal yüklerin karşı çıkılabilir düşünceden çekilmesi— ve "iki tür bastırma"dan söz etti, (*P.F.L.*, 9, 76-7). Aslında sonlarına doğru yer alan, psikonevrozların çeşitli biçimlerinde farklı bastırma düzenekleri üzerine, tartışmanın gösterdiği gibi elinizdeki makalede terim bu daha geniş anlamıyla kullanılmıştır. Ancak, burada Freud'un aklındakinin histeride ortaya çıkan bastırma olduğu kesin görünür ve çok daha sonraları, *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) XI. Kesim, Bölüm A (c)'de, *P.F.L.*, 10, 322 v.s., "bastırma" terimini bu belli düzeneikle sınırlamayı ve "savunma"yı "Ego'nun bir nevroza yol açabilecek çatışmalarda yararlandığı tüm teknikler için genel bir sıfat" olarak yeniden canlandırmayı önerdi. Bu

ayrımı yapmanın önemi kendisi tarafından daha sonra "Sürelî ve Süresiz Çözümleme"nin (1937c) V. Bölümünde gösterildi.

Bu makalede çok az değinilmiş olmasına karşın bastırmayı harekete geçiren güdü gücünün doğasına ilişkin özel sorun Freud'un sürekli olarak ilgisini çeken bir konuydu. Özellikle bastırmayla cinsellik arasındaki ilişki sorunu söz konusuydu ve pek çok Fliess yazışmasında (1950a) görülebileceği gibi Freud ilk günlerde buna dalgalanan yanıtlar verdi. Ancak sonradan bastırmayı "cinselleştirmeye" yönelik her türlü girişimi kesin biçimde reddetti. Bu soruna ilişkin kapsamlı bir tartışma (Adler'in görüşlerine belli bir göndermeyle birlikte) "Bir Çocuk Dövülüyor"un (1919e) son bölümünde yer alır, *P.F.L.*, 10, 189 v.s. Yine daha sonraları *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) özellikle IV. Kesiminde ve *Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 32. Konferansının ilk bölümünde anksiyetenin daha önce inanmış olduğu ve aşağıda, örneğin s. 149 ve 150'de, belirttiği gibi bastırmanın bir *sonucu* değil bastırmaya yol açan ana güdülerden biri olduğunu tartışarak konuya yeni bir ışık tutar.²

²Ego'nun dış gerçekliği ya da bir parçasını bastırması ile onu "reddetmesi" ya da "yadsıması" ("*Verleugnung*") arasındaki ayrım Freud tarafından ilk olarak "Fetişizm" (1927e) üzerine makalesinde uzun uzadıya tartışılmıştı, *P. F. L.*, 7, 353 ve n. 1. ayrıca aşağıda s. 221'e de bkz.

BASTIRMA

İÇGÜDÜSEL bir itkinin uğrayabileceği değişimlerden biri onu işlemez kılmaya çalışan dirençlerle karşılaşmaktır. İtki bunun üzerine birazdan daha yakından araştıracağımız belli koşullar altında "bastırma" ["*Verdrängung*"] durumuna geçer. Eğer sorun bir dış uyaranın işleyişi olsaydı benimsenecek uygun yöntem kesinlikle kaçmak olurdu; bir içgüdü söz konusu olduğunda kaçmak boşunadır çünkü Ego kendisinden kaçamaz. Daha ileri bir dönemde yargıya dayalı reddetmenin (*kınama*) içgüdüsel bir itkiye karşı benimsenecek iyi bir yöntem olduğu anlaşılabacaktır. Bastırma kınamanın bir ön evresi, kaçmayla kınama arasında bir şeydir; ruhçözümsel araştırmalar döneminden önce formüle edilmesi olası olmayan bir kavramdır.

Bastırma gibi bir şeyi kuramsal olarak çıkarmak kolay değildir. Bir içgüdüsel itki neden böyle bir değişime uğrasın? O içgüdünün amacına ulaşmasının haz yerine hazzsızlık üretecek olmasının bu değişimi oluşturan kaçınılmaz bir koşul olduğu açıktır. Ama böylesi bir olasılığı kolay kolay düşünemeyiz. Böyle içgüdüler yoktur: bir içgüdünün doyurulması her zaman haz vericidir. Doyum hazzını hazzsızlığa dönüştüren belli özel koşullar, bazı süreçler varsaymamız gerekir.

Bastırmayı daha iyi sınırlandırmak için bazı diğer içgüdüsel durumları tartışalım. Bir dış uyaranın —örneğin, bir bedensel organı tüketerek ve yok ederek— içselleşmesi söz konusu olabilir, böylece yeni bir sürekli uyarılma kaynağı ve gerilim artışı doğar. Öylelikle uyarıcı içgüdüye kapsamlı bir benzerlik kazanır. Bu türden bir olguyu *acı* olarak yaşadığımızı biliyoruz. Ancak bu sahte içgüdünün amacı yalnızca organdaki değişimin ve ona eşlik eden hazzsızlığın kesilmesidir. Acının kesilmesiyle elde edilecek başka bir doğrudan haz yoktur. Dahası, acı zorunludur; boyun eğebileceği şeyler yalnızca bazı toksik ajanlarca ortadan kaldırılmak ya da zihinsel dikkat dağılmasının etkisidir.

Acı olgusu amacımıza ulaşmada bize yardımcı olamayacak kadar çapraşıktır.¹ Açlık gibi bir içgüdüsel uyarının doyumsuz kaldığı bir durumu ele alalım. Bundan sonra zorunlu hale gelir ve başka hiçbir şeyle değil yalnızca kendisini doyuran eylemle² yatıştırılabilir; kalıcı bir gereksinim gerilimini sürdürür. Bu olguda bastırma doğasında hiçbir şey uzaktan da olsa söz konusu değil gibidir.

Dolayısıyla bir içgüdüsel itkinin doyum eksikliğinin yarattığı gerilimin dayanılmaz ölçüye ulaştığı olgularda hiçbir biçimde bastırma ortaya çıkmaz. Bu duruma karşı canlı için açık olan savunma yöntemleri bir başka bağlamda tartışılmalıdır.³

Kendimizi daha çok ruhçözümsel deneyimde karşılaşmış olduğumuz klinik deneyimlere yöneltmemize izin veriniz. O zaman baskı altındaki bir içgüdüünün doyumunun çokça olası olduğunu ve dahası her içgüdüde böylesi bir doyumun kendi içinde haz verici olabildiğini öğrenmiştik; ama bu doyum diğer istem ve niyetlerle uzlaşmaz nitelikte olabiliyordu. Dolayısıyla bir yanda haz ve diğer yanda hazzsızlık yaratacaktır. Sonuç olarak hazzsızlığın güdü gücünün, doyumdan elde edilen hazdan daha fazla güç kazanması bastırma için bir koşul haline gelir. Bundan başka, aktarım nevrozlarının ruhçözümsel gözlemi bizi bastırmanın başlangıçtan beri var olan bir savunma düzeneği olmadığı ve bilinçli zihinsel etkinlik ile *bilinçdışı zihinsel etkinlik arasında keskin bir yarıklık oluşmadıkça ortaya çıkamayacağı —bastırmanın özünün basitçe bir şeyi geri çevirmek ve onu bilinçten uzak tutmakta yattığı—* sonucuna götürür.⁴ Zihinsel örgütlenmenin bu evreye ulaşmasından önce içgüdüsel itkiyi savuşturma görevinin içgüdüünün uğrayabileceği başka değişimlerce —örneğin, kendisinin karşıtına dönme ya da öznenin kendi benliğine dönme [bkz. s. 118-

¹[Acı ve canlının onunla başa çıkma yöntemi *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin (1920g) IV. Bölümünde tartışılmıştır, aşağıda s. 290 v. s., Konu, "Proje"nin (1950a [1895]) I. Kesim, 6. Bölümünde ve *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) kapanış paragraflarında, *P. F. L.*, 10, 331-3, zaten ileri sürülmüştü.]

²["Proje" (1950a [1895]), 1. Kesim, 1. Bölüm de bu "belli eylem" olarak geçer.]

³[Freud'un aklındaki "başka bağlam"ın ne olduğu açık değildir.]

⁴[Bu formülün bir düzeltilmesi aşağıda s. 202-3'de yer alır.]

19.]— ele alındığını varsayarak bastırmaya ilişkin bu bakış açısı daha da tamamlanmış olur.

Bastırma ve bilinçdışı olanın birbirleriyle son derece kapsamlı karşılıklı ilişkileri göz önüne alındığında şimdiki görüşümüz ruhsal ajanların birbirini izleyen yapıları ve bilinçdışı olanla bilinçli olan arasındaki ayrım hakkında daha fazla şey öğrenene dek bastırmanın doğasını daha derinlemesine araştırmayı ertelememiz gerektiği şeklindedir. [Bunu izleyen makaleye bakınız, s. 179 v.s.] O zamana dek tüm yapabileceğimiz, başka yerlerde söylenmiş olan pek çok şeyi olduğu gibi yineleme riskine karşın, bastırmanın klinik olarak gözlemlenmiş birkaç özelliğini tümüyle tanımsal bir biçimde derlemektir.

Bilince girmekten yoksun bırakılmış içgüdünün ruhsal (düşünsel) temsilcisini içeren bir *birincil bastırma*, bastırmanın bir ilk evresi olduğunu varsaymak için nedenimiz vardır.⁵ Bununla birlikte bir *kilitlenme* kurulur; söz konusu olan temsilci o andan sonra değişmemiş durumda devam eder ve içgüdü ona ilişik kalır. Bunun nedeni daha sonra sözünü edeceğimiz [s. 186] bilinçdışı süreçlerin özellikleridir.

Bastırmanın ikinci evresi, yani gerçek bastırma *bastırılmış temsilcinin* zihinsel türevlerini ya da başka yerden kaynaklanıp, onunla çağrışımsal bağlantıya girmiş olan düşünce dizilerini etkiler. Bu bağlantı nedeniyle, söz konusu düşünceler birincil olarak bastırılmış olanlarla aynı yazgıyı paylaşırlar. Dolayısıyla gerçek bastırma aslında bir *artçı-basınçtır*.⁶ Bundan başka, yalnızca bilinç doğrultusundan bastırılması gerekene işleyen tiksintiye vurgu yapmak hatadır; daha önce bastırılmış olan tarafından bağlantı kurabileceği her şeye karşı uygulanan çekim de o kadar önemlidir. Eğer bu iki güç işbirliği yapmasaydı, bilinç tarafından reddedilmiş olanı almaya hazır olan daha

5[Bir önceki makalenin Editörün Görüşü'ne bkz.,s. 103.]

6[“*Nachdrängen*.” Freud, Schreber çözümlemesinde (bir sonraki dipnota bkz.) ve yine “Bilinçdışı” üzerine makalesinde (aşağıda s. 179 ve 180’e bkz.) süreci anlatılırken aynı terimi kullanır. Ama yirmi yıldan uzun bir süre sonra “Sürelî ve Süresiz Çözümleme”nin (1937c) üçüncü bölümünde bu noktaya anırtıma yaparken “*Nachverdrängung*” (“artçı bastırma”) sözcüğünü kullanır.]

önceden bastırılmış bir şey olmasaydı bastırmaya yönelik eğilim olasılıkla başarısız olacaktı.⁷

Bastırmanın önemli etkilerini önümüze getiren psikonevrozlar incelemesinin etkisi altında bunların ruhsalimsel dayanaklarına fazla değer biçmeye ve bastırmanın içgüdüsel temsilcinin bilinçdışında var olmayı sürdürmesini, kendisini daha fazla örgütlemesini, türevler yaymasını ve ilişkiler kurmasını engellemediğini unutmaya fazlasıyla hazır olma eğilimindeyiz. Aslında bastırma yalnızca içgüdüsel temsilcinin *bir* ruhsal sistemle, yani bilinçle ilişkisine karışır.

Ruhçözümlemesi bize bastırmanın psikonevrozlardaki etkilerini anlamak için önemli olan başka şeyleri de gösterebilir. Örneğin, eğer bastırma tarafından bilincin etkisinden geri çekilirse içgüdüsel temsilcinin daha az müdahaleyle ve daha cömertçe geliştiğini gösterir. Sanki karanlıkta çoğalır ve içgüdüsel temsilci, çevirisi yapılarak nevrotiğe sunulduğunda yalnızca ona yabancı görünmekle kalmayıp içgüdüünün olağandışı ve tehlikeli bir resmini vererek onu korkutan, aşırı ifade biçimlerini alır gibidir. İçgüdüünün bu aldatıcı gücü düşlemde sınırsız bir gelişmenin ve engellenmiş doyum nedeniyle oluşan birikmenin sonucudur. Bu son sonucun bastırmayla yakından ilişkili olması bastırmanın gerçek anlamının aranması gereken doğrultuyu işaret eder.

Ancak, bir kez daha bastırmanın karşıt yönüne dönerek bastırmanın daha önce bastırılmış olanın *tüm* türevlerini bilinçten geri tuttuğunu varsaymanın bile doğru olmadığını netleştirmemize izin veriniz.⁸ İster çarpıtmaların benimsenmesine bağlı olarak ister araya sokulan ara bağlantıların sayısı nedeniyle olsun eğer tüm bu türevler

⁷[Son iki paragrafta verilen bastırmanın iki evresine ilişkin özet Freud tarafından (bir ölçüde değişik bir biçimde de olsa) dört yıl önce Schreber'in çözümlemesinin (1911c) üçüncü bölümünde, *P. F. L.*, 9, 205-6, ve Ferenczi'ye yazdığı 6 Aralık 1910 tarihli bir mektupta (Jones, 1955, 499) öngörülmüştür. Ayrıca 1914'de *Düşlerin Yorumu*'na (1900a) eklenen dipnota da bkz., aynı yayın, 4, 698 n. 2.]

⁸[Bu paragrafın sonrasında yer alanlar "Bilinçdışı"nın VI. Kesiminde daha geniş olarak tartışılmıştır (aşağıda s. 189 v. s.)]

bastırılmış temsilciden başarılı bir biçimde uzaklaştırılırlarsa bilince serbestçe ulaşırlar. Bilincin onlara karşı direnci başlangıçta bastırılmış olana uzaklıklarının bir fonksiyonu gibidir. Ruhçözümlemesi tekniğini sürdürürken devamlı olarak hastadan, uzaklıkları ya da çarpıtılmaları nedeniyle bilincin sansüründen geçebildikleri kadarıyla, bastırılmış olanın bu türden türevlerini canlandırmasını isteriz. Gerçekten de kendisinden herhangi bir amaçlı bilinçli düşünceden etkilenmeden ve herhangi bir eleştiri olmaksızın vermesini istediğimiz ve bastırılmış temsilcinin bilinçli bir çevirisini yeniden oluşturmamızı sağlayan bu çağrışımlar bu türden uzak ve çarpıtılmış türevlerden başka bir şey değildir. Bu süreç sırasında hastanın, bastırılmış olanla ilişkisi kendisini bastırma girişimini yinelemeye zorlayacak kadar açık hale gelen bazı düşüncelerle karşılaşana dek, bu türden çağrışımlar zincirini örmeyi sürdürdüğünü gözlemledik. Nevrotik belirtiler de aynı koşulu yerine getirmiş olmalıdır çünkü bu belirtiler bastırılmış olanın, daha önce kendilerine yasaklanmış olan bilince ulaşmayı kendi araçlarıyla sonunda başarmış olan türevleridirler.⁹

Bastırma bilinç tarafından ortadan kaldırılmadan önce ne ölçüde çarpıtma ya da uzaklık gerektiğine ilişkin genel bir kural koyamayız. Burada salınımı bizden gizlenen hassas bir dengeleme yer almaktadır; ancak işleyiş biçimi bunun, bilinçdışının yükleri belli bir yoğunluğa —ötesinde bilinçdışının doyuma giden yolu zorlayacağı bir yoğunluk— ulaştığında bir mola isteme sorunu olduğunu çıkarsamamıza olanak verir. Dolayısıyla bastırma *fazlasıyla bireysel* biçimde davranır. Bastırılmış olanın her bir türevinin kendi özel değişimi olabilir; biraz az ya da biraz fazla çarpıtma tüm sonucu değiştirir. Bu bağlamda nasıl olup da insanın en fazla yeğlediği nesnelerin, ülkülerinin en fazla tiksindikleri nesnelerle aynı algılardan ve

⁹[1924'ten önceki Almanca basımlarda cümle şöyleydi: "Welches sich... den ihm Wersagten Zugang vom Bewusstsein endlich erkämpft hat". Bu daha önce şu şekilde çevrilmişti: "bilinçten daha önce kendine yasaklanmış olan yol hakkını sonunda... zorla çekip alan". 1924'ten sonraki Almanca basımlarda "*vom*" sözcüğü anlamı yukarıdaki metinde verilen anlama dönüştürerek "*zum*" olarak düzeltildi.]

deneyimlerden geliştiğini ve başlangıçta bunların birbirlerinden yalnızca hafif değişikliklerle ayrıldıklarını anlayabiliriz. [Bkz. s. 84.] Aslında, fetişin¹⁰ kökenini izlerken bulduğumuz gibi özgün içgüdüsel temsilcinin ikiye bölünmesi, biri bastırmaya uğrarken diğerrinin tam da bu yakın ilişki nedeniyle ülküselleştirmeye uğraması olasıdır.

Çarpıtma miktarında bir artış ya da azalıştan kaynaklanan aynı sonuç, haz ve hazzsızlık üretimi için duruında bir düzenleme yapılarak deyim yerindeyse aygıtın diğerr ucunda da elde edilebilir. Zihinsel güçlerin oyununda, aksi duruında hazzsızlığa yol açabilecek şeyin bu kez hazzla sonuçlanabilmesini sağlayacak türden değişiklikler meydana getirme amacıyla özel teknikler geliştirilmiştir ve ne zaman bu türden bir teknik araç işlemeye başlasa aksi duruında reddedilecek olan bir içgüdüsel temsilcinin bastırması ortadan kalkar. Şu ana dek bu türden teknikler yalnızca esprilerde ayrıntılı olarak incelenmiştir.¹¹ Genellikle bastırma yalnızca geçici olarak kalkar ve hızla yeniden kurulur.

Ancak bu türden gözlemler bastırmanın bazı diğerr özelliklerini de görmemizi sağlar. Biraz önce göstermiş olduğumuz gibi yalnızca işleyişinde *bireysel* olmakla kalmaz aynı zamanda aşırı *devingendir*. Bastırma süreci bir canlının öldürölmesi ve o andan sonra ölü oluşu gibi bir kez gerçekleşen, sonuçları kalıcı olan bir olay olarak değerlendirilmemelidir; bastırma sürekli bir güç harcaması gerektirir ve bu harcama kesintiye uğrarsa bastırmanın başarısı tehlikeye düşer ve böylece yeni bir bastırma eylemi gerekli olur. Bastırılmış olanın bilinç doğrultusunda sürekli bir baskı uyguladığını varsayabiliriz öyle ki bu baskının kesintisiz bir karşı-baskıyla¹² dengelenmesi gerekir. Dolayısıyla bastırmanın sürdürölmesi kesintisiz bir güç harcamasını gerektirirken ortadan kaldırölması ekonomik bakış açısından bir tasarrufla sonuçlanır. Bu arada, bastırmanın devingenliğı, tek başına

¹⁰[Freud'un *Üç Deneme*'sinin ilkinin 2. Kesimine (A) bkz., *P. F. L.*, 7, 65-8 ve dipnotları.]

¹¹[Bkz. Freud'un espriler üzerine kitabının (1905c) ikinci kesimi, *P. F. L.*, 6, 47 v.s.]

¹²Bu, aşağıda s. 179 v.s.'sında daha geniş tartışılmıştır.

düşlerin oluşumunu olası kılan uyku durumunun ruhsal özelliğinde de ifade bulur.¹³ Uyanıklık yaşamına dönüşle birlikte içeri çekilmiş olan bastırıcı yükler bir kez daha dışarı yollanır.

Son olarak, bastırılmış olduğunu saptadığımızda içgüdüsel itki hakkında çok az şey söylemiş olduğumuzu unutmamalıyız. Bastırmasına ilişkin önyargı bir yana bırakıldığında böylesi bir itki geniş ölçüde farklı durumlarda bulunabilir. Atıl, örn. ruhsal enerjiyle çok az yüklü olabilir; ya da farklı ölçülerde yüklü olabilir ve böylece etkin kılınabilir. Etkinliğinin bastırmanın doğrudan ortadan kalkmasıyla sonuçlanmayacağı doğrudur ama itkinin dolambaçlı yollardan bilince sızmasıyla son bulan tüm süreçleri harekete geçirecektir. Bilinçdışının bastırılmamış türevleriyle birlikte belli bir düşüncenin yazgısı sıklıkla etkinliğinin ya da yüklerinin miktarıyla belirlenir. İçeriğinin bilinçte egemen olanla bir çatışmaya yol açmasının beklenmesine karşın yalnızca küçük miktarda enerjiyi temsil ettiği sürece böyle bir türevin bastırılmamış durumda kalması günlük bir olaydır. Bu çatışma için belirleyici olanın nicel etmen olduğu anlaşılmıştır: aslında tiksindirici olan düşünce belli bir güç miktarına ulaşır ulaşmaz çatışma gerçek bir çatışma haline gelir ve bastırmaya yol açan şey tam olarak bu etkinleşmedir. Böylece, bastırma söz konusu olduğunda enerji yüklerinin artışı bilinçdışına bir yaklaşımla aynı anlamda işlerken bu yüklerde bir azalma bilinçdışından uzaklaşma ya da çarpıtmayla aynı anlamda işler. Bastırıcı eğilimlerin, hoş gitmeyeninin güçsüzleşmesinde bastırma için bir yerine-geçen bulabileceğini gördük.

Şimdiye kadarki tartışmamızda bir içgüdüsel temsilcinin bastırılmasını ele aldık ve bu temsilciden bir içgüdüden gelen belli kotada ruhsal enerjiyle (libido ya da ilgi) yüklü bir düşünce¹⁴ ya da düşünceler grubunu anladık. Şimdi klinik gözlem bizi bu ana dek tek

¹³[*Düşlerin Yorumu*'nun (1900a)VII. (C) kesimine bkz., *P. F. L.*, 4, 721-2. Ayrıca aşağıda s. 226-7'ye de bkz.]

¹⁴[*"Vorstellung."* S. 172'deki 12. dipnota bkz.]

bir varlık olarak değerlendirdiğimiz şeyi bölmeye zorlar; çünkü bize düşüncenin yanı sıra içgüdüyü temsil eden başka bir ögenin de hesaba katılması gerektiğini ve bu diğer ögenin düşünceninkinden çok farklı olabilecek bastırma değişimlerine uğradığını gösterir. Ruhsal temsilcinin bu diğer ögesi için genelde *duygu kotası* terimi benimsenmiştir.¹⁵ İçgüdü düşünceden ayrılmış olduğu sürece ona karşılık gelir ve duygu olarak algılanan süreçlerde niceliğiyle orantılı ifade bulur. Bu noktadan başlayarak, bir bastırma olgusunu tanımlama sürecinde bastırma sonucunda *düşünceye* ve ona ilişik içgüdüsel enerjiye neler olduğunu ayrı ayrı izlememiz gerekecek.

Her ikisinin de değişimleri hakkında genel bir şey söyleyebilmek bizi mutlu eder ve biraz ölçülü olursak gerçekten bunu yapabiliriz. İçgüdüyü temsil eden *düşüncenin* karşısına çıkan genel değişimin daha önce bilinçli idiyse bilinçten silinmesinden ya da bilinçli hale gelmek üzere idiyse bilince girmesinin engellenmesinden başka bir şey olması güçtür. Aradaki fark önemli değildir; istenmeyen bir konuğa misafir odamdan (ya da giriş holümden) çıkmasını bildirmem ile onu tanıdıktan sonra eşimden içeri adım atmasını kabul etmem arasındaki farkla hemen hemen aynı şeydir.¹⁶ Ruhçözümlemesinin gerçekleştirdiği gelişigüzel bir incelemeden görebileceğimiz gibi içgüdüsel temsilcinin *niceliksel* etmeninin üç olası değişimi bulunur: ya içgüdü hiçbir izi bulunmayacak şekilde tümüyle baskılanmıştır ya bir biçimde niteliksel tını taşıyan bir duygu olarak ortaya çıkar ya da anksiyeteye dönüşür.¹⁷ Son iki olasılık bize bir diğer içgüdüsel değişim olan *içgüdülerin* ruhsal enerjilerinin *duygulara* ve özellikle de *anksiyeteye dönüşümünü* dikkate alma görevini yükler.

¹⁵[“*Affektbetrag*.” Bu terim Breuer dönemine dek geri uzanır. Örneğin, Freud’un 1894a makalesinin son paragraflarına ve bu makalenin Editörün Ekine bkz.]

¹⁶Bastırma sürecine uygun düşen bu benzetme onun daha önce sözü edilen bir özelliğine de genişletilebilir: aksi durumda kırıp gireceğinden bu konunun girmesini yasakladığım kapının önüne sürekli bir bekçi koymam gerektiğini eklemeliyim. (Yukarıya [s. 147] bkz.) [Freud, *Beş Konferans*’ının (1910a) ikincisinde benzetmenin ayrıntılarına girmiştir.]

¹⁷[Freud’un bu son konu üzerine değişen görüşleri *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*’nin (1926d) özellikle IV. Kesim ve XI. Kesim, Bölüm A (b)’sinde belirtilmiştir, *P. F. L.*, 10, 263-4 ve 320 v. s.]

Bastırmanın güdü ve amacının hazzsızlıktan kaçınmaktan başka bir şey olmadığını anımsıyoruz. Bunu temsilciye ait duygu kotasının değişiminin düşüncenin değişiminden çok daha önemli olduğu gerçeği izler ve bu gerçek bastırma sürecine ilişkin değerlendirmemiz için belirleyici özellik taşır. Eğer bastırma hazzsızlık ya da anksiyete duygularının doğuşunu engellemeyi başaramazsa düşünsel kesim söz konusu olduğu sürece amacına ulaşabilmiş olmasına karşın başarısız olduğunu söyleyebiliriz. Kuşkusuz başarısız bastırmalar başarılı olabilecek olan bastırmalardan daha fazla ilgimizi hak eder; çünkü başarılı bastırmaların çoğu sınamamızdan kaçacaktır.

Şimdi bastırma sürecinin *düzenine* ilişkin bir içgörü kazanmaya çalışalım. Özellikle, tek bir düzenek mi yoksa birden fazla düzenek mi olduğunu ve her psikonevrozun kendine özgü bir bastırma düzeniyle mi ayırt edildiğini bilmek istiyoruz. Ancak bu araştırmanın başlangıcında karışıklıklarla karşılaşırız. Bastırma düzeni, yalnızca bu düzeni bastırmanın *sonucundan* çıkarılamamız sayesinde bizim için erişilebilir hale gelir. Gözlemlerimizi temsilcinin düşünsel kesimi üzerindeki bastırmanın etkisiyle sınırlayarak genellikle bir *yerine-geçensel oluşum* yarattığını bulduk. Böyle bir yerine-geçeni oluşturan düzenek nedir? Yoksa burada başka düzenekler de mi ayırt etmeliyiz? Dahası, bastırmanın ardında *belirtiler* bıraktığını biliyoruz. O halde yerine-geçenlerin oluşumuyla belirtilerin oluşumunun çakıştığını ve eğer bütünde durum böyleyse belirtileri oluşturan düzenin bastırmayı oluşturanınkiyle aynı olduğunu varsayabilir miyiz? Genel olasılık, ikisinin birbirinden büyük ölçüde farklı olduğu ve yerine-geçen oluşumları ve belirtileri üretenin tek başına bastırma olmadığı, bunların *bastırılmış olanın bir geri dönüşünün*¹⁸ göstergeleri olduğu ve varlıklarını başka süreçlere borçlu oldukları şeklinde görünür. Ayrıca

¹⁸["Bastırılmış olanın geri dönüşü" kavramı Freud'un yazılarında görülen ilk kavramlardan biridir. "Savunma Nöro-Psikozları" (1896b) üzerine ikinci makalesinin II. Bölümünde olduğu gibi bu makalenin 1 Ocak 1896'da Fliess'e yollanan daha da eski taslağında da görülür (1950a. Taslak K).]

bastırma düzeneklerini ele almadan önce yerine-geçenleri ve belirtileri oluşturan düzenekleri incelemek yararlı olacaktır.

Bunun, üzerinde daha fazla tahminde bulunulmayacak bir konu olduğu açıktır. Tahminin yerini farklı nevrozlarda gözlemlenebilen bastırma sonuçlarının özenli bir çözümlemesi alınmalıdır. Ancak, bilincin bilinçdışıyla ilişkisinin güvenilir kavramlarını oluşturan dek bu görevi de ertelemeyi önermek zorundayım.¹⁹ Ama bu tartışmanın tümüyle sonuçsuz kalmaması için öncelikle (1) bastırma düzeneğinin aslında yerine-geçenler oluşturma düzenek ya da düzenekleriyle çakışmadığını, (2) yerine-geçenler oluşturma düzeneklerinin pek çok farklı düzeneği bulunduğunu ve (3) bastırma düzeneklerinde en azından şu bir tek şeyin ortak olduğunu söyleyeceğim: *enerji yüklerinin bir geri çekilmesi* (ya da cinsel içgüdüler söz konusu olduğunda *libidonun*).

Ayrıca kendimi psikonevrozların en iyi bilinen üç biçimiyle sınırlayarak bazı örnekler yardımıyla burada tanıtılan kavramların bastırma incelemesinde nasıl uygulama bulduğunu göstereceğim. *Anksiyete histerisi* alanından iyi çözümlenmiş bir hayvan fobisi örneği seçeceğim.²⁰ Burada bastırmaya uğrayan içgüdüsel itki ondan korkuyla birleşmiş babaya yönelik bir libidinal tutumdur. Bastırmadan sonra bu itki bilinçten yok olur: baba bilinçte bir libido nesnesi olarak görünmez. Baba için bir yerine-geçen olarak az ya da çok anksiyete nesnesi olmaya uygun bir hayvan için karşılık gelen bir yer buluruz. [İçgüdüsel temsilcinin] düşünsel kesimi için yerine-geçenin oluşması özel bir biçimde belirlenen bir ilişkiler zinciri boyunca *yerdeğiştirme* yoluyla meydana gelmiştir. Nicel kesim yok olmamış ama anksiyeteye dönüşmüştür. Sonuç babadan bir sevgi istemi yerine bir kurt korkusudur. Kuşkusuz burada kullanılan sınıflandırmalar en basit psikonevroz olgusunun bile yeterli açıklamasını sağlamaya yetmeyecektir: dikkate alınması gereken başka şeyler her zaman vardır.

¹⁹[Freud bu işi "Bilinçdışı" üzerine makalesinin IV. Kesiminde üstlenir, aşağıda s. 179 v.s.]

²⁰[Kuşkusuz bu, elinizdeki makaleden üç yıl sonra yayımlanmasına karşın özünde tamamlanmış olan "Kurt Adanı" olgu öyküsüne (1918b) bir göndermedir, *P. F. L.*, 9, 233 v.s.]

Bir hayvan fobisinde ortaya çıkan gibi bir bastırma kökten başarısız olarak tanımlanmalıdır. Yapılmış olan tek şey düşünceyi kaldırmak ve yerini değiştirmektir; hazzsızlıktan korunma konusunda tümüyle başarısız olmuştur. Ve bu nedenle de nevrozun işleyişi son bulmaz. Acil ve daha önemli amacına erişmek için ikinci bir evreye ilerler. Bunu bir kaçma girişimi izler — *gerçek fobinin*, anksiyetenin serbest kalmasını önlemeleri beklenen bir dizi sakınmanın oluşumu. Daha uzmanca araştırma, fobinin amacına ulaşmasındaki düzeneği anlamamıza olanak sağlar. [Bakınız aşağıda s. 181 v.s.]

Gerçek *konversiyon histerisi* tablosunu göz önüne aldığımızda bastırma sürecine ilişkin oldukça farklı bir görüşü benimsemek zorunda kalırız. Burada dikkati çeken nokta duygu kotasının tümüyle ortadan kayboluşunu sağlamanın olası olmasıdır. Böyle olduğunda hasta belirtilerine yönelik olarak Charcot'nun "*la belle indifférence des hystériques*"²¹ olarak adlandırdığı şeyi sergiler. Diğer olgularda bu baskılama bu kadar başarılı değildir; bazı rahatsız edici uyarılmalar belirtilere ilişebilir ya da karşılığında fobi oluşturma düzeneğini işleme sokan, anksiyetenin belli ölçüde serbest kalmasını önlemenin olanaksız olduğu görülebilir. İçgüdüsel temsilcinin düşünsel içeriği bilinçten tümüyle geri çekilmiştir; bir yerine-geçen — aynı zamanda bir belirti— olarak bazen duyusal bazen de devimsel özellik taşıyan, ister uyarılma ya da ketvurma şeklinde olsun aşırı güçlü (tipik olgularda bedensel) bir sinir'lenme görürüz. Daha yakından bakıldığında aşırı sinir'lenmiş bölgenin bizzat bastırılmış içgüdüsel temsilcinin bir bölümü olduğu anlaşılır — sanki bir *yoğunlaşma* sürecinden geçerek tüm yükleri kendisine çekmiş olan bir bölüm. Kuşkusuz bu açıklamalar bir konversiyon histerisinin tüm düzeneğini aydınlığa çıkarmaz; özellikle, başka bir bağlamda göz önüne alınacak olan, *gerileme* etmeninin de dikkate alınması gerekir.²² Histerideki [konversiyon histerisindeki] bastırma yalnızca büyük yerine-geçenlerin oluşumuyla

²¹[Freud *Histeri Üzerine Çalışmalar*'ında (1895d) bunu alıntılanmıştır, *P. F. L.*, 3, 202.]

²²[Kuşkusuz bu konversiyon histerisi üzerine kayıp metapsikolojik makaleye bir göndermedir. S. 99'daki Editörün Girişine bkz.]

olası kılındığı sürece tümüyle başarısız olarak değerlendirilebilir; ancak bastırmanın gerçek görevi olan duygu kotasıyla başa çıkmaya gelince, bu genellikle toptan bir başarıyı gösterir. Konversiyon histerisinde bastırma süreci belirtinin oluşumuyla tamamlanır ve anksiyete histerisindeki gibi ikinci bir evreye devam etmesi —ya da daha doğrusu sonsuz bir biçimde sürmesi— gerekmez.

Açıklamamızın amaçları doğrultusunda dikkate alacağımız üçüncü bir rahatsızlıkta bir kez daha bastırmanın tümüyle farklı bir resmi görülür — *takıntılı nevrozlarda*. Başlangıçta burada neyi bastırmaya uğrayan içgüdüsel temsilci olarak kabul etmemiz gerektiği konusunda kuşkudaydık — libidinal mi yoksa düşmanca bir eğilim mi. Bu belirsizlik takıntılı nevrozun temelinde sadistik bir eğilimin sevgi dolu bir eğilimin yerine geçmesini sağlayan bir gerileme olduğu için doğar. Bastırmaya uğrayan şey sevilen birine karşı bu düşmanca itkidir. Bastırmanın işleyişinin ilk evresindeki etki son evresindekinden çok farklıdır. Başlangıçta bastırma tümüyle başarılıdır; düşünsel içerik reddedilmiş ve duygu ortadan yok edilmiştir. Bir yerine-geçen oluşumu olarak Ego'nun artmış bir vicdanlılık şeklinde değişmesi ortaya çıkar ve bunu belirti olarak adlandırmak güçtür. Burada yerine-geçen ve belirti çakışmaz. Buradan yine de bastırmanın düzeneğine ilişkin bir şey öğreniriz. Tüm diğerlerinde olduğu gibi bu örnekte de bastırma libidonun bir geri çekilmesini yaratmıştır; ama burada bir zıttı yoğunlaştırarak amacı için *tepki-oluşumundan* yararlanmıştır. Dolayısıyla bu olguda bir yerine-geçen oluşumu bastırmayla aynı düzeneğe sahiptir ve temelde onunla çakışır; öte yandan tarih dizimi olarak da kavramsal olarak da bir belirti oluşumundan farklıdır. Tüm sürecin bastırılması gereken sadistik itkinin sokulduğu çifte değerli ilişki sayesinde gerçekleşmiş olması son derece olasıdır.

Ama başlangıçta başarılı olan bastırma uzun süre dayanmaz; olayların sonraki akışında başarısızlığı giderek belirgin hale gelir. Tepki oluşumu yoluyla bastırmanın gerçekleşmesini sağlayan çifte değerlilik aynı zamanda bastırılmış olanın geri dönmeyi başardığı noktadır. Yok edilen duygu toplumsal anksiyete, ahlâki anksiyete ve sınırsız kendini

suçlamalara dönüşmüş şekliyle geri gelir; reddedilmiş olan düşüncenin yerini *yerdeğiştirme yoluyla bir yerine-geçen* alır, bu da sıklıkla son derece küçük ya da ilgisiz bir şeyle yerdeğiştirmedir.²³ Bastırılmış düşüncenin tümüyle yeniden kurulmasına yönelik eğilim genelde şüphe götürmez biçimde söz konusudur. Niceliksel, duygusal etmenin bastırılmasındaki başarısızlık histerik fobilerin oluşumunda işlediğini gördüğümüz aynı kaçma düzeneğini sakınma ve yasaklamalar aracılığıyla oyuna sokar. Ancak *düşüncenin* bilinçten reddedilmesi inatla sürdürülür çünkü eylemden sakınmayı, itkinin devimsel bir engellenmesini gerektirir. Bu nedenle takıntılı nevrozlarda bastırmanın işleyişi verimsiz ve sonsuz bir savaşında sürüp gider.

Burada sunulan kısa karşılaştırma dizisi bizi, bastırmayla ilişkili süreçleri ve nevrotik belirtilerin oluşumunu tümüyle anlamayı umabilmemizden önce daha geniş kapsamlı araştırmaların gerekli olduğuna ikna edebilir. Göz önünde tutulması gereken tüm etmenlerin olağanüstü karmaşıklığı bize onları göstermenin yalnızca bir yolunu açık bırakır. Bakış açılarından önce birini sonra diğerini seçmemiz ve uygulanması sonuç verecekmiş gibi görüldüğü sürece malzeme yoluyla onu izlememiz gerekir. Konunun her bir ele alınış biçimi kendi içinde eksik olacaktır ve henüz ele alınmayan malzemeye dokunduğunda belirsizlikler bulunması kaçınılmazdır ama son sentezin doğru bir anlayışa ulaşacağını umabiliriz.

²³[“Sıçan Adam” çözümlemesinin II. Kesimine (c) bkz., *P. F. L.*, 9, 121.]

BİLİNÇDİŞİ
(1915)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

DAS UNBEWUSSTE

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1915 *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 3, (4), 189-203 ve (5), 257-69.

1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 480-519.

1946 *Gesammelte Werke*, 10, 264-303.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Bilinçdışı"

1925 *Collected Papers*, 4, 98-136. (Çev. C. M. Baines.)

1957 *Standard Edition*, 14, 159-215. (1925 basımına dayalı ama büyük ölçüde yeniden yazılmış çeviri.)

ÖYLE görünüyor ki bu makalenin yazılması 4 Nisan 1915'den 23 Nisan 1915'e dek üç haftadan kısa bir süre almıştır. Aynı yılın daha ileri bir tarihinde ilki I-IV ve ikincisi V-VII kesimleri içeren iki bölüm halinde *Internationale Zeitschrift*'de yayımlanmıştır.

Eğer "Metapsikoloji Üzerine Makaleler" Freud'un tüm kuramsal yazıları içinde en önemlisi olarak kabul edilirse elinizdeki "Bilinçdışı" üzerine denemenin bu dizinin zirvesi olduğundan kuşku duyulamaz.

Bilinçdışı zihinsel süreçlerin var olduğu kavramı kuşkusuz ruhçözümsel kuramın temelidir. Freud bunu destekleyen savlar

üzerinde durmaktan ve ona yönelik karşı çıkışlarla savaşımdan asla vazgeçmedi. Aslında kuramsal yazılarının tamamlanmamış, son parçası olan 1938'de yazdığı ve İngilizce "Ruhçözümlemesine Giriş Dersleri" (1940b) başlığını verdiği parça bu kavramın yeni bir akla-masıdır.

Ancak Freud'un varsayıma ilgisinin —felsefi sorunların kaçınıl-maz olarak köşe başında duruyor olmasına karşı— hiçbir zaman felsefi bir ilgi olmadığı netleştirilmelidir. Onunki *pratik* bir ilgiydi. Varsayımda bulunmadan önüne çıkan çok çeşitli görüngüleri açıklaya-madığını ve hattâ tanımlayamadığını bulmuştu. Bunu yaparak bir yan-dan da son derece verimli bir yeni bilgi diyarına açılan yolu buldu.

İlk günlerinde ve yakın çevresinde bu düşünceye karşı büyük bir direnç olamazdı. Ruhsal bilimle ilgilendikleri kadarıyla yakın öğretmen-leri —örneğin Meynert¹— esas olarak J. F. Herbart'ın (1776-1841) görüşlerinin etkisi altındaydılar ve öyle görünüyor ki Freud'un devam ettiği lisede Herbart ilkelerini içeren bir ders kitabı kullanılmaktaydı (Jones, 1953, 409 v.s.). Bilinçdışı zihinsel süreçlerin varlığının tanınması Herbart'ın sisteminde önemli bir rol oynadı. Ancak buna rağmen Freud psikopatolojik araştırmalarının ilk evrelerinde savı hemen benimsemedi. Başlangıçtan beri bu makalenin açılış sayfalarında vurgulanan savın gücünü duyumsamış olduğu doğrudur — yani zihinsel olayları bilinçli olanlarla sınırlamak ve onları tümüyle ruhsal, sinirsel olaylarla karıştırmanın "ruhsal sürekliliği aksattığı" ve gözlemlenen görüngüler zincirine anlaşılmaz boşluklar soktuğu savı. Ama bu güçlkle iki biçimde karşılaşılabildi. Ruhsal olayları göz ardı edebilir ve boşlukların bilinçdışı zihinsel süreçlerle doldurulduğu savını benimseyebilirdik; ama öte yandan bilinçli zihinsel eylemleri göz ardı edebilir ve tüm gözlem gerçeklerini içerecek, içinde boşluklar bulunmayan tümüyle ruhsal bir zincir oluşturabilirdik. İlk bilimsel kariyeri tümüyle fizyolojiyle ilgili olan Freud'a göre bu ikinci olasılık başlangıçta karşı koyulamaz biçimde çekiciydi. Kuşkusuz bu çekicilik

¹Fizyolog Hering'in bu konuda Freud üzerindeki olası etkileri aşağıda Ek. A'da tartışılmıştır (s. 204).

Freud'un, ilgili bir pasajı aşağıda Ek B'de yer alan afazi üzerine monografisinde (1891b) çalışmasına duyduğu hayranlığı belirttiği Hughlings Jackson'ın görüşleriyle güçlenmişti (s. 208). Buna göre psikopatolojik görüngüleri nörolojik açıdan tanımlama yöntemi Freud'un ilk benimsediği yöntemdi ve Breuer dönemindeki tüm yazıları açıkça bu yönetime dayalıydı. Tümüyle nörolojik malzemelerden oluşmuş bir "ruhbilim" kurma olasılığı onu entelektüel açıdan büyülemişti ve 1895'de pek çok ayını bunu başarmaya adadı. Böylece o yılın 27 Nisanında (Freud, 1950a, 23. Mektup) Fliess'e şunları yazdı: "Nörologlar için Ruhbilimi'ne o kadar daldım ki gerçekten fazla çalışmış olduğumdan bırakmak zorunda kalana dek beni tüketiyor. Herhangi bir şeyle hiç bu denli ilgilenmemiştim. Sonuçta bir şey çıkacak mı? Umarım ama güç ve ağır ilerliyor." Aylar sonra bir şey çıktı — "Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi" olarak bildiğimiz gövde 1895'in Eylül ve Ekiminde Fliess'e gönderildi. Bu şaşırtıcı eser normal ve patolojik tüm insan davranışlarını iki maddi varlığın —nöron ve "akış halinde bir nicelik", tanımlanmamış bir fiziksel ya da kimyasal enerji— karmaşık bir işleyişiyle tanımlama ve açıklama iddiasındadır. Bu yolla bilinçdışı zihinsel süreçler bulunduğunu varsayma gereksiniminden sakınılmıştı: fiziksel olaylar zinciri kesintisiz ve tamdı.

Kuşkusuz "proje"nin hiçbir zaman tamamlanmamasının ve ardındaki tüm düşünce dizisinin çok geçmeden terk edilmesinin pek çok nedeni vardı. Ama ana neden nörolog Freud'un yerini ruhbilimci Freud'un almasıydı: "ruhbilimsel çözümlemenin" aydınlığa çıkarmakta olduğu ve ancak zihinsel süreçler dilinde açıklanabilecek inceliklerle başa çıkınada nöronal sistemlerin ayrıntılı düzeneklerinin bile fazlasıyla hantal ve kaba olduğu giderek daha açık hale geldi. Freud'un ilgisinin yerdeğiştirmesi gerçekte son derece yavaş gerçekleşiyordu. Daha *Afazi*'nin yayımı sırasında Frau Emmy von N. olgusunun sağaltımının üzerinden iki ya da üç yıl geçmiş ve olgu öyküsü "Proje"den bir yıldan uzun bir süre önce yazılmıştı. Freud'un "bilinçdışı" sözünü basılı olarak ilk kullanışı bu olgu öyküsüne eklenmiş bir dipnotta (*P.F.L.*, 3, 134 n. 2) yer almıştı ve *Histeri Üzerine*

Çalışmalar'daki (1895d) payının altında yatan görünürdeki kuramın nörolojik bir kuram olmasına karşın ruhbilim ve onunla birlikte bilinçdışı zihinsel süreçler gereksinimi sağlam bir biçimde bu kurama doğru sızıyordu. Aslında histerinin bastırma kuramının ve katartik sağaltım yönteminin tüm temelleri ruhbilimsel açıklama gerektiriyordu ve "Proje"nin II. Bölümünde nörolojik açıdan açıklanmaları ancak çarpık çabalarla olası olmuştu.² Birkaç yıl sonra, *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a) garip bir dönüşüm meydana geldi: yalnızca ruhbilimin nörolojik açıklaması tümüyle yok olmakla kalmadı Freud'un "Proje"de sinir sistemi hakkında yazdığı şeylerin çoğunun artık geçersiz oldukları ve zihinsel terimlere çevrildiklerinde çok daha anlaşılır hale geldikleri ortaya çıktı. Bilinçdışı ilk ve son olarak saptanmıştı.

Ama Freud'un saptadığı şeyin yalnızca metafiziksel bir varlık olmadığı yinelenmelidir. *Düşlerin Yorumu*'nun VII. Kesiminde yaptığı şey sanki metafizik varlığı kan ve etle kaplamaktı. Bilinçdışının neye benzediğini, nasıl işlediğini, aklın diğer bölümlerinden nasıl ayrıldığını ve onlarla karşılıklı ilişkilerinin neler olduğunu ilk kez gösterdi. Elinizdeki makalede geri döndüğü, ayrıntılandırıp derinleştirdiği şey bu buluşlardı.

Ancak daha ilk evrede "bilinçdışı" sözcüğünün belirsiz bir sözcük olduğu açık hale geldi. Üç yıl öncesinde, Ruhçözümsele Araştırma Birliği için İngilizce yazdığı ve pek çok açıdan elinizdeki makaleye bir hazırlık olan yazısında (1912g) bu belirsizlikleri dikkatle inceledi ve sözcüğün "tanımsal", "dinamik" ve "sistematik" kullanımları arasında ayırım yaptı. Biraz değişik bir biçimde de olsa bu makalenin II. Kesiminde (s. 170 v.s.) ayrımları yineler ve *Ego ve İd*'in (1923b) I. Kesiminde ve daha da kapsamlı olarak *Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 31. Konferansında bunlara tekrar geri döner. "Bilinç" ile "bilinçdışı" arasındaki zıtlığın aklın çeşitli sistemleri arasındaki farklara uyduğu düzensiz biçim aşağıda açık olarak belirtilmiştir (s. 191-92); ama tüm durum ancak Freud *Ego ve İd*'de aklın yeni bir yapısal

²Gariptir ki *Çalışmalar*'a kuramsal katkısında bilinçdışı düşüncelerin ussal bir savunusunu yapan ilk kişi Breuer'di (*P. F. L.*, 3, 300 v. s.).

resmini sunduğunda bütünlük kazandı. Ancak "bilinçli mi bilinçdışı mı?" kriterinin doyurucu olmayan işleyişine karşın Freud (burada iki yerde, s. 170 ve 191'de, ve ayrıca hem *Ego ve İd*'de hem de *Yeni Giriş Konferansları*'nda yaptığı gibi) bu kriterin "son erimde derinlik ruh-biliminin karanlığında tek fenerimiz" olduğunda hep ısrar etti.³

³*Ego ve İd*'in kapanış sözcükleri — İngilizce okurları için: "bilinçdışı" sözcüğünde Almanca'da pek olmayan bir belirsizlik olduğuna dikkat edilmeli. Almanca "*bewusst*" ve "*unbewusst*" sözcüklerinin edilgen sıfat-fiil biçimi vardır ve yaygın anlamları "bilinçli olarak bilinen" ve "bilinçli olarak bilinmeyen" gibi bir şeydir. Aynı biçimde kullanılabilmesine karşın İngilizce "bilinçli" etkin bir anlamda da kullanılır ve belki de bu tür kullanım daha yaygındır. "Sesin bilincindeydi" ve "orada bilinçsiz bir biçimde uzandı". Almanca terimler bu etkin anlamı ender olarak taşırlar ve metnin bundan sonraki bölümünde "bilinç" in genelde edilgen anlamda anlaşılması gerektiği akılda tutulmalıdır. Öte yandan (burada "bilinç" olarak çevrilen) Almanca "*Bewusstsein*" in etkin bir anlamı vardır. Bu nedenle, örneğin s. 171'de Freud ruhsal bir eylemin "bilinç için bir nesne" haline gelmesinden söz eder; yine makalenin birinci kesiminin son paragrafında (s. 168) "[zihinsel süreçlerin] bilinç aracılığıyla algısı"ndan söz eder ve genelde, "bilincimiz" gibi ifadeleri kullandığı her yerde birşeyin bilincinde oluşumuzu kastetmektedir. Bir zihinsel durumun bilincinden edilgen anlamda bahsetmek istediğinde burada "bilinçli olma özelliği", "bilinçli olma durumu" ya da basitçe "bilinçli olma" olarak çevrilen "*Bewusstheit*" sözcüğünü kullanır — Oysa İngilizce "bilinçli" sözcüğü bu makalelerde, neredeyse her zaman, edilgen anlamda alınmalıdır.

BİLİNÇDİŞİ

RUHÇÖZÜMLEMESİNDEN bastırma sürecinin özünün bir içgüdüyü temsil eden düşünceye son vermede, onu yok etmede değil ama onun bilinçli hale gelmesini engellemede yattığını öğrendik. Bu olduğunda düşüncenin bir "bilinçdışı"¹ olma durumunda olduğunu söyler ve bilinçdışı olduğunda bile bazıları sonunda bilince ulaşanlar da dahil olmak üzere etkiler yaratabildiğinin kanıtını gösterebiliriz. Bastırılmış olan her şey bilinçdışı kalınalıdır; ama bastırılmış olanın bilinçdışı olan her şeyi içermediğini daha en başından belirtelim. Bilinçdışının daha geniş bir alanı vardır: bastırılmış olan bilinçdışının bir bölümüdür.

Bilinçdışının bilgisine nasıl erişeceğiz? Kuşkusuz onu yalnızca bilinçli bir şeye dönüşmesinden ya da çevrilmesinden sonra bilinçli bir şey olarak biliriz. Ruhçözümsele çalışma bu türden bir çevirinin olası olduğunu her gün gösterir. Bunun olması için çözümlemedeki kişinin belli dirençleri yenmesi gerekir — daha önceleri onu bilince kabul etmeyerek söz konusu malzemeyi bastırılmış bir şey haline getirenlerle aynı dirençler.

I. BİLİNÇDİŞİ KAVRAMININ DOĞRULUĞUNUN KANITLANMASI

Bilinçdışı olan zihinsel bir şeyin varlığını varsayma ve bu varsayımı bilimsel çalışmaya amaçları için kullanma hakkımız pek çok çevrede tartışılmaktadır. Buna, bilinçdışı varsayımımızın *gerekli ve ussal* olduğu ve onun varlığının sayısız *kanıtına* sahip olduğumuz yanıtını verebiliriz.

Gereklidir çünkü bilinç verilerinin içinde çok sayıda boşluk bulunur; hem sağlıklı hem de hasta insanlarda sık sık yalnızca bilincin

¹[Editörün Notu, s. 161'deki dipnota bkz.]

yine hiçbir kanıtını vermediği başka eylemleri öngörerek açıklanabilecek ruhsal eylemler meydana gelir. Bunlar yalnızca sağlıklı insanlardaki sürçmeleri ve düşleri değil hasta insanlarda ruhsal belirti ya da takıntı olarak tanımlanan her şeyi içerir; en kişisel günlük deneyimlerimiz bizi aklımıza nereden geldiğini bilmediğimiz düşüncelerle ve nasıl ulaştığımızı bilmediğimiz entelektüel sonuçlarla tanıştırır. Eğer bizde gerçekleşen her zihinsel eylemin mutlaka bilinç aracılığıyla yaşanması gerektiğinde ısrar edersek tüm bu bilinçli eylemler ilişkisiz ve anlaşılmaz olarak kalır; öte yandan, aralarına çıkarsadığımız bilinçdışı eylemleri sokarsak belirgin bir bağlantı kazanırlar. Anlamda bir kazanım doğrudan deneyim sınırlarının ötesine gitmek için haklı bir gerekçedir. Buna ek olarak bir bilinçdışı olduğu varsayımının bilinçli süreçlerin akışında güçlü bir etkide bulunmamızı sağlayabilecek olan başarılı bir prosedür oluşturmamıza olanak sağladığı ortaya çıkar; bu başarı varsaymış olduğumuz şeyin varlığına dair yadsınamaz bir kanıt vermiştir. Durum böyle olduğundan akılda olup biten her şeyin aynı zamanda bilinç tarafından da bilinmesi gerektiğini istemenin savunulamaz bir iddiada bulunmak olduğu konumunu benimsemeliyiz.

Daha da ileri gidebilir ve bilinçdışı bir ruhsal durum olduğunu desteklemek için, belli bir anda bilincin yalnızca küçük bir içeriği kapsadığını bu nedenle bilinçli bilgi olarak adlandırdığımızın büyük bir bölümünün oldukça önemli zaman dilimleri boyunca bir gizlilik durumunda, yani ruhsal olarak bilinçdışı olma durumunda bulunması gerektiğini ileri sürebiliriz. Tüm gizli anılarımız dikkate alındığında bilinçdışının varlığının nasıl yadsınabildiği tümüyle anlaşılmaz hale gelir. Ama burada, bu gizli anıların artık ruhsal olarak tanımlanamayacağı, onların ruhsal olanı bir kez daha doğurabilecek olan bedensel süreçlerin kalıntılarına karşılık geldikleri karşı çıkışıyla karşılaşırız. Gizli bir anının, tam tersine, *ruhsal* bir sürecin tartışılmaz kalıntısı olduğu buna en açık yanıt olacaktır. Ama bu karşı çıkışın —açıkça belirtilmemiş ama kendiliğinden kanıtlı olarak alınmış— bilinçli olanla zihinsel olan eşitlemesine dayalı olduğunu anlamak

daha önemlidir. Bu eşitleme ya ruhsal olan her şeyin aynı zamanda zorunlu olarak bilinçli olması gerekip gerekmediği sorusunu yanıtlanmış sayan bir *petitio principii* ya da bir gelenek, bir terminoloji sorunudur. Bu ikinci durumda kuşkusuz tüm diğer gelenekler gibi çürütmeye kapalıdır. Ancak geriye geleneğin benimsemek zorunda olduğumuz kadar yararlı olup olmadığı sorusu kalır. Buna, ruhsal olanın bilinçliyle geleneksel eşitlemesinin tümüyle yararsız olduğu yanıtını verebiliriz. Ruhsal süreklilikleri bozar, bizi ruhsal-fiziksel koşutluğunun² çözülemez güçlüklerine sokar, hiçbir belirgin gerekçe olmaksızın bilincin oynadığı rolü abarttığı ve başka alanlardan herhangi bir karşılık sunamadan bizi ruhsalbilimsel araştırma alanını zamanından önce terk etmeye zorladığı suçlanılarına açıktır.

Ne olursa olsun, bu sorunun —zihinsel yaşamın varlığı yadsınamaz olan gizli durumlarının bilinçli zihinsel durumlar mı yoksa fiziksel durumlar olarak mı anlaşılması gerektiği sorusunun— sözel bir tartışmada yok olup gitme tehlikesi taşıdığı açıktır. Bu nedenle dikkatimizi bu tartışılır durumların doğası üzerine kesin olarak bildiklerimize yoğunlaştırmamız daha doğru olur. Bu durumlar fiziksel özellikleri açısından bizim için tümüyle erişilmezdirler: hiçbir fizyolojik ya da kimyasal süreç doğalarına ilişkin bir kavram veremez. Öte yandan bilinçli ruhsal süreçlerle çok sayıda temas noktaları olduğunu kesin olarak biliyoruz; belli miktarda çalışmanın yardımıyla düşünceler, amaçlar, kararlar gibi bilinçli zihinsel süreçlere dönüştürülebilir ya da onların yerini alabilirler. Aslında, bu gizli durumların bazıları için bilinçlilikten ayrıldıkları tek noktanın tam da bilincin yokluğu olduğunu söylemek zorunda kalırız. Dolayısıyla, onlara ruhsalbilimsel araştırma nesneleri olarak davranmak ve onları bilinçli zihinsel eylemlerle en yakın ilişki içinde ele almakta duraksamayız.

²[Afazi üzerine kitabındaki (1891b, 56 v. s.) bir parçanın düşündüğü üzere bir zamanlar bizzat Freud da bu kuramı benimseme eğilimindeydi. Bu parça aşağıda Ek B.'de çevrilmiştir (s. 206).]

Gizli zihinsel eylemlerin ruhsal özelliğinin inatçı bir biçimde reddedilmesi, söz konusu görüngülerin çoğunun ruhçözümlemesi dışında incelemeye konu edilmemiş olmalarıyla açıklanır. Hastalandırıcı durumlardan habersiz olan, normal insanların sürçmelerini rastlantısal olarak değerlendiren ve düşlerin sabun köpüğü ["*Träume sind Schäume*"]³ olduğu şeklindeki eski atasözüyle yetinen birinin kendisini bilinçdışı bir zihinsel etkinliği varsayma gereksiniminden kurtarmak için yapması gereken tek şey bilinç ruhbiliminin birkaç sorununu daha göz ardı etmektir. Bu arada, ruhçözümlemesi döneminden öncesinde bile, hipnoz deneyleri ve özellikle de hipnoz sonrası telkin, zihinsel bilinçdışının varlığını ve işleyiş biçimini somut biçimde göstermiştir.⁴

Dahası, onu öne sürerken alışıldık ve genelde kabul görmüş düşünce biçimimizden bir adım bile uzaklaşmamış olmamız nedeniyle bir bilinçdışı varsayımı tümüyle *ussaldır*. Bilinç her birimizi yalnızca kendi akıl durumlarından haberdar kılar; diğer insanların da bir bilince sahip olduğu, bu davranışı bizler tarafından anlaşılır kılmak için gerçekleştirdikleri, ifade ve eylemlerinden benzeşim yoluyla çıkardığımız bir sonuçtur. (Kuşkusuz şu şekilde ifade etmek ruhbilimsel açıdan daha doğru olur: üzerinde özel olarak düşünmeden kendi yapımızı dolayısıyla da bilincimizi herkese yüklediğimiz ve bu özdeşleşmenin anlayışımızın bir *sine qua non*'u olduğu.) Bu sonuç (ya da bu özdeşleşme) daha önce Ego tarafından diğer insanlara, hayvanlara, bitkilere, cansız nesnelere ve büyük ölçüde dünyaya genişletilmiş ve bireysel Ego'ya benzerlikleri ezici ölçüde büyük olduğu sürece yararlı olduğu kanıtlanmıştı; ama Ego'yla bu "diğerleri" arasındaki farkın büyüklüğüyle orantılı olarak giderek daha güvenilmez hale geldi. Bugün, eleştirel yargımız hayvanlardaki bilinç konusunda kuşkuludur; bitkilerdeki varlığını kabul etmeyi reddederiz ve cansızlardaki varlığını bir gizemcilik sorunu olarak değerlendiririz.

³[Bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900a), P. F. L., 4, 212.]

⁴[Freud, "Ruhçözümlemesinde Bazı Hazırlık Dersleri" (1940b) adlı bitmemiş parçadaki konu üzerine son tartışmasında hipnoz sonrası telkinin sağladığı kanıta geniş bir biçimde girmiştir.]

Ama başlangıçtaki özdeşleşme eğiliminin eleştiriye karşı koyduğu yerde bile —yani, "diğerleri" arkadaşımızken— onlarda bir bilinç varsayımı bir çıkarsamaya dayalıdır ve kendi bilincimize ilişkin olarak sahip olduğumuz kesinliği paylaşamaz.

Ruhçözümlemesi bu çıkarsama sürecini kendimize de uygulamamızdan başka bir şey istemez — yapısal olarak eğilimli olmadığı-mızın gerçek olduğu bir işlem. Bunu yaparsak şunu söylememiz gerekir: kendimde fark ettiğim ve zihinsel yaşamımın geri kalanıyla nasıl ilişkilendireceğimi bilmediğim tüm eylem ve dışavurumlar başka birine aitmiş gibi değerlendirilmeliler: bu diğer insana atfedilmiş bir zihinsel yaşamla açıklanmalıdır. Dahası, deneyim kendimizde zihinsel olarak kabul etmeyi reddettiğimiz eylemleri diğer insanlarda nasıl yorumlayacağımızı (yani, onların zihinsel olaylar zincirine nasıl yerleştireceğimizi) gayet iyi bildiğimizi gösterir. Bu noktada bir engel araştırmalarımızı kendi benliğimizden uzaklaştırır ve doğru bir bilgiye ulaşmamızı engeller.

Ancak, bu çıkarım süreci içsel karşı çıkışa rağmen insanın kendisine uygulandığında bilinçdışının ortaya çıkışıyla sonuçlanmaz; ussal olarak, insanın benliğinde kendisinin bildiği bilinçle birleşmiş olan bir diğer, ikinci bilinç varsayımına uzanır. Ama bu noktada haklı olarak belli eleştiriler yapılabilir. İlk olarak, hakkında sahibinin hiçbir şey bilmediği bir bilinç başka bir insana ait bir bilinçten çok farklı bir şeydir ve en önemli özelliğinden yoksun olan böyle bir bilincin tartışılmaya değer olup olmadığı belirsizdir. *Ruhsal* bir bilinçdışı varsayımına karşı çıkmış olanlar onu bilinçdışı bir *bilinçle* değiştirme konusunda istekli olmayacaklardır. İkinci olarak, çözümleme çıkarsadığımız farklı gizli zihinsel süreçlerin sanki birbirleriyle hiçbir ilişkileri yokmuş ve birbirleri hakkında hiçbir şey bilmiyorlarmış gibi büyük ölçüde karşılıklı bağımsızlıklarını sürdürdüklerini gösterir. Eğer böyleyse içimizde yalnızca bir ikinci bilincin değil hepsi de bize ve birbirine yabancı olan üçüncü, dördüncü belki de sayısız bilinç durumlarının varlığını varsaymaya hazır olmalıyız. Üçüncü —ve hepsinden

ağırlıklı— olarak çözümsel araştırmanın bu gizli süreçlerden bazılarını bize yabancı ve hatta inanılmaz görünen ve bildiğimiz bilincin özelliklerinin tam tersine gelişen özellik ve garipliklere sahip olarak gösterdiğini dikkate almayız. Bu nedenle kendimize ilişkin çıkarsamamızı değiştirmek ve kanıtlanmış olanın içimizdeki ikinci bir bilincin varlığı değil bilinçten yoksun ruhsal eylemlerin varlığı olduğunu söylemek için nedenlerimiz var. Yanlış ve aldatıcı olduğu için "bilinçaltı" terimini reddetmekte de haklı oluruz.⁵ İyi bilinen "*double conscience*"⁶ (bilincin bölünmesi) olguları görüşümüzün karşıtı olan bir şey kanıtlamaz. Onları en uygun olarak zihinsel etkinliklerin iki gruba bölünmesi olguları olarak tanımlayabilir ve aynı bilincin bu gruplardan sırayla birine ya da diğerine döndüğünü söyleyebiliriz.

Ruhçözümlemesinde zihinsel süreçlerin kendi içlerinde bilinçdışı olduklarını ileri sürmekten ve onların bilinç yoluyla algılanmasını dış dünyanın duyu organlarıyla algılanmasına benzetmekten başka seçenek yoktur.⁷ Hattâ karşılaştırma yoluyla yeni bilgi kazanmayı bile umabiliriz. Bilinçdışı zihinsel etkinlik ruhçözümsel varsayımı bize bir yandan tüm çevremizde kendi bilincimizin kopyalarını görmemize neden olan ilkel animizmin daha da genişlemesi ve öte yandan da dış algı üzerine görüşlerimizin Kant tarafından üstlenilen düzeltmelerinin bir uzantısı olarak görünür. Tıpkı Kant'ın algılarımızın öznel olarak belirlendiği ve bilinmeyen yoluyla algılananla aynı şey olarak kabul edilmemesi gerektiği konusunda bizleri uyardığı gibi ruhçözümlemesi de bilinç yoluyla algılananları onların nesneleri olan bilinçdışı zihinsel

⁵[Freud, ilk yazılarından bazılarında "bilinçaltı" sözcüğünü kullandı, örn. histerik felçler üzerine Fransızca makalesinde (1893c) ve *Histeri Üzerine Çalışmalar*'da (1895), *P. F. L.*, 3, 126 n. Ama daha *Düşlerin Yorumu* (1900a) kadar erken bir dönemde bile terimi önermekten vazgeçer, aynı yayın, 4, 776. *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 19. Konferansında bu noktaya değinir, aynı yayın, 1, 338 ve n. 1 ve *Meslek Dışı Çözümleme Sorunu*'nun (1926e) II. bölümünün sonlarında biraz daha geniş olarak tartışır.]

⁶["Çift bilinç" karşılığı Fransızca terim.]

⁷[Bu düşünce daha önceleri *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) VII (F) bölümünde ele alınmıştı. *P. F. L.*, 4, 776-8.]

süreçlerle bir tutmama konusunda uyarır. Tıpkı fiziksel olan gibi ruhsal olanın da gerçekte bize görüldüğü gibi olması gerekmez. Ancak, içsel algı düzeltmesinin dışsal algı düzeltmesi gibi büyük güçlükler çıkarmayacağının anlaşılması —içsel nesnelerin dış dünyadan daha az bilinmez olduğu— bizi memnun eder.

II. "BİLİNÇDİŞİNİN" ÇEŞİTLİ ANLAMLARI – YERBETİMSSEL BAKIŞ AÇISI

DAHA fazla ilerlemeden önce bilinçli olma özelliğinin ruhsal olanda bulunan yalnızca bir özellik olduğu ve hiçbir şekilde onu tümüyle nitelemeye yeterli olmadığı şeklindeki ilgisiz olsa da önemli gerçeği belirtelim. Çok değişen değerlerde ama yine de bilinçdışı olma özelliğine sahip oluştta buluşan ruhsal eylemler vardır. Bilinçdışı bir yandan gizli, geçici olarak bilinçdışı olan ama bilinçli olanlardan hiçbir farkı bulunmayan eylemleri ve öte yandan da, bastırılmış olanlar gibi, eğer bilinçli hale gelseler diğer bilinçli süreçlere en kaba biçimiyle ters düşecek olan süreçleri içerir. Bu noktadan başlayarak çeşitli ruhsal eylemleri tanımlamada onların bilinçli ya da bilinçdışı olmaları sorununu bir yana bıraksak ve onları yalnızca içgüdüler ve amaçlarla ilişkilerine, oluşumlarına ve hangi ruhsal sistemler hiyerarşisine ait olduklarına göre sınıflandırıp, ilişkilendirirsek tüm yanlış anlamalar son bulmuş olur. Ancak, bu çeşitli nedenlerle uygulanabilir değildir; dolayısıyla "bilinç" ve "bilinçdışı" sözcüklerini kimi zaman betimsel ve kimi zaman da belli sistemlere dahil olma ve belli özelliklere sahip olma anlamına geldikleri sistematik anlamda kullanmanın çifte değerliliğinden kurtulamayız. Ayırt etmiş olduğumuz ruhsal sistemlere bilinçli olma niteliğiyle hiçbir ilişkisi olmayan, rastgele seçmiş olduğumuz belli adları vererek karıştırmaya çalışabiliriz. Ama önce sistemleri hangi zeminler üzerinde birbirinden ayırdığımızı belirtmemiz gerekir ve bunu yaparken, tüm araştırmalarımız için başlangıç noktasını oluşturduğunu görerek, bi-

linçli olma niteliğinden kaçınma durumunda olmamalıyız.⁸ Belki de iki sözcüğü sistematik anlamda kullanırken, en azından yazıda bilinç için *B.* ve bilinçdışı için *Bd.* kısaltmalarını kullanma önerisinden yardım bekleyebiliriz.⁹

Şimdi ruhçözümlemesinin kesin buluşlarının bir özetine geçerken genelde bir ruhsal eylemin durumu açısından, aralarına bir tür sınamanın (*sansür*) girdiği, iki evreden geçtiğini söyleyebiliriz. İlk evrede ruhsal eylem bilinçdışıdır ve *Bd.* sistemine aittir; eğer sınamada sansür tarafından reddedilirse ikinci evreye geçmesine izin verilmez; ondan sonra "bastırılmış" olduğu söylenir ve bilinçdışı kalınak zorundadır. Ancak, eğer bu sınamayı geçerse ikinci evreye geçer ve bundan sonrasında *B.* sistemi olarak adlandırdığımız ikinci sisteme aittir. Ama bu sisteme ait oluşu yine de tartışına götürmez biçimde onun bilinçle ilişkisini belirlemez. Henüz bilinçli değildir ama elbette (Breuer'in ifadesiyle)¹⁰ *bilinçli hale gelme yeteneğine* sahiptir — yani, belli koşullar altında, herhangi özel bir direnç olmaksızın artık bilincin bir nesnesi haline gelebilir. Bu bilinçli hale gelme yeteneğini göz önüne alarak *B.* sistemini "bilinçöncesi" olarak da adlandırırız. Eğer bilinçöncesinin bilinçli hale gelmesini belirlemede de belli bir sansürün rol oynadığı anlaşılırsa *Bö.* ve *B.* sistemleri arasında daha keskin bir ayrım yaparız. [Bkz. s. 191 v.s.] Şimdilik *Bö.* sisteminin *B.* sisteminin özelliklerini paylaştığını ve titiz sansürün görevini *Bd.*ndan *Bö.*ne (ya da *B.e*) geçiş noktasında uyguladığını akılda tutmakla yetinelim.

Ruhçözümlemesi, bu iki (ya da üç) ruhsal sistemin varlığını kabul ederek betimsel "bilinç ruhbilimi"nden bir adım daha uzaklaşmış ve yeni sorunlar ortaya çıkarıp, yeni bir içerik kazanmıştır. Şimdiye dek o

⁸[Freud aşağıda s. 191'de buna geri döner.]

⁹[Freud, daha önce *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a) bu kısaltmaları tanıtmıştı, *P. F. L.*, 4, 689 v. s.]

¹⁰[Breuer ve Freud, *Histeri Üzerine Çalışmalar*'a bkz. (1895), *P. F. L.*, 3, 304.]

ruhbiliminden esas olarak zihinsel süreçlere ilişkin *dinamik* bakış açısıyla ayrılıyordu; öyle görünüyor ki şimdi buna ek olarak ruhsal *yerbetimi* de dikkate almakta ve belli bir zihinsel eylemin hangi sistemde ya da hangi sistemler arasında gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu girişim nedeniyle de ona "derinlik ruhbilimi"¹¹ adı verilmiştir. Bir diğer bakış açısını dikkate alarak daha da zenginleştirilebileceğini işiteceğiz. [Bkz. s. 180.]

Zihinsel eylemlerin yerbetimini ciddiye alacaksak ilgimizi bu noktada doğan bir kuşkuya yöneltmeliyiz. Bir ruhsal eylem (burada kendimizi düşünce doğasında bir eylemle sınırlayalım)¹² *Bd.* sisteminden *B.* (ya da *Bö.*) sistemine geçtiğinde bu geçişin söz konusu düşüncenin, yeni bir ruhsal konuma yerleştirilebilecek ve yanı sıra ilk bilinçdışı tescilin varlığını sürdürdüğü, yeni bir kaydını —sanki ikinci bir tescili— içerdiğini mi düşünmemiz gerek?¹³ Yoksa geçişin düşüncenin durumunda bir değişikliği, aynı malzemeyle ilgili ve aynı yerde gerçekleşen bir değişikliği içerdiğine mi inanmalıyız? Bu soru kavranması güç görünebilir ama ruhsal yerbetimin, akıldaki derinliğin boyutunun daha kesin bir kavramını oluşturmak istiyorsak sorulmak zorundadır. Güç bir sorudur çünkü salt ruhbilimin ötesine uzanır ve zihinsel aygıtın anatomiyle ilişkilerine değinir. En kaba anlamda bu türden ilişkilerin var olduğunu biliyoruz. Araştırma zihinsel etkinliğin beynin işleyişiyle başka hiçbir organla olmadığı kadar ilişkili olduğunun karşı koyulmaz kanıtını vermiştir. Aklın farklı bölümlerinin eşit olmayan öneminin ve bunların bedenin belli bölümleri ve belli zihinsel etkinliklerle ilişkilerinin keşfiyle bir adım daha ilerledik — ne

¹¹[Bleuler tarafından (1914). "Ruhçözümsel Hareketin Tarihçesi"ne (1914d) bkz.]

¹²[Buradaki Almanca sözcük, İngilizce "düşünce" imge" ve "sunum" sözcüklerine karşılık gelen "*Vorstellung*"dur.]

¹³[Bir düşüncenin akılda birden fazla "tescil"le var olduğu kavramı Freud tarafından ilk kez Fliess'e yazdığı 6 Aralık 1896 tarihli mektupta ileri sürülmüştür (Freud, 1950a, 52. Mektup.). *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) VII. bölümünde (B. Kesimi) bellek kuramıyla kullanılmış, *P. F. L.*, 4, 688 ve yine aynı bölümün F. Kesiminde (aynı yayın, 770) bugünkünün habercisi olan bir tartışmada anıştırılmıştır.]

kadar olduğunu biz de bilmiyoruz. Ama buradan zihinsel süreçlerinin yerini keşfetmeye yönelik her girişim, düşünceleri sinir hücrelerinde birikmiş, uyarılmaları sinir liflerinde dolaşır durumda düşünmeye yönelik her çaba tümüyle boşa çıkmıştır.¹⁴ Söz gelişi, *B.* sisteminin —bilinçli zihinsel etkinlik— anatomik konumunu beyin kabuğunda olarak kabul etmeye ve bilinçdışı süreçleri beynin, beyin kabuğu altındaki bölgelerine yerleştirmeye kalkan her kuramı aynı yazgı bekleyecektir.¹⁵ Bu noktada, şimdilik doldurulamayan, doldurulması da ruhbilimin görevlerinden olmayan bir boşluk bulunur. *Şimdilik* ruhsal yerbetimlememizin anatomiyle hiçbir ilgisi yoktur; anatomik yer belirlemelerle değil vücudun neresinde bulunurlarsa bulunsunlar zihinsel aygıttaki bölgelerle ilgilidir.

O halde bu açıdan çalışmamız herhangi bir engele tabi değildir ve kendi gereksinimlerine göre ilerleyebilir. Ancak, olaylar geliştikçe savımızın grafik çizimlerden öte bir şey olmadığına ortaya çıkacağını akılda tutmak yararlı olacaktır. Üzerinde durduğumuz iki olasılıktan ilki —yani, bir düşüncenin *B.* evresinin onun başka bir yere yerleşmiş yeni bir kaydı anlamına geldiği— kuşkusuz daha kaba ama daha emin olanıdır. İkinci sav —yani, yalnızca *işlevsel* bir durum değişikliği— *a priori* daha olasıdır ama esnekliği az, işletilmesi zordur. İlki ya da yerbetimsel sav, *Bd.* ve *B.* sistemlerinin yerbetimsel ayrımıyla ve aynı zamanda bir düşüncenin zihinsel aygıttaki iki yerde eşzamanlı olarak var olabileceği olasılığıyla bağlantılıdır — aslında sansür tarafından engellenmezse, olasılıkla ilk yerini ya da kaydını kaybetmeden, sürekli olarak bir konumdan diğerine ilerlediği.

Bu görüş saçma görünebilir ama ruhçözümsel uygulamadan gözlemlerle desteklenebilir. Eğer bir hastaya bir zamanlar bastırmış olduğu ama onda keşfettiğimiz bir düşünceyi aktarırsak bunu anlatmamız başlangıçta zihinsel durumunda hiçbir değişiklik yaratmaz.

¹⁴[Freud, afazi üzerine çalışmasında (1891b) beyinsel işlevlerin yerinin saptanması sorunuyla fazlasıyla ilgiliydi.]

¹⁵[Freud, Bemheim'in *De la suggestion*'unun çevirisine yazdığı önsöz kadar eski bir dönemde bile (Freud, 1888-9) bu konuda ısrar etmiştir.]

Bunun da ötesinde, daha önce bilinçdışı olan düşüncenin şimdi bilinçli hale gelmesinden beklenebileceği gibi ne bastırmayı ne de etkilerini ortadan kaldırmaz. Tam tersine, başlangıçta başarabileceğimiz tek şey bastırılmış düşüncenin yeni bir reddedilişi olur. Ama aslında hasta şimdi zihinsel aygıtının iki farklı yerinde aynı düşüncenin iki biçimine sahiptir: ilki ona söylediğimizle aktarılmış olan düşüncenin işitsel izinin bilinçli anısı ve ikincisi deneyiminin, daha önceki haliyle, bilinçdışı anısı — ki bunu kesin olarak biliyoruz.¹⁶ Gerçekten de, dirençlerin aşılmasından sonra bilinçli düşünce bilinçdışı anı iziyle ilişkiye girene dek bastırma ortadan kalkmaz. Başarı yalnızca bilinçdışı anı izinin bilinçli hale gelmesiyle kazanılır. Yüzeysel bir değerlendirmede bu durum bilinçli ve bilinçdışı düşüncelerin aynı içeriğin yerbetimsel olarak ayrılmış farklı kayıtları olduğunu gösterecektir. Ama üzerinde düşünüldüğünde bastırılmış anısıyla hastaya verilen bilginin kimliğinin yalnızca görünürde olduğu anlaşılır. Bir şeyi işitmek ve bir şeyi yaşamak içerikleri aynı da olsa ruhbilimsel doğaları açısından çok farklı iki şeydir.

Şu anda, tartışmış olduğumuz olasılıklar arasında karar verecek konumda değiliz. Belki ileride dengeyi biri ya da diğeri lehine çevirebilecek etmenlerle karşılaşırız. Belki de sorumuzun yanlış çerçevelendiği, bilinçdışı bir düşünceyle bilinçli bir düşünce arasındaki farkın oldukça farklı bir yoldan belirlenmesi gerektiği buluşunu gerçekleştiririz.¹⁷

¹⁶[Bilinçli ve bilinçdışı düşünceler arasındaki ayrımın yerbetimsel resmi Freud'un "Küçük Hans" (1909b) olgusu tartışmasında *P. F. L.*, 8, 278-9 ve daha kapsamlı olarak da "Sağaltıma Başlama Üzerine" adlı teknik makalesinin (1913c) kapanış paragraflarında verilmiştir.]

¹⁷[Bu görüş s. 201'de tekrar ele alınır.]

III. BİLİNÇDİŞİ DUYGULAR

ÖNCEKİ tartışmayı düşüncelerle sınırladık; şimdi yanıtı kuramsal görüşlerimizin aydınlanmasına katkıda bulunması kaçınılmaz olan yeni bir soru ileri sürebiliriz. Bilinçli ve bilinçdışı düşünceler olduğunu söyledik; ama aynı zamanda bilinçdışı içgüdüsel itkiler, coşkular ve duygular da var mıdır yoksa bu durumda bu türden bileşimler oluşturmak anlamsız mıdır?

Aslında benim görüşüm bilinçli ve bilinçdışı karşı savlarının içgüdülere uygulanamayacağı şeklinde. Bir içgüdü hiçbir zaman bilinç nesnesi haline gelemez — bu, yalnızca içgüdüyü temsil eden düşünce için geçerlidir. Dahası, bilinçdışında bile bir içgüdü bir düşünceden başka bir şeyle temsil edilemez. Eğer içgüdü kendini bir düşünceye bağlamamışsa ya da kendisini duygusal bir durum olarak göstermemişse onun hakkında hiçbir şey bilemeyiz. Buna rağmen bilinçdışı bir içgüdüsel itkiden ya da bastırılmış bir içgüdüsel itkiden söz ettiğimizde söyleyişin gerçekten uzaklığı zararsızdır. Başka hiçbir şeyi akla getirmediğine göre yalnızca düşünsel temsilcisi bilinçdışı olan bir içgüdüsel itkiyi kastediyor olabiliriz.¹⁸

Bilinçdışı duygular, coşkular ve duygulanımlara ilişkin sorunun yanıtının da bu denli kolay verileceğini bekleriz. Elbette onun farkına varmamızı yani bilincimiz tarafından bilinmesini sağlayan şey bir duygunun özüdür. Dolayısıyla coşkular, duygular ve duygulanımlar söz konusu olduğu sürece bilinçdışı nitelik olasılığı tümüyle dışta bırakılır. Ama ruhçözümsel uygulamada bilinçdışı sevgi, nefret, kızgınlık vs. den söz etme alışkanlığındayız ve tuhaf "bilinçdışı suç bilinci"¹⁹ bileşiminden ya da paradoksal "bilinçdışı anksiyete"den bile

¹⁸["İçgüdüler ve Değişimleri" nin Editörün Görüşü'ne bkz., yukarıda s. 103 v. s.]

¹⁹[Almanca "*Schuldbewusstsein*" i "suçluluk duygusu" "*Schuldgefühl*" ise yaygın kullanımlı bir eş anlamlı sözcük.]

kaçınmayı olanaksız buluruz. Bu terimlerin kullanımında "bilinçdışı içgüdüler"den söz etmekte olduğundan daha fazla anlam var mıdır?

Aslında iki olgu da sağlam dayanaklar üzerine kurulu değildir. İlk olarak duygusal ya da coşkulu bir itkinin algılanması ama yanlış yorumlanması söz konusu olabilir. Gerçek temsilcisinin bastırılması nedeniyle bir başka düşünceyle bağlanmaya zorlanmıştır ve şimdi bilinç tarafından o düşüncenin dışavurumu olarak kabul edilmektedir. Eğer gerçek bağlantıyı yeniden kurarsak ilk duygusal itkiyi "bilinçdışı" olarak adlandırırız. Ama duygusu asla bilinçdışı değildir; olup biten tek şey düşüncesinin bastırmaya uğramış olmasıdır. Genelde, "bilinçdışı duygu" ve "bilinçdışı coşku" terimlerinin kullanımı bastırmanın sonucu olarak içgüdüsel itkiadaki nicel etmenin uğradığı değişimlerle ilgilidir. Bu türden üç değişimin olası olduğunu biliyoruz:²⁰ ya duygu tümüyle ya da kısmen olduğu gibi kalır; ya nitelik olarak farklı duygu kotasına, bundan da öte anksiyeteye dönüşür; ya da baskılanır, yani gelişimi engellenir. (Bu olasılıklar belki de düşünce işleminde nevrozlarda olduğundan daha kolay incelenebilir.²¹) Bastırmanın gerçek amacının duygunun gelişimini engellemek olduğunu ve bu amaç gerçekleştirilmedikçe çalışmasının tamamlanmadığını da biliyoruz. Bastırmanın duyguların gelişimini engellemeyi başardığı her durumda (bastırmanın çalışmasını ortadan kaldırdığımızda geri gelen) bu duyguları "bilinçdışı" olarak adlandırırız. Dolayısıyla söz konusu terimlerin kullanımının tutarlı olduğu yadsınamaz; ama bilinçdışı düşüncelerle kıyaslandığında bastırmadan sonra bilinçdışı düşünceler *Bd.* sisteminde gerçek yapılar olarak var olmayı sürdürürken bu sistemde bilinçdışı duygulara karşılık gelen her şeyin gelişimi engellenmiş potansiyel bir başlangıç olması şeklinde önemli bir fark vardır. O halde, kesin olarak söylemek gerekirse ve dilsel kullanımda hiçbir yanlış bulunamayacak olmasına karşın bilinçdışı düşünceler olduğu gibi bilinçdışı duygular yoktur. Ama *Bd.* sisteminde

²⁰ Bir önceki "Bastırma" üzerine makaleye bkz. [s. 149].

²¹ [*Düşlerin Yorumu*'ndaki (1900a) duygulara ilişkin ana tartışma VI. Bölümün H. Kesiminde yer alır, *P. F. L.*, 4, 595 v. s.]

tıpkı diğerleri gibi bilinçli hale gelen duygusal yapılar olabilir. Tüm fark, düşünceler —temelde anı izlerine ait— yükler iken duygulanımlar ve coşkuların, nihai dışavurumları duygular olarak algılanan, boşalım süreçlerine karşılık gelmelerinden doğar. Duygulanımlar ve coşkulara ilişkin bilgimizin şu anki durumunda farkı daha net olarak ifade edemeyiz.²²

Bastırmanın bir içgüdüsel itkinin bir duygu dışavurumuna dönüşmesini engellemeyi başarabileceğini saptamış olmak bizim için özellikle ilginçtir. Bu, *B.* sisteminin normalde devingenliğe erişimi olduğu gibi duygulanmayı da denetlediğini gösterir ve bastırmanın yalnızca şeyleri bilinçten geri tutmakla değil aynı zamanda duygunun gelişimini engelleme ve kassal etkinliği etkilemekle de sonuçlandığını gösterdiğinden bastırmanın önemini arttırır. Bunun tersine olarak da *B.* sistemi duygulanmayı ve devingenliği denetlediği sürece söz konusu kişinin zihinsel durumundan normal olarak söz edildiğini söyleyebiliriz. Yine de denetleyici sistemin birbirine bitişik iki boşalım süreciyle ilişkisinde şaşmaz bir fark vardır.²³ *B.*in istemli devingenlik üzerindeki denetimi son derece sağlam, nevroz hücumuna düzenli olarak karşı koyabilir ve yalnızca psikozda yıkılır olmasına karşılık *B.*in duygunun gelişimi üzerindeki denetimi bu kadar sağlam değildir. Normal yaşam süresi sınırları içinde bile *B.* ve *Bd.* sistemleri arasında duygulanma üzerinde öncelik için sürekli bir savaşımın sürdüğünü, belli etki alanlarının birbirlerinden ayrıldığını ve işleyen güçler arasında iç karışımlar meydana geldiğini görebiliriz.

B. (*Bö.*)²⁴ sisteminin duygunun serbest kalmasına ve eyleme erişim açısından önemi, yerine-geçen düşüncelerin hastalığın aldığı biçimi

²²[Bu sorun *Ego ve İd*'in (1923b) II. Bölümünde tekrar tartışılmıştır, aşağıda s. 345. Duygulanımların doğası *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 25. Konferansında, *P. F. L.*, 1, 440 v. s. aynı zamanda *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) VIII. Bölümünde, aynı yayın, 10, 288-90 daha net olarak tartışılmıştır.]

²³Duygulanma kendini esas olarak, öznenin kendi bedeninin dış dünyayla ilişkili olmayan bir (içsel) değişikliğiyle sonuçlanan motor (salgisal ve damarsal) boşalımda dışavurur; devingenlik ise dış dünyada değişiklikler yapması beklenen eylemlerde.

²⁴[Yalnızca 1915 basımında “(*Bö.*)” yer almaz.]

belirlemede oynadığı rolü anlamamıza da olanak sağlar. Duygunun gelişiminin doğrudan *Bd.* sisteminden başlaması olasıdır; bu durumda duygu her zaman, tüm "bastırılmış" duyguların değiş tokuş edildiği, anksiyete özelliği taşır. Ancak, sıklıkla *B.* sisteminde bir yerine-geçen düşünce bulana dek içgüdüsel itkinin beklemesi gerekir. Bundan sonra duygunun gelişimi bu bilinçli yerine-geçenden başlayabilir ve yerine-geçenin doğası duygunun nitel özelliğini belirler. Bastırmada duyguya ait olduğu düşünce arasında bir kopuşun gerçekleştiğini ve bundan sonra her birinin kendi farklı değişimine uğradığını iddia etmiştik [s. 148]. Betimsel açıdan buna karşı çıkılamaz; ancak gerçekte, *B.* sisteminde yeni bir temsile geçiş başarıyla gerçekleştirilene dek genelde duygu ortaya çıkmaz.

IV. BASTIRMANIN YERBETİMİ VE DİNAMİKLERİ

BASTIRMANIN temelde *Bd.* ve *Bö.* (*B.*) sistemleri arasındaki sınırda bulunan düşünceleri etkileyen bir süreç olduğu sonucuna vardık ve şimdi süreci daha ayrıntılı olarak tanımlama doğrultusunda bir yeni girişimde bulunabiliriz.

Bu, yükün bir *geri çekilmesi* sorunu olsa gerek; ama soru geri çekilmenin hangi sistemde gerçekleştiği ve geri çekilen yükün hangi sisteme ait olduğudur? Bastırılmış düşünce *Bd.*nda hareket edebilir durumda kalır dolayısıyla yükünü korumuş olmalıdır. Geri çekilmiş olan başka bir şey olmalı. [Bkz. Aşağıda s. 201.] Bilinçöncesi ve hatta gerçekten bilinçli bir düşünceyi etkileyen asıl bastırma ("artçı baskı") olgusunu alalım [s. 143]. Burada bastırma yalnızca düşünceden *Bö.* sistemine ait olan (bilinçöncesi) bilinçli yükü geri çekmeyi içerebilir. Bundan sonra düşünce ya yüksüz olarak kalır ya *Bd.*ndan yük alır ya da sahip olduğu *Bd.* yükü korur. Dolayısıyla bilinçöncesi yükün geri çekilmesi, bilinçdışı yükün alıkoyulması ya da bilinçöncesi yükün bilinçdışı bir yükle yer değiştirmesi söz konusudur. Dahası, bu düşünceleri (sanki istemeden) *Bd.* sisteminden bir sonraki sisteme geçişin yeni bir kayıt yoluyla değil ama durumunda bir değişiklik, yükünde bir başkalaşma yoluyla gerçekleştiği varsayımı üzerine kurduğumuzu fark ettik. Burada işlevsel sav yerbetimsel savı kolaylıkla yenmiştir. [Bkz. Yukarıda s. 173-4.]

Ama bu libidonun²⁵ geri çekilme süreci bastırmanın bir diğer özelliğini bizim için anlaşılır kılma konusunda yetersizdir. Yüksüz kalmış ya da *Bd.*ndan yük almış olan düşüncenin, yükü nedeniyle, *Bö.* sistemine sızma girişimini neden yinelenmediği açık değildir. Bunu yapabilseydi libidonun ondan geri çekilmesinin yinelenmesi gerekecek ve

²⁵[Buradaki "libido" kullanımı için dört paragraf aşağıya bkz.]

aynı uygulama sonsuza dek sürecekti; ama sonuç bastırma olmazdı. Yine, *asal* bastırmayı tanımlamaya gelince biraz önce tartışılan bilinçöncesi yüklerin geri çekilme düzeneği durumu karşılıklı başarılsız olacaktır; çünkü burada henüz *Bö.*nden *hiçbir* yük almamış ve dolayısıyla bu yükün geri çekilmesinin mümkün olmadığı bilinçdişı bir düşünce söz konusudur.

Bu nedenle gereksinim duyduğumuz şey ilk olguda [yani artçı baskı olgusunda] bastırmayı sürdüren ve ikincisinde [yani, asal bastırma] onun kurulmasıyla birlikte devamını da sağlayan bir diğer süreçtir. Bu diğer süreç yalnızca *Bö.* sisteminin bilinçdişı düşüncenin üzerindeki baskısından kendini onun aracılığıyla koruduğu bir *karşı-yük* savında bulunabilir. *Bö.* sisteminde işleyen böyle bir karşı-yükün kendisini nasıl gösterdiğini klinik örneklerden görürüz. Bir asal bastırmanın kalıcı [enerji] harcamasını temsil eden ve bu bastırmanın kalıcılığını garantileyen şey budur. Karşı-yük asal bastırmanın biricik düzeneğidir; asıl bastırma ("artçı baskı") durumunda ek olarak *Bö.* yükün geri çekilmesi söz konusudur. Karşı-yük için kullanılanın tam da düşünceden geri çekilmiş olan yük olması fazlasıyla olasıdır.

Ruhsal görüngüleri açıklamamızda yavaş yavaş üçüncü bir bakış açısını benimsemeye nasıl yöneldiğimizi gördük. Dinamik ve yerbetimsel bakış açılarının yanı sıra [s. 171-2] *ekonomik* bakış açısını benimsedik. Bu, uyarılma miktarlarının değişimlerini izlemeye ve büyüklüklerinin en azından *göreceli* bir tahminine ulaşmaya çalışır.

Konumuzu bu ele alış biçiminin bütününe özel bir ad vermek aşırılık olmayacaktır, çünkü bu, ruhçözümsel araştırmanın tamamlanmasıdır. Ruhsal bir süreci dinamik, yerbetimsel ve ekonomik yönleriyle açıklamayı başardığımızda ondan *metapsikolojik*²⁶ bir sunum olarak söz edilmesini öneriyorum. Bilgimizin şu anki durumunda bunu yapmayı başaracağımız yalnızca birkaç nokta olduğunu hemen belirtmeliyiz.

²⁶[Freud bu sözcüğü ilk olarak yaklaşık yirmi yıl önce Fliess'e yazdığı 13 Şubat 1896 tarihli mektupta kullanmıştır. (Freud, 1950a, 41. Mektup.) Bundan öncesinde yayımlanmış çalışmalarında yalnızca bir kez kullanılmıştır: *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* (1901b), XII. Bölüm (C), *P. F. L.*, 5, 321-2.]

Bildiğimiz üç aktarım nevrozundaki bastırma sürecinin metapsikolojik tanımını verme doğrultusunda deneysel bir girişimde bulunalım. Burada "yük"ü "libido" ile değiştirebiliriz²⁷ çünkü bildiğimiz gibi ele alacağımız şey *cinsel* içgüdülerin değişimleridir.

Anksiyete histerisinde sürecin ilk evresi genellikle gözden kaçırılır ve belki de gerçekten görülmemiş olabilir; ancak dikkatli bir gözlemde net olarak ayırt edilebilir. Öznenin neden korktuğunu bilmeksizin ortaya çıkan anksiyeteden ibarettir. *Bd.*nda *Bö.* sistemine aktarılmayı isteyen bazı sevgi itkilerinin bulunduğunu varsaymak zorunda kalırız ama ikinci sistemden ona yöneltilmiş olan yük (sanki bir kaçma girişimindeymiş gibi) itkiden geri çekilmiş ve reddedilen düşüncenin bilinçdışı libidinal yükü anksiyete olarak boşaltılmıştır.

Bu sürecin (eğer olursa) bir yinelenmesi durumunda ilk adım istenmeyen anksiyete gelişimini denetleme doğrultusunda atılır.²⁸ Kaçmış olan [*Bö.*] yük kendisini, bir yandan çağrışım yoluyla reddedilen düşünceyle bağlantılı öte yandan da bu düşünceden uzaklığı nedeniyle bastırmadan kurtulmuş olan, bir yerine-geçen düşünceye iliştedir. Bu yerine-geçen düşünce —bir "yerdeğiştirme yoluyla yerine-geçen" [s.150]— henüz engellenemez durumda olan anksiyete gelişiminin ussallaşmasına izin verir. Şimdi onu bastırılmış düşüncenin *B.*'de ortaya çıkışına karşı koruyarak *B.* (*Bö.*)²⁹ sistemi için bir karşı-yük rolünü oynamaktadır. Öte yandan artık gerçekten engellenemez hale gelmiş olan anksiyete duygusunun boşalımı için bir çıkış noktasıdır ya da öyleymiş gibi davranır. Klinik gözlem, örneğin, hayvan fobisi olan bir çocuğun iki tür durumda anksiyete yaşadığını gösterir: ilk olarak bastırılmış sevgi itkisi şiddetlendiğinde ve ikinci olarak korktuğu hayvanı algıladığında. Yerine-geçen düşünce bir örnekte *Bd.* sisteminden *B.* sistemine bir geçidin yer aldığı bir nokta olarak ve ikinci örnekte anksiyete boşalımı için kendine yeterli bir kaynak olarak davranır. *B.*

²⁷[Freud dört paragraf önce bunu zaten yapmıştı.]

²⁸[Bu, sürecin "ikinci evresi"dir.]

²⁹[Yalnızca 1915 basımında "(*Bö.*)" yer almaz.]

sisteminin giderek genişleyen egemenliği genellikle kendisini yerine-geçen düşüncenin bu iki uyarılma biçimlerinden ilkinin giderek yerini ikinciye bırakmasında gösterir. Çocuk sanki babasına karşı hiçbir yeğlemesi yokmuş, kendisini ondan kurtarmış ve sanki hayvan korkusu —bilinçdışı içgüdüsel kaynaktan gelen bir korku gibi beslenen hayvan korkusunun *B.* sisteminden dayatılan tüm etkiler karşısında dirençli ve abartılı olduğunun ortaya çıkması ve bu şekilde *Bd.* sisteminden türediğini ele vermesi dışında— gerçek bir korkuymuş gibi davranarak durumu sonlandırır. Dolayısıyla anksiyete histerisinin ikinci evresinde *B.* sisteminden gelen karşı-yük bir yerine-geçen oluşumuna yol açmıştır.

Kısa sürede aynı düzenek yeni bir uygulama bulur. Bildiğimiz gibi bastırma süreci henüz tamamlanmamıştır ve yerine-geçenden doğan anksiyete gelişimini engelleme görevinde yeni bir amaç bulur.³⁰ Bu, yerine-geçen düşüncenin kendisine yakın tüm çevresinin özel bir şiddetle yüklenmesiyle başılır; böylece uyarılmaya karşı yüksek ölçüde bir duyarlılık sergileyebilecektir. Yerine-geçen düşünceyle ilişkisi nedeniyle bu dış yapıdaki herhangi bir noktanın uyarılması kaçınılmaz olarak hafif bir anksiyete gelişimine yol açmak zorundadır ve şimdi, [*Bö.*] yükün yeni bir kaçıışı aracılığıyla, anksiyete gelişiminin daha fazla ilerlemesini engellemek için bir uyarı olarak kullanılmaktadır.³¹ Duyarlı ve tetikte karşı-yükler korkulan yerine-geçenden ne kadar uzağa yerleşmişse yerine-geçen düşünceyi yalıtması ve onu yeni uyarılmalardan koruması beklenen düzenek o kadar doğru çalışabilir. Doğal olarak bu önlemler yalnızca yerine-geçen düşünceye dışarıdan yaklaşan uyarılmalara karşı koruma sağlar; yerine-geçen düşünceye bastırılmış düşünceyle bağlantısı doğrultusundan ulaşan içgüdüsel

³⁰[“Üçüncü evre”]

³¹[Çok daha büyük bir boşalımı engellemek için “uyarı” olarak davranan küçük bir hazzırlık boşalımı kavramı Freud’un 1895 “Proje” sinde (1950a, II. Kısım, 6. Kesim) ve *Düşlerin Yorumu*’nda da (1900a), *P. F. L.*, 4, 762, yer alır. Kuşkusuz *Kervurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*’de (1926d) bu düşünce çok daha fazla gelişmiştir, öm. XI. Bölüm, (A) Kesimi (b), aynı yayın 10, 320-22.]

uyarılmaya karşı hiçbir zaman koruma sağlamazlar. Dolayısıyla yerine-geçen, bastırılmış olanın temsilini doyurucu bir biçimde üstlenene dek önlemler işlemeye başlamaz ve hiçbir zaman tam bir güvenilirlikle işleyemezler. İçgüdüsel uyarılmanın her artışıyla birlikte yerine-geçen düşünce etrafındaki koruyucu duvarın biraz daha ileri taşınması gerekir. Diğer nevrozlarda da benzer biçimde kurulan tüm yapı bir *fobi* olarak adlandırılır. Yerine-geçen düşüncenin bilinçli yükünden kaçış anksiyete histerisini tanımamızı sağlayan kaçınmalar, vazgeçmeler ve yasaklamalarla dışa vurulur.

Sürecin bütününe değerlendirirken üçüncü evrenin ikincinin görevini daha büyük ölçüde yinelediğini söyleyebiliriz. *B.* sistemi kendini, tıpkı daha önce bastırılmış düşüncenin ortaya çıkışına karşı yerine-geçen düşüncenin bir yüküyle koruduğu gibi, şimdi yerine-geçen düşüncenin harekete geçmesine karşı çevresinin bir yüküyle korumaktadır. Bu şekilde, yerdeğiştirme yoluyla yerine-geçen oluşumları daha da ileri götürülmüştür. *B.* sisteminin önceleri bastırılmış içgüdüsel itkinin sızabileceği yalnızca küçük tek bir alana, yani yerine-geçen düşünceye sahip olduğunu ama sonunda bu *kuşatılmış* bilinçdışı etki *bölgesinin* tüm fobik dış yapıya yayıldığını da eklemeliyiz. Ayrıca, bu yolla harekete geçirilen savunma düzeneğinin bütünüyle içgüdüsel tehlikenin dışa yönelik bir yansıtmasının başarılı olduğu şeklindeki ilginç değerlendirmeye vurgu yapabiliriz. Ego sanki anksiyete gelişimi tehlikesi içgüdüsel bir itki doğrultusundan değil de bir algı doğrultusundan geliyormuş gibi davranır ve bu nedenle bu dış tehlikeye fobik sakınmalarla temsil edilen kaçma girişimleriyle tepki vermesi olası kılınmıştır. Bu süreçte bastırma bir konuda başarılıdır: anksiyete boşalımı bir ölçüde engellenebilmiştir ama ancak kişisel özgürlükten ağır bir fedakarlık pahasına. Ancak içgüdünün istemlerinden kaçma girişimleri genelde yararsızdır ve her şeyin yanı sıra fobik kaçışın sonucu başarısız kalır.

Anksiyete histerisinde bulduklarımızın büyük bir bölümü diğer iki nevroz için de geçerlidir; dolayısıyla tartışmamızı onların farklı oldukları noktalarla ve karşı-yükün oynadığı rolle sınırlayabiliriz. Konversiyon histerisinde bastırılmış düşüncenin içgüdüsel yükü belirtinin

güçlenmesi şeklinde kendini göstermiştir. Bilinçdışı düşünce, *B.* sistemi üzerindeki baskısından vazgeçebilmesi için bu güçlenmeye dönüşme sonucu ne kadar ve hangi koşullarda boşaltılmıştır — bu ve benzer soruların özel histeri araştırmasına saklanması daha doğru olur.³² Konversiyon histerisinde *B.* (*Bö.*)³³ sisteminden çıkan karşı-yükün oynadığı rol nettir ve belirti oluşumunda görünür hale gelir. İçgüdüsel temsilcinin tüm yükünün içgüdüsel temsilcinin hangi kesimine yoğunlaşabileceğine karar veren şey karşı-yüktür. Belirti olmak üzere bu şekilde seçilen kesim içgüdüsel itkinin istekli amacını ifade etme koşulunu *B.* sisteminin savunma ya da cezalandırmaya yönelik çabalarından hiç de az olmamak üzere yerine getirir; böylece aşırı yüklenmiş hale gelir ve anksiyete histerisindeki yerine-geçen düşünce gibi iki doğrultudan sürdürülür. Bu durumdan *B.* sistemi tarafından bastırma üzerinde harcanan enerji miktarının belirtinin yüksek enerjisi kadar büyük olması gerekmediği sonucuna hiç duraksamaksızın varabiliriz; çünkü bastırmanın gücü yalnızca bu karşı-yükle değil aynı zamanda *Bd.* sisteminden gelen ve belirtide yoğunlaşan içgüdüsel yük tarafından da desteklenir.

Takıntılı nevroza gelince; yalnızca bir önceki makalede ortaya konan gözlemlere [s.151] *B.* sisteminden gelen karşı-yükün en belirgin biçimde ön plana çıktığı yerin burası olduğunu ekleyebiliriz. Bir tepki oluşumu olarak örgütlenerek ilk bastırmayı ortaya çıkaran ve ileride bastırılmış düşüncenin sızdığı nokta budur. Bastırmanın görevinin anksiyete histerisi ve takıntılı nevrozda konversiyon histerisinde olduğundan daha az başarılı görünmesinin nedeninin karşı-yükün egemenliği ve boşalmanın eksikliği olduğu varsayımına cesaret edebiliriz.³⁴

³²[Olasılıkla konversiyon histerisi üzerine kayıp metapsikolojik makaleye bir gönderme. (Editörün Girişine bkz., s. 99.) — Freud bu soruna *Histeri Üzerine Çalışmalar*'da (1895d) değinmişti, *P. F. L.*, 3, 237-8.]

³³[Yalnızca 1915 basımında “(*Bö.*)” yer almaz.]

³⁴[Bu kesimdeki konular *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'de (1926d) tekrar değerlendirilmiştir. Özellikle bkz. *P. F. L.*, 10, 281 v. s., 299 ve n. 2 ve 303-4.]

V. BD. SİSTEMİNİN ÖZEL NİTELİKLERİ

BİR SİSTEMDEKİ, *Bd.*ndaki, süreçlerin ondan bir sonraki sistemde tekrar rastlanmayan özellikler gösterdiğini gözlemlediğimizde iki ruhsal sistem arasında çizdiğimiz ayırım yeni bir önem kazanır.

*Bd.*nın çekirdeği yüklerini boşaltmaya çalışan içgüdüsel temsilcilerden oluşur; yani, istekli itkilerden. Bu içgüdüsel itkiler birbirleriyle işbirliği yapar, biri diğerinden etkilenmeksizin yan yana varlıklarını sürdürürler ve karşılıklı çelişkiden muaftırlar. Amaçları bize anlaşılmaz görünmesi kaçınılmaz olan iki istekli itki eşzamanlı olarak etkin hale geldiğinde birbirlerini güçsüzleştirmez ya da devre dışı bırakmazlar; bunun yerine ara bir amaç, bir uzlaşma oluşturmak için birleşirler.

Bu sistemde inkar, kuşku, kesinlik ölçüsü yoktur: tüm bunlar yalnızca *Bd.* ile *Bö.* arasında sansürün çalışmasıyla başlar.³⁵ İnkâr, bastırmanın daha üst düzeyde bir yerine-geçenidir. *Bd.*nda yalnızca daha çok ya da daha az yüklenmiş içerikler vardır.

[*Bd.*ndaki] yükleyici yoğunluklar çok daha hareketlidir. *Yerdeğiştirme* süreci yoluyla bir düşünce tüm yük kotasını bir diğerine aktarabilir; *yoğunlaştırma* süreciyle çeşitli diğer düşüncelerin tüm yükünü kendine mal edebilir. Bu iki süreci *birincil ruhsal süreç* olarak adlandırılan şeyin ayırt edici işaretleri olarak değerlendirmeyi önerdim. *Bö.* sisteminde *ikincil süreç*³⁶ egemendir. Birincil bir sürecin

³⁵[“Zihinsel İşleyişin İki İlkesi Üzerine Formülasyonlar”daki (1911b) benzer ifadeye, yukarıda s. 36 ve 10. dipnotta verilen göndermelere bkz.]

³⁶*Düşlerin Yorumu*’nun (1900a) VII. Bölümündeki [E. Kesimi, *P. F. L.*, 4, 745 v. s.] *Histeri Üzerine Çalışmalar*’da (Breuer ve Freud, 1895) Breuer tarafından geliştirilen düşüncelere dayalı tartışmaya bkz. [Freud’un bu savları Breuer’e mal etmesi üzerine bir yorum ikinci çalışmanın Editörün Girişi’nde (aynı yayın, 269) yer alır.]

Bö. sistemine ait öğelerle bağlantılı olarak akışını sürdürmesine izin verildiğinde “gülünç” görünür ve gülme uyandırır.³⁷

Bd. sisteminin süreçleri *zamandan bağımsızdır*; yani, zamansal olarak düzenlenmezler, zamanla değişmezler; zamanla hiçbir ilişkileri yoktur. Zamanla ilgili oluş bir kez daha *B.* sisteminin çalışmasıyla ilişkilidir.³⁸

Bd. süreçleri *gerçekliği* de bu kadar az dikkate alır. Haz ilkesine bağlıdır; yazgıları yalnızca ne kadar güçlü olduklarına ve haz-hazsızlık düzeninin istemlerini yerine getirip getirmediğine bağlıdır.³⁹

Toplarsak: *karşılıklı çelişkiden muaf oluş, birincil süreç* (yüklerin devingenliği), *zamandan bağımsızlık* ve *dış gerçekliğin ruhsal olanla yerdeğiştirmesi* — bunlar *Bd.* sistemine ait süreçlerde bulmayı umabileceğimiz özelliklerdir.⁴⁰

³⁷[Freud *Düşlerin Yorumu*’nun (1900a) VII. bölümünde (E) bu düşünceyi son derece benzer sözcüklerle ifade etmiştir, aynı yayın, 4, 765-6. Espriler üzerine kitabında (1905c), özellikle de VII. Bölümün ikinci ve üçüncü kesiminde konu daha kapsamlı olarak ele alınır, aynı yayın, 6, 260 v.s.]

³⁸[Yalnızca 1915 basımında bu “*Bö.*” olarak yer alır. — Bilinçdışının “zamandan bağımsızlığı” “Freud” yazılarına serpiştirilmiştir. Belki de buna ilişkin ilk değinme “zaman özelliğinin göz ardı edilmesi kuşkusuz bilinçöncesi ve bilinçdışı etkinlik arasındaki temel bir farktır.” dediği 1897 tarihli bir cümledir (Freud, 1950a, Taslak M). ayrıca “Histerinin Nedenbilimi”ndeki (1896c) imaya da bkz. *Düşlerin Yorumu*’nda (1900a) konu dolaylı olarak anıştırılmıştır, *P. F. L.*, 4, 733-4 ama basılı ilk açık kullanımı *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*’ne (1901b) 1907’de eklenen bir dipnottadır, *P. F. L.*, 5, 339 n. 1. Bir diğer ima narsisizm üzerine makalenin bir dipnotunda yer alır (yukarıda s. 88). Freud daha sonraki yazılarında konuya birden fazla kez dönmüştür: özellikle *Haz İlkesinin Ötesinde*’de (1920g), aşağıda s. 288 ve *Yeni Giriş Konferansları*’nın (1933a) 31. Konferansında, *P. F. L.*, 2, 106.]

³⁹“Zihinsel İşleyişin İki İlkesi”nin (1911b) 8. Kesimine bkz., yukarıda s. 40-1. “Gerçeklik sınaması” bir sonraki makalede geniş biçimde ele alınmıştır (aşağıda s. 232 v. s.).]

⁴⁰*Bd.*’nin bir diğer kayda değer ayrıcalığını farklı bir bağlama saklıyoruz. [Freud Groddeck’e yazdığı 5 Haziran 1917 tarihli bir mektupta bunu açığa kavuşturdu: “*Bd.* üzerine denememde ‘*Bd.*’nin bir diğer kayda değer ayrıcalığını farklı bir bağlama saklıyoruz’ şeklinde kolay fark edilmeyen notu bulduğunu söylüyorsun. Bu notun ne anlama geldiğini açıklayayım: bilinçdışı eylemin bedensel süreçler üzerinde bilinçli eylemin asla yapamayacağı kadar şiddetli, plastik güçte bir etki yarattığı iddiası.” (Freud, 1960a.)]

Bilinçdışı süreçler yalnızca düş görme ve nevroz koşulları altında tanınabilir hale gelirler — yani, daha üst düzey *Bö.* sisteminin süreçleri indirilme (gerileme) yoluyla bir önceki evreye geri döndüklerinde. Kendi içlerinde tanınamazlar ve hattâ varlıklarını bile sürdüremezler; çünkü çok erken bir dönemde *Bd.* sistemi bilince ve devingenliğe erişimi üstlenmiş olan *Bö.* tarafından kaplanmıştır. *Bd.* sisteminden boşalım, duygunun gelişimine yol açan bedensel güçlenmeye geçer; ama daha önce görmüş olduğumuz gibi [s. 176] *Bö.* sistemi bu boşalım yoluna bile karşı çıkar. Normal koşullarda kendi başına *Bd.* sistemi, tepkeler olarak düzenlenenler dışında, yararlı bir kassal eylem gerçekleştiremeyecektir.

Eğer onları *Bö.* sistemininkilerle karşılaştıracak ya da kıyaslayacak olsaydık *Bd.* sisteminin yukarıda anlatılan özelliklerinin önemi tarafımızdan yalnızca takdir edilirdi. Ama bu bizi o kadar uzağa götürecektir ki bir kez daha ara vermeyi ve bir üst sistemin tartışmasıyla bağlantılı olarak bunu yapabilecek duruma gelene dek ikisinin karşılaştırmasını üstlenmemeyi öneririm.⁴¹ Bu aşamada yalnızca hepsinin en öne çıkan noktalarından söz edilecektir.

Bö. sistemin süreçleri —ister şimdiden bilinçli ister bilinçli hale gelme yeteneğinde olsunlar— yüklenmiş düşüncelerin boşalıma yönelik eğiliminin bir ketlenmesini sergiler. Bir süreç bir düşünceden diğerine geçtiğinde ilk düşünce yükünün bir bölümünü korur ve yalnızca küçük bir kesimi yerdeğiştirmeye uğrar. Birincil süreçte oluşanlar gibi yerdeğiştirmeler ve yoğunlaşmalar dışarıda bırakılır ya da fazlasıyla sınırlandırılır. Bu durum Breuer'in zihinsel yaşamda iki farklı yükleyici enerji durumunun varlığını kabul etmesine neden olmuştur: enerjinin sürekli "bağlı" olduğu bir durum ve serbestçe hareket ettiği ve boşalım için baskı yaptığı diğer durum.⁴² Benim görüşüme göre bu ayrım sinir enerjisinin doğasına ilişkin olarak şimdiye dek edindiğimiz en derin içgörüyü temsil eder ve bunu yap-

⁴¹[Bilinç üzerine kayıp makaleye olası bir göndeme.]

⁴²[Bkz. s. 185'deki 36. dipnot.]

maktan nasıl kaçınabildiğimizi anlamıyorum. Şimdilik fazlasıyla cesur bir görev olacak olmasına karşın metapsikolojik bir sunum bu noktada acil olarak daha ileri bir tartışmayı gerektirir.

Ayrıca, birbirlerini etkileyebilmeleri için farklı düşünsel içerikler arasındaki iletişimi sağlamak, onlara zaman içinde bir düzen vermek⁴³ ve bir ya da birçok sansür kurmak *Bö.* sistemine düşer; "gerçeklik sınaması" ve gerçeklik ilkesi de onun alanındadır. Dahası öyle görünüyor ki bilinçli anı tümüyle *Bö.*ne dayalıdır.⁴⁴ Bu, *Bd.* deneyimlerinin kilitlendiği anı izlerinden net olarak ayırt edilebilir ve olasılıkla bilinçli düşüncelerin bilinçdışı olanlarla ilişkisini açıklamak için önerdiğimiz (ama sonra reddettiğimiz) türden özel bir kayda karşılık gelir [s. 172 v.s.]. Bu bağlamda —şimdiye dek ayırt etmeksizin kimi kez *Bö.* ve kimi kez de *B.* olarak söz ettiğimiz— üst düzey sistemi adlandırmadaki karasızlıklarımıza son verecek olan araçlar da buluruz.

Çeşitli zihinsel işlevlerin iki sistem arasındaki dağılımıyla ilgili olarak aydınlığa çıkardığımız şeyin fazla aceleci bir genellemesine karşı uyarıda bulunmak da yersiz olmayacaktır. Bu durumu, *Bd.* sisteminin işlemekte olduğu, yetişkin insanda ortaya çıktığı şekliyle yalnızca daha üst düzey örgütlenmenin bir hazırlık evresi olarak açıklamaktayız. Bireyin gelişimi sırasında bu sistemin içeriğinin ve bağlantılarının ne olduğu, hayvanlardaki önemi soruları tanımlamamıza göre yanıtız kalacak noktalardır: bunlar ayrıca, tek tek incelenmelidirler.⁴⁵ Dahası, insanlarda iki sistemin hem içeriklerini hem de özelliklerini değiştirdikleri ve hattâ değiş tokuş ettikleri olası hastalıklı durumları bulmaya hazır olmalıyız.

⁴³[Freud'un "Gizemli Yazı Tahtası" (1925a) üzerine makalesinin sondan bir önceki paragrafında *Bö.*nin hangi düzenele gerçekleştirildiğinin bir ipucu yer alır, aşağıda s. 413-14]

⁴⁴[Bkz. Yukarıda s. 88 n. — Yalnızca 1915 basımında bu "*B.*" olarak yer alır.]

⁴⁵[Freud'un hayvanların metapsikolojisi üzerine az sayıdı açıklamalarından biri *Ruhçözümlemesinin Özeti*'nin (1940a) 1. Bölümünün sonunda yer alır.]

VI. İKİ SİSTEM ARASINDAKİ İLETİŞİM

AKLIN tüm çalışması *Bö.* tarafından gerçekleştirilirken *Bd.*nin boşta durduğunu —*Bd.*nin işi bitmiş bir şey, körelmiş bir organ, gelişim sürecinin bir kalıntısı olduğunu— düşünmek yanlış olur. Kendisine rahatsız edici gelen her şeyi *Bd.*nin cehennemine atan *Bö.*yle iki sistem arasındaki iletişimin bastırma eylemine bağlandığını varsaymak da yanlıştır. Tam tersine, *Bd.* canlı ve gelişime açıktır ve işbirliği de dahil olmak üzere *Bö.*yle bir dizi başka ilişkiyi de sürdürebilir. Kısaca, *Bd.*nin türevler⁴⁶ olarak bilinen şeyler halinde sürdüğü, yaşamın etkilerine açık olduğu, sürekli olarak *Bö.*ni etkilediği ve hatta *Bö.*nden etkilere maruz kaldığı söylenmelidir.

*Bd.*nin türevlerinin incelenmesi iki ruhsal sistem arasında şematik olarak net bir ayırım yapma beklentilerimizi tümüyle boşa çıkaracaktır. Kuşkusuz bu durum sonuçlarımızdan hoşnut kalınmamasına yol açacak ve olasılıkla ruhsal süreçleri birbirinden ayırma biçimimizin değerine kuşku düşürecektir. Ancak bizim yanıtımız gözlemin sonuçlarını kurama çevirmekten başka amacımız olmadığıdır ve basitliğiyle beğeni toplayacak çok yönlü bir kuramı daha ilk girişimde başarma gibi bir zorunluluğumuz olduğunu kabul etmiyoruz. Gözlemin sonuçlarını karşıladıklarını gördüğümüz sürece kuramımızın karmaşalarını savunur ve sonunda bu karmaşaların bizi işlerin, kendi içinde basit olmakla birlikte gerçekliğin tüm karmaşalarını açıklayabilen bir durumunu keşfetmeye yönelteceği beklentimizi terk etmeyiz.

Tanımlamış olduğumuz türden *Bd.* içgüdüsel itkiler arasında karşıt türden özellikleri kendisinde birleştiren bazıları vardır. Bir yandan üst düzeyde örgütlenmiş, iç çelişkiden uzak, *B.* sisteminin her ediniminden yararlanmışlardır ve bizim yargımızda o sistemin oluşumlarından güçlkle ayırt edilebilirler. Öte yandan bilinçdışıdır ve bilinçli hale

⁴⁶Bkz. “Bastırma”, s. 145.

gelme yeteneğine sahip değildirler. Dolayısıyla *nitelik olarak Bö.* sistemine dahildirler ama *gerçekte Bd.*na. Yazgılarını belirleyen şey kökenleridir. Onları, bütün olarak alındığında beyazlara benzeyen ama şu ya da bu çarpıcı özellikleriyle renkli atalarını ele veren ve bu nedenle de toplumdan dışlanıp, beyazların hiçbir ayrıcalığından yararlanmayan melez ırkın insanlarıyla karşılaştırabiliriz. Normal insanların, hem düşlerin hem de belirtilerin oluşumunda hazırlık evreleri olarak gördüğümüz ve üst düzey örgütlenmelerine karşın bastırılmış kalan ve dolayısıyla bilinçli hale gelemeyen, düşlemleri bu doğadadır.⁴⁷ Bilince yaklaşırlar ve yoğun bir yükleri olmadığı sürece orada kalırlar ama belli bir ölçüde yükü aşar aşmaz geri püskürtülürler. Yerine-geçen oluşumları da bu türden üst düzeyde örgütlenmiş *Bd.* türevleridir; ama koşullar elverişli olduğunda bunlar bilince sızmayı başarır — örneğin, *Bö.*nden karşı-yüklerle güçlerini birleştirdiklerinde.

Başka bir yerde⁴⁸ bilinçli hale gelmenin ön koşullarını daha yakından incelediğimizde bu bağlamda doğan güçlüklerin bir bölümünün çözümünü bulabileceğiz. Bu noktada olaylara, *Bd.*ndan yukarı doğru olan daha önceki yaklaşımımızın tersine, bilinç açısından bakmak iyi bir plan olarak görünür. Ruhsal süreçlerin tamamı bilince kendisini bilinçöncesi bölgesi olarak gösterir. Bu bilinçöncesinin çok büyük bir bölümü bilinçdışından kaynaklanır, onun türevleri özelliğine sahiptir ve bilinçli hale gelebilmesinden önce bir sansüre maruz kalır. *Bö.*nin diğer kesimi herhangi bir sansür olmaksızın bilinçli hale gelebilme yeteneğindedir. Bu noktada daha önceki varsayımın bir çelişkisiyle karşılaşırız. Bastırma konusunu tartışırken bilinçli hale gelmede belirleyici olan sansürü *Bd.* ve *Bö.* sistemleri arasına yerleştirmek zorunda kalmıştık [s. 171]. Şimdi *Bö.* ile *B.* arasında bir sansür olması olası hale geliyor.⁴⁹ Yine de, bu karmaşayı güçlük

⁴⁷[Bu sorun 1920'de Freud'un *Üç Deneme*'sinin (1905d) üçüncüsünün 5. Kesimine eklenen bir dipnotta, *P. F. L.*, 7, 14 n. 1, ayrıntılı olarak ele alınmıştır.]

⁴⁸[Bilinç üzerine kayıp makaleye olası bir diğer gönderme.]

⁴⁹[Bkz. s. 171. bu konu Freud tarafından daha önce *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) VII. (F) bölümünde ileri sürülmüştü, *P. F. L.*, 4, 775-6 ve 779. Aşağıda s. 192-93'de daha kapsamlı olarak tartışılmıştır.]

olarak değerlendirmeyip bir sistemden hemen bir sonrakine her geçişe (yani, daha üst düzey ruhsal örgütlenmeye her ilerlemeye) bir sansürün karşılık geldiğini varsaymak doğru olur. Bunun sürekli olarak yeni kayıtların tutulması varsayımını ortadan kaldırdığı söylenebilir [s. 172].

Tüm bu güçlüklerin nedeni ruhsal süreçlerin bize doğrudan sunulan tek özelliği olan bilinçli olma niteliğinin sistemlerin birbirinden ayrılmasının kriteri olarak hizmet etmeye hiçbir biçimde uygun olmadığı koşulundadır. [Bkz. yukarıda s. 170.] Bilincin her zaman bilinçli olmaması ama kimi zaman gizli de olması dışında gözlem *Bö.* sisteminin özelliklerini paylaşılanların çoğunun bilinçli hale gelmediğini göstermiştir ve buna ek olarak bilinçli hale gelme eyleminin *Bö.*nin dikkatinin belli doğrultulara yönelmesine bağlı olduğunu öğrendik.⁵⁰ Bu nedenle bilinç ne farklı sistemlerle ne de bastırmayla yalın bir ilişki içinde değildir. Aslında, bilince yabancı kalan tek şey ruhsal olarak bastırılmış olan değil aynı zamanda Ego’ muzu yöneten bazı itkiler — dolayısıyla bastırılmış olana en güçlü

⁵⁰[Sözcüğü sözcüğüne: “ek olarak bilinçli hale gelmenin dikkatinin belli doğrultularıyla sınırlandığı.” Buradaki “dikkatinin” sözcüğü neredeyse kesin olarak *Bö.* ne atıfta bulunur. Eğer bilinç üzerine kayıp makaleye sahip olsaydık bu belli ölçüde belirsiz cümle olasılıkla netleşirdi. Gönderme “dikkat” işlevinin bir tartışmasına yönelik görüldüğünden buradaki boşluk özellikle ümit kırıcı bir boşluktur — Freud’un daha sonraki yazılarının çok az ışık tuttuğu bir konu. *Düşlerin Yorumu*’nda (1900a) bu bağlamla ilgili görünen iki ya da üç parça bulunur: “[bilinçöncesinde] meydana gelen uyarıcı süreçler belli başka koşulların yerine getirilmesi halinde daha fazla engelleme olmaksızın bilince girebilirler: örneğin... yalnızca “dikkat” olarak tanımlanabilecek işlevin belli bir biçimde bozulması.” (*P. F. L.*, 4, 690). “Bilinçli hale gelme belli bir ruhsal işlevin, dikkatin uygulanmasıyla ilişkilidir.” (aynı yayın, 751). “*Bö.* sistemi yalnızca bilince erişimi engellemekle kalmaz aynı zamanda bir bölümünü dikkat olarak tanıdığımız devingen bir yükleyici enerjinin dağılımını da elinde tutar” (aynı yayın, 776). Freud’un daha sonraki yazılarında konuya ilişkin imaların azlığının tersine 1895 “Proje”si dikkati kapsamlı bir biçimde ele alır ve onu zihinsel aygıtla eşlemekte olan ana güçlerden biri olarak kabul eder (Freud, 1950a, özellikle III. Kısımın 1. Kesimi). Orada (ve aynı zamanda “Zihinsel İşleyişin İki İlkesi” üzerine makalesinde (1911b), bkz. yukarıda s. 37) onu özellikle “gerçeklik sınaması” işleviyle ilişkilendirir. Dikkatin *B.* sistemiyle ilişkisinin değerlendirildiği “Düşler Kuramına Metapsikolojik Bir Ek”in Editörün Görüşüne bkz. (aşağıda s. 220).]

işlevsel karşı savı oluşturan şeydir. Zihinsel yaşamın metapsikolojik görünümüne giden yolda ne kadar ilerlersek kendimizi "bilinçli olma" belirtisinin öneminden kurtarmayı da o kadar öğrenmeliyiz.⁵¹

Bu inanca tutunduğumuz sürece genellemelerimizin düzenli olarak istisnai durumlarla bozulduğunu görürüz. Bir yandan *Bd.*⁵² nın türevlerinin yerine-geçen oluşumlar ve belirtiler olarak bilinçli hale geldiğini görüyoruz — ancak, genel olarak bastırma gerektiren pek çok özelliği çoğu kez korumakla birlikte bilinçdışına göre büyük ölçüde çarpıtıldıktan sonra gerçekleşir bu bilinçli hale gelme. Öte yandan doğaları nedeniyle pekâlâ bilinçli hale gelebileceklerini ummamıza karşın pek çok bilinçöncesi oluşumun bilinçdışı kaldığına tanık oluyoruz. Olasılıkla ikinci durumda *Bd.* nın daha güçlü olan çekimi kendini dayatmaktadır. Daha önemli ayrımı bilinçle bilinçöncesi arasında değil de bilinçöncesiyle bilinçdışı arasında aramaya yöneldik. *Bd.* sansür tarafından *Bö.* sınırından geri çevrilmiştir ama *Bö.* nin türevleri bu sansürü atlatabilir, üst düzey bir örgütlenmeyi başarabilir ve *Bö.* nde belli bir yük yoğunluğuna ulaşabilirler. Ancak, bu yoğunluk aşıldığında ve kendilerini bilince sokmaya çalıştıklarında *Bd.* nın türevleri olarak tanınır ve *Bö.* yle *B.* arasındaki yeni sansür sınırında yeniden bastırılırlar. Dolayısıyla bu sansürlerden ilki *Bd.* nın kendisine ve ikincisi onun *Bö.* türevlerine uygulanmıştır. Bireysel gelişimin akışı içinde sansürün bir adım ileri gittiği varsayılabilir.

Ruhçözümsel sağaltımda *Bö.* ve *B.* sistemleri arasında ikinci bir sansürün varlığı tartışma götürmez biçimde kanıtlanmıştır. Hastadan *Bd.* nın sayısız türevini oluşturmamasını isteriz, sansürün bu bilinçöncesi oluşumların bilinçli hale gelmesine itirazlarını yenmeye kararlı olmasını sağlarız ve *bu* sansürü yıkarak *bir önceki* tarafından gerçek-

⁵¹[Bu paragrafta tartışılan karışıklık Freud tarafından *Ego ve İd*'in (1923b) I. Bölümünün sonunda, aşağıda s. 344, güçlendirilmiş ve bir sonraki bölümde akla ilişkin olarak, çalışma biçimlerinin tüm tanımını büyük ölçüde basitleştiren, yeni yapısal resmi ortaya koymuştur.]

⁵²[Tüm Almanca basımlarda “*Vbw*” (*Bö.*). Bunun “*Ubw*”nin (*Bd.*) dizgi hatası olması olası görünür. Bu, MS'nin bir araştırmasıyla da doğrulanmıştır.]

leştirilen sansürü ortadan kaldırmanın yolunu açarız. Buna, *Bö.* ile *B.* arasındaki sansürün varlığının bize bilinçli hale gelmenin yalnızca bir algı sorunu olmadığını ama olasılıkla aynı zamanda bir *aşırı-yük* [bkz. aşağıda s. 201], ruhsal örgütlenmede bir diğer ilerleme de olduğunu öğrettiğini ekleyelim.

Yeni bir şey bulmak için değil ama en önemlisini atlamış olmamak için *Bd.* ile diğer sistemler arasındaki iletişime dönelim. İçgüdüsel etkinliğin temellerinde sistemler birbirleriyle en geniş biçimde iletişim kurarlar. Orada uyarılan süreçlerden bir bölümü *Bd.*ndan sanki bir hazırlık evresi gibi geçer ve *B.*de en üst düzey ruhsal gelişime ulaşır; diğer kesim *Bd.* olarak kalır. Ama *Bd.* dış algılardan kaynaklanan deneyimlerden de etkilenir. Normalde algıdan *Bd.*na giden tüm yollar açık kalır ve yalnızca *Bd.*ndan uzanan yollar bastırmanın engellenmesine maruz kalır.

Bir insanın *Bd.*nın *B.*den geçmeden bir diğerininkine tepki verebilmesi son derece dikkat çekici bir şeydir. Bu, daha yakından, özellikle de bilinçdışı etkinliğin bunda bir rol oynadığı olasılığının dışlanıp dışlanamayacağı yönünde bir bakış açısıyla, incelenmeye değerdir; ama betimsel anlamda bu durum tartışma götürmez.⁵³

Bö. (ya da *B.*) sisteminin içeriği kısmen (*Bd.* aracılığıyla) içgüdüsel yaşamdan ve kısmen de algıdan türemiştir. Bu sistemin süreçlerinin *Bd.* üzerinde nereye kadar doğrudan bir etki uygulayabildiği kuşkuludur; hastalıklı olguların incelenmesi sıklıkla *Bd.* açısından etkilenme konusunda neredeyse inanılmaz bir bağımsızlık ve duyarsızlığı ortaya koyar. Hastalık durumunu en çok niteleyen şeyler eğilimlerinin tümüyle farklı oluşu ve iki sistemin tam olarak birbirinden ayrılmasıdır. Yine de ruhçözümsel sağaltım *Bd.*nı *B.* doğrultusundan etkileme üzerine kuruludur ve her koşulda bunun güç olmasına karşın olanaksız olmayan bir iş olduğunu gösterir. İki sistem arasında aracı olarak davranan *Bd.* türevleri daha önce söylemiş olduğumuz gibi [s. 193] bunu başarmaya uzanan yolu açarlar. Ama

⁵³[Bunun bir örneği için bkz. Freud (1913i), *P. F. L.*, 10, 136-8.]

*Bd.*nda *B.* doğrultusundan gelen eşzamanlı bir değişimin güç ve ağır işleyen bir süreç olduğunu emin bir biçimde varsayabiliriz.

Bilinçdışı itkinin egemen eğilimlerden biriyle aynı biçimde davranabildiği bir durum varsa bilinçdışı itki yoğun bir biçimde bastırılmış olduğunda bile bir bilinçöncesi itkiyle bilinçdışı bir itki arasında işbirliği gerçekleşebilir. Bu durumda bastırma ortadan kalkar ve bastırılmış etkinlik Ego'nun niyetlendiği bir etkinliğin destekçisi olarak kabul edilir. Bilinçdışı bu tek rastlantı nedeniyle bastırmasında bundan başka bir değişiklik meydana gelmeksizin Ego uyumlu hale gelir. Bu işbirliğinde *Bd.*nin etkisi şaşmaz bir etkidir; desteklenmiş eğilimler yine de kendilerini normalden farklı olarak gösterirler; özel olarak mükemmel işleyişi olası kılar ve karşı çıkış durumunda örneğin takıntılı belirtilerin gösterdiğine benzer bir direnç sergilerler.

*Bd.*nin içeriği akıldaki yerli nüfusla karşılaştırılabilir. Eğer insanoğlunda kalıtım yoluyla geçmiş zihinsel oluşumlar —hayvanlardaki içgüdüye⁵⁴ benzer bir şey— varsa bunlar *Bd.*nin çekirdeğini oluşturur. Daha sonra bunlara çocukluk gelişimi sırasında yararsız olduğu için bir yana bırakılan şey eklenir ve bunun, doğası açısından kalıtım yoluyla elde edilmiş olandan farklı olması gerekmez. İki sistemin içeriği arasında keskin ve son bir ayrım genelde erinliğe kadar ortaya çıkmaz.

⁵⁴[Buradaki Almanca sözcük alışıldık olan "*Trieb*" değil "*Instinkt*"dir. ("İçgüdüler ve Değişimleri"nin Editörün Görüşüne bkz, yukanda s. 103.) — Zihinsel oluşumların kalıtım yoluyla edinilmesi sorunu Freud tarafından kısa bir süre sonra *Giriş Konferansları*'nın 23. Konferansında (1916-17), *P. F. L.*, 1, 406-9 ve "Kurt Adam" olgu öyküsünde (1918b) tartışılacaktır, *P. F. L.*, 9, 336.]

VII. BİLİNÇDİŞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YALNIZCA düş yaşamı ve aktarım nevrozları bilginizi kullandığımız sürece bundan önceki tartışmalarda toparladıklarımız olasılıkla *Bd.* hakkında söyleyebileceğimiz her şeyi içerir. Elbette bu fazla bir bilgi değildir ve bazı noktalarda belirsizlik ve karmaşa izlenimi verir; her şeyin ötesinde *Bd.*ni daha önceden bildiğimiz herhangi bir bağlamla ilişkilendirme ya da ona dahil etme olanağı sağlamaz. Bize, bilmecemsi *Bd.*na ulaşmamızı sağlayacak ve deyim yerindeyse onu somutlaştıracak kavramları vermeyi vaat eden tek şey narsisistik psikonevrozlar olarak adlandırdığımız hastalıklardan birinin çözümlemesidir.

Abraham'ın —bu vicdanlı yazarın benim teşvikime atfettiği— bir çalışmasının basımından (1908) bu yana Kraepelin'in "erken bunama"sına (Bleuler'in "şizofreni"si) ilişkin nitelendirmemizi Ego'yla nesne arasındaki karşısavla ilişkili konumu üzerine oturtmaya çalıştık. Aktarım nevrozlarında (anksiyete histerisi, konversiyon histerisi ve takıntılı nevroz) bu karşısava özel bir önem katacak hiçbir şey yoktu. Aslında nesneyle ilgili engellemenin nevrozun başlangıcını geliştirdiğini ve nevrozun gerçek nesneden vazgeçilmesini içerdiğini biliyorduk; gerçek nesneden geri çekilen libidonun önce düşlemlenmiş bir nesneye ve sonra da bastırılmış olana yöneldiğini de (içe dönme) biliyorduk.⁵⁵ Ama bu bozukluklarda nesne yükü genelde büyük bir enerjiyle korunur ve bastırma sürecinin daha ayrıntılı incelenmesi bizi bastırmaya rağmen —ya da daha doğrusu bastırmanın sonucu olarak— nesne yükünün *Bd.* sisteminde devam ettiğini varsaymak zorunda bırakmıştır. [Bkz. s. 144.] Aslında bu bozukluklarda sağaltımsal

⁵⁵[Süreç, Freud'un "Nevroz Başlangıcı Türleri" (1912c) üzerine makalesinin (a) Kesiminde ayrıntılı olarak anlatılmıştır, *P. F. L.*, 10, 119-21]

amaçla yararlandığımız aktarım kapasitesi zarar görmemiş bir nesne yükünü düşündürür.

Öte yandan şizofrenide bastırma sürecinden sonra geri çekilmiş olan libidonun yeni bir nesne aramadığını ama Ego'ya geri çekildiğini varsaymaya yöneltildik; yani burada nesne yüklerinin terk edildiğini ve ilkel bir nesnesiz narsisizm durumunun tekrar kurulduğunu. Bu hastaların (hastalıklı sürecin yayıldığı kadarıyla) aktarım konusundaki yetersizlikleri, bunun sonucunda sağaltımsal çabalar için erişilmez oluşları, dış dünyayı tipik reddedişleri, kendi Ego'larının bir aşırı yük belirtilerinin ortaya çıkışı, tam bir kayıtsızlık şeklindeki nihai sonuç — tüm bu klinik özellikler onların nesne yüklerinin terk edilmiş olduğu varsayımına tam anlamıyla uyar görünür. İki ruhsal sürecin birbirleriyle ilişkilerine gelince tüm gözlemciler ruhçözümlemesi tarafından aktarım nevrozlarında yalnızca *Bd.*nda mevcut olarak gösterilebilenin büyük bir bölümünün şizofrenide bilinçli olarak gösterilmesi gerçeğiyle sarsılmışlardır. Ama başlangıçta Ego-nesne ilişkisi ile bilincin ilişkileri arasında anlaşılır bir bağlantı kuramamıştık.

Aradığımız şey kendisini aşağıdaki beklenmedik yoldan gösterecekmiş gibi görünüyor. Şizofrenlerde —özellikle son derece öğretici olan başlangıç evrelerinde— *konuşmada* bazıları belli bir bakış açısından değerlendirilmeyi hak eden bir dizi değişiklik gözlemledik. Hasta sıklıkla kendisini ifade etme biçimine "doğallıktan yoksun" ve "fazla nazik" hale gelen garip bir özen gösterir. Cümlelerinin kuruluşu onları hastanın açıklamalarının anlamsız görünmesine yol açacak kadar anlaşılmaz kılan tuhaf bir düzensizliğe uğrar. Bu açıklamaların içeriğinde sıklıkla bedensel organlara göndermeler ya da sinir'lenmeler öne çıkarılır. Buna, histerinin yerine-geçen oluşumları ya da takıntılı nevrozla kıyaslanabilecek bu tür şizofreni belirtilerinde yerine-geçenle bastırılmış malzeme arasındaki ilişkinin bu iki nevroz biçiminde bizi şaşırtacak olan tuhaflıklar sergilediği eklenebilir.

Viyanalı Dr. Victor Tausk şizofreninin başlangıç evrelerinde bir kadın hastada yapmış olduğu ve özellikle hastanın kendi sözlerini kendine açıklamaya hazır oluşu nedeniyle değerli olan bazı gözlemleri

kullanmam için bana vermiştir.⁵⁶ İleri sürmek istediğim düşünceyi şekillendirmek için onun iki örneğini alacağım ve her gözlemcinin bu türden pek çok malzemeyi kolaylıkla üretebileceğine hiç kuşku yok.

Tausk'un bir hastası olan, sevgilisiyle bir kavganın ardından kliniğe getirilen bir kız *gözlerinin doğru durmadığından, çarpık olduğundan* yakınıyordu. Bunu tutarlı bir dille sevgilisine karşı bir dizi suçlama ileri sürerek açıkladı. "Artık onu hiç anlayamıyor, her keresinde farklı görünüyordu; iki yüzlü biri, göz çarpıtıcısıydı,⁵⁷ gözlerini çarpıtmıştı; artık çarpık gözlüydü; bunlar artık kendi gözleri değildi; artık dünyayı farklı gözlerle görecekti."

Hastanın kendi anlaşılmaz ifadesi üzerine yorumları bir çözümleme değeri taşır çünkü genellikle anlaşılabilir bir biçimde dışa vurulan ifadenin karşılığını içerirler. Aynı zamanda şizofrenik sözcük oluşumunun anlam ve başlangıcına ışık tutarlar. Bu örnekte hastanın bedensel bir organla (göz) ilişkisinin [düşüncelerinin] tüm içeriği sunmayı üzerine aldığı noktasını vurgulama konusunda Tausk'a katılıyorum. Burada şizofrenik ifade hastalık hastası bir özellik sergiler: "*organ dili*" haline gelmiştir.⁵⁸

Aynı hastanın ikinci bir aktarımı aşağıdaki gibiydi: "Kilisede duruyordu. Aniden bir silkinme duyumsadı; *sanki birisi ona bir duruş veriyormuş, belli bir duruşa sokuluyormuş gibi duruşunu değiştirmek zorunda kalmıştı.*

Şimdi bunun sevgilisine yönelik bir dizi yeni suçlamayla çözümlemesi geldi. "Sıradandı, kendisinin doğuştan zarif olmasına karşın onu da sıradan yapmıştı. Kendisinin ondan olduğunu düşünmesini sağlayarak onu kendisine benzetmişti; artık onun gibi olmuştu çünkü ona benzerse daha iyi olacağını düşünmüştü. *Durumu hakkında yanlış bir izlenim vermişti;*" (özdeşleştirme yoluyla) "artık tıpkı onun gibiydi, *onu yanlış bir duruma sokmuştu*".

⁵⁶[Aynı hastayla ilgili bir makale daha sonra Tausk tarafından yayımlanmıştır (1919).]

⁵⁷[Almanca "*Augenverdreher*" sözcüğü mecazi olarak "hilekâr" anlamını taşır.]

⁵⁸[Freud'un, narsisizm üzerine makalesinde (1914c) hastalık hastalığı üzerine tartışmasına bkz., yukarıda s. 73 v.s.]

Tausk, fiziksel "duruşunu değiştirme" hareketinin "onu yanlış bir duruma sokma" sözcüklerini ve sevgilisiyle özdeşleşmesini anlattığını belirtir. Tüm düşünce dizisinde içeriği bedensel bir sınır'lenme (ya da daha doğrusu onun bir duyumsaması) olan ögenin egemen olduğuna bir kez daha dikkat çekerim. Dahası histerik bir kadın ilk örnekte gözlerini *gerçekten* kasılma şeklinde çarpıtır ve ikinci örnekte bunu yapma *itkisi* ya da bunu yapma *duygusu* taşıma yerine gerçek silkinmeler verirdi; iki örnekte de eşlik eden bilinçli düşünceler taşımaz ve sonradan bu türden düşünceleri ifade de edemezdi.

O halde, bu iki gözlem hastalık hastası konuşması ya da "beden dili" olarak adlandırdığımız şeyi destekler. Ama bize daha önemli gibi görünen şey sayısız örneklerine (örneğin, Bleuler'in monografisinde [1911] derlenen olgularda) sahip olduğumuz ve kesin bir formüle indirgenebilecek olan başka bir şeye de işaret etmelidir. Şizofrenide *sözcükler* gizli düş düşüncelerinde düş imgelerini oluşturanla aynı sürece —*birincil ruhsal süreç* olarak adlandırdığımıza— maruz kalırlar. Yoğunlaştırmaya uğrarlar ve yerdeğiştirme yoluyla yüklerini tümüyle birbirlerine aktarırlar. Süreç o denli ileri gidebilir ki, sayısız bağlantıları nedeniyle özel olarak uygunsa, tek bir sözcük tüm düşünce dizisinin temsilini üstlenir.⁵⁹ Bleuler, Jung ve öğrencilerinin çalışmaları bu savı destekleyen bir miktar malzeme sunar.⁶⁰

Bu tür izlenimlerden bir sonuç çıkarmadan önce bir yandan şizofrenideki ve öte yandan da histeri ve takıntılı nevrozlardaki yerine geçen oluşumları arasındaki farkların —ince olmakla birlikte yine de tuhaf bir izlenim veren farklar— üzerinde biraz daha duralım. Şu anda gözlediğim bir hasta, yüzündeki derinin kötü durumu nedeniyle kendisine yaşamın tüm ilgilerinden geri çekilme izni vermiştir. Yüzünde herkesin dikkatini çeken siyah noktalar ve derin oyuklar olduğunu

⁵⁹[*Düşlerin Yorumu* (1900a), VII. (E) Bölüm, *P. F. L.*, 4, 753-5.]

⁶⁰Düş-işlemi de zaman zaman sözcüklere şeyler gibi davranır ve böylelikle son derece benzer "şizofrenik" ifadeler ya da yeni sözcükler yaratır. [Bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900a), VI. (A) Bölüm, aynı yayın, 4, 403 v. s. Ancak, düşlerde olup bitenlerle şizofrenidekiler arasındaki bir ayrım "Düşler Kuramına Metapsikolojik Bir Ek" de çizilmiştir, aşağıda 229-30.]

belirtir. Çözümleme iğdiş edilme karmaşasının cildi üzerinde sergilenmekte olduğunu gösterir. Başlangıçta bu siyah noktalarla amansız bir biçimde mücadele etmişti ve onları sıkmak kendisine büyük bir doyum veriyordu çünkü söylediğine göre böyle yaptığında bir şey fışkırıyordu. Sonra ne zaman bir siyah noktadan kurtulsa derin bir boşluğun ortaya çıktığını düşünmeye başladı ve kendisini en şiddetli biçimde, "eliyle sürekli oynayarak" derisini sonsuza dek mahvetmekle suçladı. Siyah noktaların içini boşaltmanın onun için mastürbasyonun bir yerine-geçeni olduğu açıktır. Bundan sonra kendi hatası nedeniyle ortaya çıkan boşluk dışı cinsel organıdır, yani mastürbasyon yapmasıyla ortaya çıkan iğdiş edilme tehdidinin (ya da bu tehdidi temsil eden düşlemin) yerine getirilmesi. Hastalık hastası niteliğine karşın bu yerine-geçen oluşumu önemli ölçüde histerik bir konversiyona benzer; farkın nerede olduğunu söylemeden önce bile burada başka bir şeyin sürüp gidiyor olması gerektiği, bu türden bir yerine-geçen oluşumunun histeriye mal edilemeyeceği şeklinde bir duyguya sahibiz. Bir deri gözeneği gibi minik bir boşluğun histerik tarafından, aksi durumda bir boşluk içeren düşünülebilecek her nesneyle kıyaslamaya hazır olduğu, vajina simgesi olarak kullanılması oldukça güç olur. Bunun yanı sıra, bu küçük boşlukların çokluğunun kişinin onları dışı cinsel organı için bir yerine-geçen olarak kullanmaktan alıkoymasını bekleriz. Aynı şey birkaç yıl önce Tausk tarafından Viyana Ruhçözümlemesi Birliğine bildirilen genç hasta olgusuna da uyar. Bu hasta diğer yönlerden tıpkı takıntılı nevrozdan yakınıyormuş gibi davrandı: yıkanıp giyinmesi saatleri alıyordu v.b. Ancak hiçbir direnç göstermeden ket vurmalarının anlamını verebilmesi dikkat çekiciydi. Örneğin çoraplarını giyerken örgüdeki ilmikleri yani delikleri sökmesi gerektiği düşüncesiyle rahatsız oluyordu ve ona göre her delik dışı cinsel organı açıklığının bir simgesiydi. Yine, bu da bir takıntılı nevrotiğe atfedemeyeceğimiz bir şeydir. Reitler (1913) yine çoraplarını giymesinin uzun zaman almasından yakınan ikinci türden bir hastayı gözlemledi; bu adam, dirençlerini yendikten sonra ayağının penisi simgelediğini, çorap giymenin bir mastürbasyon eylemi anlamına

geldiği ve kısmen mastürbasyon tablosunu tamamlamak için kısmen de bu eylemi bozmak için çorabı giyip çıkarmaya devam etmesi gerektiği açıklamasını buldu.

Eğer şizofrenide yerine-geçen oluşumuna ve belirtiyeye tuhaflık özelliğini verenin ne olduğunu kendimize sorarsak er geç bunun sözcüklerle ilgili olanın şeylerle ilgili olana ağır basması olduğunu anlamaya başlarız. Olayların oluşu açısından, bir siyah noktayı sıkamakla penisten bir boşalma arasında çok hafif bir benzerlik ve derinin sayısız basit gözeneği ile vajina arasında ise çok daha az bir benzerlik vardır; ama ilkinde her iki örnekte de bir "fıskırma" söz konusuysa ikincisinde kinik "delik deliktir" deyişi sözel olarak doğrudur. Yerine-geçeni belirleyen şey sözü edilen şeyler arasındaki benzerlik değil ama onları ifade etmede kullanılan sözcüklerin aynı oluşudur. İkisi —sözcük ve şey— çakışmadığında şizofrenideki yerine-geçenler oluşumu aktarım nevrozlarındaki yerine-geçenler oluşumundan uzaklaşır.

Şimdi bu buluşu şizofrenide nesne yüklerinden vazgeçildiği varsayımının yanına koyarsak nesnenin *sözcük*-sunumları yükünün korunduğunu ekleyerek savı değiştirmek zorunda kalırız. Nesnenin bilinçli sunumu⁶¹ olarak adlandırdığımız *şey* şimdi *sözcüğün* sunumu ve *şeyin* sunumu olarak ikiye ayrılabilir; ikincisi, şeyin doğrudan anı imgelerinin değilse de en azından bunlardan türemiş olan daha uzak anı izlerinin yükünü içerir. Öyle görünüyor ki şimdi bilinçli ve bilinçdışı sunum arasındaki farkın ne olduğunu birdenbire anladık [bkz. s. 174.]. Bizim düşünmüş olduğumuz gibi aynı içeriğin değişik ruhsal yerlerdeki farklı kayıtları ya da aynı yerdeki yükün farklı işlev-

⁶¹[“*Vorstellung*”. Bu sözcük yukarıda genellikle “düşünce” olarak çevrilmiştir. (Bkz. yukarıda s. 172 n. 12.) Bu noktadan başlayarak makalenin sonuna dek “*Vorstellung*” değişmez bir biçimde “sunum” olarak çevrilmiştir; aynı kökten gelen “sözcük-sunum” da öyle. Bu terimlere başka göndermeler için bkz: “Yas ve Melankoli” (1917e), aşağıda s. 256, *Düşlerin Yorumu* (1900a) VI. (A) Bölüm, *P. F. L.*, 4, 403 ve espriler üzerine kitabın (1905c) IV. Bölümü, aynı yayın, 6, 167-8. — Kuşkusuz “sözcük-sunumları” ile “şey-sunumları” arasındaki ayrım Freud’un afaziler üzerine çalışmasından doğar ve bu sorun, belli ölçüde farklı terminolojiyle de olsa, konu üzerine monografisinde (1891b) tartışılmıştır. O çalışmadaki ilgili bölüm aşağıda Ek C. de çevrilmiştir (s. 209).]

sel durumları da değildir; ama bilinçdışı sunum yalnızca şeyin sunumu iken bilinçli sunum şeye ek olarak ona ait sözcüğün sunumunu kapsar. *Bd.* sistemi nesnelerin şey yüklerini, ilk ve gerçek nesne yüklerini içerir. *Bö.* sistemi bu şey sunumunun kendisine karşılık gelen sözcük sunumlarıyla bağlanarak aşırı yüklenmesiyle meydana gelir. Daha üst düzey bir örgütlenmeye yol açan ve birincil süreci *Bö.*nde egemen olan ikincil sürecin izlemesine olanak sağlayan şeyin bu aşırı yükler olduğunu düşünebiliriz. Bu noktada yine, aktarım nevrozlarında bastırmanın reddedilmiş olan sunumlardan esirgediği şeyin tam olarak ne olduğunu belirleyecek bir konumdayız [s. 179]: sunumdan, nesneye ilişik kalacak olan sözcüklere çevrilmeyi esirger. Sözcüklere dökülmemiş bir sunum ya da aşırı yüklenmemiş bir ruhsal eylem bundan sonra bir bastırma halinde *Bd.*nda kalır.

Bugün şizofreninin en çarpıcı özelliklerinden birini anlamamızı sağlayan içgörüye ne kadar uzun zaman önce sahip olduğumuza dikkat çekmek isterim. 1900’de basılmış olan *Düşlerin Yorumu*’nun son bir iki sayfasında düşünce süreçlerinin, yani nispeten algıdan uzak yük eylemlerinin, kendi içlerinde niteliksiz ve bilinçdışı oldukları ve bilinçli hale gelme özelliklerini yalnızca *sözcüklerin* algı kalıntılarına bağlanarak kazandıkları görüşü geliştirilmişti.⁶² Ama tıpkı şey sunumları gibi sözcük sunumları da duyu algılarından türemiştir; dolayısıyla bu noktada neden nesne sunumlarının kendi algısal kalıntıları *aracılığıyla* bilinçli hale gelemedikleri sorusu sorulabilir. Ancak olasılıkla düşünce, sistemlerde ilk algısal kalıntılardan o kadar uzağa gider ki artık bu kalıntıların niteliklerinden hiçbirini korumaz ve bilinçli hale gelmesi için yeni niteliklerle desteklenmesi gerekir. Dahası, yükler yalnızca nesne sunumları arasındaki ilişkileri temsil ettikleri ve bu nedenle algılardan hiçbir nitelik almadıkları zaman bile

⁶²[*Düşlerin Yorumu* (1900a), *P. F. L.*, 4, 778-9. Ayrıca aynı yayın 729-30’a bkz. Bu sav (yayımlanmamış olmasına karşın) aslında Freud tarafından daha öncesinde, 1895 “Proje”sinde (1950a III. bölümün 1. Kesiminin başlarında) ileri sürülmüştü. Daha yakın zamanda ise “Zihinsel İşleyişin İki İlkesi” üzerine makalesinde (1911b) değinilmiştir, bkz yukarıda s. 37.]

sözcüklerle bağlanmış olmalarıyla nitelik bulabilirler. Yalnızca sözcükler aracılığıyla anlaşılır hale gelen bu tür ilişkiler düşünce süreçlerimizin önemli bir kesimini oluştururlar. Görebildiğimiz gibi, sözcük sunumlarına bağlanmak henüz bilinçli hale gelmekle aynı şey değildir ama yalnızca bilinçli hale gelmeyi olası kılar; dolayısıyla *Bö.* sisteminin ve yalnızca o sistemin özelliğidir.⁶³ Ancak bu tartışmalarla gerçek konumuzdan uzaklaştık ve kendimizi, haklı nedenlerle ayrı bir incelemeye sakladığımız, bilinçöncesi ve bilinçle ilgili sorunlara dalmış bulduk.⁶⁴

Bd.'nin genel bir kavrayışı için vazgeçilmez görüldüğünden bu çalışmada yalnızca değinip geçtiğimiz şizofreniye gelince; aklımıza, burada bastırma olarak adlandırılan sürecin aktarım nevrozlarında gerçekleşen bastırmayla ortak bir yanı olup olmadığı konusunda bir kuşku düşer. Bastırmanın *Bd.* ve *Bö.* (ya da *B.*) sistemleri arasında meydana gelen bir süreç olduğu ve bir şeyi bilinçten uzak tutmakla sonuçlandığı formülünün [s. 143] en azından erken bunama ve diğer narsisistik bozuklukları da içerebilmesi için değiştirilmesi gerekir. Ama Ego'nun kendisini bilinçli yükün geri çekilmesinde ifade eden kaçma girişimi yine de [iki nevroz türünün] ortak bir etmen olarak kalır. En yüzeysel düşünce bile bu kaçma girişiminin, Ego'nun bu kaçışının, narsisistik nevrozlarda ne kadar kökten ve derinlemesine işleme konduğunu gösterir.

Eğer şizofrenide bu kaçış içgüdüsel yükün bilinçdışı nesne-sunumunu temsil eden noktalardan geri çekilmesini içeriyorsa bu nesne sunumunun *Bö.* sistemine ait kesiminin —yani ona karşılık gelen sözcük-sunumlarının— tam tersine daha yoğun bir yük alması tuhaf görünebilir. Bunun yerine, bilinçöncesi kesim olduğu için, sözcük-sunumunun ilk bastırma darbesine katlanması gerekeceğini ve bastırmanın bilinçdışı şey sunumlarına dek ilerlemesinden sonra

⁶³[Freud, *Ego ve İd*'in (1923b) II. Bölümünün başlarında bu konuyu tekrar ele alır, bkz. aşağıda s. 346.]

⁶⁴[Öyle görünüyor ki bu bilinç üzerine yayımlanmamış makaleye bir diğer göndermedir. Aşağıda s. 346'ya bkz.]

tümüyle yüklenemez hale geleceğini bekleyebilirdik. Bunun anlaşılmasının güç olduğu doğrudur. Sözcük sunumu yükünün bastırma eyleminin parçası olmadığı ama şizofrenin klinik tablosunda dikkat çekici bir biçimde egemen olan iyileşme ya da sağaltım girişimlerinin ilkinin temsil ettiği ortaya çıkar.⁶⁵ Bu çabalar yitik nesneyi yeniden kazanmaya yöneliktir ve bu amaca ulaşmak için nesneye sözel kesimi *üzerinden* ulaşan bir yola koyulmaları ama sonra kendilerini şeyler yerine sözcüklerle yetinmek zorunda kalmış olarak bulmaları pekâlâ olasıdır. Zihinsel etkinliğimizin iki zıt doğrultuda hareket ettiği bilinen bir gerçektir: ya içgüdülerden başlar ve *Bd.* sistemi yoluyla bilinçli düşünce etkinliğine geçer: ya da dışarıdan bir kışkırtmayla başlayarak, Ego ve nesnelerin *Bd.* yüklerine ulaşana dek *B.* ve *Bö.* sistemlerinden geçer. Gerçekleşmiş olan bastırmaya karşın bu ikinci yol geçilebilir durumda kalmalıdır ve nevrozun nesnelerini yeniden kazanmak için gerçekleştirdiği çabalara belli ölçüde açıktır. Soyut düşündüğümüzde sözcüklerin bilinçdışı şey sunumlarıyla ilişkilerini gözden kaçırabileceğimiz tehlikesi söz konusudur ve o zaman felsefeye uygun düşünme biçimimizin ifade içeriğinin şizofrenlerdeki işleyiş biçimine istenmeyen bir benzerlik kazanmaya başladığı itiraf edilmelidir.⁶⁶ Öte yandan, somut şeylere soyutmuşlar gibi davrandığını söyleyerek şizofrenin düşünce biçimini nitelendirmeye yönelik bir girişimde bulunabiliriz.

Eğer *Bd.*'nin doğasının doğru bir değerlendirmesini yapmış ve bilinçdışı bir sunumla bilinçöncesi bir sunum arasındaki farkı doğru olarak tanımlamışsak o zaman araştırmalarımız kaçınılmaz olarak bizi pek çok diğer noktadan bu aynı içgörü parçasına geri getirir.

⁶⁵[Freud'un Schreber çözümlemesinin (1911c) III. Bölümüne bkz., *P. F. L.*, 9, 209-10 ve 216. Yine, iyileşme doğrultusunda şizofrenik bir girişinden aşağıda s. 231'de söz edilmektedir.]

⁶⁶[Freud, *Totem ve Tabu*'nun (1912-13) ikinci denemesinde bu noktaya zaten değinmişti, *P. F. L.*, 13, 130.]

EK A

FREUD VE EWALD HERING

DR. JONES'DAN (1953, 244) öğrendiğimize göre genç adama Prag'da kendisinin asistanlığı görevini önermiş olan fizyolog Ewald Hering (1834-1918) Freud'un Viyana'daki ustalarından biriydi; olasılıkla bu olay Freud'un hâlâ Brücke'nin Fizyoloji Enstitüsünde çalışmakta olduğu dönemde yani 1882 yılındaydı; Hering ordinaryüs profesör olarak Prag'a 1870'de gitti. Ernst Kris'in (1956) dikkat çektiği gibi, yaklaşık kırk yıl sonrasına ait bir olay Hering'in etkisinin Freud'un bilinçdışı üzerine görüşlerine katkıda bulunmuş olabileceğini düşündürür. (Bkz. yukarıda s. 158.)¹ 1880'de Samuel Butler *Bilinçdışı Bellek* adlı çalışmasını yayımladı. Bu çalışma 1870'de Hering'in verdiği ve Butler'in tam bir görüş birliği içinde olduğu konferansın, "Über das Gedächtnis als eine allgemeine Funktion der organisierten Materie"nin ("Örgütlenmiş Maddenin Evrensel Bir İşlevi Olarak Bellek Üzerine") bir çevirisini de içeriyordu. Israel Levine'in *Bilinçdışı* adlı bir kitabı İngiltere'de, 1923 de yayımlandı ve Anna Freud'un yaptığı Almanca çevirisi 1926'da çıktı. Ancak kitabın Samuel Butler'i ele alan bir bölümü (1. Bölüm, 13. Kesim) bizzat Freud tarafından çevrilmişti. Hering'in konferansına değinmesine karşın yazar Levine, Hering'den çok Butler'le ilgiliydi ve Freud bu bağlamda (Almanca çevirinin 34. sayfasına) aşağıdaki gibi bir dipnot ekledi:

"Hering'in bu konferansını bilen ve onu bir başyapıt olarak değerlendiren Alman okur kuşkusuz Butler'ın ona dayandırdığı düşünceleri ön plana çıkarmaya eğilimli olmayacaktır. Dahası Her-

¹[*Haz İlkesinin Ötesinde*'de (1920g) yer alan Ewald Hering'e bir diğer gönderme onun düşüncelerinin Freud'un içgüdülerin ikilik felsefesine göre sınıflandırılması kuramına da katkıda bulunmuş olduğunu düşündürür. Bkz. aşağıda s. 311.]

ing’de ruhbilime bilinçdışı zihinsel etkinliğin varlığını kabul etme hakkını veren bazı geçerli ifadeler bulunur: ‘Eğer ipliklerini yalnızca bilince uzandıkları kadarıyla izlemeye gönüllüysek binlerce karmaşıklığıyla iç yaşamımızın örgüsünü sökmeyi kim umabilir ki?... Bilinçli bir algının eşlik ettiği bir halkada son bulan bu türden bilinçdışı maddi sinir süreçleri gibi zincirler "bilinçdışı düşünce dizileri" ve "bilinçdışı çıkarsamalar" olarak tanımlanmıştır ve ruhbiliminin bakış açısından bu haklı kılınabilir. Çünkü eğer ruhbilimi aklın bilinçdışı durumlarını ele almayı reddederse akıl sıklıkla ruhbilimin parmaklarının arasından kayıp gider.’ [Hering, 1870, 11 ve 13.]”

EK B

PSİKO-FİZİKSEL KOŞUTLUK

[FREUD'UN akılla sinir sistemi arasındaki ilişki üzerine daha önceki görüşlerinin büyük ölçüde Hughlings Jackson'dan etkilendiği yukarıda belirtilmişti (s. 159). Afazi üzerine monografisinden (1891b, 56-8) alınan aşağıdaki parça bunu net olarak gösterir. Gizli anılar üzerine son cümleleri Freud'un daha sonraki konumuyla karşılaştırmak özel olarak öğreticidir. Terminoloji bütünlüğünü korumak için yeni bir çeviri yapılmıştır.]

Konudan bu ayrılıştan sonra afazi üzerine değerlendirmemize dönüyoruz. Meynert'in öğretileri temelinde, konuşma aygıtının hücrelerinde sözcük sunumlarını içeren farklı beyin kabuğu merkezlerinden oluştuğu, bu merkezlerin işlevsiz bir kabuksu bölgeyle ayrıldığı ve beyaz liflerle (çağrışımsal demetler) birbirine bağlandığı kuramının geliştiğini anımsayabiliriz. Sinir hücrelerinde sunumları kapsayan böylesi bir savın doğru kabul edilebilir olup olamayacağı sorusu sorulabilir. Benim görüşüm olumsuzdur.

Tıbbın eski dönemlerindeki eğilim, ruhbilimsel terminolojinin onları tanımladığı şekliyle, tüm zihinsel yetileri beynin belli bölgeleriyle sınırlandırmaktı. Dolayısıyla Wernicke bunun tam tersine yalnızca en basit ruhsal öğelerin, farklı duyusal sunumların yerinin —izlenimi alan dış sinirin merkezdeki ucu— doğru olarak saptanabileceğini açıkladığında büyük bir ilerleme olarak görülmesi kaçınılmazdı. Ama yerini saptamaya çalıştığımız ister karmaşık bir kavram, ister tam bir zihinsel etkinlik ya da ruhsal bir öge olsun ilkede aynı hatayı yapıyor olmaz mıyız? Tüm uzanımı boyunca tümüyle fizyolojik bir yapı olmuş ve tümüyle fizyolojik değişikliklere uğramış bir sinir lifini alıp ucunu aklın alanına sokmak ve bu ucu bir sunum ya

da mnemik bir imgeyle donatmak doğru mudur? Eğer "istenç", "zekâ" ve benzeri şeyler fizyolojik dünyadaki son derece karmaşık durumların geldiği ruhbilimsel teknik terimler olarak kabul ediliyorsa bundan sonrasında "basit bir duyusal sunum"un aynı türden bir teknik terimden farklı bir şey olduğundan emin olabilir miyiz?

Sinir sistemindeki fizyolojik olaylar zincirinin ruhsal olaylarla rastlantısal bir bağlantıyı ifade etmiyor olması olasıdır. Fizyolojik olaylar ruhsal olanlar başlar başlamaz son bulmaz; tam tersine fizyolojik zincir devam eder. Olup biten şey yalnızca belli bir andan sonra halkalarının her birinin (ya da bázılarının) kendisine karşılık gelen ruhsal bir görüngüsü olmasıdır. Buna göre, ruhsal olan fizyolojik olana paralel bir süreçtir — "bağımlı bir eşlikçi".¹

Burada görüşlerini tartıştığım insanları bu sıçrayışı gerçekleştirmek ve bilimsel yaklaşım açılarında düşünmeden değiştirmekle [yani fizyolojikten ruhbilimsele] suçlayamayacağımı gayet iyi biliyorum. Açıkça, duyusal uyarılmaya eşlik eden sinir liflerinin fizyolojik değişiminin merkezi sinir hücresinde bir diğer değişiklik yarattığı ve bu ikinci değişikliğin "sunum"un fizyolojik korelasyonu haline geldiğinden başka bir şeyi kast etmiyorlar. Sunumlarla ilgili olarak, henüz fizyolojik bir nitelemesine ulaşılammış ve bilinmez olan değişimler hakkında söyleyebileceklerinden çok daha fazlasını söyleyebildiklerinden sunumun sinir hücresinde yerleşik olduğu şeklindeki eliptik açıklamadan yararlanırlar. Ancak olayları bu şekilde koymak birbirlerine benzemesi gerekmeyen iki şey arasında bir karmaşaya yol açar. Ruhbilimde basit bir sunum bizler için diğer sunumlarla bağlantıları sayesinde kesin olarak ayırt edebildiğimiz temel bir şeydir. Bu, bizleri sunumun fizyolojik korelasyonunun da —yani, merkezde son bulan uyarılmış sinir lifinden kaynaklanan değişim —belli bir noktaya yerleştirilebilecek basit bir şey olduğunu varsaymaya yöneltir. Kuşkusuz bu türden bir benzerlik kurmak

¹[Özgün metinde İngilizce. Deyim Hughlings Jackson'dan alınmıştır.]

tümüyle yanlıştır; değişimin özellikleri kendi başına ve ruhbilimsel karşılığından bağımsız olarak belirlenmelidir.²

O halde, basit sunumun ya da yinelendiğinde aynı sunumun fizyolojik karşılığı nedir? Açıkça, durağan değil ama süreç doğasında bir şeydir. Bu süreç yer belirlemeye izin verir. Beyin kabuğundaki belli bir noktadan başlar ve buradan tüm beyin kabuğuna ya da belli bölgelere yayılır. Bu süreç tamamlandığında etkilemiş olduğu beyin kabuğunda bir değişiklik —anımsama olasılığı— bırakır. Bu değişikliğe karşılık gelen ruhsal bir şey olup olmadığı oldukça kuşkuludur. Ruhbilimsel bakış açısından bilincimiz "gizli mnemik imge" adını haklı kılacak türden bir şey göstermez. Ama ne zaman beyin kabuğunun aynı durumuna yol açılrsa ruhsal yön bir kez daha mnemik bir imge olarak ortaya çıkar...

²[Huglins Jackson, konuşma sürecinde fizikselle ruhsal olan arasındaki bu türden bir kargaşaya karşı en vurgulu uyanda bulunmuştur. "Tüm sinir sistemi hastalıkları araştırmalarımızda alt merkezlerde fiziksel durumlar olan şeylerin üst merkezlerinde ruhsal durumlara dönüştüğü; örneğin duyuşal sınırların titreşimlerinin uyarılmalar haline geldiği ya da bir düşüncenin şu ya da bu biçimde bir devinim ürettiği safsatası karşısında tetikte olmalıyız." (1878, 306.)]

EK C

SÖZCÜKLER VE NESNELER

[ÖYLE görünüyor ki Freud'un "Bilinçdışı" üzerine makalesinin son bölümünün kökleri afazi üzerine daha önceki monografisindedir (1891b). Bu nedenle kendi içinde izlenmesi zor olmasına karşın yine de Freud'un daha sonraki bazı görüşlerinin altında yatan varsayımlara ışık tutan o çalışmadan bir parçayı buraya almak yararlı olabilir. Parça Freud'u on dokuzuncu yüzyıl sonlarının "akademik" ruhbilim teknik diliyle konuşma şeklinde son derece alışılmadık konumda göstermesi açısından da ilginçtir. Buraya alınan parça Freud'un "konuşma aygıtı" olarak tanımladığı nörolojik işlevin varsayımsal bir çizimine yöneltilmiş olan yıkıcı ve yapıcı anatomik ve fizyolojik bir tartışma dizisinden sonra yer alır. Ancak Freud'un burada kullandığıyla "Bilinçdışı"nda kullandığı terminoloji arasında önemli ve belki de kafa karıştıran bir fark olduğu belirtilmelidir. Burada "nesne sunumu" olarak adlandırdığı şey "şey sunumu" ile "sözcük sunumu"nun bir araya gelmesinden oluşmuş bir yapıyı belirtir.—*Afazi* bölümünde hiçbir ad verilmemiş olan bir yapı. Yayınlanmış olan metin terminolojik nedenlerle bu amaca uygun olmadığından özel bir çeviri yapılmıştır. "Bilinçdışı"nın son bölümünde olduğu gibi burada da Almanca "*Vorstellung*"un karşılığı olarak her zaman "sunum" sözcüğünü kullanırken Almanca "*Bild*"in karşılığı "imge"dir. Parça özgün Almanca basımın 74 ve 81 sayfaları arasında yer alır.]

Şimdi konuşma bozukluklarını bu şekilde oluşturulmuş bir konuşma aygıtı temelleri üzerinde açıklamak için hangi savlara gerek olduğu üzerinde düşünmeyi öneriyorum — bir başka deyişle konuşma bozukluklarının incelenmesi bu aygıtın işleyişi hakkında bize ne öğretir. Bunu yaparken sorunun ruhbilimsel ve anatomik yönlerini öğrendiğince ayrı tutacağım.

Ruhbilimin bakış açısından konuşma işlevi birimi işitsel, görsel ve devinimsel öğelerden oluşmuş bir bileşim olduğu kanıtlanan bileşik bir sunum, "sözcük"tür. Bu bileşime ilişkin bilgimizi konuşma aygıtının bedensel doku bozukluklarında bileşimi oluşturan çizgilerde bir konuşma parçalanması yer aldığını gösteren patolojiye borçluyuz. Dolayısıyla sözcük sunumunun bu öğelerinden birinin yokluğunun rahatsızlığın yerini saptamamızı sağlayacak en önemli gösterge olduğunu bulmayı umarız. Sözcük sunumunun genelde dört ögesi ayırt edilir: "ses imgesi", "görsel harf imgesi", "motor konuşma imgesi" ve "motor yazma imgesi". Ancak çeşitli konuşma etkinliklerinden her birinde yer alan olası çağrışım sürecine girildiğinde bu bileşimin çok daha karmaşık olduğu ortaya çıkar:

(1) *Konuşmayı* "bir sözcüğün ses imgesi"ni "bir sözcüğün canlanması duygusu"yla birleştirerek öğreniriz.¹ Konuştuktan sonra bir "motor konuşma sunumu"na da (konuşma organlarından merkeze doğru uyarılmalar) sahip oluruz; böylece motor açısından "sözcük" bizler için iki katlı belirlenmiştir. Öyle görünüyor ki ilkinin —canlandırıcı sözcük sunumu— iki belirleyici ögesi ruhbilimsel bakış açısından en düşük değeri taşır; aslında ruhsal bir etmen olarak ortaya çıkışı bile tartışma götürebilir. Konuşmadan sonra buna ek olarak konuşulan sözcüğün bir "ses imge"sini alırız. Konuşma gücümüzü çok büyük ölçüde geliştirdiğimiz sürece bu ikinci ses imgesinin ilkiyle aynı olması gerekmez yalnızca onunla ilişkilidir.² Konuşma gelişiminin bu evresinde —yani ilk çocuklukta— kendi oluşturduğumuz bir dilden yararlanırız. Bunda motor afazik gibi davranırız çünkü çeşitli yabancı sözel sesleri kendi ürettiğimiz tek bir sesle birleştiririz.

¹[“Bir zamanlar etkin olarak başlatılmış devinimlerin sinir itkilerinin beynin motor bölgelerinden kaslara boşalımıyla doğrudan bağlantılı özel bir tür uyarılmayla ilgili olduğu düşünülüyordu... ‘Bu canlandırma duygusu’ ya da ileri sürülen enerji duygusunun varlığı artık genelde reddedilmektedir.” Stout (1938, 258). Bu son ifade birkaç satır aşağıda Freud tarafından doğrulanmaktadır.]

²[İkinci ses imgesi kendi söylediğimiz sözcüğün söz imgesi ve ilki ise taklit ettiğimiz sözcüğün (paragrafın başında sözü edilen ses imgesi) ses imgesidir.]

(2) Diğer insanların dilini konuşmayı kendi ürettiğimiz ses imgesini konuşma sinir'lenmesine yol açmış olana olabildiğince benzetmeye çalışarak öğreniriz. Bu yolla "yinelemeyi" —bir diğer insanın "ardından tekrarlamayı— öğreniriz. Bütünlük taşıyan konuşmada sözcükleri yan yana dizerken önceki sözcüğün ses imgesi ya da motor konuşma imgesi (ya da her ikisi de) bize ulaşana dek sonraki sözcüğün ses canlanmasını engelleriz. Konuşmamızın güvenliği bu şekilde çoğul belirlenmiş³ olur ve belirleyici öğelerden bir ya da ikisinin kaybına kolayca katlanabilir. Öte yandan ikinci ses imgesi ve motor konuşma imgesinin uyguladığı düzeltmenin yokluğu sözcük karışıklığının bazı özelliklerini hem fizyolojik hem de patolojik olarak açıklar.

(3) Sözcüğün harflerini *söylemeyi* harflerin görsel imgelerini, bize önceden bildiğimiz sözel sesleri anımsatması gereken yeni ses imgeleriyle birleştirerek öğreniriz. Hemen harfi belirten ses imgesini "yineleriz"; böylece harflerin de birbiriyle çalışan iki ses imgesi ve birbirlerine karşılık gelen iki motor sunumla belirlendiği görülür.

(4) *Okumayı*, tek tek harfleri söylediğimizde bize ulaşan canlandırıcı ve motor sözcük sunumları dizilerini belli kurallara göre birleştirerek öğreniriz; böylece yeni motor sözcük sunumları doğar. Bu yeni sözcük sunumlarını yüksek sesle söylemeye başlar başlamaz onların ses imgelerinden, bu yolla aldığımız iki imgeyi motor imgeleri ve ses imgelerini uzun zamandır bildiğimizi ve bunların konuşmada kullanılan imgelerle aynı olduğunu buluruz. Sonra birinci sözel seslere ilişik olan anlamı harfleri söyleyerek kazanılmış olan konuşma imgeleriyle birleştiririz. Artık anlayarak okumaktayızdır. Daha önce konuşulmuş olan yazınsal bir dil değil de bir lehçe idiyse sözcüklerin harfleri söyleme yoluyla kazanılan motor ve ses imgeleri eski imgelerle daha çok ilişkilendirilmelidir: bu durumda yeni bir dil öğrenmemiz gerekir — lehçeyle yazınsal dil arasındaki benzerlikle kolaylaşan bir iş.

³[Almanca "überbestimmt". Eşanlamlı "überdeterminiert" sözcüğü Freud'un daha sonraki yazılarında çoklu neden kavramını ifade etmek için sıkça kullanılmıştır. Bkz. *P. F. L.*, 3, 289-9 n.]

Okumayı öğrenmeye ilişkin bu tanımdan bunun çağrışımların yönünün tekrar tekrar ileri ve geri gitmesi gereken çok karmaşık bir süreç olduğu görülecektir. Afazide okuma bozukluklarının çok çeşitli yollardan meydana çıktığını bulmaya da hazır olmalıyız. Okumanın *görsel* ögesinde bir zedelenmeye kesin olarak işaret eden tek şey harflerin *tek tek* okunmasında bir bozukluktur. Harflerin bir sözcükte *birleşmesi* konuşma bölgesine geçişte gerçekleşir ve dolayısıyla *motor* afazide ortadan kalkacaktır. Okunan şeyin *anlaşılmasına* yalnızca konuşulmuş olan sözcüklerin yarattığı ses imgeleri ya da konuşmada doğan motor sözcük imgeleri aracılığıyla ulaşılır. Dolayısıyla öyle görünüyor ki yalnızca motor bozuklukların olduğu yerde değil aynı zamanda *akustik* bozulmaların olduğu yerde de ortadan kalkan bir işlevdir. Dahası okunanı anlamak gerçek okuma işlevinden bağımsız bir işlev olarak görünür. Bazılarında okunanı anlamadan yapabildiğimiz çok çeşitli türden okuma olduğunu kişisel gözlemlerimizden çıkarabiliriz. Harflerin görsel imgelerine ve diğer basımla ilgili işaretlere özel bir dikkat gösterme düşüncesiyle taslakları okurken, okuduğum şeyin anlamı o kadar dikkatimden kaçır ki biçemi düzeltmek istersem taslakları özel olarak yeniden okumam gerekir. Öte yandan ilgimi çeken bir kitap, örneğin bir roman okurken tüm yazım hatalarını gözden kaçırmam ve kitaptaki kişilerin adlarının aklımda yalnızca karışık bir izlenim bırakması söz konusu olabilir — belki de uzun ya da kısa olduklarına ya da "x" veya "z" gibi alışılmadık bir harf içerdiklerine dair bir anımsama. Yüksek sesle okumam ve sözcüklerimin ses imgelerine ve aralarındaki boşluklara özel bir dikkat göstermem gerektiğinde bir kez daha sözcüklerin anlamıyla çok az ilgilenme tehlikesi içinde olurum ve yorulur yorulmaz öyle bir biçimde okumaya başlarım ki diğer insanların okuduğumu hâlâ anlayabiliyor olmasına karşın kendim artık ne okuduğumu bilmez durumda olurum. Bunlar, okunanı anlama yalnızca bu türden son derece dolambaçlı bir yoldan meydana geldiği için tam da bu noktada doğan bölünmüş dikkat görüngüleridir. Eğer okuma süreci kendi başına güçlükler sunuyorsa artık anlama sorunu söz konusu değildir. Bu durum okumayı öğrenmedeki davranışımıza bir benzeşimle netliğe kavuşur ve anlayış

yokluğunu bir bölgenin kesintiye uğramasının kanıtı olarak değerlendirmeme konusunda dikkatli olmalıyız. Yüksek sesle okuma insanın kendi kendine okumasından, dikkâti okuma sürecinin duyusal bölümden çekmeye yardımcı olması dışında, herhangi bir biçimde farklı bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

(5) *Yazmayı*, harflerin görsel imgelerini aynı ya da benzer görsel imgeler ortaya çıkana dek elin canlandırıcı imgeleri aracılığıyla taklit ederek öğreniriz. Okumayı öğrendiğimiz şey *kitap harfi* ve yazmayı öğrendiğimiz şey *el yazısı* olduğundan yazı imgeleri yalnızca okuma imgelerine benzer ve onlarla çok ilişkilidir. Yazmanın göreceli olarak basit ve okuma gibi kolayca bozulmayan bir süreç olduğu görülür.

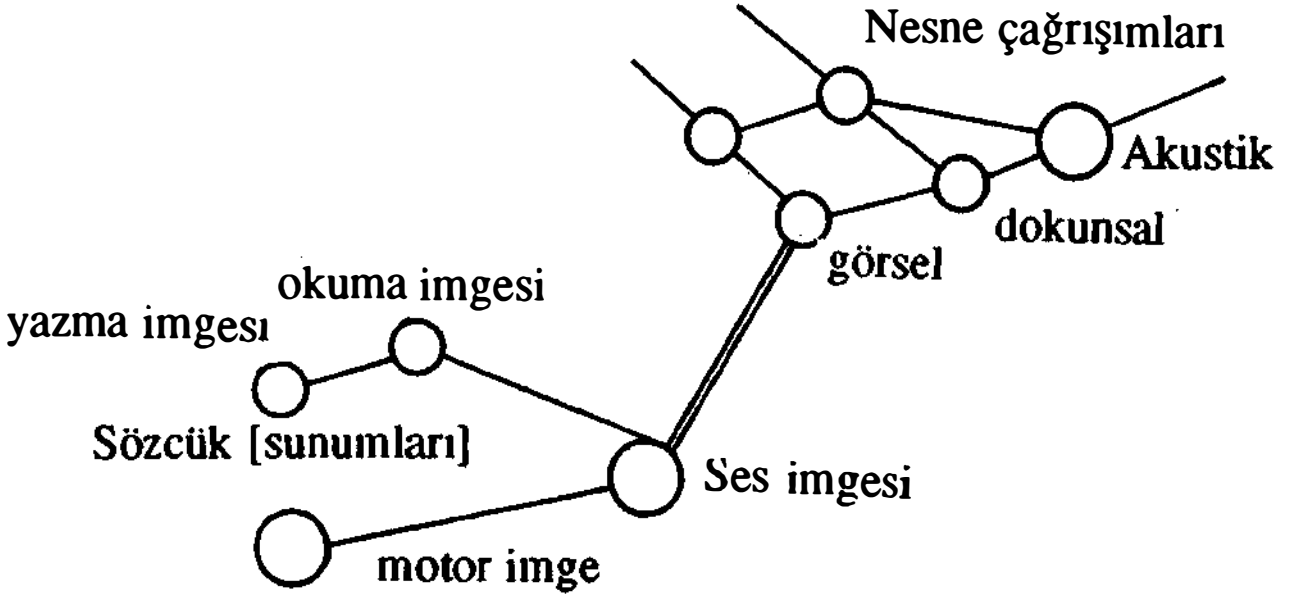
(6) Bu farklı konuşma işlevlerini ileride de onları öğrenmiş olduklarımızla aynı çağrışımsal yollar boyunca sürdürdüğümüz varsayılmalıdır. Bu daha sonraki evrede kısaltmalar ya da yerine-geçenler ortaya çıkabilir ama doğalarının ne olduğunu söylemek her zaman kolay değildir. Organik zedelenme olgularında olasılıkla tüm konuşma aygıtının da bir ölçüde zarar göreceği ve birincil, sağlam ve daha uzun çağrışım biçimlerine geri dönmek zorunda kalacağı düşünüldüğünde önemleri azalır. Okumaya gelince; hiç kuşkusuz "görsel sözcük imgesi" etkisinin deneyimli okurlar tarafından duyumsanmasını sağlar; öyle ki belli sözcükler (özellikle belli adlar) hecelenmeden bile okunabilir.

Dolayısıyla bir sözcük yukarıda belirtilmiş imgeleri içeren bileşik bir sunumdur ya da başka bir biçimde anlatmak istersek sözcüğün karşılığı yukarıda belirtilen görsel, akustik ve devinduyumsal kökenli öğelerin birlikte katıldıkları karmaşık bir çağrışımsal süreçtir.

Ancak, kendimizi adlarla sınırlarsak, bir sözcük her koşulda *anlamını* bir "nesne sunumuna"⁴ bağlayarak kazanır. Nesne-sunumunun kendisi de yine çok çeşitli görsel, akustik, dokunsal, devinduyumsal ve diğer sunumlardan meydana gelmiş bir çağrışımlar bileşiğidir. Felsefe bir nesne-sunumunun bundan başka bir şey içermediğini — bu

⁴["Bilinçdışı" üzerine makalenin "şey-sunumu" (s. 200 v.s.).]

duygu izlenimlerinin çeşitli "özelliklerine" tanıklık ettiği bir "şey" in var olduğu görünümünün yalnızca bir nesneden aldığımız duyu izlenimlerini sıralarken aynı çağrışımlar zincirinde çok sayıda daha başka

BİR SÖZCÜK-SUNUMUNUN FİZYOLOJİK DIAGRAMI

Sözcük-sunumu kapalı bir sunumlar kümesi olarak gösterilmiştir oysa nesne-sunumu açık türdendir. Sözcük-sunumu tüm bileşenleriyle nesne-sunumuyla bağlantılı değildir; yalnızca ses imgeleriyle bağlantılıdır. Nesne çağrışımları arasında nesnenin yerine geçen görsel olanlar; aynı biçimde ses imgesi sözcüğün yerine geçer. Sözcüğün ses imgesini nesne çağrışımlarından görsel olanlar dışındakilere bağlayan bağlantılar gösterilmemiştir.

izlenimler bulunduğu olasılığını da varsaymamıza bağlı olduğunu (J.S. Mill)⁵ bize söyler. Dolayısıyla sözcük sunumu genişlemeye yatkın olsa da kapalı bir şeyken nesne sunumu kapalı olmayan ve neredeyse kapanamayacak olan bir şeydir.

Konuşma bozukluklarının patolojisi bizi *sözcük sunumunun duyusal ucundan (ses imgeleriyle) nesne sunumuna bağlı olduğunu* ileri sürmeye yöneltir. Böylece iki tür konuşma bozukluğunun

⁵Bkz. J. S. Mill, *Bir Mantık Sistemi* (1843) 1, 1. Kitap, III. Bölüm ve Sir William Hamilton'ın *Felsefesinin Bir Sınaması* (1865).

varlığına ulaşırız: (1) yalnızca sözcük sunumlarının ayrı öğeleri arasındaki bağlantının bozulduğu birinci dereceden *sözel afazi* ve (2) sözcük sunumu ile nesne sunumu arasındaki bağlantının bozulduğu *simgesel olmayan afazi*.

"Simgesel olmayan" terimini Finkelnburg'dan bu yana⁶ kullanılan anlamından farklı olarak kullanıyorum çünkü bana öyle görünüyor ki nesneyle nesne-sunumu arasındakinden çok sözcükle [sunumla] nesne sunumu arasındaki ilişki "simgesel" olarak tanımlanmayı hak eder. Finkelnburg'un simgesizlik olarak sınıflandırdığı nesneleri tanıma bozuklukları için "agnosia"(*) terimini önermek isterim. Kendiliğinden konuşmaya yönelik tüm iç uyarmalar nesne çağrışımları bölgesinden doğduğundan (yalnızca iki yanlı ve kapsamlı kortikal zedelenmelerde meydana gelebilecek olan) "agnostik" bozuklukların bir konuşma bozukluğunu da gerektirmesi olasıdır. Bu tür konuşma bozukluklarını *üçüncü dereceden afaziler* ya da *agnostik afaziler* olarak adlandıracam. Aslında klinik gözlemler bu şekilde bakılmayı gerektiren birkaç olguyu bilgimize katmıştır...

⁶Spamer'dan aktarma (1876). [Terim Finkelnburg tarafından kullanılmıştı (1870).]

(*)[Tanıyamama —çev.]

DÜŞLER KURAMINA
METAPSİKOLOJİK BİR EK
(1917 [1915])

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

METAPSYCHOLOGISCHE ERGÄNZUNG ZUR TRAUMLEHRE

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1917 *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, **4** (6), 277-87.
1924 *Gesammelte Schriften*, **5**, 520-34.
1946 *Gesammelte Werke*, **10**, 412-26.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Düşler Kuramına Metapsikolojik Bir Ek"

- 1925 *Collected Papers*, **4**, 137-51. (Çev.C.M. Baines.)
1957 *Standard Edition*, **14**, 217-35. (1925 basımına dayalı ama büyük ölçüde yeniden yazılmış çeviri.)

KENDİSİNDEN sonra gelenle ("Yas ve Melankoli") birlikte bu makale 23 Nisan ile 4 Mayıs 1915 tarihleri arasında on bir günlük bir süre içinde yazılmış görünmektedir. İki yıl sonrasına dek basılmadı. Başlığının belirttiği gibi temelde Freud'un yeniden belirlenmiş kuramsal şemasının *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) VII. Bölümünde ileri sürülen savlara uyarlanmasıdır. Ama büyük ölçüde, uyku durumunun aklın değişik "sistemler"inde yarattığı etkilerin bir tartışmasına girer. Ve bu tartışma esas olarak varsanı sorununa ve normal durumdayken düşünlemler ile gerçekliği nasıl ayırt edebildiğimiz incelenmesine yoğunlaşmıştır.

Freud çok eski dönemlerden beri bu sorunla meşguldü. 1895 "Proje"sinde (Freud, 1950a, özellikle I. Bölüm, 15. Ve 16. Kesim ve III. Bölüm, 1. Kesim) bu soruna çok yer ayrılmıştı. Ve farklı bir terminolojiyle ifade edilmiş olmasına karşın orada önerdiği çözüm gözle görünür bir biçimde elinizdeki makalede ileri sürülene benzer. İki düşünce çizgisi içeriyordu. Freud, "birincil ruhsal süreçler" in bir düşünce ile bir algı arasında ayırım yapamadıklarını iddia etti; ilk olarak "ikincil ruhsal süreçler" tarafından ketvurulmaları gerekiyordu ve bunlar ancak ketvurmayı başlatmak için gerekli enerjiyi sağlamaya yetecek miktarda yük stoklarıyla dolu bir "Ego" olduğunda işleyebilirler. Ketvurmanın amacı algısal aygıttan gelen "gerçeklik göstergelerinin" ulaşmasına yetecek kadar zaman vermektir. Ama ikinci olarak, Ego bu ketvurma ve erteleme işlevinin yanı sıra gerçeklik göstergelerinin onlar olmadan gözlemlenemeyeceği "dikkat" yüklerini (bakınız yukarıda s. 187 ve dipnot 42.) dış dünyaya yöneltmekten de sorumludur.

Düşlerin Yorumu'nda (1900a), *P.F.L.*, 4, 720 v.s. ve 757 v.s., şeylerin gerçek olup olmadıklarına karar verme sürecinde temel bir etmen olarak ketvurma ve erteleme işlevinin üzerinde tekrar durulmuş ve artık Ego'dan bu şekilde söz edilmemesine karşın bu işlev bir kez daha "ikincil sürece" atfedilmiştir. Freud'un konu üzerine bir sonraki ciddi tartışması "gerçeklik sınaması" terimini ilk kez kullandığı "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi Üzerine" adlı makalesindeydi ((1911b), yukarıda s. 37. Burada da sürecin erteleyici özelliği vurgulanmış ama şimdi dikkat işlevi daha öne çıkmıştı. Dış dünyanın dönemsel bir sınaması olarak tanımlanmış ve özellikle duyu organları ve bilinçle ilişkilendirilmişti. Sorunun bu son bölümü, *algı* ve *B.* sistemlerinin oynadıkları rol, aşağıdaki makalede esas olarak tartışılan şeydir.

Ama Freud'un konuya ilgisi bu tartışmayla son bulmadı. Örneğin, *Grup Ruhbilimi*'nde (1921c) gerçeklik sınaması işini Ego ülküsüne yükledi ancak bu, çok kısa bir süre sonra *Ego ve İd*'in (1923b) III. Bölümünün başındaki bir dipnotta vazgeçtiği bir yüklemeydi; bkz. aşağıda s. 354. Ve eski "Proje" günlerinden beri ilk kez şimdi gerçek-

lik sınaması kesin olarak Egoya yüklenmişti. Konunun, "İnkâr" (1925*h*) üzerine makaledeki daha ileri tarihli ve özellikle ilginç bir tartışmasında gerçeklik sınamasının Ego'nun duyu algısı araçlarıyla yakın genetik ilişkisine bağlı olduğu gösterilmişti (bkz. aşağıda s. 421-22). Bu makalede de ("Gizemli Yazı Tahtası" (1925*a*) üzerine neredeyse aynı döneme ait makalenin sonunda olduğu gibi) Ego'nun dış dünyaya keşif amaçlı dönemsel yükler yollama alışkanlığına ilişkin başka göndermeler bulunuyordu — açıkça, başlangıçta "dikkat" olarak tanımlanmış olan şeye farklı terimlerle bir anıştırma. (Bkz. aşağıda s. 422 ve 414.) Ama Freud, "İnkâr"da gerçeklik sınaması çözümlemesini daha ileri götürdü ve onun tüm gelişim sürecini bireyin ilk nesne ilişkilerine dek geri izledi.

Freud'un bu son yıllardaki Ego ruhbilimine yönelik giderek artan ilgisi onu Ego'nun dış dünyayla ilişkilerini daha yakından sınamaya yöneltti. *Ego ve İd*'den hemen sonra yayımlanan iki kısa makalede (1924*b* ve 1924*e*) Ego'nun nevroz ve psikozlarda gerçeklikle ilişkisi arasındaki farkı tartıştı. (Bakınız *P.F.L.*, 10. 213 v.s. ve 221 v.s.) Ve "Fetişizm" üzerine bir makalede (1927*e*) Ego'nun, daha önceleri bastırmadan net olarak ayrılmamış olan ve Ego'nun katlanılamaz bir dış gerçekliğe tepkisini tanımlayan, bir savunma yönteminin — "*Verleugnung*" ("red" ya da "yadsıma")— ilk ayrıntılı açıklamasını verdi (aynı yayın, 7, 352 v.s.). Bu tema Freud'un en son yazılarının bazılarında, özellikle de ölümünden sonra yayımlanan *Ruhçözümlemesinin Özeti*'nin (1940*a* [1938]) VIII. Bölümünde daha da geliştirildi.

DÜŞLER KURAMINA METAPSİKOLOJİK BİR EK¹

PATOLOJİK duyguların *normal örnekleri* olarak kabul edilebilecek belli durumlar ve görüngüler karşılaştırma amacıyla ortaya konursa araştırmalarımızın bundan ne kadar yararlanacağını çeşitli biçimlerde görürüz. Bunlara, uyku durumu ve düş görme görüngüsünün yanı sıra yas ve âşık olma gibi duygusal durumları da dahil edebiliriz.

Her gece insanların, (yerine-geçenler yoluyla bu organların eksikliklerini düzeltmeyi başardıkları sürece) bedensel organlarının tamamlayıcısı olarak kullanabildikleri herhangi bir şeyi örneğin, gözlüklerini, takma saç ve dişlerini vb., olduğu gibi derilerini sarmaladıkları ambalajları da bir yana bıraktıkları gerçeği üzerinde fazla düşünme alışkanlığında değiliz. Uykuya daldıklarında akıllarının da tümüyle benzer bir soyunmasını gerçekleştirdiklerini ve ruhsal kazanımlarının çoğunu bir yana bıraktıklarını ekleyebiliriz. Böylece her iki bakımdan da yaşama başladıkları duruma önemli ölçüde yaklaşırlar. Dinginlik, ılıklik ve uyaranın dışarıda kalması durumlarını tıpkı onun gibi yerine getiren uyku, bedensel olarak, rahim içi var oluşun yeniden yaşama geçirilmesidir; aslında pek çok insan uykuda cenin duruşuna geri döner. Uyuyan insanın ruhsal durumu etrafını saran dünyadan tam bir geri çekilme ve ona yönelik tüm ilgilerin kesilmesiyle nitelenir.

Psikonevrotik durumları araştırırken kendimizi onların her birinde *zamansal gerilemeler* olarak bilinen şeyleri, yani ona özgü gelişimsel

¹Bu ve bunu izleyen makale önceleri “Zur Vorbereitung einer Metapsychologie” [Metapsikolojiye Hazırlıklar] başlığı altında kitap halinde yayımlamaya niyetlendiğim bir derlemeden alınmıştır. *Internationale Zeitschrift für arztliche Psychoanalyse*’nin III. Cildinde yayımlanan bazı makaleleri ([bu cilde dahil edilmiş] “İçgüdüler ve Değişimleri”, “Bastırma” ve “Bilinçdışı”) izlerler. Dizinin amacı, üzerinde ruhçözümsel bir sistemin kurulabileceği kuramsal varsayımları netleştirmek ve daha derine taşımaktır. [Bkz., s. 97.]

geri çekilme miktarını, vurgulamaya yönelmiş bulduk. Bu türden iki gerileme ayırt ettik — biri Ego'nun ve diğeri libidonun gelişimini etkileyen. Uyku durumunda ikincisi ilkel narsisizmi yeniden kurma noktasına dek sürdürülürken ilki isteklerin varsanısal doyumu evresine geri gider. [Bkz. aşağıda s. 229.]

Kuşkusuz uyku durumunun ruhsal özelliklerine ilişkin bildiklerimizi bize düşlerin incelenmesi öğretmiştir. Düşlerin bize yalnızca düş göreni uykuda *olmadığı* sürece gösterdiği doğrudur; yine de aynı zamanda uykunun özelliklerini de ortaya çıkarmaları kaçınılmazdır. Gözlemden düşlerin başlangıçta anlayamadığımız ama şimdi resme kolayca oturtabildiğimiz bazı tuhaflıklarını öğrendik. Dolayısıyla, düşlerin tümüyle bencil² olduğunu ve sahnelerinde başrolü oynayan kişinin her zaman düş gören olarak kabul edilmesi gerektiğini biliyoruz. Artık bunu uyku durumunun narsisizmiyle açıklamak kolaydır. Aslında narsisizm ve bencillik çakışır; "narsisizm" sözcüğünün yalnızca bencilliğin aynı zamanda libidinal bir görüngü de olduğunu vurgulaması amaçlanmıştır ya da başka bir biçimde ifade etmek istenirse narsisizm bencilliğin³ libidinal tamamlayıcısı olarak tanımlanabilir. Düşlerin "tanısal" gücü de —genelde bilinen ama kafa karıştırıcı olarak kabul edilen bir görüngü— eşit ölçüde anlaşılır hale gelir. Düşlerde yeni başlamakta olan fiziksel hastalık sıklıkla uyanıklık yaşamında olduğundan daha erken ve daha açık olarak yakalanır ve o andaki bedensel uyarılmaların tümü dev boyutlar takınır.⁴ Bu büyütme hastalık hastalığı özelliği taşır, ruhsal yüklerin dış dünyadan Ego'ya geri çekilmesi koşuluna bağlıdır ve uyanıklık yaşamında bir süre daha fark edilmeden kalacak olan bedensel değişikliklerin erken tanınmasını olası kılar.

Bir düş bize uykuyu bölmeyi amaçlayan bir şeyin gerçekleşmekte olduğunu söyler ve bu bölünmenin hangi yolla savuşturulabildiğini

²[Bkz. *Düşlerin Yorumu*, V. Bölüm (D), *P. F. L.*, 4, 370 v. s. Ancak 1925'de bir dipnota yapılan eklemeye bkz., aynı yayın, 373 n. 2.]

³[Narsisizm ile bencillik arasındaki ilişkinin daha uzun bir tartışması Freud'un *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 26. Konferansında yer alır, aynı yayın, 1, 461 v.s.]

⁴[Bkz. *Düşlerin Yorumu*, aynı yayın, 4, 59 ve 95-6.]

anlamamızı sağlar. Sonuç uyuyan kişinin düş görmüş olması ve uymaya devam edebilmesidir; onu ele geçirmeyi isteyen iç istem, istemi halledilmiş olan bir dış deneyimle yer değiştirmiştir. Dolayısıyla bir düş diğer şeylerin yanı sıra bir *yansıtmadır*: içsel bir sürecin dışsallaştırılmasıdır. Başka bir yerde, savunma için benimsenmiş araçlar arasında yansıtmayla karşılaşmış olduğumuzu anımsayabiliriz. Bir histerik fobi düzeneği de öznenin bir içsel içgüdüsel istemin⁵ yerini almış olan bir dış tehlike karşısında kendisini kaçma girişimleriyle koruyabilmesiyle son bulur. Ancak bu düzeneğin en çarpıcı rolü oynadığı narsistik bozukluğu çözümleyene dek yansıtmayı tümüyle ele almayı erteleyeceğiz.⁶

Ancak, uyuma niyetinin kesintiyle karşılaştığı bir durum nasıl doğabilir? Kesinti bir iç uyarılmadan ya da bir dış uyarandan gelişebilir. Önce, daha belirsiz ve daha ilginç olan içeriden kesintiye uğrama olgusunu ele alalım. Gözlem, düşlerin bir önceki günden kalıntılar tarafından kışkırtıldığını gösterir — yüklerin genel geri çekilişine boyun eğmemiş ama buna rağmen libidinal ya da diğer ilgileri belli ölçüde korunmuş olan düşünce yükleri.⁷ Bu nedenle uyku narsisizmi başlangıç itibarıyla bu noktada bir istisnayı daha başından kabul etmek durumundadır ve düşlerin oluşumunun başlangıç noktası burasıdır. Çözümlemede bu "gündüz kalıntıları"yla gizli düş düşünceleri olarak tanışırız ve hem de durumun bütünü nedeniyle onları bilinçöncesi düşünceler, *Bö.* sistemine ait şeyler olarak değerlendirmemiz gerekir.

Belli güçlükleri aşana dek düşlerin oluşumunu açıklamada daha fazla ilerleyemeyiz. Uyku durumunun narsisizmi tüm nesne düşüncelerinden, bu düşüncelerin hem bilinçdışı hem de bilinçöncesi kesimlerinden bir yük geri çekilmesine işaret eder. O halde, eğer belli gündüz kalıntıları yüklerini korumuşlarsa gece bilincin dikkatini çeke-

⁵["Bilinçdışı" üzerine makaleye bkz., yukarıda s. 181 v.s.]

⁶[Paranoya üzerine kayıp bir makaleye olası bir gönderme (s. 99).]

⁷[Bu ve izleyen paragraf için *Düşlerin Yorumu*'na bkz., *P. F. L.*, 4, 705-7.]

cek kadar enerjiyi kazandıklarını varsaymada duraksarız: daha çok, korumuş oldukları yükün gündüz boyunca sahip olduklarından çok daha zayıf olduğunu varsaymaya eğilimli oluruz. Bu noktada çözümleme bizi daha fazla spekülasyondan kurtarır çünkü eğer düşlerin kurucusu olarak önemli bir rol oynayacaklarsa bu gündüz kalıntılarının, kaynağı bilinçdışı içgüdüsel itkilerde olan bir destek almış olmaları gerektiğini gösterir. Bu savda beklenmedik güçlükler ortaya çıkmaz çünkü uyku sırasında *Bö.* ile *Bd.* arasındaki sansürün büyük ölçüde azaldığını, böylece iki sistem arasındaki iletişimin kolaylaştığını varsaymak için her türlü nedenimiz var.⁸

Ama sessizce geçiştirmememiz gereken bir başka kuşku vardır. Eğer uykunun narsisistik durumu *Bd.* ve *Bö.* sistemlerinin tüm yüklerinin çekilmesiyle sonuçlanmışsa bizzat bunların kendi yüklerini Ego'ya teslim ettiklerine bakarak bilinçöncesi gündüz kalıntılarının bilinçdışı içgüdüsel itkilerce desteklenmesi olasılığı bundan böyle söz konusu olamaz. Uykunun narsisizmine ilişkin varsayımımızda bir düzeltme yaparak onu kurtaramazsak düş oluşumu kuramı bir çelişkiyle son bulur.

Daha ileride keşfedeceğimiz gibi⁹ bu türden kısıtlayıcı bir değişiklik bellek yitimi kuramı için de gereklidir. Bu, *Bd.* sisteminin bastırılmış kesiminin Ego'dan gelen uyuma isteğine uymadığı, yükünü kısmen ya da tamamen koruduğu ve bastırma sonucunda genellikle Ego'dan belli ölçüde bağımsızlık kazanmış olduğu anlamına geliyor olsa gerek. Buna bağlı olarak —duygunun serbest kalmasına devingenliğe uzanan tüm yolların erişilmezliğinin gerekli olan karşı-yük miktarını önemli ölçüde azaltabilecek olmasına karşın— bastırma üzerindeki harcamanın (*karşı-yük*) belli miktarının içgüdüsel tehlikeyi karşılamak üzere gece boyunca sürdürülmesi de gerekir.¹⁰ Böylece düşlerin oluşumuna yol açan durumu aşağıdaki gibi resmederiz. Uyuma başarılabilir çünkü *Bd.* sisteminden bastırılmış olan şey uyuma

⁸[Aynı yayın, 4, 672-3.]

⁹[Bunun nereye gönderme olduğu açık değildir.]

¹⁰[Aynı yayın, 4, 721-2. Ayrıca yukarıda s. 147'ye bkz.]

isteğine uymaz. Bu nedenle karşı-yüklerin bir bölümünün sürdürülmesi gerekir ve *Bd.* ile *Bö.* arasındaki sansür tüm gücüyle olmasa bile devam etmelidir. Ego'nun egemenliği genişledikçe tüm sistemlerin yükleri boşalır. *Bd.* içgüdüsel yükler ne kadar güçlüyse uyku o kadar kararsızdır. Uyku sırasında bastırılmış itkilerin serbest kalmasını engelleyemediğini hissettiği için Ego'nun uyuma isteğinden vazgeçtiği —başka bir deyişle düşlerinden korkusu nedeniyle uykudan vazgeçtiği— uç olguları da biliyoruz.¹¹

Daha ileride¹² bastırılmış itkilerin denetlenemezliğiyle ilgili bu savın önemli doğasını tanımayı öğreneceğiz. Şimdilik düş oluşumunda ortaya çıkan durumu izleyelim.

Yukarıda sözü edilen olasılık [s. 225] —güne ait bazı bilinçöncesi düşüncelerin aynı zamanda dirençli olabilecekleri ve yüklerinin bir bölümünü koruyabilecekleri— narsisizmdeki ikinci gedik olarak düşünülmelidir.¹³ Temelde iki olgu aynı olabilir. Gündüz kalıntılarının direnci uyanıklık yaşamında var olan bilinçdışı itkilerle bağlantılı olarak başlayabilir; ya da süreç biraz daha karmaşık olabilir ve yükleri tamamen boşalmamış olan gündüz kalıntıları bastırılmış malzemeye ancak uyku durumu başladıktan sonra, *Bö.* ile *Bd.* arasındaki iletişimin kolaylaşması sayesinde, bir bağlantı kurabilir. Her iki durumda da bunu düş oluşumundaki aynı kesin adım izler: *bilinçöncesi gündüz kalıntılarının dokusundaki bilinçdışı itkiye anlatım kazandıran bilinçöncesi düş isteği* oluşur. Bu düş isteğinin gündüz kalıntılarından kesin olarak ayırt edilmesi gerekir; uyanıklık yaşamında var olması gerekmez ve onu bilince aktardığımızda bilinçdışı her şeyin sahip olduğu usdışı özelliği sergileyebilmelidir. Düş isteği, var olmaları gerekmemesine karşın, bilinçöncesi (gizli) düş düşünceleri arasında yer alabilecek istekli itkilerle de karıştırılmamalıdır. Ancak, bu türden bilinçöncesi istekler olursa düş isteği en etkili pekiştirici olarak onlarla birleşir.

¹¹[Aynı yayın, 4, 736 v.s.]

¹²[Bu gönderme de açık değildir.]

¹³[İlki “bastırılmış itkilerin denetlenemezliği”.]

Şimdi özünde bilinçdışı bir içgüdüsel istemi temsil eden ve *Bö.*nde bir düş isteği (istek doyurucu bir düşlem) olarak oluşan bu istekli itkinin uğradığı diğer değişiklikleri dikkate almalıyız. İyice düşündüğümüzde bu istekli itkinin üç farklı yoldan ele alınabileceğini anlarız. *Bö.*nden bilince baskı yaparak uyanıklık yaşamında normal olan yolu izleyebilir; ya *B.i* atlar ve doğrudan motor boşalımı bulur; ya da aslında gözlemin izlememizi sağladığı beklenmedik yola girebilir. İlk durumda içeriğinde isteğin doyurulmasını barındıran bir *sanrı* haline gelir; ama uyku durumunda bu asla meydana gelmez. Zihinsel süreçlerin metapsikolojik durumlarına ilişkin yetersiz bilgimizle belki de bu durumu bir sistemin tümüyle boşalmasının onu kışkırtmaya karşı biraz duyarlı kıldığının bir iması olarak alabiliriz. İkinci durum, doğrudan boşalım durumu, aynı ilkeyle dışarıda bırakılmalıdır,¹⁴ çünkü devingenliğe erişim normalde bilincin sansürünün bir adım ötesinde yatar. Ama bunun *uyurgezerlik* şeklinde gerçekleştiği istisnai örneklerle karşılaşırız. Hangi koşulların bunu olası kıldığını ya da neden daha sık meydana gelmediğini bilmiyoruz. Düş oluşumunda gerçekten olup biten şey olayların son derece dikkat çekici ve hiç öngörülmemiş yön değiştirmesidir. *Bö.*nde başlayan ve *Bd.* tarafından desteklenen süreç *Bd.* üzerinden bilince baskı yapan algıya geriye doğru bir yol izler. Bu *gerileme* düş oluşumunun üçüncü evresidir. Açık olma adına daha önceki iki taneyi yineleyeceğiz: *Bö.* gündüz kalıntılarının *Bd.* tarafından güçlendirilmesi ve düş isteğinin oluşması.

Onu daha önce sözü edilen [s. 224] *zamansal* ya da gelişimsel gerilemeden ayırt etmek için bu tür gerilemeyi *yerbetimsel* bir ge-

¹⁴[“Yüksüz sistemlerin uyanılmaya duyarsızlığı ilkesi” (aşağıda s. 236 n. 34) Freud’un daha sonraki yazılarının bir ya da iki parçasında anıştırılmış gibi görünür, örneğin *Haz İlkesinin Ötesinde*’de (1920g), aşağıda s. 290 ve “Gizemli Yazı Tahtası” (1925a) makalesinin sonlarına doğru, aşağıda s. 413-14. Ama ilke Freud’un 1895 “Proje”sinde (1950a) nörolojik terimlerle zaten öncelenmişti. Bu çalışmanın 1. Bölüm, 11. Kesiminde bu savı elinizdeki parçanın konusu olan düşlerdeki motor boşalım soruna uygular. Şöyle yazılmaktadır: “Düşler motor boşalımından ve çoğunlukla da motor öğelerden yoksundur. Düşlerde felç oluruz. Bu özelliğin en basit açıklaması omuriliksel ön-yükün olmayışıdır... Nöronlar yüksüz olduklarından motor uyanılma engelleri aşamaz...” Birkaç paragraf sonra, bu parçanın daha sonraki bölümünde yaptığı gibi, düşlerin varsanısal özelliğinin “geriye yönelik” doğasını tartışır.]

rileme olarak adlandırıyoruz.¹⁵ İkisinin her zaman çakışması gerekmez ama önümüzdeki özel örnekte çakışır. Uyarılma doğrultusunun *Bö.*nden *Bd.* yoluyla algıya geri dönüşü aynı zamanda varsanısal istek doyurmanın ilk evresine bir dönüşür.

Düşlerin Yorumu'nda [*P.F.L.*, 4, 692 v.s.] düş oluşumunda bilinçöncesi gündüz kalıntılarının gerilemesinin nasıl gerçekleştiğini zaten anlatmıştık. Bu süreçte düşünceler esas olarak görsel türden imgelere dönüşür; yani sanki süreç genelde *temsil edilebilirlik* kaygılarıyla yöneltiliyormuş gibi sözcük sunumları kendilerine karşılık gelen şey sunumlarına geri taşınır [aynı yayın, 4, 698-9]. Gerileme *tamamlandığında* bazı yükler —şeylerin anılarının yükleri— *Bd.* sisteminde yer alır. Yoğunlaşmaları ve yükleri arasındaki yerdeğiştirmeler yoluyla görünür düş içeriğini biçimlendirene dek sunumlarının *düşüncelerin* ifadesi değil de yeni ve geçerli *algı* kalıntıları olduğu noktada onlara şey-temsilleri olarak davranılır ve yoğunlaştırmayla yerdeğiştirmenin etkisine maruz kalırlar. Bu nedenle, *Düşlerin Yorumu*'nda [aynı yayın, 4, 545 v.s.] düş içeriğindeki sözcük ve konuşmaların yeni oluşmadığı ama düştten önceki günden konuşmalar (ya da okunmuş olan bir şey gibi bazı diğer yakın izlenimler) üzerine biçimlendiği kuralı ileri sürüldü ve ondan sonrasında da kuşku götürmeyecek biçimde doğrulandı. Düş işleminin sözcük sunumlarına ne kadar az sadık kaldığı son derece önemlidir: esnek sunum için en elverişli anlatımı bulan dek bir sözcüğü bir diğeriyle değiştirmeye her zaman hazırdır.¹⁶

İşte, düş işlemiyle şizofreni arasındaki temel farkın netleşmeye başladığı nokta burasıdır. Şizofrenide birincil sürecin yarattığı değişime konu olan şey bizzat bilinçöncesi düşüncenin ifade edildiği sözcüklerdir; düşlerde bu değişime maruz kalan şey sözcükler değil

¹⁵[1914'de *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) (üç tür gerilemenin tartışıldığı) VII. bölümüne eklenen dipnota, *P. F. L.*, 4, 699 ve *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 22. Konferansının başlarında yer alan bir diğer gerileme tartışmasına, aynı yayın, 1, 385-7, bkz. Ayrıca "Proje"nin (1950a) Ek A'sına bkz.]

¹⁶Silberer'in [1914]üzerinde durduğu ve belki de fazla değer biçtiği bazı düşlerin eş zamanlı olmakla birlikte, birini "çözümsel" ve diğerini "anagojik" olarak adlandırdığı

sözcüklerin geri gittiği şey temsilleridir.¹⁷ Düşlerde yerbetimsel bir gerileme bulunur; şizofrenide bu yoktur. Düşlerde (*Bö.*) sözcük yükleriyle (*Bd.*) şey yükleri arasında serbest bir iletişim söz konusuyken şizofreninin özelliği bu iletişimin kesilmesidir. Bu farkın kişide yarattığı etki ruhçözümsel uygulamada gerçekleştirdiğimiz düş yorumlarıyla azalır. Çünkü, düş yorumunun düş işleminin izlediği yolu takip etmesi, gizli düşüncelerden düş öğelerine uzanan yolları izlemesi, sözel belirsizliklerden yararlanma biçimini açığa çıkarması ve farklı malzeme grupları arasındaki sözel köprüleri göstermesi nedeniyle kimi zaman da şizofreni izlenimi ediniriz ve bir düş için, sözcüklerle yapılan tüm işlemlerin şeylere bir gerilemeye yönelik bir hazırlıktan başka bir şey olmadığını unuturuz.

Düş sürecinin tamamlanması —geriye dönük olarak değişmiş ve istekli bir düşleme işlemlenmiş— düşünce içeriğinin bir duyu algısı olarak bilinçli hale gelmesini içerir; bunlar olurken her algısal kavramın maruz kaldığı bir ikincil gözden geçirmeye uğrar. Düş-isteği bir *varsanı* olarak belirmiştir ve bir varsanı olarak doyurulmasının gerçekliğini inançla karşılar. En önemli belirsizlikler düşlerin oluşumundaki bu son bölümün etrafında toplanır ve bu belirsizlikleri açığa kavuşturmak için düşleri kendilerine yakın olan hastalandırıcı durumlarla karşılaştırmayı önermekteyiz.

temelde farklı iki yoruma açık oluşunu da temsil edilebilirlik kaygılarına bağlıyorum. Bu gerçekleştiğinde daima, düşteki temsillerin fazlasıyla güç gerçekleştirmiş olması gereken son derece soyut düşüncelerle ilgilenmekteyizdir. Bunu siyasi bir gazeteden önemli bir makaleyi resimlerle temsil etme sorunuyla karşılaştırabiliriz. Böyle olgularda düş işlemi önce soyut düşüncelerden oluşmuş metni daha somut, bir öncekiyle bir biçimde —karşılaştırma, simgeleştirme, alegorik anırtıma yoluyla ya da en iyisi genetik olarak— ilişkili bir diğeriyle değiştirmelidir; böylece daha somut olan metin düş işlemi malzemesi olarak soyut metnin yerini alır. Soyut düşünceler yorumlama çalışmamızda gerçek analitik olandan daha kolay keşfettiğimiz sözde anagojik yorumu kabul ederler. Otto Rank haklı olarak çözümleme sırasında hasta tarafında görülen, sağaltımlarıyla ilgili belli düşlerin birden fazla yorumu kabul eden bu düşlere ilişkin bir görüş oluşturmak için en iyi modeller olduğunu belirtmiştir. [Freud, 1919'da *Düşlerin Yorumu*'na (1900a) anagojik yorumlar üzerine bir paragraf ekledi, *P. F. L.*, 4, 670-71.]

¹⁷[Bkz. "Bilinçdışı" (yukarıda s. 198).]

İstekli düşlemin oluşumu ve varsanıya gerilemesi düş işleminin en önemli bölümleridir ama bunlar yalnızca düşlere ait değildirler. İki hastalıklı durumda da görülürler; süregelen varsanısal zihin bulanıklığında (Meynert'in "amentia"sı)¹⁸ ve şizofreninin varsanısal evresinde. Varsanısal amentia sanrısı sıklıkla tıpkı mükemmel bir gündüz düşü gibi tümüyle iyi düzenlenmiş, net olarak ayırt edilebilir bir istekli düşlemdir. İnsan, oldukça genel bir biçimde "varsanısal istekli psikoz"dan söz edebilir ve bunu eşit biçimde düşlere ve amentia'ya yükleyebilir. Başka hiçbir şeyden değil de son derece zengin içerikli, çarpıtılmamış istekli düşlemlerden oluşan düşler bile vardır.¹⁹ Şizofreninin varsanısal evresi daha az kapsamlı olarak incelenmiştir; genelde karma doğadadır ama özünde nesne fikirlerine libidinal yükü onarmak üzere düzenlenmiş yeni bir iade girişimine karşılık geliyor olabilir.²⁰ Karşılaştırmayı çeşitli hastalandırıcı bozukluklardaki diğer varsanısal durumlara kadar genişletmem çünkü bu olgularda üzerinde karar vermemi sağlayacak kişisel deneyimlere sahip değilim ve diğer gözlemcilerin deneyimlerinden yararlanamam.

Varsanısal istekli psikozu —düşlerde ya da başka bir yerde— hiçbir biçimde aynı olmayan iki sonuca ulaştığını netleştirelim. Yalnızca gizli ya da bastırılmış istekleri bilince taşımakla kalmaz aynı zamanda onları, öznenin tüm inancıyla, yerine getirilmiş olarak gösterir. Bu iki sonucun eş zamanlılığı açıklama gerektirir. Bir kez bilinçli hale geldiklerinde bilinçdışı isteklerin gerçekler olarak anlaşılması gerektiğinde ısrar etmek olanaksızdır; çünkü bildiğimiz gibi yargımız, ne denli şiddetli olurlarsa olsunlar gerçekleri düşünce ve isteklerden gayet iyi ayırt edebilecek durumdadır. Öte yandan gerçekliğe inancın duyular yoluyla algıya bağlı olduğunu varsaymak doğru görünür. Bir düşünce nesnelerin bilinçdışı anı izlerine ve oradan da algıya dek

¹⁸[Bu makalenin geri kalan bölümünde "amentia" bu şekilde anlaşılmalıdır.]

¹⁹[Bkz. *Düşlerin Yorumu*, P. F. L., 4, 210 n. 2.]

²⁰"Bilinçdışı" üzerine makalede [bkz. s. 202-3] bu türden bir ilk girişim olarak sözcük-sunumlarının aşırı yükünü gördük.

gerileme yolunu izlediğinde onun algısını gerçek olarak kabul ederiz.²¹ Böylece varsanı gerçekliğe inancı yanında getirir. Şimdi kendimize bir varsanının ortaya çıkışını neyin belirlediğini sormamız gerek. İlk yanıt gerileme olur ve bu da varsanının kökeni sorusunun yerine gerileme düzeneği sorusunu getirecektir. Düşler söz konusu olduğunda bu ikinci soru uzun süre yanıtsız kalmaz. *Bö.* düş düşüncelerinin şeylerin mnemik imgelerine gerilemesinin *Bd.* içgüdüsel sunumların —örn. deneyimlerin bastırılmış anılarının— sözcüklere dökülmüş olan düşüncelere uyguladığı çekimin bir sonucu olduğu açıktır.²² Ama yanlış iz üzerinde olduğumuzu anlamamız çok zaman almaz. Eğer varsanının sırrı gerilemeden başka bir şey değilse yeterli yoğunluktaki her gerileme gerçek olduğuna inanılan bir varsanı yaratacaktır. Ama bir an için bile olsa onları gerçek algılar olarak düşünmemiş olmamıza karşın geriye yönelik bir düşünme sürecinin bilince son derece net görsel mnemik imgeler getirdiği durumları iyi biliyoruz. Yine, düş işleminin, daha önce bilinçöncesi olan şeyleri bizler için bilinçli kılarak ve bize özlem uyandıran ama gerçek bir istek doyurma olarak düşünmememiz gereken bir istekli düşlem göstererek bu türden mnemik imgelere sızmasını pekâlâ düşünebiliriz. Dolayısıyla varsanı kendi içlerinde *Bd.* olan mnemik imgelerin geriye yönelik bir yeniden canlanmasından daha fazla bir şey olmalıdır.

Ayrıca, ne denli şiddetle anımsanmış olurlarsa olsunlar algıları düşüncelerden ayırt etmenin büyük işlevsel yararını da aklınızda tutalım. Dış dünyayla, gerçeklikle tüm ilişkimiz bunu yapabilme yeteneğimize bağlıdır. Bu yeteneğe başından beri sahip olmadığımız ve zihinsel yaşamımızın başlangıç dönemlerindeyken buna gereksinim duyduğumuzda doyurucu nesneyi varsanıladığımız kurgusunu²³ ileri sürmüştük. Ama böyle bir durumda doyum meydana gelmez ve bu

²¹[Bu noktada *Histeri Üzerine Çalışmalar*'a (1895a) kuramsal katkısında Breuer tarafından belirtilmişti, *P. F. L.*, 3, 262-4 ve 264 n. 1. Düşünceyi Meynert'e atfetmiş gibi görünür.]

²²[*Düşlerin Yorumu*, *P. F. L.*, 4, 694.]

²³[*Düşlerin Yorumu*'nun VII. (C) Bölümüne bkz., aynı yayın, 4, 718 v. s.]

başarısızlık kısa sürede bizleri sayesinde bu türden istekli algıları gerçek bir doyurulmadan ayırt etmeyi ve gelecekte onlardan sakınmayı olası kılan bazı araçlar yaratmaya yöneltmiş olmalı. Bir diğer deyişle isteklerimizin varsanısal doyumundan çok erken bir dönemde vazgeçer ve bir tür "gerçeklik sınaması"²⁴ kurarız. Şimdi bu gerçeklik sınamasının neyi içerdiği ve düşlerin, amentia'nın ve benzer durumların varsanısal istekli psikozlarının bunu yok etmeyi ve eski doyum biçimini yeniden kurmayı nasıl başardığı sorusu ortaya çıkar.

Şimdiye dek *Bö.*nden keskin biçimde ayırmamış olduğumuz üçüncü ruhsal sistemimizi, *B.* sistemini daha net biçimde tanımlamaya geçersenek bunun yanıtı verilebilir. *Düşlerin Yorumu*'nda²⁵ bilinçli algıyı, belli tuhaf özellikler yüklediğimiz ve şimdi başka nitelikler de yüklemek için sağlam nedenlerimiz olan, özel bir sistemin işlevi olarak değerlendirme şeklinde bir karara varmıştık. Orada *algı* olarak adlandırılan bu sistemin bilinçli hale gelme etkinliğinin genelde bağımlı olduğu *B.* sistemiyle çakıştığını kabul edebiliriz. Böyle bile olsa yine de bir şeyin bilinçli hale gelmesi onun bir sisteme ait olmasıyla tam olarak uyuşmaz çünkü olasılıkla *B.* ya da *algı* sistemlerinde ruhsal bir yer veremeyeceğimiz duyusal mnemik imgelerin ayırdında olmanın mümkün olduğunu öğrendik.

Ancak dikkatimizi bizzat *B.* sistemine yöneltebilene dek bu güçlüğü tartışmayı ertelemeliyiz.²⁶ Mevcut bağlamda varsanının bir *B.* (*algı*) sistemi yükü, ancak —normalde olduğu gibi— dışarıdan değil içeriden etkilenen bir *B.* sistemi yükü içerdiğini, gerilemenin bu sisteme ulaşacak kadar ilerlemesi ve böylelikle gerçeklik sınamasını geçebilmesinin varsanının ortaya çıkması için gerekli bir koşul olduğunu varsayabiliriz.²⁷

²⁴[Editörün Görüşü'ne bkz. s. 220-21.]

²⁵[VII (B) Bölüm, *P. F. L.*, 4, 681 v. s.]

²⁶[Bilinç üzerine kayıp makaleye bir diğer olası gönderme.]

²⁷Varsanıyı açıklamaya yönelik her girişimin olumlu değil *olumsuz* varsanıdan yola çıkması gerekeceğini ekleyebilirim. [Olumsuz varsanı var olan bir nesnenin algılanmaması. —çev.]

Daha önceki bir parçada²⁸ henüz savunmasız durumdaki canlıya dünyadaki ilk uyumu algıları yoluyla gerçekleştirme, "dış" ve "iç"i kendi kassal eylemiyle ilişkilerine göre ayırt etme yeteneği yükledik. Bir eylem tarafından yok edilen bir algı dış olarak, gerçeklik olarak bilinir; böylesi bir eylemin etkili olmadığı yerde algı öznenin kendi bedeninden kaynaklanır — gerçek değildir. Gerçekliği anlamamanın,²⁹ aynı zamanda onunla başa çıkmasına da yardımcı olan, böylesi bir aracına sahip olmak birey için önemlidir ve içgüdülerinin sıklıkla acımasız istemlerine karşı benzer bir güçle donanmış olmaktan mutlu olurdu. İçeriden olup da kendisi için sorun halini almaya başlayanları dışa aktarmak —yani onu *yansıtmak*— için bunca acıyı üstlenmesinin nedeni budur.³⁰

Zihinsel aygıtın ayrıntılı bir biçimde açınmasından sonra artık bu iç ve dış arasında ayırım yaparak bireyin dünyayla uyumunu sağlama işlevi yalnızca *B.* (*algı*) sistemine yüklenmelidir. *B.* in elinde algının ortadan kaldırılabilir mi yoksa dirençli mi olduğunu belirleyen bir motor sinir yolu olmalıdır. Gerçeklik sınavının bu araçtan başka bir şey olması gerek.³¹ Bu konuda kesinliği olan başka bir şey söyleyemeyiz çünkü *B.* sisteminin doğası ve işleyiş biçimi hakkında henüz çok az bilgiye sahibiz. Gerçeklik sınavını belli başlı *Ego kurumları* arasına, ruhsal sistemler arasındaki tanımış olduğumuz *sansürlerin* yanına yerleştirir ve narsisistik bozuklukların çözümlemesinin başka benzer kurumları aydınlığa çıkarmasını bekleriz. [Bkz. s. 248.]

Öte yandan gerçeklik sınavının ortadan kaldırılma ya da safdışı bırakılma yolunu şimdiden patolojiden öğrenebiliriz. Bunu

²⁸ “İçgüdüler ve Değişimleri” [s. 111].

²⁹[Almanca’da: “*Kennzeichen der Realität*”. Bkz. “Proje” deki (1950a) “*Realitätszeichen*” (gerçeklik göstergeleri), I. Bölüm, 15. Kesim, v. s.]

³⁰“Dış ve iç”in daha ileri tartışması için “İnkar” (1925h) üzerine çok daha ileri makaleye, aşağıda s. 420 ve *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*’nın (1930a) I. Bölümüne bkz., *P. F. L.*, 12, 254-5.]

³¹Gerçekliğe göre sinama ile doğrudan var oluşa göre sinama arasındaki fark üzerine daha ilerideki bir parçaya bkz. [“*Realitätsprüfung*” ve “*Aktualitätsprüfung*”. İkinciye ilişkin bir gönderme herhangi bir yerde göze çarpmaz ve bu da kayıp makaleye bir diğer gönderme olabilir.]

düşlerinkinde olduğundan daha net bir biçimde bellek yitimi psikozlarında görürüz. Amentia gerçekliğin onayladığı ama katlanılmaz bulduğu için Ego'nun reddetmesi gereken bir kayba tepkidir. Bunun üzerine Ego gerçeklikle ilişkisini keser; yükü algılar sistemi *B*.den geri çeker — ya da daha doğrusu, belki de özel doğası daha ileri bir araştırmaya konu olabilecek bir yükü geri çeker. Gerçeklikten bu uzaklaşmayla birlikte gerçeklik sınamasından kurtulunur, (bastırılmamış, tümüyle bilinçli) istekli düşlemler sisteme doğru baskı yapabilir ve orada daha iyi bir gerçeklik olarak kabul edilirler. Böyle- si bir geri çekilme bastırma süreciyle eş tutulabilir. Amentia Ego ile organlarından biri —belki de kendisinin en sadık hizmetlisi olmuş ve ona en yakından bağlı biri— arasında bir gediğin ilginç resmini sunar.³²

Amentia'da bu "bastırmayla" sağlanan şey düşlerde gönüllü vazgeçilmeyle sağlanır. Uyku durumu dış dünyaya ilişkin hiçbir şey bilmek istemez; gerçeklikle hiç ilgilenmez ya da yalnızca uyku durumunu bırakma —uyanma— söz konusu olduğu sürece ilgilenir. Bu nedenle içlerindeki yükler³³ uyuma isteğine boyun eğdikleri sürece yükü *B*. sisteminden olduğu gibi diğer sistemlerden, yani *Bö.* ve *Bd.*ndan da geri çeker. Bu şekilde yüksüzleştirilmiş *B*. sistemiyle gerçeklik sınaması olasılığı terk edilir ve uyku durumundan bağımsız olarak gerileme yoluna girmiş olan uyarılmalar karşı konulmaz gerçeklik sayılacakları *B*. sistemine dek bu yolun açık olduğunu göreceklidir.³⁴

³²Bu bağlamda toksik varsanıların, örneğin alkol akıl karmaşasının da benzer bir biçimde anlaşılması gerektiğini ileri sürmeye cesaret edebilirim. Burada gerçekliğin dayattığı katlanılmaz kayıp tam olarak alkolün kaybıdır. Alkol sağlandığında sanrılar kesilir.

³³[Buradaki Almanca sözcük "*Positionen*", "askeri noktalar" dır. Kuşkusuz mecaz kullanımı akla "*Besetzung*" ("yük") sözcüğünün "askeri işgal" anlamında kullanılabilmesi getirmiştir.]

³⁴Burada yüksüz sistemlerin uyarılmaya duyarsızlıkları ilkesi [bkz. s. 228] *B*. (algı) sistemi söz konusu olduğunda geçersiz görünür. Ama bu yüklerin yalnızca *kısmi* olarak ortadan kalkması sorunu olabilir ve özellikle algısal sistem için diğer sistemlerinkinden

Varsanısal erken bunama psikozuna gelince tartışmamızdan bu psikozun hastalığın başlangıç belirtileri arasında olamayacağı sonucuna varırız. Yalnızca hastanın Ego'su artık gerçeklik sınamasının varsanının yolunu kesmeyecek kadar parçalandığında olası hale gelir.

Düş süreçleri ruhbilimiyle ilgili olarak düşlerin tüm temel özelliklerinin uykunun koşullandırıcı etmeniyle belirlendiği sonucuna vardık. Aristoteles, uzun süre önce belirttiği düşlerin uyuyanın zihinsel etkinliği olduğu şeklindeki alçakgönüllü ifadesinde tümüyle haklıydı.³⁵ Bunu genişletebilir ve şöyle söyleyebiliriz: düşler uykunun narsisistik durumunun tümüyle kurulamamış olmasıyla olası kılınan bir zihinsel etkinlik kalıntısıdır. Bu, ruhbilimci ve felsefecilerin başından beri söylediklerinden çok farklı gelmez ama zihinsel aygıtın yapısı ve işlevi üzerine çok farklı görüşlere dayalıdır. Bize düşlerin tüm ayrıntılı özelliklerine ilişkin bir bilgiyi de vermiş olmaları açısından bu görüşler daha öncekilere kıyasla üstünlüğe sahiptirler.

Son olarak bastırma süreci *yербetiminin* zihinsel bozuklukların düzeneğine tuttuğu önemli ışığa bir kez daha göz atalım. Düşlerde yükün (libido ya da ilgi) geri çekilmesi tüm sistemleri eşit ölçüde etkiler; aktarım nevrozlarında *Bö.* yükü geri çekilmiştir; erken bunamada *Bd.* yükü ve *amentia*'da *B.inkiler*.

büyük ölçüde farklı çok sayıda uyarılma durumu varsaymalıyız. — Kuşkusuz bu metapsikolojik tartışmaların belirsiz ve deneysel niteliğini gizlemeye ya da kabul edilebilir göstermeye çalışmıyoruz. Yalnızca daha derin araştırmaya belirli bir olasılık derecesine ulaşmaya yöneltilebilir.

³⁵[*Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) başlangıç bölümünde alıntı yapılmıştır, *P. F. L.*, 4, 59.]

YAS VE MELANKOLİ
(1917 [1915])

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

TRAUER UND MELANCHOLIE

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1917 *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, **4**, (6), 288-301.
1924 *Gesammelte Schriften*, **5**, 535-53.
1946 *Gesammelte Werke*, **10**, 428-46.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Yas ve Melankoli"

- 1925 *Collected Papers*, **4**, 150-70. (Çev. Joan Riviere.)
1957 *Standard Edition*, **14**, 237-58. (1925 basımına dayalı ama büyük ölçüde yeniden yazılmış çeviri.)

DR. ERNEST JONES'DAN öğrendiğimize göre (1955, 367-8) Freud bu makalenin temasını ona Ocak 1914'de açıklamıştı ve o yılın 30 Aralığında Viyana Ruhçözümlemesi Derneğinde anlattı. Makalenin ilk taslağını 1915 Şubatında yazdı. Bunu, kendisine melankoliyle libidinal gelişimin oral evresi arasında bir ilişki olduğu şeklindeki önemli görüş de dahil olmak üzere (aşağıda s. 250-1) bazı kapsamlı yorumlar yollayan Abraham'a gönderdi. (Abraham'ın 31 Mart 1915 ve Freud'un 4 Mayıs 1915 tarihli mektuplarına bakınız); ancak her ikisi de önceki makale gibi ("Düşler Kuramına Metapsikolojik Bir Ek", 1917d) iki yıl sonrasına dek yayımlanamadı.

Freud çok daha eski bir tarihte (olasılıkla Ocak 1895) Fliess'e (şimdi genellikle depresyon durumları olarak tanımlananları da bu başlığa dahil ettiği) melankoliyi salt nörolojik terimlerle açıklamaya yönelik incelikli bir girişimi yollamıştı (Freud, 1950a, Taslak G).

Bu girişim özellikle verimli değildi ama kısa sürede yerini konuya ruhbilimsel bir yaklaşıma bıraktı. Yalnızca iki yıl sonra Freud'un öngörüsünün en önemli örneklerinden birini görürüz. Bu, Fliess'e de postalanmış olan ve "Notlar (III)" başlığını taşıyan bir elyazmasında ortaya çıkar. 31 Mayıs 1897 tarihli bu elyazması aynı zamanda Freud'un Oidipus karmaşasını (Freud, 1950a, Taslak N.) ilk kez haber verdiği metindir. Anlamı kimi yerde belirsiz olacak kadar yoğun olan söz konusu parça tam olarak alıntılanmayı hak eder:

"Ana babaya yönelik düşmanca itkiler (ölmeleri isteği) aynı zamanda nevrozların ayrılmaz bir parçasıdır. Bilinçli olarak takıntılı düşünceler şeklinde ortaya çıkarlar. Paranoyada eziyet sanrılarının en kötüsü (yöneticilere ve krallara yönelik patolojik nefret) bu itkilere karşılık gelir. Ana babaya yönelik sevecenliğin etkin olduğu dönemlerde —hastalıkları ya da ölümleri döneminde— bastırırlar. Böyle durumlarda ölümleri yüzünden kendini suçlamak (melankoli olarak bilinen şey) ya da (cezalandırma düşüncesi aracılığıyla) histerik bir biçimde kendilerini onlarınkiyle aynı [hastalık] biçimde cezalandırmak bir yas dışavurumudur. Görebileceğimiz gibi burada meydana çıkan özdeşleşme bir düşünce biçiminden öte bir şey değildir ve bizi güdüyü arama gerekliliğinden kurtarmaz."

Bu parçada altı çizilen düşünce dizisinin melankoliye daha ileri düzeyde uyarlanması Freud tarafından tümüyle bir yana bırakılmış gibi görünür. Aslında melankoliyle normal yas durumları arasında bir karşılaştırma yapmanın önemini vurguladığı Viyana Ruhçözümlemesi Derneğindeki özkıyım üzerine bir tartışmada (1910g) dile getirdiği birkaç açıklama dışında bu makaleden önce konuya pek değinmemiştir ama bu tartışmada söz konusu olan ruhsal sorunun hâlâ çözülmemiş olduğunu belirtti.

Freud'un konuyu tekrar açmasını sağlayan şey kuşkusuz narsisizm ve Ego ülküsü kavramlarının tanıtılmış olmasıydı. Aslında bu makale

Freud'un bir yıl önce yazmış olduğu (1914c), yukarıda s. 63 v.s., narsisizm üzerine makalenin devamı olarak kabul edilebilir. O makalenin "eleştirel sansürün" paranoya olgularındaki işleyişini açıkladığı gibi bu makale de aynı ajanı melankolide işlerken görür.

Ama anlaşılır duruma gelmesi zaman almasına karşın bu makalenin içinde gizli olan anlamın tek bir hastalandırıcı durumun düzeneğinin açıklamasından çok daha önemli olması kaçınılmazdı. Buradaki malzeme "eleştirel ajanın", *Grup Ruhbilimi*'nin (1921c) XI. Bölümünde yer alan daha ileri bir değerlendirmesine yol açmış ve bu da *Ego ve İd*'deki (1923b), aşağıda s. 354, süper-Ego savına ve suçluluk duygusunun yeni bir değerlendirmesine yol açmıştır.

Bu makale özdeşleşmenin doğası sorununun bir diğer çizgide incelenmesini gerekli kılmıştır. Öyle görünüyor ki Freud başlangıçta bunun libidinal gelişimin oral ya da yamyamsı evresiyle yakından ilişkili ya da belki de ona bağımlı olduğunu kabul etme eğilimindeydi. Bu nedenle *Totem ve Tabu*'da (1912-13) ilkel aşiretin oğullar ile babalar arasındaki ilişkiyle ilgili olarak "onu yiyip yutma eyleminde onunla özdeşleşmelerini tamamladılar" diye yazmıştı. Ve yine 1915'de yayımlanan ama bu makaleden birkaç ay önce yazılmış olan *Üç Deneme*'nin (1905d) üçüncü baskısına eklenen bir parçada yamyamsı oral evreyi "ileride, özdeşleşme biçiminde, son derece önemli bir ruhsal rol oynayacak olan sürecin ilk örneği" olarak tanımlamıştı, *P.F.L.*, 7, 116-17. Elinizdeki makalede (s. 250) özdeşleşmeden "nesne seçiminin bir hazırlık evresi... Ego'nun ilk nesneyi seçme biçimi" diye söz eder ve ekler: "Ego bu nesneyle bütünleşmek ister ve içinde bulunduğu libidinal gelişimin oral ya da yamyamsı evresine uygun olarak bunu onu yiyip yutarak yapmayı ister."¹ Ve aslında oral evrenin melankoliyle ilgisini Abraham'ın ileri sürmüş olmasına karşın 1914

¹Freud'un yukarıda, bu makalenin ilkinde, onu farklı bir bağlamda kullanmış olmasına (s. 128) karşın "içe yansıtma" terimi bu makalede yer almaz. *Grup Ruhbilimi*'nde (*P. F. L.*, 12, 134. v. s.) özdeşleşme konusuna geri döndüğünde "içe yansıtma" sözcüğünü pek çok yerde kullandı ve çok sık olmamasına karşın daha sonraki yazılarında da görüldü.

sonbaharında yazılmış olan ve bu evrenin ağırlıklı bir rol oynadığı "Kurt Adam" olgu öyküsündeki (1918b) bir tartışmanın da gösterdiği gibi Freud'un ilgisi zaten buna dönmüş durumdaydı. (Bakınız *P.F.L.*, 9, 347-9.) Birkaç yıl sonra açık bir biçimde bu tartışmanın bir devamı olarak özdeşleşme konusunun tekrar ele alındığı *Grup Ruhbilimi*'nde (1921c) daha önceki görüşte bir değişiklik —ya da belki de yalnızca onun bir aydınlatması— ortaya çıkmış gibi görünür. Burada, özdeşleşmenin hâlâ "ilk oral evrenin bir türevi gibi davrandığı"nın söylenmesine karşın nesne yüklerinden *önce gelen* ve onlardan farklı bir şey olduğunu öğreniriz. Özdeşleşmeye ilişkin bu görüş Freud'un daha sonraki yazılarının pek çoğunda sürekli olarak vurgulanmıştır; örneğin ana babayla özdeşleşme "öncelikle bir nesne yükünün sonucu ya da ürünü değil doğrudan ve o andaki özdeşleşmedir ve herhangi bir nesne yükünden önce gerçekleşir" dediği *Ego ve İd*'in (1923b) III. Bölümünde olduğu gibi. (Bkz. aşağıda s. 357.)

Ancak öyle görünüyor ki Freud'un daha sonra bu makalenin en önemli özelliği olarak gördüğü şey melankolide bir nesne yükünün bir özdeşleşmeyle yer değiştirme sürecini açıklayışıdır. *Ego ve İd*'in III. Bölümünde (bkz. aşağıda s. 354 v.s) bu sürecin melankoliyle sınırlı olmadığını ama oldukça yaygın bir oluşum olduğunu ileri sürdü. Bu geriye yönelik özdeşleşmelerin büyük ölçüde bizim insanın "kişiliği" olarak tanımladığımız şeyin temelleri olduğuna işaret etti. Ama çok daha önemlisi, bu geriye yönelik özdeşleşmelerden ilklerinin —Oidipus karmaşasının sona erişinden türeyenlerin— çok özel bir konuma yerleştiğini ve aslında süper-Ego'nun çekirdeğini oluşturduğunu ileri sürmesiydi.

YAS VE MELANKOLİ

DÜŞLER narsisistik zihinsel bozuklukların normal yaşamdaki örnekleri olarak bize hizmet ettikleri için şimdi onu normal yas¹ duygusuyla karşılaştırarak melankolinin doğasına ışık tutmaya çalışacağız. Ancak bu kez, vardığımız sonuçların değerini abartmaya karşı bir uyarı olarak, bir itirafta bulunmakla başlamalıyız. Betimsel ruhhekimliğinde bile tanımı değişen melankoli tek bir birlikte toplanması kesin olarak sağlanmış görünmeyen çeşitli klinik biçimler alır ve bu biçimlerden bazıları ruhsal kökenliden çok bedensel kökenli hastalıkları düşündürür. Her gözlemciye açık olan izlenimlerin dışında malzememiz ruhsal kökenli doğası tartışma götürmez olan az sayıda olguyla sınırlıdır. Bu nedenle vardığımız sonuçların genel geçerliliğine ilişkin tüm iddialardan daha başında vazgeçecek ve kendimizi bugün elimizde var olan araştırma araçlarıyla tüm bozukluklar sınıfının değilse de en azından onların küçük bir grubu için tipik olmayan bir şeyi keşfedebilmemizin pek olası olmadığı düşüncesiyle avutacağız.

Melankoli ve yas karşılıklı ilişkisi iki durumun genel tablosuyla doğrulanmış görünmektedir.² Ayrıca onları ayırt edebildiğimiz kadarıyla çevresel etkilere bağlı uyarıcı nedenler her iki durum için de aynıdır. Yas her zaman sevilen bir insanın ya da ülke, özgürlük, ülkü, v.b. gibi insanın yerini almış olan bir soyut kavramın kaybına tepkidir. Bazı insanlarda aynı etki yas yerine melankoli yaratır ve buna bağlı olarak onlarda hastalandırıcı bir yatkınlıktan kuşulanırız. Yasın

¹[Almanca “*Trauer*” İngilizce “yas” gibi hem keder duygusu hem de bunun dışavurumu anlamına gelebilir. Bu makale boyunca sözcük “yas” yerine kullanılmıştır.]

²Bu konu üzerine az sayıdaki çözümsel incelemelerden en önemlilerini borçlu olduğumuz Abraham (1912) da bu karşılaştırmayı başlangıç noktası olarak almıştır. [Freud karşılaştırmayı 1910’da hatta daha da öncesinde yapmıştır. (Bkz. Editörün Görüşü, yukanda s. 240.)]

yaşama yönelik normal tutumundan önemli ölçüde uzaklaşmaları içermesine karşın onu hastalandırıcı bir durum olarak değerlendirme ve tıbbi sağıltıma devretmenin hiç aklımıza gelmemesi dikkate değerdir. Belli bir süre sonra yenileceğine güvenir ve ona yapılacak herhangi bir müdahaleyi yararsız ve hattâ zararlı olarak görürüz.

Melankolinin ayırt edici özellikleri derinlemesine acı verici bir hüznün, dış dünyaya yönelik ilginin kesilmesi, sevine yeteneğinin kaybı, tüm etkinliklere ket vurulması ve kendini önemseme duygularının kendini suçlama ve kendini yemelerde anlatım bulacak olan azalması ve sanrısız bir cezalandırılma beklentisiyle sonuçlanmasıdır. Yasta, tek bir istisna dışında aynı özelliklerle karşılaştıldığını düşündüğümüzde bu tablo biraz daha anlaşılır hale gelir. Yasta kendini önemsemede bozukluk söz konusu değildir ama diğer özellikler aynıdır. Köklü yas, sevilen birinin kaybına tepki, aynı acılı akıl durumunu, —onu anımsatmadığı sürece— dış dünyaya yönelik aynı yetenek kaybını, (onun yerini alma anlamına gelecek olan) yeni bir sevgi nesnesini benimseme konusunda aynı yetenek kaybını ve ona ilişkin düşüncelerle bağlantılı olmayan her etkinlikten aynı uzaklaşmayı içerir. Ego'nun bu ketlenmesi ve sınırlamasının başka amaçlar ve ilgiler için geride bir şey bırakmayan bir yasa adamanın ifadesi olduğunu görmek kolaydır. Bu tutumun bize hastalandırıcı görünmeyişi yalnızca onu nasıl açıklayacağımızı çok iyi bildiğimiz içindir.

Bunu yas ruh halini "acı verici" olarak adlandırmak için de uygun bir karşılaştırma olarak değerlendirmeliyiz. Acının ekonomisinin bir nitelemesini verecek konumda olduğumuzda olasılıkla bunun doğrulandığını göreceğiz.³

Şimdi, yasin yerine getirdiği görev neyi içerir? Bunu aşağıdaki şekilde sunmada gerçeklik payı düşük olan bir şey bulunduğunu sanmıyorum. Gerçeklik sınavası sevilen nesnenin artık var olmadığını göstermiştir ve bir adım ileri giderek tüm libidonun bu nesneyle

³[Bkz. yukarıda s. 142'deki 1. Dipnot.]

bağlarından geri çekilmesini talep eder. Bu istem anlaşılır bir karşı koyuş doğurur — insanların hiçbir zaman, hattâ bir yerine-geçen kendilerini çağırdığında bile, bir libidinal konumu gönüllü olarak terk etmedikleri genel gözlem konusudur. Bu karşı koyuş o denli şiddetli olabilir ki gerçeklikten bir uzaklaşma ve varsanısal bir istekli psikoz yoluyla nesneye bir yapışma gerçekleşir.⁴ Normalde kazanan gerçekliğe saygı olur. Yine de emirleri hemen yerine getirmeyebilir. Büyük bir zaman ve yüksel enerji harcamasıyla yavaş yavaş gerçekleştirilirler ve bu arada kayıp nesnenin var oluşu ruhsal olarak uzatılmıştır. Libidoyu nesneye bağlayan her bir anı ve beklenti büyütülür ve aşırı yüklü hale getirilir ve libidonun o açıdan kopuşu gerçekleştirilir.⁵ Gerçekliğin emrinin yavaş yavaş yerine getirilmesini sağlayan bu uzlaşmanın neden bu kadar acı verici olması gerektiğinin ekonomik terimlerle açıklanması hiç de kolay değildir. Bu acı verici hazzsızlığın bizlerce doğal kabul edilmesi dikkat çekicidir. Ancak gerçek, yasin işleyişi tamamlandığında Ego'nun tekrar özgür ve ket vurulmamış hale geldiğidir.⁶

Şimdi yasa ilişkin olarak öğrendiklerimizi melankoliye uyarlayalım. Olguların bir grubunda melankolinin de sevilen bir nesnenin kaybına tepki olabileceği açıktır. Uyarıcı nedenler farklı olduğunda çok daha ülküsel türden bir kaybın söz konusu olduğunu görebiliriz. Belki de nesne gerçekten ölmemiş ama bir sevgi nesnesi olarak kaybedilmiştir (örn. terk edilmiş nişanlı durumunda). Diğer olgularda kişi bu türden bir kaybın gerçekleşmiş olduğu inancını korumakta haklıdır ama kaybedilenin ne olduğu net olarak görülemez ve hastanın neyi yitirmiş olduğunu da bilinçli olarak algılayamadığını düşünmek tümüyle ussaldır. Aslında bu durum hastanın melankolisine

⁴Bundan önceki makaleye bkz. [s. 230-31].

⁵[Bu düşünce çok önceleri, *Histeri Üzerine Çalışmalar*'da (1895d) ifade edilmiş gibi görünür: Freud'un Fraulein Elisabeth von R. olgu öyküsünün "Tartışma"sının başlangıcında (*P. F. L.*, 3, 233) buna benzer bir sürecin tanımlanmış olduğu görülecektir.]

⁶[Bu sürecin ekonomilerine ilişkin bir tartışma aşağıda s. 255-56de yer alır.]

yol açmış olan kaybın farkında olması ama yalnızca *kimi* yitirdiğini bilip o kişide *neyi* yitirdiğini bilmemesi halinde bile böyle olabilir. Bu, kayıpla ilgili bilinçdışı hiçbir şeyin bulunmadığı yasın tersine melankolinin bilinçten geri çekilmiş olan nesne kaybıyla bir biçimde ilişkili olduğunu düşündürür.

Yasta ketvurma ve ilgi kaybının Ego'yu soğurmuş olan yas işlemiyle tam olarak açıklandığını bulduk. Melankolide bilinmeyen kayıp benzer bir iç çalışmayla sonuçlanacak ve dolayısıyla melankolik ketvurmadan sorumlu olacaktır. Aradaki fark onu bu denli kapsamlı olarak soğuran şeyin ne olduğunu göremediğimizde melankoliğin ketvurmasının bizlere anlaşılmaz görünmesidir. Melankolik bunun yanı sıra yasta var olmayan başka bir şeyi de sergiler — kendini önemsemenin olağanüstü azalması, Ego'sunun büyük ölçüde güçsüzleşmesi. Yasta yoksul ve boş hale gelmiş olan şey dünyadır; melankolide ise bizzat Ego. Hasta bize Ego'sunu değersiz, herhangi bir şeyi başarmaktan yoksun ve ahlâki açıdan aşağılık olarak gösterir; kendini suçlar, karalar ve bir yana atılıp cezalandırılmayı bekler. Herkesin önünde kendisini küçük düşürür ve bu denli değersiz biriyle ilişkileri olduğu için kendi akrabalarının acısını paylaşır. Kendisinde bir değişikliğin gerçekleşmiş olduğu düşüncesinde değildir ama öz-eleştirisini geriye yönelik olarak genişletir; hiçbir zaman bundan daha iyi olmamış olduğunu belirtir. Bu (esas olarak ahlaki açıdan) aşağılık olma sanrısı tablosu uykusuzluk ve beslenmeyi reddetme ve —ruhbilimsel açıdan son derece önemli olan— her canlıyı yaşama tutunmaya zorlayan içgüdünün yenilgisiyle tamamlanır.

Ego'suna karşı bu suçlamaları yönelten bir hastayla ters düşmek hem bilimsel hem de sağaltımsal bakış açısından eşit ölçüde verimsiz olur. Bir biçimde haklı ve kendisine öyle görünen bir şeyi tanımlıyor olması gerekir. Gerçekten de önce bazı açıklamalarını tamamen doğrulamalıyız. Gerçekten söylediği kadar ilgisiz ve sevme ve başarı konusunda yetersizdir. Ama bildiğimiz gibi bu ikincil durumdur; Ego'sunu tüketen iç işleyişin etkisidir — bizim bilmediğimiz ama yas işleyişine benzer bir işleyiş. Belli diğer öz suçlamalarda da haklı

görünür; yalnızca gerçek konusunda melankolik olmayan insanlarınkinden daha keskin gözlere sahiptir. Yükselmiş özeleştirisiyle kendisini önemsemez, bencil, dürüst olmayan, bağımsızlıktan yoksun, tek amacı kendi doğasının zayıflığını saklamaya çalışan biri olarak tanımladığında bildiğimiz kadarıyla kendisini anlamaya oldukça yaklaşmış olabilir; yalnızca bir insanın bu türden bir gerçeğe erişebilir duruma gelebilmesinden önce neden hastalanması gerektiğini merak ederiz. çünkü eğer birisi kendisine ilişkin olarak bu türden bir görüşe (Hamlet'in hem kendisi hem de başka herkes için sahip olduğu görüşe⁷) sahip olur ve onu başkalarına ifade ederse, ister gerçeği söylüyor ister kendine karşı az ya da çok haksızlık ediyor olsun, hasta olduğu kuşku götürmez. Değerlendirebildiğimiz kadarıyla, kendini küçük düşürme ile bunun gerçek doğrulaması arasında bir ilişki olmadığını görmek de güç değildir. İyi, yetenekli, vicdanlı bir kadın melankoli geliştirdikten sonra kendisi hakkında gerçekten değersiz olan birinden daha iyi söz etmeyecektir; aslında belki de ilkinin hastalanması, bizlerin de hakkında söyleyecek iyi bir sözümüz bulunmayan ikincinin hastalanmasından daha kolaydır. Son olarak, önünde sonunda melankoliğin normal biçimde pişmanlık ve kendini suçlamanın altında ezilmiş biriyle aynı şekilde davranmadığı bizi etkilemelidir. Bu ikinci durumu her şeyden daha fazla niteleyen başka insanların önünde utanç duyguları melankolikte mevcut ya da en azından öne çıkmış değildir. Onda kendini sergilemede doyum bulan neredeyse tam tersi inatçı bir konuşkanlık çizgisinin varlığı vurgulanabilir.

Bu nedenle temel şey melankoliğin sıkıntı verici kendini karalamasının, özeleştirisinin diğer insanların görüşleriyle uyuşması anlamında doğru olup olmadığı değildir. Konu daha çok ruhbilimsel durumunun doğru tanımlamasını veriyor olmasıdır. Kendisine saygısını yitirmiştir ve bunun için iyi nedenleri olsa gerektir. O halde ortaya çözülmesi güç bir sorun çıkaran bir çelişkiyle karşı karşıya

⁷“Herkesi kendi çölüne salsan, kırbaçlanmaktan kim kurtulabilir ki?” (II. Perde, 2. Sahne).

olduğumuz doğrudur. Yasla karşılaştırma bizi onun bir nesneyle ilgili bir kayıp yaşadığı sonucuna ulaştırmıştır; bize söyledikleri Ego'suyla ilgili bir kayba işaret eder.

Bu çelişkiye girmeden önce bir an melankoliğin hastalığının sağladığı, insan Ego'sunun yapısına ilişkin görüş üzerinde duralım. Onda Ego'sunun bir kesiminin nasıl diğer kesime karşı çıktığını, onu eleştirel biçimde yargıladığını ve sanki onu nesnesi olarak aldığını gördük. Burada Ego'dan ayrılmış olan eleştirel ajanın bağımsızlığını başka koşullarda da gösterebileceğine ilişkin kuşkumuz her yeni gözlemle doğrulanacaktır. Bu ajanı Ego'nun⁸ geri kalanından ayırmak için gerekçeleri gerçekten buluruz. Burada tanımaya başladığımız şey genelde "vicdan" olarak adlandırılan ajandır; bilinç ve gerçeklik sınaması sansürlerinin yanı sıra onu da Ego'nun ana kuruluşlarından biri arasında sayar ve kendi başına hastalanabileceğini gösterecek kanıtlarla karşılaşırız. Melankoli klinik tablosunda ahlâki zeminlerde Ego'dan hoşnutsuzluk en fazla öne çıkan özelliktir. Hastanın öz-değerlendirmesi bedensel rahatsızlık, çirkinlik ya da güçsüzlük ya da toplumsal aşağılanmışlıkla daha az ilgilenir; bu alanda yalnızca fakir düşme korku ve iddiaları önemli bir yer tutar.

Yukarıda [son paragrafın başında] sözü edilen çelişkinin açıklamasına uzanan ve gerçekleştirilmesi güç olmayan bir gözlem vardır. Eğer kişi bir melankoliğin çok sayıda ve çeşitli kendini suçlamalarını sabırla dinlerse sonunda bunların en şiddetlisinin hastanın kendisine hiç uymadığı ama küçük düzeltmelerle başka birine, hastanın sevdiği ya da sevmiş olduğu ya da sevmesi gereken birine uyduğu izleniminden kurtulamaz. Gerçeklerin sınıandığı her durumda bu varsayım doğrulanır. Böylece klinik tablonun anahtarını bulduk: kendini suçlamaların sevilen bir nesneye karşı olup da oradan hastanın kendi Ego'suna aktarılmış olan suçlamalar olduğunu kavradık.

Kendisi gibi yetersiz bir eşe bağlanmış olduğu için yüksek sesle kocasına acıyan kadın gerçekte, neyi kast ediyor olursa olsun, *kocasını* yetersiz olmakla suçlamaktadır. Bu geri aktarılmış olanların arasına

⁸[Bkz. yukarıda s. 234.]

birkaç gerçek kendini suçlamanın serpiştirilmiş olmasına fazla şaşmak gerekmez. Diğerlerini maskeleymeye yardımcı olduklarından ve işlerin gerçek durumunun anlaşılmasını olanaksız kıldıklarından kendilerini araya sokmalarına izin verilir. Dahası, sevginin kaybedilmesine yol açmış olan sevgi çatışmalarının *lehte* ve *aleyhte* olanlarından türerler. Hastaların davranışı da şimdi çok daha anlaşılır hale gelir. Yakınmaları sözcüğün eski anlamıyla gerçekten şikayetlerdir. Kendileri hakkında söyledikleri küçültücü her şey temelde başka biri hakkında olduğundan utanmaz ve kendilerini saklamazlar. Ayrıca, etrafındakilere, yalnızca bu türden değersiz insanlara uygun düşecek olan alçak gönüllülük ve boyun eğme tutumunu göstermekten uzaktırlar. Tam tersine kendilerini en büyük baş belası haline getirirler ve her zaman küçümsenmiş ve haksızlığa uğramış hisseder görünürler. Tüm bunlar yalnızca davranışlarında dışa vurulan tepkiler, sonradan belli bir süreç yoluyla ezici melankoli durumuna geçen, zihinsel isyan öbeğinden geliştiği için olasıdır.

Bu süreci yeniden oluşturmak güç değildir. Bir zamanlar bir nesne seçimi, libidonun belli bir insana bağlanması söz konusuydu; sonra bu sevilen insandan gelen *gerçek bir küçük düşürme ya da düşkırıklığı* nedeniyle nesne ilişkisi bozuldu. Sonuç, normal olan, libidonun o nesneden geri çekilmesi ve yeni birine yerdeğiştirmesi değil ama ortaya çıkması için çeşitli koşulların gerektiği farklı bir şeydi. Nesne yükünün düşük bir direnç gücü olduğu ve son bulduğu anlaşıldı. Ama serbest kalan libido başka bir nesneye aktarılmamış, Ego'ya geri çekilmişti. Ancak orada belirsiz bir biçimde kullanılmadı, Ego'nun terk edilmiş nesneyle bir *özdeşleşmesini* kurmaya hizmet etti. Bu nedenle Ego'ya nesnenin gölgesi düştü ve bundan böyle Ego sanki bir nesne, terk edilmiş nesneymiş gibi özel⁹ bir ajan tarafından değerlendirilebilecekti. Bu yolla bir nesne kaybı bir Ego kaybına ve Ego'yla sevilen insan arasındaki çatışma Ego'nun eleştirel etkinliğiyle özdeşleşmelerin değiştirdiği Ego arasında bir yarığa dönüştürülmüştü.

⁹[Yalnızca ilk basımda (1917) bu sözcük yer almaz.]

Bu türden bir sürecin ön koşulları ve etkileriyle ilgili olarak doğrudan bir ya da iki şey anlaşılabilir. Bir yandan, sevilen nesneye güçlü bir kilitlenme bulunmalı; öte yandan bunun tersine nesne yükünün direnme gücü düşük olmalıdır. Otto Rank'ın haklı olarak belirttiği gibi bu çelişki nesne seçiminin narsisistik bir temelde gerçekleştiğini gösterir gibidir; böylece, karşısına engeller çıktığında nesne yükü narsisizme gerileyebilecektir. Bu durumda nesneyle narsisistik özdeşleşme, sonucunda sevilen insanla çatışmaya rağmen sevgi ilişkisinden vazgeçilmesinin gerekmediği, erotik yükün bir yerine-geçeni haline gelir. Özdeşleşmenin nesne sevgisinin yerine geçmesi narsisistik bozukluklarda önemli bir düzenektir; Karl Landauer (1914) bir erken bunama öyküsündeki iyileşme sürecinde bunu gösterebilmeyi yakın zamanlarda başarmıştır. Kuşkusuz, bir tür nesne seçiminin ilk narsisizme bir *gerilemeyi* temsil eder. Başka bir yerde özdeşleşmenin nesne seçiminin bir hazırlık evresi, Ego'nun bir nesneyi ilk —ve çifte değerli bir biçimde ifade edilen tek— seçiş biçimi olduğunu göstermiştik. Ego bu nesneyi kendi içine almak ister ve içinde bulunduğu oral ya da yamyamsı libidinal evreye uygun olarak bunu onu yiyip yutarak yapmak ister.¹⁰ Abraham ağır melankoli biçimlerinde rastlanan beslenmeyi reddetmeyi bu bağlantıya atfetmekte kuşku götürmez biçimde haklıdır.¹¹

Ne yazık ki kuramımızın gerektireceği sonuç —yani, melankoli hastalığına yakalanma yatkınlığının (ya da bu yatkınlığın bir bölümünün) narsisistik türden nesne seçiminin ağırlıkta oluşunda yattığı— henüz gözlem tarafından doğrulanmamıştır. Bu makalenin açılış ifadelerinde bu incelemenin dayandırıldığı deneysel malzemenin gereksinimlerimiz için yetersiz olduğunu kabul etmiştim. Gözlem sonuçlarıyla çıkarsadıklarımız arasında bir uzlaşma olduğunu kabul edebilseydik nesne yükünden libidonun hâlâ narsisistik oral evresine

¹⁰[Bkz., yukarıda s. 131. Ayrıca Editörün Görüşüne de bkz., s. 241-42.]

¹¹[Abraham, Freud'un dikkatini buna ilk olarak 31 Mart 1915'de yazılan özel bir mektupla çekti. (Bkz. Freud, 1965a.) Jones'un yaşamöyküsüne bkz. (1955, 368).]

bu gerilemeyi melankoli nitelememize dahil etmede duraksamazdık. Nesneyle özdeşleşmeler aktarım nevrozlarında da asla ender gerçekleşmez; aslında, özellikle histeride çok iyi bilinen bir belirti oluşumu düzeneğidirler. Ancak, narsisistik ve histerik özdeşleşme arasındaki fark şurada görülebilir: ilkinde nesne yükü terk edilmişken ikincisinde devam eder ve genelde belli yalıtılmış eylem ve sinir'lenmelerle sınırlı olmasına karşın etkisini gösterir. Her koşulda aktarım nevrozlarında da özdeşleşme sevgi anlamına gelebilecek, ortak bir şey olduğunun ifadesidir. Narsisistik özdeşleşme ikisinden daha eski olanıdır ve daha az incelenmiş olan histerik özdeşleşmenin anlayışına uzanan yolu döşer.¹²

Dolayısıyla, melankoli, özelliklerinden bazılarını yastan ve diğerlerini narsisistik nesne seçiminden narsisizme gerilemeden ödünç alır. Bir yandan, yas gibi, sevilen bir nesnenin gerçek kaybına bir tepkidir ama bunun da ötesinde normal yasta olmayan ya da eğer varsa da normal yası hastalıklı yasa dönüştüren bir belirleyiciyle dikkat çeker. Bir sevgi nesnesinin kaybı sevgi ilişkilerinde çifte değerliliğin kendisini etkin kılması ve açığa çıkması için eşsiz bir fırsattır.¹³ Takıntılı nevroza bir yatkınlık olduğundan çifte değerliliğe bağlı çatışma yasa hastalandırıcı bir görüntü verir ve onu, sevilen nesnenin kaybı konusunda suçlanacak olanın bizzat yas tutan olduğu, yani bunu onun istediği şekilde öz suçlamalarla kendini ifade etmeye zorlar. Sevilen bir insanın kaybını izleyen bu takıntılı depresyon durumları libidonun geriye dönük bir içe çekilmesi de olmadığından çifte değerliliğe bağlı çatışmanın neler başarabileceğini gösterir. Melankolide, hastalığa yol açan durumlar çoğunlukla bir ölüm nedeniyle kayıp olgusunun ötesine uzanır ve birbirine zıt sevgi ve nefret duygularını ilişkiye sokabilen ya da zaten var olan bir çifte değerliliği güçlendiren tüm küçük

¹²[Özdeşleşme daha sonra Freud tarafından *Grup Ruhbilimi*'nde (1921c), *P. F. L.*, 12, 134 v.s. tartışılmıştır. *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a) histerik özdeşleşmenin bir ilk anlatımı yer alır, *P. F. L.*, 4, 232-3.]

¹³[Bundan sonra anlatılanlardan çoğu *Ego ve İd*'in (1923b) V. Bölümünde ayrıntılanmıştır, aşağıda s. 374 v. s.]

düşürülme, görmezden gelinme ya da düş kırıklığına uğratılma durumlarını içerir. Melankolinin ön koşulları arasından, kimi kez daha çok gerçek deneyimlerden kimi kez de yapısal etmenlerden doğan, bu çifte değerliliğe bağlı çatışma göz ardı edilmemelidir. Eğer nesneye yönelik sevgi —nesneden vazgeçilmesine karşın vazgeçilemeyen bir sevgi— narsisistik özdeşleşmeye sığınırsa bu yerine-geçen nesne üzerinde ona kötü davranan, onu küçülten, acı çekmesini sağlayan ve acısından sadistik doyum bulan nefret işlemeye başlar. Melankolideki kuşku götürmez biçimde keyif verici olan kendine işkence etme tıpkı takıntılı nevrozdaki karşılık gelen görüngü gibi bir nesneyle ilgili olan ve tartışmakta olduğumuz yollardan öznenin kendi benliğine dönmüş olan sadizm ve nefret¹⁴ eğilimlerinin bir doyumunu anlamına gelir. Her iki bozuklukta da dolaylı kendini cezalandırma yoluyla hastalar ilk nesneden intikam almayı ve ona düşmanlıklarını açıkça ifade etme gereğinden kaçınmak için başvurmuş oldukları hastalıkları yoluyla sevdiklerine işkence etmeyi genellikle başarırlar. Önünde sonunda, hastanın duygusal bozukluğuna neden olmuş olan ve hastalığının odaklandığı insan genellikle yakın çevresindendir. Melankoliğin nesnesiyle ilgili erotik yükü çifte bir değişime uğramıştır: bir bölümü özdeşleşmeye gerilemiş ama diğer bölümü çifte değerliliğe bağlı çatışmanın etkisiyle bu çatışmaya daha yakın olan sadizm evresine geri taşınmıştır.

Melankoliyi bu denli ilginç —ve bu denli tehlikeli— kılan öz kıyım eğiliminin bilmecesini çözen tek şey bu sadizmdir. Ego'nun, içgüdüsel yaşamı geliştiren asal evre olarak tanıdığımız benlik sevgisi o kadar büyük ve yaşama yönelik bir tehditte ortaya çıkan korkuda serbest kaldığını gördüğümüz narsisistik libido miktarı o kadar çoktur ki bu Ego'nun kendi yıkımına nasıl rıza gösterdiğini kavrayamayız. Hiçbir nevrotiğin başkalarına karşı ölüm saçan itkilerden kendisine döndürmediği öz kıyım düşüncelerini barındırmadığını uzun zamandır bildiğimiz doğru ama hangi güçler karşılıklı etkileşiminin böyle bir

¹⁴İkisi arasındaki ayrım için “İçgüdüler ve Değişimleri” üzerine makaleme bkz. [yukarıda s. 131-32].

amacı uygulamaya taşıyabildiğini asla açıklayamadık. Melankolinin çözümlemesi şimdi Ego'nun kendisini yalnızca nesne yükünün geri dönüşü sayesinde kendisine bir nesne olarak davranabilmesi halinde öldürebildiğini gösterir — bir nesneyle ilgili olan ve Ego'nun dış dünyadaki nesnelere ilk tepkisini temsil eden düşmanlığı kendisine yöneltebilmesi halinde.¹⁵ Bu durumda narsisistik nesne seçiminden gerilemede nesneden kurtulunduğu doğrudur ama yine de onun Ego'dan daha güçlü olduğu anlaşılır. Ego, birbirine zıt olan en şiddetli biçimde âşık olma ve özkıyım durumları arasında, tümüyle farklı yollardan da olsa, nesneye yenik düşmüştür.¹⁶

Melankolinin sözünü etmiş olduğumuz çarpıcı bir özelliğine, yani yoksul düşme korkusunun ağır basmasına gelince bunun bağlamından koparılmış ve geriye yönelik anlamda değiştirilmiş anal erotizmden türediğini varsaymak ussal görünür.

Melankoli bizleri yanıltılması kısmen bizi aşan başka sorunlarla da karşı karşıya bırakır. Belli bir süre sonra büyük değişikliklerin izlerini bırakmadan geçiyor olması yasla paylaştığı bir özelliktir. Açıklama yoluyla, yasta gerçeklik sınaması emrinin ayrıntılı olarak yerine getirilmesi için zamanın gerekli olduğunu ve bu gerçekleştirildiğinde Ego'nun libidosunu kayıp nesneden kurtarmayı başaracağını bulduk [s. 245]. Melankoli sürecinde de Ego'nun benzer bir işle meşgul olduğunu düşünebiliriz; her iki durumda da olayların akışının ekonomilerine ilişkin bir içgörümüz yoktur. Melankolideki uykusuzluk, durumun ağırlığını, uyku için gerekli olan yükün geri çekilmesini sağlamanın olanaksızlığını gösterir. Melankoli yapısı [aktarım nevrozlarında "karşı-yük" dediğimiz] yükleyici enerjileri her doğrultudan kendine çekerek ve Ego'yu tümüyle güçsüz düşene dek boşaltarak açık bir yara gibi davranır.¹⁷ Ego'nun uyuma isteğine karşı kolaylıkla direnç gösterebilir.

¹⁵Bkz. "İçgüdüler ve Değişimleri" [yukarıda s. 129].

¹⁶[Özkıyımın daha sonraki tartışmaları *Ego ve İd*'in (1923b) V. bölümünde, aşağıda s. 379 v. s. ve "Ekonomik Mazoşizm Sorunu"nun (1924c) son sayfalarında, aşağıda s. 406-07 yer alır.]

¹⁷[Bu açık yara benzetmesi Freud'un melankoli üzerine daha önceki notunun açıkça karmaşık olan VI. Kesiminde (iki şemayla gösterilmiş olarak) yer alır (olasılıkla 1895 Ocağında yazılmış olan Freud, 1950a. G. Taslağı). Editörün Görüşüne bkz., s. 240.]

Olasılıkla bedensel olan ve psikojenik olarak açıklanamayan bir etmen hastalıkta akşama doğru ortaya çıkan düzenli iyilik haliyle kendini ortaya koyar. Bu görüşler, egoda bir yitimin nesneden bağımsız olarak —egoya salt narsisistik bir darbeye— melankoli tablosunu üretmeye yeterli olup olmadığı ve doğrudan toksinlere bağlı bir ego-libidosu azalmasının hastalığın belirli tiplerini üretip üretmeyeceği sorusunu ortaya çıkarır.

Melankolinin en önemli ve en çok açıklama gerektiren özelliği —belirtileri açısından kendisinin tersi bir durum olan— maniye dönüşme eğilimidir. Bildiğimiz gibi bu her melankolide gerçekleşmez. Bazı olgular gidişlerini, aradaki boşluklarda mani belirtilerinin tümüyle ortadan kalkabildiği ya da son derece hafif olarak görülebildiği, dönemsel kötülerle sürdürür. Diğerleri çevrimsel bir deliliğe yol açan melankolik ve manik evrelerin düzenli dönüşümünü gösterir. Eğer ruhçözümsel yöntem bir çözüme ulaşmayı ve tam da bu türden çeşitli olgularda sağaltımsal bir gelişme sağlamayı başarmış olmasaydı insan bu olguları ruhsal kökenli olmayan olgular olarak değerlendirme eğiliminde olurdu. Bu nedenle melankolinin çözümsel açıklamasını maniye de genişletmek yalnızca uygun değil aynı zamanda görevimizdir.

Bu girişimin tümüyle doyurucu olacağına söz veremem. Bizi başlangıç kerterizlerini belirleme olasılığının ötesine güçlüklerle taşır. Üzerine gitmemiz gereken iki şey vardır: ilki ruhçözümsel bir izlenim ve ikincisi genel ekonomik deneyim olarak adlandırabileceğimiz şey. Pek çok ruhçözümsel araştırmacının sözcüklere dökmüş olduğu izlenim maninin içeriğinin melankolininkinden farklı olmadığı ve her iki bozukluğun da aynı "karmaşayla" uğraştığı ama olasılıkla melankolide Ego karmaşaya yenik düşerken manide onu yendiği ya da bir yana ittiğidir. İkinci göstergemizi mani için normal modeli oluşturan keyif, sevinç ya da zafer gibi tüm durumların aynı ekonomik koşullara dayalı olduğu gözlemi sağlamıştır. Burada olup biten şey uzun süreli ya da ara sıra ortaya çıkan büyük bir ruhsal enerji harca-

masının bazı etkilerini sonucu olarak gereksiz kalması ve böylece çeşitli boşalım uygulamaları ve olasılıkları için elverişli hale gelmesidir — örneğin, zavallı bir sefil büyük miktarda para kazanarak aniden günlük ekmeğiyle ilgili kronik kaygısından kurtulduğunda ya da uzun ve zorlu bir savaşım başarıyla taçlandığında ya da bir insan kendisini uzun zamandır sürdürmek zorunda olduğu bunaltıcı bir zorlanımı ya da yanlış bir konumu bir anda savuşturacak durumda bulduğunda vs. Tüm bu durumlar neşeyle, keyifli duygu boşalım işaretleriyle ve her türden eylem için hazır oluşla nitelenir — maniyle aynı ve melankolideki depresyon ve ketlenmenin tam tersi biçimde. Maninin bu türden bir zaferden başka bir şey olmadığını, yalnızca burada yine Ego'nun yenmiş olduğu ve üzerinde zafer kazandığı şeyin ondan gizli kaldığını ileri sürmeye cesaret edebiliriz. Aynı sınıfa ait olan alkolik zehirlenme —neşe verici olduğu sürece— aynı biçimde açıklanabilir; olasılıkla burada bastırma üzerindeki enerji harcamalarının toksinler nedeniyle oluşan bir kesintisi söz konusudur. Genel görüş, bu türden manik bir durum içindeki insanın çok "neşeli" olduğu için hareket ve eylemden bu kadar hoşlandığını kabul etmek ister. Bu yanlışlık düzeltilmelidir. Doğrusu, öznenin aklında yukarıda sözü edilen ekonomik koşulun gerçekleşmiş olduğudur ve bir yandan bu denli neşeli ve diğer yandan eylem konusunda bu denli özgür oluşunun nedeni budur.

Eğer bu iki göstergiyi birleştirecek¹⁸ bulduğumuz şey şu olur. Manide Ego nesne kaybının (ya da kayıp karşısındaki yasının ya da belki de nesnenin kendisinin) üstesinden gelmiş olmalıdır ve ondan sonra acı verici melankoli hastalığının Ego'dan kendisine çektiği ve "bağladığı" tüm karşı-yük kotası kullanılabilir hale gelecektir [s. 253]. Dahası, manik özne aç bir kurt gibi yeni nesne yükleri arayarak hastalığına neden olan nesneden kurtulduğunu açık biçimde gösterir.

Bu açıklama elbette ussal görünür ama ilk olarak fazlasıyla belirsizdir ve ikinci olarak yanıtlayabileceğimizden fazla sayıda yeni sorun

¹⁸ ["Ruhçözümsel izlenim" ve "genel ekonomik deneyim".]

ve kuşkulara yol açar. Bunun bizi net bir anlayışa götürmesini bekleyemeyecek olmamıza rağmen bunların bir tartışmasından kaçınamayız.

İlk olarak, normal yas da nesne kaybının üstesinden gelir ve devam ettiği sürece o da Ego'nun tüm enerjilerini emer. O halde, neden süresini tamamladıktan sonra ekonomik durumunda bir zafer evresinin hiçbir ipucu bulunmaz? Bu soruyu hemen yanıtlamayı olanaksız buluyoruz. Bu aynı zamanda dikkatimizi yasin görevini gerçekleştirmede kullandığı ekonomik araçları bile bilmediğimize çeker [s. 245]. Ancak, olasılıkla bu noktada bir varsayım bize yardımcı olacaktır. Libidonun kayıp nesneye bağlılığını gösteren her bir anı ve beklenti durumu gerçekliğin nesnenin artık var olmadığı hükmüyle karşılaşır ve sanki kendisinin de bu yazgıyı paylaşp paylaşmayacağı sorusuyla karşı karşıya kalan Ego canlı olmaktan aldığı narsisistik doyumlar toplamı tarafından ortadan yok olan nesneyle bağını koparmaya ikna edilir. Bu kopma işinin çok ağır ve yavaş yavaş geliştiğini varsayabiliriz; öyle ki tamamlandığında onun için gerekli olan enerji harcaması da ziyan olmuş olur.¹⁹

Yasin işleyişine ilişkin bu bağlamdan devam etmek ve melankolinin işleyişinin bir özetini vermek uygun görünür. Burada daha en başında bir belirsizlikle karşılaşırız. Şimdiye dek melankoliyi yerbetimsel bakış açısından pek değerlendirmedik ve melankolinin hangi sistemlerde ve hangi sistemler arasında işlediğini kendimize sormadık. Hastalığın zihinsel süreçlerinin hangi bölümü hâlâ terk edilmiş bilinçdışı nesne yükleriyle bağlantılı olarak ve hangi bölümü özdeşleşme yoluyla onların Ego'daki yerine-geçeniyle bağlantılı olarak gerçekleşir?

Hızlı ve basit yanıt "libido tarafından terk edilmiş olan nesnenin bilinçdışı (şey) sunumu"²⁰ dur. Ancak gerçekte bu sunum sayısız izlenimlerden (ya da onların bilinçdışı izlerinden) oluşmuştur ve

¹⁹Şimdiye dek ruhçözümsel yazılarda ekonomik bakış açısı çok az ilgi görmüştür. Buna bir istisna olarak Victor Tausk'un (1913) bedellerle değeri düşürülen bastımanın güdülerine üzerine bir makalesinden söz edebilirim.

²⁰["*Dingvorstellung*." Bkz. yukarıda s. 200 n.]

libidonun bu geri çekilişi bir anda gerçekleşebilecek bir süreç değildir ve kuşkusuz yasta olduğu gibi uzun süreli ve yavaş bir süreç olmalıdır. Pek çok noktada eşzamanlı olarak mı başladığı yoksa bir tür değişmez diziye mi izlediğine karar vermek kolay değildir; çözümlemelerde önce bir sonra diğer anının canlandığı ve her zaman aynı gibi gelen ve monotonlukları içinde bezdirici olan feryatların yine de her seferinde farklı bilinçdışı kaynaktan çıktığı açık hale gelir. Eğer nesne Ego için bu büyük önemi —binlerce bağlantıyla desteklenen bir önem— taşımıyorsa o zaman da kaybı ne yas ne de melankoli yaratacak türden olmayacaktır. Dolayısıyla libidoyu bu yavaş yavaş ayırma özelliği hem yas hem de melankoliye yüklenmelidir; olasılıkla ikisinde de aynı ekonomik durumla desteklenir ve aynı amaçlara hizmet eder.

Ancak, görmüş olduğumuz gibi [s. 251] melankoli normal yastan daha fazla bir şeyi içerir. Melankolide nesneyle ilişki basit bir ilişki değildir; çifte değerliliğe bağlı çatışmayla karmaşık hale gelmiştir. Çifte değerlilik ya yapısaldır, yani bu belli Ego'nun oluşturduğu her sevgi ilişkisinin bir ögesidir ya da nesneyi kaybetme tehdidini içeren bu deneyimlerden türer. Bu yüzden melankoliyi uyaran nedenler çoğunlukla yalnızca nesnenin gerçek bir kaybıyla, ölümüyle ortaya çıkan yasinkilerden daha geniş kapsamlıdır. Buna göre, melankolide nesne üzerinde sevgi ve nefretin birbirleriyle çekiştikleri sayısız ayrı savaşım sürdürülür; biri libidoyu nesneden ayırmaya çalışır diğeri saldırı karşısında libidonun bu konumunu sürdürmeye. Bu ayrı savaşımın yeri herhangi bir sisteme değil (*sözcük* yüklerinin tersine) *şeylerin* anı izleri bölgesi olan *Bd.na* yüklenebilir. Yasta da libidoyu ayırma çabaları bu aynı sistemde gerçekleştirilir; ama burada bu süreçlerin normal yoldan, *Bö.* üzerinden bilince ilerlemelerini hiçbir şey engellemez. Belki de bir dizi neden ya da onların bir birleşimine bağlı olarak bu yol melankolinin işleyişine kapalıdır. Doğası itibarıyla yapısal çifte değerlilik bastırılmış olana aittir; nesneyle ilgili zedeleyici deneyimler başka bastırılmış malzemeleri de harekete geçirmiş olabilir. Dolayısıyla çifte değerliliğe bağlı bu savaşımınla ilgili her şey melankolinin nihai özelliği başlayana dek bilinçten geri çekilmiş

olarak kalır. Bildiğimiz gibi bu tehdit altındaki libidinal yükün nesneyi sonunda terk etmesini içerir ancak yalnızca gelişmiş olduğu Ego'daki yerine geri çekilmek için. Dolayısıyla sevgi Ego'ya sığınarak yok olmaktan kurtulur. Libidonun bu gerilemesinden sonra süreç bilinçli hale gelebilir ve bilince Ego'nun bir bölümüyle eleştirel ajan arasındaki bir çatışma olarak gösterilir.

Bu nedenle bilincin melankolinin işleyişinde farkında olduğu şey onun temel bölümü değildir, hattâ rahatsızlığı sonlandırıcı bir etki olarak değerlendirebileceğimiz bir bölümü bile değildir. Ego'nun kendini küçük düşürdüğünü, kendisine öfkelenildiğini gördük ve bunun neye yol açabileceğini, nasıl değişebileceğini tıpkı hasta gibi biz de fazla anlamadık. Böylesi bir işlevi işleyişin *bilinçdışı* kesimine yüklemek bizim için daha olasıdır çünkü melankoli ve yas işleyişleri arasında temel bir benzerliği sezmek güç değildir. Tıpkı yasın, nesnenin öldüğünü bildirerek ve Ego'ya yaşamaya devam etmek için neden vererek, Ego'yu nesneden vazgeçmeye zorladığı gibi [s. 256] her çifte değerlilik savaşımı onu küçük düşürerek, lekeleyerek hattâ sanki öldürerek libidonun nesneye kilitlenmesini gevşetir. Ya hiddetin kendini tüketmesinden ya da nesnenin değersiz olduğu için terk edilmesinden sonra *Bd.*ndaki sürecin son bulması olasıdır. Ne bu iki olasılıktan hangisinin melankoliyi sonlandırmada daha sık rastlanan ve daha bildik olasılık olduğunu ne de olgunun gelecekteki seyrinde bu kesintinin etkisinin ne olacağını söyleyemeyiz. Ego bunda kendisini ikisinin iyisi, nesneden üstün olanı, olarak bilmenin doyumunu yaşayabilir.

Melankolinin işleyişine ilişkin olarak bu bakış açısını kabul etsek bile yine de aydınlatmaya çalıştığımız bir noktanın açıklamasını sağlamaz. Melankolinin sürecini tamamlamasının ardından mani çıkmasının ekonomik koşulunun melankolide egemen olan çifte değerlilikte bulunacağı beklentisi içindeydik ve bu konuda çeşitli diğer alanlardaki benzeşimlerden destek bulduk. Ama bu beklentinin önünde eğilmesi gereken bir gerçek vardır. Melankolinin üç ön koşulundan —nesnenin kaybı, çifte değerlilik ve libidonun Ego'ya geri çekilme-

si— ilk ikisi bir ölümün gerçekleşmesinden sonra doğan takıntılı kendini suçlamalarda da bulunur. O olgularda çatışmanın güdü gücü tartışmasız olarak çifte değerlidir ve gözlem çatışma son bulduktan sonra geride aklın manik durumunun zaferi doğasında hiçbir şey kalmadığını gösterir. Dolayısıyla sonucun tek sorumlusu olarak üçüncü etmene yöneldik. Önce bağlı olan ve sonra melankolinin işleyişinin son bulmasının ardından serbest kalan ve maniye olası kılan yük toplanmasının libidonun narsisizme gerilemesiyle ilişkilendirilmesi gerekir. Melankolinin nesne üzerindeki savaşımın yerine geçtiği Ego içindeki çatışma olağanüstü yükseklikte karşı-yük gerektiren acı verici bir yara gibi davranıyor olmalıdır. — Ama bir kez daha burada bir ara vermek ve önce fiziksel acının sonra da onun benzeri olan zihinsel acının ekonomik doğasına ilişkin bir içgörü kazanana dek daha ileri mani açıklamasını ertelemek iyi olacaktır.²¹ Daha önceden bildiğimiz gibi aklın karmaşık sorunlarının karşılıklı dayanışması bizi her araştırmayı yarıda kesmeye zorlar — bir başka araştırmanın sonucu yardımına gelene dek.²²

²¹[Yukarıda s. 142'deki 1. dipnota bkz.]

²²[1925'de eklenen dipnot:] Maniye ilişkin bu tartışmanın devamı için *Grup Ruhbilimi ve Egonun Çözümlemesi*'ne (1921c) bkz. [P. F. L., 12, 164-5].

HAZ İLKESİNİN ÖTESİNDE
(1920)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

JENSEITS DES LUSTPRINZIPS

(B) ALMANCA BASIMLAR:

- 1920 Leipzig, Viyana ve Zürih: International Psychoanalytischer Verlag. S. 60
1921 2. Basım. Aynı yayıncılar. S. 64.
1923 3. Basım. Aynı yayıncılar. S. 94.
1925 *Gesammelte Schriften*, 6, 191-257.
1946 *Gesammelte Werke*, 13, 3-69.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Haz İlkesinin Ötesinde"

- 1922 Londra ve Viyana: International Psycho-Analytical Press. S. viii + 90. (Çev. C. J. M. Hubback; Önsöz Ernest Jones.)
1924 New York: Boni and Liveright.
1942 Londra: Hogarth Press ve Institute of Psycho-Analysis. (Yukarıdakinin yeniden basımı.)
1950 Aynı yayıncılar. S. Vi + 97. (Çev. J. Strachey.)
1955 *Standard Edition*, 18, 1-64. (1950'de yayımlanan çevirinin bir ölçüde değiştirilmiş versiyonu.)

YAZIŞMALARININ gösterdiği gibi Freud *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin bir ilk taslağı üzerinde çalışmaya 1919 Martında başlamış ve Mayısta bittiğini bildirmiştir. Aynı ay bu çalışmanın özünü birkaç cüm-

leyle belirten bir paragrafı içeren "Tekinsiz" (1919*h*) üzerine makalesi- ni tamamlamaktaydı. Bu paragrafta "yineleme zorlanımından" çocuk- ların davranışında ve ruhçözümsel sağaltımda sergilenen bir görüngü olarak söz eder; bu zorlanımın içgüdülerin en gizli doğasından türeyen bir şey olduğunu ileri sürer ve haz ilkesini göz ardı edecek kadar güçlü olduğunu belirtir. Ancak, "ölüm içgüdüleri" ile ilgili bir anıştırma yok- tur. Konunun ayrıntılı bir açıklamasını tamamlamış olduğunu ekler. Bu özeti içeren "Tekinsiz" makalesi 1919 sonbaharında yayımlanmıştı. Ama Freud *Haz İlkesinin Ötesinde*'yi bir yıl daha erteledi. 1920'nin başlarında bir kez daha üzerinde çalışıyordu; Mayıs ve Haziranda hâlâ çalışmayı gözden geçirmekteydi ve sonunda 1920 Temmuzunun orta- larında bitti.

Haz İlkesinin Ötesinde Freud'un metapsikolojik yazılar dizisi içinde görüşlerinin son evresini gösteren bölüm olarak kabul edilebilir. Klinik bir görüngü olarak "yineleme zorlanımına" zaten dikkat çekmişti ama burada ona bir içgüdü'nün özelliklerini yükler; yine bura- da ilk kez olarak Eros ve Ölüm içgüdüleri arasında, tüm ayrıntısını *Ego ve İd*'de bulan (1923*b*), aşağıda s. 366, yeni ayrımı ileri sürer. *Haz İlkesinin Ötesinde*'de Freud'un sonraki tüm yazılarına egemen olacak olan aklın anatomik yapısının yeni resminin işaretlerini de buluruz. Son olarak, kuramsal çalışmalarında giderek daha ağırlıklı rol oynayan yıkıcılık sorunu ilk kez açık bir biçimde ortaya çıkar. Bu çalışmada çeşitli öğelerin daha önceki metapsikolojik makalelerden —örneğin; "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi" (1911*b*), "Narsisizm" (1914*c*) ve "İçgüdüler ve Değişimleri" (1915*c*), bkz. yukarıda s. 33, 63 ve 109— derlenmiş olduğu gayet açıktır. Ama özellikle önemli olan şey bu çalışmanın ilk bölümlerinden bazılarının Freud tarafından yaklaşık yirmi beş yıl önce, 1895'de yazılan "Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi"ni (1950*a*) ne kadar yakından izlediğidir.

HAZ İLKESİNİN ÖTESİNDE

I

RUHÇÖZÜMLEMESİ kuramında zihinsel olayların izlediği akışın otomatik olarak haz ilkesi tarafından düzenlendiğini varsayma konusunda hiçbir tereddüdümüz yoktur. Yani, bu olayların akışının değişmez biçimde hazzsızlık verici bir gerilim tarafından harekete geçirildiğine ve sonuçta bu gerilimin azalışıyla—yani bir hazzsızlıktan kaçınma ya da bir haz üretimiyle—buluşacak bir doğrultu tuttuğuna inanırız. İncelememizin konusu olan zihinsel süreçlerin değerlendirilmesinde bu akışı dikkate alarak çalışmamıza "ekonomik" bir bakış açısı katmaktayız ve eğer bu süreçleri tanımlamada "yerbetimsel" ve "dinamik" olanlara ek olarak bu "ekonomik" etmeni de hesaplamaya çalışırsak öyle sanıyorum ki onların şimdiki durumda anlayabileceğimiz en eksiksiz ve "metapsikolojik" terimiyle ayırt edilmeyi hak eden tanımını vermiş oluruz.¹

Bu haz ilkesi savıyla herhangi bir özel, tarihsel olarak oturmuş felsefi bir sisteme ne kadar yaklaştığımız ya da onu benimsediğimiz bu noktada bizim için önemli değildir. Bu spekülatif varsayımlara inceleme alanımızdaki günlük gözlem gerçeklerini tanımlama ve açıklama doğrultusunda bir girişimle vardık. Öncelik ve özgünlük ruhçözümsel çalışmanın kendisi için belirlediği amaçlar arasında yer almaz ve haz ilkesinin altında yatan izlenimler o kadar açıktır ki göz ardı edilmeleri hemen hemen olanaksızdır. Öte yandan bizi son derece zorlayıcı bir biçimde etkileyen haz ve hazzsızlık duygularının anlamı konusunda bizleri bilgilendirebilmiş olan her felsefi ya da ruhbilimsel kurama karşı minnettarlığımızı ifade etmeye hazırız. Ama bu noktada ne yazık ki amacımıza uygun bir şey sunulmadı. Bu aklın en belirsiz ve ulaşılması en zor bölgesidir ve onunla temasa geçmekten

¹[“Bilinçdışı”nın (1915e) IV. Kesimine bkz., yukarıda s. 179 v. s.]

kaçınamayacağımızdan bana öyle görünüyor ki en az katı olan sav en iyisi olacaktır. Haz ve hazzsızlığı akılda var olan ama hiçbir biçimde "bağlı"² olmayan uyarılma miktarıyla ilişkilendirmeye ve bunu hazzsızlığın uyarılma miktarında bir *artışa* ve hazzın bir *azalışa* karşılık geldiği biçiminde yapmaya karar verdik. Bununla kast ettiğimiz şey haz ve hazzsızlık duygularının gücüyle uyarılma miktarında buna karşılık gelen değişiklikler arasındaki basit bir ilişki değildir; her şeyden önce —ruhsal-fizyolojinin bize öğrettikleri göz önüne alındığında— herhangi doğrudan bir orantı önermemekteyiz: duyguyu belirleyen etmen olasılıkla *belli bir zaman diliminde* uyarılma miktarındaki artış ya da azalış miktarıdır. Olasılıkla burada deney bir rol oynayabilir; ama yolumuz oldukça kesin gözlemler tarafından gösterilmedikçe soruna daha fazla girmek biz çözümlemeciler için önerilebilir bir şey değildir.³

Ancak G.T. Fechner gibi zeki bir araştırmacının haz ve hazzsızlık konusunda tüm temel noktalarda ruhçözümsel çalışmanın bize dayatmış olduğuyla çakışan bir görüş benimsediği buluşuna kayıtsız kalamayız. Fechner'in görüşü *Einige Ideen zur Schöpfungs- und Entwicklungs-geschichte der Organismen*, 1873 (XI. Kısım, Ek 94) adlı küçük bir çalışmada yer alır ve aşağıdaki şekilde gelişir: "Bilinçli itkilerin her zaman haz ve hazzsızlıkla bir ilişkisi olduğundan haz ve hazzsızlığın da hareketsizlik ve hareketlilik durumlarıyla ruhsal-fiziksel bir ilişkisi olduğu düşünülebilir. Bu ayrıntılarına başka bir yerde girmeyi önerdiğim bir sav için temel sağlar. Bu sava göre bilinç eşiğini aşan her ruhsal-fiziksel devinime, belli bir sınırın ötesinde, tam bir hareketsizliğe yaklaştığı oranda haz ve tam bir hareketsizlikten uzaklaştığı oranda da hazzsızlık eşlik eder; niteliksel haz ve

²[Freud'un tüm yazılarında geçen uyarılma "miktar" ve "bağlı" uyarılma kavramları belki de en ayrıntılı tartışmalarını "Proje"de (1950a [1895]) bulur. Özellikle "bağlı" teriminin uzun bir tartışması için o çalışmanın III. Kısımının 1. Kesiminin sonlarına bkz. ayrıca aşağıda s. 295'e de bkz.]

³[Bu noktaya aşağıda s. 325'de tekrar değinilmiş ve "Mazoşizmin Ekonomik Sorunu"nda (1924c) daha da genişletilmiştir, aşağıda s. 395 v. s. Ayrıca "Proje"nin I. Kısımının 7. Kesimine de bkz.]

hazsızlık eşikleri olarak tanımlanabilecek iki sınır arasında belli bir estetik kayıtsızlık payı bulunur..."⁴

Zihinsel yaşamda haz ilkesinin egemen olduğuna inanmamıza yol açan şeyler zihinsel aygıtın var olan uyarılma miktarını olabildiğince düşük ya da en azından sabit tutmaya çalıştığı savında da ifade bulur. Bu ikinci sav haz ilkesini belirtmenin yalnızca bir diğer yoludur; çünkü eğer zihinsel aygıtın çalışması uyarılma miktarını düşük tutmaya yönelikse bu durumda o miktarı artırması beklenen her şeyin aygıtın işleyişine ters, yani hazsızlık olarak duyumsanması kaçınılmazdır. Haz ilkesi değişmezlik ilkesini izler: aslında değişmezlik ilkesi bizi haz ilkesini benimsemek zorunda bırakan gerçeklerden derlenmiştir.⁵ Ayrıca daha ayrıntılı bir tartışma bu şekilde zihinsel aygıtı attığımız eğilimin Fechner'in haz ve hazsızlık duygularını ilişkilendirdiği "değişmezliğe yönelik eğilim" ilkesi altında özel bir olgu olarak sınıflandırıldığını gösterecektir.

Ancak, zihinsel süreçlerin akışında haz ilkesinin egemenliğinden söz etmenin yanlış olacağı belirtilmelidir. Eğer böyle bir egemenlik var olsaydı zihinsel süreçlerimizin büyük bir çoğunluğuna hazzın eşlik etmesi ya da bunların hazza ulaşmaları gerekirdi oysa evrensel deneyim böyle bir çıkarımla tümüyle çelişir. Dolayısıyla en fazla söylenecek şey akılda haz ilkesine yönelik güçlü bir *eğilim* bulunduğu ama bu eğilime belli bazı güçlerin ya da koşulların karşı koyduğu böylece de sonucun her zaman hazza yönelik eğilimle uyum içinde olmayabileceğidir. Fechner'in benzer bir konuda söylediklerini karşılaştırabiliriz (1873, 90): "Ancak bir amaca yönelik bir eğilim bu

⁴["Proje'ye, I. Kısımın 8. Kesimine bkz. — Burada "estetik" eski "duygu ya da algıyla ilgili" anlamında kullanılmıştır.]

⁵["Değişmezlik ilkesi" Freud'un ruhsbilimsel incelemelerinin en başına dek geri uzanır. Basılı ilk tartışması *Histeri Üzerine Çalışmalar*'a kuramsal katkısının 2 (A) Kesiminin sonlarına doğru Breuer tarafından (yarı fizyolojik terimlerle) gerçekleştirilmiştir (Breuer ve Freud, 1895), *P. F. L.*, 3, 272-8, 272 n. 1 ve Editörün Girişi, aynı yayın 37. Ayrıca "İçgüdüler ve Değişimleri" (1915c), yukarıda s. 111 n. 4 ve s. 113 ve *Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) Editörün Girişine bkz. *P. L. F.*, 4, 40-41].

amacın gerçekleştirildiği anlamına gelmediğinden ve genelde amaç yalnızca yaklaşımlarla gerçekleştirildiğinden..."

Şimdi hangi koşulların haz ilkesinin uygulamaya sokulmasını engellediği sorusuna geri dönersek kendimizi bir kez daha güvenli ve daha önce çiğnenmiş bir zeminde buluruz ve yanıtımızı biçimlendirmede elimizin altında zengin bir çözümsel deneyim sermayesi vardır.

Haz ilkesinin bu şekilde engellendiğinin ilk örneği düzenli olarak gerçekleşen bildik bir örnektir. Haz ilkesinin zihinsel aygıtın birincil bir işleyiş biçimine uygun olduğunu ama canlının dış dünyanın güçlükleri arasında kendini koruması açısından daha en başından yetersiz ve hatta fazlasıyla tehlikeli olduğunu biliyoruz. Ego'nun kendini koruma içgüdülerinin etkisi altında haz ilkesinin yerini *gerçeklik ilkesi*⁶ almıştır. Bu ikinci ilke sonunda haz elde etme niyetinden vazgeçmez ama yine de doyumun ertelenmesini, bir dizi haz elde etme olasılığından vazgeçilmesini ve hazza uzun, dolaylı yolda bir adım olarak hazzsızlığa geçici olarak katlanılmasını ister ve uygular. Ancak, haz ilkesi "eğitilmesi" son derece güç olan cinsel içgüdüler tarafından kullanılan bir işleyiş yöntemi olarak uzun süre korunur ve bu içgüdülerden ya da Ego'nun kendi içinde başlayarak sıklıkla bir bütün olarak canlının zararına gerçeklik ilkesini yenmeyi başarır.

Ancak, haz ilkesinin yerini gerçeklik ilkesinin almasından yalnızca az sayıda ve hiçbir biçimde en şiddetlileri olmayan hazzsızlık verici deneyimin sorumlu tutulabileceği kuşku götürmez. Hiç de daha ender gerçekleşmeyen diğer hazzsızlık boşalımını Ego daha karmaşık örgütlenmelere gelişirken zihinsel aygıtta meydana gelen çatışma ve kopmalarda görülür. Aygıtı dolduran enerjinin neredeyse tümü onun doğasında var olan içgüdüsel itkilerinden doğar. Ama bunların aynı gelişim evrelerine ulaşmalarına izin verilmez. Olayların akışı içinde tek tek içgüdülerin ya da içgüdü bölümlerinin, amaçları ve istemlerinde Ego'nun kapsayıcı bütünlüğünde birleşebilen diğerlerinden

⁶["Zihinsel İşleyişin İlk İlkesi Üzerine Formülasyonlar"a bkz. Freud 1911b, yukarıda s. 34-5.]

farklı olduğunun anlaşılması tekrar tekrar söz konusu olur. Bunun üzerine bu birlikle ilişkileri bastırma süreciyle kesilir, ruhsal gelişimin daha alt düzeylerinde tutulurlar ve başlangıçta doyum olasılığından uzak tutulurlar. Bastırılmış cinsel içgüdülerde kolaylıkla söz konusu olabildiği gibi sonradan dolambaçlı yollardan doğrudan ya da yerine geçen bir doyuma ulaşmayı başarırlarsa diğer olgularda haz için bir fırsat olacak olan bu olay Ego tarafından hazzsızlık olarak duyumsanır. Belli içgüdüler ilkeye uygun olarak yeni haz elde etmeye çalıştığında bastırma ile son bulan eski çatışmanın bir sonucu olarak haz ilkesinde yeni bir gedik oluşur. Bastırmanın bir haz olasılığını bir hazzsızlık kaynağına dönüştürdüğü sürecin ayrıntıları henüz net olarak anlaşılmamıştır ve açık olarak sunulamaz; ama tüm nevrotik hazzsızlıkların bu türden olduğu kuşku götürmez — haz olarak duyumsanamayan haz.⁷

Henüz belirttiğim bu iki hazzsızlık kaynağı hazzsızlık verici deneyimlerimizin çoğunluğunu kapsamaktan çok uzaktır. Ama geri kalanı konusunda onların varlıklarının haz ilkesinin egemenliğiyle çelişmediği bazı haklılık gösterileriyle ileri sürülebilir. Yaşadığımız hazzsızlıkların çoğu *algısal* hazzsızlıktır. Baskının doyurulmamış içgüdüler tarafından algılanması olabilir; ya kendi içinde sıkıntı verici olan ya da zihinsel aygıtta hazzsızlık verici beklentiler uyandıran dış algı da olabilir — yani, zihinsel aygıt tarafından tehlikeli olarak tanınan. O zaman bu içgüdüsel istemlere ya da tehlike tehditlerine karşı tepki, zihinsel aygıtın gerçek etkinliğini oluşturan tepki, haz ilkesi ya da onu değiştiren gerçeklik ilkesi tarafından doğru bir biçimde yöneltilebilir. Bu durum haz ilkesinin geniş kapsamlı bir sınırlandırmasını gerektiriyormuş gibi görünmez. Yine de dış tehlikeye karşı zihinsel tepkinin incelenmesi şu andaki sorunumuzla ilgili yeni malzemeler üretecek ve yeni sorular doğuracak durumdadır.

⁷[1925'te eklenen dipnot:] Kuşkusuz temel nokta bilinçli duygular olarak haz ve hazzsızlığın Ego'ya bağlı olmasıdır. [*Ketvurmalar Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) II. Bölümünün başındaki bir tartışmada bu daha da netleştirilmiştir, *P. F. L.*, 10, 242-3.]

II

AĞIR mekanik darbelerden, demiryolu felaketlerinden ve yaşama yönelik bir risk taşıyan diğer kazalardan sonra ortaya çıkan bir durum uzun süredir bilinmekte ve tanımlanmaktadır; buna "zedelenme nevrozu" adı verilmiştir. Henüz bitmiş olan korkunç savaş bu türden çok sayıda hastalığa neden oldu ama en azından hastalığın nedenini sinir sisteminin mekanik güçle meydana gelmiş organik yaralanmalarına yükleme doğrultusundaki eğilime son verdi.¹ Zedelenme nevrozunun sunduğu belirtisel tablo benzer motor belirtilerin zenginliği açısından histerininkine yaklaşıp ama genelde (hastalık hastalığını ya da melankoliyi andıran) öznel rahatsızlık işaretlerinin belirginliğinin yanı sıra zihinsel yeteneklerin çok daha kapsamlı genel zayıflığı ve rahatsızlığının kanıtlarını vermesi açısından onu geride bırakır. Ne savaş nevrozları ne de barış zamanının zedelenme nevrozlarına ilişkin tam² bir açıklamaya henüz ulaşamamıştır. Savaş nevrozları söz konusu olduğunda aynı belirtilerin kimi zaman herhangi büyük bir mekanik güç devreye girmeden ortaya çıkması³ önce aydınlatıcı ve şaşırtıcı göründü. Sıradan zedelenme nevrozları söz konusu olduğunda ise iki özellik önem kazandı: ilki, nedenlerindeki ana ağırlığın sürpriz, dehşet etmenine dayalı görünmesi ve ikincisi bir yara ya da zedelenmenin aynı zamanda genellikle bir nevroz gelişimine karşı işlemesi. "Dehşet", "korku" ve "anksiyete"⁴ yanlış biçimde eşanlamli ifadeler olarak kullanılır; aslında tehlikeyle ilişkileri açısından net bir ayrım

¹[Freud'un önsözünü yazdığı (1919d) ve Freud, Ferenczi, Abraham, Simmel ve Jones tarafından yazılan (1919) savaş nevrozlarının ruhçözümlemesi üzerine tartışmaya bkz. Ayrıca ölümünden sonra yayımlanan "Savaş Nevrozlarının Elektrikle Sağaltımı Üzerine Rapor" a da bkz (1955c[1920]).]

²["Tam" sözcüğü 1921'de eklenmiştir.]

³[1920'de "ortaya çıkabilmesi".]

⁴[Almanca'da "Schreck", "Furcht" ve "Angst".]

yapılabilir. "Anksiyete" bilinmeyen biri de olsa belli bir tehlikeyi bek-
leme ya da ona hazırlanma durumunu tanımlar. "Korku" korkulacak
belli bir nesneyi gerektirir. Ancak "dehşet" bir insanın hazırlıklı
olmadan tehlikeye daldığında içinde bulunduğu duruma verdiğimiz
addır; sürpriz etmenini vurgular. Anksiyetenin bir zedelenme nevrozu
üretebileceğine inanmıyorum. Anksiyetede öznesini dehşete ve
dolayısıyla dehşet-nevrozlarına karşı koruyan bir şey vardır. Daha
sonra bu konuya döneceğiz [s. 291.].⁵

Düşlerin incelenmesi derin zihinsel süreçleri araştırmanın en güve-
nilir yöntemi olarak kabul edilebilir. Şimdi, zedelenme nevrozlarında
ortaya çıkan düşlerin hastayı tekrar tekrar kaza durumuna, bir başka
korku içinde uyandığı bir duruma geri götürme özelliği bulunur. Bu
durum insanları çok daha az şaşırtır. Zedeleyici deneyimin uykusun-
dayken bile sürekli olarak kendisini hastaya dayatmasının o deneyimin
gücünün kanıtı olduğunu düşünürler: hastanın zedelenmesine kilitlen-
diği söylenebilir. Hastalığı başlatan deneyime kilitlenmeleri uzun
zamandır histeriden biliyoruz. Breuer ve Freud 1893'de⁶ "histeriklerin
esas olarak anılardan acı çektiklerini" belirtmiştir. Ferenczi ve Simmel
gibi gözlemciler savaş nevrozlarında da belli motor belirtileri zedelen-
menin meydana geldiği ana kilitlenmelerle açıklamayı başarmıştır.

Ancak, zedelenme nevrozundan yakınan hastaların uyanıklık
yaşamlarında kazalarının anılarıyla fazla ilgili oldukları şeklinde bir
bilgi yok. Belki de daha çok onu düşünmemekle ilgilidirler. Düşlerinin
kendilerini hasta düşmelerine neden olan duruma geri
götüreceğini tartışılmaz bir şey olarak kabul eden biri düşlerin

⁵[Aslında Freud burada yaptığı ayrımı her zaman uygulamaktan uzaktır. Sıklıkla
"Angst" sözcüğünü gelecekle ilişkili olmayan bir korku durumunu belirtmek için kul-
lanır. Bu parçada *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'de (1926d) bir zedelenme duru-
muna karşı anksiyeteye —olasılıkla burada *Schreck* olarak adlandırdığı şeyin
karşılığı— böyle bir olayın yaklaştığının uyarı sinyali olarak anksiyete arasında çizilen
ayrımı anırtıyor olması olasıdır. (Bkz. *P. F. L.*, 10, 243 v. s. ve 326-8.) Ayrıca s. 292'de
"anksiyeteye hazır oluş" ifadesini kullanışına da bkz.]

⁶["Histerik Görüngülerin Ruhsal Düzenine" (1893a), I. Kesimin sonu, *P. F. L.*, 3, 58.]

doğasını yanlış anlamıştır. Eğer hastaya sağlıklı geçmişinden ya da umduğu iyileşmeden resimler gösterseydiler bu doğalarıyla daha uyumlu olurdu. Eğer düşlerin istek doyurucu doğasına inancımız zedelenme nevrotiklerinin düşleriyle sarsılmadıysa önümüzde hâlâ açık bir yol vardır: bu durumda düş görme işlevinin başka pek çok şey gibi altüst olduğunu ve amaçlarından uzaklaştığını ileri sürebilir ya da Ego'nun gizemli mazoşist eğilimleri üzerinde düşünmeye yönelebiliriz.⁷

Bu noktada karanlık ve kasvetli zedelenme nevrozu konusunu bırakmayı ve zihinsel aygıtın ilk *normal* etkinliklerinden birinde —çocukların oyununu kastediyorum— kullandığı işleyiş yöntemini incelemeye geçmeyi öneriyorum.

Ruhçözümsel bakış açısından çocukların oyunlarının farklı kuramları, makalesini okurlarıma tavsiye edeceğim, Pfeifer (1919) tarafından ancak yakın bir dönemde özetlenmiş ve tartışılmıştır. Bu kuramlar çocuğu oynamaya yönelten güdülerini bulmaya çalışır ama *ekonomik* güdüyü ön plana çıkarmada, içerdiği hazzı dikkate almada başarısız kalırlar. Bu görüngülerin kapsadığı tüm alanı dahil etmeyi istemeden, kendiliğinden ortaya çıkan bir rastlantıyla bir buçuk yaşındaki bir oğlan çocuğunun kendi icat ettiği ilk oyuna bir parça ışık tutmayı başarabildim. Yalnızca geçip giden bir gözlem olmaktan öteydi çünkü birkaç hafta boyunca çocuk ve ana babasıyla aynı çatı altında yaşadım ve bir süre önce sürekli olarak yinelediği şaşırtıcı bir etkinliğin anlamını keşfetmişim.

Zihinsel gelişimi açısından erken gelişmiş bir çocuk değildi. Bir buçuk yaşında yalnızca birkaç sözcük söyleyebiliyordu; ayrıca etrafındakiler için anlaşılabilir bir anlam ifade eden bir dizi sestene yararlanabiliyordu. Ancak ana babasıyla ve hizmetçileriyle iyi anlaşıyor ve "iyi bir çocuk" olduğu için övgüler alıyordu. Geceleri ana babasını rahatsız etmiyor, belli şeylere dokunmama ya da belli odalara

⁷[Son sekiz sözcük 1921'de eklenmiştir. Tüm bunlar için *Düşlerin Yorumu*'na (1900a) bkz., *P. F. L.*, 4, 701 v.s.]

gitmeme emirlerine özenle uyuyor ve hepsinden önemlisi annesi birkaç saatliğine ayrıldığında hiç ağlamıyordu. Aynı zamanda yalnızca onu beslemekle kalmayıp dış yardım almadan kendisine bakan annesine çok bağlıydı. Ancak bu uslu oğlanın ele geçirebildiği küçük nesneleri alma ve onları bir köşeye, yatağın altına atma gibi rahatsız edici bir alışkanlığı vardı öyle ki oyuncaklarını aramak ve toplamak sıklıkla oldukça önemli bir işti. Bunu yaparken ilgi ve doyum ifadesinin eşlik ettiği yüksek, uzatılmış bir "o-o-o-o" sesi çıkarıyordu. Annesi ve bu özetin yazarı bunun yalnızca bir nida olmayıp Almanca "*fort*" ["gitti"] sözcüğünü temsil ettiğini düşünme konusunda fikir birliğine varmıştı. Sonunda bunun bir oyun olduğunu ve oyuncaklarından tek yararlanma biçiminin onlarla "gitti" oynamak olduğunu fark ettim. Bir gün görüşümü doğrulayan bir gözlemim oldu. Çocuğun bir parça ip bağlı tahta bir makarası vardı. Örneğin onu ardından yerde sürüklemek ve onunla araba oynamak hiç aklına gelmemişti. Yaptığı şey makarayı ipinden tutmak ve ustaca onu kenarı kumaş kaplı beşiğinin altına atmaktı böylece altında kayboluyordu; aynı zamanda çocuk da "o-o-o-o" diye seslendi. Sonra yine ipten tutarak makarayı yatağın altından çekti ve yeniden ortaya çıkışını neşeli bir "*da*" ["orada"] ile selamladı. O halde tüm oyun buydu — ortadan kaybolma ve geri gelme. Kuşkusuz büyük hazzın ikinci eyleme ilişik olmasına karşın genelde insan yalnızca kendi içinde bir oyun olarak durmaksızın yinelenen ilk eyleme tanık oluyordu.⁸

Oyunun yorumu o zaman açık hale geldi. Çocuğun büyük kültürel başarısıyla —karşı çıkmaksızın annesinin gidişine izin vermekle gerçekleştirdiği içgüdüsel vazgeçme (yani, içgüdüsel doyumdan

⁸Daha ileri bir gözlem sonradan bu yorumu tümüyle doğruladı. Bir gün çocuğun annesi uzun saatler için uzaklaşmıştı ve geri döndüğünde başlangıçta anlaşılmaz olan "Bebek o-o-o-o-" sözcükleriyle karşılaştı. Ancak, bu uzun yalnızlık döneminde çocuğun kendisini ortadan yok etme yöntemi bulunduğuna anlaşıldı. Zemine tam değmeyen boy aynasında yansımalarını keşfetmişti, böylece yere çömelerek aynadaki imgesinin "gitmesini" gerçekleştirebiliyordu. [Bu öyküye daha fazla gönderme *Düşlerin Yorumu*'nda yer alır, *P. F. L.*, 4, 596 n.]

vazgeçme)— ilgiliydi. Ulaşabildiği nesnelerin kayboluş ve geri dönüşünü sahneleyerek sanki bunun bedelini ödetiyordu. Oyunun etkili doğasını belirleme açısından çocuğun bunu kendisinin mi uydurduğu yoksa bazı dış telkinlerle mi üstlendiği önemli değildir. İlgimiz başka bir noktaya yöneliktir. Olasılıkla çocuk annesinin gidişini kabul edilebilir ve hatta önemsiz bir şey olarak duyumsamış olamaz. O halde nasıl olur da bu rahatsız edici deneyimi bir oyun olarak yineleyişi haz ilkesine uyar? Yanıt olarak annesinin gidişinin keyifli dönüşü için zorunlu bir hazırlık olarak canlandırılması gerektiği ve oyunun gerçek amacının ikinci bölümde yattığı söylenebilir. Ama ilk eylemin, yani ayrılığın kendi içinde bir oyun olarak ve haz verici sonuyla bütün olarak oyundan çok daha sık sahnelendiği şeklindeki gözlem bunun karşıtı olarak değerlendirilmeli.

Bu türden tek bir olgunun çözümlemesiyle kesin bir karara ulaşılamaz. Önyargısız bir bakış açısıyla insan çocuğun bu deneyimi başka bir güdüyle oyuna dönüştürdüğü izlenimi edinir. Başlangıçta *edilgen* bir durumdaydı — deneyim onu eziyordu; ama hazzı verici olmasına karşın onu bir oyun olarak yineleyerek *etkin* bir rol üstlendi. Bu çabalar anının kendisinin haz verici olup olmadığından bağımsız olarak işleyen bir egemenlik içgüdüsüne indirgenebilir. Ama başka bir yoruma da kalkışılabilir. Nesneyi "gidecek" biçimde atmak çocuğun kendisinden uzaklaştığı için annesinden intikam alma şeklindeki gerçek yaşamda baskılanmış olan bir itkisini doyuruyor olabilir. Bu durumda küstah bir anlam taşır: "Pekâlâ, git! Sana gereksinimim yok. Seni kendim gönderiyorum." Bir yıl sonra, bu ilk oyunda gözlemlediğim oğlan eğer ona kızgınsa oyuncağı alır ve "Cepheye git!" diye haykırarak yere fırlatırdı. O sırada ortalarda olmayan babasının "cephede" olduğunu işitmişti ve yokluğuna üzülmekten uzaktı; tam tersine annesine tek başına sahip oluşunun bozulmasını hiç istemediğini oldukça net olarak belirtmişti.⁹ İnsanlar¹⁰ yerine nesneleri

⁹Bu çocuk beş yaş dokuz aylıkken annesi öldü. Artık gerçekten "gittiğinde" çocuk hiçbir yas belirtisi göstermedi. Aradan geçen zamanda ikinci bir çocuğun doğduğu ve onda şiddetli bir kıskançlık uyandırdığı doğrudur.

¹⁰Goethe'nin bir çocukluk anısı üzerine notuma (1917b) bkz. [P. F. L., 14, 323].

fırlatarak benzer düşmanca itkileri ifade etmeyi seven başka çocuklar biliyoruz. Dolayısıyla üzerinde egemenlik kurabilmek için sıkıcı bir deneyimi akılda işleme itkisinin birincil ve haz ilkesinden bağımsız bir olay olarak anlatım bulup bulamayacağı konusunda kuşkuda kaldık. Çünkü, tartışmakta olduğumuz olguda çocuk hoş olmayan deneyimini yalnızca, yineleme yanında başka türden ama yine de doğrudan, bir haz taşıdığı için oyunda yineleyebilmiştir.

Çocukların oyunlarını daha fazla dikkate almak da bu iki görüş arasındaki karasızlığımıza yardımcı olmaz. Çocukların gerçek yaşamda üzerlerinde büyük etki yaratan her şeyi oyunlarında yineledikleri ve böyle yaparak izlenimin gücüne tepki serbestleşmesi gösterdikleri ve bir başka ifadeyle duruma egemen olmayı sağladıkları açıktır. Ama öte yandan tüm oyunlarının kendilerine devamlı egemen olan bir istekten etkilendiği kesindir — büyümek ve büyüklerin yaptıklarını yapabilme isteği. Bir deneyimin hazzı verici doğasının onu her zaman oyun için uygunsuz kılmadığı da gözlemlenebilir. Eğer doktor çocuğun boğazına bakar ya da üzerinde küçük bir ameliyat gerçekleştirirse bu korkutucu deneyimlerin bir sonraki oyunun konusu olacağından emin olabiliriz; ama bu bağlamda başka bir kaynaktan gelen haz ürünü olduğunu göz ardı etmemeliyiz. Çocuk deneyimin edilgenliğinden oyunun etkinliğine geçerken hoş olmayan deneyimi oyun arkadaşlarından birine devreder ve bu yolla bir yerine-geçen üzerinden intikamını alır.¹¹

Her koşulda, bu tartışmadan oyuna bir güdü sağlamak için özel bir taklitçi içgüdünün varlığını kabul etmeye gerek olmadığı ortaya çıkar. Son olarak, yetişkinlerin gerçekleştirdiği ve çocuklarınkinin tersine bir dinleyiciyi hedef alan sanatsal oyun ya da sanatsal taklidin, izleyenleri (örneğin tragedyada) en acı verici deneyimlerden uzak tutmadığı ve yine de onlar tarafından hoşnutluk verici olarak duyumsanabildiği bir not olarak eklenebilir.¹² Bu, haz ilkesinin egemenliği altında bile,

¹¹[Bkz. “Dişi Cinselliği” (1931b), *P. F. L.*, 7, 383-4.]

¹²[Freud, olasılıkla 1905 ya da 1906’da yazılan ve ölümünden sonra yayımlanan “Sahnedeki Psikopatik Kişilikler” (1942a) üzerine makalesinde bu konunun deneysel bir incelemesini gerçekleştirir, *P. F. L.*, 14, 119.]

kendi içinde hazzsırlık verici olanı akılda anımsanacak ve işlemlenecek bir konuya dönüştürmeye yetecek yollar ve araçlar olduğunun inandırıcı kanıtıdır. Nihai sonuç olarak bir haz veren tüm bu olgu ve durumların değerdendirilmesi konusuna ekonomik bir yaklaşımla bazı estetik sistemleri tarafından üstlenilmelidir. Haz ilkesinin varlığını ve egemenliğini öngördüklerinden bizim amaçlarımıza uygun değildir; haz ilkesinin ötesinde işleyen eğilimlerin yani, ondan daha ilkel ve bağımsız eğilimlerin kanıtını vermezler.

III

YİRMİ BEŞ yıllık yoğun çalışmanın sonucu günümüzde ruhçözümsel çalışmanın öncelikli amaçlarının başlangıçta olduğundan çok daha farklı olmasıdır. Başlangıçta çözümleme yapan hekim hastadan gizlenen bilinçdışı malzemeyi bulmak, onu birleştirmek ve doğru anda hastaya aktarmaktan fazlasını yapamazdı. O zamanlar ruhçözümlemesi ilk ve öncelikli olarak bir yorumlama sanatıydı. Bu durum sağaltımsal sorunu çözmediğinden hızla bir başka amaç göz önüne alındı: hastayı çözümlemecinin kurgusunu kendi belleğinden doğrulamaya zorlama. Bu çabada baş vurgu hastanın dirençlerinde yatıyordu: artık sanat bunları olabildiğince hızlı biçimde açığa çıkarmayı, onları hastaya göstermeyi ve insan etkisiyle —"aktarım" olarak işleyen telkinin rol oynadığı yer burasıydı— onu dirençlerini bırakmaya ikna etmeyi içeriyordu.

Ama belirlenmiş olan amacın —bilinçdışı olanın bilinçli hale gelmesi amacının— bu yöntemle tümüyle gerçekleşemeyeceği daha da açık hale geldi. Hasta kendisinde bastırılmış olanın hepsini hatırlayamaz ve anımsayamadığı şey tam da en önemli bölüm olabilir. Dolayısıyla kendisine aktarılmış olan kurgunun doğruluğuna ikna olmaz. Hekimin görmeyi yeğleyeceği biçimde onu geçmişe ait bir şey olarak *anımsamak* yerine bastırılmış malzemeyi çağdaş bir deneyim olarak *yinelemek* zorundadır.¹ Böylesine beklenmedik bir kesinlikle ortaya çıkan bu canlandırmaların konusu her zaman çocukluk cinsel yaşamının bir kesimidir —yani, Oidipus karmaşasının ve türevlerinin— ve değişmez biçimde aktarım, hastanın hekimle ilişkisi

¹"Anımsama, Yineleme ve İşleme" (1914g) üzerine makaleme bkz. [Bu aynı makalede elinizdeki çalışmada tartışılan ana konulardan biri olan "yineleme zorlanımı"na bir gönderme yer alır. (Yukarıda s. 264'deki Editörün Görüşü'ne bkz.) — Birkaç satır aşağıda kullanıldığı özel anlamıyla "aktarım nevrozu" terimi de bu makalede yer alır.]

alanında sergilenirler. İşler bu aşamaya geldiğinde daha önceki nevrozun yerini şimdi yeni bir "aktarım nevrozu"nun aldığı söylenebilir. Hekimin çabası bu aktarım nevrozunu en dar sınırlarda tutmak olmuştur: onu olabildiğince bellek kanalına sokmak ve yineleme olarak ortaya çıkmasına olabildiğince az izin vermek. Anımsananla canlandırılan arasındaki oran olgudan olguya değişir. Hekim genelde hastasını bu sağaltım evresinden koruyamaz. Onun unutulmuş yaşamının bir kesimini yeniden yaşamasını sağlamak zorundadır ama öte yandan her şeye rağmen gerçeklik olarak görünen şeyin aslında yalnızca unutulmuş geçmişin bir yansıması olduğunu anlamasını sağlayacak olan bir miktar uzaklığı korumasını sağlamalıdır. Bu başarıyla gerçekleştirilebilirse hastanın güven duygusuyla birlikte ona bağlı olan sağaltımsal başarı da kazanılır.

Nevrotiklerin ruhçözümsel sağaltımında ortaya çıkan bu "yineleme zorlanımını" anlamayı kolaylaştırmak için her şeyden önce dirençlere karşı savaşımızda uğraştığımız şeyin *bilinçdışı* direnç olduğu şeklindeki yanlış kavramdan kurtulmalıyız. Bilinçdışı —yani, "bastırılmış olan"— sağaltım çabalarına hiçbir direnç göstermez. Aslında, bizzat onun üzerindeki ağırlığı delip geçmek ve ya bilince ya da gerçek bir eylem yoluyla boşalığa giden yolu zorlamaktan başka çabası yoktur. Sağaltım sırasındaki direnç aklın başlangıçta bastırmayı gerçekleştirmiş olanla aynı yüksek katman ve sistemlerinden doğar. Ama deneyimden bildiğimiz üzere dirençlerin güdülerinin ve aslında dirençlerin kendilerinin sağaltım sırasında önce bilinçdışı oldukları gerçeği terminolojimizdeki bir kusuru düzeltmemiz için bir ipucudur. Eğer zıtlığı bilinçle bilinçdışı arasında değil de uyumlu *Ego*'yla² *bastırılmış olan* arasında kurarsak belirsizlikten kaçınmış oluruz. *Ego*'nun büyük bir bölümünün ve özellikle de çekirdeği olarak tanımlayabileceğimiz³ şeyin bilinçdışı olduğu kesindir; yalnızca küçük bir bölümü

²[Bunun bir tartışması için *Ego ve İd*'in (1923b) Editörün Görüşü'ne bkz., aşağıda s. 330 v. s.]

³[Bu ifade *Ego ve İd*'in III. Bölümünün başına eklenen bir dipnotla düzeltilmiştir, aşağıda s. 354.]

"bilinçöncesi"⁴ terimiyle karşılanır. Salt betimsel bir terminolojiyi sistematik ya da dinamik bir terminolojiyle değiştirmiş olduğumuzdan hastanın direncinin Ego'sundan doğduğunu söyleyebilir⁵ ve hemen ardından yineleme zorlanımının bilinçdışı bastırılmış olana yüklenmesi gerektiğini kavrarız. Yineleme zorlanımının, kendisini ancak sağaltım çalışması yarıldıktan ve bastırmayı gevşettikten sonra açığa vuruyor olması olasıdır.⁶

Bilinçli ve bilinçdışı Ego'nun direncinin haz ilkesinin etkisi altında işlediği kuşku götürmez: bastırılmış olanın serbest kalmasıyla ortaya çıkacak hazzsızlıktan kaçınmaya çalışır. Öte yandan, *bizim* çabalarımız gerçeklik ilkesine başvurarak bu hazzsızlığa katlanılmasını sağlamaya yöneliktir. Ama yineleme zorlanımının —bastırılmış olanın gücünün dışavurumu— haz ilkesiyle ilişkisi nedir? Yineleme zorlanımı altında tekrar yaşananın büyük bölümünün Ego'da hazzsızlığa yol açtığı açıktır çünkü bastırılmış içgüdüsel itkilerin etkinliklerini açığa çıkarır. Ancak, bu daha önceden incelediğimiz türden bir hazzsızlıktır ve her zaman haz ilkesiyle çelişmez: bir sistem için hazzsızlık ve eşzamanlı olarak bir diğeri için doyum.⁷ Ama yeni ve önemli bir durumla karşılaşırız yani yineleme zorlanımının aynı zamanda haz olasılığı içermeyen ve hiçbir zaman, hattâ uzun süre öncesinde bile, o zamandan beri bastırılmış olan içgüdüsel itkilere bile doyum getirmemiş olan geçmiş deneyimleri de geri çağırdığıyla.

Çocukluk cinsel yaşamının ilk tomurcukları yok olmaya mahkumdur çünkü istekleri gerçeklik ve çocuğun ulaşmış olduğu yetersiz

⁴[Son haliyle bu cümle 1921 tarihini taşır. İlk basımda (1920) şu şekildedir: "Ego'nun büyük bir bölümü bilinçdışı olabilir; olasılıkla yalnızca küçük bir bölümü 'bilinçöncesi' terimiyle karşılanır."]

⁵[Direncin kaynaklarının daha kapsamlı ve bir ölçüde farklı anlatımı *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) XI. Bölümünde yer alır. *P. F. L.*, 10, 316 v. s.]

⁶[1923'de eklenen dipnot:] Başka bir yerde [1923c] bu şekilde yineleme zorlanımının yardımına koşan şeyin sağaltımdaki telkin etmeni —yani kökleri derinlerde, bilinçdışı ana baba karmaşasında olan hastanın hekime itaatkârlığı— olduğunu ileri sürdüm.

⁷[Freud'un *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 14. Konferansının başında "Üç Dilek" masalının alegorik kullanımına bkz., *P. F. L.*, 1, 253-4 ve 256.]

gelişim evresiyle uyumsuzdur. Bu tomurcuklanma en sıkıntı verici koşullarda ve en acı verici duygular eşliğinde son bulur. Sevginin kaybı ve başarısızlık arkalarında benim ve aynı zamanda Marciniowski'nin (1918) görüşüne göre nevrotiklerde son derece yaygın olan "aşağılık duygusu"na oldukça önemli katkıda bulunan, öz güvende narsisistik bir yara şeklinde kalıcı bir zedelenme bırakır. Çocuğun, sınırları fiziksel gelişimi tarafından dayatılan, cinsel araştırmaları doyurucu bir sonuca ulaşmaz; daha ilerideki "Ben hiçbir şeyi başaramam, hiçbir şeyde başarılı olamam" gibi yakınmalar buradan kaynaklanır. Çocuğu genellikle karşı cinsten ana babaya bağlayan sevgi bağı düşkırıklığına, boşuna bir doyum beklentisine ya da yeni bir bebeğin doğumuyla kıskançlığa —çocuğun sevgi nesnesinin sadakatsizliğinin şaşmaz kanıtı— yenik düşer. Trajik bir ciddiyetle sürdürülen kendi başına bebek sahibi olma girişimi utanç verici bir biçimde başarısız olur. Aldığı sevgi miktarının giderek azalışı, eğitimin artan istemleri, ağır sözcükler ve zaman zaman cezalandırmalar — bunlar sonunda ona ne kadar küçümsendiğini gösterir. Bunlar çocukluk çağının sevgi özelliğinin son bulma biçimlerinin tipik ve sürekli olarak ortaya çıkan birkaç örneğidir.

Hastalar tüm bu istenmeyen durumları ve acı verici duyguları aktarımda yineler ve onları büyük bir ustalıkla yeniden canlandırırlar. Henüz tamamlanmamışken sağaltımı sonlandırmaya uğraşırlar; bir kez daha kendilerini küçümsenmiş hissetmenin, hekimin kendilerine karşı acımasızca konuşmasını ve soğuk davranmasını sağlamanın yolunu bulmaya çalışırlar; kıskançlıklarına uygun nesneler bulurlar; çocukluklarının tutkuyla arzulanan bebeği yerine —genellikle hiç de daha az gerçekdışı olmadığı ortaya çıkan— bir plan ya da bir armağan vaadi yaratırlar. Bunlardan hiçbiri geçmişte haz üretmiş olamaz ve eğer yeni deneyimler biçimini almak yerine anılar ya da düşler olarak ortaya çıksalardı bugün daha az hazzsızlık yaratacakları düşünülebilir. Kuşkusuz bunlar doyuma ulaşması amaçlanan içgüdülerin etkinlikleridir; ama bu etkinliklerin yalnızca hazzsızlığa ulaşmış olduğu şeklin-

deki eski deneyimden hiçbir ders alınmamıştır.⁸ Bunun yerine bir zorlanımın baskısı altında yinelenmişlerdir.

Ruhçözümlemesinin nevrotiklerin aktarım görüngülerinde ortaya çıkardığı şey bazı normal insanların yaşamlarında da gözlemlenebilir. Verdikleri izlenim kötü bir yazgı tarafından izlenme ya da "şeytansı" bir güç tarafından ele geçirilmiş olma şeklindedir; ama ruhçözümlemesi her zaman yazgılarının çoğunlukla kendileri tarafından düzenlendiği ve erken çocukluk etkileriyle belirlendiği görüşünü benimsemiştir. Şu anda değerlendirmekte olduğumuz insanların belirtiler oluşturan nevrotik bir çatışmayla uğraşıldığının işaretini vermemelelerine karşın, burada görünen zorlanım, nevrotiklerde gördüğümüz yineleme zorlanımından hiçbir biçimde farklı değildir. Dolayısıyla hepsinin de insan ilişkileri aynı şekilde sonlanan pek çok insana rastlarız: birbirlerinden ne denli farklı olurlarsa olsunlar bir süre sonra hepsi de *protégé*'leri (korumadıkları kişiler) tarafından öfkeyle terk edilen böylece de, nankörlüğün tüm acılarını tatmaya mahkûm olan insanlar; ya da dostlukları hep dostunun ihanetiyle sonlanan kişiler; ya da yaşamının akışı içinde başka birini defalarca ayrıcalıklı ya da resni yetkili konumuna yükselten ve belli bir süre sonra da bu otoriteyi bizzat kendisi yıkıp yerine yeni birini koyan kişi; ya da yine bir kadınla aşk ilişkisi aynı evrelerden geçen ve aynı sonuca ulaşan âşık gibi. Söz konusu insanın *etkin* tutumuyla ilgili olduğunda ve onda her zaman aynı kalan ve aynı deneyimlerin yinelenmesinde ifade bulmak zorunda olan temel bir kişilik çizgisini ayırt edebildiğimizde bu "aynı şeyin sürekli olarak yinelenişi" bizi şaşırtmaz. Öznenin üzerinde hiçbir etkisinin bulunmadığı *edilgen* bir deneyime sahip görüldüğü ama içinde aynı ölümcüllüğün yinelemesiyle karşılaştığı olgular bizi daha fazla etkiler. Örneğin, kısa bir süre sonra hepsi de hastalanan ve ölüm

⁸[İlk basımda bu paragrafın sonu şu şekildedir: "... Yeni deneyimleri şeklini almak yerine anılar olarak ortaya çıksalardı bugün daha az hazzı yaratacakları düşünülebilirdi. Ama bir zorlanımın baskısı altında yinelenmişlerdir." Şimdiki hali 1921 tarihini taşır.] [(Fr.) koruma altındaki kişi. —çev.]

döşeklerinde onun tarafından bakılması gereken üç kocayla evlenen kadın olgusu vardır.⁹ Bu türden bir yazgının en etkili şiirsel resmi *Gerusalemme Liberata* adlı romantik destanında Tasso tarafından verilmiştir. Kahramanı Tancred bir düelloda düşman şövalyesinin zırhı içinde kılık değiştirmiş olan sevgili Clorinda'sını istemeden öldürür. Onun cenazesinden sonra Haçlı ordusunu dehşetle titreten tuhaf, büyümlü bir ormana dalar. Kılıcını büyük bir ağaca indirir; ama kesikten kan sızar ve Clorinda'nın ağaçta hapis bulunan ruhunun sevdiği tarafından bir kez daha yaralanmaktan yakınan sesi işitilir.

Aktarımdaki davranışlara ve kadın ve erkeklerin yaşam öykülerine dayalı bu türden gözlemleri dikkate alırsak akılda haz ilkesini çiğneyen bir yineleme zorlanımının gerçekten var olduğunu kabul etme cesareti buluruz. Ayrıca bu zorlanımı zedelenme nevrozlarında ortaya çıkan düşlerle ve çocukları oynamaya yönelten itkiyle ilişkilendirme eğilimine de gireriz.

Ama yineleme zorlanımının başka güdülerle desteklenmemiş, saf etkilerini yalnızca ender örneklerde gözlemleyebileceğimiz belirtilmelidir. Çocukların oyunlarında zorlanımın ortaya çıkışının diğer yorumlanış biçimlerine vurgu yapmıştık; yineleme zorlanımı ve o anda haz verici olan içgüdüsel doyum burada yakın bir ortaklıkta buluşur gibidir. Aktarım görüngüleri Ego'nun bastırma üzerinde direngen ısrarıyla sürdürdüğü direnç tarafından kullanılırlar; sağaltımın kendi hizmetine sokmaya çalıştığı yineleme zorlanımı sanki Ego tarafından (Ego'nun haz ilkesine yapışarak yaptığı gibi)¹⁰ kendi tarafına çekilmiştir. Yazgının zorlanımı olarak tanımlanabilecek olan şeyin büyük bir bölümü ussal bir temelde anlaşılır görünür; dolayısıyla onu açıklamak için yeni ve gizemli bir güdü gücüne başvurmamıza gerek yoktur.

Bu türden bir güdü gücünün en az kuşku içeren bir örneği belki de zedelenme düşleridir. Ama daha olgunlaşmış bir düşünme süreci

⁹Bkz. C. G. Jung'un bu konu üzerine açıklamaları (1909).

¹⁰[1923'den öncesinde son bölüm şöyleydi: "yineleme zorlanımı sanki Ego tarafından, tıpkı haz ilkesine yapışmış olduğu gibi, yardıma çağrılmıştır."]

sonunda diğer örneklerde bile tüm zeminin bildik güdü güçlerinin işleyişiyle örtülü olmadığını kabul etmek zorunda kalırız. Bir yineleme zorlanımı savını haklı çıkarmaya yetecek kadar şey açıklanmamış durumda kalır — çiğnemiş olduğu haz ilkesinden daha ilkel, daha temel, daha içgüdüsel görünen bir şey. Ama eğer akılda bir yineleme zorlanımı işliyorsa onun hakkında bir şeyler bilmek, hangi işleve karşılık geldiğini, hangi koşullarda ortaya çıkabildiğini ve —önünde sonunda, şimdiye dek zihinsel yaşamdaki uyarılma süreçlerinin akışı üzerinde egemenlik yüklediğimiz— haz ilkesiyle ilişkisinin ne olduğunu öğrenmek bizi memnun eder.

IV

BUNDAN SONRAKİ bölüm okurun bireysel yeğlemesine uygun olarak dikkate alacağı ya da göz ardı edeceği bir spekülasyon, sıklıkla da gerçeklik payı çok az olan bir spekülasyondur. Daha da ötesi nereye ulaşacağını görme merakıyla bir düşünceyi sürekli olarak izleme doğrultusunda bir girişimdir.

Ruhçözümsel spekülasyon, bilinçdışı süreçlerin sınanmasından çıkarılmış olan, bilincin zihinsel süreçlerin evrensel bir özelliği değil de onların yalnızca belli bir işlevi olabileceği izlenimini başlangıç noktası olarak alır. Metapsikolojik terimlerle konuşulduğunda, bilincin onun *B*.¹ olarak tanımladığı belli bir sistemin bir işlevi olduğunu ileri sürer. Bilincin ürettiği şey esas olarak dış dünyadan gelen uyarılma algıları ve yalnızca zihinsel aygıtın içinden doğabilecek olan haz ve hazzsızlık duygularından ibarettir; bu nedenle *Algı-B*.² sistemine uzayda bir konum atamak olasıdır. İç ve dış arasındaki sınırdan uzanıyor olsa gerek; dış dünyaya yönelik olmalı ve diğer ruhsal sistemleri sarmalı. Bu varsayımlarda yeni bir şey olmadığı görülecektir; beyin anatomisinin yerleşim üzerine, bilincin "beşiğini" beyin kabuğuna —merkezi organın en dıştaki, kuşatıcı katmanı— yerleştiren, görüşlerini kabul ettik. Anatomik olarak konuşmak gerekirse beyin anatomisinin, bilincin neden içlerdeki güvenli bir yer yerine beynin yüzeyine yerleştirilmesi gerektiğini düşünmesine gerek yoktur. Belki bu durumu *Algı-B*. sistemimizde açıklamada *biz* daha başarılı oluruz.

Bilinç bu sistemdeki süreçlere yüklediğimiz tek ayırt edici özellik değildir. Ruhçözümsel deneyimimizden çıkarılan izlenimlere daya-

¹[*Düşlerin Yorumu*'na (1900a), *P. F. L.*, 4, 770 ve "Bilinçdışı"nın (1915e), II. Kesimine yukarıda s. 170 v.s. bakınız.]

²[*Algı sistemi* (algısal sistem) Freud tarafından ilk kez *Düşlerin Yorumu*'nda tanımlanmıştır, *P. F. L.*, 4, 685 v. s. Daha sonraki bir makalede (1917d), yukarıda s. 233, *Algı sisteminin B. sistemiyle çakıştığını* ileri sürdü.]

narak diğer sistemlerde meydana gelen tüm uyarıcı süreçlerin arkalarında belleğin temelini oluşturan kalıcı izler bıraktığını varsaydık. Bu durumda o türden anı izlerinin bilinçli hale gelmeyle hiçbir ilgisi yoktur; hattâ sıklıkla ardında kendilerini bırakan süreç bilince hiç girmemiş bir süreçse, anı izleri en güçlü ve en kalıcı durumdadırlar. Ancak uyarılmanın bu türden kalıcı izlerinin *Algı-B.* sisteminde de bırakıldığına inanmak güçtür. Eğer sürekli olarak bilinçli halde kalsalardı kısa sürede sistemin yeni uyarılmalar alma yeteneğine sınır koyarlardı.³ Öte yandan bilinçdışı olsalardı aksi durumda işleyişine bilinç görüngüsünün eşlik ettiği bir sistemde bilinçdışı süreçlerin varlığını açıklamaya sorunuyla yüz yüze kalırdık. Deyim yerindeyse bilinçli hale gelme sürecini özel bir sisteme havale eden savımızla hiçbir şeyi değiştirmiş ve hiçbir şey kazanmış olmazdık. Mutlak kesinlikte olmamasına karşın bu değerlendirme bizi yine de bilinçli hale gelmenin ve ardında bir anı izi bırakmanın tek ve aynı sistem içinde birbirine zıt süreçler olduğundan kuşkulandırmaya yöneltir. Bu durumda uyarıcı sürecin *B.* sisteminde bilinçli hale geldiğini ama orada kalıcı iz bırakmadığını; ama uyarılmanın hemen yandaki sistemlere aktarıldığını ve izlerinin *onlarda* bırakıldığını söyleyebilmeliyiz. *Düşlerin Yorumu*'nun⁴ spekülatif kesimine dahil ettiğim şematik çizimde bu aynı çizgileri izledim. Bilincin kökeni hakkında diğer kaynaklardan çok az şey bilindiği akılda tutulmalıdır; dolayısıyla *bilincin bir anı izinin yerine doğduğu* önerisini ileri sürdüğümüzde iddia en azından oldukça kesin terimlerle kurulmuş olması nedeniyle dikkate alınmayı hak eder.

Eğer durum böyleyse *B.* sistemi onda (diğer ruhsal sistemlerde olup bitenin tersine) uyarılma süreçlerinin arkalarında onun öğelerinde

³İzleyen düşünceler tümüyle Breuer'in *Histeri Üzerine Çalışmalar*'daki (Breuer ve Freud, 1895) görüşlerine dayandırılmıştır. [*P. F. L.*, 3, 267 v. s. — Konu Freud tarafından *Düşlerin Yorumu*'nda tartışılmış, *P. F. L.*, 4, 689 ve daha önce 1895 "Proje"sinde kapsamlı olarak değerlendirilmiştir, (1950a) 1. Kısım, 3. Kesim. Daha sonra "Gizemli Yazı Tahtası" (1925a) üzerine makalesinde konuya geri döndü, aşağıda s. 411 v. s.]

⁴[*P. F. L.*, 4, 687.]

kalıcı bir değişiklik bırakmamaları ama sanki bilinçli hale gelme görüngüsünde sona ermeleri şeklindeki özellikle nitelenir. Genel kurala bu türden bir istisna yalnızca bu tek sisteme uyan bir etmenle açıklanmayı gerektirir. Diğer sistemlerde var olmayan bu türden bir etmen pekâlâ *B.* sisteminin hemen dış dünyaya bitişik olan korunmasız konumu olabilir.

Uyarılmaya duyarlı bir maddenin başkalaşmamış kisti gibi olası en basit biçimiyle bir canlı düşünelim. Sonra dış dünyaya dönük yüzey tam da bu konumu nedeniyle başkalaşacak ve uyaran alan bir organ olarak hizmet edecektir. Aslında gelişimsel tarihin bir özeti olma özelliğiyle embriyoloji bize merkezi sinir sisteminin dış deriden doğduğunu gösterir; beyin kabuğunun gri maddesi canlının ilkel yüzeysel katmanının bir türevi olarak kalır ve onun temel özelliklerinden bazılarını kalıtım yoluyla almış olabilir. Bu durumda, dış uyaranların kistin yüzeyi üzerine bitmek bilmez etkisinin bir sonucu olarak maddesi belli bir derinliğe kadar kalıcı biçimde değişmiş olabilir böylece uyarıcı süreçler onda daha derin katmanlarda olduğundan daha değişik bir çizgi izler. Böylece sonunda uyarılma tarafından, uyaranların alımı için olası en elverişli koşulları sunacak ve daha fazla değiştirilemeyecek hale gelecek kadar, "iyi pişmiş" bir dış kabuk oluşturulacaktır. *B.* sistemi açısından bakıldığında bu, öğelerinin uyarılmanın geçişinden daha fazla kalıcı değişikliğe uğrayamayacağı anlamına gelecektir çünkü söz konusu açıdan olası en büyük ölçüde değiştirilmişlerdir: ancak, şimdi bilincin doğuşunu sağlamaya yetkin hale gelmişlerdir. Maddenin ve uyarıcı sürecin bu değişiminin doğası hakkında şimdilik doğrulanamayacak olan çeşitli düşünceler oluşturulabilir. Bir uyarılmanın bir öğeden diğerine geçerken bir direnci yenmesi gerektiği ve bu şekilde sağlanan direnç azalışının uyarılmanın kalıcı bir izini hazırlayan şey yani bir kolaylaştırma olduğu varsayılabilir. O halde *B.* sisteminde artık bir öğeden diğerine geçiş bu türden direnç olmayacaktır.⁵ Bu resim Breuer'in fiziksel sistem-

⁵[Bu parça "Proje"nin I. Kısımının 3. Kesiminin ikinci yarısında öncüllenenmiştir.]

lerin öğelerindeki hareketsiz (ya da bağlı) ve hareketli yükleyici enerjiler arasındaki ayrımıyla ilişkilendirilebilir;⁶ *B.* sisteminin öğeleri bağlı enerji değil ama yalnızca serbestçe boşalabilecek enerji taşıyacaktır. Ancak insanın kendisini bu konularda olabildiğince dikkatli ifade etmesi en iyisi olarak görünür. Öyle ya da böyle, bu spekülasyon bilincin kökenini *B.* sisteminin durumuyla ve onda meydana gelen uyarıcı süreçlere atfedilmesi gereken tuhaflıklarla bir tür ilişkiye sokmamıza olanak sağlamıştır.

Ama uyarıcı alıcı kabuksu katmanıyla canlı kist konusunda söyleyecek daha fazla şeyimiz var. Canlı maddenin bu küçük parçası en güçlü enerjilerle yüklü dış dünyanın ortasında kalmıştır ve eğer uyarıcılara karşı koruyucu bir kalkanla donanmış olmasaydı bunlardan yayılan uyarımla ölürdü. Kalkanı şu yolla edinir: en dış yüzeyi canlı maddeye uygun olan yapıya sahip olmaya son verir, bir ölçüde cansız hale gelir ve bundan sonra uyarıcılara dirençli özel bir zarf ya da zarf olarak işlev görür. Sonuçta, dış dünyanın enerjileri ilk şiddetlerinin yalnızca küçük bir parçasıyla canlı kalan alt katmanlara geçebilir ve bu katmanlar koruyucu kalkanın ardında kendilerini kalkandan geçmesine izin verilmiş olan uyarım miktarlarını almaya verebilirler. Dış katman ölümüyle daha derinlerde olan tüm katmanları benzer bir yazgıdan korumuştur — yani, koruyucu kalkanı delemek kadar güçlü uyarıcılar ona ulaşmadığı sürece. Uyarıcılara *karşı korunma* canlı madde için uyarıcılar *almaktan* çok daha önemli bir işlevdir. Koruyucu kalkan kendi enerji deposuyla donanmıştır ve her şeyin ötesinde kendi içinde işlemekte olan özel enerji dönüşüm biçimlerini dış dünyada işlemekte olan büyük enerjilerin etkilerinden —onların törpülenmesini ve sonra yıkımını amaçlayan etkiler— korumaya çalışmalıdır. Uyarıcılar *almanın* ana amacı dış uyarıcıların doğrultusunu ve doğasını keşfetmektir ve dış dünyanın küçük örneklerini almak, onu küçük mik-

⁶Breuer ve Freud, 1895. [Breuer'in kuramsal katkısının 2. Kesimine bakınız. (*P. F. L.*, 3, 267 v. s. ve özellikle 269 n. 1.) Ayrıca yukarıda s. 266'daki 2. dipnota bkz.]

tarlarda örneklemek bunun için yeterlidir. Çok gelişmiş canlılarda, bazı bölümleri uyaranlara karşı genel kalkanın hemen altındaki yüzeyde kalmış olmasına karşın, daha önceki kistin alıcı dış katmanı uzun zaman önce bedenin iç kısmının derinliklerine geri çekilmiştir. Bunlar esas olarak uyarılmanın belli özel etkilerinin alacak aygıttan oluşan ama aynı zamanda büyük miktarlarda uyarılmaya karşı daha fazla koruma ve uygun olmayan türden uyaranları dışarıda bırakmak için özel düzenlemeleri de içeren duyu organlarıdır.⁷ Bunların özelliği çok küçük miktarlarda dış uyarılmayla uğraşmak ve dış dünyanın yalnızca küçük *örneklerini* almaktır. Daima dış dünyaya deneysel ilerlemeler yapan ve sonra geri çekilen dokunaçlarla kıyaslanabilirler.

Bu noktada bir anlığına en kapsamlı ele alınışı hak eden bir konuya değinmeye cesaret edeceğim. Belli ruhçözümsel buluşların bir sonucu olarak bugün zaman ve uzayın "düşüncenin zorunlu biçimleri olduğu" şeklindeki Kantçı kuramın bir tartışmasına girişecek durumdayız. Bilinçdışı zihinsel süreçlerin kendi içlerinde "zamandan bağımsız"⁸ olduğunu öğrenmiştik. Bu ilk olarak onların zamansal olarak düzenlenmediği, zamanın onları hiçbir biçimde değiştirmedeği ve zaman düşüncesinin onlara uygulanamayacağı anlamına gelir. Bunlar yalnızca *bilinçli* zihinsel süreçlerle bir kıyaslama yapılması halinde net olarak anlaşılabilecek olan eksi özelliklerdir. Öte yandan, bizim soyut zaman kavramımız tümüyle *Algı-B.* sisteminin işleyiş yönteminden türemiş ve bu işleyiş biçiminin bir algısına karşılık gelir görünür. Belki de bu işleyiş biçimi uyaranlara karşı bir kalkan sağlamanın başka bir biçimini oluşturur. Bu açıklamaların son derece bulanık görüneceğini biliyorum ama bu ipuçlarıyla sınırlı kalmalıyım.⁹

Canlı kistin dış dünyadan uyaranlara karşı nasıl bir kalkan edindiğini belirtmiş ve daha öncesinde bu kalkana bitişik kabuksu kat-

⁷[Bkz. "Proje", I. Kısım, 5, ve 9. Kesimler.]

⁸["Bilinçdışı"nın (1915e) V. Kesimine bkz., yukarıda s. 186.]

⁹[Freud, "Gizemli Yazı Tahtası " (1925a) üzerine makalesinin sonunda zaman düşüncesinin kökenine geri döner, aşağıda s. 414. Aynı makale "uyaranlara karşı kalkan"ın daha ileri bir tartışmasını da içerir.]

manın dışarıdan gelen uyaranları almak için bir organ olarak başkalaşması gerektiğini göstermiştik. Ancak daha sonra *B.* sistemi haline gelecek olan bu duyarlı katman *içeriden* de uyarılmalar alır. İç ve dış arasındaki sistemin durumunun ve bu iki durumda uyarılmaların alınışını belirleyen koşullar arasındaki farkın sistemin ve tüm zihinsel aygıtın işleyişi üzerinde belirleyici bir etkisi bulunur. Dışa yönelik olarak uyaranlara karşı kalkanlanmıştır ve ona ulaşan uyarılma miktarlarının yalnızca azaltılmış bir etkisi olur. İçe yönelik olarak böyle bir kalkan olamaz;¹⁰ belli özellikleri haz-hazsızlık dizisinde duygulara yol açtığı sürece daha derin katmanlardaki uyarılmalar sisteme doğrudan ve azalmamış miktarda ulaşır. Ancak içeriden gelen uyarılmalar şiddetleri ve diğer niteliksel özellikleri —belki de bollukları— açısından sistemin işleyiş biçimine dış dünyadan içeri akan uyaranlardan daha uygundur.¹¹ İşlerin bu durumu iki kesin sonuç yaratır. İlk olarak (aygıtın iç kısmında ne olup bittiğinin göstergeleri olan) haz ve hazsızlık duyguları tüm dış uyaranlara egemen olur. Ve ikinci olarak, hazsızlıkta çok büyük bir artış yaratan içsel uyarılmalarla başa çıkmanın belli bir yolu benimsenir: onlara sanki içeriden değil de dışarıdan etkili oluyorlarmış gibi davranma eğilimi söz konusudur böylece onlara karşı bir savunma aracı olarak uyaranlara karşı kalkanı işleme sokmak olası olabilir. Hastalandırıcı süreçlerin başlamasında böylesine büyük bir rol oynayacak olan *yansıtmanın* kökeni budur.

Bu son değerlendirmelerin bize haz ilkesinin egemenliğine ilişkin daha iyi bir kavrayış getirdiği şeklinde bir izlenime sahibim; ama bu egemenlikle çelişen olgulara henüz hiçbir ışık tutulamamıştır. Bu nedenle bir adım daha ilerleyelim. Koruyucu kalkanı delip geçecek kadar güçlü olan dış uyaranları "zedeleyci" olarak tanımlarız. Bana öyle görünüyor ki zorunlu olarak zedelenme kavramı uyaranlara karşı aksi durumda etkili olan bir engelle bu türden bir ilişkiyi belirtir. Dış zedelenme şeklinde böyle bir olayın canlının enerjisinin işleyişinde büyük ölçüde bir bozukluk yaratması ve olası her savunma önlemini

¹⁰["Proje'nin 1. Kısımının 10. Kesiminin başlangıcına bkz.]

¹¹["Proje'nin 1. Kısımının 4. Kesiminin sonlarına bkz.]

harekete geçirmesi kaçınılmazdır. Aynı zamanda haz ilkesi bir anlığına işleyişdişi bırakılır. Artık zihinsel aygıtın büyük miktarlarda uyararla dolmasını engellemenin olanağı yoktur ve bir başka sorun doğar — kullanılabilimleri için içeri dolan uyarar miktarlarını idare etme ve onları ruhsal anlamda bağlama sorunu.

Fiziksel acının özellikle hazzsırlık verici oluşu olasılıkla koruyucu kalkanın belli bir alanda geçilmiş olmasının sonucudur. O durumda bu noktada aklın merkezi aygıtıyla ilgili dış kısmından gelen, normalde yalnızca aygıtın *içinden* doğabilecek olan, sürekli bir uyarar akını söz konusudur.¹² Ve akıl bu saldırıya nasıl tepki verir? Gedik civarında yeterince yüksek enerji yükleri sağlamak için her yandan yüksek enerji toplanır. Tüm diğer ruhsal sistemlerin güçsüz düşmesi pahasına büyük ölçüde bir "karşı-yük" kurulur, bu durumda da diğer ruhsal işlevler büyük oranda felce uğrar ya da azalır. Bu gibi örneklerden ders çıkarmaya ve onları metapsikolojik spekülasyonlarımıza bir temel olarak kullanmaya çalışmalıyız. O halde söz konusu olgudan fazlasıyla yüklü bir sistemin içeri dolan yeni ve ilave bir enerji akımını alma ve onu hareketsiz enerjiye dönüştürme yani onu ruhsal olarak bağlama gücüne sahip olduğunu anlarız. Öyle görünüyor ki sistemin kendi hareketsiz yükü ne kadar yüksekse "bağlayıcı" gücü de o kadar yüksektir; dolayısıyla bunun tersine yükü ne kadar düşüğe içeri dolan enerjiyi almak¹³ için o kadar az gücü bulunacak ve uyarana karşı kalkandaki gediğin sonuçları o kadar sert olacaktır. Bu görüşe karşıt olarak gedik etrafındaki yük artışının daha basit bir biçimde içeri dolan uyarılma miktarlarının doğrudan sonucu olarak açıklanabileceği şeklinde bir karşı çıkış haklı olmaz. Eğer öyle olsaydı zihinsel aygıt yalnızca enerji yüklerinde bir artışı alır ve acının felce uğraticı özelliği ve tüm diğer sistemlerin güçsüz düşmesi açıklanmamış durumda

¹²Bkz. "İçgüdüler ve Değişimleri" (1915c) [yukanda s. 113 ve "Proje", 1. Kısım, 6. Kesim. Ayrıca *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) C Ekine bkz., *P. F. L.*, 10, 329 v. s.]

¹³[Freud, 1917d'nin sonlarındaki bir dipnotta yer alan "yüksüz sistemlerin uyarılmaya duyarsızlığı ilkesi"ne bkz., yukarıda s. 228.]

kalırdı. Acının yol açtığı son derece şiddetli boşalım görüngüleri de açıklamamızı etkilemez çünkü tepke olarak meydana gelirler — yani, zihinsel aygıt devreye girmeksizin ortaya çıkarlar. Kuşkusuz metapsikoloji olarak tanımladığımız şey üzerine tüm tartışmalarımızın belirginlikten uzak oluşunun nedeni ruhsal sistemlerin öğelerinde gerçekleşen uyarılma sürecinin doğasına ilişkin olarak hiçbir şey bilmememiz ve kendimizde konu üzerine her hangi bir sav oluşturma hakkı görmememizdir. Sonuç olarak her zaman her yeni formüle taşımak zorunda olduğumuz çok sayıda bilinmeyen etmenle çalışmaktayız. Bu uyarılma sürecinin *nicelik* olarak farklı enerjilerle sürdürüldüğünü varsaymak ussal olabilir; yine, onun (örneğin çokluk doğasında) birden fazla *niteliği* bulunması da olası görünür. Breuer'in enerji yüklerinin iki biçimde meydana geldiği savını yeni bir etmen olarak dikkate aldık [bkz. s. 287]; böylece ruhsal sistemlerin ya da öğelerinin iki tür yükü arasında ayırım yapmamız gerekti — boşalım için baskı yapan serbestçe dolaşan bir enerji ve hareketsiz bir enerji. Belki de zihinsel aygıtta akan enerjinin "bağlanmasının" serbestçe bir akıştan hareketsiz bir duruma değişimini içerdiğini düşünebiliriz.

Öyle sanıyorum ki deneysel olarak, bildik zedelenme nevrozunu uyarana karşı koruyucu kalkanda büyük bir gedik oluşmasının bir sonucu olarak değerlendirmeye cesaret edebiliriz. Bu, sonraki kurama açık biçimde zıt ve ruhbilimsel olarak daha hırslı bir kuram olan ve nedenbilimsel önemi mekanik şiddetin etkilerine değil dehşete düşmeye ve yaşama yönelik tehdide yükleyen eski, olgunlaşmamış şok kuramını destekler görünür. Ancak bu karşıt görüşlerin uzlaşması olanaksız değildir; zedelenme nevrozuna ilişkin ruhçözümsel görüş de en kaba biçimiyle şok kuramıyla aynı da değildir. Şok kuramı şokun özünü moleküler yapıya ya da sinir sistemi öğelerinin histolojik yapısına doğrudan bir zarar olarak kabul ederken *bizim* anlamaya çalıştığımız şey uyarana karşı kalkandaki gediğin ve onu izleyen sorunların akıl organı üzerinde yarattığı etkilerdir. Ve biz yine de önemi dehşet ögesine yüklüyoruz. Bu, uyararı alacak ilk şey olan sistemlerin aşırı yüklenmesinin eksikliği de dahil olmak üzere

anksiyeteye¹⁴ karşı herhangi bir hazırlığın bulunmamasından doğar. Düşük yükleri nedeniyle bu sistemler içeri dolan uyarılma miktarlarını bağlamak için uygun bir durumda değildirler ve koruyucu kalkandaki gediğin sonuçları çok daha kolay olarak ortaya çıkar. O halde, anksiyeteye hazır oluş ve alıcı sistemlerin aşırı yüklenmesinin uyarana karşı kalkanın son savunma hattını oluşturduğu görülecektir. Oldukça çok sayıda zedelenme olgusunda hazırlıklı olmayan sistemlerle aşırı yüklenmiş olmaları sayesinde hazırlıklı olan sistemler arasındaki fark sonuç üzerinde belirleyici bir etmen olabilir; buna karşın bir zedelenmenin gücü belli bir sınırı aştığında kuşkusuz bu etmen artık ağırlık taşımayacaktır. Bildiğimiz gibi isteklerin doyurulması düşler tarafından varsanısal bir biçimde gerçekleştirilir ve haz ilkesinin egemenliği altında bu onların işlevi haline gelmiştir. Ama zedelenme nevrozlarından yakınan hastaların düşlerinin onları böylesine sık olarak zedelenmenin meydana geldiği duruma geri götürmesi bu ilkenin hizmetinde değildir. Bunun yerine düşlerin daha haz ilkesinin egemenliği başlamadan önce tamamlanması gereken başka bir görevin gerçekleştirilmesine yardım ettiğini varsayabiliriz. Bu düşler gerçekleştirmemiş olması zedelenme nevrozuna neden olan anksiyeteyi geliştirerek uyarınları geriye dönük olarak denetim altına almaya çalışırlar. Böylece bize zihinsel aygıtın, haz ilkesiyle çelişme bile yine de ondan bağımsız olan ve haz elde etme ve hazzızlıktan kaçınma amacından daha ilkel görünen, bir işlevine ilişkin bir görüş kazandırırılar.

O halde öyle görünüyor ki burası düşlerin isteklerin yerine getirilmesi olduğu şeklindeki öneriye bir ilk istisnayı kabul etmek için uygun bir yerdir. Tekrar tekrar ve ayrıntılı olarak göstermiş olduğum gibi anksiyete düşleri böyle bir istisna göstermez. "Cezalandırılma düşleri" de öyle çünkü bunlar yalnızca yasaklanmış istek doyurmanın yerine ona uygun cezayı koyarlar; yani, reddedilen itkiye tepki olan suçluluk duygusu isteğini doyururlar.¹⁵ Ama tartışmakta olduğumuz,

¹⁴[Bkz. yukarıda s. 271'deki 5. dipnot.]

¹⁵[Bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900a), P. F. L., 4, 710 ve Freud'un "Düş Yorumu Uygunlaması ve Kuramı Üzerine Açıklamalar"ının (1923c) 9. Kesimi.]

zedelenme nevrozlarında ortaya çıkan düşleri ya da ruhçözümlemesi sırasında saptanan ve çocukluğun ruhsal zedelenmelerini belleğe taşıyan düşleri istek doyurmaları olarak sınıflandırmak olanaksızdır. Çözümlemede bu zorlanımın ("telkinle" cesaretlendirilen)¹⁶ unutulmuş ve bastırılmış olanı anımsatma isteğiyle desteklendiğinin doğru olmasına karşın bunlar daha çok yineleme zorlanımına uygun olarak doğarlar. Dolayısıyla düşlerin, rahatsız edici itkilerin isteklerini yerine getirerek, uykuyu bozabilecek herhangi bir güdüyü dışarıda bırakmayı içeren işlevinin onların *ilk* işlevleri olmadığı görülecektir. Tüm zihinsel yaşam haz ilkesinin egemenliğini kabul edene dek onların bu işlevi yerine getirmeleri olanaksız olurdu. Eğer bir "haz ilkesinin ötesi" varsa düşlerin amacının isteklerin doyurulması olmasından öncesinde de bir dönem olduğunu kabul etmek yalnızca tutarlılıktır. Bu onların daha sonraki işlevlerinin yadsınması anlamına gelmez. Ama eğer bu genel kural bir kez bozulmuşsa bir diğer soru doğar. Zedeleyici izlenimlerin ruhsal bağlanması göz önüne alındığında yineleme zorlanımına boyun eğen düşler çözümleme *dışında* da meydana gelmez mi? Ve yanıt yalnızca güçlü bir olumlama olabilir.

Başka bir yerde¹⁷ (bu terim hastalığın başlangıç koşullarına bir göndermeden fazlası anlamına geldiği sürece) "savaş nevrozlarının" pekâlâ Ego'da bir çatışmanın kolaylaştırdığı zedelenme nevrozları olabileceğini ileri sürmüştüm. Ruhçözümsel araştırma tarafından vurgulanan iki şey akılda tutulursa sayfa 270'de değindiğim, zedelenmeyle eşzamanlı olarak meydana gelen büyük bir fiziksel yaralanmanın bir nevroz gelişmesi şansını azalttığı gerçeği anlaşılır hale gelir: ilki, mekanik sarsıntının cinsel uyarılma¹⁸ kaynaklarından biri olarak kabul edilmesi gerektiği ve ikincisi devam ettikleri sürece acı verici ve ateşli hastalıkların libido dağılımı üzerinde güçlü bir etkide bulunduğu.

¹⁶[Parantez içindeki cümle daha önceki basımlarda yer alan "bilinçdışı olamayan" sözcüklerinin yerine 1923'de konmuştur.]

¹⁷*Ruhçözümlemesi ve Savaş Nevrozları*'na yazdığım girişe (1919d) bakınız.

¹⁸Sallanma ve tren yolculuğunun etkileri üzerine başka bir yerdeki (*Üç Deneme* [P. F. L., 7, 120-21]) açıklamalarıma bkz.

Dolayısıyla, bir yandan zedelenmenin mekanik şiddeti anksiyeteye hazırlık olmaması nedeniyle zedeleyici bir etkisi olacak olan bir miktar cinsel uyarılmayı serbest bırakacaktır; ama öte yandan eşzamanlı fiziksel yara, yaralanmış organın¹⁹ narsisistik bir aşırı yüklenmesini davet ederek aşırı uyarılmayı bağlayacaktır. Libido kuramının henüz bundan yeterince yararlanmamış olmasına karşın melankoli gibi libido dağılımında bu türden ağır bozuklukların araya giren organik bir hastalıkla geçici olarak son bulduğu ve hattâ tam anlamıyla gelişmiş bir erken bunama durumunun bile aynı koşullarda geçici olarak hafiflediği iyi bilinmektedir.

¹⁹Narsisizm (1914c) üzerine makaleme bkz. [II. Kesimin başlangıcı, yukarıda s. 72].

V

UYARANLARI alan kabuksu katmanın içeriden gelen uyarılmalara karşı koruyucu bir kalkandan yoksun olmasının sonuçta bu ikinci uyarın iletimlerinin ekonomik önem açısından üstünlük taşımasına ve sıklıkla zedelenme nevrozlarına benzer ekonomik rahatsızlıklara neden olmasına yol açması gerekir. Bu içsel uyarılmaların en bereketli kaynaklarından biri ruhbilimsel araştırmanın en önemli ve en karmaşık öğeleri olan ve canlının "içgüdöleri" olarak tanımlanan şeylerdir — bedenın içinden kaynaklanan ve zihinsel aygıtı iletilen tüm güçlerin temsilcileri.

İçgüdölerden doğan itkilerin *bağlı* sinir süreçlerine değil de boşalım için baskı yapan *serbestçe devinen* süreçlere ait olduğunu varsaymak fazla acelecilik olarak düşünölmeyebilir. Bu süreçlere ilişkin olarak bildiklerimizin en büyük bölümü düş işlemin incelemesinden çıkarılmıştır. O çalışmada bilinçdışı sistemlerdeki süreçlerin esas itibarıyla bilinçöncesi (ya da bilinçli) sistemlerdekilerden farklı olduğunu keşfettik. Bilinçdışında yükler kolayca tümöyle aktarılabilir, yer değıştirilebilir ve yoğunlaştırılabilir. Ancak eğer bilinçöncesi malzemeye uygulansaydı böylesi bir işlem yalnızca elverişsiz sonuçlar yaratırdı ve bu durum bir önceki günün bilinçöncesi kalıntılarının bilinçdışında işleyen kurallara uygun olarak işlenmesinin ardından görünür düşlerin sergilediğı bildik özellikleri açıklar. Normal uyanıklık yaşamımızda görölen "ikincil" sürecin aksine olarak bilinçdışında bulunan süreç türünü "birincil" ruhsal süreç olarak tanımladım. Tüm içgüdüsel itkiler etki noktası olarak bilinçdışı sistemleri aldığından bunların birincil sürece uyduğunu söylemek pek de yenilik değildir. Yine, birincil ruhsal süreci Breuer'in serbestçe devinen yüköyle ve ikincil süreci onun bağı ya da tonik yükündeki değışikliklerle bir tutmak kolaydır.²⁰ Eğer durum böyleyse birincil

sürece ulaşan içgüdüsel uyarılmayı bağlamak zihinsel aygıtın üst katmanının görevi olur. Bu bağlamada oluşan bir hata zedelenme nevrozuna benzer bir rahatsızlık yaratacaktır ve ancak bağlamanın tamamlanmasından sonra haz ilkesinin egemenliğinin (ve onun değişmiş biçimi olan gerçeklik ilkesinin) engelsiz biçimde ilerlemesi olası olur. O zamana dek zihinsel aygıtın diğer görevi, yani uyarılmaları idare etme ya da bağlama görevi öncelikli olacaktır — aslında haz ilkesinin *tersine* değil ama ondan bağımsız olarak ve bir ölçüde onu göz ardı ederek.

Çocukluk zihinsel yaşamının ilk etkinliklerinin yanı sıra ruhçözümsel sağaltım olayları arasında da yer alır şeklinde tanımladığımız yineleme zorlanımının dışavurumları büyük ölçüde içgüdüsel²¹ bir özellik sergiler ve haz ilkesinin tersine davrandıklarında "şeytansı" bir gücün işlemekte olduğu görünümü verirler. Çocuk oyunlarında, çocukların etkin bir haldeyken, güçlü bir izlenimin üstesinden, o izlenimi yalnızca edilgen biçimde yaşayarak yapabileceklerinden çok daha kapsamlı biçimde gelebilmeleri gibi ek bir nedenle hazzsızlık verici deneyimleri yinelediklerini gördük. Her yeni yineleme aradıkları egemenliği güçlendiriyor gibidir. Çocuklar *haz verici* deneyimlerini yeterince sık olarak yineleyemezler ve yinelemenin aynı olmasındaki ısrarlarından ödün vermezler. Bu kişilik çizgisi sonradan kaybolur. Eğer bir espri ikinci kez işitilirse neredeyse hiçbir etki yaratmaz; bir tiyatro eseri hiçbir zaman ikinci karesinde ilkindeki kadar büyük bir etki yaratmaz; aslında bir kitabı okumaktan çok hoşlanan hiçbir yetişkini onu hemen tekrar okumaya ikna etmek hiç de olası değildir. Yenilik her zaman hazzın koşuludur. Ama çocuklar bir yetiştikten devam edemeyecek kadar yorgun düşene dek kendilerine öğrettiği ya da onlarla oynadığı bir oyunu yinelemesini istemekten asla yorulmayacaktır. Ve eğer bir çocuğa hoş bir öykü anlatılmışsa

²⁰*Düşlerin Yorumu*, VII. Bölüme bkz. [*P. F. L.*, 4, 745 v. s. Ayrıca Breuer ve Freud 1895'e de bkz. (Breuer'in kuramsal katkısının 2. Kesimi), *P. F. L.*, 3, 267 v.s.].

²¹[Burada ve sonraki paragrafın başlangıcında "*Triebhaft*". "*Trieb*" sözcüğü İngilizce "İçgüdü" den daha fazla bir ivedilik duygusu taşır.]

yenisinden çok tekrar tekrar onu dinlemek için ısrar edecek, acımasızca yinelemenin aynı olması şartını koşacak ve anlatıcının suçu olabilecek her değişikliği düzeltecektir — aslında yeni beğeni kazanma umuduyla yapılmış olabilseler bile.²² Bunlardan hiçbiri haz ilkesiyle çelişmez; yineleme, benzer bir şeyin tekrar yaşanması açıkça kendi içinde bir haz kaynağıdır. Bunun tam tersine çözümlemedeki bir insan söz konusu olduğunda çocukluk olaylarını aktarımda yineleme zorlanımı haz ilkesini *her şekilde* göz ardı eder. Hasta tümüyle çocuksu biçimde davranır ve böylece bize ilksel deneyimlerinin bastırılmış anı izlerinin kendisinde bağlı durumda var olmadığını ve aslında bir anlamda bunların ikincil sürece uyamayacak durumda olduklarını gösterir. Dahası, bir düşte bir önceki günün kalıntılarıyla birlikte ortaya çıkan istekli bir düşlem oluşturma yeteneklerini bu bağlı olmama durumuna borçludurlar. Çözümleme sonunda hastayı kendisini hekiminden tümüyle ayırmaya ikna etmeye çalıştığımızda sık sık yine bu aynı yineleme zorlanımı sağaltımımızın önündeki bir engel olarak karşımıza çıkar. Çözümlemeye yabancı insanlar belirsiz bir korku duyduğunda —onlara göre uykuda kalması daha doğru olan bir şeyi uyandırma korkusu— temelde korktukları şeyin "şeytansı" bir güç tarafından ele geçirilme iması taşıyan bu zorlanımın ortaya çıkması olduğu da varsayılabilir.

Ama "içgüdüsel"²³ olma yüklemine yineleme zorlanımıyla ilgisi nedir? Bu noktada içgüdülerin ve belki de genel organik yaşamın şimdiye dek net olarak görülmemiş ya da en azından açık bir biçimde vurgulanmamış evrensel bir özelliğinin izini bulduğumuz şeklinde bir kuşkudan kurtulamayız.²⁴ *O halde öyle görünüyor ki bir içgüdü canlıının rahatsız edici dış güçlerin baskısı altında terk etmeye zorlandığı canlı yaşamda kalıtım yoluyla var olan, işlerin daha önceki bir durumunu yeniden kurmaya yönelik bir itkidir; yani bir tür organik*

²²[Bu konuda bazı açıklamalar için Freud'un espriler üzerine kitabının (1905c) VII. Bölümünün altıncı kesiminin sonlarına bkz., *P. F. L.*, 6, 291.]

²³[Sondan bir önceki dipnota bkz.]

²⁴["Ya da en azından açık bir biçimde vurgulanmamış" sözcükleri 1921'de eklenmiştir.]

esnekliktir ya da başka bir biçimde ifade etmek istersek canlı yaşamda kalıtım yoluyla var olan süredurumun ifadesidir.²⁵

İçgüdülere ilişkin bu görüş bizde tuhaf bir etki bırakır çünkü onlarda değişim ve gelişime zorlayan bir etmen görmeye alışmışken şimdi tam tersini —canlının tutucu doğasının bir ifadesini— görmemiz isteniyor. Öte yandan aklımıza hemen hayvanlar dünyasından içgüdülerin tarihsel olarak belirlendiği görüşünü doğrular görünen örnekler gelir. Örneğin belli balıklar yumurta dökme döneminde yumurtalarını her zamanki yerlerinden çok uzaklardaki belli sulara bırakmak için zorlu göçleri üstlenirler. Pek çok biyoloğa göre yaptıkları şey yalnızca türlerinin daha önce yerleşmiş olduğu ama zaman içinde değiştirdikleri yerleri aramaktır. Aynı açıklamanın göçmen kuşların göç uçuşlarına uyduğuna inanılır — ama organik bir yineleme zorlanımının varlığının en etkileyici kanıtlarının soyaçekim görüngülerinde ve embriyoloji gerçeklerinde yattığı düşüncesiyle daha fazla örnek arama gereğinden hızla kurtuluruz. Bir canlı hayvan tohumunun gelişimi sırasında nasıl en kısa yoldan hızla nihai şekline ulaşmak yerine kendisini geliştirmiş olan her türden yapıyı (yalnızca geçici ve kısaltılmış biçimde de olsa) özetlemek zorunda kaldığını gördük. Bu tutum yalnızca çok küçük bir ölçüde mekanik nedenlere bağlanabilir ve bu durumda tarihsel açıklama göz ardı edilemez. Tam olarak aynı olan bir yenisini geliştirerek kayıp bir organı yenileme gücü de hayvanlar âlemine kadar uzanır.

Yinelemeye zorlayan tutucu içgüdülere ek olarak ilerlemeye ve yeni biçimlerin oluşumuna zorlayan başkaları da olabileceği şeklinde ussal bir karşı çıkışla karşılaşabiliriz. Elbette bu sav göz ardı edilmemelidir ve daha sonraki bir evrede dikkate alınacaktır.²⁶ Ama şu an için tüm içgüdülerin işlerin daha önceki bir durumunu yeniden kurma eğiliminde olduğu savını ussal sonucuna dek izlemek çekicidir. Sonuç bir gizemcilik ya da sahte bir derinlik izlenimi verebilir; ama

²⁵"İçgüdülerin" doğasına ilişkin benzer kavramların daha önce tekrar tekrar ileri sürüldüğüne kuşku yok.

²⁶[Bu cümleinin ikinci yarısı 1921'de eklenmiştir.]

böyle bir amaç gütmeye konusunda kendimizi oldukça masum hissedebiliriz. Biz yalnızca araştırmamızın ya da ona dayalı düşüncenin kabul edilebilir sonuçlarını arıyoruz ve bu sonuçlarda bulmayı istediğimiz tek nitelik kesinlik.²⁷

O halde, tüm organik içgüdülerin tutucu olduğunu, tarihsel olarak edinildiğini ve işlerin daha önceki bir durumunun yeniden kurulmasını hedeflediğini varsayalım. Buradan organik gelişim görüngülerinin rahatsız edici ve yön saptırıcı dış etkilere yüklenmesi gerektiği çıkar. Basit canlı varlığın başlangıcından beri değişme doğrultusunda hiçbir arzusu olamazdı; eğer koşullar aynı kalsaydı sürekli olarak aynı yaşam akışını yinelemekten başka bir şey yapmazdı. Son erimde, canlının gelişimi üzerinde iz bırakan tek şeyin içinde yaşadığımız dünyanın tarihi ve onun güneşle ilişkisi olması gerekir. Canlının yaşam akışına bu şekilde dayatılan her değişiklik tutucu organik içgüdüler tarafından kabul edilir ve daha sonraki yinelemeler için saklanır. Dolayısıyla bu içgüdüler değişim ve ilerlemeye yönelik güçler oldukları şeklinde aldatıcı bir izlenim vermek zorundadırlar oysaki aslında yalnızca hem yeni hem de eski yollardan eskil bir amaca ulaşmaya çalışmaktadırlar. Dahası tüm organik çabanın bu nihai amacını belirlemek olasıdır. Eğer yaşamın amacı işlerin henüz hiç ulaşılmamış bir durumu olsaydı bu içgüdülerin tutucu doğasıyla çelişirdi. Tam tersine, bu işlerin eski bir durumu, canlının şu ya da bu zamanda uzaklaştığı ve gelişiminin geçtiği dolaylı yollardan geri dönmeye çalıştığı bir başlangıç durumu olması gerekir. Canlı olan her şeyin *içsel* nedenlerle öldüğünü —bir kez daha cansız hale geldiğini— istisna götürmez bir gerçek olarak kabul edersek o zaman *"tüm yaşamın amacı ölümdür"* ve geriye bakarak, *"canlılardan önce cansız şeyler vardı"* demek zorunda kalırız.

Yaşamın özellikleri, bir zamanlar, doğasına ilişkin hiçbir kavram oluşturamadığımız bir gücün eylemiyle cansız maddede doğdu. Belki de bu daha sonra canlı maddenin belli bir katmanında bilincin

²⁷[1925'de eklenen dipnot:] Okur bundan sonra gelenlerin uç bir düşünce çizgisinin gelişimi olduğu gerçeğini göz ardı etmemelidir. Daha ileride, cinsel içgüdülerin açıklanması üstlenildiğinde buna gerekli sınırlamalar ve düzeltmeler uygulandığı görülecektir.

gelişimine neden olana benzer türden bir süreç olabilir. O ana dek cansız bir madde olan şeyde o noktadan sonra doğan gerilim kendini yok etmeye çalıştı. Bu yolla ilk içgüdü yaşam buldu: cansız duruma geri dönme içgüdü. O zamanlar canlı maddenin ölmesi hâlâ kolay bir şeydi; olasılıkla yaşam akışı yalnızca, doğrultusu genç yaşamın kimyasal yapısıyla belirlenmiş, kısa bir akıştı. Belli dış etkiler hâlâ yaşamakta olan maddeyi ilk yaşam akışından daha da uzaklaştırmak ve ölüm amacına ulaşmadan önce çok daha karmaşık *dolambaçlar* yapmak zorunda bırakacak kadar değişene dek canlı madde belki de uzun bir süre bu şekilde sürekli olarak yeniden yaratılıyor ve kolayca ölüyordu. Tutucu içgüdüler tarafından sadık bir biçimde izlenen ölüme uzanan bu dolambaçlı yollar bugün bizi yaşam görüngüleri tablosuyla karşı karşıya bırakacaktır. İçgüdülerin fazlasıyla tutucu doğasını ısrarla ileri sürersek yaşamın kökeni ve amacına ilişkin başka kavramlara ulaşamayız.

Bizim inancımıza göre canlılardaki yaşam görüngülerinin ardında yatan büyük içgüdü gruplarına ilişkin imalar da daha az şaşırtıcı görünmese gerek. Tüm canlı varlıklara atfettiğimiz türden kendini koruma içgüdüleri savı tüm içgüdüsel yaşamın ölümü gerçekleştirme-ye hizmet ettiği düşüncesine belirgin biçimde zıttır. Bu açıdan bakıldığında kendini koruma, kendine güvenme, egemenlik içgüdülerinin kuramsal önemi büyük ölçüde azalır. Bunlar işlevi canlının ölüme uzanan kendi yolunu izlemesini sağlamak ve canlıda içkin olanlar dışında olası başka bir yoldan cansız yaşama dönüşünü engellemek olan içgüdü parçacıklarıdır. Artık canlının her engel karşısında kendi varlığını sürdürme konusunda (herhangi bir bağlama uydurulması son derece güç olan) şaşırtıcı kararlılığını hesaba katmamız gerekmez. Bize kalan şey canlının yalnızca kendi bildiği gibi ölmek istediği gerçeğidir. Dolayısıyla bu yaşam bekçileri de başlangıçta ölüm köleleriydi. Buradan canlının en fazla yaşam amacını —bir tür kısa devreyle— hızla gerçekleştirmesine yardım edebilecek olaylara (aslında tehlikelere) karşı mücadele verdiği paradoksal durumu doğar.

Ancak böyle bir davranış akıllı çabalarla kıyaslandığında salt içgüdüsel olanı tam olarak niteleyen şeydir.²⁸

Ama bir an durup düşünelim. Böyle olamaz. Nevrozlar kuramının oldukça özel bir yer verdiği cinsel içgüdüler çok farklı bir görünüm altında ortaya çıkarlar.

Sürekli olarak artan bir gelişim boyutuna neden olan dış baskı kendisini her canlıya dayatmamıştır. Pek çoğu günümüze dek düşük düzeylerinde kalmayı başarmıştır. Üst düzey hayvan ve bitkilerin ilk evrelerine benziyor olması gereken bu türden yaratıkların hepsi olmasa da pek çoğu aslında günümüzde yaşamaktadır. Aynı şekilde, doğal ölüme uzanan tüm gelişim yolu üst düzey canlılardan birinin karmaşık bedenini oluşturan tüm basit varlıklar tarafından çiğnenmemiştir. Bazıları, tohum hücreleri, olasılıkla canlı maddenin ilk yapısını korurlar ve belli bir süreden sonra tüm kalıtım yoluyla edinilmiş ve yeni kazanılmış içgüdüsel yatkınlıklarıyla kendilerini bütün olarak canlıdan ayırırlar. Bu iki özellik onların bağımsız bir varlık sürdürmelerini sağlayan şey olabilir. Elverişli koşullar altında gelişmeye başlarlar —yani, varlıklarını borçlu oldukları uygulamayı yinelemeye ve sonunda bir kez daha maddelerinin bir bölümü gelişimini sonuna dek izlerken diğer bölümü yeni bir kalıntı gerim olarak bir kez daha gelişim sürecinin başlangıcına döner. Dolayısıyla tohum-hücreleri canlı maddenin ölümüne karşı çalışır ve bunun ölüme uzanan yolun uzatılmasından başka bir anlam taşımayabilecek olmasına karşın yalnızca gizil ölümsüzlük olarak kabul edebileceğimiz şeyi onun için kazanmayı başarırlar. Germ hücresinin bu işlevinin ancak onun kendisine benzeyen ve yine de kendisinden farklı başka bir hücreyle birleşmesi halinde desteklendiğini ya da ancak o durumda olası olduğunu en önemli gerçek olarak kabul etmeliyiz.

Bütün olarak bireyden daha fazla yaşayan bu basit canlıların yazgısını denetleyen; dış dünyanın uyaranları karşısında savunmasız-

²⁸[1925'den önceki basımlarda bu noktada aşağıdaki dipnot yer alıyordu. "Kendini koruma içgüdülerine ilişkin bu uç görüşün bir düzeltilmesi aşağıdadır."]

ken onlara güvenli bir sığınak sağlayan, diğer tohum hücreleriyle buluşmalarını gerçekleştiren içgüdüler cinsel içgüdüler grubunu oluştururlar. Canlı maddenin daha önceki evrelerini geri getirmeleri açısından diğer içgüdülerle aynı anlamda tutucudurlar; ama dış etkilere özellikle dirençli olmaları açısından daha fazla tutucudurlar; bizzat yaşamı göreceli olarak uzun bir süre korumaları açısından da başka anlamda tutucudurlar.²⁹ Onlar gerçek yaşam içgüdüleridirler. Diğer içgüdülerin, işlevleri nedeniyle, ölüme uzanan amacına karşı işlerler ve bu durum onlarla diğer içgüdüler arasında bir zıtlık, nevrozlar kuramının önemini uzun süre önce kabul ettiği bir zıtlık olduğunu gösterir. Sanki canlının yaşamı kararsız bir ritimle gidip geliyormuş gibidir. Bir grup içgüdü yaşamın nihai amacına olabildiğince çabuk ulaşmak için ileri fırlar; ama gelişimin belli bir evresine ulaşıldığında diğer grup yeniden başlamak ve böylece yolculuğu uzatmak için belli bir noktaya geri kaçır. Cinselliğin ve cinsler arasındaki farkın yaşam başladığı sırada var olmadığının kesin olmasına rağmen ileride cinsel olarak tanımlanacak içgüdülerin başlangıçtan beri işlemekte olabileceği ve "Ego içgüdülerinin"³⁰ etkinliklerine karşı çıkma işlerine ancak daha ileri bir dönemde başladıklarının doğru olmayabileceği olasılığı korunur.

Şimdi bir an için duralım ve tüm bu spekülasyonların temelleri olup olmadığını değerlendirelim. Gerçekten *cinsel içgüdüler dışında*³¹ bir durumu eski haline sokmaya çalışmayan hiçbir içgüdü yok mudur? Durumun henüz hiç ulaşılmamış bir aşamasını amaçlayan hiçbir içgüdü yok mudur? Organik dünyada bu önerdiğim nitelemeye çelişecek hiçbir örnek bilmiyorum. Gelişimin gerçekte bu doğrultuda gerçekleştiğinin yadsınamaz olmasına karşın hayvan ya da bitki dünyasından gözlemlenebilen daha üst düzey gelişime yönelik hiçbir

²⁹[1923'de *eklenen dipnot*:] Yine de "ilerlemeye" ve daha üst düzey gelişime yönelik içsel bir itkiyi yalnızca onlara atfedebiliriz! [Aşağıya 303-04'e bkz.]

³⁰[1925'de *eklenen dipnot*:] "Ego içgüdülerini" teriminin burada geçici bir tanım olarak kullanıldığı ve ilk ruhçözümsel terminolojiden çıktığı bağlamdan anlaşılmalıdır. [Aşağıda s. 311-2 ve 322-3'e bkz.]

³¹[Bu üç sözcük 1921'den sonra italik olarak yazılmıştır.]

evrensel içgüdü olmadığı kesindir. Ama öte yandan bir gelişim evresinin diğerinden daha üst düzey olduğunu belirttiğimizde bu sıklıkla yalnızca bir görüş sorunudur ve öte yandan da biyoloji bize bir yönden üst düzey olan gelişimin sıklıkla diğer bir yönden bir gerilemeyle dengelendiğini ya da geride bırakıldığını öğretir. Dahası, ilk evrelerinden, tam tersine, gelişimlerinin geriye yönelik bir özellik takındığını çıkarabileceğimiz pek çok hayvan biçimi vardır. Hem üst düzey gelişim hem de gerileme pekâlâ dış güçlerin baskısına uyumun sonuçları olabilir; her iki durumda da içgüdülerin oynadığı rol zorunlu bir değişimin (içsel bir haz kaynağı biçiminde) korunmasıyla sınırlı olabilir.³²

İnsanoğlunda onları şimdiki yüksek entelektüel başarı ve ahlâki yücelme düzeyine taşımış olan ve üstün insana gelişimlerini denetlemesi beklenen mükemmelliğe yönelik bir içgüdünün işlemekte olduğu inancını terk etmek de pek çoğumuz için güç olabilir. Ancak bu türden içsel bir içgüdünün varlığına inanmıyorum ve bu iyimser yanılsamanın nasıl korunduğunu anlamıyorum. Bana öyle geliyor ki insanoğlunun günümüzdeki gelişimi hayvanlarınkinden farklı bir açıklamayı gerektirmez. Azınlıkta bir grup insanda daha fazla mükemmelliğe yönelik durmak bilmez bir itki olarak görünen şey kolayca insan uygarlığında en değerli olan her şeyin üzerine kurulu olduğu içgüdüsel bastırmanın bir sonucu olarak anlaşılabilir. Bastırılmış itki daha birincil bir doyum deneyiminin yinelemesini içermeyecek olan tam bir doyum için uğraşmaktan asla vazgeçmez. Hiçbir yerine-geçen ya da tepkisel oluşum ve hiçbir yüceltme bastırılmış içgüdünün ısrarlı gerilimini kaldırmaya yeterli olmayacaktır ve ulaşılan konumda hiçbir molaya izin vermeyecek olan ama şairin deyişiyle "*ungebändigt immer vorwärts dringt*"³³ güdücü etmeni sağlayan şey *istenen* doyum hazzıyla gerçekten *elde edilen* doyum hazzı arasındaki miktar farkıdır. Tam bir doyuma

³²Ferenczi (1913a, 137) farklı yollardan aynı sonuca varmıştır: "Eğer bu düşünce ussal sonucuna dek izlenirse insanın kendisini daha ileri gelişime, uyuma v. b. eğilimi yalnızca dış uyaranların bir sonucu olarak etkin hale gelirken organik yaşamda da ege-men olan saplanıp kalma ya da gerilemeye eğilim düşüncesine alıştırtması gerekir."

³³["Bastırılmamış biçimde hep ileri gitmeye çalışan."] *Faust*'da Mephistopheles, I. Kısım [4. Sahne].

uzanan geriye yönelik yol genellikle bastırmaları sürdüren dirençlerle engellenir. Bu nedenle —süreci bir sona taşıyabilme ya da amaca ulaşabilme umudu bulunmadan da olsa— büyümenin hâlâ serbest olduğu doğrultuda ilerlemekten başka seçenek yoktur. Bir içgüdünün doyumundan kaçma girişiminden başka bir şey olmayan bir nevrotik fobi oluşumunda yer alan süreçler bize bu varsanısal "mükemmelliğe yönelik içgüdünün" —*her* insana atfedilemeyecek olan bir içgüdü— kökündeki biçiminin bir modelini verir. Aslında gelişimi için *dinamik* koşullar evrensel olarak mevcuttur; ama *ekonomik* koşulun görüngünün ortaya çıkmasını destekler görünmesi ancak ender olgularda söz konusudur.

Erosun canlı maddeleri daha büyük birliklerde birleştirme çabalarının olasılıkla, varlığını kabul edemediğimiz bu "mükemmelliğe yönelik içgüdü" için bir yerine-geçen sağladığını öne sürmek için birkaç sözcük ekleyeceğim. Bastırmanın sonuçlarıyla birlikte alındığında Erosun bu çabaları ona atfedilen görüngüleri açıklayabilir gibidir.³⁴

³⁴[1923'de eklenen bu son paragraf bir sonraki bölümde, s. 311 v.s, yer alan Eros anlatısını önceller.]

VI

ŞİMDİYE kadarki araştırmamızın sonucu "Ego içgüdüleri" ile cinsel içgüdüler arasında kesin bir ayrım çizilmesi ve "Ego içgüdülerinin" ölüme ve cinsel içgüdülerin yaşamın uzamasına yönelik baskı uyguladığı görüşü olmuştur. Ama bu sonuç bizler için bile pek çok açıdan doyurucu olmaktan uzaktır. Dahası, yineleme zorlanımına karşılık gelen tutucu ya da daha doğrusu geriye dönük bir özelliği yalnızca ilk içgüdü grubu için belirtebiliriz. Çünkü bizim savımıza göre Ego içgüdüleri cansız maddenin yaşama geçmesinden doğar ve cansız durumu yeniden kurmaya çalışırken canlının ilkel durumlarını yeniden oluşturduklarının doğru olmasına karşın cinsel içgüdülerin amaçladığı şey belli bir şekilde birbirinden ayrılmış olan iki tohum hücrelerini olası her türlü aracı kullanarak birleştirmektedir. Eğer bu birleşme sağlanmazsa çok hücreli canlının diğer tüm öğeleriyle birlikte tohum hücresi ölür. Cinsel işlev yalnızca bu koşulda hücrenin yaşamını uzatabilir ve ona ölümsüzlük görünümü verir. Ama canlı maddenin gelişimindeki cinsel üremede ya da onun öncüsünde, yani iki tekhücrelinin¹ birleşmesinde, yinelenmekte olan önemli olay nedir? Bilemiyoruz ve eğer savımızın tüm yapısının hatalı olduğu ortaya çıkarsa rahatlamaş oluruz. O zaman Ego ya da ölüm içgüdüleriyle² cinsel içgüdüler ya da yaşam içgüdüleri arasındaki karşıtlık geçersiz olur ve artık yineleme zorlanımı ona atfetmiş olduğumuz önemi taşımaz.

O halde kesin bir yanılmasını verebileceğimiz umuduyla, daha önce ileri sürdüğümüz varsayımlardan birine geri dönelim. Tüm canlı

¹[Freud bandan sonrasında hücresiz canlıları belirtmek için ayrım gözetmeden "protista" ve "protozoa" terimlerini kullanmakta gibidir. Çeviri özgün metni izler.]

²[Terimin basılı ilk kullanımı.]

maddelerin içsel nedenlerle ölmek zorunda olduğu savından geniş kapsamlı sonuçlar çıkarmıştık. Bu varsayımı özensiz bir biçimde ileri sürmüştük çünkü bu bize bir varsayım olarak görünmüyor. Gerçeğin böyle olduğunu düşünmeye alışkınız ve şairlerin eserleri düşüncemizi güçlendirdi. Belki de içinde belli ölçüde kolaylık bulunduğu için bu inancı benimsedik. Kendi başımıza ölecek ve ölüme ilk olarak en sevdiklerimizi yitireceksek belki de kaçmış olan şanstansa acımasız bir doğa yasasına, yüce "Aváykn'ye [Gereklilik], boyun eğmek daha kolaydır. Ancak ölmenin içsel gerekliliğine ilişkin bu inanç yalnızca "um die Schwere des Daseins zu ertragen" ³ yarattığımız yanılsamalar-
dan bir diğeri olabilir. Elbette ilkel bir inanç değildir. "Doğal ölüm" kavramı ilkel ırklara oldukça yabancıdır; onlar aralarında meydana gelen her ölümü bir düşmanın ya da kötü bir ruhun etkisine bağlarlar. Bu nedenle inancın geçerliliğini sınamak için biyolojiye dönmemiz gerekir.

Böyle yaptığımızda doğal ölüm konusunda biyologlar arasında ne kadar az oranda uzlaşma olduğunu ve aslında tüm ölüm kavramının onların elinde eriyip gittiğini görmek bizi şaşırtabilir. En azından üst düzey hayvanlar arasında belli bir ortalama yaşam süresi olduğu gerçeği doğal nedenlerden ölüm gibi bir şeyin varlığını destekler. Ama belli büyük hayvanların belli dev ağaçsı oluşumların son derece ileri ve şimdiki durumda hesaplanmayan bir yaşa ulaştıklarını düşündüğümüzde bu izlenime karşı çıkılır. Wilhelm Fliess'in [1906] geniş kapsamlı kavramında canlıların sergilediği tüm yaşam görüngü-
leri —ve kuşkusuz aynı zamanda ölümleri— iki tür canlı maddenin (bir erkek ve bir dişi) güneş yılına bağımlı olduğunu ifade eden belli dönemlerin tamamlanmasıyla ilişkilendirilir. Ancak dış güçlerin etkisinin (özellikle bitki dünyasında) yaşam görüngülerinin ortaya çıkış tarihini değiştirmeyi —bunları hızlandırmayı ya da geri bırakmayı— ne kadar kolay ve kapsamlı bir biçimde başardığını gördüğümüzde Fliess'in formüllerinin katılığından ya da en azından ileri sürdüğü yasaların tek belirleyici etmen olup olmadığından kuşku duymak gerekir.

³["Var oluşun yükünü taşımak için." Schiller, *Die Braut von Messina*. I, 8.]

Bizim bakış açımızdan en büyük ilgi yaşam süresi ve canlıların ölümü konularının Weismann'ın eserlerinde (1882, 1884, 1892 vs.) ele alınış biçimine yöneliktir. Canlı maddenin ölümlü ve ölümsüz olarak ikiye ayrılmasını ileri süren oydu. Doğal ölüme boyun eğen tek kesim olan ölümlü kesim en dar anlamda —"beden"— vücuttur. Öte yandan belli elverişli koşullar altında yeni bir bireye gelişebildikleri ya da diğer bir deyişle kendilerini yeni bir bedenle kuşatabildikleri sürece tohum hücreleri potansiyel olarak ölümsüzdürler. (Weismann, 1884.)

Bunda bizi etkileyen şey son derece farklı yoldan ulaşılmış olan kendi görüşümüzle beklenmedik benzerliktir. Weismann, canlı maddeyi morfolojik olarak değerlendirerek onda ölmeye yazgılı bir kesim —beden, cins ve kalıtımla ilgili maddenin dışındaki vücut— ve ölümsüz bir kesim —türlerin hayatta kalması ve üremeyle ilgili tohum-plazma— görür. Öte yandan biz, canlı maddeyi değil ama onda işleyen güçleri ele alarak iki tür içgüdüğü ayırt etmeye yöneldik: yaşayarı ölüme götürmeye çalışanlar ve sürekli olarak yaşamın uzatılmasına çalışan ve başaran diğerleri, cinsel içgüdüler. Bu Weismann'ın morfolojik kuramının dinamik bir sonucuymuş gibi görünür.

Ama Weismann'ın ölüm sorunu üzerine görüşlerini keşfeder keşfetmez anlamlı bir benzerlik görünümü dağılır. Çünkü o ölümlü bedenle ölümsüz tohum-plazma arasındaki ayrımı yalnızca *çokhücreli* canlılarla ilişkilendirir; tekhücreli canlılarda birey ve üreme hücresi hâlâ tek ve aynıdır (Weismann, 1882, 38). Dolayısıyla tekhücreli canlıların potansiyel olarak ölümsüz olduğunu ve ölümün yalnızca çokhücreli metazoayla birlikte ortaya çıktığını düşünür. Üst düzey canlıların bu ölümünün doğal, içsel nedenlerle ortaya çıkan bir ölüm olduğu doğrudur ama canlı maddenin asal niteliklerinden biri üzerine kurulu değildir (Weismann, 1884, 84) ve tam da yaşamın doğası üzerinde yükselen temelleriyle mutlak bir gereklilik olarak kabul edilemez (Weismann, 1882, 33). Ölüm daha çok bir başvurulana çare sorunu, yaşamın dış koşullara uyumunun bir göstereimidir; çünkü vücudun hücreleri bir kez beden ve tohum-plazmaya bölündüğünde sınırsız bir yaşam süresi fazlasıyla anlamsız bir lüks haline gelecektir.

Çok hücreli canlılarda bu ayırım yapıldığında ölüm olası ve yararlı hale geldi. O zamandan beri üst düzey canlıların bedeni belli dönemlerde içsel nedenlerle ölürken tekhücreli ölümsüz kaldı. Öte yandan üremenin ancak ölümle aynı zamanda ortaya çıkması söz konusu değildir. Tam tersine üreme canlı maddenin (kendisini ortaya çıkaran) büyüme gibi asal bir niteliğidir ve dünya üzerindeki ilk başlangıcından beri yaşam sürekli olmuştur. (Weismann, 1884, 84 v.s.)

Üst düzey canlıların doğal ölüme sahip olduğunu kabul etmenin bizlere fazla bir yararı olmadığı hemen görülecektir, Çünkü, eğer ölüm canlıların geç bir edinimiye o halde bu dünya üzerinde yaşamın ilk başladığı zamandan beri ölüm içgüdüleri bulunduğu şeklinde bir sorun olamaz. Çok hücreli canlılar kusurlu bölünme ya da metabolizmalarındaki eksikliklere bağlı içsel nedenlerden ölebilirler ama sorunumuz açısından bakıldığında ilgi konumuz bu değildir. Ölümün kökenine ilişkin böylesi bir anlatım alışıldık düşünce biçimlerimize yabancı "ölüm içgüdüleri" varsayımından daha az ters düşmektedir.

Görebildiğim kadarıyla Weismann'ın görüşlerini izleyen tartışma hiçbir doğrultuda herhangi bir sonuca ulaşmadı.⁴ Bazı yazarlar ölümü üremenin doğrudan sonucu olarak gören Goette'nin (1883) görüşlerine döndüler. Hartmann (1906, 29) "ölü beden" —canlı maddenin ölü kesimi— görünümünü ölüm kriteri olarak kabul etmez ama ölümü "bireysel gelişimin kesilmesi" olarak tanımlar. Bu anlamda tekgözeliler de ölümlüdür; onlarda ölüm her zaman üremeyle çakışır ama ana baba hayvanın tüm maddesi doğrudan genç dölle aktarılabilen bir ölçüde üremenin gölgesinde kalır.

Kısa bir süre sonra araştırma canlı maddenin iddia edilen ölümsüzlüğünün tekhücreli canlılar üzerinde deneysel sınamasına yöneldi. Amerikalı bir biyolog olan Woodruff, füzyonla iki canlıya üreyen kirpikli bir haşlamıyla, "terliksi hayvancıkla" deney yaparken her keresinde yan ürünlerden birini ayırıp, onu taze suya yerleştirerek (deneye son verdiği nokta olan) 3029'uncu kuşağa kadar direndi

⁴Bkz. Hartmann (1906), Lipschütz (1914) ve Doflein (1919).

[Woodruff, 1914]. İlk terliksi hayvancığın bu uzak akrabası atası kadar canlıydı ve hiçbir yaşlanma ya da bozulma belirtisi göstermiyordu. Dolayısıyla, bu türden figürlerin kanıtladığı kadarıyla tekhücrelinin ölümsüzlüğü deneysel olarak gösterilebilir gibidir.⁵

Diğer deneyciler farklı sonuçlara ulaştılar. Maupas [1888], Calkins [1902] ve diğerleri Woodruff'un tersine belli sayıda bölünmeden sonra iyileştirici bazı önlemler uygulanmadıkça bu haşamlıların güçsüzleştiklerini, küçüldüklerini, örgütlenmelerin bir bölümünün kaybını yaşadıklarını ve sonunda öldüklerini buldular. Eğer durum böyleyse tekgözeli tıpkı daha üst düzey hayvanlar gibi bir yaşlılık evresinden sonra ölecektir — Weismann'ın ölümün canlının sonradan edindiği bir şey olduğu iddiasını tümüyle çürüterek.

Bu deneylerin toplamından bize sağlam bir dayanak sağlayacak gibi görünen iki gerçek çıkar.

İlki: Hayvancıklardan ikisi, yaşlılık belirtileri göstermeden önce (hemen ardından bir kez daha ayrıldıkları) tek vücut olmayı, yani "birleşmeyi" başarabiliyorsa yaşlanmaktan kurtulurlar ve "tekrar gençleşirler". Kuşkusuz birleşme daha üst düzey yaratıkların cinsel üremesinin öncüsüdür; henüz çoğalmakla ilişkili olmayıp iki canlının maddelerinin birbirine karışmasıyla sınırlıdır. (Weismann'ın "amphimixis"i.) Ancak birleşmenin iyileştirici etkileri belli uyarıcı öğelerle, beslenmelerini sağlayan sıvının bileşimindeki değişimlerle, ısılarının artmasıyla ve sarsılmalarıyla değiştirilebilir. J. Loeb'in belli kimyasal uyarılarla deniz kestanesi yumurtalarında bölünmeyi azalttığı ünlü deneyini anımsarız — normalde yalnızca döllenmeden sonra meydana gelen bir süreç.⁶

İkincisi: Tekhücrelilerin kendi yaşamsal süreçlerinin bir sonucu olarak doğal bir ölüm yaşaması yine de olasıdır. Çünkü Woodruff'inkiyle diğerlerinin buluşları arasındaki tutarsızlığın nedeni onun her kuşağa taze besin sıvısı sağlamasıdır. Bunu yapmasaydı diğer deneycilerle aynı yaşlılık belirtilerini gözlerdi. Hayvancıkların,

⁵Bu ve izleyen bilgiler için Lipschütz'e bkz (1914, 26 ve 52 v. s.).

⁶[Deney ilk kez 1899'da gerçekleştirilmiştir. Bkz. Loeb (1909).]

etrafını saran sıvıya çıkardıkları metabolizma ürünlerinden zarar gördükleri sonucuna vardı. Belli tür hayvancıklar için öldürücü sonuçları olan şeyin *kendi* metabolizmalarının ürünleri olduğunu o zaman kesin olarak kanıtlayabildi. Çünkü kendi besleyici sıvılarında kalabalıklaşmaları halinde kaçınılmaz biçimde yok olan aynı hayvancıklar uzaktan akraba türlerin atık ürünleriyle aşırı biçimde doyurulmuş bir çözeltide geliştiler. Dolayısıyla, eğer kendi haline bırakılırsa, bir haşlamalı kendi metabolizmasının ürünlerini yetersiz boşaltması nedeniyle doğal bir ölüm yaşar. (Aynı yetersizliğin tüm üst düzey hayvanların da nihai ölüm nedeni olması olasıdır.)

Bu noktada aklımıza bir tek gözeli incelemesinden doğal ölüm sorununu çözmeye çalışarak hangi amaca hizmet edildiği sorusu gelebilir. Bu yaratıkların ilkel örgütlenmeleri, onlarda da var olmasına karşın, yalnızca morfolojik ifade bulabildikleri daha üst düzey hayvanlarda *görünür* hale gelen önemli koşulları bizim gözümüzden saklayabilir. Ve eğer morfolojik bakış açısını bırakıp dinamik bakış açısını benimsersek doğal ölümün tekgözelide meydana gelip gelmediğinin gösterilebilmesi bizim için tümüyle önemsizleşir. Daha ileride ölümsüz olarak kabul edilen madde henüz onlarda ölümlüden ayrılmamıştır. Yaşamı ölüme götürmeye çalışan içgüdüsel güçler de tekgözelide başlangıçtan beri işliyor olabilir ama yine de etkileri yaşamı koruyucu güçlerce öylesine eksiksiz bir biçimde gizlenebilir ki varlıklarının herhangi bir doğrudan kanıtını bulmak son derece güç olabilir. Dahası, biyologların gözlemlerinin ölüme götüren bu türden, iç süreçlerin tekhücrelilerde de meydana geldiğini varsaymamıza izin verdiğini gördük. Ama eğer tekhücrelilerin Weismann'ın kullandığı anlamda ölümsüz olduğu anlaşılırsa kendisinin ölümün sonradan edinilen bir şey olduğu iddiası yalnızca ölümün *görünür* görüngülerine uyacak ve ona *eğilimli* süreçler varsayımını olanaksız kılmayacaktır.

Böylece biyolojinin ölüm içgüdülerinin kabulünü açıkça çürüteceği beklentimiz gerçekleşmemiştir. Eğer bunun için başka nedenlerimiz varsa onların olabilirliğiyle ilgilenmeyi sürdürmekte özgürüz. Weismann'ın beden ve tohum-plazma ayrımı ile bizim

ölüm içgüdülerini yaşam içgüdülerinden ayırışımız arasındaki çarpıcı benzerlik sürmekte ve önemini korumaktadır.

İçgüdüsel yaşamın bu en üstün biçimde ikilikçi görüşü üzerinde bir dakika durabiliriz. E. Hering'in kuramına göre canlı maddede, biri yapıcı ya da benzeşimci ve diğeri yıkıcı ya da başkalaşımcı olmak üzere zıt doğrultularda işleyen, iki tür süreç devamlı işlemektedir.⁷ Yaşam süreçlerinin bu iki doğrultusunda iki içgüdüsel itkimizin, yaşam içgüdüleri ile ölüm içgüdülerinin, etkinliğini görmeye cesaret edebilir miyiz? Her koşulda, kör kalamayacağımız başka bir şey vardır. Farkında olmadan rotamızı Schopenhauer'in felsefe limanına kırdık. Onun için ölüm "gerçek son ve o ölçüde yaşamın amacı"⁸ iken cinsel içgüdü yaşama arzusunun cisim bulmasıdır.

Bir adım daha ileri gitmek için cesur bir girişimde bulunalım. Genellikle bir dizi hücrenin yaşamsal bir birlikte birleşmesinin —canlıların çokhücrelilik özelliği— yaşamlarını uzatma aracı haline geldiği düşünülür. Bir hücre diğerrinin yaşamını korumaya yardımcı olur ve tek tek hücrelerin ölmesi gerekse bile hücreler topluluğu yaşayabilir. Birleşmenin, iki tekhücreli canlının geçici olarak tek vücut olmasının da her ikisi üzerinde yaşamı koruyucu ve gençleştirici bir etkisi olduğunu daha önce işittik. Buna göre ruhçözümlemesinde ulaşılan libido kuramını hücrelerin karşılıklı ilişkisine uygulamaya kalkışabiliriz. Her hücrede etkin olan yaşam içgüdüleri ya da cinsel içgüdülerin diğerr hücreleri nesneleri olarak aldıklarını, bu hücrelerdeki ölüm içgüdülerini (yani, onların başlattıkları süreçleri) kısmen etkisiz kıldıklarını ve böylece onların yaşamlarını koruduklarını varsayabiliriz; bu arada başka hücreler de *onlar* için aynı şeyi yaparlar ve daha da başkaları bu libidinal işlevin uygulanması için kendilerini feda ederler. Tohum hücreleri —nevroz kuramında libidosunu Ego'sunda tutan ve nesne yüklerine bu libidodan hiçbir şey harcamayan bir bireyi

⁷[Bkz. Hering (1878. 77 v. s.). "Bilinçdışı"nın (1915e) Ek A. sında yer alan Ewald Hering'e bir diğerr gönderme onun Freud'un bilinçdışı kuramını ele alışıını da etkilemiş olabileceğini düşündürür. Bkz. yukarıda s. 204.]

⁸Schopenhauer (1851; *Samtliche Werke*, ed. Hübscher, 1938, 5, 236).

tanımlamak için kullanmaya alışkın olduğumuz deyimle— tamamen "narsisistik" biçimde davranacaktır. Tohum hücreleri daha ilerideki büyük yapıcı etkinliklerine karşı bir yedek deposu olarak libidolarına, yaşam içgüdülerinin etkinliğine, gereksinim duyarlar. (Belki, canlıya zarar veren kötücül tümörler de bu aynı anlamda narsisistik olarak tanımlanmalıdır: patoloji onların tohumlarını kalıtsal olarak kabul etmeye ve onlara embriyonsu özellikler yüklemeye hazırdır.)⁹ Bu yolla cinsel içgüdülerimizin libidosu şair ve felsefecilerin tüm canlıları bir arada tutan Erosuyla örtüşecektir.

O halde bu noktada geriye, libido kuramımızın yavaş gelişimine bakmak için bir fırsat bulunur. İlk olarak aktarım nevrozlarının çözümlemesi dikkatimizi bir nesneye yönelik "cinsel içgüdüler" ile son derece yetersiz bir biçimde tanıdığımız ve geçici olarak "Ego içgüdüleri" diye tanımladığımız bazı diğer içgüdüler arasındaki zıtlığa çekti.¹⁰ Bu içgüdülerin arasında bireyin kendini korumasına hizmet eden içgüdülere zorunlu olarak en önemli yer verildi. Aralarında başka hangi ayrımların yapılacağını söylemek olanaksızdı. Gerçek bir ruhbilimsel bilimin temeli olarak hiçbir şey içgüdülerin ortak özelliklerinin ve olası ayırt edici çizgilerinin yaklaşık bir kavrayışından daha değerli olamazdı. Ama ruhbilimin hiçbir alanında bundan daha çok karanlıkta el yordamıyla ilerlemedik. Herkes dilediği sayıda içgüdünün ya da "temel içgüdü"nün varlığını kabul etti ve onlarla eski Yunan doğa felsefecilerinin dört öğeleriyle —toprak, hava, ateş ve su— yaptığı gibi hokkabazlık yaptı. İçgüdüler hakkında *bazı* varsayımlarda bulunmaktan kaçamayan ruhçözümlemesi önce "açlık ve sevgi" deyiminde simgelenen yaygın içgüdü ayrımını benimsedi. En azından bunda keyfi bir şey yoktu ve onun yardımıyla psiko-nevrozların çözümlemesi oldukça ileri götürüldü. "Cinsellik" ve aynı zamanda cinsel içgüdü kavramının üreme işlevi altında sınıflandırılmayacak pek çok şeyi kapsayacak biçimde genişle-

⁹[Bu cümle 1921'de eklenmiştir.]

¹⁰[Örneğin bu zıtlığın Freud'un ruhsal kökenli görme bozuklukları üzerine makalesinde (1910i) verilen özetinde, *P. F. L.*, 10, 110-11.]

tilmesinin gerektiği doğrudur ve bu durum sert, saygın ya da yalnızca ikiyüzlü bir dünyada hiç de az gürültü çıkarmadı.

Bir sonraki adım ruhçözümlemesinin kendi yolunun başlangıçta yalnızca koruyucu yapılar ve tepkisel oluşumlar kurma yeteneğine sahip, bastırıcı, sansürcü ajan olarak tanıdığı, ruhbilimsel Ego'ya daha yakın olduğunu duyumsadığında atıldı. Eleştirel ve uzağı gören akılların libidonun bir nesneye yönelmiş cinsel içgüdülerin enerjisiyle kısıtlanmasına uzun süredir karşı çıktığı doğrudur. Ama daha iyi bilgilerin nasıl ulaştıklarını açıklamayı ya da bundan çözümlemenin yararlanabileceği bir şey çıkarmayı başaramadılar. Ruhçözümlemesi daha dikkatli ilerleyerek libidonun nesneden geri çekilme ve Ego'ya yönelmedeki (içe dönme süreci) düzenliliği gözlemledi ve ilk evrelerinde çocukların libidinal gelişimlerini inceleyerek Ego'nun libidonun gerçek ve ilk deposu olduğu¹¹ ve bu libidonun yalnızca bu depodan nesnelere uzandığı sonucuna vardı. Ego şimdi cinsel nesneler arasındaki konumunu bulmuş ve hemen onlar arasında en önemli yeri almıştı. Bu şekilde Ego'ya yerleştirilen libido "narsisistik"¹² olarak tanımlanmıştı. Kuşkusuz aynı zamanda bu narsisistik libido sözcüklerin çözümsel anlamıyla cinsel içgüdü gücünün bir dışavurumuydu ve zorunlu olarak varlığı en başından beri kabul edilen "kendini koruma içgüdüleriyle" tanımlanması gerekiyordu. Böylece Ego içgüdüleriyle cinsel içgüdüler arasındaki ilk zıtlığın uygunsuz olduğu anlaşıldı. Ego içgüdülerinin bir bölümünün libidinal olduğu görülmüştü; cinsel içgüdüler —olasılıkla diğerleriyle birlikte— Ego'da işliyordu. Yine de, psikonevrozların Ego içgüdüleriyle cinsel içgüdüler arasındaki çatışmaya dayalı olduğunu ileri süren eski formülün bugün reddetmemiz gereken hiçbir şey içermediğini söylemekte haklıyız. Yalnızca, başlangıçta bir biçimde *niteliksel* olarak

¹¹[Bu düşünce Freud tarafından narsisizm üzerine makalesinde (1914c) tam olarak açıklanmıştır, yukarıda 1. Kesim, s. 65 v. s. Ancak, *Ego ve İd*'in (1923b) III. Bölümünün başlarına eklediği ve bu açıklamayı düzelterek İd'i "libidonun büyük deposu" olarak tanımladığı dipnota bkz. (aşağıda s. 356 n. 7).]

¹²Narsisizm (1914c) üzerine makaleme bkz. [Yukarıda 1. Kesim, s. 65.]

değerlendirilen iki tür içgüdü arasındaki ayrımın şimdi farklı nitelenmesi gerekir — yani *yerbetimsel* olarak. Ve özellikle ruhçözümsel incelemenin ana konusu olan aktarım nevrozlarının Ego'yla libidinal nesne yükleri arasındaki bir çatışmanın sonucu olduğu hâlâ geçerlidir.

Ama şimdi cinsel içgüdüyü Eros, yani her şeyin koruyucusu olarak tanıma ve beden hücrelerinin birbirlerine bağlanmasını sağlayan libido depolarından Ego'nun narsisistik libidosunu çıkarma yolunda bir ileri adım atmaya kalkıştığımızdan kendini koruma içgüdülerinin libidinal özelliğine vurgu yapmak bizim için çok daha gereklidir. Ama şimdi aniden kendimizi bir başka sorunla yüz yüze buluruz. Eğer kendini koruma içgüdülerini libidinal doğadaysa libidinal olanlardan başka içgüdüler yok mudur? Öyle ya da böyle görünür başka içgüdü yoktur. Ama bu durumda başlangıçtan beri ruhçözümlemesinin *her şeyi* cinsellikle açıkladığından kuşkulanan eleştirmenlerle ya da acele yargıyla "libido" sözcüğünü genel olarak içgüdüsel güç anlamında kullanan Jung gibi yenilikçilerle uzlaşma durumunda oluruz. Böyle olmaması gerekmez mi?

Ne olursa olsun ortaya böyle bir sonuç çıkarma *niyetinde* değildik. Savımız, ölüm içgüdülerıyla bir tuttuğumuz Ego içgüdülerini ile yaşam içgüdülerıyla bir tuttuğumuz cinsel içgüdüler arasındaki kesin bir ayrımı çıkış noktası olarak almıştı. (Bir evrede [s. 300-01] Ego'nun sözde kendini koruma içgüdülerini ölüm içgüdülerine dahil etmeye hazırдық ama sonradan [s. 314] bu noktada kendimizi düzelttik ve onu geri çektik.) Görüşlerimiz başlangıçtan beri *ikilikçiydi* ve artık zıtlığı Ego içgüdülerıyla cinsel içgüdüler arasında değil yaşam içgüdülerıyla ölüm içgüdülerini arasında tanımladığımızı göre bugün eskisinden çok daha kesin olarak ikilikçidirler. Jung'un libido kuramı tam tersine *tekçidir*; tek içgüdüsel gücünü "libido" olarak adlandırmış olmasının karmaşa yaratması kaçınılmazdır ama bizi başka türlü etkilemesi gerekmez.¹³ Ego'da libidinal¹⁴ kendini koruma içgüdülerinden başka içgüdüler işlediğinden kuşkuluyoruz ve onları göstermek olası

¹³[Önceki iki cümle 1921'de eklenmiştir.]

¹⁴["Libidinal" sözcüğü 1921'de eklenmiştir.]

olmalı. Ancak, ne yazık ki Ego'nun çözümlemesi o kadar az ilerlemiştir ki bunu yapmak son derece güçtür. Aslında Ego'daki libidinal içgüdülerin bize hâlâ yabancı olan diğer Ego içgüdüleriyle özel bir biçimde¹⁵ bağlantılı olabilmesi olasıdır. Narsisizme ilişkin net bir bilgimiz olmasından önce ruhçözümlemecilerinin "Ego içgüdülerinin" kendilerine ilişik libidinal parçaları bulunduğuna ilişkin bir kuşkuları vardı. Ama bunlar karşıtlarımızın çok az dikkat yönelteceği son derece belirsiz olasılıklardır. Ruhçözümlemesinin libidinal olanların dışında herhangi bir [Ego] içgüdüünü göstermemizi şimdiye dek sağlayamamış olması şeklindeki güçlük sürmektedir. Ancak, bu başka içgüdülerin gerçekten var olmadığı sonucunu kabullenmemiz için bir neden değildir.

Şu anda içgüdüler kuramına egemen olan belirsizlik içinde bu kurama ışık tutmayı vaat eden herhangi bir düşünceyi reddetmek akılsızlık olacaktır. Yaşam ve ölüm içgüdüleri arasındaki büyük zıtlıktan yola çıktık. Şimdi bizzat nesne sevgisi bızleri benzer zıtlıkta ikinci bir örnekle tanıtır — sevgi (ya da şefkat) ile nefret (ya da saldırganlık) arasındakile. Keşke, bu iki zıtlığı birbirleriyle ilişkilendirmeyi ve birinden diğerini türetmeyi başarabilseydik! Cinsel içgüdüde sadistik bir ögenin varlığını daha en başından kabul ettik.¹⁶ Bildiğimiz gibi bu öge kendini bağımsız kılabilir ve bir sapıklık biçiminde bir bireyin tüm cinsel etkinliğine egemen olabilir. Benim verdiğim adla "cinsel organ öncesi örgütlenmelerden" birinde ağırlıklı bir içgüdü parçası olarak da ortaya çıkar. Ama amacı nesneye zarar vermek olan sadistik içgüdü nasıl olur da Erostan, yaşamın koruyucusundan türeyebilir? Aslında bu sadizmin narsisistik libidonun etkisiyle Ego'dan uzaklaştırılmış ve sonuçta yalnızca nesneyle ilgili olarak ortaya çıkan bir ölüm içgüdü olduğu varsaymak ussal değil midir? Şimdi cinsel işlevin hizmetine girmektedir. Libido örgütlen-

¹⁵[Yalnızca ilk basımda: "Adler'in [1908] kullandığı terimi ödünç alırsak, içgüdüsel 'kavşakla'.]

¹⁶Bu, *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'nin 1905'deki ilk basımında da böyleydi [P. F. L., 7, 70 v. s.].

mesinin oral evresinde bir nesne üzerinde erotik egemenlik elde etme eylemi o nesnenin yıkımıyla çakışır; daha sonra sadistik içgüdü ayrılır ve son olarak cinsel organ önceliği evresinde üreme amacıyla cinsel nesne üzerinde cinsel eylemi gerçekleştirmek için gerekli ölçüde egemenlik kurma işlevini üstlenir. Aslında, Ego'dan uzaklaştırılmış olan sadizmin cinsel içgüdünün libidinal ögeleri için yol gösterdiği ve sadizmden sonra bunların nesnenin peşini bırakmadığı söylenebilir. Özgün sadizmin hiçbir yumuşatmaya ya da başka şeylerle karışımına uğramadığı her yerde erotik yaşamda bildik sevgi ve nefret zıtlığını buluruz.¹⁷

Eğer böylesi bir varsayıma izin verilebilirse o zaman bir ölüm içgüdüsünün —yer değiştirmiş de olsa— bir örneğini göstermemiz gerektiği istemiyle karşılaşırız. Ama olaylara bu bakış biçimi kolay anlaşılır olmaktan uzaktır ve kesin olarak gizemli bir izlenim yaratır. Sanki fazlasıyla utanç verici bir durumdan her ne pahasına olursa olsun bir çıkış yolu bulmaya çalışıyormuşuz gibi şüphe uyandırıcı görünür. Ancak, bu türden bir varsayımda yeni bir şey olmadığını anımsayabiliriz. Utanç verici bir durum sorunu olmadan da daha önce bir tane ileri sürmüştük. Klinik gözlemler o zamanlar bizi, sadizmi tamamlayıcı bir içgüdü parçası olan mazoşizmin öznenin kendi Ego'suna dönmüş sadizm olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşüne yöneltti.¹⁸ Ama nesneden Ego'ya dönen bir içgüdüyle —şimdi tartışma altındaki yeni konu olan— Ego'dan nesneye dönen içgüdü arasında ilkesel olarak bir fark yoktur. İçgüdünün öznenin kendi Ego'suna dönüşü, bir gerileme olur. Mazoşizmin daha önce verilmiş olan tanımı bir açıdan fazlasıyla genel oluşu nedeniyle düzeltmeyi gerektirir: birincil mazoşizm gibi bir şey söz konusu *olabilir* benim o zamanlar itiraz etmiş olduğum bir olasılık.¹⁹

¹⁷[Bu, Freud'un *Ego ve İd*'in (1923b) IV. Bölümündeki içgüdüsel “kaynaşma” tartışmasının habercisidir, aşağıda s. 367-68].

¹⁸*Üç Deneme*'me (1905d) [P. F. L., 7, 71-2] ve “İçgüdüler ve Değişimleri”ne (1915c) [yukarıda s. 119 v.s.] bkz.

¹⁹Bu savların oldukça önemli bir kesimi öğretici ve ilginç olan ancak ne yazık ki net olarak anlamadığım bir makalede Sabina Spielrein (1912) tarafından öngörülmüştü.

Ancak kendini korumaya yönelik cinsel içgüdülere geri dönelim. Tekhücreliler üzerindeki deneyler birleşmenin —yani, kısa bir süre sonra hiçbir hücre bölünmesi meydana gelmeden ayrılan iki canlının tek vücut olmasının— her ikisi üzerinde de güçlendirici ve gençleştirici etkisi olduğunu zaten göstermiştir.²⁰ Daha sonraki kuşaklarda hiçbir bozulma belirtisi göstermez ve kendi metabolizmalarının zararlı etkilerine daha uzun süreli bir direnç sergiler görünürler. Bu tek gözlemin aynı zamanda cinsel birleşmenin de yarattığı etkinin işareti olarak kabul edilebileceğini düşünüyorum. Ama nasıl olur da birbirinden yalnızca çok belirsiz biçimde farklı iki hücrenin tek vücut olması yaşamın bu yenilenmesini meydana getirebilir? Kimyasal ya da hattâ mekanik uyarılar uygulanmasıyla tek gözelinin birleşmesinin yerini alan deney (bkz. Lipschütz, 1914) bu sorunun kesin yanıtını veremize olanak sağlar. Sonuca yeni uyarı akışlarıyla ulaşılır. Bu, bireyin yaşam süreci içsel nedenlerle kimyasal gerilimlerin kaldırılmasına yani ölüme uzanırken farklı birinin canlı maddesiyle birleşmenin, sonradan "yaşanıp bitirilmesi" gereken yeni *dirimsel farklılıklar* olarak tanımlanabilecek şeyleri ortaya çıkararak bu gerilimleri arttırdığı savına uyar. Bu ayrıma gelince, kuşkusuz bir ya da daha fazla orta nokta olmalıdır. Zihinsel yaşamın ve belki de genel olarak sinirsel yaşamın egemen eğilimi uyarılara bağlı içsel gerilimi azaltma, sabit tutma ya da kaldırma çabasıdır (Barbara Low'un [1920, 73] terimiyle *Nirvana İlkesi*) — haz ilkesinde anlatım bulan bir eğilim;²¹ bu gerçeği kabul edişimiz ölüm içgüdülerinin varlığına inanışımızın en güçlü nedenlerinden biridir.

Burada cinsel içgüdü'nün sadistik parçacıklarını "yıkıcı" olarak tanımlar. Yine, A. Starcke (1914) libido kavramını ölüme yönelik bir dürtü (kuramsal temellerde varsayılan) biyolojik kavramıyla tanımlama girişiminde bulunmuştur. Ayrıca Rank'a (1907) da bkz. Tıpkı metindeki gibi tüm bu tartışmalar içgüdü kuramının henüz ulaşılmamış olan bir açıklığa kavuşturulma gereksiniminin kanıtıdır. [Freud tarafından gerçekleştirilen, yıkıcı içgüdü'nün daha ilerideki bir tartışması *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) VI. Bölümünde yer alır, *P. F. L.*, 12, 310 v.s.]

²⁰Yukarıda s. 309'da alıntılanan Lipschütz'ün (1914) açıklamasına bkz.

²¹[Bkz. s. 265 v. s. Konunun bütünü "Mazoşizmin Ekonomik Sorunu"nda (1914c) daha kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır, aşağıda s. 395 v. s.]

Ama yine de, başlangıçta bizi ölüm içgüdüleri yoluna sokan yineleme zorlanımı özelliğini cinsel içgüdüyle yükleyemediğimiz gerçeğinin düşünce dizimizi engellediğini duyumsuyoruz. Kuşkusuz, embriyonsu gelişim süreçleri alanı bu türden yineleme görüngüleri açısından fazlasıyla zengindir; cinsel üremeye katılan yaşamın yöneldiği süreçlerin temeli iki hücre bedeninin tek vücut olmasıdır. Üst düzey canlılarda canlı maddenin ölümsüzlüğünü güvenceye alan şey tek başına budur.

Bir diğer deyişle cinsel üremenin ve genel anlamda cinsel içgüdülerin kökenine ilişkin daha fazla bilgiye gereksinimimiz vardır. Bu, konuya yabancı birinin gözünü korkutacak, uzmanlarınsa henüz çözmemiş olduğu bir sorundur. Dolayısıyla bizim düşünce dizimizle ilgisiz görünse de pek çok uyumsuz iddia ve görüşün kısa bir özetini vereceğiz.

Bu görüşlerden biri üreme sorununu kısmen büyüme dışavurumu olarak göstererek onu etrafını saran gizemli meraktan yoksun bırakır. (Bölünmeyle çoğalma, filizlenme ya da tomurcuklanmayla karşılaştırınız.) Cinsel olarak farklılaşmış tohum hücreleriyle üremenin kökeni, iki tekhücrelinin rastlantısal birleşmesiyle varılan çapraz döllenme avantajının daha sonraki gelişimde korunduğunu ve kullanıldığını varsayarak, tutarlı Darwinci çizgilerde resmedilebilir.²² Bu görüşe göre "seks" çok eski bir şey olmayacak ve amacı cinsel birleşmeyi meydana getirmek olan olağanüstü şiddette içgüdüler bir zamanlar rastlantısal olarak oluşmuş ve sonra yararlı olduğu için yerleşmiş bir şeyi yineliyor olacaklardır.

Burada, ölümden olduğu gibi [s. 310], tekhücrelilere yalnızca gerçekten sergiledikleri bu özellikleri yüklemekte haklı olup olmadığımız ve ancak üst düzey canlılarda görünür hale gelen güçler

²²Buna rağmen Weismann (1892) bu avantajı da reddeder: "Hiçbir olguda döllenme yaşamın gençleşmesi ya da yenilenmesine karşılık gelmez, yaşamın sürebilmesi için bunun meydana gelmesi de gerekmez: yalnızca *iki farklı kalıtsal eğilimin iç içe geçmesi-ni olası kılan bir düzenlemedir.*" [İngilizce çeviri 1893, 231.] Yine de bu türden bir iç içe geçmenin söz konusu canlının değişkenliğinde bir artışa yol açtığına inanır.

ve süreçlerin ilk kez bu canlılarda ortaya çıktığını varsaymanın doğru olup olmadığı sorusu doğar. Biraz önce sözünü ettiğimiz cinsellik görüşü amaçlarımıza çok küçük ölçüde yardımcıdır. Ona karşı, en basit canlılarda zaten işlemekte olan yaşam içgüdülerinin varlığını önerdiği karşı çıkışı yöneltilebilir; çünkü aksi durumda yaşamın akışına karşı çalışan ve yaşamı sonlandırma görevini daha da güçleştiren birleşme korunup, inceltilmeyecek ama ondan kaçınılacaktır. Bu nedenle, eğer ölüm içgüdüleri savını terk etmeyeceksek onların başlangıçtan beri yaşam içgüdüleriyle ilişkili olduklarını varsaymamız gerekir. Ama bu durumda iki bilinmeyenli denklem üzerinde çalışıyor olacağımız kabul edilmelidir.

Bundan başka, bilimin cinselliğin kökeni hakkında bize söyleyecek çok az şeyi bulunur; öyle ki sorunu bir sav ışığının bile sızamadığı bir karanlığa benzetebiliriz. Oldukça farklı bir alanda bu türden bir savla karşılaştığımız doğrudur; ama bu öylesine düşlemsel türden bir savdır ki —bilimsel bir açıklamadan çok bir söylence— gerçekleşmesini istediğimiz bir koşulu tam olarak yerine getirmeseydi onu burada göstermeye kalkışmazdım. Çünkü bir içgüdü'nün kökenini *işlerin daha önceki bir durumunu yeniden kurma gereksinimine* dek geri izler.

Kuşkusuz aklımda Platon'un *Şölen*'de Aristophanes'in ağzından dile getirdiği ve yalnızca cinsel içgüdü'nün *kökenini* değil aynı zamanda onun nesnesiyle ilgili değişimlerinin en önemlisini de ele alan kuram var. "İlk insan doğası şimdi olduğu gibi değil farklıydı. İlk olarak başlangıçta cinslerin sayısı şimdi olduğu gibi değil üçtü; erkek, kadın ve ikisinin birleşimi vardı..." İlkel insana ilişkin her şey çiftti: dört elleri ve dört ayakları, iki yüzleri, iki özel bölümleri vb. vardı. Sonunda Zeus bu insanları "turşu yapmak için ikiye bölünen üvez elması gibi" ikiye bölmeye karar verdi. Bölünmenin tamamlanmasından sonra "insanın, her biri diğerini arzulayan iki bölümü bir araya geldiler ve bütünleşme isteğiyle kollarını birbirlerine doladılar."²³

²³[Jowett'in çevirisi. 1921'de *eklenen dipnot*:] Platonik söylencenin kökeni üzerine aşağıdaki, kısmen kendi sözcükleriyle verilen, tartışma için Viyanalı Profesör Heinrich

Şair-felsefecinin bize verdiği ipucunu izlemeli ve canlı maddenin yaşama geçtiği sırada o zamandan beri cinsel içgüdüler aracılığıyla tekrar birleşmeye çalışan küçük parçacıklara bölündüğü; içinde cansız maddenin kimyasal çekiciliğinin devam ettiği bu içgüdülerin, tıpkı tekhücreliler dünyasından gelişmeyi olduğu gibi, tehlikeli uyaranlarla —onları koruyucu bir dış tabaka oluşturma zorunda bırakan uyaranlarla— yüklü bir çevrenin bu çabanın yoluna çıkardığı güçlükleri yenmeyi de sonunda başardığı; canlı maddenin bu parçalara ayrılmış bölümlerinin bu yolla çok hücreli bir duruma geldiği ve sonuçta tekrar birleşme içgüdüsünün en yoğun biçimde tohum hücrelerine aktardığı şeklinde bir sava yönelik girişimde bulunmalı mıyız? Ama sanırım burada bir ara verme zamanı geldi.

Ancak birkaç eleştirel düşünce sözcüğü eklemekten değil. Bu sayfalarda belirttiğim savların gerçekliğine bizzat benim ikna olup olmadığım ya da nereye kadar ikna olduğum sorulabilir. Yanıtım ikna

Gomperz'e teşekkür etmeliyim. Temelde aynı olan kuramın Upanishad'larda yer aldığı belirtilmelidir. Çünkü dünyanın Atmandan (Benlik ya da Ego) gelen kökeninin tanımlandığı *Brihadâraanyaka-upanishad*'da, 1, 4, 3'de [Max Müller'in çevirisi, 2, 85 v.s.] aşağıdaki parçayı görürüz: "Ama hiç haz almadı. Dolayısıyla yalnız olan insan haz almaz. Bir ikinciye istedi. Hem erkek ve hem de karısı olarak çok büyüktü. Sonra bu Benliğini ikiye ayırdı ve buradan erkek ve karısı doğdu. Böylece Yagnavalkya şunları söyledi: 'İkimiz bu şekilde (her birimiz) yarım bir kabuğa benziyoruz.' Böylece orada bulunan boşluk kadın tarafından dolduruldu."

Brihadâraanyaka-upanishad tüm Upanishad'ların en eskisidir ve işini bilen hiçbir yetkili onun için M. Ö. 800'den daha ileri bir tarih vermez. Ağırlıkta olan görüşün tersine, benzer bir olasılık ruhun göçü öğretisinden dışlanamayacağından Platon'un söylencesinin, yalnızca dolaylı bir biçimde de olsa, Hint kaynaklarından türemiş olması olasılığını yetkin olmayan bir biçimde reddetmede duraksarım. Ama (başlangıçta Pythagoras'çılar yoluyla) bu türden bir türetme gerçekleşmiş olsaydı bile iki düşünce dizisi arasındaki örtüşmenin önemi hiç de azalmazdı. Çünkü içerdiği bir gerçeklik ögesinden etkilenmemiş olsaydı Platon —bu denli önemli bir yer vermesi bir yana— kendisine doğuya özgü bir gelenekten bir biçimde ulaşmış olan bu türden bir öyküyü benimsemezdi.

Ziegler (1913) bu düşünce dizisinin Platon dönemi öncesi sistematik incelemesine ayrılmış bir makalede onu Babil'deki kökenlerine dek geri izler.

[Freud, daha önce *Üç Deneme*'sinde Platon'un söylencesine göndermede bulunmuştur, *P. F. L.*, 7, 46.]

olmadığım ve diğer insanları bunlara inanmaya ikna etmeye çalışmadığım şeklinde olacaktır. Ya da daha doğrusu onlara nereye kadar inandığımı bilmediğim. Bana öyle geliyor ki duygusal ikna olma etmeninin bu soruna girmesi için bir neden yok. Bir düşünce dizisine istekle katılmak ve basit bir bilimsel meraktan ya da okurun tercihinine göre, bu hesapça şeytana satılan kişi kendisi olmayan, *advocatus diaboli** olarak gittiği yere kadar onu izlemek elbette olasıdır. Buraya almış olduğum içgüdüler kuramındaki üçüncü adımın kendisinden önceki iki adımla —cinsellik kavramının genişletilmesi ve narsisizmin savı— aynı ölçüde kesinlik iddiasında bulunmayacağını reddetmiyorum. Bu iki yenilik gözlemin kurama doğrudan bir çevirisiydi ve hata kaynaklarına böylesi durumlarda kaçınılmaz olandan daha fazla açık değildi. İçgüdülerin *geriye dönük* özelliği iddiamın aynı zamanda gözlenmiş malzemeye de — yani, yineleme zorlanımı gerçeklerine dayalı olduğu spekülative olan dolayısıyla deneysel gözlemden büyük ölçüde uzaklaşan malzemeyle tekrar tekrar birleştirmeden bu türden bir düşünceyi izlemek olanaksızdır. Bildiğimiz gibi bir kuram oluşturulurken bu ne kadar sık yapılsa nihai sonucun o kadar güvenilir olması gerekir. Ama belirsizliğin ölçüsü kestirilemez. Biri isabetli bir vuruş yapmış ve diğeri utanç verici bir biçimde yanılmış olabilir. Bu türden çalışmada "sezgi" olarak adlandırılan şeyin büyük bir rol oynadığını sanmıyorum. Sezgiden anladığım şey bir tür entelektüel yansızlığın ürünü olarak görünür. Ancak ne yazık ki en önemli şeyler, bilim ve yaşamın en büyük sorunları söz konusu olduğundan insanlar ender olarak yansızdırlar. Böylesi durumlarda her birimiz savımızın istemeden de olsa avucuna bırakıldığı derinlere kök salmış içsel önyargılar tarafından yönetiliriz. Güvensiz olmak için böylesine iyi temellerimiz olduğundan kendi irdelemelerimizin sonuçlarına yönelik tutumumuz elbette soğuk bir kibarlıktan başka bir şey olamaz. Ancak böylesi bir özeleştirinin insanı ayrılıkçı görüşlere karşı özel bir hoşgörüyü mecbur kılmaktan uzak olduğunu eklemek için sabırsızlanıyorum. Bir yandan insanın kendi kuramının geçerliliğinin

*[(Lat.) Şeytanın avukatı —çev.]

yalnızca geçici olduğunun ayırdında olup gözlemlenmiş olguların çözümlemesinde ilk adımda çürütülen kuramları acımasızca reddetmesi elbette uygundur.

Yaşam ve ölüm içgüdüleri üzerine varsayımımıza ilişkin değerlendirmede bu varsayımda pek çok şaşırtıcı ve bulanık süreçler meydana geldiği gerçeğinin —bir içgüdünün bir diğeri tarafından uzaklaştırılması ya da Ego’dan bir nesneye dönen bir içgüdü vs. gibi— bizi fazla rahatsız etmesi gerekmez. Bunun nedeni yalnızca bizim ruhbilime (ya da daha kesin olarak derinlik ruhbilimine) özgü bilimsel terimlerle, yani soyut dille çalışmak zorunda oluşumuzdur. Aksi durumda söz konusu süreçleri hiç tanımlayamaz ve aslında onların farkına bile varamazdık. Eğer ruhbilimsel terimleri fizyolojik ya da kimyasal olanlarla değiştirebilecek durumda olsaydık olasılıkla tanımlamamızdaki eksiklikler yok olurdu. Bunların da yalnızca soyut bir dilin bir bölümü olduğu doğrudur ama uzun zamandır bildiğimiz ve belki de daha da basit olan bir bölümü.

Öte yandan biyoloji biliminden ödünç alma gereksiniminin varsayımımızın belirsizliğini büyük ölçüde arttırdığı net olarak ortaya konmalıdır. Biyoloji gerçekten de sınırsız olanaklar diyarıdır. Bize en şaşırtıcı bilgileri vermesini bekleyebiliriz ve birkaç düzine yıl sonra önüne koyduğumuz sorulara ne yanıtlar vereceğini tahmin edemeyiz. Bunlar binamızın tümünü yerle bir edecek türden yapay savlar olabilirler. Eğer böyle olursa neden böyle bir düşünce dizisine kalkıştığım ve özellikle de neden bunu toplumun bilgisine sunmaya karar verdiğim sorulabilir. İçerdiği bazı benzerliklerin, karşılıklı ilişkilerin ve bağlantıların bana dikkate almayı hak eder görüldüğünü yadsıyamam.²⁴

²⁴Bu çalışma sırasında bazı gelişmeler yaşamış olan terminolojimizi netleştirmek için birkaç sözcük ekleyeceğim. “Cinsel içgüdüleri” onların cinslerle ve üreme işleviyle ilişkilerinden öğrendik. Ruhçözümlemesinin buluşlarının onları üremeyle daha az yakından ilişkilendirmeye zorlamasından sonra bu adı koruduk. Narsisistik libido savı ve libido kavramının tek tek hücrelere genişletilmesiyle birlikte cinsel içgüdü bizim için canlı maddenin kesimlerini birlikte olmaya ve birlikte kalmaya zorlayan Eros’a dönüştü. Genel olarak cinsel içgüdüler diye adlandırılan şeyler tarafımızdan Eros’un nesnelere yöneltilmiş bölümü olarak görüldü. Spekülasyonlarımız Erosun yaşamın baş-

langıcından beri işlemekte olduğunu ve canlı maddenin yaşama geçişiyle varlık bulmuş olan “ölüm içgüdüsünün” tersi olarak görüldüğünü kabul eder. Bu savlar bu iki içgüdünün başlangıçtan beri birbirleriyle mücadele içinde olduklarını varsayarak yaşamın bilmeceğini çözmeye çalışır. [1921’de *eklenen*.] Belki de, “Ego içgüdülerini” kavramının geçirdiği değişimleri izlemek kolay değildir. Başlangıçta bir nesneye yöneltilmiş olan cinsel içgüdülerden ayırt edilebilecek olan (yakından bilmediğimiz) tüm içgüdüsel eğilimlere bu adı verdik ve Ego içgüdülerini, dışavurumu libido olan cinsel içgüdülerin karşıtı olarak kabul ettik. Sonradan, Ego’nun çözümlemesiyle uğraşmaya başladık ve “Ego içgüdülerinin” bir kesiminin aynı zamanda libidinal özellikte olduğunu ve nesnesi olarak öznenin kendi Ego’sunu aldığını anladık. Bundan sonrasında bu narsistik kendini koruma içgüdülerini libidinal cinsel içgüdüler arasında sayılacaktı. Ego içgüdülerini cinsel içgüdüler arasındaki zıtlık her ikisi de libidinal doğada olan Ego içgüdülerini nesne içgüdülerini arasında bir zıtlığa dönmüştü. Ama bunun yerine libidinal (Ego ve nesne) içgüdülerini diğerleri arasında Ego’da var olduğunun kabul edilmesi gereken ve belki de yıkıcı içgüdülerde gerçekten gözlemlenebilecek olan yeni bir zıtlık ortaya çıktı. Spekülasyonlarımız bu zıtlığı yaşam içgüdülerini (Eros) ölüm içgüdülerini arasında bir zıtlığa dönmüştür.

VII

EĞER gerçekten işlerin daha önceki bir durumunu yeniden kurmaya çalışmak içgüdülerin böylesine evrensel bir özelliğiye zihinsel yaşamda haz ilkesinden bağımsız olarak bu kadar çok sürecin yer alması bizi şaşırtmamalı. Bu özellik tüm içgüdü parçacıkları tarafından paylaşılacak ve onlar söz konusu olduğunda bir kez daha gelişim çizgisindeki belli bir evreye dönmeyi amaçlayacaktır. Bunlar haz ilkesinin henüz üzerinde bir denetimi olmayan konulardır; ama bunu onlardan birinin haz ilkesine zorunlu olarak karşı olması izlemez ve hâlâ çözmemiz gereken içgüdüsel yineleme süreçlerinin haz ilkesinin egemenliğiyle ilişkisi sorunu vardır.

Zihinsel aygıtın ilk ve en önemli işlevlerinden birinin sınırını aşan içgüdüsel itkileri "bağlamak", onlarda ağırlık taşıyan birincil süreci ikincil süreçle değiştirmek ve serbestçe devinen yüksel enerjisini esas olarak hareketsiz (tonik) yüke çevirmek olduğunu bulduk. Bu değişim gerçekleşirken hazzınlık gelişimine dikkat edilemez; ama bu, haz ilkesinin *askıya* alındığı anlamına gelmez. Tam tersine değişim haz ilkesinin yararına gerçekleşir; bağlamak haz ilkesinin egemenliğini ortaya koyan ve güvenceye alan bir hazırlık eylemidir.

İşlev ve eğilim arasında şimdiye dek yapmış olduğumuzdan daha keskin bir ayırım yapalım. Bu durumda, haz ilkesi işi zihinsel aygıtı tümüyle uyarılmadan kurtarmak ya da *ondaki* uyarılma miktarını sabit ya da olabildiğince düşük tutmak olan bir işlevin hizmetinde çalışan bir eğilimdir. Onu belirtmenin bu yollarından herhangi biri lehine henüz kesin bir karar veremeyiz; ama bu şekilde tanımlanmış işlevin tüm canlı maddenin en evrensel çabasıyla ilgili olacağı açıktır — yani cansız dünyanın hareketsizliğine dönmek. Hepimiz elde edebileceğimiz en büyük hazzın, yani cinsel eylemin nasıl fazlasıyla şiddetli bir uyarılmanın bir anda tükenişiyle birlikte gerçekleştiğini

yaşadık. Bir içgüdüsel itkinin bağlanması, uyarılmayı boşalımın hazzında nihai yok oluşuna hazırlaması beklenen bir hazırlık işlevi olur.

Bu, haz ve hazzsızlık duygularının eşit olarak hem bağlı hem de serbest uyarılma süreçlerinden çıkıp çıkamayacağı sorusunu doğurur. Ve serbest ya da birincil süreçlerin her iki doğrultuda da bağlı ya da ikincil süreçlerden çok daha şiddetli duygulara yol açacağı kuşku götürmez gibidir. Dahası birincil süreçler zaman olarak daha önce gelir; zihinsel yaşamın başlangıcında başkaları yoktur ve eğer *onlarda* haz ilkesi zaten işlemekte olmasaydı daha sonrakilerde asla kurulamayacak olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Böylece temelde hiç de basit olmayan bir sonuca, yani zihinsel yaşamın başlangıcında haz için savaşımın daha sonrakilerden çok daha şiddetli ama onlar kadar denetimsiz olmadığı sonucuna ulaştık: sık sık kesintilere uğramak zorundaydı. Daha sonraları haz ilkesinin egemenliği çok daha güvence altındaydı ama evcilleşme sürecinden genel olarak diğer içgüdülerden daha fazla kaçamadı. Her koşulda, uyarılma süreçlerinde haz ve hazzsızlık duygularının ortaya çıkmasına neden olan her ne ise birincil süreçte olduğu gibi ikincil süreçte de var olmalıdır.

Burası yeni araştırmalar için başlangıç noktası olabilir. Bilincimiz bize içeriden yalnızca haz ve hazzsızlık duygularını değil ama aynı zamanda kendi adına haz ya da hazzsızlık verici olabilen özel bir gerilimi de iletir. Bu duygular arasındaki fark bağlı ve serbest enerji süreçleri arasında ayrım yapmamızı sağlar mı? ya da gerilim duygusu yükün mutlak büyüklüğü ya da belki de düzeyiyle ilişkiliyken haz ve hazzsızlık dizileri *belli bir zaman biriminde*¹ yükün büyüklüğünde bir değişikliği mi gösterir? Diğer çarpıcı gerçek yaşam içgüdülerinin —barış bozucuları olarak ortaya çıkarak ve sürekli olarak boşalımı haz olarak duyumsanan gerilimler üreterek— içsel algımızla çok daha fazla teması varken ölüm içgüdülerinin işlerini aldırılmaz biçimde yapıyor görünmeleridir. Haz ilkesi gerçekten de ölüm içgüdülerine

¹[Bkz. yukarıda s. 266. Bu sorulara Freud tarafından daha önce “Proje”de değinilmişti, öm. I. Kısım, 8. Kesim ve III. Kısım, 1. Kesim.]

hizmet eder görünür. Her iki türden içgüdü tarafından da tehlikeler olarak kabul edilen dıştan gelen uyarana bekçilik ettiği doğrudur; ama bundan çok, yaşama görevini daha güç kılacak olan içten gelen uyarılma artışlarına karşı tetiktedir. Bu durum şimdilik yanıt bulamadığımız bir sürü başka soruya yol açar. Sabırlı olmalı ve yeni araştırma yöntem ve fırsatlarını beklemeliyiz. Eğer iyi bir yere gitmiyor gibi görünüyorsa bir süre izlemiş olduğumuz bir yoldan ayrılmaya da hazır olmalıyız. Yalnızca bilimin terk etmiş oldukları ilmihal için bir yerine-geçen olmasını talep eden inananlar, görüşlerini geliştirdiği ya da değiştirdiği için bir araştırmacıyı suçlayacaktır. Bilimsel bilgimizin ağır ilerlemesi konusunda şairin sözleri bizi rahatlatılabilir:

Was man nicht erfliegen kann, muss man erhinken

.

Die Schrift sagt, es ist keine Sünde zu hinken.²

²["Uçarak ulaşamadığımıza topallayarak ulaşmalıyız... Kitap bize topallamanın günah olmadığını söyler." "Die beiden Gulden"’in son dizeleri, al-Hariri’nin *Makâmât*’larından birinin Rückert versiyonu. Freud bu dizeleri 20 Ekim 1895’de Fliess’e yazdığı bir mektupta da alıntılanmıştır. (Freud, 1950a, 32. Mektup).]

EGO VE ID
(1923)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

DAS ICH UND DAS ES

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1923 Leipzig, Viyana ve Zürih: Internationaler Psycho-analytischer Verlag. S. 77.
1924 *Gesammelte Schriften*, 6, 351-405.
1940 *Gesammelte Werke*, 13, 237-89.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

Ego ve İd

- 1927 Londra: Hogarth Press and Institute of Psycho-Analysis.
S. 88 (—çev. Joan Riviere.)
1961 *Standard Edition*, 19, 1-66. (1927'de yayımlanan çevirinin oldukça değiştirilmiş versiyonu.)

EN AZINDAN bir önceki Temmuzdan beri Freud'un aklında olmasına karşın (Jones, 1957, 104) bu çalışma 1923 Nisanının üçüncü haftasında çıktı. 26 Eylül 1922'de Berlin'de düzenlenen ve katıldığı son toplantı olan Yedinci Uluslararası Ruhçözümlemesi Kongresinde kitabın içeriğini öncülediği "Etwas vom Unbewussten [Bilinçdışı Üzerine Bazı Açıklamalar]" adlı kısa bir makale okudu. Bu makalenin metni hiçbir zaman yayımlanmadı; Freud tarafından yazılmış olabilecek bir özet o yılın sonbaharında yayımlandı (1922f).

Ego ve İd Freud'un ana kuramsal çalışmalarından sonuncusudur. Aklın ve işleyişlerinin ilk bakışta yeni ve hattâ devrimci görünen bir

tanımını verir ve gerçekten de bunun yayımından sonraki tüm ruhçözümsel yazılar onun şaşmaz etkilerini taşır — en azından terminolojileri açısından. Ama yeni içgörü ve sentezlerine rağmen, Freud'un görünürdeki yeniliklerinde sık sık olduğu gibi, yeni düşüncelerinin tohumlarını daha eski ve kimi kez de çok daha eski yazılarında bulabiliriz.

Aklın bu genel tablosunun öncüleri sırasıyla 1895 "Proje"si (Freud, 1950a), *Düşlerin Yorumu*'nun yedinci bölümü (1900a) ve 1915'in metapsikolojik makaleleriydi. Bunların tümünde zihinsel işleyiş ve zihinsel yapının birbiriyle ilişkili sorunları, sorunun iki yönüne farklı vurgularla da olsa, tartışılmaz biçimde değerlendirilmiştir. Ruhçözümlemesinin kökeninin histeri incelemesiyle bağlantılı olduğu şeklindeki tarihsel rastlantı hemen bir zihinsel işlev olarak bastırma (ya da daha genel olarak savunma) savına ve bu da yerbetimsel sava —aklın biri bastırılmış ve diğeri bastıran iki kesimi içeren resmine— uzandı. "Bilinçlilik" niteliğinin bu savlarla yakından ilişkili olduğu açıktı ve aklın bastırılmış kesimini "bilinçdışı"yla ve bastıran kesimini de "bilinç"le eşitlemek kolaydı. Freud'un *Düşlerin Yorumu*'nda (P.F.L., 4, 686-90) ve Fliess'e yazdığı 6 Aralık 1896 tarihli mektupta (Freud, 1950a, 52. Mektup) yer alan akla ilişkin daha önceki resimsel şemaları duruma ilişkin bu bakış açısının temsilleriydi. Ve Freud'un tüm daha önceki kuramsal görüşlerinin altında bu görünürde basit şema yatar: işlevsel olarak; etkinliğe ulaşmaya çalışan ama bastıran güç tarafından denetim altında tutulan bastırılmış bir güç ve yapısal olarak; "Ego" tarafından karşı çıkılan bir "bilinçdışı."

Yine de karmaşalar kısa sürede görünür hale geldi. Hızla, "bilinçdışı" sözcüğünün iki anlamda kullanılmakta olduğu görüldü: (yalnızca zihinsel bir duruma belli bir *nitelik* atfeden) "betimsel" anlamda ve (zihinsel bir duruma belli bir işlev atfeden) "dinamik" anlamda. Bu ayrım, bu terimlerle olmasa da, *Düşlerin Yorumu*'nda da (P.F.L., 4, 774-6) belirtilmişti. Ruhsal Araştırma Derneği için yazılan İngilizce bir makalede (1912g, yukarıda s. 50-1) ise çok daha net olarak ifade edilmişti. Ama (resimsel şemaların açık biçimde gösterdiği gibi) başlangıçtan beri başka ve daha belirsiz bir kavram söz

konusuydu — akılda "sistemler" kavramı. Bu, aklın işlevden öte bir şeye dayalı yerbetimsel ya da yapısal bir ayrımını, bir dizi farklı özellikler ya da işleyiş yöntemleri yüklemenin olanaksız olduğu kesimlere ayrılmasının ipucunu veriyordu. Kuşkusuz bu türden bir düşünce çok önceleri ortaya çıkan (örn. *Histeri Üzerine Çalışmalar*'ın bir dipnotunda, 1895d, *P.F.L.*, 3, 134 n.2) "bilinçdışı" deyiminde ima edilmekteydi. Bir "sistem" kavramı *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a) açık hale geldi, aynı yayın, 4, 684-6. Freud'un bunun sözlük anlamıyla alınmasına karşı uyarısına rağmen oradaki tanıtımında kullanılan terimlerden hemen akla yerbetimsel imge geldi. Bir dizi bu sistemlerden vardı (mnemik, algısal vb.) ve aralarında "basitlik adına" "*Bd.* sistemi" olarak adlandırılacak olan "bilinçdışı" da (aynı yayın, 690) vardı. *Düşlerin Yorumu*'nun çok daha geniş kapsamlı bir şeyin belirtildiği son kesimine varana dek (aynı yayın, 4, 771 v.s.) bu daha önceki parçalarda bilinçdışı sistemle açıkça kastedilen şey bastırılmış olmalı. Bundan sonra, son cümlelerinde ("bilinçdışı" teriminin betimsel ve dinamik kullanımları arasında net bir ayrımın yanı sıra) bir üçüncü, "sistematik" kullanımın tanımlandığı, daha önce sözü edilen R.A.D. makalesine (1912g) dek sorun askıda kaldı. Bu parçada (yukarıda s. 54) Freud'un "*Bd.*" simgesini yalnızca bu "sistematik" bilinçdışı için önerdiği belirtilebilir. Tüm bunlar son derece açık görünür ama gariptir ki "Bilinçdışı" (1915e) üzerine metapsikolojik makalede resim bir kez daha bulanıklaşır. Bu makalenin II. Kesiminde (yukarıda s. 170) artık "bilinçdışı" teriminin üç değil yalnızca iki kullanımı vardır. "Dinamik" kullanım ortadan kalkar ve tahminen artık bastırılmış olanı da içermesine karşın yine de "*Bd.*" olarak adlandırılacak olduğu "sistematik"¹ kullanıma dahil edilir. Bölümün sonunda belki de dikkatsizlikle "*Bd.*" kısaltmasını üç tür "bilinçdışı" için de kullanmasına karşın sonunda bu çalışmanın I. Bölümünde (ayrıca da *Yeni Giriş Konferansları*'nın 31. Konferansında, 1933a, *P.F.L.*, 2, 88 v.s) Freud üçlü ayırım ve sınıflandırmaya geri döndü (s. 344).

¹*Haz İlkesinin Ötesinde*'de (1920g), yukarıda s. 279 iki terim kesin olarak bir tutulmuş görünür.

Ama şimdi de bir sistem için kullanıldığında "bilinçdışı" teriminin uygun olup olmadığı sorusu doğmuştu. Aklın yapısal resminde başlangıçtan beri "bilinçdışından" en net biçimde ayrılmış olan şey "Ego" olmuştu. Ve şimdi bizzat Ego'nun kısmen "bilinçdışı" olarak tanımlanması gerektiği ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu, *Haz ilkesinin Ötesinde*'de ilk basımda (1920g) yer alan bir cümlede gösterildi: "Ego'nun büyük bir bölümü *bilinçdışı*² olabilir; 'bilinçöncesi' terimi belki de yalnızca küçük bir kesimini karşılar." Bir yıl sonra ikinci basımda bu cümle şöyle değiştirilmişti: "Ego'nun büyük bir bölümünün bilinçdışı olduğu kesindir...; yalnızca küçük bir kesimi için 'bilinçöncesi'³ terimi kullanılır." Ve bu buluş ve gerekçeleri bu çalışmanın ilk bölümünde çok daha büyük bir ısrarla belirtilmiştir.

Dolayısıyla, hem "bilinçdışı" hem de "Ego" söz konusu olduğunda bilinç kriterinin aklın yapısal bir resminin inşasında artık yararlı olmadığı açık hale geldi. Bu durumda Freud bu anlamda bilinç kullanımından vazgeçti: bundan böyle "bilinçli olma" basit olarak zihinsel bir duruma ilişik olabilecek ya da olmayabilecek bir nitelik olarak kabul edilecekti. Aslında geriye kalan tek şey terimin eski "betimsel" anlamıydı. Şimdi tanıttığı yeni terminolojinin fazlasıyla netleştirici bir etkisi vardı ve yeni klinik ilerlemeleri olası kıldı. Ama Freud'un zihinsel yapı ve işleyiş üzerine görüşlerinde temel bir değişikliği içermiyordu. Aslında yeni sunulan üç varlığın, İd, Ego ve süper-Ego'nun (ikisi başka adlarla) oldukça uzun geçmişleri vardı ve bunlar incelenmeye degecekti.

Freud'un aşağıda açıkladığı (s. 350) gibi "*das Es*"⁴ terimi ilk olarak, ruhçözümlemesine yakın zamanda bağlanan ve geniş kapsamlı düşüncelerinden Freud'un çok hoşlandığı Baden-Baden'de görev

²[Yani, yalnızca betimsel değil dinamik anlamda da.]

³Freud "Savunma Nöro-psikozları" üzerine ikinci makalesinin (1896b) açılış cümlesinde ruhsal savunma düzeneğinden "bilinçdışı" olarak söz etmişti.

⁴Başlangıçta İngilizce karşılığının seçimi konusunda büyük oranda bir tartışma söz konusuydu. Sonunda uzun süredir yerleşmiş olan "Ego"yla koştur olmasından "o"nun yerine "İd"e karar verildi.

yapan bir hekim olan Georg Groddeck'den çıkmıştı (Groddeck, 1923). Öyle görünüyor ki Groddeck de "*das Es*" terimini eski kuşaktan ünlü bir Alman hekim olan öğretmeni Ernst Schweninger'den (1850-1924) almıştır. Ama yine Freud'un belirttiğine göre sözcüğün kullanımı Nietzsche'ye dek geri gider. Her koşulda, terim Freud tarafından Groddeck'inkinden farklı ve daha kesin bir anlama uyarlanmıştır. Daha önceki "bilinçdışı", "*Bd.*" ve "sistemik bilinçdışı" terimlerinin yanlış tanımlanmış kullanımlarını temizledi ve kısmen değiştirdi.⁵

"*Das Ich*"le ilgili durum önemli ölçüde daha belirsizdir. Kuşkusuz terim Freud günlerinden önce de bildik biçimde kullanılıyordu; ama daha önceki yazılarında ona iliştiirdiği anlam kesin değildi. İki ana kullanım çıkarmak olası görünür: terimin insanın benliğini bütün olarak (belki bedeni de dahil olmak üzere) başka insanlardan gizlediği bir kullanım ve aklın özel nitelikler ve işlevlerle nitelenen özel bir bölümüne işaret ettiği diğer kullanım. Freud'un eski 1895 "Proje"sindeki (Freud, 1950a, 1. Kısım, 14. Kesim) ayrıntılı "Ego" anlatımında terim bu ikinci anlamda kullanılmıştır; *Ego* ve *İd*'deki aklın anatomisinde de aynı anlamda kullanılmıştır. Ama aradaki bazı yazılarında, özellikle de narsisizmle ilgili olanlarda, "Ego" daha çok "benliğin" karşılığıymış gibi görünür. Ancak, sözcüğün bu iki anlamı arasına bir çizgi çekmek her zaman kolay değildir.⁶

Ancak oldukça kesin olan şey 1895 "Proje"sindeki Ego'nun yapısı ve işleyişinin ayrıntılı bir çözümlemesi doğrultusunda tek girişimden sonra Freud'un konuya yaklaşık on beş yıl boyunca neredeyse hiç

⁵Garip bir biçimde "betimsel" anlamda kullanıldığı *Musa ve Tektanrıcılık*'taki (1939a), *P. F. L.*, 13, 340 ve *Yeni Giriş Konferansları*'ndaki (1933a), *P. F. L.*, 2, 104 birer kullanım dışında bu çalışmadan sonra "*Bd.*" simgesi ortadan kalkar. Freud, giderek azalan sıklıkla da olsa "bilinçdışı" terimini "*İd*" için bir eşanlamlı olarak kullanmaya devam etti.

⁶*Standard Edition*'da anlamın gerektirdiği birkaç yerde "*das Ich*" "benlik" olarak çevrilmiştir. *Uygurlık ve Hoşnutsuzlukları*'nda (1930a) Freud'un "*das Selbst*" ile "*das Ich*"i açık biçimde eş saydığı bir parça bulunur (*P. F. L.*, 12, 283). Ve düşlerin ahlâki sorumluluğu üzerine bir tartışmada (1925i) Almanca "*Ich*" sözcüğünün iki kullanımı arasında net bir ayrım yapar. (*Standart Ed.*, 19, 133.)

dokunmamasıdır. İlgisi bilinçdışı ve içgüdülerinin, özellikle de cinsel olanların ve kısmen de bunların normal ve anormal zihinsel davranışta oynadıkları rolün araştırılmasında toplanmıştı. Kuşkusuz bastırıcı güçlerin eşit ölçüde önemli rol oynadıkları asla göz ardı edilmedi ve üzerinde sürekli olarak duruldu; ama daha yakından incelenmeleri geleceğe bırakılmıştı. O an için bunlara kapsamlı "Ego" adını vermek yeterliydi.

Her ikisi de 1910 yılında olmak üzere değişim belirtisi vardı. Ruh-sal kökenli görme bozuklukları üzerine bir makalede (1910i) bastırma işlevlerini kendini koruma işlevleriyle birleştiren "Ego içgüdülerini" ne ilk kez değinilir. (*P.F.L.*, 10, 110 ve *n.1*). Diğer ve daha önemli gelişme ilk olarak 1909'da ileri sürülen ve Ego'yla işlevlerinin çeşitli bağ-lamlarda —Leonardo üzerine inceleme (1910c), Schreber olgu öyküsü (1911c), zihinsel işleyişin iki ilkesi üzerine makale (1911b), "Narsisizm" üzerine makale (1914c) ve "Bilinçdışı" üzerine metapsikolojik makale (1915e)— ayrıntılı bir incelemesine yol açan narsisizm savıydı. Ancak bu son çalışmada bir diğer gelişme gerçekleşti: Ego olarak tanımlanmış olan şey şimdi *B. (Bö.)* "sistemi" olmuştu.⁷ Bu sistem, görmüş olduğumuz gibi "bilinç" niteliğiyle kafa karıştırıcı ilişkisinin ortadan kaldırılmış olduğu yeni ve düzeltilmiş terminolojideki şekliyle, Ego'nun atasıdır.

B. (Bö.) sisteminin yukarıda s. 192'de "Bilinçdışı"nda sıralanan ve hepsi de şimdi "Ego"ya yüklenen işlevleri sansür, gerçeklik sınaması vb. etkinlikleri içerir.⁸ Ancak, incelenmesi önemli sonuçlara yol açmış olan bir işlev vardır — özeleştirici yeteneği. Bu ve onunla bağlantılı olan "suçluluk duygusu" en başta takıntılı nevrozla bağlantılı olarak ilk günlerden beri Freud'un ilgisini çekiyordu. Takıntıların çocuklukta yaşanan cinsel haz için "şekil değiştirmiş kendini suçlamalar" olduğu

⁷Bu kısaltmalar ("Bd." gibi) *Düşlerin Yorumu*'na (1900a) dek geri gider, *P. F. L.*, 4, 691. Aslında bunların hepsi (sistemik anlamda) 31 Mayıs 1897 tarihli Fliess yazışmasında (64. Mektup ve N. Taslağı) kullanılmıştır. (Freud, 1950a).

⁸Ego'nun "sentezci" işlevine ilişkin bazı açıklamalar *Yeni Giriş Konferansları*'nda yer alır, *P. F. L.*, 2, 108-9ve 109 *n. 1*.

kuramı bir süre önce Fliess'e yazdığı mektuplarda özetlendikten sonra "Savunma Nöro-psikozları"(1896b) üzerine ikinci makalesinin II. Kesiminde tam olarak açıklandı. Kendini suçlamaların bilinçdışı olabileceği daha bu evrede ima edilmiş ve "Takıntılı Eylemler ve Dini Uygulamalar" üzerine makalede (1907b) özel olarak belirtilmişti. Ancak, bu kendini suçlamaların gerçek düzeneğine ışık tutulabilmesi ancak narsisizm kavramıyla mümkün olmuştur. Freud, narsisizm üzerine makalesinin (1914c) III. Kesimine çocukluk narsisizminin yerini yetişkinde kendi içinde kurulan bir Ego ülküsüne bağlanmanın aldığını ileri sürerek başladı. Sonra görevi güncel Ego'yu denetlemek onu ülküsel Ego ya da Ego ülküsüyle ölçmek olan "özel bir ruhsal ajan" olabileceği kavramını ileri sürdü — bu terimleri fark gözetmeden kullanmış görünür (yukarıda s. 86). Bu *Giriş Konferansları*'nda da (1916-17) böyledir, *P.F.L.*, 1, 479. Bu ajana normal vicdan, düş sansürü ve belli paranoyak sanrılar da dahil olmak üzere bir dizi işlev yükledi. "Yas ve Melankoli" üzerine makalede (1917e [1915]) bu ajanı hastalıklı yas durumlarından sorumlu kıldı (yukarıda s. 248) ve bunun Ego'nun geri kalanından farklı bir şey olduğunun üzerinde daha kesin olarak durdu ve bu durum *Grup Ruhbilimi*'nde (1921c) daha da netleştirildi. Ancak, burada "Ego ülküsü"yle ve onun uygulanmasıyla ilgili "ajan" arasında ayırımdan vazgeçildiği belirtilmelidir: "ajan" özel olarak "Ego ülküsü" şeklinde adlandırıldı. Uygulayan ya da yasaklayan yönü daha sonra ağırlık kazanmasına karşın "*das Über-Ich*"⁹ ilk keresinde "Ego ülküsü"ne karşılık olarak ortaya çıkmıştır (aşağıda s. 354). Aslında, *Ego ve İd* ve onu izleyen iki ya da üç daha kısa makaleden sonra bir teknik terim olarak "Ego ülküsü" neredeyse tamamen ortadan kalkar. *Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 31. Konferansındaki bir iki cümlede kısa süreliğine tekrar ortaya çıkar, *P.F.L.*, 2, 96; ama burada ilk ayrıma bir geri dönüş buluruz çünkü süper-Ego'ya yüklenen "önemli bir işlev" "Ego'nun kendisini ölçtüğü

⁹Jones (1957, 305n.) terimin daha önce Münsterberg (1908) tarafından kullanıldığına değinir; yine de farklı bir anlamda kullanıldığını ve Freud'un parçaya rastlamasının pek olası olmadığını ekler.

Ego ülküsü hükmü" gibi davranmaktır — narsisizm üzerine makalede Ego ülküsünün ilk kez tanımında kullanılanlarla neredeyse aynı sözcükler (yukarıda s. 85).

Ama Freud'un süper-Ego'nun ortaya çıkışına ilişkin anlatımına döndüğümüzde bu ayrım yapay bir ayrım olarak görünebilir. Kuşkusuz (III. Kesimdeki) bu anlatım kitabın aklın üçlü ayrımı ana tezinden sonraki ikinci önemli bölümüdür. Burada süper-Ego'nun çocuğun ilk nesne yüklerinden özdeşleşmelere bir dönüşümünden türemiş olduğu gösterilir: Oidipus karmaşasının yerini alır. Bu düzenek (bir nesne yükünün bir özdeşleşmeyle ve eski nesnenin içe alınmasıyla yer değiştirmesi) Freud tarafından ilk olarak (Leonardo incelemesinde, 1910c) oğlanın annesine yönelik sevgisinin yerine kendisini onunla özdeşleştirmeyi koyduğu bir eşcinsellik türünün açıklanmasında kullanılmıştır. Sonra "Yas ve Melankoli"de (1917e) aynı kavramı depresyon durumlarına uyarladı, yukarıda s. 249-50. Özdeşleşmelerin ve içe almaların bu çeşitli türlerinin diğer ve daha ayrıntılı tartışmaları *Grup Ruhbilimi*'nin (1921c) VII., VIII. ve XI. Bölümlerinde sürdürüldü ama Freud'un süper-Ego'nun çocuğun ilk nesne ilişkilerinden doğduğu konusundaki son görüşlerine ulaşması ancak bu çalışmada gerçekleşmiştir.

Freud, aklın anatomisine ilişkin yeni anlatımını bir kez belirtmiş olduğundan bunun ima ettiklerini sınama durumundaydı ve bunu kitabın ileri sayfalarında yapar — aklın kesimleri ile iki tür içgüdü arasındaki ilişki, suçluluk duygusuna özel bir göndermeyle aklın kesimlerinin kendi iç ilişkileri. Ama bu sorunların pek çoğu, özellikle de sonuncusu hızla birbirini izleyen başka yazıların konusu olacaktı. Örneğin bakınız; "Mazoşizm'in Ekonomik Sorunu" (1924c), aşağıda s. 395 v.s. "Oidipus Karmaşasının Çözülmesi" (1924d), *P.F.L.*, 7, 315 v.s., nevroz ve psikoz üzerine iki makale (1924b ve 1924e), aynı yayın, 10, 213 vs. ve 221 v.s., cinsler arasında anatomik fark üzerine makale (1925j), aynı yayın, 7, 331 v.s., ayrıca yalnızca kısa bir süre sonra yayımlanan çok daha önemli *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*

(1926*d*), aynı yayın, **10**, 237 v.s. Son olarak, "süper-Ego", "vicdan", "suçluluk duygusu", "cezalandırılma gereksinimi" ve "vicdan azabı" terimlerinin doğru kullanımına ilişkin bir incelemeyle birlikte süper-Ego'nun daha uzun bir tartışması *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930*a*) VII ve VIII. Bölümlerinde bulunur, *P.F.L.*, **12**, 315 v.s. ve 327.

EGO VE İD

[ÖNSÖZ]

BU TARTIŞMALAR *Haz İlkesinin Ötesinde*'de (1920g) açtığım ve orada belirttiğim üzere [yukarıda s. 321] onlara yönelik tutumumun bir tür çıkar gözetmeyen merak olduğu bir düşünce dizisinin gelişimidir. Aşağıdaki sayfalarda bu düşünceler çözümsel gözlemin çeşitli gerçekleriyle birleştirilir ve bu bağlamdan yeni sonuçlara varmak için girişimde bulunulur; ancak bu çalışmada biyolojiden yeni ödünç almalar yoktur ve bu nedenle ruhçözümlemesine *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin olduğundan daha yakın durur. Bir spekülasyondan çok bir sentez doğasındadır ve büyük bir amacı göz önüne almış görünür. Ancak, en kabasından bir özetin ötesine gitmediğinin bilincindeyim ve bu sınırlamadan fazlasıyla hoşnudum.

Bu sayfalarda henüz ruhçözümsel değerlendirmeye konu olmamış şeylere değinilir ve çözümlemeci olmayanların ya da eski çözümlemecilerin çözümlemeden çekilmelerinden sonra ileri sürdükleri bazı kuramlara girmekten kaçınmak olanaksız olmuştur. Başka yerlerde diğer çalışanlara olan borcumu bildirmeye her zaman hazır olmuştum; ama bu örnekte böyle bir minnettarlık borcunun ağırlığını taşımıyorum. Eğer ruhçözümlemesi şimdiye dek belli şeylere minnettarlığını göstermemişse bu asla onların başarılarını göz ardı ettiğinden ya da önemlerini yadsımaya çalıştığından değil ama henüz fazla uzağa gitmemiş belli bir yolu izlediğindendir. Ve son olarak, onlara ulaştığında olaylar ona başkalarına olduğundan çok farklı göründü.

I

BİLİNÇ VE BİLİNÇDİŞİ OLAN

BU GİRİŞ bölümünde söylenecek yeni bir şey yoktur, sıklıkla daha önce söylenmiş olanı yinelemekten kaçınmak olası olmayacaktır.

Ruhsal olanın bilinçli olanla bilinçdışı olana ayrılması ruhçözümlemesinin temel öncülüdür ve ruhçözümlemesinin zihinsel yaşamdaki önemli olduğu kadar yaygın da olan hastalandırıcı süreçleri anlamasını ve onlara bilimin çerçevesi içinde bir yer bulmasını bu ayırım olası kılar. Farklı bir biçimde bir kez daha söylemek istersek: ruhçözümlemesi ruhsalın özünü bilince yerleştiremez ama bilinci ruhsal olanın diğer niteliklere ek olarak var olabilen ya da olmayabilen, bir niteliği olarak değerlendirmek zorundadır.

Ruhbilimiyle ilgilenen herkesin bu kitabı okuyacağını düşünebilseydim okurlarımdan bazılarının bu noktada kısa kestiğini ve daha fazla ilerlemediğini görmeye de hazırlıklı olurdum; çünkü burada ruhçözümlemesinin ilk shibboleth'iyle(*) karşı karşıyayız. Felsefe eğitimi almış pek çok insan için ruhsal olup da aynı zamanda bilinçli olmayan bir şey düşüncesi o kadar anlaşılmazdır ki bu onlara saçma ve mantıkla kolayca çürütülebilir görünür. Bunun nedeninin —yalnızca hastalandırıcı dışavurumların yanı sıra— bu görüşü gerekli kılan hipnoz görüngülerinin ve düşlerin hiçbir zaman incelenmemiş olmaları olduğuna inanıyorum. Onların bilinç ruhbilimi düşler ve hipnoz sorunlarını çözemez.

İlk olarak "Bilinçli olmak"¹ en öncelikli ve kesin özellikte algıya dayalı, tümüyle betimsel bir terimdir. Deneyim, bir ruhsal ögenin

*[Tevrat'ta bir kavmin doğru telaffuz edemediği sözcük. —çev.]

¹[Özgün metinde (iki sözcükle) "*Bewusst sein*". *Meslek Dışı*'nın (1926e) II. Bölümünde aynı şekilde. "*Bewusstsein*" "bilinç" için kullanılan sözcüktür ve onu iki sözcük halinde yazmak "bewusst"un edilgen sıfat-fiil olduğunu vurgular — "bilinçlenmiş olmak." İngilizce "Bilinçli" etkin ya da edilgen kullanıma uygundur; ama bu tartışmalarda her zaman edilgen olarak alınmalıdır. Freud'un "Bilinçdışı" üzerine metapsikolojik makalesinin Editörün Görüşü bölümünün sonundaki bir dipnota bkz., yukarıda s. 161.]

(örneğin bir düşünce) genelde uzatılmış bir zaman dilimi boyunca bilinçli olmadığını göstermeye devam eder. Tam tersine bir bilinç durumu tipik olarak son derece geçicidir; şimdi bilinçli olan bir düşünce, kolaylıkla gerçekleşen belli koşullar altında tekrar bilinçli hale gelebilecek olmasına karşın, bir an sonra artık bilinçli değildir. Aradaki zamanda düşünce — ne olmuştur bilmiyoruz. *Gizli* olduğunu söyleyebiliriz ve bununla herhangi bir zamanda *bilinçli hale gelmeye uygun* olduğunu kastediyoruz. Ya da *bilinçdışı* olduğunu söylersek de onun doğru bir tanımını vermiş oluruz. Burada "bilinçdışı" "gizli ve bilinçli hale gelmeye uygun"la çakışır. Kuşkusuz felsefeciler şöyle karşı çıkacaktır: "Hayır, 'bilinçdışı' terimi burada kullanılamaz; bir gizlilik durumunda olduğu sürece düşünce ruhsal bir şey değildi." Bu noktada onlara karşı çıkmak sözlü bir tartışmadan daha kârlı bir şeye ulaşamayacaktır.

Ama bilinçdışı terim ya da kavramına, zihinsel *dinamiklerin* rol oynadığı belli deneyimleri dikkate alarak, başka bir yoldan ulaştık. Zihinsel yaşamda, kendileri bilinçli hale gelmemesine karşın (düşünceler olarak bilinçli hale gelebilen etkiler de dahil olmak üzere) sıradan düşüncelerin yaratabileceği tüm etkileri yaratabilen (ve burada ilk kez olarak bir niceliksel ya da *ekonomik* etmen ortaya çıkar) son derece güçlü zihinsel süreçlerin ya da düşüncelerin var olduğunu bulduk — yani varsaymaya zorlandık. Daha önce son derece sık olarak açıklanmış olanları burada ayrıntılı olarak yinelemek gereksizdir.² Bu noktada ruhçözümsel kuramın araya girdiğini ve bu türden düşüncelerin bilinçli hale gelebileceklerini ve o zaman ruhsal olduğu kabul edilmiş olan diğer öğelerden ne kadar az farklı olduklarının ortaya çıkacağını iddia ettiğini söylemek yeterlidir. Ruhçözümlemesi tekniğinde karşı koyan gücün ortadan kaldırılabilmesini ve söz konusu düşüncelerin bilinçli hale gelebilmesini sağlayan bir araç bulunmuş olduğu gerçeği bu kuramı çürütülmez kılar. Düşüncelerin bilinçli kılınmadan önce içinde bulundukları durum bizim tarafımızdan bastırma olarak adlandırılır ve bastırmayı kuran ve sürdüren gücün

²[Örneğin yukarıda s. 50 ve 53'de "Bilinçdışı Üzerine Bir Not"a (1912g) bkz.]

çözümleme çalışması sırasında *direnç* olarak algılandığını iddia ediyoruz.

Dolayısıyla bilinçdışı kavramımızı bastırma kuramından elde ettik. Bastırılmış olan bizim için bilinçdışının örneğidir. Ancak, iki tür bilinçdışımız olduğunu gördük — gizli ama bilinçli hale gelmeye uygun olan ve bastırılmış ve de kendi başına, fazla ses çıkarmadan bilinçli hale gelmeye uygun olmayan. Ruhsal dinamiklere ilişkin bu içgörü parçasının terminoloji ve betimlemeyi etkilememesi olası değildir. Dinamik anlamda değil yalnızca betimsel olarak bilinçdışı olan gizli'yi *bilinçöncesi* olarak adlandırdık; bilinçdışı terimini dinamik açıdan *bilinçdışı* olan bastırılmışla sınırladık; böylece şimdi üç terimimiz var, bilinç (*B.*), bilinçöncesi (*Bö.*) ve artık anlamı sadece betimsel olmayan bilinçdışı (*Bd.*). Tahminen *Bö.* *B.* e *Bd.* ndan daha yakındır ve *Bd.* nı ruhsal olarak adlandırdığımızdan gizli *Bö.* sini ruhsal olarak adlandırmada çok daha az duraksarız. Ama bunun yerine neden felsefecilerle uzlaşma içinde kalmıyor ve tutarlı bir biçimde *Bd.* nı olduğu gibi *Bö.* sini de bilinçli ruhsaldan ayırmıyoruz? O zaman felsefeciler *Bö.* ve *Bd.* nin "psikoid" in iki türü ya da evresi olarak tanımlamasını önerirler ve uyum sağlanır. Ama bunu sunumda sonsuz güçlükler izler ve bu psikoidlerin ya da onların en önemli bölümünün hâlâ bilinmediği bir dönemde kalan bir önyargının adına bu iki tür "psikoid" in ruhsal olarak kabul edilmiş olanla diğer her yönden çakıştığı şeklinde önemli bir durum arka plana itilir.

Betimsel anlamda iki ama dinamik anlamda yalnızca bir tür bilinçdışı olduğunu unutmadığımız sürece artık üç terimimizle, *B.*, *Bö.* ve *Bd.* yla rahatlıkla oynayabiliriz.³ Açıklık amacıyla bazı durumlarda bu ayrım gözardı edilebilir ama diğerlerinde elbette vazgeçilmezdir. Ayrıca bilinçdışının bu birden fazla anlam taşımasına iyi kötü alıştık ve gayet iyi idare ediyoruz. Görebildiğim kadarıyla bu çifte değerlilikten kaçınmak olanaksızdır; bilinçle bilinçdışı arasındaki ayrım son erimde "evet" ya da "hayır" diye yanıtlanması gereken bir algı sorunudur ve tek başına algılama eylemi bir şeyin algılanma ya da algılanmama

³[Bu cümle üzerine bazı yorumlar Ek A'da yer alır (s. 386).]

nedenine ilişkin hiçbir şey söylemez. Gerçek görüngünün dinamik etmeni çifte değerli olarak ifade etmesinden yakınmaya hiç kimsenin hakkı yoktur.⁴

⁴Bu benim “Ruhçözümlemesinde Bilinçdışı Üzerine Not”umla (1912g) karşılaştırılabilir. [Bkz. yukarıda s. 48 v. s. Ayrıca “Bilinçdışı” (1915e) üzerine meta-psikolojik makalenin I. ve II. Kesimlerine de bkz., yukarıda s. 163 v. s.] Bilinçdışı üzerine eleştirilerin aldığı yeni bir biçim bu noktada dikkate alınmayı hak eder. Ruhçözümlemesinin gerçeklerini tanımayı reddetmeyen ama bilinçdışını kabul etmede isteksiz olan bazı araştırmacılar (görüngü olarak kabul edilen) bilinçte şiddet ya da açıklık açısından çok çeşitli aşamalar ayırt etmenin olası olması şeklindeki hiç kimsenin itiraz etmediği durumun güçlüğünden bir çıkış yolu buldu. Tıpkı güçlü, göze çarpıcı veya elle tutulur biçimde bilinçli olan süreçler olduğu gibi belli belirsiz, güçlkle ayırt edilebilir biçimde bilinçli süreçler yaşanz; bu belli belirsiz biçimde bilinçli olanların ruhçözümlemesinin uygunsuz olan “bilinçdışı” terimini kullanmayı istediği süreçler olduğu ileri sürülür. Ancak (diye devam eder sav) bunlar da bilinçlidir ya da “bilinçtedir” ve eğer yeterli dikkat yöneltirse tümüyle ve yoğun biçimde bilinçli kılınabilirler.

Geleneğe ya da duygusal etmenlere dayanan bu türden bir sorunun kararını savlarla etkilemek olası olduğu sürece aşağıdaki yorumları gerçekleştirebiliriz. Bilinçteki açıklık aşamalarına ilişkin değinme hiçbir biçimde kesin değildir ve aşağıdaki gibi bir ifadeden daha fazla kanıtsal değer taşımaz: “Aydınlatmada —parlak, göz kamaştırıcı ışıktan en loş pırıltıya kadar— pek çok aşama vardır dolayısıyla karanlık diye bir şey yoktur”: ya da “Çeşitli canlılık dereceleri bulunur bu nedenle ölüm diye bir şey yoktur.” Bu türden ifadelerin belli bir biçimde anlaşılabılır ama uygulamada değersizdirler. İnsanın onlardan “dolayısıyla ışık yakmaya gerek yoktur” ya da “dolayısıyla tüm canlılar ölümsüzdür” gibi belli sonuçlar çıkarmaya çalışması halinde bunun doğru olduğu görülecektir. Dahası, “fark edilemez olanı” “bilinçli olan” kavramına dahil etmek akla ilişkin olarak salıp olduğumuz tek doğrudan ve kesin bilgi parçasını harap etmektir. Ve her şeyin ötesinde hakkında kimsenin bir şey bilmediği bir bilinç bana bilinçdışı olan zihinsel bir şeyden çok daha saçma görünür. Son olarak, fark edilmemiş olanı bilinçdışı olanla bir tutma doğrultusundaki bu girişim ruhçözümsel görüşü oluşturmada belirleyici etmenler olan dinamik etmenleri dikkate almadan gerçekleştirilmiştir. Çünkü iki şeyi gözardı eder: İlki, bu türden fark edilmemiş bir şeye yeterli dikkati yoğunlaştırmanın fazlasıyla güç olduğu ve büyük çaba gerektirdiği ve ikincisi, bu başarıldığında daha önce fark edilmemiş olan düşüncenin bilinç tarafından kabul edilmediği ama sıklıkla tümüyle yabancı görüldüğü, ona karşı çıkıldığı ve hızla reddedildiği. Bu nedenle bilinçdışından kaçıp güçlkle fark edilen ya da fark edilmeyene sığınmaya çalışmak bir zamanlar belirlenmiş olan ve sonsuza dek değişmeyeceği düşünülen ruhsal olanla bilinçli olan özdeşliğini kabul eden önyargılı inancın yalnızca bir türevidir

Ancak ruhçözümsel çalışmanın daha ileri aşamasında bunun bile eksik ve uygulamaya da yetersiz olduğu kanıtlandı. Bu birden fazla yoldan açık hale gelmiştir; ama belirleyici durum aşağıdaki gibidir. Her bireyde zihinsel süreçlerin tutarlı bir örgütlenmesi olduğu görüşünü oluşturduk ve buna Ego adını verdik. Bilincin bağlı olduğu şey bu Ego'dur; Ego devingenliğe yaklaşımları denetler — yani, uyarılmaların dış dünyaya boşalımını; bütünü oluşturarak süreçlerin tümünü denetleyen ve düşlerde sansür uygulamayı sürdürmesine karşı geceleri uykuya dalan zihinsel ajandır. Akıldaki belli eğilimlerin yalnızca bilinçten değil aynı zamanda diğer etkinlik ve eylem biçimlerinden de uzak tutulmasında yararlanan bastırmalar da bu Ego'dan gelişir. Engellenmiş olan bu eğilimler çözümlemede Ego'ya karşı durur ve çözümleme Ego'nun bastırılmış olanla ilgilenmeye karşı sergilediği dirençleri kaldırma göreviyle yüz yüzedir. Çözümleme sırasında hastanın önüne belli görevler koyduğumuzda güçlükler yaşadığını bulduk; bastırılmış olana yaklaştıklarında çağrışımları durdu. Sonra ona bir direnç tarafından yöneltildiğini anlattık; ama bu durumun ayırdında değildir ve hazzsızlık verici duygulardan o anda içinde bir direncin işlemekte olduğunu tahmin etse de bunun ne olduğunu ya da onu nasıl anlatacağını bilmez. Ancak, bu dirençlerin Ego'sundan yayıldığı ve ona ait olduğu kesin olduğundan kendimizi beklenmedik bir durumda buluruz. Ego'da aynı zamanda bilinçdışı olan, tıpkı bastırılmış olan gibi davranan — yani, kendisi bilinçli olmaksızın güçlü etkiler yaratan ve bilinçli kılınabilmesinden önce özel çalışmayı gerektiren bir şeyle karşı karşıyayızdır. Çözümsel uygulamanın bakış açısından bakıldığında, eğer alışılmış ifade biçimleri-mize tutunur ve örneğin bilinçli ile bilinçdışı arasındaki bir çatışmadan nevroz sonucu çıkarırsak sonsuz belirsizliklere ve güçlük-lere dalmış oluruz. Bu karşı-savı içgörümüzden aklın yapısal durum-larına götürülmüş bir diğeriyle değiştirmemiz gerekir — tutarlı Ego'y-la ondan ayrılmış olan bastırılmış arasındaki karşıt sav.⁵

⁵Haz İlkesinin Ötesinde'ye (1925g) bkz. [yukarıda s. 278].

Ancak buluşlarımızın sonuçları bilinçdışı kavramımız için çok daha önemlidir. İlk düzeltmemizi yapmamıza dinamik değerlendirmeler neden oldu; aklın yapısına ilişkin içgörümüz ikincisine yol açar. *Bd.*’nin bastırılmış olanla çakışmadığını anladık; bastırılmış olan her şeyin *Bd.* olduğu hâlâ doğrudur ama *Bd.* olan her şey bastırılmış değildir. Ego’nun bir bölümü de —ve tanrı bilir ne kadar önemli bir bölümü— *Bd.* olabilir, kuşkusuz *Bd.*’dir.⁶ Ve Ego’ya ait olan bu *Bd.* *Bö.* gibi gizli değildir; çünkü öyle olsaydı *B.* hale gelmeden harekete geçirilemez ve onu bilinçli hale getirme süreci bu kadar büyük güçlüklerle karşılaşmazdı. Kendimizi bastırılmış olmayan üçüncü bir *Bd.* önerme gerekliliğiyle karşı karşıya bulduğumuzda bilinçdışı olma özelliğinin bizim için önemini yitirmeye başladığını kabul etmemiz gerekir. Pek çok anlamları olan, umduğumuzun tersine geniş kapsamlı ve tartışmasız sonuçların temeli kılamadığımız bir nitelik haline gelir. Yine de bu özelliği gözardı etmeme konusunda tetikte olmalıyız çünkü son erimde bilinçli olma ya da olmama özelliği derinlik ruhbiliminin karanlığında tek fener ışığımızdır.

⁶[Bu daha önceden yalnızca *Haz İlkesinin Ötesinde*’de (aynı yayın) değil ondan önce “Bilinçdışı”nda da (1915e), yukarıda s. 192, belirtilmiştir. Aslında “Savunma Nöropsikozları” (1896b) üzerine ikinci makalenin başlangıcındaki bir ifadede ima edilmişti.]

II

EGO VE İD

PATOLOJİK araştırma dikkatimizi özellikle bastırılmış olana yöneltmiştir. Artık onun da sözcüğün tam anlamıyla bilinçdışı olabileceğini bildiğimizden Ego hakkında daha fazla şey öğrenmek isteriz. Araştırmalarımız sırasında şimdiye kadar tek rehberimiz ayırt edici bilinçdışı olma işaretiydi; sonunda bunun ne denli çifte değerli olabileceğini anladık.

Şimdi tüm bilgimiz değişmez biçimde bilince bağlıdır. *Bd.*ni bile yalnızca onu bilinçli hale getirerek anlayabiliriz. Ama durun bakalım, bu nasıl mümkün olur? "Bir şeyi bilinçli kılmak" dediğimizde bu ne anlama gelir? Nasıl gerçekleşir?

Bu bağlamda başlamanız gereken noktayı zaten biliyoruz. Bilincin zihinsel aygıtın yüzeyi olduğunu söylemiştik; yani onu dış dünyadan uzamsal olarak —ve bu örnekte yalnızca işlevsel anlamda değil aynı zamanda anatomik açısına anlamında da uzamsal olarak— ulaşılan ilk sistem olan bir sisteme bir işlev olarak yükledik.¹ Araştırmalarımız da başlangıç noktası olarak bu algılayıcı yüzeyi almalıdır.

Dışarıdan (duyu algıları) ya da içeriden —uyarılımlar ve duygular olarak adlandırdıklarımız— gelen tüm algılar başlangıçtan itibaren *B.*lidir. Ama ya —kabaca ve tam doğru olmayan biçimde— düşünce süreçleri adı altında toplayabileceğimiz o içsel süreçler? Onlar, zihinsel enerjinin, bu enerji eyleme doğru ilerlerken aygıtın iç kısımlarında bir yerde gerçekleşmiş olan, yer değiştirmelerini temsil ederler. Bilincin ortaya çıkmasına neden olan yüzeye ilerlerler mi? Yoksa bilinç mi onlara ulaşır? İnsan uzamsal ya da "yerbetimsel" zihinsel yaşam düşüncesini ciddiye almaya başladığında ortaya çıkan güçlük-

¹*Haz İlkesinin Ötesinde* [yukarıda s. 286].

lerden biri açıkça budur. Bu olasılıkların ikisi de eşit ölçüde hayalidir; üçüncü bir seçenek olmalı.²

Başka bir yerde³ bir *Bd.* ile bir *Bö.* düşünce arasındaki gerçek farkın şundan oluştuğunu ileri sürmüştüm: ilkinin bilinmez kalan bir malzeme üzerinde gerçekleştiği, ikincinin ise (*Bö*) ek olarak *sözcük-sunumlarıyla* ilişkiye sokulduğu. Bu, *Bö.* ve *Bd.* sistemleri için, bilinçle ilişkilerinin dışında, ayırt edici işaretler belirtme yönünde ilk girişimdir. Böylece "Bir şey nasıl bilinçli hale gelir?" sorusu daha avantajlı biçimde ifade edilir: "Bir şey nasıl bilinçöncesi hale gelir?" Ve yanıt şöyle olacaktır: "Kendisine karşılık gelen sözcük-sunumlarına bağlanarak."

Bu sözcük-sunumları anı kalıntılarıdır; bir zamanlar algıydılar ve tüm mnemik kalıntılar gibi tekrar bilinçli hale gelebilirler. Onların doğasıyla ilgilenmeye başlamadan önce yalnızca bir zamanlar *B.* li bir algı olan şeyin bilinçli hale gelmesi ve bilinçli hale gelmeyi amaçlayan (duyguların dışında) içeriden doğan bir şeyin kendisini dış algılara dönüştürmeye çalışması gerektiği yeni bir buluş gibi dikkatimizi çeker: bu yalnızca anı izleri aracılığıyla olası hale gelir.

Mnemik kalıntıların *Algı-B.* sistemine bitişik sistemlerde yer aldığını düşünürüz böylece bu kalıntıların yükleri içeriden bir sonraki sistemin öğelerine kolayca uzanabilir.⁴ Burada hemen varsanıları ve en canlı anının her zaman hem bir varsanıdan hem de bir dış algıdan⁵ ayırt edilebilir olduğunu düşünürüz ama aynı zamanda aklımıza hemen, bir anı yeniden canlandırıldığında yüklerin mnemik sistemde kaldığı gelecektir oysa algıdan ayırt edilemeyen bir varsanı yalnızca yükler anı izinden *Algı* ögesine yayıldığında değil ama onu *tümüyle* aştığında doğabilir.

²["Bilinçdışı"nın (1915e) ikinci kesiminde bu konu daha uzun bir biçimde tartışılmıştır, yukarıda s. 171-74.].

³"Bilinçdışı" [yukarıda s. 200 v.s.].

⁴[*Düşlerin Yorumu*'nun (1900a) VII. (B) bölümüne bkz., *P. F. L.*, 4, 687.]

⁵[Bu görüş, *Histeri Üzerine Çalışmalar*'a (1895d) kuramsal katkısında Breuer tarafından ifade edilmişti, *P. F. K.*, 3, 239.]

Sözel kalıntılar aslında görsel algılardan türemiştir, bu durumda sanki *Bö.* sisteminin özel bir duyusal kaynağı vardır.⁶ Sözcük-sunumlarının görsel öğeleri okuma yoluyla kazanılmış ikincil şeylerdir ve başlangıç olarak bir yana bırakılabilirler; —sağır ve dilsizler hariç olmak üzere— sözcüklerin, yedek gösterge rolünü oynayan, motor imgeleri de öyle. Özünde bir sözcük işitilmiş olan bir sözcüğün mne-mik kalıntısıdır.

Şeylere ait olduklarında görsel mnemik kalıntıların önemini, unutmaya ya da düşünce süreçlerinin görsel kalıntılara bir geri dönüş yoluyla bilinçli hale gelmelerinin olası olduğunu ve bunun pek çok insanın yeğlediği bir yöntem olarak görüldüğünü belki de basitleştirme adına yadsımaya yönelmemeliyiz. Varendonck'un gözlemlerinin⁷ gösterdiği gibi düşlerin ve bilinçöncesi düşlemlerin incelenmesi bu görsel düşünmenin özel niteliğine ilişkin bir fikir verebilir. Onda bilinçli hale gelenin genellikle yalnızca düşüncenin somut konusu olduğunu ve bu konunun çeşitli öğeleri arasındaki ilişkilere (ki bunlar temelde düşünceleri niteleyen şeylerdir) görsel ifade verilemediğini öğreniriz. Dolayısıyla resimlerle düşünmek bilinçli hale gelmenin fazlasıyla tamamlanmamış bir biçimdir. Yine, bir biçimde bilinçdışı süreçlere sözcüklerle düşünmekten daha yakın durur ve kuşkusuz hem bireysel gelişim hem de türsel gelişim olarak sözcüklerle düşünmekten daha eskidir.

Savımıza geri dönersek; bu nedenle eğer kendi içinde bilinçdışı olan bir şeyin bilinçöncesi hale gelme biçimi buysa bastırılmış olan bir şeyi nasıl bilinçli (bilinçöncesi) hale getiririz sorusu şu şekilde yanıtlanır. Çözümleme çalışması yoluyla *Bö.* ara bağlantıları sağlayarak. Bu durumda bilinç olduğu yerde kalır ama öte yandan *Bd.* *B.e* yükselmez.

Dış algıların Ego'yla ilişkisi oldukça açıkken *içsel* algıların Ego'y-la ilişkisi özel araştırmayı gerektirir. Bu bir kez daha tüm bilinci tek bir

⁶[Freud, söz yitimi üzerine monografisinde (1891b) patolojik buluşlar temelinde bu sonuca varmıştır. Bu nokta "Bilinçdışı" üzerine makalenin C Ekinde o çalışmadan alınan şemayla gösterilir, yukarıda s. 214.]

⁷[Freud'un giriş yazısı (1921b) yazdığı bir kitap olan Varendonck'a (1921) bkz.]

yüzeysel sisteme, *Algı-B.* sistemine atfetmekte haklı olup olmadığımız kuşkusuna yol açar.

İçsel algılar zihinsel aygıtın en farklı ve aynı zamanda en derin katmanında doğan süreç uyarılmalarına yol açarlar. Bu uyarılmalar ve duygular hakkında çok az şey bilinmektedir; yine de haz-hazsızlık dizilerine ait olanlar en iyi örnekleri olarak kabul edilebilir. Dıştan doğan algılardan daha öncel ve daha temeldirler ve bilinç bulanık olduğunda bile ortaya çıkabilirler. Bunların daha büyük olan ekonomik önemlerine ve bunun metapsikolojik nedenlerine ilişkin görüşlerimi başka bir yerde ifade etmişim.⁸ Bu uyarılmalar dış algılar gibi çoğul yerleşimlidir; eşzamanlı olarak farklı yerlerden gelebilirler ve bu nedenle farklı ve hatta zıt özelliklere sahip olabilirler.

Haz verici doğada uyarılmalarda kalıtsal olarak zorlayıcı bir şey yokken hazsızlık verici doğada olanlarda bu en üst derecede mevcuttur. Hazsızlık verici olanlar değişime, boşalığa doğru zorlarlar ve hazsızlığı enerjik yükün bir yükselişi⁹ ve hazzın azalışı olarak yorumlamamızın nedeni budur. Bilinçli hale gelen haz ve hazsızlığı da zihinsel olayların akışındaki niceliksel ve niteliksel "bir şey" olarak adlandıralım; bu durumda soru bu "bir şey" olduğu yerde bilinçli hale gelebilir mi yoksa önce *Algı* sistemine mi aktarılması gerekir şeklindedir.

Klinik deneyim ikinci seçeneği destekler. Bu "bir şeyin" bastırılmış bir itki gibi davrandığını gösterir. Ego zorlanımı fark etmeden güdüleyici güç uygulayabilir. Zorlanıma bir direnç, boşalım tepkisinde bir engelleme ortaya çıkana dek "bir şey" hazsızlık olarak bilinçli hale gelmez. Fiziksel gereksinimlerden doğan gerilimlerin bilinçdışı kalabilirdiği gibi acı da —kaynağı dış dünyada olduğunda bile içsel bir algı gibi davranan, dış ve iç algı arasında bir şey— bilinçdışı kalabilir. Dolayısıyla uyarılmalar ve duyguların yalnızca *Algı* sistemine ulaşarak bilinçli hale geldikleri geçerliliğini korur; eğer ileri uzanan yol engellenmişse uyarım sırasında bunlara karşılık gelen "bir şey" sanki varlık

⁸[*Haz İlkesinin Ötesinde* (1920g), yukarıda s. 289.]

⁹[Aynı yayın, 276.]

bulmalarıyla aynı şeymiş gibi olmasına karşın uyarılmalar olarak varlık bulmazlar. O zaman tamamen doğru olmayan bilinçdışı düşüncelerle benzeşimi sürdürerek kısaltılmış ve tümüyle doğru olmayan bir biçimde "bilinçdışı duygulardan" söz ederiz. Aslında aradaki fark *B.e* aktarılabilmelerinden önce *Bd.* düşüncelerde birleştirici bağlantıların yaratılması gerekirken kendi başlarına doğrudan aktarılan duygularda bunun gerçekleşmemesidir. Bir diğer deyişle: *duygular* söz konusu olduğunda *B.* ve *Bö.* arasındaki ayrımın hiçbir anlamı yoktur; burada *Bö.* devredışı kalır — ve duygular ya bilinçli ya da bilinçdışıdır. Sözcük-sunumlarına ilistiklerinde bile bilinçli hale gelmeleri bu koşula bağlı değildir, doğrudan bilinçli hale gelirler.¹⁰

Sözcük-sunumlarının oynadığı rol artık apaçık hale gelir. Onların araya girmesiyle içsel düşünce süreçleri algılara dönüştürülür. Tüm bilginin kaynağının içsel algıda olduğu kuramının bir gösterimi gibidir. Düşünme sürecinin bir aşırı-yükü söz konusu olduğunda düşünceler —sanki dışarıdan geliyorlarmış gibi— *gerçekten* algılanır ve sonuçta gerçek olarak alınırlar.

Dış ve iç algıyla yüzeysel *Algı-B.* sistemi arasındaki ilişkilerin bu netleştirilmesinden sonra Ego düşüncemizi işlemeye devam edebiliriz. Görmüş olduğumuz gibi çekirdeği olan *Algı* sisteminden başlar ve başlangıçta mnemik kalıntılara bitişik olan *Bö.*ni kapsar. Ama daha önce öğrenmiş olduğumuz gibi Ego aynı zamanda bilinçdışıdır.

Şimdi kişisel güdüler nedeniyle boş yere saf bilimin katılıklarıyla ilişkisi olmadığını ileri süren bir yazarın önerisini izleyerek oldukça kazançlı çıkacağımızı sanıyorum. Ego olarak adlandırdığımız şeyin yaşamda temel olarak edilgen davrandığında ve kendi ifadesiyle bilinmeyen ve denetlenemez güçler tarafından "yaşatıldığımızda" ısrar etmekten asla vazgeçmeyen Georg Groddeck'ten söz ediyorum.¹¹ Bizi tüm diğerlerini dışlama pahasına sıkıştırmış olmasalar bile hepimizin bu türden izlenimleri olmuştur ve bilimin yapısında Groddeck'in

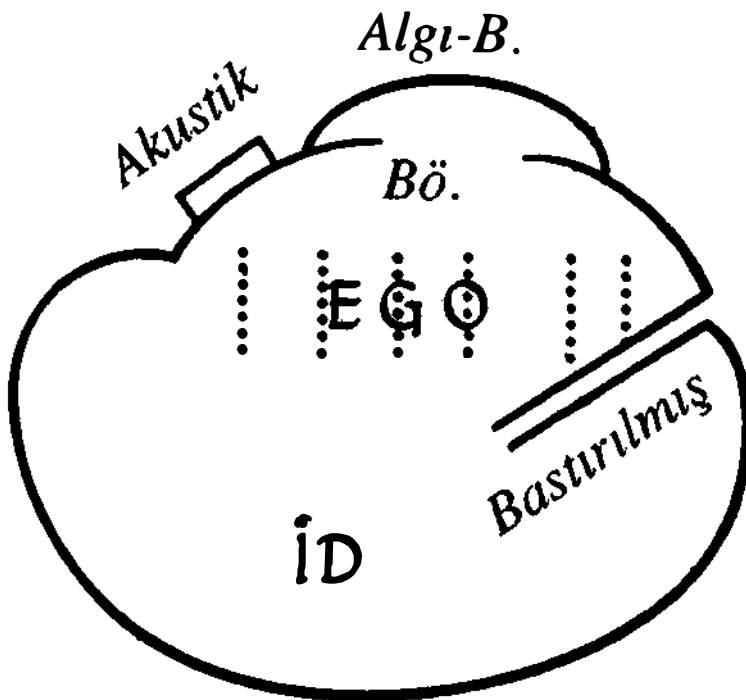
¹⁰[Bkz. "Bilinçdışı" (1915e), yukarıda, 176-77.]

¹¹Groddeck (1923).

buluşuna bir yer bulmada duraksamamıza gerek yoktur. *Algı* sisteminde yola çıkan ve *Bö.* olarak başlayan varlığı "Ego" olarak adlandırarak ve aklın, bu varlığın uzandığı ve sanki *Bd.*ymiş gibi davranan, diğer kesimini "İd" olarak adlandırmada Groddeck'i izleyerek bunu dikkate almayı öneriyorum.¹²

Bu görüşten betimleme ya da anlama amacına uygun bir yarar sağlayıp sağlayamayacağımızı kısa sürede göreceğiz. Şimdi bir bireye algı sistemindeki çekirdeğinden gelişen, Ego'nun yüzeyine dayalı olduğu, bilinmeyen ve bilinçdışı ruhsal bir İd olarak bakacağız. Bunu resimsel olarak göstermek için bir girişimde bulunursak Ego'nun İd'i tamamen değil yalnızca *Algı* sisteminin [Ego'nun] yüzeyini oluşturduğu kadarıyla —az çok oluşum evresindeki diskin yumurtaya dayalı olduğu gibi— sardığını ekleyebiliriz. Ego İd'den keskin biçimde ayrılmamıştır; alt kesimi onunla birleşir.

Ama bastırılmış olan da İd'le birleşir ve onun bir parçasıdır. Bastırılmış olan yalnızca bastırma dirençleriyle Ego'dan keskin biçimde ayrılır; Ego'yla İd yoluyla iletişim kurabilir. Hemen, patolojinin kışkırtmasıyla çizmiş olduğumuz neredeyse tüm sınır çizgilerinin

Şekil 1

¹²[Editörün Görüşü'ne bkz., s. 333.] Kuşkusuz Groddeck doğamızdaki kişisel olmayan ve deyim yerindeyse doğanın yasasına tabi olan her şey için bu dilbilimsel terimi kullanan Nietzsche örneğini izlemiştir.

yalnızca zihinsel aygıtın yüzeysel katmanlarıyla ilgili olduğunu anlarız — bildiğimiz tek katmanlar. İşlerin anlatmakta olduğumuz durumu şemasal olarak gösterilebilir (Şekil:1);¹³ buna karşın seçilen biçimin herhangi özel bir uygulanabilirlik iddiası taşımadığı yalnızca açıklama amacına hizmet etmesinin amaçlandığı belirtilmelidir.

Belki Ego'nun bir "işitsel başlık"¹⁴ taktığını ekleyebiliriz beyin anatomisinden öğrenmiş olduğumuz gibi — yalnızca bir yanda. Yanlamasına taktığı söylenebilir.¹⁵

Ego'nun, İd'in *Algı-B* ortamı aracılığıyla dış dünyanın doğrudan etkisi tarafından değiştirilmiş olan bölümü olduğunu görmek kolaydır; bir anlamda yüzey farklılaşmasının bir uzanımıdır. Dahası, Ego dış dünyanın etkisini İd'e ve eğilimlerine uygulamaya çalışır ve İd'de kayıtsız koşulsuz hüküm süren haz ilkesinin yerine gerçeklik ilkesini koymaya çabalar. İd'de içgüdüye düşen rolü Ego'da algılama oynar. Ego, tutkuları içeren İd'in tersine, mantık ve sağduyu olarak adlandırılabilir şeyi temsil eder. Tüm bunlar bildiğimiz güncel ayrımlara uygundur; ancak aynı zamanda yalnızca ortalama ya da "ideal" olarak geçerli kabul edilmelidir.

Ego'nun işlevsel önemi normalde devingenliğe yaklaşımlar üzerindeki denetimin ona devredilmesinde sergilenir. Dolayısıyla İd'le ilişkisinde onun üstün gücünü denetlemek zorunda olan at sırtındaki bir adama benzer; şu farkla ki binici bunu kendi gücüyle yapmaya çalışırken Ego ödünç güçler kullanır. Benzetme biraz daha ileri götürülebilir. Eğer atından ayrılmayacaksa sıklıkla binici onu gitmek istediği yere götürmek zorundadır;¹⁶ aynı şekilde Ego İd'in arzusunu sanki kendisinininkiymiş gibi eyleme dönüştürme alışkanlığındadır.

¹³[*Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 31. Konferansının sonlarındaki biraz daha değişik şemayla karşılaştırınız. *P. F. L.*, 2, 111. *Düşlerin Yorumu*'ndaki (1900a) tümüyle değişik şema, *P. F. L.*, 4, 690 ve onun 6 Aralık 1896'da Fliess'e yazılan bir mektuptaki önceli (Freud, 1950a. 52. Mektup) yapıyla olduğu kadar işlevle de ilgilidir.]

¹⁴["*Hörkappe*." Yani işitme lobu. Bkz. yukarıda s. 347, dipnot 6.]

¹⁵[Freud burada beynin konuşulanı anlamayla ilgili daha üst düzey işitme lobu olan "Wemicke bölgesini" (Wemicke, 1900) düşünüyor olabilir. Bkz. yukarıda s. 347 ve n. 6.]

¹⁶[Bu benzetme *Yeni Giriş Konferansları*'nda (1933a) tekrar ortaya çıkar, *P. F. L.*, 2, 109-10. Bir benzere Freud'un düşlerinden birinin çağrışımı olarak *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a) yer alır, *P. F. L.*, 4, 326.]

Ego'nun oluşumunda ve İd'den ayrışmasında *Algı* sisteminin etkisinin yanı sıra bir başka etmen rol oynamış *görünür*. Bir insanın kendi bedeni ve daha da önemlisi bedeninin yüzeyi hem dış hem de iç algıları geliştirebilecek bir yerdir. Herhangi bir nesne gibi görülür ama *dokunulmaya*, biri içsel bir algıyla eşit olabilen, iki tür tepki verir. Ruh-sal fizyoloji insanın kendi bedeninin algı dünyasındaki diğer nesneler arasında özel konumunu elde etme biçimini kapsamlı olarak tartışmıştır. Süreçte acı da bir rol oynar gibi görünür ve belki de acı verici hastalık sırasında organlarımıza ilişkin yeni bilgi kazanma biçimi genelde bedenimize ilişkin bir fikre varma biçiminin bir modelidir.

Ego ilk ve öncelikli olarak bedensel bir Ego'dur; yalnızca yüzeydeki bir varlık değil ama bizzat bir yüzeyin yansımasıdır.¹⁷ Bunun için anatomik bir benzetme bulmak istersek onu en iyi anatomistlerin, beyin kabuğunda baş aşağı duran, topukları yukarda olan, arkaya bakan ve bildiğimiz gibi konuşma alanı sol tarafta olan "cortical homunculus"uyla(*) bir tutabiliriz.

Ego'nun bilinçle ilişkisine defalarla girilmiştir; yine de burada anlatılması gereken bazı önemli gerçekler kalmıştır. Toplumsal ve ahlâki değer yargılarımızı gittiğimiz her yere götürmeye alışkın olduğumuzdan daha alt düzey tutkuların etkinliklerinin bilinçdışı sahnelendiğini işitmek bizi şaşırtmaz; dahası, her hangi bir zihinsel işlevin değer yargılarımızdaki yeri ne kadar yüksekse onun güvenceye alınmış bilince daha kolay ulaşmasını bekleriz. Ancak, burada ruhçözümsel araştırma bizi düşkünlüğüne uğratar. Bir yandan çoğunlukla üzerinde zorlu düşünme süreci gerektiren incelikli ve güç entelektüel işlemlerin bile bilinçöncesinde ve bilince ulaşmadan sürdürülebildiğinin kanıtına sahibiz. Bunun örnekleri tartışma götürmez durumdadır; kişinin bir

¹⁷[Yani, önünde sonunda Ego, başta bedenin yüzeyinden gelenler olmak üzere, bedensel duyumlardan türemiştir. Dolayısıyla yukarıda görmüş olduğumuz gibi zihinsel aygıtın yüzeylerini temsil etmenin yanı sıra bedenin yüzeyinin zihinsel bir yansıması olarak kabul edilebilir. — Bu dipnot ilk kez Freud tarafından yetkilendirilmiş olduğu belirtilen 1927 İngilizce çevrisinde yer aldı. Almanca basımlarda yer almaz.]

(*)[Beyin kabuğunda hareket ve duyu sinirlerinin ulaştığı kıvrımlarda her bir hücre grubunun karşılık geldiği beden bölümü işaretlendiğinde ortaya çıkan şematik ucube. —çev.]

gün öncesinde umutsuzca boğuşmakta olduğu güç bir matematik probleminin ya da başka bir sorunun yanıtını bildiğini uyandıktan hemen sonra anladığında görüldüğü gibi uyku sırasında gerçekleşebilirler.¹⁸

Ancak, çok daha garip olan bir diğer görüngü vardır. Çözümlemelerimizde, özeleştirî ve vicdan yetilerinin —yani, fazlasıyla üst düzey zihinsel etkinliklerin— bilinçdışı olduğu ve bilinçdışı bir biçimde büyük öneme sahip etkiler yarattığı insanlar olduğunu keşfettik; dolayısıyla çözümleme sırasında bilinçdışı kalan direnç örneği asla tek bir örnek değildir. Ama daha iyi eleştirel yargımıza rağmen bizi "bilinçdışı bir suçluluk duygusu"¹⁹ ndan söz etmek zorunda bırakan bu yeni buluş diğerinden çok daha şaşırtıcıdır ve yeni sorunlar yaratır; özellikle de giderek nevrozların büyük çoğunluğunda bu türden bir bilinçdışı suçluluk duygusunun mutlak bir ekonomik rol oynadığını ve iyileşmenin yoluna en güçlü engelleri koyduğunu görmeye başladığımızda.²⁰ Değer yargılarımıza geri dönersek Ego'dan yalnızca en alt düzey olanın değil aynı zamanda en üst düzey olanın da bilinçli hale gelebileceğini söylememiz gerek. Sanki bu bize bilinçli Ego konusunda henüz ileri sürmüş olduğumuz iddianın bir kanıtını sağlar gibidir; yani onun ilk ve öncelikli olarak bir beden Ego'su olduğunun.

¹⁸Bunun aslında "düş işlemi" tanımlamama karşı bir itiraz olarak ileri sürülen bir örneğini yakın zamanda duymuştum. [Bkz. *Düşlerin Yorumu*, P. F. L., 4, 131 v.s. ve 718]

¹⁹[Bu ifade daha önce Freud'un "Takıntılı Eylemler ve Dini Uygulamalar" (1907b) üzerine makalesinde yer almıştı, P. F. L., 13, 37. Ancak kavram çok daha öncesinde, "Savunma Nöro-psikozları" (1894a) üzerine ilk makalenin II. Kesiminde öncülenmiştir.]

²⁰[Bu aşağıda s. 375 v. s'nda daha geniş bir biçimde tartışılır.]

III

EGO VE SÜPER-EGO

(EGO ÜLKÜSÜ)

EĞER ego yalnızca İd'in, gerçek dış dünyanın akıldaki temsilcisinin, algı sisteminin etkisiyle değişmiş bölümü olsaydı işlerin daha basit bir durumuyla uğraşmamız gerekirdi. Ama bundan öte bir karmaşa vardır.

Ego'da bir derecelendirme, Ego'nun kendi içinde "Ego ülküsü" ya da "süper-Ego" olarak adlandırılabilen bir ayrımın varlığını kabul etmemize yol açan değerlendirmeler başka bir yerde belirtilmiştir.¹ Bunlar hâlâ geçerlidir.² Açıklama gerektiren yenilik Ego'nun bu bölümünün bilinçle ilişkisinin daha gevşek olmasıdır.

Bu noktada alanımızı biraz daha genişletmeliyiz. Acı verici melankoli hastalığını açıklamayı [ondan yakınanlarda] kaybedilmiş olan bir nesnenin Ego içinde tekrar kurulduğunu varsayarak başardık — yani, bir nesne yükünün bir özdeşleşmeyle yerdeğiştirdiğini.³ Ancak o sırada bu sürecin önemini tam olarak takdir etmemiştik ve ne kadar yaygın ve tipik olduğunu bilmiyorduk. O zamandan sonra bu

¹[Editörün Görüşü'ne bkz., s. 335-6.] Bkz. "Narsisizm Üzerine" (1914c), yukarıda s. 85 v. s. ve *Grup Ruhbilimi* [P. F. L., 12, 161 v. s.].

²"Gerçeklik sınaması" işlevini bu süper-Ego'ya yüklemekle hatalı olmam dışında — düzeltme gerektiren bir nokta. [*Grup Ruhbilimi*'ne (1921c), P. F. L., 12, 145 ve Editörün Notu'na bkz., yukarıda s. 221.] Eğer gerçeklik sınaması Ego'nun görevi olarak kalsaydı bu Ego'nun algı dünyasıyla ilişkilerine mükemmel uyardı. Tek başına *Algı-b.* sistemi Ego'nun çekirdeği olarak kabul edilebileceğinden hiçbir zaman çok kesin bir biçimde formüle edilmemiş olan bir "Ego çekirdeği" ne ilişkin bazı daha önceki tahminlerin de düzeltilmesi gerekir. [Freud, *Haz İlkesinin Ötesinde*'de (1920g) Ego'nun bilinçdışı bölümünden onun çekirdeği olarak söz etmişti (yukarıda s. 278-79); "Mizah" üzerine daha sonraki makalesinde (1927d), P. F. L., 14, 425 süper-Ego'dan Ego'nun çekirdeği olarak söz etti.]

³"Yas ve Melankoli" (1917e) [yukarıda s. 249-50].

türden bir yerdeğiştirmenin Ego'nun aldığı biçimi belirlemede büyük bir payı olduğunu ve onun "karakteri" olarak adlandırılan şeyin kuruluşunda önemli katkıda bulunduğunu anladık.⁴

Daha ilk başta, bireyin ilkel oral evresinde nesne-yükü ve özdeşleşme kesinlikle birbirinden ayırt edilebilir durumda değildi.⁵ Yalnızca, daha sonraları nesne-yükünün gereksinimler gibi erotik eğilimler duyumsayan İd'den geliştiğini varsayabiliriz. Başlangıçta hâlâ güçsüz olan Ego nesne-yüklerinin farkına varır ve ya onları kabul eder ya da bastırma süreciyle onları savuşturmaya çalışır.⁶

Bir insanın cinsel bir nesneden vazgeçmesi gerektiğinde oldukça sık olarak bunu ancak, melankolide olduğu gibi, nesnenin Ego içinde kurulması şeklinde tanımlanabilecek olan bir değişim izler; bu yerdeğiştirmenin tam doğasını henüz bilmiyoruz. Oral evre düzeneğine bir tür gerileme olan bu içe almayla Ego'nun nesneden vazgeçmeyi kolaylaştırıyor ya da bu süreci olası kılıyor olması mümkündür. Bu özdeşleşmenin İd'in nesnesinden vazgeçebildiği tek koşul olması da mümkündür. Her koşulda süreç, özellikle gelişimin ilk evrelerinde, son derece sık rastlanan bir süreçtir ve Ego'nun karakterinin terkedilmiş nesne yüklerinin kalıntısı olduğunu, bu nesne seçimlerinin tarihçesini içerdiğini varsaymayı olası kılar. Bir insanın kişiliğinin erotik nesne seçimlerinin tarihçesinin etkilerini ne ölçüde uzaklaştıracağını ya da kabul edeceğini belirleyen değişik ölçeklerde direnç kapasitesi bulunduğu kuşkusuz daha en başından kabul edilme-

⁴[Freud'un karakter oluşumunu tartıştığı diğer parçalara bazı göndermeler "Kişilik ve Anal Erotizm'in (1908b) Editörün Girişinde yer alır, *P. F. L.*, 7, 207 v.s.]

⁵[Bkz. *Grup Ruhbilimi*'nin (1921c) VII. Bölümü, *P. F. L.*, 12, 134.]

⁶Nesne seçiminin özdeşleşmeyle yer değiştirmesinin ilginç bir benzeri ilkel insanların besin olarak içe alınmış olan hayvanların özelliklerinin onları yiyenin kişiliğinin bir parçası olarak devam ettiği inancında ve buna dayalı yasaklamalarda bulunur. Çok iyi bilindiği gibi bu inanç yamyamlığın kökenlerinden biridir ve etkileri totem yemeği dizileriyle Kutsal Komisyona dek sürmüştür. [Bkz. *Totem ve Tabu* (1912-13).] Bu inanın nesnenin oral egemenliğine yüklediği sonuçlar gerçekten de daha sonraki cinsel nesne seçiminde ortaya çıkar.

lidir. Aşkta pek çok deneyimi olan kadınların kişilik çizgilerinde nesne yüklerinin izlerini bulmak hiç de güç değildir. Eşzamanlı nesne-yükü ve özdeşleşme olgularını da dikkate almalıyız — yani, kişilikteki değişimin nesneden vazgeçilmesinden önce gerçekleştiği olgular. Bu tür olgularda kişilikteki değişiklik nesne ilişkisinden uzun sürmeyi ve belli bir anlamda onu korumayı başarmıştır.

Bir diğer bakış açısından erotik nesne seçiminden Ego'nun bir değişimine bu dönüşümünün aynı zamanda Ego'nun İd üzerinde denetim kurabilmesini ve onunla ilişkilerini derinleştirmesini sağlayan bir yöntem olduğu söylenebilir — şurası doğru ki büyük ölçüde İd'in deneyimlerine boyun eğme pahasına. Ego nesnenin özelliklerini üstlendiğinde deyim yerindeyse kendisini İd'e bir sevgi nesnesi olarak dayatmakta ve şöyle söyleyerek İd'in kaybını onarmaya çalışmaktadır: "Bak, beni de sevebilirsin — Nesneye çok benziyorum."

Nesne libidosunun narsisistik libidoya bu şekilde gerçekleşen dönüşümü cinsel amaçlardan bir vazgeçmeyi, bir cinsellikten arınmayı düşündürür — dolayısıyla bir tür yüceltme. Aslında, bunun yüceltmeye giden evrensel yol olup olmadığı, cinsel nesne libidosunu narsisistik libidoya değiştirmekle başlayan ve belki de sonra ona başka bir amaç vererek devam eden tüm yüceltmenin Ego aracılığıyla gerçekleşip gerçekleşmediği sorusu doğar ve dikkatli bir değerlendirmeyi hak eder.⁷ Daha ileride bu dönüşümden başka içgüdüsel değişimlerin çıkıp çıkmadığını, örneğin birleşmiş çeşitli içgüdülerin bir ayrışmasının meydana gelip gelemeyeceğini de değerlendirmemiz gerekecek.⁸

Amacımızdan bir uzaklaşma da olsa dikkatimizi bir anlığına daha Ego'nun nesne özdeşleşmelerine yöneltmekten kaçınamayız. Eğer

⁷ Artık Ego'yla İd arasında bir ayrım yapmış olduğumuza göre id'i narsisizm üzerine makalemde (1914c) belirtilen [yukarıda s. 65] libidonun büyük deposu olarak değerlendirmeliyiz. Yukarıda anlatılan özdeşleşmeler nedeniyle Ego'ya dolan libido "ikincil narsisizmini" meydana getirir. [Bu nokta aşağıda s. 372'de ayrıntılı olarak işlenmiştir.]

⁸ [Freud, aşağıda s. 371-2 ve 381'de buna geri döner. İçgüdülerin birleşme ve ayrışması kavramı s. 367-68'de açıklanmıştır. Terimler daha önce bir ansiklopedi makalesinde (1923a) kullanılmıştı, *P. F. L.*, 15.]

ağırlık kazanmış ve fazlasıyla büyümüş, gereksiz ölçüde güçlü ve bir-biriyle uyumsuz hale gelmişler hastalıklı bir sonuç fazla uzak olmayacaktır. Farklı özdeşleşmelerin dirençlerce birbirinden ayrılması nedeniyle sonuç Ego'nun bir yarılması olabilir; belki de "çoğul kişilik" olarak adlandırılan olguların gizi farklı özdeşleşmelerin sırayla bilinci ele geçirmeleridir. İşler bu kadar ileri gitmediğinde bile geride Ego'nun ayrıldığı çeşitli özdeşleşmeler arasındaki çatışmalar, önünde sonunda tümüyle hastalıklı olarak adlandıramayacak olan çatışmalar sorusu kalır.

Ama kişiliğin terk edilmiş nesne-yüklerinin etkilerine direnme doğrultusunda daha sonraki kapasitesi ne olursa olsun ilk çocuklukta-ki ilk özdeşleşmelerin etkileri yaygın ve kalıcı olacaktır. Bu bizi Ego ülküsünün kökenine geri götürür; çünkü onun ardında bireyin ilk ve en önemli özdeşleşmesi, kendi kişisel tarihöncesinde babasıyla özdeşleşmesi gizlidir.⁹ Öncelikle görünürde bu bir nesne-yükünün bir sonucu değildir; doğrudan ve acil bir özdeşleşmedir ve nesne-yükünden önce gerçekleşir.¹⁰ Ama ilk cinsel evreye ait olan ve baba ve anneyle ilgili nesne seçimleri normalde sonuçlarını bu türden bir özdeşleşmede bulur gibidir ve dolayısıyla birincil özdeşleşmeyi destekleyecektir.

Ancak konunun bütünü o denli karmaşıktır ki daha ayrıntılı olarak girmek kaçınılmaz olacaktır. Sorunun şaşırtıcı derecede karışık oluşu iki etmene bağlıdır: Oidipus durumunun üçgensel özelliği ve her bireyin yapısal çift cinselliği.

Basitleştirilmiş biçimiyle bir oğlan çocuğun durumu aşağıdaki gibi tanımlanabilir. Küçük oğlan çok erken bir yaşta annesine başlangıçta

⁹Belki de "ana babasıyla" demek daha doğru olur; çünkü cinsler arasındaki farkın, penis eksikliğinin kesin bir bilgisine ulaşmadan önce çocuk babasıyla annesi arasında değer açısından bir ayırım yapmaz. Yakın zamanda, kendisinde penis eksikliğini fark ettikten sonra bunun tüm kadınlarda değil de yalnızca aşağı gördüğü kadınlarda eksik olduğunu varsayan ve hâlâ annesinin bir penisi olduğunu düşünen yeni evli bir kadın örneğiyle karşılaştım. [Bkz. "Çocukluk Cinsel Organ Örgütlenmesi" (1923e), *P. F. L.*, 7, 311n. 2] — Bu sunumu basitleştirmek için yalnızca babayla özdeşleşmeyi tartışacağım.

¹⁰[*Grup Ruhbilini*'ne (1921c) bkz., *P. F. L.*, 12, 134.]

anne memesiyle ilgili ve anaklitik modele dayalı nesne seçiminin ilk örneği olan bir nesne yükü geliştirir;¹¹ çocuk babasıyla kendisini onunla özdeşleştirerek başa çıkar. Oğlanın annesine yönelik cinsel istekleri daha da şiddetlenene ve baba onların önünde bir engel olarak algılanana dek bir süre bu iki ilişki yan yana gelişir; buradan Oidipus karmaşası başlar.¹² Babasıyla özdeşleşmesi bundan sonra düşmanca bir renk alır ve annesindeki yerini almak için babadan kurtulma isteğine dönüşür. Bundan sonra babasıyla ilişkisi çifte değerlidir; sanki özdeşleşmede başından beri var olan çifte değerlilik görünür hale gelmiş gibidir. Babasına yönelik çifte değerli bir tutum ve annesine karşı tümüyle sevgi dolu bir nesne seçimi bir oğlandaki basit, olumlu Oidipus karmaşasının içeriğini oluşturur.

Oidipus karmaşasının yıkılmasıyla birlikte oğlanın annesine nesne yükünden vazgeçilmesi gerekir. Bunun yeri bir ya da iki şeyle doldurulabilir: ya anneye özdeşleşme ya da babayla özdeşleşmenin güçlenmesi. İkinci sonucu daha normal olarak kabul etme eğilimindeyizdir; anneye sevgi dolu ilişkinin bir ölçüde korunmasına izin verir. Bu yolla, Oidipus karmaşasının¹³ çözülmesi oğlanın kişiliğindeki erinliği pekiştirecektir. Tamamen aynı biçimde, Oidipus tutumunun¹⁴ küçük bir kız çocuğundaki sonucu annesiyle özdeşleşmesinin güçlenmesi (ya da bu türden bir özdeşleşmenin ilk kez kurulması) olabilir — çocuğun dişil kişiliğini sağlamlaştıracak bir sonuç.

Terk edilmiş nesneyi Ego'ya sokmadıklarından bunlar [bir önceki anlatıdan (s. 355)] beklediğimiz özdeşleşmeler değildir; ama bu alternatif sonuç da meydana çıkabilir ve kızlarda gözlenmesi erkeklerde olduğundan daha kolaydır. Çözümleme son derece sık olarak, sevgi

¹¹[Narsisizm üzerine makaleye (1914c) bkz., yukanda s. 78 v. s.]

¹²*Grup Ruhbilimi*'ne (1921c) bkz.

¹³[Freud'un sorunu daha kapsamlı olarak tartıştığı anı başlığı taşıyan makaleye (1924d) bkz. (*P. F. L.*, 7, 315 v. s.)]

¹⁴[Oidipus karmaşasının sonucunun kızlar ve oğlanlarda "tamamen aynı" olduğu düşüncesi bundan kısa bir süre sonra Freud tarafından terk edilmiştir. "Cinsler Arasındaki Anatomik Ayrımın Bazı Ruhsal Sonuçları"na (1925f) bkz., *P. F. L.*, 7, 331 v. s.]

nesnesi olarak babasından vazgeçmek zorunda kalmasının ardından küçük bir kızın erinliğini ön plana çıkaracağını ve kendisini annesiyle değil babasıyla (yani, kaybedilmiş olan nesneyle) özdeşleştireceğini gösterir. Bu net olarak —neyi içerirse içersin— yaratılışındaki erinliğin yeterince güçlü olup olmamasına bağlıdır.

Dolayısıyla Oidipus durumunun sonucunun babayla mı yoksa anneye mi özdeşleşme olacağını belirleyen şeyin her iki cinsten de eril ve dişil cinsel yatkınlıkların göreceli gücü olduğu ortaya çıkar. Oidipus karmaşasının sonraki dönüşümlerinde çift cinselliğin ağırlık kazanma biçimlerinden biri budur. Diğer yol daha da önemlidir. Çünkü insan basit Oidipus karmaşasının hiçbir biçimde onun en yaygın şekli olmadığı ama daha çok uygulama amacıyla yeterince sık olarak haklı kılındığı tartışına götürmez olan bir basitleştirmeyi ya da şematizasyonu temsil ettiği izlenimi edinir. Daha yakından inceleme genellikle olumlu ve olumsuz olmak üzere iki katlı ve çocukta doğuştan beri var olan çift cinselliğe bağlı daha *eksiksiz* Oidipus karmaşasını açığa çıkarır: yani, bir oğlan babasına karşı çifte değerli bir tutuma ve annesine karşı sevgi dolu bir nesne seçimine sahip olmakla kalmaz aynı zamanda bir kız gibi davranır ve babasına karşı sevgi dolu bir dişil tutum ve annesine de buna karşılık gelen kıskançlık ve düşmanlık sergiler. İlk nesne seçimleri ve özdeşleşmelerle bağlantılı durumların net bir görüntüsünü elde etmeyi bu denli güç ve onları anlaşılır biçimde tanımlamayı daha da güç kılan şey çift cinselliğin getirdiği bu karmaşıklaştırıcı öğedir. Ana babayla ilişkilerde sergilenen çifte değerliliğin tümüyle çift cinselliğe atfedilmesi gerektiği ve bunun yukarıda belirttiğim gibi rekabet sonucu özdeşleşmeden gelişmediği bile söz konusu olabilir.¹⁵

¹⁵[Freud'un çift cinselliğin önemine inancı çok geriye uzanır. Örneğin *Üç Deneme*'nin (1905d) ilk basımında şunları yazar: "Çift cinselliği dikkate almadan kadın ve erkeklerde gerçekten gözlenecek olan cinsel dışavurumların bir anlayışına ulaşmanın pek olası olmayacağını düşünüyorum." (P. F. L., 7, 142.) Ama bundan da öncesinde (bu konuda kendisini çokça etkilemiş olan) Fliess'e yazılan bir mektupta elinizdeki paragrafı öncüler görünen bir parça buluruz (Freud, 1950a, 1 Ağustos 1899 tarihli 113. Mektup): "Çift cinsellik! Bu konuda haklı olduğumdan eminim. Ve kendimi her cinsel eylemi dört birey arasındaki bir olay olarak görmeye alıştırıyorum."]

Bana göre genelde ve özellikle de nevrotikler söz konusu olduğunda eksiksiz bir Oidipus karmaşasının varlığını kabul etmek daha doğrudur. O durumda çözümsel deneyim bir dizi olguda güçlüklerle ayırt edilebilir izler dışında şu ya da bu ögenin ortadan kaybolduğunu gösterir; böylece sonuç, aradaki üyeleri ağırlıkta olan iki öğeden biri ya da diğeriyle eksiksiz biçimi sergilerken bir yanda normal, olumlu ve diğer yanda tersine çevrilmiş olumsuz Oidipus karmaşaları dizisi olur. Oidipus karmaşasının çözülmesi üzerine içerdiği dört eğilim bir baba ve bir anne özdeşleşmesi oluşturacak biçimde gruplaşacaklardır. Baba özdeşleşmesi olumlu karmaşaya ait olan anneyle nesne ilişkisini koruyacak ve aynı zamanda tersine çevrilmiş karmaşaya ait olan babayla nesne ilişkisinin yerini alacaktır; aynı şey, *mutatis mutandis* [gerekli değişiklikler yapılmış olarak —çev.] anne özdeşleşmesi için de geçerli olur. İki özdeşleşmenin herhangi bir bireydeki göreceli şiddeti onda iki cinsel yatkınlıktan bir ya da diğerinin ağırlıkta oluşunu yansıtacaktır.

Dolayısıyla Oidipus karmaşasının yönettiği cinsel evrenin genel sonucu Ego'da birbirleriyle bir biçimde ilişkili bu iki özdeşleşmeden oluşan bir tortunun oluşumu olarak kabul edilebilir. Ego'nun bu değişimi özel konumunu korur; Ego'nun diğer içeriklerine Ego ülküsü ya da süper-Ego olarak karşı çıkar.

Ancak süper-Ego yalnızca İd'in ilk nesne seçimlerinin bir tortusu değildir; aynı zamanda bu nesne seçimlerine etkin bir tepki oluşumunu temsil eder. Ego'yla ilişkisi "*Böyle (baban gibi) olmalısın*" hükmüyle son bulmamıştır. Aynı zamanda şu yasaklamayı da içerir: "*Böyle (baban gibi) olmayabilirsin* —yani, onun yaptığı her şeyi yapmaya— bilirsin, bazı şeyler onun ayrıcalığındadır." Ego ülküsünün bu ikili yüzü onun Oidipus karmaşasını bastırma görevinden türer; aslında varlığını bu devrimci olaya borçludur. Açıkçası Oidipus karmaşasının bastırılması kolay bir iş değildi. Çocuğun ana babası, özellikle de babası Oidipus isteklerinin gerçekleşmesi önünde engel olarak algılanmıştı; böylece bu çocuk Ego'su bastırmanın gerçekleşmesi için bu aynı engeli kendi içinde kurarak kendisini güçlendirdi. Deyim

yerindeyse bunu yapabilmek için babasından güç ödünç aldı ve bu borç olağanüstü öneme sahip bir eylemdi. Süper-Ego babanın kişiliğini korurken Oidipus karmaşası ne kadar güçlüydü ve (otorite, dini öğreti, okul ve eğitimin etkisi altında) bastırmaya ne kadar hızlı yenik düştüyse süper-Ego'nun daha sonra —vicdan ya da belki de bilinçdışı bir suçluluk duygusu şeklinde— Ego üzerindeki egemenliği o kadar güçlü olacaktır. Birazdan [s. 374] onun bu şekilde egemen olma gücünün kaynağına —yani, kendisini kesin bir emir olarak dışa vuran zorlayıcı özelliğinin kaynağına— ilişkin bir düşünce ileri süreceğim.

Eğer tanımlamış olduğumuz şekliyle süper-Ego'nun kaynağını bir kez daha değerlendirecek olursak biri biyolojik ve diğeri tarihsel doğada iki oldukça önemli etmenin sonucu olduğunu anlarız: yani, insanda çocukluk çaresizliği ve bağımlılığının uzun sürmesi ve bastırılmasının, libidinal gelişimin gizlilik dönemiyle kesilmesiyle ve dolayısıyla insanın cinsel yaşamının iki evreli başlangıcıyla ilişkili olduğunu gösterdiğimiz Oidipus karmaşası.¹⁶ Ruhçözümsele sava göre¹⁷ insana özgü görünen son görüngü buzul çağına gerekli kıldığı kültürel gelişimin mirasıdır. O halde süper-Ego'nun Ego'dan ayrılmasının rastlantı eseri olmadığını görürüz; hem bireyin hem de türlerin gelişiminin en önemli özelliğini temsil eder; aslında ana babanın etkisine kalıcı bir ifade vererek kökenini borçlu olduğu etmenlerin varlığını sürekli kılar.

Ruhçözümlemesi zaman zaman insan doğasının daha üst düzey, ahlâki, insan-ötesi doğasını göz ardı etmekle suçlanmıştır. Suçlama

¹⁶[Almanca basımlarda bu cümle şöyledir: “Eğer tanımlamış olduğumuz şekliyle süper-Ego'nun kaynağını bir kez daha değerlendirecek olursak iki oldukça önemli biyolojik etmenin sonucu olduğunu anlarız: yani, insanda çocukluk çaresizliği ve bağımlılığının uzun sürmesi ve libidinal gelişimin gizlilik dönemiyle kesilmesine ve dolayısıyla insanın cinsel yaşamının iki evreli başlangıcına dek geri izlediğimiz Oidipus karmaşası.” Yukarıdaki metinde verilen hafif ölçüde değişik versiyon 1927'de İngilizce basıma Freud'un açık talimatıyla sokulmuştur. Bazı nedenlerle düzeltmeler daha sonraki Almanca basımlara dahil edilmedi.]

¹⁷[Bu fikir Ferenczi tarafından ileri sürülmüştü (1913a). Freud, *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin X. Bölümünde bunu daha kesin olarak kabul etmiş görünür, *P. F. L.*, 10, 314.]

hem tarihsel hem de yöntembilimsel olarak haksızdır. Çünkü, ilk olarak, başlangıçtan beri bastırmayı başlatma işlevini Ego'daki ahlâki ve estetik eğilimlere yükledik ve ikinci olarak ruhçözümsel çalışmanın felsefi bir sistem gibi eksiksiz ve hazır bir kuramsal yapı kuramaya-
cağını, önce hem normal hem de anormal görüngülerin çözümsel bir açınımasını yaparak aklın karışıklıklarını anlama doğrultusunda adım adım ilerlemesi gerektiğini kabullenme konusunda genel bir karşı çıkış söz konusudur. Zihinsel yaşamda bastırılmış olanla ilgilenmek zorunda olduğumuz sürece insanın daha üst düzey yönünün nerede olduğuna ilişkin heyecanlı endişeleri paylaşmamız gerekmiyordu. Ama artık Ego'nun çözümlemesine giriştiğimizden ahlâk duygusu sarsılmış ve kuşkusuz insanda daha üst düzey bir doğa olması gerektiğinden yakınan herkese bir yanıt verebiliriz: "Çok doğru" diyebiliriz "ve bu daha üst düzey doğa ana babalarımızla ilişkimizin temsilcisi olan bu Ego ülküsü ya da süper-Ego'dadır. Küçük bir çocukken bu üst düzey doğaları tanıyorduk, onlara hayrandık ve onlardan korkardık; sonra onları kendi içimize aldık."

Dolayısıyla Ego ülküsü Oidipus karmaşasının mirasçısı ve dolayısıyla aynı zamanda İd'in en güçlü itkilerinin ve en önemli libidinal değişimlerinin ifadesidir. Ego, bu Ego ülküsünü kurarak Oidipus karmaşasını denetim altına almış ve aynı zamanda kendisini İd'in hükmü altına sokmuştur. Ego temelde dış dünyanın, gerçekliğin temsilcisiyken süper-Ego iç dünyanın, İd'in temsilcisi olarak ona karşı durur. Artık bulmaya hazır olduğumuz üzere Ego'yla ülke arasındaki çatışmalar sonuçta gerçek olanla ruhsal olan arasındaki, dış dünyayla iç dünya arasındaki zıtlığı yansıtır.

Ülkünün oluşturulmasıyla biyoloji ve insan türlerinin değişimlerinin İd'de yarattığı ve onda bıraktığı şeyler Ego tarafından üstlenilmiş ve bir birey olarak kendisi tarafından yeniden yaşanmıştır. Ego ülküsünün oluşma biçimi nedeniyle her bireyin soygelişimsel edinimleriyle —arkaik mirasıyla— çok sayıda ilişkisi vardır. Her birimizin zihinsel yaşamının en alt düzeyine ait olan şey ülke oluşumuyla bizim değer yargılarımıza göre insan aklındaki en üst düzeyde şeye dönüştürülmüştür. Ancak, Ego'nun yerini saptadığımız

anlamda da olsa, Ego ülküsünün yerine saptama¹⁸ ya da onu, yardımı sayesinde Ego'yla İd arasındaki ilişkiyi resmetmeye çalıştığımız, benzetmelere sokma doğrultusunda her girişim boşuna olacaktır.

Ego ülküsünün insanın üst düzey doğasından beklenen her şeye yanıt verdiğini göstermek kolaydır. Baba özleminin bir yerine-geçeni olarak tüm dinlerin gelişmiş olduğu hücreciği içerir. Ego'nun ülkülerine ulaşamadığını bildiren öz yargı inananın özlemle yalvardığı dini anlamda alçakgönüllüğü yaratır. Çocuk büyüdükçe babanın rolü öğretmenler ve diğer yetkililer tarafından sürdürülür; onların emir ve yasaklamaları Ego ülküsünde güçlü olarak kalır ve vicdan kalıbı içinde ahlâki sansür uygulamayı sürdürür. *Vicdanın* istemleriyle Ego'nun gerçek uygulamaları arasındaki gerilim *bir suçluluk duygusu* olarak yaşanır. Toplumsal duygular aynı Ego'ya sahip olma temelinde diğer insanlarla özdeşleşmelere dayalıdır.

Din, ahlâk ve toplumsal duygu —insanın üst düzey doğasındaki baş öğeler¹⁹— başlangıçta tek ve aynı şeydi. *Totem ve Tabu*'da [1912-13] ileri sürdüğüm sava göre bunlar soygelişimsel olarak baba karmaşasından edinilmişti: din ve ahlâk Oidipus karmaşasını denetim altına alma süreciyle ve toplumsal duygu genç kuşağın üyeleri arasında süren rekabeti aşma gereğiyle denetlendi. Öyle görünüyor ki tüm bu ahlâki edinimlerde erkek cinsi başı çekmiş ve çapraz kalıtım yoluyla kadına aktarmıştır. Bu gün bile toplumsal duygular bireyde erkek ve kız kardeşlerine karşı kıskanç rekabet itkileri üzerine kurulmuş bir üst yapı olarak doğar. Düşmanlık doyurulamayacağından eski rakiple özdeşleşme gelişir. Ilımlı eşcinsellik olgularının incelenmesi bu örnekte de özdeşleşmenin saldırgan, düşmanca tutumun yerini almış olan sevgi dolu bir nesne seçimi için bir yerine-geçen olduğu kuşkusunu doğrular.²⁰

¹⁸[Bu nedenle süper-Ego s. 350'deki çizime dahil edilmemiştir. Yine de *Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 31. Konferansındaki çizimde ona bir yer verilmiştir.]

¹⁹Şimdilik bilim ve sanatı bir yana bırakıyorum.

²⁰Bkz. *Grup Ruhbilimi* (1921c) [P. F. L., 12, 151] ve “Kıskançlık, Paranoya ve Eşcinsellikte Bazı Nevrotik Düzenekler” (1922b) [P. F. L., 10, 206-7].

Ancak, soygelişimden söz edilmesiyle birlikte insanın dikkatle geri çekilme eğiliminde olacağı yeni sorunlar doğar. Ama çaresi yoktur, girişim gerçekleştirilmelidir — tüm çabamızın yetersizliğini ortaya çıkaracağı korkusuna rağmen. Soru şudur: o ilk günlerde baba karmaşasından din ve ahlâkı edinen şey hangisiydi, ilkel insanın Ego'su mu yoksa İd'i mi? Eğer Ego'su idiyse neden basit bir biçimde bunların Ego tarafından kalıtım yoluyla edinildiğini söylemiyoruz? Eğer İd idiyse bu İd'in kişiliğiyle nasıl uyuşur? Yoksa Ego, süper-Ego ve İd arasındaki ayrımı bu kadar eski dönemlere taşımakta hatalı mıydık? Ya da dürüst bir biçimde Ego'daki süreçlere ilişkin tüm kavramımızın soygelişimi anlamada yararsız olduğunu ve ona uyarlanamayacağını itiraf mı etmeliyiz?

Önce yanıtlanması en kolay olanı yanıtlayalım. Ego ve İd arasındaki ayrım yalnızca ilkel insana değil çok daha basit canlılara bile yüklenmelidir çünkü dış dünyanın etkisinin tartışılmaz anlatımıdır. Savımıza göre süper-Ego gerçekten totemizme yol açan deneyimlerden kaynaklanmıştır. Bu şeyleri yaşayan ve edinenin Ego mu yoksa İd mi olduğu sorusu kısa sürede değerini yitirir. Üzerinde düşündüğümüzde İd'in dış dünyadaki temsilcisi olan *Ego* yoluyla olmadığı sürece İd'in hiçbir dış değişim yaşayamayacağını ya da değişime uğrayamayacağını anlarız. Yine de, *Ego*'da doğrudan bir kalıttan söz etmek olanaksızdır. Gerçek bir bireyle türler kavramı arasındaki uçurumun açık hale geldiği yer burasıdır. Dahası Ego'yla İd arasındaki fark değişmez bir kural olarak alınmamalı ve Ego'nun İd'in özel olarak ayrılmış bölümü olduğu [s. 363] unutulmamalıdır. Ego'nun deneyimleri başlangıçta kalıtım için bir kayıp olarak görünür ama birbirini izleyen kuşaklar boyunca çok sayıda bireyde yeterince sık olarak yeterli güçle yinelendiklerinde deyim yerindeyse kendilerini İd'in, etkileri kalıtım yoluyla korunan deneyimlerine dönüştürürler. Böylece kalıtım yoluyla aktarma yeteneğine sahip olan İd'de sayısız Ego'nun varlığının kalıntıları barındırılır ve Ego, İd'den süper-Ego'sunu oluşturduğunda belki de yalnızca daha önceki Ego biçimlerini yeniden canlandırmakta ve onları yeniden diriltmektedir.

Süper-Ego'nun yaşam bulma biçimi Ego'nun İd'in nesne yükleriyle daha önceki çatışmalarının nasıl olup da mirasçıları süper-Ego tarafından sürdürüldüğünü açıklar. Eğer Ego Oidipus karmaşasını tam olarak denetim altına almayı başaramamışsa Oidipus karmaşasının İd'den kaynak bulan enerji yükü Ego ülküsünün tepki oluşumunda bir kez daha işlemeye başlayacaktır. Ülküyle bu *Bd.* içgüdüsel itkiler arasındaki bol miktarda iletişim ülkünün nasıl olup da büyük ölçüde bilinçdışı ve Ego için erişilmez kalabildiği bilmecesini çözer. Bir zamanlar aklın en derin katmanında meydana gelen ve ani yüceltme ve özdeşleşmeyle son bulmayan savaşım Kaulbach'ın tablosundaki Hun Muharebesi²¹ gibi şimdi bir üst bölgede devam etmektedir

²¹[Bu, 451'de Attila'nın Romalılar ve Vizigotlar tarafından yenildiği, Châlons Muharebesi olarak bilinen muharebeydi. Wilhelm von Kaulbach (1805- 74) bunu, aslında Berlin'deki Neues Müzesi için yapılan duvar süslemelerinin konusu yaptı. Altıncı yüzyıl Yeni-Platoncusu Damascius'a dek geri izlenebilecek bir söylenceye uygun olarak resimde ölü savaşçılar dövüşlerini savaş alanı üzerindeki gökte sürdürür durumda temsil edilmiştir.]

IV

İKİ İÇGÜDÜ SINIFI

AKLI bir İd, bir Ego ve bir süper-Ego'ya ayırmamız bilginizde bir ilerlemeyi temsil ediyorsa bunun aklın içindeki dinamik ilişkileri daha kapsamlı olarak anlamamızı ve onları daha net olarak tanımlamamızı sağlayacağını daha önce söylemiştik. Ayrıca Ego'nun özellikle algının etkisi altında olduğunu ve yaklaşık olarak söylemek gerekirse algıların Ego için içgüdülerin İd için taşıdığıyla aynı öneme sahip olduğunun söylenebileceği sonucuna varmıştık [s. 363-4]. Aynı zamanda Ego tıpkı, bildiğimiz gibi yalnızca değişmiş bir bölümü olduğu. İd gibi içgüdülerin de etkisine maruz kalır.

Son zamanlarda içgüdülerle¹ ilgili olarak burada sürdüreceğim ve daha sonraki tartışmalarımın temeli olarak kullanacağım bir görüş geliştirdim. Bu görüşe göre biri, yani *cinsel içgüdüler* ya da *Eros* çok daha dikkat çekici ve incelemeye açık olmak üzere iki içgüdü sınıfı ayırt ettik. Bu içgüdü sınıfı yalnızca denetimsiz gerçek cinsel içgüdüyle ondan türeyen ve amacına ketvurulmuş ya da yüceltilmiş doğada içgüdüsel itkileri değil Ego'ya atfedilmesi gereken ve çözümsel çalışmamızın başlangıcında cinsel nesne içgüdüleriyle zıtlastırmak için geçerli nedenlerimiz olan kendini koruma içgüdülerini de içerir. İkinci içgüdü sınıfını göstermek kolay değildi; sonunda onun temsilcisi olarak sadizmi kabul etmeye başladık. Biyoloji tarafından desteklenen kuramsal değerlendirmeler temelinde görevi canlı yaşamı cansız duruma geri götürmek olan bir *ölüm içgüdü*sü savını ileri sürdük; öte yandan Erosun, canlı maddenin ayrıldığı parçaların çok daha kapsamlı bir birleşimini meydana getirerek, yaşamı tamamlamayı ve aynı zamanda kuşkusuz onu korumayı amaçladığını varsaydık. Her ikisi de işlerin yaşamın ortaya çıkışıyla bozulan bir durumunu yeniden kur-

¹[*Haz İlkesinin Ötesinde* (1920g), yukarıda s. 265 v.s.].

maya çalışacaklarından bu şekilde davranarak ikisi de sözcüğün en katı anlamıyla tutucu olacaktır. Böylece yaşamın ortaya çıkışı yaşamın devamının ve aynı zamanda ölüme ulaşmaya çalışmanın nedeni ve yaşamın kendisi de bu iki eğilim arasındaki bir çatışma ve uzlaşma olacaktır. Yaşamın kökeni sorunu kozmolojik bir sorun olarak kalır ve yaşamın hedef ve amacı sorunu *ikilikçi* biçimde yanıtlanır.²

Bu görüşe göre bu iki içgüdü sınıfının her birine özel bir fizyolojik süreç (anabolizma ya da katabolizma) eşlik eder; her iki içgüdü türü de, eşit olmayan oranlarda da olsa, canlı maddenin her parçasığında etkin olur; böylece her hangi bir madde Erosun baş temsilcisi olabilir.

Bu sav iki içgüdü sınıfının birbirleriyle kaynaşma, harmanlanma ve bütünleşme biçimine hiçbir ışık tutmaz; ama bunun düzenli ve son derece yaygın olarak gerçekleştiği kavramımız için vazgeçilmez bir varsayımdır. Buradan anlaşıyor ki tekhücreli canlıların çokhücreli yaşam biçimlerine birleşmesinin bir sonucu olarak tek bir hücrenin ölüm içgüdüğü başarıyla etkisiz kılınabilir ve yıkıcı itkiler özel bir organ aracılığıyla dış dünyaya yöneltilebilir. Öyle görünüyor ki bu özel organ kassal aygıttır ve ölüm içgüdüğü kendisini dış dünyaya ve diğer canlılara yöneltmiş bir *yıkım içgüdüğü* olarak ifade eder gibidir — olasılıkla yalnızca kısmen.³

İki içgüdü sınıfının birbirleriyle kaynaşması düşüncesini bir kez kabullendiğimizde onların —iyi kötü— bir "ayrışması" olasılığı kendini dayatır.⁴ Cinsel içgüdüünün sadistik ögesi yararlı bir içgüdüsel kaynaşmanın klasik bir örneğini oluşturur ve bir sapıklık olarak kendisini bağımsız kılmış olan *sadizm* aşırı uçlara taşınmamış da olsa tipik bir ayrışmadır. Bu noktadan daha önce bu ışıktaki değerlendirilmemiş olan büyük bir gerçekler diyarına ilişkin bir görüş kazanırız. *Yıkım içgüdüünün* boşalım amacıyla sürekli olarak Erosun hizmetine girdiğini anlarız; epileptik krizin içgüdüsel bir ayrılmanın ürünü ve

²[Aşağıda s. 372'deki 11. dipnota bkz.]

³[Freud "Mazoşizmin Ekonomik Sorunu"nda buna geri döner, aşağıda s. 399.]

⁴[Bkz. yukarıda s. 356. Sadizmle ilgili olarak bundan sonraki açıklamaların ipucu *Haz İlkesinin Ötesinde*'de verilmiştir, yukarıda s. 316.]

göstergesi olduğundan kuşkulunuz⁵ ve bazı ağır nevrozların etkileri arasından içgüdüsel ayrışma ve ölüm içgüdüsünün belirgin biçimde ortaya çıkışının özel bir değerlendirme gerektirdiğini görürüz — örneğin takıntılı nevrozlar. Hızlı bir genelleme yaparak bir libido gerilemesinin (örn. cinsel organdan sadistik anal evreye) özünün içgüdülerin bir ayrışmasında yattığını varsayabiliriz; tıpkı tam tersine daha önceki evreden son cinsel organ evresine ilerlemenin erotik öğelerin bir ulanmasına bağlı olacağı gibi.⁶ Nevroza yapısal yatkınlıkta sıklıkla alışılmadık ölçüde güçlü olan *çifte değerliliğin* bir ayrışmanın ürünü olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusu da doğar; ancak çifte değerlilik o kadar köklü bir görüngüdür ki daha büyük olasılıkla tamamlanmamış olan bir içgüdüsel ayrışmayı temsil eder.

Bir yandan var olduğunu düşündüğümüz yapılar —Ego, süper-Ego ve İd— ve öte yandan da iki içgüdü sınıfı arasında izlenecek öğretici bağlantılar olup olmadığını; ayrıca zihinsel süreçlerde egemen olan haz ilkesinin hem iki içgüdü sınıfıyla hem de akılda çizdiğimiz bu ayrımlarla değişmez bir ilişkisi olduğunun gösterilip gösterilemeyeceğini ilgiyle incelemeye dönmemiz doğaldır. Ama bunu tartışmadan önce bu sorunun ifadesinde kullanılan terimlerle ilgili olarak doğan bir kuşkuyu gidermeliyiz. Haz ilkesine ilişkin bir kuşku olmadığı doğrudur ve Ego içindeki ayrımların geçerli klinik doğrulaması bulunur ama iki içgüdü sınıfı arasındaki ayrım yeterince güvenli görünmez ve ileri sürülmesiyle birlikte onu ortadan kaldıracak klinik çözümleme gerçeklerinin bulunabilmesi olasıdır.

Böyle bir gerçek ortaya çıkar gibidir. İki içgüdü sınıfı arasındaki zıtlığın yerine sevgi ve nefret kutuplaşmasını koyabiliriz.⁷ Erosun bir temsilcisini bulmak güç değildir; ama nefretin yol gösterdiği yıkım içgüdüsünde yakalanması zor olan ölüm içgüdüsünün bir temsilcisini

⁵[Freud'un Dostoyevski'nin nöbetleri üzerine daha sonraki makalesine (1928b) bkz., *P. F. L.*, 14, 441 v. s.]

⁶[Freud *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'de (1926d) bu noktaya geri döner, *P. F. L.*, 10, 268.]

⁷[İzleyen metin için "İçgüdüler ve Değişimleri"nde (1915c), yukanda s. 129-33' e *Uygurlık ve Hoşnutsuzlukları*'nda (1930a), *P. F. L.*, 12, 298 ve 308 v. s. yer alan sevgi ve nefret arasındaki ilişkinin daha eski tartışmasına bkz.]

bulabildiğimiz için minnettar olmalıyız. Şimdi, klinik gözlem yalnızca sevgiye beklenmedik bir sıklıkta nefretin eşlik ettiğini (çifte değerlilik) ve insan ilişkilerinde nefretin sıklıkla sevginin habercisi olduğunu değil aynı zamanda pek çok durumda nefretin sevgiye ve sevginin nefrete dönüştüğünü de gösterir. Eğer bu dönüşüm yalnızca zamanda bir ardışıklıktan öteyse —yani biri gerçekten diğerine dönüşüyorsa— o zaman erotik içgüdülerle ölüm içgüdülerindeki gibi son derece köklü ve aksi doğrultularda gelişen fiziksel süreçleri öngören bir ayrım çürütülmüş olur.

O kişi böyle yapması için neden sunduğu için aynı insanı önce seven sonra da nefret eden (ya da tersi) biri olgusunun bizim sorunumuzla hiçbir ilişkisi olmadığı açıktır. Henüz açık hale gelmemiş olan sevgi duygularının başlangıçta kendilerini düşmanlık ve saldırganca eğilimlerle ifade ettikleri olgusunun da öyle; çünkü burada nesne yükündeki yıkıcı öge hızla öne çıkmış ve erotik öge yalnızca daha sonra ona eşlik etmiş olabilir. Ama nevrozlar ruhbiliminde bir değişimin gerçekleştiğini varsaymanın daha ussal olduğu pek çok örnek biliyoruz. *Paranoia persecutoria*'da hasta belli bir insana fazlasıyla güçlü eşcinsel bağlılığı özel bir biçimde uzaklaştırır ve sonuçta en çok sevdiği bu kişi hastanın sıklıkla tehlikeli bir saldırganlığı yönelttiği bir zulmeden haline gelir. Burada araya sevgiyi nefrete dönüştürmüş olan daha önceki bir evreyi sokmaya hakkımız var. Çözümsel araştırma eşcinselliğin ve cinsellikten arındırılmış toplumsal duyguların kökeni olgusunda bize saldırgan eğilimlere uzanan şiddetli rekabet duygularının var olduğunu ve daha önce nefret edilen nesnenin ancak bunların aşılmasından sonra sevilen nesne haline geldiğini ya da bir özdeşleşmenin doğduğunu son derece yakın bir dönemde öğretmiştir.⁸ Bu örneklerde nefretin sevgiye doğrudan bir dönüşümünü mü varsaymamız gerektiği sorusu doğar. Burada değişikliklerin tümüyle içsel olduğu ve nesnenin davranışında bir değişikliğin rol oynamadığı açıktır.

Ancak, paranoyadaki değişikliklerle ilgili süreçlerin çözümsel incelenmesinden öğrendiğimiz başka bir olası düzenek vardır.

⁸[S. 363'deki 20. dipnota bkz.]

Başlangıçtan itibaren çifte değerli bir tutum mevcuttur ve değişim, enerjinin erotik itkiden geri çekilerek düşmanca olana eklenmesiyle, yükün tepkisel bir yerdeğiştirmesi aracılığıyla gerçekleşir.

Eşcinselliğe uzanan düşmanca rekabet aşıldığında aynısı olmasa da benzer bir şey gerçekleşir. Düşmanca tutumun hiçbir doyum olasılığı yoktur; sonuç olarak —yani, ekonomik nedenlerle— daha fazla doyum umudu —yani, boşalım olasılığı— bulunan sevgi dolu bir tutumla yerdeğiştirir. Böylece bu olguların hiçbirinde iki içgüdü sınıfı arasında niteliksel ayrına ters düşecek olan nefretin sevgiye doğrudan bir değişimini kabullenmek zorunda olmadığımızı görürüz.

Ancak bu diğer sevginin nefrete dönüşmesi düzeneğini kabullenerek üstü kapalı bir biçimde açıkça ifade edilmeyi hak eden bir diğer varsayımda bulunduğumuz dikkati çekecektir. Akılda —ister Ego'da ister İd'de— nitelik olarak farklı bir erotik ya da yıkıcı itkiye eklenebilecek ve onun toplam yükünü arttırabilecek, kendi içinde farklı, yerdeğiştirebilir bir enerji varmış gibi düşündük. Bu türden yerdeğiştirebilir bir enerjinin varlığını kabul etmeden hiçbir ilerleme kaydedemeyiz. Tek sorun nereden geldiği, neye ait olduğu ve ne anlama geldiğidir.

İçgüdüsel itkilerin niteliği ve çeşitli değişimleri boyunca kalıcılığı sorunu hâlâ çok belirsiz olup şimdiye dek pek üzerine gidilmemiştir. Gözleme özellikle açık olan cinsel içgüdü parçalarında tartışmakta olduğumuzla aynı kategoride olan birkaç süreç sezmek olasıdır. Örneğin içgüdü parçacıkları arasında bir ölçüde iletişim olduğunu, belli bir erotojenik kaynaktan türeyen bir içgüdü'nün başka kaynaktan çıkan başka bir içgüdü parçasını desteklemek için kendi yoğunluğunu devredebildiğini, bir içgüdü'nün doyumunun bir başkasının doyumunun yerine geçebileceğini ve aynı doğada pek çok olguyu görürüz —ki bunun belli savlara kalkışmak için bizi yüreklendirmesi gerekir.

Dahası, bu tartışmada yalnızca bir sav ileri sürüyorum; sunabileceğim hiçbir kanıt yok. Kuşkusuz hem Ego'da hem de İd'de etkin olan bu yerdeğiştirebilir ve farklı enerjinin narsisistik libido deposundan geliştiği —yani, onun cinsellikten arınmış Eros olduğu—

görüşü ussal görünür. (Erotik içgüdüler yıkıcı içgüdülerden çok daha esnek, saptırılmaya ve yerdeğiştirmeye daha hazır görünür.) Buradan kolaylıkla bu yerdeğiştirebilir libidonun engellemeleri önlemek ve boşalımı kolaylaştırmak için haz ilkesinin hizmetinde olduğunu varsaymaya ilerleyebiliriz. Bu bağlamda boşalımın hangi yoldan gerçekleşeceği konusunda belli bir kayıtsızlığı izlemek kolaydır — önemli olan boşalmanın gerçekleşmesidir. Bu özelliği biliyoruz; bu İd'deki yükleyici sürecin belirleyici özelliğidir. Bu nesneyle ilgili özel bir aldırmaazlığın kendisini gösterdiği erotik yükte bulunur ve özellikle de çözümlemede nesneleri olan kişilere bakmaksızın, kaçınılmaz olarak doğan, aktarımlarda belirgindir. Bundan çok uzun olmayan bir süre önce Rank [1913] nevrotik intikam eylemlerinin yanlış insana yöneltilebilmesinin bazı iyi örneklerini yayımladı. Bilinçdışının böylesi bir tutumu köyün tek demircisi idamlık bir suç işlediği için içlerinden birinin asılması gereken üç köy terzisinin komik öyküsünü anımsatır.⁹ Suçluya olmasa bile ceza uygulanmalıdır. Birincil süreçlerin meydana getirdiği yerdeğiştirmelerde bu türden gevşeklikle ilk kez düş işleminin incelemesinde karşılaştık. O durumda ikincil bir önem taşımaktan daha öteye gitmeyen bir yere yerleştirilen şey nesnelerdi; tıpkı şimdi tartışmakta olduğumuz durumda öylesi bir konuma yerleştirilen şeyin boşalım yolları olduğu gibi. Hem nesne hem de boşalım yolu seçimi konusunda daha titiz olmak Ego'nun özelliği olurdu.

Eğer bu yerdeğiştirebilir enerji cinsellikten arınmış libido ise *yüceltilmiş* enerji olarak da tanımlanabilir; çünkü özellikle Ego'nun niteliği olan birliği kurmaya, ya da birlik eğilimine, yardımcı olduğu sürece Erosun ana amacını —birleştirme ve bağlama— hâlâ koruyor olacaktır. Eğer bu yerdeğiştirmelere geniş anlamıyla düşünce süreçleri de dahil edilirse o zaman düşünme eylemi de erotik güdü güçlerinin yüceltilmesinden sağlanmıştır.

⁹[Öykü Freud tarafından espriler üzerine kitabının (1905c) son bölümünde, *P. F. L.*, 6, 267 ve *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 11. Konferansında, *P. F. L.*, 1, 209, anlatılmıştır.]

Burada yine daha önce tartışılmış olan [s. 356] yüceltmenin Ego aracılığıyla düzenli olarak gerçekleşebileceği olasılığına ulaşırız. Ego'nun İd'in ilk nesne yükleriyle (ve elbette sonrakilerle de) libidoyu onlardan kendine alarak ve onu özdeşleşme yoluyla ortaya çıkan Ego değişimine bağlayarak başa çıktığı diğer olgu anımsanacaktır. Erotik libidonun Ego libidosuna dönüşümü kuşkusuz cinsel amaçlardan vazgeçilmesini, bir cinsellikten arınmayı içerir. Her koşulda bu, Ego'nun Erosla ilişkisindeki önemli bir işlevine ışık tutar. Ego bu şekilde libidoyu nesne yüklerinden çekerek, kendisini biricik sevgi nesnesi olarak belirleyerek ve İd'in libidosunu cinsellikten arındırarak ya da yücelterek Eros'un amaçlarının tersine çalışmakta ve zıtlaşan içgüdüsel itkilerin hizmetine girmektedir. İd'in diğer nesne yüklerinden bazılarını kabullenmelidir; deyim yerindeyse onlara katılmalıdır. Ego'nun bir etkinliğinin olası bir diğer sonucuna daha sonra geri döneceğiz [s. 381].

Bu beraberinde, narsisizm kuramının önemli bir ayrıntılanmasını getirir gibidir. En başında Ego hâlâ oluşum sürecinde ya da hâlâ güçsüzken tüm libido İd'de toplanmıştır. İd libidosunun bir bölümünü dışarı, erotik nesne yüklerine yollarken artık güçlenmiş olan Ego bu nesne libidosunu ele geçirmeye ve kendisini İd'e bir sevgi nesnesi olarak kabul ettirmeye çalışır. Dolayısıyla Ego'nun narsisizmi nesnelerden geri çekilmiş olan ikincil bir narsisizmdir.¹⁰

İçgüdüsel itkileri geriye doğru izleyebildiğimizde tekrar tekrar onların kendilerini Eros'un türevleri olarak gösterdiklerini görürüz. *Haz İlkesinin Ötesinde*'de [1920g] ileri sürülen düşünceler ve kendilerini Eros'a bağlamış olan sadistik öğeler olmasaydı temel ikilikçi bakış açımızı sürdürmede güçlük çekerdik,¹¹ Ama bu görüşten kaçamayacağımızdan doğaları itibarıyla ölüm içgüdülerinin dilsiz olduğu

¹⁰[Bunun bir tartışması için Ek B'ye bkz.]

¹¹[Freud'un içgüdülerin ikilikçi bir sınıflandırmasına ilişkin görüşünü sürdürmedeki tutarlılığı *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin (1902g) VI. Bölümünün sonundaki uzun bir dipnottan, yukarıda s. 321-22 ve "İçgüdüler ve Değişimleri"nin (1915c) Editörün Görüşünde yer alan tarihsel taslaktan, (yukarıda s. 106-08) anlaşılabacaktır.

ve yaşamın gürültüsünün çoğunlukla Eros'tan yayıldığı sonucuna varmak zorunda kalırız.¹²

Ve Eros'a karşı savaşımdan! Haz ilkesinin libidoya karşı savaşımında İd'e bir pusula olarak hizmet ettiği kuşku götürmez — yaşam sürecine rahatsızlıklar katan güç. Ölüme doğru sürekli bir inişten oluşan yaşamı Fechner'in değişmezlik ilkesinin yönettiği¹³ doğruysa içgüdüsel gereksinimler biçiminde, düşmekte olan düzeyi engelleyen ve yeni gerilimler katan şey Eros'un, cinsel içgüdülerin istemleridir. Haz ilkesinin —yani hazzsızlığın algılanmasının— rehberlik ettiği İd bu gerilimleri çeşitli biçimlerde savuşturur. Bunu ilk olarak cinsellikten arınmamış libidonun istemlerine olabildiğince hızlı uyarak —doğrudan cinsel eğilimlerin doyumunu için çabalayarak— yapar. Ama tüm istem parçacıklarının bir noktaya yöneldiği özel bir doyum biçimi söz konusu olduğunda bunu çok daha kapsamlı bir biçimde yapar —deyim yerindeyse erotik gerilimlerin doymuş araçları olan cinsel maddelerin boşalımıyla.¹⁴ Cinsel eylemde cinsel maddelerin boşalımı bir anlamda beden ve tohum-plazmanın ayrılışına karşılık gelir. Bu, tam cinsel doyum izleyen durumun ölüme benzerliğini ve bazı alt düzey hayvanlarda ölümün çiftleşme eylemiyle çakışmasını açıklar. Bu yaratıklar üreme eyleminde ölürlər çünkü doyum süreci yoluyla Eros'un yok edilmesinden sonra ölüm içgüdüğü amaçlarını gerçekleştirmek için fırsat bulmuştur. Son olarak, görmüş olduğumuz gibi Ego libidonun bir bölümünü kendisi ve amaçları için yücelterek İd'e gerilimleri idare etme işinde yardımcı olur.

¹²Aslında bizim görüşümüze göre dışarıya yöneltilmiş olan yıkıcı içgüdüler Eros aracılığıyla benliğe dönüşmüştür.

¹³[*Haz İlkesinin Ötesinde*'ye bkz., yukarıda s. 266-68.]

¹⁴[Freud'un "cinsel maddelerin" oynadığı rol üzerine görüşleri *Üç Deneme*'sinin (1905d) üçüncüsünün 2. Kesiminde yer alır, *P. F. L.*, 7, 133-8.]

V

EGO'NUN BAĞIMLI İLİŞKİLERİ

KONUMUZUN karmaşıklığı bu kitabın bölüm başlıklarından hiçbirinin içeriklerine uymaması ve konunun yeni yanlarına dönerken sürekli olarak daha önce ele alınmış olan konulara geri dönüşümüz için bir özür olmalı.

Ego'nun büyük ölçüde İd tarafından terk edilen nesne yüklerinin yerini alan özdeşleşmelerden oluştuğunu; bu özdeşleşmelerden ilkinin her zaman Ego'da özel bir ajan olarak davrandığını ve bir süper-Ego şeklinde Ego'dan ayrı durduğunu, daha ileride, güçlendikçe Ego'nun bu türden özdeşleşmelerin etkisine daha dirençli hale gelebileceğini tekrar tekrar söyledik. Süper-Ego Ego'daki ya da Ego'yla ilgili konumunu iki yönden değerlendirilmesi gereken bir etmene borçludur: bir yandan ilk ve Ego henüz güçsüzken gerçekleşmiş olan bir özdeşleşmeydi ve öte yandan Oidipus karmaşasının mirasçısıdır ve dolayısıyla Ego'ya en önemli nesneleri tanıtmıştır. Süper-Ego'nun Ego'nun daha sonraki değişimleriyle ilişkisi kabaca çocukluğun birincil cinsel evresinin erinlikten sonraki cinsel yaşamla ilişkisine benzer. Tüm daha sonraki etkiler için erişilebilir olmasına karşın yine de baba karmaşasından türemiş olmasının ona verdiği özelliği —yani Ego'dan ayrı durma ve onu idare etme yeteneğini— yaşam boyunca korur. Ego'nun eski güçsüzlüğünün ve bağımlılığının bir anıtıdır ve olgun Ego onun egemenliğine bağlı kalır. Çocuğun bir zamanlar ana babasına itaat etme zorlanımı altında oluşu gibi Ego da süper-Ego'sunun kesin emrine boyun eğer.

Ama süper-Ego'nun İd'in ilk nesne yüklerinden, Oidipus karmaşasından türemiş olması onun için daha büyük anlam taşır. Daha önce göstermiş olduğumuz gibi [s. 362 v.s] bu türemişlik onu İd'in soygelişimsel kazanımlarıyla ilişkiye sokar ve İd'de kalıntılarını

birakmış olan eski Ego yapılarının yeniden doğuşu haline getirir. Bu nedenle süper-Ego her zaman İd'e yakındır ve Ego karşısında onun temsilcisi olarak davranabilir. İd'in derinliklerine dek uzanır ve bu nedenle bilince Ego'dan daha uzaktır.¹

Bu ilişkileri en iyi yeniliklerini uzun bir süre önce kaybetmiş olan ama hâlâ kuramsal tartışmayı bekleyen belli klinik gerçeklere dönerek değerlendirebiliriz.

Çözümleme çalışması sırasında oldukça tuhaf bir biçimde davranan belli insanlar vardır. İnsan onlara umutlu bir biçimde konuştuğunda ya da sağaltımın ilerlemesiyle ilgili doyum ifade ettiğinde hoşnutsuzluk belirtisi gösterirler ve durumları her zaman kötüleşir. Kişi önce bunu meydan okuma ve hekime karşı üstünlüklerini kanıtlama doğrultusunda bir girişim olarak değerlendirir ama sonra daha derin ve daha adil bir görüş edinmeye başlar. Yalnızca bu türden insanların hiçbir övgü ya da takdire dayanamadıklarına değil aynı zamanda sağaltımın ilerlemesinin tersine tepki verdiklerine inanır. Sonuç vermesi gereken ve diğer insanlarda belirtilerin iyileşmesi ya da geçici olarak ortadan kalkmasıyla sonuçlanan her kısmi çözüm onlarda hastalıklarının geçici olarak kötüleşmesini doğurur; sağaltım sırasında iyileşmek yerine kötüleşirler. "Olumsuz sağaltımsal tepki" olarak bilinen şeyi sergilerler.

Bu insanlarda iyileşmelerine karşı duran bir şey olduğu kuşku götürmez ve iyileşmenin yaklaşması sanki bir tehlikeymiş gibi korku yaratır. Onlarda hastalık gereksiniminin iyileşme arzusuna baskın geldiğini söyleme alışkanlığındayızdır. Bu direnci bildik yoldan çözümlersek — o zaman, hekime yönelik bir meydan okuma tutumu ve hastalıktan çeşitli kazanım biçimlerine kilitlenmeye izin verilmesinin ardından bile geride hâlâ büyük bir bölümü kalır ve bu kendisini iyileşme yolundaki tüm engellerin en güçlüsü, bildik narsisistik erişilmezlik engellerinden bile güçlü olan, hekime karşı olumsuz bir tutum ve hastalıktan kazanıma tutunma olarak gösterir.

¹Ruhçözümsele ya da metapsikolojik Ego'nun anatomik Ego'dan —"cortical homunculus" [s. 353]— hiç de az olmamak üzere baş aşağı durduğu söylenir.

Sonunda, doyumunu hastalıkta bulan ve acı çekme cezasından vazgeçmeyi reddeden "ahlâki" bir etmen, bir suçluluk duygusu olarak adlandırılabilir. Bu cesaret kırıcı açıklamayı sonuncusu olarak kabul etmede haklı oluruz. Ama hasta söz konusu olduğu sürece bu suçluluk duygusu dilsizdir; ona suçlu olduğunu söylemez; kendini suçlu hissetmez hasta hisseder. Bu suçluluk duygusu kendisini yalnızca aşılması son derece güç olan iyileşmeye karşı bir direnç olarak sergiler. Hastayı hasta olmaya devam etmesinin ardında bu güdünün yattığına inandırmak da özellikle güçtür; çözümlemeyle sağaltımın kendi olgusu için uygun çare olmadığı şeklinde daha belirsiz bir açıklamaya sıkı sıkıya tutunur.²

Vermiş olduğumuz tanım, işlerin bu durumunun en uç örneklerine uyar ama bu etmen pek çok olguda, belki de tüm göreceli olarak ağır nevroz olgularında çok daha az ölçüde hesaba katılmalıdır. Aslında bir

²Bilinçdışı bir suçluluk duygusu engeliyle mücadele çözümlemeci için kolay değildir. Ona bilinçdışı bastırılmış köklerini açığa çıkarma ve böylece yavaş yavaş onu bilinçli bir suçluluk duygusu haline getirme şeklindeki ağır gelişen işleminden başka doğrudan ya da dolaylı hiçbir şey yapılamaz. Bu *Bd.* suçluluk duygusu "ödünç alınmış" bir duygu olduğunda —bir zamanlar bir erotik yükün nesnesi olan bir başka kişiyle özdeşleşmenin ürünü olduğunda— onu etkilemek için özel bir fırsat vardır. Bu yolla benimsenen bir suçluluk duygusu sıklıkla vazgeçilmiş sevgi ilişkisinin kalan tek izidir ve bu şekilde tanınması kolay değildir. (Bu süreçle melankolide olup biten arasındaki benzerlik şaşmazdır.) Eğer kişi *Bd.* suçluluk duygusunun ardındaki bu eski nesne yükünü açığa çıkarabilirse sağaltımsal başarı sıklıkla göz kamaştırıcıdır ama aksi durumda kişinin çabalarının sonucu asla kesin değildir. Öncelikle suçluluk duygusunun yoğunluğuna bağlıdır; sıklıkla sağaltımın ona karşı kullanabileceği benzer güçte karşı bir güç yoktur. Belki de çözümlemecinin kişiliğinin hastanın onu kendi Ego ülküsünün yerine koymasına izin verip vermediğine de bağlı olabilir ve bu çözümlemeci adına hasta için bir peygamber, bir kurtarıcı rolü oynaması şeklinde bir ayartıyı içerir. Çözümleme kuralları hekimin kişiliğinden bu şekilde yararlanmasıyla taban tabana zıt olduğundan burada çözümlemenin etkinliğine bir başka sınırlama olduğu dürüstçe itiraf edilmelidir; önünde sonunda çözümleme patolojik tepkileri olanaksız kılmak için değil ama hastanın Ego'suna şu ya da bu biçimde karar verme özgürlüğü kazandırmak için yola çıkar. — [Freud, bilinçdışı suçluluk duygusuyla ahlâki mazoşizm arasındaki farkı tartıştığı "Mazoşizmin Ekonomik Sorunu" (1924c) üzerine makalesinde bu konuya geri döndü, aşağıda s. 401-02. Ayrıca *Uygurluk ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) VII. ve VIII. Bölümlerine de bkz., *P. F. L.*, 12, 315 ve 327.]

nevrotik hastalığın ağırlığını belirleyen şey tam da durumdaki bu öge, Ego ülküsünün tutumu olabilir. Bu nedenle suçluluk duygusunun farklı koşullarda kendisini ifade etme biçimini çok daha kapsamlı olarak tartışmak için duraksamayız.

Normal, bilinçli bir suçluluk duygusunun (vicdan) bir yorumu hiçbir güçlük sunmaz; Ego'yla Ego ülküsü arasındaki bir gerilime dayalıdır ve Ego'nun eleştirel ajanı tarafından kınanmasının bir ifadesidir. Nevrotiklerde çok iyi bilinen aşağılık duyguları tahminen bundan çok uzak şeyler değildir. İki çok iyi bilinen hastalıkta suçluluk duygusu fazlasıyla güçlü biçimde bilinçlidir; bunlarda Ego ülküsü özel bir acımasızlık sergiler ve sıklıkla Ego'ya dayanılmaz biçimde saldırır. Bu iki durumda, takıntılı nevroz ve melankolide Ego ülküsünün tutumu bu benzerliğin yanı sıra hiç de daha az önemli olmayan farklar sunar.

Belli takıntılı nevroz biçimlerinde suçluluk duygusu fazlasıyla gürültülüdür ama kendisini Ego karşısında haklı kılamaz. Bu nedenle hastanın Ego'su suç yüklenmesine karşı isyan eder ve onu reddetmek için hekimin yardımını arar. Böyle yapmanın bir yararı olmayacağından buna boyun eğmek budalalık olacaktır. Çözümleme er ya da geç süper-Ego'nun Ego için bilinmez kalmış olan süreçler tarafından etkilendiğini gösterir. Gerçekten de suçluluk duygusunun altında yatan bastırılmış itkileri keşfetmek olasıdır. Dolayısıyla bu olguda süper-Ego bilinçdışı İd hakkında Ego'dan daha fazla şey bilir.

Melankolide süper-Ego'nun bilinç üzerinde denetim elde etmiş olduğu izlenimi çok daha güçlüdür. Ama burada Ego hiçbir itiraza kalkışmaz; suçunu kabul eder ve cezaya boyun eğer. Farkı anladık. Takıntılı nevrozda söz konusu olan şey Ego'nun dışında kalmış olan karşı çıkılabilir itkilerken, melankolide süper-Ego'nun gazabına uğrayan nesne özdeşleşme yoluyla Ego'ya alınmıştır.

Elbette bu suçluluk duygusunun neden bu iki nevrotik bozuklukta bu kadar olağandışı bir güce ulaştığı açık değildir; ama işlerin bu durumunun getirdiği ana sorun başka bir doğrultuda yatar. Suçluluk duygusunun bilinçdışı kaldığı diğer olguları ele alana dek bunun tartışmasını erteleyeceğiz. [Bkz. s. 379.]

Bu özellikle histeride ve histerik türden durumlarda görülür. Burada suçluluk duygusunun bilinçdışı kalmasını sağlayan düzeneği bulmak kolaydır. Histerik Ego süper-Ego'sunun eleştirilerinde tehdit olarak kullandığı rahatsız edici bir algıyı dayanılmaz bir nesne yükünü savuşturma alışkanlığında olduğuyla aynı biçimde savuşturur — bir bastırma eylemiyle. Dolayısıyla suçluluk duygusunun bilinçdışı kalmasının sorumlusu Ego'dur. Ego'nun bastırmaları genellikle süper-Ego'sunun hizmetinde ve onun emriyle sürdürdüğünü biliyoruz; ama bu, aynı silahı katı amirine döndürdüğü bir olgudur. Bildiğimiz gibi takıntılı nevrozda tepki yinelemesi görüngüsü egemendir; ama burada [histeride] Ego yalnızca suçluluk duygusunun ilgili olduğu malzemeyi uzakta tutmayı başarır.

Daha ileri gidilebilir ve suçluluk duygusunun büyük bir bölümünün normalde bilinçdışı kalması gerektiği çünkü vicdanın kökeninin bilinçdışına ait olan Oidipus karmaşasıyla yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Eğer biri normal insanın inandığından çok daha fazla ahlâkdışı ama aynı zamanda bildiğinden çok daha ahlâklı olduğu şeklinde paradoksal önermeyi ileri sürmeye niyetlenseydi iddianın ilk yarısının buluşlarına dayalı olan ruhçözümlemesinin ikinci yarıya yöneltecek hiçbir itirazı olmazdı.³

Bu *Bd.* suçluluk duygusundaki bir artışın insanları suçlulara döndürebildiğini görmek sürprizdi. Ama kuşkusuz gerçek budur. Pek çok suçluda, özellikle de genç olanlarda suçtan önce var olan ve dolayısıyla suçun sonucu değil güdüsü olan son derece güçlü bir suçluluk duygusunu yakalamak olasıdır. Sanki bu bilinçdışı suçluluk duygusunu gerçek ve yakın bir şeye bağlayabilmek bir rahatlamaydı.⁴

Tüm bu durumlarda süper-Ego bilinçli Ego'dan bağımsızlığını ve bilinçdışı İd'le yakın ilişkilerini sergiler. Şimdi, Ego'daki bilinçöncesi

³Bu öneme yalnızca görünürde paradokssaldır; basit olarak insan doğasının hem iyi hem de kötü için düşündüğünden —yani Ego'sunun bilinçli algı yoluyla farkında olduğundan— çok daha fazla yere sahip olduğunu belirtir.

⁴[Bunun (bazı diğer göndermelerle birlikte) tam bir tartışması Freud'un "Ruhçözüm-sel Çalışmada Karşılaşılan Bazı Kişilik Türleri" (1916d) üzerine makalesinin III. Kısımında yer alır, *P. F. L.*, 14, 317.]

sözel kalıntılara yüklediğimiz önemi [s. 346] göz önüne aldığımızda *Bd.* olduğu sürece süper-Ego'nun bu türden sözcük sunumlarını içerip içermediği ve eğer içermiyorsa neyi içerdiği sorusu doğar. Kesin olmayan yanıtımız süper-Ego için Ego için olduğu gibi işitilen şeylerden gelen kökenini yadsımanın olanaksız olduğudur; çünkü Ego'nun bir bölümüdür ve bu sözcük-sunumları yoluyla (kavramlar, soyutlamalar) bilinç için erişilebilir olarak kalır. Ama *yükleyici enerji* süper-Ego'nun bu içeriklerine işitsel algı yoluyla değil İd'deki kaynaklardan ulaşır.

Yanıtlanmasını ertelediğimiz soru şu şekildedir: nasıl oluyor da Ego kendisini bir esas olarak suçluluk duygusu şeklinde gösteriyor (ya da daha çok eleştiri olarak — çünkü suçluluk duygusu Ego'da bu eleştiriye yanıt veren algıdır) ve daha da önemlisi Ego'ya karşı bu kadar aşırı bir katılık ve acımasızlık sergiliyor? Önce melankoliye dönersek bilinç üzerinde denetim sağlamış olan aşırı güçlü süper-Ego'nun sanki söz konusu insanda mevcut bulunan tüm sadizmi ele geçirmişçesine Ego'ya karşı acımasız bir şiddetle saldırdığını görürüz. Sadizme ilişkin görüşümüzü izleyerek yıkıcı ögenin kendisini süper-Ego'ya sağlam bir biçimde yerleştirdiğini ve Ego'ya döndüğünü söyleriz. Sanki şimdi Ego'da egemen olan şey saf ölüm içgüdüğü kültürüdür ve aslında eğer Ego maniye dönüşerek tiranını zamanında savuşturmazsa yeterince sık olarak Ego'yu ölüme götürmeyi başarır.

Belli takıntılı nevroz biçimlerinde vicdan suçlamaları sıkıntı verici ve işkence edici özelliktedir ama burada durum daha belirsizdir. Takıntılı nevrotiğin, melankoliğin tersine, hiçbir zaman gerçekten öz-yıkım adımını atmadığı kayda değerdir; sanki özkıyım tehlikesinden muaftır ve ona karşı histerikten daha fazla korunmalıdır. Ego'nun güvenliğini sağlayan şeyin nesnenin korunmuş olması olduğunu görebiliriz. Takıntılı nevrozda bu, cinsel organ örgütlenmesi öncesine bir gerileme yoluyla sevgi itkilerinin kendilerini nesneye karşı saldırganlık itkilerine dönüştürmeleriyle olası hale gelmiştir. Burada da yıkım içgüdüğü serbest kalmıştır ve nesneyi yok etmeye çalışır ya da en azından bu niyete sahipmiş gibi görünür. Ego bu amaçları

benimsememiştir ve onlarla tepki yinelemeleri ve koruyucu önlemlerle savaşı; bu amaçlar İd'de kalır. Ancak süper-Ego sanki bunlardan Ego sorumluymuş gibi davranır ve aynı zamanda bu yıkıcı niyetleri cezalandırmadaki ciddiyetiyle onların yalnızca gerilemenin uyandırdığı bir benzerlik değil ama nefretin gerçekten sevginin yerine geçmesi olduğunu gösterir. Her iki yönden de çaresiz olan Ego hem tehlikeli İd'in kışkırtmaları hem de cezalandırıcı vicdanın suçlamaları karşısında kendisini umutsuzca savunur. En azından her iki tarafın da en vahşi eylemleri üzerinde denetim kurmayı başarır; ilk sonuç aralıksız bir kendine işkencedir ve bunu er geç, erişilebilir olduğu sürece, nesneye sistematik işkence izler.

Bireyde tehlikeli ölüm içgüdüleriyle çeşitli yollardan mücadele edilir: kısmen erotik parçacıklarla kaynaştırılarak zararsız kılınır, kısmen saldırganlık biçiminde dış dünyaya yöneltilirlerken büyük ölçüde de içsel çalışmalarını engellenmeden sürdürürler. O halde, nasıl oluyor da melankolide süper-Ego ölüm içgüdülerinin bir tür toplanma yeri haline gelebiliyor?

İçgüdüsel denetim, ahlâk açısından bakıldığında İd hakkında onun tümüyle ahlâkdışı, Ego hakkında ahlâki olmaya çalıştığı ve süper-Ego hakkında süper ahlâklı olduğu ve sonra yalnızca İd'in olabileceği kadar acımasız hale geldiği söylenebilir. Kişinin dış dünyaya karşı saldırganlığını ne kadar çok denetlerse Ego ülküsünde o kadar katı —yani saldırgan— olması dikkat çekicidir. Bildik görüş durumu tersinden görür: Ego ülküsünün belirlediği standart, saldırganlığın baskılanmasının güdüsü olarak görünür. Ancak, gerçek onu belirtmiş olduğumuz gibi kalır: insan saldırganlığını ne kadar fazla denetlerse ülküsünün Ego'suna karşı saldırganlık eğilimi o kadar şiddetli hale gelir.⁵ Bu bir yerdeğiştirme, kendi Ego'suna bir dönüş gibidir. Ama sıradan, normal ahlâkın bile katı biçimde engelleyen, acımasızca

⁵[Freud, "Bütün Olarak Düş Yorumu Üzerine Bazı Ek Notlar"ın (1925i) B Kesiminde ve "Mazoşizmin Ekonomik Sorunu"nda (1924c), aşağıda s. 406, bu paradoksa geri döndü. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) VII. Bölümünde bunu daha kapsamlı olarak tartıştı, *P. F. L.*, 12, 315 v. s.]

yasaklayan bir niteliği vardır. Aslında amansızca ceza dağıtan bir üst varlık kavramı bundan doğar.

Yeni bir savı tanıtmadan bu soruları değerlendirmeye devam edemem. Bildiğimiz gibi süper-Ego model olarak alınmış babayla özdeşleşmeden doğar. Bu türden her özdeşleşme bir cinsellikten arındırma ve hattâ yüceltme doğasındadır. Şimdi öyle görünüyor ki, bu türden bir dönüşüm gerçekleştiğinde aynı zamanda içgüdüsel bir ayrışma da gerçekleşir [s.356]. Yüceltmeden sonra artık erotik ögenin kendisiyle birleşmiş olan tüm yıkıcılığı bağlama gücü yoktur ve bu yıkıcılık bir saldırma ve yok etme eğilimi biçiminde serbest kalır. Bu ayrışma ülkünün sergilediği genel katılık ve acımasızlık özelliğinin—onun diktatörce "melisin, malısın"ının— kaynağı olur.

Bir kez daha bir anlığına takıntılı nevrozu düşünelim. Burada işlerin durumu farklıdır. Sevginin saldırganlığa ayrışması Ego'nun işi değil İd'de meydana gelen bir gerilemenin sonucudur. Ama bu süreç İd'in ötesine, şimdi masum Ego'ya karşı acımasızlığını arttırmakta olan süper-Ego'ya uzanır. Ancak bu olguda, özdeşleşme yoluyla libido üzerinden denetim kazanmış olan Ego'nun böyle yaptığı için libidoyla karışmış olan saldırganlık aracılığıyla süper-Ego tarafından, melankolide olduğundan hiç de az olmamak üzere, cezalandırıldığı görülür.

Ego'ya ilişkin görüşlerimiz netleşmeye başlıyor ve onun çeşitli ilişkileri kesinlik kazanıyor. Şimdi Ego'yu gücü ve zayıflığıyla görüyoruz. Önemli işlevler ona emanet edilmiştir. Algısal sistemle ilişkisi nedeniyle zihinsel süreçlere zamansal bir düzen verir ve onları "gerçeklik sınamasına" tabi tutar.⁶ Düşünme süreçlerini araya sokarak motor boşalımların ertelenmesini sağlar ve devingenliğe erişimi denetler.⁷ Kuşkusuz bu son güç bir durumdan çok bir biçim sorunudur; eylem söz konusu olduğunda Ego'nun durumu onayı olmadan hiçbir yasanın geçmediği ama Parlamentonun getirdiği herhangi bir önlemi

⁶[Bkz. "Bilinçdışı" (1915e), yukarıda s. 188.]

⁷["Zihinsel İşleyişin İki İlkesi Üzerine Formülasyonlar"a (1911b) yukarıda s. 36, ve "İnkâr"a (1925h) bkz. aşağıda s. 421.]

veto etmeden önce uzun süre kararsız kalan meşruti bir kralinkine benzer. Yaşamın dışarıdan kaynaklanan tüm deneyimleri Ego'yu zenginleştirir; ancak İd onun kendine tabi kılmaya çalıştığı ikinci dış dünyasıdır. İd'den libidoyu geri çeker ve İd'in nesne yüklerini Ego yapılarına dönüştürür. Süper-Ego'nun yardımıyla bizim için hâlâ belirsiz olan bir biçimde geçmiş çağların İd'de saklı olan deneyimlerinden yararlanır [s. 364].

İd içeriklerinin Ego'ya sızabilmesinin iki yolu vardır. Biri doğrudandır, ikincisi Ego ülküsü yoluyla ilerler; bazı zihinsel etkinlikler için bu yollardan hangisini tuttuklarının belirleyici önemi olabilir. Ego, içgüdüleri algılamaktan onları denetlemeye, içgüdülere boyun eğmekten onlara ketvurmaya ilerler. Bu başarıda büyük bir pay aslında kısmen İd'in içgüdüsel süreçlerine karşı bir tepki yinelemesi olan Ego ülküsüne aittir. Ruhçözümlemesi Ego'nun İd üzerinde bir zafer kazanmasını sağlayan bir araçtır.

Ancak diğer bakış açısından bu aynı Ego'yu üç efendiye hizmet eden ve bu nedenle üç tehlikenin tehdidi altında olan zavallı bir yaratık olarak görürüz: dış dünyanın, İd'in libidosunun ve süper-Ego'nun katılığının. Anksiyete tehlikeden bir geri kaçmanın ifadesi olduğundan bu üç tehlikeye üç tür anksiyete karşılık gelir. Ego sınırdaki bir varlık olarak dünyayla İd'in arasını bulmaya, İd'i dünyaya esnek kılmaya ve kassal etkinliği aracılığıyla dünyanın İd'in isteklerine uymasını sağlamaya çalışır. Gerçekten çözümsel sağaltımdaki bir hekim gibi davranır: gerçek dünyaya gösterdiği dikkatle İd'e kendisini libidinal bir nesne olarak sunar ve İd'in libidosunu kendisine bağlamayı amaçlar. Yalnızca İd için bir yardımcı değildir; aynı zamanda efendisinin sevgisini kazanmaya çalışan uysal bir köledir. Olası olduğu her zaman İd'le iyi geçinmeye çalışır; İd'in *Bd.* emirlerini *Bö.* uslamalarıyla örter; gerçekte inatçı ve boyun eğmez kaldığında bile İd gerçekliğin tembihlerine boyun eğiyormuş gibi davranır; İd'in gerçeklikle, eğer olasıysa süper-Ego'yla da, çatışmalarını gizler. İd'le gerçekliğin ortasındaki konumunda yalnızca fazlasıyla sık olarak gerçeği gören ama toplumsal yarar adına yerini korumak isteyen bir politikacı gibi dalkavuk, fırsatçı ve yalancı olma kışkırtısına boyun eğer.

Ego'nun bu iki içgüdü sınıfına yönelik tutumu tarafsız değildir. Özdeşleşme ve yüceltme işi sayesinde İd'deki ölüm içgüdülerine libido üzerinde denetim kazanmalarında yardımcı olur ama bunu yaparken ölüm içgüdülerinin nesnesi haline gelme ve yok olma riskiyle yüz yüze gelir. Bu şekilde yardım edebilmek için kendisinin libidoyla dolması gerekmiştir; dolayısıyla bizzat kendisi Erosun temsilcisi haline gelir ve bundan sonra yaşamayı ve sevmeyi ister.

Ama Ego'nun yüceltme işi içgüdülerin bir ayrışmasıyla ve süper-Ego'daki saldırgan içgüdülerin serbest kalmasıyla sonuçlandığından libidoya karşı savaşımı onu kötü davranış ve ölüm tehlikesine açık kılar. Ego süper-Ego'nun saldırıları altında acı çekerek ve hatta onlara yenik düşerek, bizzat kendilerinin yaratmış olduğu çürüme ürünleri tarafından yok edilen, tek hücrelilerinkine benzer bir yazgıyla karşılaşmaktadır.⁸ Ekonomik bakış açısından süper-Ego'da işleyen ahlâk aynı çürüme ürünü olarak görünür.

Ego'nun yer aldığı bağımlı ilişkiler içinde belki de en ilginç süper-Ego'yla olandır.

Ego anksiyetenin gerçek beşiğidir.⁹ Üç yönden tehlikelerin tehdidi altında olduğundan kendi yükünü tehdit eden algıdan ya da İd'deki aynı şekilde değerlendirilen süreçten geri çekerek ve onu anksiyete olarak yayarak kaçma tepkisi geliştirir. Bu ilkel tepkinin yerini daha sonra koruyucu yükler (fobiler düzeneği) uygulamak alır. Ego'nun dış ve libidinal tehlike olarak neden korktuğu belirtilemez; korkunun bunalma ya da yok olma korkusu olduğunu biliyoruz ama bu çözümsel olarak kavranamaz.¹⁰ Ego yalnızca haz ilkesinin uyarısına uymak-

⁸[Freud bu hayvancıkları *Haz İlkesinin Ötesinde*'de tartışmıştır, yukanda s. 310. Olasılıkla şimdi "protista" yerine "protozoa" olarak adlandırılırlardı.]

⁹[Anksiyete konusunda izleyen bölüm Freud'un, burada ileri sürülen pek çok noktanın daha kapsamlı olarak tartışıldığı, *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'de (1926d) açıklanan yeniden değerlendirilmiş görüşleriyle bağlantılı olarak okunmalıdır. *P. F. L.*, 10, 237 v. s.]

¹⁰[Ego'nun "bunalması" kavramı ("*Überwältigung*") Freud'un yazılarında daha ilk başından beri yer alır. Örneğin "Savunma Nöro-Psikozları" (1894a) üzerinde ilk makalesinin II. Kısımına bkz., Ama Fliess yazışmalarının 1 Ocak 1896 tarihli K taslağın-

tadır. Öte yandan, Ego'nun süper-Ego'dan, vicdan korkusundan çekinmesinin ardında neyin gizli olduğunu söyleyebiliriz.¹¹ Ego ülküsüne dönüşmüş olan üst düzey varlık bir zamanlar iğdiş etmekle tehdit etmişti ve olasılıkla sonraki vicdan korkusunun etrafında toplandığı çekirdek bu iğdiş edilme tehdidir; vicdan korkusu olarak devam eden korku budur.

"Her korku önünde sonunda ölüm korkusudur" şeklindeki şatafatlı deyişin pek de anlamı yoktur ve hiçbir biçimde haklı olamaz.¹² Tam tersine bana öyle görünüyor ki ölüm korkusunu bir nesne korkusundan (gerçekçi anksiyete) ve nevrotik libidinal anksiyeteden ayırmak tamamen doğrudur. Bu ruhçözümlemesine son derece güç bir sorun çıkarır çünkü ölüm hiçbir bilinçdışı karşılığı bulunamayacak olan olumsuz içerikli soyut bir kavramdır. Ölüm korkusu düzeneği yalnızca Ego'nun narsisistik libidinal yükünü büyük ölçüde tüketmesi olabilir — yani, tıpkı anksiyete duyduğu diğer durumlarda dış bir nesneden vazgeçtiği gibi kendinden vazgeçmesi. Ölüm korkusunun Ego'yla süper-Ego arasında gerçekleşen bir şey olduğuna inanıyorum.

Ölüm korkusunun (diğer anksiyete türlerini geliştirenlere tümüyle benzeyen) iki koşulda ortaya çıktığını biliyoruz, yani örneğin melankolide bir dış tehlikeye tepki ve içsel bir süreç olarak. Bir kez daha nevrotik bir dışavurum normal olanı anlamada bize yardımcı olabilir.

Melankolideki ölüm korkusu yalnızca tek bir açıklamayı kabul eder: Ego, süper-Ego tarafından sevilmek yerine nefret edildiğini ve eza gördüğünü hissettiği için kendisinden vazgeçer. Dolayısıyla Ego için yaşamak sevilmeyle —burada bir kez daha İd'in temsilcisi olarak ortaya çıkan süper-Ego tarafından sevilmeyle— aynı anlama gelir.

da yer alan nevrozlar düzeneği tartışmasında ağırlıklı bir rol oynar (Freud, 1950a). Burada *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) "zedeleyici durumuyla" açık bir bağlantı vardır, *P. F. L.*, 10, 326-8. Ayrıca *Musa ve Tektanrıcılık*'daki (1939a) III. Denemeye de bkz., *P. F. L.*, 13, 321.]

¹¹["*Gewissensangst*." Bu sözcüğün kullanımına ilişkin Editörün bir dipnotu *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin VII. Bölümünde yer alır. *P. F. L.*, 10, 284 n. 1.]

¹²[Bkz. Stekel (1908, 5).]

Süper-Ego eskiden baba ve sonra Tanrı ya da Yazgı tarafından yerine getirilen aynı koruma ve kollama işlevini yerine getirir. Ama Ego kendisini kendi gücüyle aşmanın mümkün olmayacağına inandığı fazlasıyla gerçek bir tehlike karşısında bulduğunda aynı sonucu çıkarmak zorundadır. Kendisini tüm koruyucu güçler tarafından terk edilmiş görür ve kendini ölüme bırakır. Dahası burada bir kez daha ilk büyük doğum anksiyetesi durumunun¹³ ve çocuksu ayrılık anksiyetesinin —koruyucu anneden ayrılmaya bağlı anksiyete— altında yatanla aynı durum söz konusudur.¹⁴

Bu değerlendirmeler vicdan korkusu gibi ölüm korkusunu da içdiş edilme korkusunun bir gelişimi olarak kabul etmeyi olası kılar. Suçluluk duygusunun nevrozlardaki büyük önemi sıradan nevrotik anksiyetenin ağır olgularda Ego'yla süper-Ego arasında anksiyetenin (içdiş edilme, vicdan, ölüm korkusu) doğmasıyla güçlendirilmesini anlaşılır kılar.

Sonunda geri döndüğümüz İd'in Ego'ya ne sevgi ne de nefret göstermek için hiçbir aracı yoktur. Ne istediğini söyleyemez; bağımsız bir istenç kazanmamıştır. İçinde Eros ve ölüm içgüdüleri savaş halindedir; bir grup içgüdünün diğeri karşısında kendisini hangi silahlarla savunduğunu gördük. İd'i barış içinde olmak ve (haz ilkesinin kışkırtmasıyla) barış bozucusu Erosu ebedi uykusuna yatırmak isteyen dilsiz ama güçlü ölüm içgüdülerinin egemenliği altında resmetmek olası olurdu; ama bu Erosun oynadığı rolü küçümsemek olabilir.

¹³[Bu kavramın burada ortaya çıkışına ilişkin bir tartışma *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin Editörün Girişi'nde yer alır, *P. F. L.*, 10, 234-6.]

¹⁴[Bu *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'de (1926d) tartışılan “ayrılık anksiyete”sini öncüler *P. F. L.*, 10, 309.]

Ek A

BETİMSSEL VE DİNAMİK BİLİNÇDİŞİ

YUKARIDA s. 341-42’de yer alan iki cümleden tuhaf bir nokta doğar. Editörün dikkati bu duruma onunla Freud’un yazışmalarını incelerken karşılaşan Dr. Ernest Jones’la özel bir görüşmede çekilmişti.

Bu çalışmanın yayımlanmasından birkaç ay sonra, 28 Ekim 1923’de Ferenczi, Freud’a şunları yazdı: "...Yine de, *Ego ve İd*’de senin katkın olmadan anlayamadığım bir parça bulunduğundan... bir soru sormaya kalkışacağım... Sayfa 13¹’de aşağıdaki yazıyı gördüm: ‘...betimsel anlamda iki tür ama dinamik anlamda yalnızca bir tür bilinçdışı olduğundan.’ Ancak sayfa 12¹’de gizli bilinçdışının dinamik olarak değil yalnızca betimsel olarak bilinçdışı olduğunu yazdığından betimleme yalnızca *B.* ve *Bd.*’nı bilirken iki tür *Bd.* olduğu savını gerektirenin dinamik yaklaşım çizgisi olduğunu düşündüm."

Ancak daha yakından incelendiğinde iki ifade birbiriyle çelişmez: gizli bilinçdışının yalnızca betimsel olarak bilinçdışı olması hiçbir biçimde bunun betimsel olarak bilinçdışı olan tek şey olduğu anlamına gelmez. Aslında Freud’un bu çalışmadan yaklaşık on yıl önce yazılmış olan *Yeni Giriş Konferansları*’nın (1933a) 31. Konferansında tüm bu savın son derece benzer sözcüklerle yinlendiği bir parça bulunur. Bu parçada betimsel olarak hem bilinçöncesi hem de bastırılmış olanın bilinçdışı olduğu ama dinamik anlamda terimin bastırılmış olanla sınırlı olduğu birden çok kere açıklanmıştır. (Bkz. *P.F.L.*, 2, 102-4.)

Öyle görünüyor ki üzerinde düşününce Freud Ferenczi’nin sandığı kadar önemli bir saptama yapmadığına karar verdi çünkü kitabın daha sonraki basımlarında parça hiçbir zaman değiştirilmedi.

¹ Almanca basımın. Burada cümleler s. 341-42’de yer alır.

EK B

BÜYÜK LİBİDO DEPOSU

SAYFA 369'daki ilk dipnotta sözü edilen ve sayfa 372'de daha kapsamlı olarak tartışılan bu konu önemli ölçüde güçlük içerir.

Benzerlik ilk olarak 1915'de yayımlanan ama Freud tarafından 1914 sonbaharında hazırlanmış olan *Üç Deneme*'nin (1905d) üçüncü basımına eklenen yeni bir parçada ortaya çıkmış gibidir. Parça şu şekildedir (*P.F.L.*, 7, 139-40): "Narsisistik ya da Ego libidosu nesne yüklerinin dışarıya yollandığı ve bir kez daha geri çekildiği büyük bir depo olarak görünür; Ego'nun narsisistik libidinal yükü işlerin, ilk çocuklukta gerçekleşen ve libidonun sonraki uzanımlarıyla örtülen ama temel noktalarda onların ardında devam eden, ilk durumudur."

Ancak aynı kavram daha önce Freud'un, kimi zaman bir alternatif olarak ve kimi zaman da "büyük depo"yla birlikte ortaya çıkan, çok sevdiği bir diğer benzetmesinde ifade edilmiştir.¹ Bu parça Freud tarafından aynı yılın, 1914'ün ilk bölümünde yazılmış olan narsisizm (1914c) üzerine makalededir (yukarıda s. 65-6): "Böylece Ego'nun, sonradan bir kısmı nesnelere yayılmış ama temelde devam eden ve nesne yükleriyle, bir amip gövdesinin çıkardığı yalancı ayaklarla olduğu kadar bağlantılı bir ilk libidinal yükleri olduğu düşüncesini oluşturduk."

İki benzetme bir Macar Dergisi için 1916'nın sonunda yazılmış olan yarı-popüler bir makalede ("Ruhçözümlemesi Yolunda Bir Güçlük", 1917a) birlikte yer alır: "Ego nesnelere yönelecek olan libidonun dışarı aktığı ve bu nesnelerden geri çekildiği büyük bir depodur... İşlerin bu durumunun bir örneği olarak ağdalı maddesi yalancı ayaklar çıkaran bir amibi düşünebiliriz..."

¹Bu benzetme daha önce, ilk olarak 1913'de basılan, *Totem ve Tabu*'da gelişmemiş haliyle yer almıştır (*P. F. L.*, 13, 17).

Amip 1917 tarihli *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 26. Konferansında, *P.F.L.*, 1, 465-6 ve 470 ve depo ise *Haz İlkesinin Ötesinde*'de (1920g), yukarıda s. 313'de bir kez daha yer alır: "Ruhçözümlemesi ... Ego'nun libidonun gerçek ve ilk deposu olduğu ve libidonun ancak bu depodan nesnelere uzandığı sonucuna varmıştır."

Freud, 1922 yazında yazdığı bir ansiklopedi makalesine (1923a) çok benzer bir paragrafı dahil etmiştir ve bundan hemen sonra İd'in ve daha önceki ifadelerin sert bir düzeltmesi olan şeyin açıklaması geldi: "Artık Ego'yla İd'i birbirlerinden ayırdığımıza göre İd'i büyük libido deposu olarak kabul etmeliyiz..." Ve yine: "Başlangıçta Ego henüz oluşum sürecinde ya da henüz güçsüzken tüm libido İd'de toplanmıştır. İd libidosunun bir bölümünü dışarıya, erotik nesne yüklerine yollarken artık güçlenmiş olan Ego bu nesne libidosunu yakalamaya ve kendisini İd'e bir sevgi nesnesi olarak dayatmaya çalışır. Dolayısıyla Ego'nun narsisizmi nesnelerden geri çekilmiş olan ikincil bir narsisizmdir." (Yukarıda s. 356 n. 7 ve 372.)

Bu yeni durum oldukça net bir biçimde anlaşılabilir görünür ve bu nedenle *Ego ve İd*'den yalnızca yaklaşık bir yıl sonra yazılmış olan *Özyaşamöyküsel İnceleme*'de (1925d[1924]) aşağıdaki cümleyle karşılaşmak bir parça rahatsız edicidir: "Öznenin yaşamı boyunca Ego, yüklerin dışarıya yollandığı ve libidonun bir kez daha nesnelerden geri akabileceği, libidosunun bir deposu olarak kalır."²

Cümlelerin ruhçözümsele kuramın gelişiminin tarihsel bir taslağında yer aldığı doğrudur; ama *Ego ve İd*'de bildirilen görüşün değiştiğinin hiçbir göstergesi yoktur. Ve son olarak, bu parçayı Freud'un son yazılarından birinde, 1938'de yazılan *Ruhçözümlemesinin Özeti*'nin (1940a) II. Bölümünde görürüz: "Libidonun İd'de ve süper-Ego'daki davranışına ilişkin bir şey söylemek güçtür. Ona ilişkin olarak bildiğimiz her şey başlangıçta tüm kullanılabilir libido kotasının sak-

²Neredeyse tümüyle aynı ifade *Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 32. Konferansında yer alır, *P. F. L.*, 2, 136. Ama aynı yayın, 2, 109'a bkz: "Nesne yükleri id'in içgüdüsel istemlerinden çıkar."

landığı Ego'yla ilgilidir. Bu durumu mutlak narsisizm olarak adlandırırız. Ego nesnelerin düşüncelerini libidoyla yüklemeye, narsistik libidoyu nesne libidosuna dönüştürmeye başlayana dek sürer. Ego tüm yaşam boyunca, tıpkı bir amibin yalancı ayaklarına davrandığı gibi, libidinal yüklerin nesnelere yollandığı ve bir kez daha geri çekildiği büyük bir depo olarak kalır."

Bu sonraki parçalar Freud'un bu çalışmada ifade edilen görüşleri geri çektiği anlamına mı gelir? Buna inanmak güçtür ve görünürde çelişen görüşlerin uzlaştırılmasında yardımcı olabilecek iki nokta bulunur. İlki son derece ufak bir noktadır. "Depo" benzetmesi tam da doğası nedeniyle çifte değerli bir benzetmedir: bir depo hem su depolama tankı hem de su kaynağı olarak kabul edilebilir. İmgeyi her iki anlamda da hem Egoya hem de İd'e uygulamak güç değildir ve eğer Freud aklındaki resmin ne olduğunu daha kesin olarak göstermiş olsaydı kuşkusuz sözü edilen çeşitli parçalar —ve özellikle de s. 356'daki ilk dipnot— netleşirdi.

İkinci nokta daha önemlidir. *Yeni Giriş Konferansları*'nda (P.F.L., 2, 138) yukarıdaki dipnotta sözü edilen parçadan yalnızca birkaç sayfa sonra, mazoşizmin bir tartışması sırasında Freud şunları yazar: "Ego'nun da —ama burada aklımızda olan şey daha çok İd, tüm kişidir— başlangıçta tüm içgüdüsel itkileri içerdiği yıkıcı içgüdü için de geçerliyse..." Kuşkusuz parantez, İd ve Ego'nun hâlâ birbirinden ayrılmamış halde olduğu, ilkel bir durumu gösterir.³ Ve *Özet*'te, bu kez yukarıda alıntılanan parçadan iki paragraf önce benzer ama daha kesin bir ifade vardır: "Başlangıçtaki bir durumu Erosun, bundan böyle 'libido' olarak söz edeceğimiz, tüm kullanılabilir enerjisinin hâlâ ayrışmamış halde olan Ego-İd'de var olduğu bir durum olarak düşünebiliriz... "Bunu Freud'un kuramının gerçek özü olarak alırsak bunu ifade edişindeki sözde çelişki ortadan yok olur. Bu "Ego-İd" başlangıçta bir depolama tankı anlamında "büyük libido deposuydu". Ayrışma gerçekleştikten sonra İd bir depolama tankı olarak devam edecek ama dışarıya (ister nesnelere ister artık ayrışmış olan Ego'ya

³Kuşkusuz bu Freud'un bildik bir görüşüdür.

olsun) yükler yollamaya başladığında buna ek olarak bir kaynak olacaktı. Ama aynı şey Ego için de geçerli olurdu çünkü bir görüşe göre narsisistik libido için bir depolama tankı ve nesne yükleri için bir kaynak olurdu.

Ancak bu son nokta bizi Freud'un farklı zamanlarda farklı görüşler sürdürdüğünü düşünmenin kaçınılmaz olduğu daha ileri bir soruna götürür. *Ego ve İd*'de (s. 372) "daha en başında, tüm libido İd'de toplanmıştır"; sonra Ego'nun kendisini İd'e bir sevgi nesnesi olarak dayatarak denetim altına almaya çalıştığı "İd libidosunun bir bölümünü dışarıya, erotik nesne yüklerine yollar": "dolayısıyla Ego'nun narsisizmi ikincil bir narsisizmdir." Ama *Özet*'de "başlangıçta tüm kullanılabilir libido kotası Ego'da saklanırdı", "bu durumu mutlak birincil narsisizm olarak adlandırınız" ve "Ego nesnelerin düşüncelerini libidoyla yüklemeye başlayana dek sürer". Öyle görünüyor ki bu iki anlatımda iki farklı süreç canlandırılmıştır. Birincisinde ilk nesne yükleri doğrudan İd'den çıkıyor ve Ego'ya yalnızca doğrudan ulaşıyor ve ikincisinde tüm libido İd'den Ego'ya gidiyor ve nesnelere yalnızca dolaylı biçimde ulaşıyor olarak düşünülmüştür. İki süreç birbirine zıt görünmez ve ikisinin de gerçekleşebilmesi olasıdır; ama Freud bu sorun konusunda sessizdir.

MAZOŞİZMİN EKONOMİK SORUNU
(1924)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

DAS ÖKONOMISCHE PROBLEM DES MASOCHISMUS

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1924 *Int. Z. Psychoanal.*, **10** (2), 121-33.

1924 *Gesammelte Schriften*, **5**, 374-86.

1940 *Gesammelte Werke*, **13**, 371-83.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Mazoşizmdeki Ekonomik Sorun"

1924 *Collected Papers*, **2**, 255-68 (Çev. Joan Riviere.)

1961 *Standard Edition*, **19**, 155-70. (Biraz değişik bir başlıkla
1924 basımına dayalı çeviri.)

BU MAKALE 1924 Ocağının sonundan önce bitirildi (Jones, 1957, 114).

Freud bu önemli çalışmasında karmaşık mazoşizm görüngüsünün en kapsamlı açıklamasını verir. Bunu daha önce, her zaman bir ölçüde deneysel biçimde de olsa, *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'de (1905d), *P.F.L.*, **7**, 70-73,¹ metapsikolojik "İçgüdüler Ve Değişimleri"

¹Bunun büyük bir bölümü aslında kitaba ancak 1915'de eklenmiştir; 1924'de eklenen bir dipnot elinizdeki makalenin ana fikrini verir.

makalesinde (1915c), yukarıda s. 119-23 ve çok daha kapsamlı olarak da, Ferenczi'ye yazdığı bir mektupta "mazoşizm üzerine bir makale" olarak tanımladığı "Bir Çocuk Dövülüyor"da (1919e), *P.F.L.*, 10, 163 ele almıştı. Tüm bu yazılarda mazoşizm daha önceki bir sadizmden türetilmiştir; birincil mazoşizm diye bir şey tanınmaz. (Örneğin, yukarıda s. 121'e ve *P.F.L.*, 10, 180'e bakınız.) Ancak *Haz İlkesinin Ötesinde*'de (1920g) ölüm içgüdüsünün tanıtımından sonra "birincil mazoşizm diye bir şey olabilir" şeklinde bir ifade görürüz (yukarıda s. 316) ve elinizdeki makalede birincil bir mazoşizmin varlığı kesin olarak kabul edilir.²

Bu birincil mazoşizmin varlığı burada esas olarak iki içgüdü sınıfının "kaynaşma" ve "ayrışması" temellerinde açıklanırken —bir yıldan kısa bir süre önce yayımlanan *Ego ve İd*'de (1923b) uzun uzadıya incelenmiş olan bir kavram— hazzsızlığı amaçlayan bir içgüdünün görünürde çelişkili olan doğası, "değişmezlik ilkesiyle" "haz ilkesini" ilk kez birbirinden ayıran ilginç bir giriş tartışmasında ele alınır.

Freud'un çözümlemesi bu birincil ya da "erotojenik" mazoşizmin iki türeve uzandığını gösterir. Bunlardan "dişil" olarak adlandırdığı birincisi Freud'un daha önce "dayak düşlemleri" (1919e) üzerine makalesinde tartışmış olduğu biçimdir. Ama üçüncü biçim olan "ahlâki mazoşizm" ona *Ego ve İd*'de yalnızca hafif biçimde değinilmiş olan pek çok noktayı genişletme ve suçluluk duyguları ve vicdanın işleyişiyle bağlantılı yeni sorunları ortaya koyma olanağı verir.

²Freud'un yazılarında dikkatini ölüm içgüdüsünün dışa yönelik işleyişine —bu makalenin son bölümünde bir parça tartışılmış olmasına karşın saldırganlık ve yıkıcılığa— ancak *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) VI. Bölümünden başlayarak döndürdüğünden söz edilebilir. (Bkz. *P. F. L.*, 12, 310 v. s.)

MAZOŞİZMİN EKONOMİK SORUNU

İNSANOĞLUNUN içgüdüsel yaşamında mazoşist bir eğilimin varlığı ekonomik bakış açısından gizemli olarak tanımlanabilir. Çünkü eğer zihinsel süreçler haz ilkesi tarafından ilk amaçları hazzsızlıktan kaçınma ve haz elde etmek olacak biçimde yönetiliyorsa mazoşizm anlaşılmalıdır. Eğer acı ve hazzsızlık yalnızca uyarılar değil ama gerçek amaçlar olabiliyorsa haz ilkesi felce uğrar — sanki zihinsel yaşamımızın bekçisi uyuşturucuyla eylemdışı bırakılmış gibi.

Dolayısıyla mazoşizm bize karşıtı olan sadizm için asla geçerli olmayan bir büyük tehlike olarak görünür. Haz ilkesini yalnızca zihinsel yaşamımızın değil yaşamımızın bekçisi olarak adlandırma eğilimindeyizdir. Ama bu durumda haz ilkesinin birbirinden ayırmış olduğumuz iki içgüdü sınıfıyla —ölüm içgüdüleri ve erotik (libidinal) yaşam içgüdüleri— ilişkisini araştırma göreviyle karşı karşıya kalır ve bu görevi yerine getirene dek mazoşizm sorununu değerlendirmemizde daha ileri gidemeyiz.

Tüm zihinsel süreçlere egemen olan ilkenin Fechner'in "değişmezliğe eğilim"inin¹ özel bir durumu olduğu görüşünü benimsediğimiz anımsanacaktır; bu nedenle zihinsel aygıtın kendisine akan uyarılma miktarlarını sıfıra indirme ya da en azından olabildiğince düşük tutma amacını güttüğünü söyledik. Barbara Low [1920, 73] bu varsayılan eğilim için Nirvana ilkesi adını önerdi ve biz de kabul ettik. Ama hiç duraksamadan haz-hazzsızlık ilkesini bu *Nirvana ilkesiyle* bir tuttuk.² Dolayısıyla her hazzsızlığın uyaranlara bağlı

¹*Haz İlkesinin Ötesinde* (1920g) [yukarıda s. 266-68].

²[*Haz İlkesinin Ötesinde*, yukarıda s. 317. Freud daha önce bu aynı ilkeye "değişmezlik ilkesi" adını vermişti. Freud'un bu kavramları kullanımının ve onların haz ilkesiyle ilişkisinin tarihçesinin eksiksiz bir tartışması "İçgüdüler ve Değişimleri"nde (1915e) yer alan Editörün bir dipnotunda bulunur, yukarıda s. 113-14.]

zihinsel gerilimde bir yükselişe ve her hazzın bir azalışa karşılık gelmesi gerekir; Nirvana ilkesi (ve varsayımsal olarak onunla aynı olan haz ilkesi) tümüyle amacı yaşamın hareketliliğini cansız yaşamın değişmezliğine taşımak olan ölüm içgüdülerinin hizmetinde olacak ve yaşamın düşünülen akışını bozmaya çalışan yaşam içgüdülerinin —libido— istemlerine karşı uyarılar verme işlevi taşıyacaktır. Ama böylesi bir görüş doğru olamaz. Öyle görünüyor ki gerilim duyguları dizisinde uyaran miktarlarının artış ve azalışıyla ilgili doğrudan bir duyuya sahibiz ve haz verici gerilimler ve hazzsızlık verici gerilim gevşemeleri olduğundan kuşku duyulamaz. Cinsel uyarılma durumu bu türden haz verici uyaran artışının en çarpıcı ama elbette tek örneği değildir.

Dolayısıyla bu etmenle büyük ilişkileri bulunduğu açık olmasına karşın haz ve hazzsızlık ("uyarana bağlı gerilim" olarak tanımladığımız) bir niceliğin artış ya da azalışına bağlanamaz. Öyle görünüyor ki bu niceliksel etmene değil onun yalnızca niteliksel olarak tanımlayabileceğimiz bir özelliğine bağlıdır. Bu niteliksel özelliğin ne olduğunu söyleyebilseydik ruhbiliminde çok daha fazla ilerlemiş olurduk. Belki *ritm*, uyaran miktarındaki değişikliklerin, yükseliş ve azalışların zamansal dizisidir. Bilmiyoruz.³

Bu ne olursa olsun, ölüm içgüdüsüne ait olduğundan Nirvana ilkesinin canlılarda, haz ilkesi haline gelmesini sağlayan, bir değişimden geçtiğini görmemiz gerekir ve bundan sonra iki ilkeyi aynı olarak değerlendirmekten kaçınmalıyız. Eğer bu düşünce dizisini izlersek değişimin kaynağının hangi güç olduğunu tahmin etmek güç değildir. Bu yalnızca, yaşam süreçlerinin düzenlemesinde ölüm içgüdüsüyle birlikte payı bulunan yaşam içgüdüsü, libido olabilir. Bu yolla küçük ama ilginç bir bağlantılar dizisi elde ettik. *Nirvana* ilkesi ölüm içgüdüsünün eğilimini ifade eder; *haz* ilkesi libidonun istemini ifade eder; bu haz ilkesinin değişimi, yani *gerçeklik* ilkesi⁴ dış dünyanın etkisini temsil eder.

³[Bu olasılık daha önce *Haz İlkesinin Ötesinde*'de ileri sürülmüştü, yukarıda s. 266 ve 325.]

⁴[Bkz. "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi Üzerine Formülasyonlar" (1911b), yukarıda s. 35.]

Bu üç ilkeden hiçbirisi diğeri tarafından eylemdışı bırakılmaz. Her biri için belirlenen farklı hedefler nedeniyle —birinde uyaran yükünün niceliksel olarak azaltılması, diğesinde uyaranın niteliksel bir özelliği ve sonuncusunda [üçüncüde] uyaran boşalımının ertelenmesi ve gerilime bağlı hazzsızlığa geçici olarak boyun eğme— zaman zaman çatışmalar doğmasının kaçınılmaz olmasına karşın genelde birbirlerine katlanabilirler.

Bu değerlendirmelerden çıkacak sonuç haz ilkesinin yaşamımızın bekçisi olarak tanımlanmasının reddedilemeyecek olduğudur.⁵

Mazoşizme geri dönersek. Mazoşizm üç biçimde gözlemimize girer: cinsel uyarılmaya dayatılan bir durum olarak, dişil doğanın bir ifadesi olarak ve bir davranış kalıbı olarak.⁶ Dolayısıyla, bir *erotojenik*, bir *dişil* ve bir *ahlâki* mazoşizm ayırt edebiliriz. İlki olan erotojenik mazoşizm —acıdan haz alma— diğer iki biçimin de altında yatar. Kökleri biyolojik ve yapısal çizgilerde aranmalıdır ve fazlasıyla karmaşık konularla ilgili olarak belli tahminlerde bulunmaya karar verilemediği sürece anlaşılmaz olarak kalır. Mazoşizmin aldığı üçüncü ve bazı yönlerden en ilginç olan biçim ancak çok yakın bir zamanda ruhçözümlemesi tarafından çoğunlukla bilinçdışı olan bir suçluluk duygusu olarak kabul edilmiştir; ama daha şimdiden tümüyle açıklanabilir ve bilginin diğer bölümüne tümüne uyar. Öte yandan, dişil mazoşizm gözlemimiz için en ulaşılabilir ve en az sorunlu olanıdır ve tüm ilişkileri içinde incelenebilir. Tartışmamıza onunla başlayacağız.

Erkeklerdeki (elimdeki malzeme nedeniyle açıklamalarımı onlarla sınırlı tutacağım) bu türden mazoşizmle ilgili olarak, düşlemleri ya bir mastürbasyon eyleminde son bulan ya da kendi içlerinde bir cinsel doyumunu temsil eden, mazoşist —ve dolayısıyla erksiz— öznelere derlenmiş yeterli bilgiye sahibiz.⁷ İster kendi başlarına bir amaç olarak ister cinsel gücü uyandırmaya ve cinsel eyleme ulaşmaya

⁵[Freud, *Özet*'inin (1940a [1938]) VIII. Bölümünde bu tartışmayı tekrar ele alır.]

⁶[Bu sözcük özgün metne İngilizce olarak eklenmiştir.]

⁷[“Bir Çocuk Dövülüyor”un (1919e) VI. Kesimine bkz., *P. F. L.*, 10, 182 v. s.]

hizmet etmek için yerine getirilsinler mazoşist sapıkların gerçek yaşam uygulamaları bu düşlemlere tümüyle uyar. Her iki durumda da —çünkü önünde sonunda uygulamalar yalnızca düşlemlerin oyunda gerçekleştirilmesidir— görünür içerik ağzı tıkanma, bağlanma, kötü biçimde dövülme, kırbaçlanma, bir biçimde kötü davranış görme, kayıtsız itaate zorlanma, kirletilme ve lekelenmedir. Sakatlanmaların içeriğe dahil olması çok daha enderdir ve çok katı sınırlamalara tabidir. Açık ve insanın kolaylıkla vardığı sonuç mazoşistin kendisine küçük ve çaresiz ama özellikle de yaramaz bir çocuk gibi davranılmasını istediğidir. Bunu göstermek için olgular aktarmak gereksizdir; çünkü malzeme fazlasıyla aynı ve çözümlemeci olmasa bile her gözlemci için ulaşılabilir durumdadır. Ama eğer kişi mazoşist düşlemlerin özellikle süslenmiş olduğu olguları inceleme fırsatı bulursa hızla bunların özneyi tipik olarak dışıl bir konuma soktuğunu keşfeder; yani iğdiş edilmiş, kendisiyle çiftleşilmiş ya da bir bebek doğurmuş olma anlamına gelirler. Bu nedenle pek çok özelliği çocuksu yaşama işaret etmesine karşın bu mazoşizm biçimini deyim yerindeyse *a potiori* [yani uç örneklerine dayanarak] dışıl biçim diye adlandırdım. Çocuk ve dışilin üst üste eklenmesinden meydana gelen bu katmansı oluşum daha sonra basit bir açıklama bulacaktır. İğdiş edilme —ya da onun yerine geçen kör edilme— özellikle cinsel organlara ya da gözlere hiçbir zarar gelmemesi koşuluyla sıklıkla düşlemlerde olumsuz bir iz bırakır. (Bu arada, ister hayal edilmiş ister uygulanmış olsun mazoşist işkenceler sadizmin zulümleri gibi ciddi bir etkiyi ender olarak yaratır.) Bir suçluluk duygusu da mazoşist düşlemlerin görünür içeriğinde ifade bulur; özne tüm bu acı ve ıstırap verici işlemlerle ödenmesi gereken (doğası belirsiz kalmış) bir suç işlediğini sanır. Bu, mazoşist temanın yüzeysel bir ussallaştırılmasına benzer ama ardında çocukluk mastürbasyonuyla bir bağlantı yatar. Öte yandan bu suç etmeni üçüncü, ahlâki mazoşizm biçimine bir geçiş sağlar.

Tartışmakta olduğumuz bu dışıl mazoşizm tümüyle birincil, erotojenik mazoşizme, acıdan haz almaya dayalıdır. Bu, tartışmamızı çok daha gerilere taşımadan açıklanamaz.

Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme'mde, çocukluk cinselliğinin kaynaklarıyla ilgili bölümde "bu süreçlerin şiddeti belli niceliksel

sınırları geçer geçmez cinsel uyarılma çok sayıda içsel süreçte bir yan etki olarak doğar" önerisini ileri sürmüştüm. Aslında "cinsel içgüdünün⁸ uyarılmasına bir öge eklemekten canlıda önem taşıyan hiçbir şeyin gerçekleşmemesi de söz konusudur." Buna uygun olarak acı ve hazzsızlık uyarımının da aynı sonuca ulaşması kaçınılmaz olur.⁹ Acı ve hazzsızlığa bağlı gerilim olduğunda bu türden olumlu bir libidinal uyarılmanın meydana gelmesi daha ileride işlemesi son bulan bir çocukluk fizyolojik düzeneği olacaktır. Farklı cinsel yapılarda değişik ölçülerde gelişim kazanacaktır; ama her koşulda daha sonra üzerine erotojenik mazoşizmin ruhsal yapısının kurulacağı fizyolojik temeli sağlar.

Ancak bu açıklamanın yetersizliği mazoşizmin içgüdüsel yaşamdaki karşıtı olan sadizmle düzenli ve yakın bağlantılarına ışık tutmamasından anlaşılır. Biraz daha geriye, canlılarda işlediğini kabul ettiğimiz iki içgüdü sınıfı savımıza geri dönersek mazoşizmin daha öncekine ters düşmeyen bir başka türevine ulaşırız. Libido (çokhücreli) canlılarda egemen olan ve hücreli canlıyı bölmeye ve her çokhücreli canlıyı (göreceli de olsa) bir cansız değişmezlik durumuna taşımaya çalışan ölüm ya da yıkım içgüdüleriyle karşılaşır. Libidonun görevi yıkıcı içgüdüyü zararsız kılmaktır ve bu görevi —özel bir organ sisteminin, kassal aygıtın yardımıyla kısa sürede— o içgüdüyü büyük ölçüde dışarıya, dış dünyadaki nesnelere yönelterek yerine getirir. O zaman bu içgüdüye yıkıcı içgüdü, egemenlik içgüdü, güç arzusu adı verilir. İçgüdünün bir kesimi doğrudan, oynayacak önemli bir rolünün olduğu, cinsel işlevin hizmetine verilir. Bu mutlak sadizmdir. Diğer kesimi bu dışarıya yönelmede rol almaz; canlının içinde kalır ve yukarıda anlatılan eşlik eden cinsel uyarılmanın yardımıyla libidinal olarak oraya bağlı kalır. Özgün erotojenik mazoşizmi bu kesimde görmemiz gerekir.¹⁰

⁸[Üç Deneme (1905d), P. F. L., 7, 124.]

⁹[Aynı yayın, 7, 124.]

¹⁰[Tüm bunlar için *Ego ve İd*'in IV. Bölümüne (yukarıda s. 367) bkz. Ayrıca *Haz İlkesinin Ötesinde*'nin VI. Bölümündeki bir diğer anlatıya da bkz., yukarıda s. 312.]

Ölüm içgüdüsünün libido tarafından evcilleştirilmesinde hangi yollar ve amaçların kullanıldığı konusunda fizyolojik bir bilgiye sahip değiliz. Ruhçözümsel düşünceler alanı söz konusu olduğu sürece yalnızca iki içgüdü sınıfının değişen oranlarda kaynaşma ve karışmasının gerçekleştiğini varsayabiliriz. Böylece saf yaşam ya da saf ölüm içgüdülerıyla değil yalnızca onların değişen miktarlarda karışımlarıyla uğraşmamız gerekir. İçgüdülerin bu türden bir kaynaşmasının karşılığı onların, belli etkilerin sonucu olarak, bir ayrışması olabilir. Libido karışımlarına bağlanarak bu şekilde evcilleşmeyi reddeden ölüm içgüdüğü kesimlerinin büyüklüğünü şimdilik tahmin edemeyiz.

Kişi bir parça hatayı göz ardı etmeye hazırsa canlılarda işlemekte olan ölüm içgüdüsünün —asal sadizm— mazoşizmle aynı olduğu söylenebilir. Ana kesiminin dışarıya, nesnelere aktarılmasından sonra içeride onun bir kalıntısı olarak, bir yandan libidonun bir parçası haline gelmiş olan ve öte yandan hâlâ benliği nesne olarak alan, gerçek erotojenik mazoşizm kalır. Dolayısıyla bu mazoşizm ölüm içgüdüsüyle Eros arasındaki, yaşam için son derece önemli olan birleşmenin gerçekleştiği gelişim evresinin bir kanıtı, onun bir anısı olur. Dışarıya yöneltilmiş, yansıtılmış olan sadizm ya da yıkım içgüdüsünün belli koşullarda bir kez daha içe alınabileceğini, içe döndürülebileceğini ve bu yolla daha önceki durumuna gerileyebileceğini işitmek bizi şaşırtmamalı. Eğer bu gerçekleşirse ilk mazoşizme eklenen ikincil bir mazoşizm ortaya çıkar.

Erotojenik mazoşizm tüm gelişim evrelerinde libidoya eşlik eder ve bu evrelerden değişen ruhsal kabuğunu türetir.¹¹ Totem hayvanı (baba) tarafından yenilip yutulma korkusu ilkel oral örgütlenmeden kaynaklanır; baba tarafından dövülme isteği onu izleyen sadistik anal evreden gelir; daha sonra reddedilmesine karşın iğdiş edilme fallik örgütlenme evresinin¹² bir kalıntısı olarak mazoşist

¹¹[*“Psychische Umkleidungen.”* Freud’un eski bir imgesi. Örneğin “Dora” olgu öyküsünde (1905e) pek çok kez kullanılmıştır, *P. F. L.*, 8, 120. 121 ve 139 n. 2.]

¹²“Çocukluk Cinsel Organ Örgütlenmesi”ne (1923e) bkz. [burada “Reddetme” sözcüğünün kullanımını tartışan bir dipnot da yer alır, *P. F. L.*, 7, 310 ve n. 1].

düşlemlerin içeriğine girer ve kuşkusuz son cinsel organ örgütlenmesinden dişiliğin özelliği olan çiftleşilme ve doğurma durumları doğar.¹³ Gerçeklikteki temellerinin açık olmasının yanı sıra mazoşizmde kalçaların oynadığı rol kolaylıkla anlaşılabilir bir roldür. Kalçalar bedenin oral evredeki göğüsler ve cinsel organ evresindeki penis gibi sadistik-anal evrede erotojenik olarak yeğlenen bölümüdür.

Üçüncü mazoşizm biçimi, ahlâki mazoşizm¹⁴ esas olarak bizim cinsellik olarak bildiğimiz şeyle bağlantısını gevşetmiş olmasıyla dikkat çeker. Tüm diğer mazoşist acılar kendileriyle birlikte sevilen insandan yayılma ve onun emriyle katlanılma koşulunu getirirler. Ahlâki mazoşizmde bu sınırlama kalkmıştır. Önemli olan acının kendisidir; sevilen biri tarafından mı yoksa ilgisiz biri tarafından mı emredildiği önemli değildir. Buna kişilikdışı güçler ya da koşullar bile neden olabilir; ne zaman bir darbe yeme fırsatı olsa gerçek mazoşist her zaman çenesini uzatır. Bu tutumu açıklamada libidoyu dışarıda bırakmak ve kendini bu olguda yıkıcı içgüdünün yine içeriye döndüğünü ve şimdi benliğe saldırdığını varsaymakla sınırlamak çok çekicidir; ama yine de dilsel kullanımın bu davranış biçimiyle erotizm arasındaki bağlantıdan vazgeçmemiş ve bu kendini yaralayanları da mazoşist olarak adlandırıyor olmasının bir anlamı olmalı.

Tekniğimizin bir alışkanlığını sürdürelim ve önce mazoşizmin bu uç ve şaşmaz biçimde hastalandırıcı biçimini ele alalım.¹⁵ Başka bir yerde çözümsel sağaltımda nasıl sağaltımsal etkisine yönelik tutumları nedeniyle "bilinçdışı" bir suçluluk duygusu yüklemek zorunda kaldığımız hastalarla karşılaştığımızı anlatmıştım. Bu insanların tanınabilmelerini sağlayan işareti gösterdim ("olumsuz bir sağaltımsal tepki") ve böylesi bir itkinin gücünün tıbbi ya da eğitimsel

¹³[Buna bir gönderme için *Üç Deneme*'nin (1905d) ikincisinin 4. Kesimine bkz., *P. F. L.*, 7, 111.]

¹⁴[Freud, 1909'da *Düşlerin Yorumu*'na (1900a) eklenen bir paragrafta "hazlarını kendilerine verilen fiziksel acıda değil küçük düşürülme ve zihinsel işkencede bulan" kişiler için "zihinsel mazoşizm" terimini önermişti. (*P. F. L.*, 4, 243.)]

¹⁵*Ego ve İd* (1923b) [V. Bölüm, yukarıda s. 375].

amaçlarımızın başarısı için en ciddi dirençlerden ve en büyük tehlikelerden birini oluşturduğu gerçeğini gizlemedim. Bu bilinçdışı suçluluk duygusunun doyurulması belki de öznenin hastalıktan (genellikle karma) kazanımındaki —iyileşmesine karşı işleyen ve hastalık durumunu bırakmayı reddeden güçler toplamındaki— en güçlü kaledir. Nevrozların gerektirdiği acı tam da onları mazoşist eğilim için değerli kılan etmendir. Tüm kuram ve beklentilerin tersine, her sağaltımsal çabaya karşı koyan bir nevrozun öznenin mutsuz bir evliliğin derdine dalması ya da tüm parasını yitirmesi ya da tehlikeli bir organik hastalık geliştirmesi durumunda ortadan kalkabildiğini bulmak da öğreticidir. Bu türden örneklerde bir tür acının yerini bir diğeri almıştır ve önemli olan tek şeyin belli miktarda acıyı sürdürmenin olası olması olduğunu görürüz.

Onlara bilinçdışı suçluluk duygusundan söz ettiğimizde hastalar bize kolayca inanmazlar. Yalnızca bilinçli bir suçluluk duygusunun, bir suçluluk bilincinin hangi işkencelerle —vicdan azaplarıyla— kendini ifade ettiğini bilirler ve bu nedenle hiç de farkında olmadan içlerinde tümüyle benzer itkileri barındırabiliyor olabileceklerini kabul edemezler. Her koşulda ruhbilimsel olarak yanlış olan "bilinçdışı suçluluk duygusu" teriminden vazgeçer ve bunun yerine işlerin gözlemlenmiş olan durumunu¹⁶ tam olarak kapsayan "cezalandırılma gereksiniminden" söz edersek onların itirazlarını bir ölçüde karşılayabileceğimizi düşünüyorum. Ancak bu bilinçdışı suçluluk duygusunu bilinçli olanla aynı biçimde yargılamak ve yerini saptamaktan kendimizi alamayız.

Vicdan işlevini süper-Ego'ya yükledik ve suçluluk bilincini Ego'y-la süper-Ego arasındaki bir gerilimin ifadesi olarak kabul ettik.¹⁷ Ego kendi ülküsünün, süper-Ego'nun istemlerini karşılamadığı algısına anksiyete duygularıyla (vicdan anksiyetesi)¹⁸ tepki verir. Bilmek iste-

¹⁶[Duygular "bilinçdışı" olarak ifade edilemez. *Ego ve İd*'in II. Bölümüne bkz., yukarıda s. 349.]

¹⁷[Aynı yayın, III. Bölüm, yukarıda s. 363.]

¹⁸["*Gewissensangst*." Bu terimi tartışan Editörün bir dipnotu *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) VII. Bölümünde yer alır, *P. F. L.*, 10, 284.]

diğimiz şey süper-Ego'nun bu buyurgan rolü oynamaya nasıl başladığı ve ülküsüyle bir farklılık durumunda Ego'nun neden korkması gerektiğidir.

Ego'nun işlevinin, hizmet ettiği üç ajanın istemlerini birleştirmek ve uzlaştırmak olduğunu söyledik; öyle yaparak aynı zamanda süper-Ego'da izlemeye çalışılabileceği bir modele de sahip olduğunu ekleyebiliriz. Çünkü bu süper-Ego dış dünyanın olduğu kadar İd'in de temsilcisidir.¹⁹ İd'in libidinal itkilerinin ilk nesnelerinin —yani, ana babanın— Ego'da içe alınmasıyla varlık bulmuştur. Bu süreçte bu nesnelerle ilişki cinsel-likten arındırılmıştı; doğrudan cinsel amaçlarından uzaklaştırılmıştı. Oidipus karmaşasının aşılması yalnızca bu yoldan olasıydı. Süper-Ego içe alınan insanların temel özelliklerini korudu — güçlerini, katılıklarını, denetleme ve cezalandırma eğilimlerini. Başka bir yerde belirttiğimiz gibi ²⁰ Ego'ya bu girişle birlikte meydana gelen içgüdü-lerin ayrışması sayesinde katılığın azalmış olması kolaylıkla anlaşılabilir bir şeydir. O zaman süper-Ego —Ego'da işlemekte olan vicdan— kendi sorumluluğunda olan Ego'ya karşı katı, acımasız ve amansız hale gelebilir. Dolayısıyla Kant'ın Kesin Buyruk'u Oidipus karmaşasının doğrudan mirasçısıdır.²¹

Ama İd'in libidinal itkilerinin nesneleri olmayı bıraktıktan sonra vicdan diye bildiğimiz ajan olarak süper-Ego'da işlemeye devam eden aynı figürler aynı zamanda gerçek dış dünyaya da aittirler. Oradan çıkmışlardı; ardında geçmişin ve geleneğin tüm etkilerinin gizli olduğu güçleri gerçekliğin en güçlü biçimde duyumsanan dışavurumlarından biriydi. Bu uyuşma dikkate alındığında Oidipus karmaşasının yerine-geçeni olan süper-Ego gerçek dış dünyanın bir temsilcisi ve dolayısıyla aynı zamanda Ego'nun çabaları için de bir model haline gelir.

Bu yolla Oidipus karmaşasının —daha önce tarihsel anlamda²² tahmin edildiği gibi— bireysel etik duygumuzun, ahlâkımızın kaynağı olduğu kanıtlanır. Çocukluk gelişiminin yolu ana babadan giderek artan

¹⁹[“Nevroz ve Psikoz’a (1924b) bkz., *P. F. L.*, 10, 216.]

²⁰*Ego ve İd* [yukarıda s. 381.]

²¹[Bkz. aynı yayın, s. 374 ve 389.]

²²*Totem ve Tabu*'nun (1912-13) IV. Denemesinde [*P. F. L.*, 13, 159.]

bir uzaklaşmaya uzanır ve onların süper-Ego için kişisel önemi arka plana çekilir. Arkalarında bıraktıkları imagolara²³ sonraları, figürleri daha dirençli hale gelmiş olan Ego tarafından içe alınması gerekmeyen, öğretmenler ve yetkililerin, kendi seçtikleri modellerin ve toplum tarafından benimsenen kahramanların etkileri bağlanır. Ana babayla başlayan dizinin son figürü yalnızca çok azımızın kişilik-dışı olarak bakabildiği karanlık Yazgı gücüdür. Yunanlıların *Moîqa*'sını [Yazgı] ilahi “*Aóyos kai*” *Aváykn*, [Mantık ve Gereklik]²⁴ çiftiyle değiştirdiğinde Alman yazar Multatuli'ye²⁵ söylenebilecek bir şey yoktur; ama dünyanın rehberliğini Allah'a, Tanrıya ya da Doğa ve Tanrıya aktaran herkes bu en yüksek ve en uzak güçlere hâlâ mitolojik anlamda bir ana baba çifti olarak baktıkları ve onlara libidinal bağlarla bağlı olduklarına inandıkları kuşkusunu uyandırır. Ego ve İd'de [s. 385] insanoğlunun gerçekçi ölüm korkusunu da aynı ana babasal yazgı görüşünden türetme yolunda bir girişimde bulundum. İnsanın kendisini bundan kurtarması son derece güç görünüyor.

Bu hazırlıklardan sonra ahlâki mazoşizm değerlendirmemize geri dönebiliriz. Söz konusu olan²⁶ bireylerin, bu aşırı ahlâklılığın bilincinde olmamalarına karşın, sağaltım ve yaşamdaki davranışlarıyla ahlâki olarak büyük ölçüde ketlenmiş, özel olarak duyarlı bir vicdanın egemenliği altında olma izlenimini verdiklerini söylemiştik. Daha yakından incelediğimizde bu türden bilinçdışı bir ahlâk yayılımıyla

²³[“Imago” terimi Freud tarafından, özellikle son yazılarında, pek sık kullanılmıyordu. İlk ortaya çıkışı, terimi Jung'a (186, 160) atfettiği, “*Aktarım Dinamikleri*” (1912b) üzerine teknik makalesindedir. Jung bu makalede sözcüğü kısmen İsviçreli yazar Carl Spitteler'in (1845-1924) aynı adlı romanının başlığından seçtiğini anlatır; Hanns Sachs'dan (1945, 63) 1912'de kendisi ve Rank tarafından başlatılan ruhçözüm-sel dergi *Imago*'nun da başlığını aynı kaynağa borçlu olduğunu öğreniriz.

²⁴[*Aváykn* Freud tarafından en azından Leonardo makalesi (1910c) kadar eski bir zamanda adlandırılmıştır. Öte yandan *Aóyos* ilk kez burada ortaya çıkıyormuş gibi görünür. *Bir Yanılsamanın Geleceği*'nin (1927c) kapanış paragrafında başta *Aóyos* olmak üzere her ikisi de tartışılır. *P. F. L.*, 12, 239.]

²⁵E. D. Dekker (1820-87). [“Multatuli” uzun zamandır Freud'un en sevdiklerinden biriydi. 1906'da hazırladığı “on iyi kitap” listesinin başında yer alır. (Freud, 1906f).]

²⁶[*Ego ve İd*. yukarıda s. 375 v. s.]

ahlâki mazoşizm arasındaki farkı görebiliriz. İlkinde vurgu Ego'nun boyun eğdiği süper-Ego'nun artmış sadizmindedir; ikincisinde Ego'nun ister süper-Ego ister dışarıdaki ana babasal güçler tarafından olsun cezalandırılmayı isteyen kendi mazoşizminde. Başlangıçta ikisini birbirine karıştırdığımız için bağışlanabiliriz; çünkü her iki durumda da sorun Ego'yla süper-Ego (ya da ona eşit güçler) arasındaki bir ilişki sorunu ve her iki durumda da söz konusu olan şey ceza ve acıyla doyurulan bir gereksinimdir. O halde, süper-Ego'nun sadizmi çoğunlukla göz kamaştırıcı bir biçimde bilinçli hale gelirken Ego'nun mazoşist eğiliminin genellikle öznedenden saklanması ve davranışından çıkarılmasının gerekmesi hiç de önemsiz bir ayrıntı olamaz.

Ahlâki mazoşizmin bilinçdışı olması bizi açık bir ipucuna götürür. "Bilinçdışı suçluluk duygusunu" ana babasal bir güç tarafından cezalandırılma gereksinimi anlamında çevirebilmiştik. Şimdi düşlemlerde bu denli sık olarak ortaya çıkan baba tarafından dövülme isteğinin diğer isteğe, onunla edilgin (dişil) bir cinsel ilişki kurma isteğine çok yakın durduğunu ve yalnızca onun bir çarpıtması olduğunu biliyoruz. Bu açıklamayı ahlâki mazoşizmin içeriğine dahil edersek gizli anlamı açık hale gelir. Vicdan ve ahlâk Oidipus karmaşasının aşılması, cinsellikten arındırılmasıyla doğmuştur; ama ahlâki mazoşizm yoluyla ahlâk bir kez daha cinselleşir, Oidipus karmaşası yeniden canlanır ve ahlâktan Oidipus karmaşasına bir gerilemenin yolu açılır. Bu ne ahlâkın ne de söz konusu olan insanın yararına değildir. Bir bireyin mazoşizminin yanı sıra etik duygusunun tümünü ya da bir bölümünü koruyabileceği doğrudur; ama bunun tersine vicdanının büyük bir bölümü mazoşizminde tükenmiş de olabilir. Yine, mazoşizm (pek çok Rus kişilik tipinde örneklendiği gibi) sadistik vicdanın suçlamaları ya da büyük ana babasal Yazgı gücünün cezalandırmasıyla ödenmesi gereken "günahkar" eylemler gerçekleştirmeye yönelik bir kışkırtma yaratır. Ana babanın bu son temsilcisi tarafından cezalandırılmak için mazoşistin uygunsuz olanı yapması, kendi çıkarının tersine davranması, gerçek dünyada kendisine açık olan beklentileri yıkması ve belki de kendi gerçek varlığını yok etmesi gerekir.

İçgüdülerin kültürel baskılanmasının öznenin yıkıcı içgüdüsel öğelerinin büyük bir bölümünün yaşamda uygulanmasını engellediği yerde düzenli olarak sadizmin benliğe geri dönmesi meydana gelir. Yıkıcı içgüdünün geri çekilmiş olan bu kesiminin Ego'da mazoşizmin bir şiddetlenmesi olarak ortaya çıktığını varsayabiliriz. Ancak vicdan görüngüsü dış dünyadan dönen yıkıcılığın böylesi bir dönüşüm olmaksızın süper-Ego tarafından da alındığını ve Ego'ya karşı sadizmini arttırdığını çıkarsamamıza yol açmıştır. Süper-Ego'nun sadizmiyle Ego'nun mazoşizmi birbirlerini tamamlar ve aynı etkileri yaratmak için birbirleriyle birleşirler. Nasıl olup da bir içgüdünün baskılanmasının —sıklıkla ya da oldukça yaygın olarak— bir suçluluk duygusuyla sonuçlandığını ve bir insanın vicdanının başkalarına karşı saldırganlıktan ne kadar çok kaçınırsa o kadar acımasız ve duyarlı hale geldiğini anlamamanın tek yolunun bu olduğunu düşünüyorum.²⁷ Bir insan kültürel bakış açısından hoş olmayan saldırganlık eylemleri gerçekleştirmekten kaçınma alışkanlığında olduğunu bilirse iyi bir vicdanı olacağı ve Ego'sunu daha az kuşkuyla denetleyeceği beklenebilir. Durum genellikle sanki ahlâki gereksinimler birincil şeylermiş ve içgüdünün reddedilmesi ondan sonra gelirmiş gibi sunulur. Gerçekte tersi doğru görünür. İlk içgüdüsel reddetme dış güçler tarafından gerçekleştirilmiştir ve kendisini vicdanda ifade eden ve içgüdünün daha fazla reddedilmesini talep eden etik duygusunu yaratan şey yalnızca budur.²⁸

Böylece ahlâki mazoşizm içgüdü kaynaşmasının varlığının baş kanıtı haline gelir. Tehlikesi ölüm içgüdüsünden kaynaklanmasında yatar ve o içgüdünün bir yıkım içgüdüsü olarak dışarıya döndürülmekten kaçmış olan bölümüne karşılık gelir. Ama, öte yandan, erotik parçacık anlamı taşıdığından öznenin kendisini yıkması bile libidinal doyum olmaksızın gerçekleşmez.²⁹

²⁷[Bkz. *Ego ve İd.* yukarıda s. 381.]

²⁸[Bu paragrafta tartışılan konular Freud tarafından *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) VII. Bölümünde genişletilmiştir, *P. F. L.*, 12, 315 v. s.]

²⁹[Freud, ruhçözümsel sağaltımla ilgili olarak mazoşizmi "Sürelî ve Süresiz Çözümleme" (1937c) üzerine makalesinin VI. Kesiminde bir kez daha tartışmıştır.]

“GİZEMLİ YAZI TAHTASI”
ÜZERİNDE BİR NOT
(1925[1924])

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

NOTIZ ÜBER DEN "WUNDERBLOCK"

(C) ALMANCA BASIMLAR:

- 1925 *Int. Z. Psychoanal.*, **11** (1), 1-5.
1925 *Gesammelte Schriften*, **6**, 415-20.
1948 *Gesammelte Werke*, **14**, 3-8.

(D) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Gizemli Yazı Tahtası' Üzerinde Bir Not"

- 1940 *Int. J. Psycho-Analysis*, **21**, (4), 469-74. (Çev. James Strachey.)
1950 *Collected Papers*, **5**, 175-80.
1961 *Standard Edition*, **19**, 225-32. (1950'de basılan çevirinin bazı ek notlarla, hafifçe düzeltilmiş yeniden basımı.)

BU MAKALE olasılıkla 1924 sonbaharında yazıldı çünkü Freud, Abraham'a yazdığı o yılın 28 Kasım tarihli yayımlanmamış mektubunda çalışmayı düzeltmekte olduğunu belirtir (Jones, 1957, 124-5). Bilincin, bilinçöncesinin ve algısal-bilinç sistemlerinin bu usta ve aydınlatıcı tartışmasının temeli olan garip küçük aygıt "Printator" ticari adıyla en azından İngiltere'de hâlâ (1961) kolayca bulunabilir. Eğer gerçek örnek incelenebilir ve açınanabilirse makalenin konusu çok daha net hale gelecektir.

"GİZEMLİ YAZI TAHTASI" ÜZERİNDE BİR NOT

EĞER belleğime güvenmiyorsam —bildiğimiz gibi nevrotikler bunu dikkat çekici ölçüde yaparlar ama normal insanların da böyle yapmak için nedenleri vardır— çalışmasını yazıyla not alarak destekleyebilir ve güvence altına alabilirim. O durumda bu notun saklandığı yüzey, not defteri ya da bir kâğıt parçası, aksi durumda görünmez biçimde benimle birlikte dolaşan mnemik aygıtımın cisimleşmiş bir kesimi gibidir. Yapmam gereken tek şey yalnızca bu "anının" saklandığı yeri aklımda tutmaktır ve sonra değişmemiş durumda kalacağı ve dolayısıyla gerçek belleğimde uğrayabileceği olası çarpıtmalardan kurtulmuş olduğundan emin olarak istediğim zaman "yeniden çıkara-bilirim."

Eğer mnemik işlevimi geliştirmek için bu teknikten tam olarak yararlanmak istersem önümde açık olan iki farklı prosedür olduğunu görürüm. Bir yandan üzerine alınmış olan her notu sınırsız bir zaman dilimi boyunca dokunulmamış halde koruyacak olan bir yazı yüzeyi seçebilirim — örneğin, üzerine mürekkeple yazabileceğim bir kâğıt parçası. O zaman "kalıcı bir anı izine" sahip olurum. Bu prosedürün dezavantajı yazı yüzeyinin alır kapasitesinin hızla tükenmesidir. Kâğıt yazıyla dolar, üzerinde daha fazla not için yer kalmaz ve kendimi üzerine yazılmamış olan başka bir sayfayı kullanıma almak zorunda bulurum. Dahası, bir süre sonra not ilgimi çekmez hale gelirse ve artık "onu belleğimde tutmak" istemezsem bu prosedürün avantajı, yani "kalıcı iz" sağlıyor olması benim için değerini yitirebilir. Diğer prosedür bu her iki dezavantajdan da korur. Örneğin, eğer bir tebeşir parçasıyla taş tahta üzerine yazarsam alır kapasitesini sınırsız süreyle koruyan ve ilgimi çekmez hale gelir gelmez yazı yüzeyinin kendisini atmaya gerek kalmadan üzerindeki notların silinebileceği bir alıcı yüzeyim olur. Buradaki dezavantaj kalıcı bir izi koruyamayamamdır. Eğer taş tahta üzerine yeni notlar almak istersem önce üzerindikileri silmem gerekir.

Dolayısıyla, sınırsız bir alır kapasitesi ve kalıcı izlerin korunması belleğimizin yerine-geçenleri olarak kullandığımız aygıtta karşılıklı olarak birbirini dışlayan özellikler olarak görünür: ya alır yüzey yenilenmeli ya da not silinmelidir.

Duyusal işlevlerimizin gelişimi ya da güçlenmesi için icat etmiş olduğumuz tüm yardımcı aygıt biçimleri duyu organları ya da onların bölümleriyle aynı model üzerine inşa edilmiştir: örneğin, gözlükler, fotoğraf makineleri, borazanlar.¹ Bu ölçekten değerlendirildiğinde, zihinsel aygıtımız tam da onların yapamadığını yaptığından belleğimize yardımcı olacak aletler özellikle yetersiz görünür: yeni algılar için sınırsız alır kapasitesine sahiptir ve bununla birlikte onların —değiştirilemez olmasa da— kalıcı anı izlerini korur. Daha 1900’de, *Düşlerin Yorumu*’nda² bu olağanüstü kapasitenin iki farklı sisteme (ya da zihinsel aygıtın organlarına) bölünmesi gerektiği şeklinde bir kuşkuyu ifade ettim. Bu görüşe göre, algıları alan ama onların kalıcı izlerini korumayan, dolayısıyla her yeni algıya temiz bir sayfa gibi tepki verebilen bir *Algı-B* sistemine sahibiz; bu arada alınmış olan uyarılmaların kalıcı izleri algısal sistemin ardında yatan “innemik sistemlerde” korunur. Daha sonra, *Haz İlkesinin Ötesinde*’de (1920g)³ algısal sistemde kalıcı izlerin yerine açıklanamaz bilinç görüngüsünün doğduğuna ilişkin bir açıklama ekledim.

Bir süre önce piyasaya "Gizemli Yazı Tahtası" adı altında, bir kâğıt parçası ya da taş tahtadan daha yararlı olmayı vaat eden, küçük bir icat çıktı. Bu üzerindeki notların kolay bir el hareketiyle silinebileceği bir yazı levhasından başka bir şey değildi. Ama eğer daha yakından incelenirse yapısının algısal aygıtımıza ilişkin varsayımsal yapıma dikkat çekici biçimde uyduğu ve gerçekten hem her zaman hazır bir alır yüzey hem de üzerine alınan notların kalıcı izlerini sağladığı görülür.

¹ [Bu kavram *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*’nın (1930a) III. Bölümünde genişletilmiştir, *P. F. L.*, 12, 276-7.]

² [*P. F. L.*, 4, 689. Freud’un *Haz İlkesinin Ötesinde*’de (1920g) değindiği gibi, yukarıda s. 296, bu ayrım *Histeri Üzerine Çalışmalar*’a göre (1895d) kuramsal katkısında Breuer tarafından çizilmiştir, *P. F. L.*, 3, 263 n.]

³ [Yukarıda s. 285-86.]

Gizemli yazı tahtası kenarı kâğıt olan koyu kahverengi reçine ya da mumdan bir taş levhadır; levhanın üzerinde, üst kenarı sıkıca levhaya tutturulup alt kenarı serbest biçimde üzerinde duran ince, saydam bir sayfa bulunur. Bu saydam sayfa küçük aygıtın daha ilginç olan bölümüdür. İki uçları dışında birbirinden ayrılabilen iki tabakadan oluşur. Üst tabaka saydam bir selüloit parçasıdır; alt tabaka ince, yarı saydam mumlu kâğıttan yapılmıştır. Aygıt kullanılmadığında mumlu kâğıdın alt yüzeyi mum levhanın üst yüzeyine hafifçe yapışır.

Gizemli Yazı Tahtasından yararlanmak için üstteki sayfanın, mum levhanın üzerinde duran, selüloit kesimine yazılır. Yazma işi malzemenin alır yüzeyde saklanmasına bağlı olmadığından bunun için kalem ya da tebeşir gerekli değildir. Eski, kil ya da mumdan tabletlere yazma yönteminin bir geri dönüşüdür: sivri uçlu bir stilus yüzeyi çizer, girintiler "yazıyı" oluşturur. Gizemli Tahta durumunda bu çizme doğrudan değil üst sayfa aracılığıyla uygulanır. Stilusun değdiği noktalarda mumlu kâğıdın alt yüzeyini mumdan levhaya bastırır ve aksi durumda selüloidin gri-beyaz olan yüzeyinde yivler koyu olarak görünür. Eğer yazılmış olanı silmek isterseniz gerekli olan tek şey serbest olan alt kenardan başlayarak çift üst sayfayı hafif bir çekişle mum levhadan kaldırmaktır.⁴ Çizilmiş olan yerlerde mum levhayla mumlu kâğıt arasındaki (yazının görünürlüğünün bağlı bulunduğu) yakın temas böylece son bulur ve iki yüzey bir kez daha birleştirildiğinde yeniden ortaya çıkmaz. Gizemli Yazı Tahtası artık yazıdan temizlenmiş ve yeni notları almaya hazır durumdadır.

Yalnızca aklın algısal aygıtının yapısına yakınlığıyla ilgilendiğimizden aletin küçük kusurları bizim için önemli değildir.

Eğer, Gizemli Yazı Tahtasının üzerinde yazı varken dikkatlice selüloidi mumlu kâğıttan ayırırsak yazıyı aynı netlikte görebiliriz ve neden selüloit kesime gerek olduğu sorusu doğabilir. O zaman deney eğer üzerine stilusla doğrudan yazılırsa ince kâğıdın kolaylıkla

⁴Üst sayfanın mum levhadan ayrılması yöntemi aletin bugünkü şeklinde biraz değişiktir; [Üst sayfayla mum levha arasına yerleştirilmiş bir şerit aşağıya çekilerek ayrılma sağlanır. —çev.] ama ilkeyi değiştirmez]

buruşabileceğini ya da yırtılabileceğini gösterecektir. Selüloit tabaka mumlu kâğıt için zarar verici etkileri ondan uzak tutacak koruyucu bir kılıf gibi davranır. Selüloit "uyaranlara karşı koruyucu bir kalkandır"; gerçekte uyarı alan tabaka kâğıttır. Bu noktada *Haz İlkesinin Ötesinde*'de [s. 287 v.s.] aklımızın algısal aygıtının biri, görevi içeri gelen uyarımların gücünü azaltmak olan uyaranlara karşı dış bir koruyucu kalkan ve diğeri onun ardındaki uyaranları alan bir yüzey, yani *Algı-B* sistemi olmak üzere iki tabakadan oluştuğunu gösterdiğimi anımsatabilirim.

Eğer benzetme bundan ileriye götürülemeseydi bu kadar değer taşımazdı. Tüm üst sayfayı —hem selüloiti hem de mumlu kâğıdı— mum levhadan ayırırsak yazı yok olur ve daha önce belirtmiş olduğum gibi yeniden ortaya çıkmaz. Gizemli Yazı Tahtasının yüzeyi yazıdan temizlenmiş ve bir kez daha izlenimleri almaya hazır durumdadır. Ama yazılmış olanın kalıcı izinin mum levhada korunduğunu ve uygun ışıktaki okunaklı olduğunu keşfetmek kolaydır. Dolayısıyla Yazı Tahtası yalnızca bir taş levha gibi tekrar tekrar kullanılabilir bir yüzey değil aynı zamanda sıradan bir not defteri gibi yazılmış olanın kalıcı izlerini de sağlar: iki işlevi birleştirme sorununu *onları iki ayrı ama birbiriyle ilişkili bölüm ya da sistemlere ayırarak* çözer. Ama bu tam olarak, biraz önce sözünü ettiğim sava göre zihinsel aygıtımızın algısal işlevini yerine getirme biçimidir. Uyaranları alan katman —*Algı-B* sistemi— hiçbir kalıcı iz oluşturmaz; belleğin temelleri başka, bitişik sistemlerde atılır.

Gizemli Yazı Tahtasında alınmış olan notların kalıcı izlerinden hiçbir yarar sağlanmamış olmasının bizi rahatsız etmesi gerekmez; var olmaları yeterlidir. Bu türden bir yardımcı aygıtla onun prototipi olan organ arasındaki benzerliğin son bulacağı bir nokta olmalıdır. Yazı bir kez silindiğinde Gizemli Yazı Tahtasının onu kendi içinden tekrar "üretmeyeceği" doğrudur; eğer tıpkı belleğimiz gibi bunu başara-bilseydi gerçekten gizemli bir yazı tahtası olurdu. Yine de, selüloit ve mumlu kâğıttan üst sayfayı *Algı-B* sistemi ve onun koruyucu kalkanı ile, mum levhayı onların ardındaki bilinçdışıyla ve yazının

beliriş ve yok oluşunu algı sürecinde bilincin parlayıp sönüşüyle karşılaştırmanın fazla gerçeklikten uzak olduğunu sanmıyorum.

Ama karşılaştırmayı daha da ileriye taşımaya niyetli olduğumu kabul etmeliyim. Gizemli Yazı Tahtasında uyararı alan kâğıtla izlenimi saklayan mum levha arasındaki yakın temas her bozulduğunda yazı kaybolur. Bu, aklımızın algısal aygıtının işleyiş biçimi hakkında uzun süredir sahip olduğum ama şimdiye dek kendime sakladığım bir kavrama uyar.⁵ Kuramım yükleyici sinir’lenmelerin içeriden, tümüyle geçiş olanağı sağlayan, *Algı-B.* sistemine hızlı dönemsel itkilerle yollanıp geri çekildiği şeklindeydi. Bu sistem bu biçimde yüklendiği sürece (bilincin eşlik ettiği) algıları alır ve uyarılmayı bilinçdışı mnemik sistemlere aktarır; ama yük geri çekilir çekilmez bilinç tükenir ve sistemin işleyişi durur.⁶ Sanki bilinçdışı *Algı-B.* sistemi aracılığıyla dış dünyaya dokunaçlar uzatıyor ve bu dokunaçlar ondan gelen uyarılmaları örnekler örneklemez onları geri çekiyormuş gibi. Böylece Gizemli Yazı Tahtasında dış kökenli olan kesintiler benim savımda sinir’lenme dalgasındaki devamsızlığa yüklenmiş ve Gizemli Yazı Tahtasında gerçekten meydana gelen temas kesilmesinin yerini benim kuramımda algısal sistemin dönemsel uyarılamazlığı almıştı. Ayrıca zaman kavramının kökeninin altında *Algı-B.* sisteminin bu kesintili işleyiş yönteminin yattığı şeklinde bir kuşku var.⁷

Eğer bir elimizi Gizemli Yazı Tahtasının yüzeyine yazarken ve diğerini düzenli olarak üst sayfayı mum levhadan ayırırken düşünürsek aklımızın algısal aygıtının resmetmeye çalıştığım işleyiş biçiminin somut bir temsilini görürüz.

⁵[Aslında *Haz İlkesinin Ötesinde*’de bundan söz edilmiştir, yukarıda s. 288. Kavram “İnkar” (1925h) üzerine makalenin sonunda tekrar ortaya çıkar, aşağıda s. 421-22. 1895 “Proje’sinin I. Kısımının 19. Kesiminin sonunda embriyo halinde mevcuttur (Freud, 1950a).]

⁶[Bu, düşler üzerine metapsikolojik makalenin (1917d) Editörün bir dipnotunda tartışılan “yüksüz sistemlerin uyarılmaya duyarsızlığı ilkesiyle” uyumludur, yukarıda s. 228-29.]

⁷[Bu, *Haz İlkesinin Ötesinde*’de ileri sürülmüş, yukarıda s. 289 ve ondan öncesinde “Bilinçdışı”nda (1915e) ima edilmiştir, yukarıda s. 186 v. s. Freud’un dokunaç göndermeyi Ego’ya atfettiği “İnkar” da (1925h) tekrar belirtilmiştir, aşağıda s. 421-22.]

ÎNKÂR
(1925)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

DIE VERNEINUNG

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1925 *Imago*, **11** (3), 217-21.
1928 *Gesammelte Schriften*, **11**, 3-7.
1948 *Gesammelte Werke*, **14**, 11-15.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"İnkâr"

- 1925 *Int. J. Psycho-Analysis*, **6**, (4), 367-71. (Çev. Joan Riviere.)
1950 *Collected Papers*, **5**, 181-5. (Yukarıdaki gözden geçirilmiş.)
1961 *Standard Edition*, **19**, 233-9. (1950'de basılan çevirinin değiştirilmiş versiyonu.)

ERNEST Jones tarafından (1957, 125) bunun Temmuz 1925'de yazıldığı söylenir. Ancak 1923'de "Dora" olgu öyküsüne kendisi tarafından eklenen bir dipnotun gösterdiği üzere konu uzun zamandır Freud'un aklındaydı. (Aşağıda s. 422'ye bakınız.) Makale onun kısa makalelerinden biridir. Esas olarak metapsikolojinin özel bir noktasıyla ilgilenmesine karşın yine de açılış ve kapanış parçaları tekniğe değinir. Dipnotlardaki göndermelerden makalenin bu her iki yönünün de uzun bir tarihçesi olduğu görülecektir.

İNKÂR

Hastalarımızın çözümleme çalışmasında çağrışımlarını ileri sürüş biçimi bize bazı ilginç gözlemler yapma olanağı sağlar. "Şimdi aşağılayıcı bir şey söylemek istediğimi düşüneceksiniz ama gerçekten böyle bir niyetim yok." Bunun henüz akla gelmiş bir düşüncenin yansıtma yoluyla bir reddedilmesi olduğunu anlarız. Ya da: "Düşteki kişinin kim olabileceğini sordunuz. Annem değil." Bunu "O halde annesi" olarak düzeltiriz. Yorumumuzda inkârı göz ardı etme ve çağrışımın yalnızca ana konusunu seçme özgürlüğünü kullanırız. Sanki hasta şöyle demiştir: "Bu insanı düşündüğümde aklıma annemin geldiği doğru ama çağrışımın önem taşımasına izin vermeye niyetim yok."¹

Bilinçdışı bastırılmış malzeme hakkında istediğimiz bilgi parçasını kimi zaman elde etmemizi sağlayan son derece kolay bir yöntem vardır. "Neyi bu durumda hayal edilmesi en olanaksız şey olarak kabul edersiniz?" diye sorarız. "O sırada neyin aklınıza hiç gelmeyeceğini düşünüyorsunuz?" Eğer hasta tuzağa düşer ve en inanılmaz olduğunu düşündüğü şeyi söylerse neredeyse her zaman doğru itirafta bulunur. Bu deneyin düzgün bir karşıtı belirtilerinin anlamıyla henüz tanıştırılmış olan takıntılı bir nevrotikte görülür. "Yeni bir takıntılı düşüncem var" der "ve hemen aklıma falanca anlamı taşıyabileceği geldi. Ama hayır; bu doğru olamaz, yoksa aklıma gelmezdi." Sağaltımından seçilmiş bahanelerle reddetmekte olduğu şey kuşkusuz takıntılı düşüncenin doğru anlamıdır.

Dolayısıyla bastırılmış imge ya da düşüncenin içeriği, *inkâr edilmiş* olması koşuluyla, bilince geçebilir.² İnkâr bastırılmış olanın

¹[Freud (başka yerlerin yanı sıra) "Sıçan Adam" çözümlemesinde (1909d) buna dikkat çekmiştir. *P. F. L.*, 9, 64 n. 1.]

²[Geçmişte "yadsıma" şeklinde çevrilmiş olan Almanca "*verleugnen*"le karışmaması için buradaki Almanca "*verneinen*" sözcüğü daha bildik olan "yadsıma" yerine "inkâr" olarak çevrilmiştir. Bu basımda Almanca "*verleugnen*" sözcüğü için genellikle "reddetme" kullanılmıştır. Bu konu için "Çocukluk Cinsel Organ Örgütlenmesi"ndeki (1923e) bir dipnota bkz., *P. F. L.*, 7, 310 n. 1.]

dikkate alınmasının bir yoludur; aslında bastırılmış olanın kabullenilmesi olmasa da bastırmanın kalkışıdır. Bunda entelektüel işlevin duygusal süreçten nasıl ayrıldığını görebiliriz. İnkârın yardımıyla bastırma sürecinin yalnızca bir sonucu ortadan kalkar —yani, bastırılmış olanın düşünsel içeriğinin bilince ulaşmaması. Bunun sonucu bastırma için temel olan şey sürüp giderken bastırılmış olanın bir tür entelektüel kabulüdür.³ Çözümleme çalışmasında sıklıkla bu durumun bir diğer, çok önemli ve bir ölçüde tuhaf şeklini yaratırız. İnkârı yenmenin yanı sıra bastırılmış olanın tam bir entelektüel kabulünü gerçekleştirmeyi başarırız; ama bastırıcı sürecin kendisi henüz bununla ortadan kalkmamıştır.

Düşüncenin içeriğini doğrulamak ya da inkâr etmek entelektüel yargının işlevi olduğundan söylemekte olduğumuz şey bizi bu işlevin ruhbilimsel kökenine yöneltir. Bir şeyi yargıda reddetmek temelde şunu demektir: "Bu bastırmayı yeğleyeceğim bir şey." Olumsuz bir yargı bastırmanın entelektüel yerine-geçenidir;⁴ "hayır"ı bastırmanın ayar damgası, menşe belgesidir — "Alman Malı"⁵ gibi. İnkâr simgesi yardımıyla düşünme kendisini bastırmanın kısıtlamalarından kurtarır ve doğru işleyişi için vazgeçilmez olan malzemeyle zenginleştirir.

Yargı işlevi esas olarak iki tür düşünceyle ilgilidir. Belli nitelikte bir şey tarafından ele geçirilmeyi kabul ya da ret eder ve bir sunumun gerçeklikte var olduğunu ileri sürer ya da buna karşı koyar.⁶ Hakkında karar verilecek olan özellik iyi ya da kötü, yararlı ya da zararlı olabilir.

³Övünmenin tehlikeli olduğu boş inancının kökeninde aynı süreç bulunur. "Uzun süredir başağrılarımdan birini yaşamamış olmam ne iyi." Ama aslında bu, öznenin henüz inanmaya istekli olmasa da yaklaşmasına karşı duyarlı olduğu bir krizin ilk bildirimidir. [Freud'un dikkati bu açıklamaya ilk kez eski bir hastası olan Frau Cacilie M. tarafından çekilmiştir. Bunun için Freud'un *Histeri Üzerine Çalışmalar*'daki (1895d) ilk olgu öyküsünde yer alan uzun bir dipnota bkz., *P. F. L.*, 3, 134 n. 2.]

⁴[Bu düşünce başka yerlerde de ortaya çıkar. Örneğin, daha fazla göndermenin verildiği "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi" (1911b) üzerine makaleye bkz. (yukarıda s. 36 ve n. 10).]

⁵[Özgün metinde İngilizce.]

⁶[Bu, bir sonraki paragrafta açıklanır.]

En eski —oral— içgüdüsel itkiler dilinde ifade edildiğinde yargı şöyledir: "Bunu yemek isterdim" ya da "bunu tükürmek isterdim"; daha genel anlamda ise "Bunu içime almak ve bunu dışarıda bırakmak isterdim." Yani: "İçimde olmalı" ya da "dışımda kalmalı." Başka bir yerde gösterdiğim gibi ilk haz Ego'su iyi olan her şeyi içine almak ve kötü olan her şeyi kendisinden dışarı atmak ister. Kötü olan, Ego'ya yabancı olan ve dış olan başlangıçta aynı şeylerdir.⁷

Yargı işlevinin verdiği —sunumu olan bir şeyin gerçek varlığıyla ilgili (gerçeklik sınaması)— diğer karar başlangıçtaki haz Ego'sundan gelişen kesin gerçeklik Ego'suyla ilgilidir. Bu artık algılanmış olanın (bir şey) Ego'ya alınıp alınmaması sorunu değil bir sunum olarak Ego'da var olan şeyin algıda da (gerçeklik) yeniden keşfedilip keşfedilemeyeceği sorundur. Bunun bir kez daha bir *dış* ve *iç* sorunu olduğunu görürüz. Gerçekdışı, yalnızca bir sunum ve öznel olan şey yalnızca içseldir; gerçek olan *dışarıdadır*. Bu gelişim evresinde haz ilkesinin göz önüne alınması bir yana bırakılmıştır. Deneyim, özneye yalnızca bir şeyin (kendisi için bir doyum nesnesinin) "iyi" özellik taşıması ve Ego'suna alınmayı hak etmesinin değil aynı zamanda istediği her zaman ele geçirebilmesi için orada, dış dünyada olup olmadığının da önemli olduğunu göstermiştir. Bu ileri adımı anlamak için tüm sunumların algılardan ve onların yinelenmesinden doğduğunu anımsamamız gerek. Dolayısıyla başlangıçta bir sunumun sadece varlığı sunulmuş olanın gerçekliğinin güvencesiydi. Öznelle nesnel arasındaki zıtlık başlangıçtan beri mevcut değildir. Yalnızca düşünmenin, dış nesnenin hâlâ orada olmasına gerek kalmadan onu bir sunum olarak yeniden canlandırarak, bir zamanlar algılanmış olan bir şeyi bir kez daha aklın önüne getirme yeteneğine sahip olmasından ortaya çıkar. Dolayısıyla gerçeklik sınamasının ilk ve öncelikli amacı gerçek algıda sunulmuş olana karşılık gelen bir nesne *bulmak* değil böyle bir nesneyi *yeniden bulmak*, kendini onun hâlâ orada olduğuna

⁷“İçgüdüler ve Değişimleri”ndeki (1915c) tartışmaya bkz. [yukarıda s. 128 v. s. — Freud, *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) birinci bölümünde bu sorunu tekrar ele alır, *P. F. L.*, 12, 254-5.]

inandırmaktır.⁸ Düşünme gücünün bir diğer yeteneği öznel olanla nesnel olan arasındaki ayrıma bir katkıda daha bulunur. Bir algının bir sunum olarak yeniden canlandırılması her zaman aslına sadık olmaz; atlamalarla ya da çeşitli öğelerin karışmasıyla değişmiş olabilir. Bu durumda gerçeklik sınamasının bu türden çarpıtmaların nereye kadar uzandığını kesinleştirmesi gerekir. Ama gerçeklik sınamasının kurulmasının ön koşulunun bir zamanlar gerçek doyum getirmiş olan nesnelerin kaybedilmiş olması olduğu açıktır.

Düşünceye bağlı ertelemeye son veren ve düşünmekten eyleme geçmeye uzanan motor eylemin seçimine karar veren entelektüel eylem yargılamadır. Düşünceye bağlı bu ertelemeyi başka bir yerde de tartışmıştım.⁹ Bu, küçük bir boşalım harcamasıyla deneysel bir eylem, motor bir yoklama olarak düşünülmelidir. Ego'nun daha önce benzer türden bir yoklamayı nerede kullandığını, şimdi düşünce süreçlerinde uyguladığı tekniği nerede öğrendiğini düşünelim. Bu, duyu algılarıyla bağlantılı olarak zihinsel aygıtın duysal ucunda gerçekleşmişti. Çünkü, savımıza göre algılama yalnızca edilgin bir süreç değildir. Ego düzenli olarak algısal sisteme dış uyaranları örneklemesini sağlayan küçük miktarlarda yükler yollar ve bu türden her deneysel ilerlemeden sonra onları tekrar geri çeker.¹⁰

⁸[Bunun büyük bir bölümü *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a) *P. F. L.*, 4, 718-21 ve daha özel olarak 1895 "Proje"sinde (Freud, 1950a; I. Kısım, 16. Kesim) öncülenmiştir. Burada yeniden bulunacak olan nesne anne memesidir. Ayrıca, *Üç Deneme*'nin (1905d) III. [5] Denemesinde benzer bağlamdaki bir cümleye de bkz., *P. F. L.*, 7, 145: "Bir nesne bulmak aslında onu yeniden bulmaktır."]

⁹[Freud bu önemli noktayı tekrar tekrar ele aldı. Örneğin, daha önceki göndermelerin verildiği "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi Üzerine Formülasyonlar"a (1911b) bkz., yukarıda s. 36 ve n. 11. Kavrama daha sonraki makalelerde de değinilmiştir: "Bilinçdışı" (1915e) ve *Ego ve İd* (1923b) yukarıda s. 185 ve 382. Ayrıca *Yeni Giriş Konferansları*'nın (1933a) 32. Konferansında, *P. F. L.*, 2, 122 ve n. 1 ve *Ruhçözümlemesinin Özeti*'nin (1940a [1938]) VIII. Bölümünde de yer alır. Bu arada, "Proje"nin (1950a) I. Kısımının 16, 17 ve 18. Kesimlerinde yargı konusu elinizdeki çalışmadakiyle aynı çizgilerde ve daha kapsamlı olarak tartışılmıştır.]

¹⁰[*Haz İlkesinin Ötesinde*'ye (1920g), yukarıda s. 288 ve "Gizemli Yazı Tahtası Üzerinde Bir Not"a (1925a) bkz., yukarıda s. 414. Bu son parçada Freud'un "Algı-B sistemi aracılığıyla dış dünyaya dokunaçlar uzatanın" Ego değil de bilinçdışı olduğunu ileri sürdüğü belirtilmelidir.]

Yargının incelenmesi belki de ilk kez olarak birincil içgüdüsel itkilerin karşılıklı etkilenmesinden entelektüel işlevin kökenine ilişkin bir içgörü sağlar. Yargılama Ego'nun haz ilkesine uygun olarak şeyleri kendine aldığı ya da kendinden uzaklaştırdığı ilk sürecin, yararlılık çizgilerinde, bir devamıdır. Yargı kutuplaşması, var olduğunu varsaydığımız iki içgüdü sınıfının zıtlığına karşılık gelir gibidir. Doğrulama —birleştirmenin bir yerine-geçeni olarak— Erosa aittir; inkâr —kovmanın ardılı— yıkım içgüdüsüne aittir. Genel inkâr etme arzusu, bazı psikotiklerin sergilediği olumsuzluk, içgüdülerin, libidinal parçacıkların geri çekilmesiyle gerçekleşmiş olan, bir ayrışmasının işareti olarak kabul edilebilir.¹¹ Ama inkâr simgesinin yaratılması, düşünmeyi bastırmanın sonuçlarından ve bununla birlikte haz ilkesinin zorlamasından bir ölçüde kurtarana dek yargı işlevinin yerine getirilmesi olası olmamıştır.

İnkâra ilişkin bu görüş çözümlemelerde bilinçdışında hiçbir zaman bir "hayır" bulamayışımıza ve bilinçdışının Ego tarafından tanınmasının olumsuz bir formülle ifade edilmesine gayet iyi uyar. Hasta buna "Bunu düşünmedim" ya da "Bunu (hiç) düşünmedim" sözcükleriyle tepki verdiğinde bilinçdışını açığa çıkarma çabamızda başarılı olduğumuzun daha güçlü bir kanıtı yoktur.¹²

¹¹[Espriler üzerine kitabın (1905c) VI. Bölümündeki bir açıklamaya bkz. *P. F. L.*, 6, 233 n. 2.]

¹²[Freud, 1923'de "Dora" (1905e) çözümlemesine eklenen bir dipnotta bu noktayı neredeyse aynı sözcüklerle ifade etmiştir, *P. F. L.*, 8, 92 n. 1. "Çözümleme de Yapılar" (1937d) üzerine son derece ileri tarihli makalesinde buna bir kez daha geri döndü.]

AKROPOLİS’TE BİR BELLEK
KARIŞIKLIĞI
(1936)

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

BRIEF AN ROMAIN ROLLAND (EINE ERINNERUNGSSTÖRUNG AUF DER AKROPOLIS)

(D) ALMANCA BASIMLAR:

1936 *Almanach* 1937, 9-21.

1950 *Gesammelte Werke*, 16, 250-7.

(E) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Akropolis'te Bir Bellek Karışıklığı"

1941 *Int. J. Psycho-Analysis*, 22, (2), 93-101. (Çev. James Strachey.)

1950 *Collected Papers*, 5, 302-12. (Yukarıdakiyenin yeniden basımı.)

1964 *Standard Edition*, 22, 237-48. (Yukarıdakiyenin düzeltilmiş yeniden basımı.)

ROMAIN Rolland 29 Ocak 1866'da doğmuş ve bu makale yetmişinci doğum günü anısına kendisine ithaf edilmiştir. Yalnızca bu çalışmanın değil altmışıncı doğum gününde yolladığı mesajın (Freud, 1926a) ve *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) başlarında yer alan bir parçanın yanı sıra ona yazdığı, yayımlanmış olan altı ya da yedi mektubun (Freud, 1960a) da gösterdiği gibi Freud'un ona karşı büyük bir hayranlığı vardı. Freud onunla ilk kez 1923'de mektuplaştı ve öyle görünüyor ki onunla yalnızca bir kez 1924'de karşılaştı.

Bu makalenin, yukarıda belirtilen *Almanach*'daki dışında, Almanca daha eski bir basımını bulmak mümkün olmamıştır. Thomas Mann ve kuşkusuz tüm Yahudi yazarlar dahil olmak üzere pek çok başka yazarla olduğu gibi Romain Rolland'la ilgili yayınların da bu dönemde Naziler tarafından yasaklandığı akılda bulundurulmalıdır.

AKROPOLİS'TE BİR BELLEK
KARIŞIKLIĞI
YETMİŞİNCİ DOĞUMGÜNÜ ANISINA
ROMAIN ROLLAND'A AÇIK BİR MEKTUP

Sevgili Dostum,

YETMİŞİNCİ doğum günü kutlamana yazılı bir katkıda bulunma konusunda bir sıkıştırma içindeydim ve senin için değerli olabilecek ve hakikat aşkına, inançlarındaki yürekliliğine ve insanlığa yönelik sevgi ve iyi niyetine duyduğum hayranlığı ifade edebilecek ve ayrıca bana pek çok rahatlama ve haz anı sağlamış olan bir yazar olarak sana minnettarlığıma tanıklık edebilecek bir şey bulmak için uzun çabalar-da bulundum. Ama boşunaydı. Senden on yaş büyüğüm ve üretme güçlerim sonuna geldi. Sana sunabileceğim tek şey "daha iyi günler görmüş" olan gücü kesilmiş bir yaratığın armağanı.

Bilimsel çalışmamın amacının aklın alışılmadık, anormal ya da hastalandırıcı dışavurumlarına ışık tutmak olduğunu biliyorsun — yani, onları arkalarında işlemekte olan ruhsal güçlere dek geri izlemek ve çalışmakta olan düzenekleri göstermek. Buna önce kendi üzerimde başladım, sonra diğer insanlara ve son olarak cesur bir genişletmeyle bütün olarak insan ırkına uyguladım. Son birkaç yıl boyunca bu tür-den, bir kuşak önce 1904'de yaşadığım ve asla anlamadığım bir görüngü tekrar tekrar aklıma geldi.¹ Önce neden olduğunu anlamadım; ama sonunda olayı çözümlemeye karar verdim — ve şimdi sana bu incelemenin sonuçlarını sunuyorum. Bu süreçte senden özel

¹[Freud, yaklaşık on yıl önce, *Bir Yanılsamanın Geleceği*'nin (1927c) V. Bölümünde bu olaya kısa bir anıştıma yapmış ama açıklama ileri sürmemişti, *P. F. L.*, 12, 206-7.]

yaşamımdaki bazı olaylara aksi durumda hak edeceklerinden daha fazla dikkat etmeni istemem gerek.

O sıralarda, her yıl Ağustos sonu ya da Eylül başında küçük kardeşimle birkaç hafta sürecektik ve bizi Roma'ya ya da İtalya'nın başka bir bölgesine ya da Akdeniz kıyısının bir bölümüne götürecek bir yolculuğa çıkardık. Kardeşim benden on yaş küçük, dolayısıyla benimle aynı yaşta — ancak şimdi aklıma gelen bir rastlantı. O yıl kardeşim işlerinin uzun süre uzakta kalmasına izin vermeyeceğini söyledi: en fazla bir haftayı ayarlayabilecekti ve yolculuğumuzu kısaltmamız gerekiyordu. Böylece Trieste üzerinden Korfu adasına gitmeye ve tatilimizin birkaç gününü orada geçirmeye karar verdik. Trieste'de orada yaşayan bir iş arkadaşını aradı ve ona gittik. Ev sahibi dostça bir biçimde planlarımızı sordu ve niyetimizin Korfu'ya gitmek olduğunu işitince buna şiddetle karşı çıktı: "Size yılın bu zamanı oraya gitmeyi düşündüren şey nedir? Hiçbir şey yapamayacağınız kadar sıcak olur. Onun yerine Atina'ya giderseniz çok daha iyi yaparsınız. Lloyd gemisi bu akşam üstü yola çıkıyor; bu size kenti görmek için üç gün verir ve dönüşte sizi alır. Bu çok daha iyi ve yararlı olur."

Bu ziyaretten dönerken ikimiz de dikkat çekici bir biçimde sıkıldık. Önerilmiş olan planı tartıştık, bunun hiç de uygulanabilir olmadığına karar verdik ve gerçekleştirilmesinde güçlüklerden başka bir şey görmedik; dahası pasaportlar olmadan Yunanistan'a ayak basmamıza izin verilmeyeceğini düşündük. Lloyd ofislerinin açılmasından önceki saatleri huzursuz ve ikircikli bir halde kentte dolaşarak geçirdik. Ama zaman geldiğinde sözde güçlükleri hiç düşünmeksizin ve aslında kararımızın nedenlerini birbirimizle hiç tartışmadan bankoya ilerledik ve sanki olağan bir şeymiş gibi Atina'ya rezervasyonumuzu yaptırarak. Bunun çok tuhaf bir davranış olduğunu itiraf etmek gerek. Sonradan Korfu yerine Atina'ya gitme önerisini hemen ve isteyerek kabul etmiş olduğumuzu anladık. Ama eğer böyle idiyse neden ofislerin açılmasından önceki süreyi böylesine kasvetli durumda ve engeller ve güçlüklerden başka bir şeyi öngörmeden geçir-miştik?

Sonunda, vardığımız günün akşam üzerinde Akropolis'te durup gözlerimi manzaraya çevirdiğimde aniden aklıma şaşırtıcı bir düşünce geldi: "Öyleyse tıpkı okulda öğrendiğimiz gibi tüm bunlar gerçekten var!" Durumu daha doğru olarak anlatmak istersek; ifadeyi dile getiren kişi ifadeyi göz önüne alan kişiden genelde fark edildiğinden çok daha keskin biçimde ayrılmıştı. İlki sanki, kaçınılamayacak bir gözlemin etkisi altında, şimdiye dek gerçekliğinden kuşkulu olduğu bir şeye inanmak zorundaymış gibi davranıyordu. Biraz abartacak olursam sanki Loch Ness'de dolaşırken aniden ünlü canavarın kıyıya vuran figürünü gören ve şu itirafta bulunmak zorunda kalan biri gibiydi: "Öyleyse gerçekten *var* — deniz-yılanı, buna hiç inanmamıştık!" Öte yandan, ikinci kişi haklı olarak şaşkındı çünkü Atina'nın gerçek varlığının, Akropolis'in ve etrafındaki manzaranın kuşku nesneleri olduğunun hiç farkında değildi. Beklediği şey daha çok bir keyif ya da hayranlık ifadesiydi.

Şimdi, Akropolis'te aklıma gelen bu tuhaf düşüncenin yalnızca insanın bir şeyi kendi gözleriyle görmesinin önünde sonunda onun hakkında işitmek ya da okumaktan çok farklı bir şey olduğunu vurgulamaya hizmet ettiğini ileri sürmek kolay olur. Ama bu ilginç olmayan bir sıradanlığı süslemenin/gizlemenin çok tuhaf bir yolu olarak kalır. Ya da okuldayken Atina kenti ve tarihinin tarihsel gerçekliğine inandığımı *düşündüğümün* doğru olduğunu ama Akropolis'te bu düşüncenin aklıma gelmesinin tam olarak bilinçdışının buna *inanmadığını* ve ancak şimdi "bilinçdışına ulaşan" bir inanç edinmeye başladığımı gösterdiğini ileri sürmek olası olur. Bu türden bir açıklama son derece sağlam görünür ama ileri sürmek kanıtlamaktan daha kolaydır; dahası, bu kuramsal zeminde saldırıya fazlasıyla açıktır. Hayır. İki görüngünün, Trieste'deki sıkıntı ve Akropolis'teki düşüncenin, yakından ilişkili olduğuna inanıyorum. Ve bunlardan ilki daha kolay anlaşılır ve ikincisinin açıklanmasında bize yardımcı olabilir.

Trieste'deki deneyimin aynı zamanda bir inanmazlık ifadesinden başka bir şey olmadığı fark edilecektir: "Atina'yı mı göreceğiz? Söz

konusu bile olamaz! — çok güç!" Eşlik eden sıkıntı bunun söz konusu olmamasına duyulan üzüntüye karşılık gelir: ne kadar iyi olurdu. Ve şimdi nerede olduğumuzu biliyoruz. Bu o sık sık rastladığımız "gerçek olamayacak kadar güzel" olgularından biri.² İyi bir haberle şaşırdığımızda, bir ödül kazandığımızı ya da örneğin birinci seçildiğimizi işittiğimizde ya da bir kız gizlice sevdiği erkeğin kendisiyle görüşmek için ana babasından izin istediğini öğrendiğinde son derece sık olarak doğan inanamazlığın bir örneğidir.

Bir görüngünün varlığını saptadığımızda bir sonraki soru kuşkusuz onun nedeniyle ilgilidir. Bu türden inanmazlık açıkça bir gerçeklik parçasını reddetme yolunda bir girişimdir; ama garip bir yönü vardır. Eğer bu türden bir girişim hazzı getirme tehdidi içeren bir gerçeklik parçasını hedeflemiş olsaydı hiç şaşmazdık: deyim yerindeyse aklımızın düzeneği aynen bu çizgilerde işlemeye planlanmıştır. Ama tam tersine büyük ölçüde bir haz getirmeyi vaat eden bir şeyde neden böyle bir inanmazlık doğsun? Gerçekten paradoksal bir davranış! Ama daha öncesinde benim deyişimle "başarı karşısında yıkılan" benzer insanların durumunu ele aldığımı anımsadım.³ Genellikle insanlar engellenme, yaşamsal bir gereksinim ya da arzunun yerine gelmemesinin sonucu olarak hastalanırlar. Ama bu insanlarda tersi söz konusudur; ezici biçimde güçlü istekleri yerine geldiği için hastalanır ya da tümüyle parçalara ayrılırlar. Ama iki durum arasındaki zıtlık başlangıçta görüldüğü kadar büyük değildir. Paradoksal olguda olup biten şey yalnızca dış engellemenin yerini içsel bir engellemenin almasıdır. Acı çeken kişi kendine mutluluk izni vermez: iç engel ona dış engele yapışması emrini verir. Ama neden? Çünkü —diye gelişir bir dizi olguda yanıt— kişi Yazgıdan kendisine bu kadar güzel bir şey bağışlamasını bekleyemez. Aslında, "iyi olamayacak kadar güzel" in bir başka örneği, büyük kesimi pek çoğumuzda bir yuva bulmuş olan kötümserliğin ifadesi. Bir diğer olgu grubunda tıpkı başarı karşısında

²[Özgün metinde İngilizce.]

³["Ruhçözümsel Çalışmada Karşılaşılan Bazı Kişilik Tipleri"nin (1916d) II. Kesimi, *P. F. L.*, 14, 299.]

yıkılanlarda olduğu gibi "Böylesi bir mutluluğa değmem, bunu hak etmiyorum" diye çevrilebilecek bir suçluluk ya da aşağılık duygusu görürüz. Ama bu iki güdü temelde aynıdır çünkü biri diğerinin yalnızca bir yansımasıdır. Çünkü, bildiğim kadarıyla, bize bu kadar kötü davranmasını beklediğimiz Yazgı, vicdanımızın, içimizdeki acımasız süper-Ego'nun bir somutlaşması, çocukluğumuzun cezalandırıcı ajanının tortusudur.⁴

Sanırım bu Trieste'deki davranışımızı açıklar. Atina'yı görme mutluluğunun verileceğine inanamadık. Reddetmeye çalıştığımız gerçeklik parçasının başlangıçta yalnızca bir *olasılık* olması ilk tepkilerimizin niteliğini belirledi. Ama Akropolis'te dururken olasılık gerçek haline gelmişti ve aynı inançsızlık farklı ama çok daha net bir ifade buldu. Çarpıtılmamış biçimde bu şöyle olurdu: "Atina'yı kendi gözlerimle görme zevkinin bahşedilmesinin olası olacağını gerçekten hayal edemezdim — oysa şimdi durum kesin olarak bu!" Okulda ve sonrasında bana egemen olan tutkulu gezme ve dünyayı görme arzusunu ve bu arzunun gerçekleşmesi için ne kadar zaman geçtiğini anımsadığımda Akropolis'teki yan etkisi beni şaşırtmadı; o zaman kırk sekiz yaşındaydım. Küçük kardeşime aynı türden bir şeyler hissedip hissetmediğini sormadım. Tüm olayı belli miktarda çekince sarmıştı ve Trieste'deki görüş alış verişimize karışmış olan şey buydu.

Akropolis'te aklıma gelen düşüncenin anlamını doğru tahmin etmişsem ve bu gerçekten kendimi o noktada bulmaktan duyduğum keyifli şaşkınlığı ifade ediyorsa şimdi neden bu anlamın düşüncenin kendi içinde böylesine çarpıtılmış ve çarpıtıcı bir kılık değiştirmeye uğradığı şeklinde bir başka soru doğar.

Düşüncenin ana konusu çarpıtmada bile korunmuştu — yani inanmazlık: "Şimdi Akropolis'te durduğuma gözlerim tanık ama inanamıyorum." Ancak, bu inanmazlık, bu bir gerçeklik parçasından kuşkulama iki kez gerçek ifadesinden çıkarılmıştı: birinci olarak geçmişe geri kaydırılmış ve ikinci olarak Akropolis'le ilişkimden

⁴[Uygur ve Hoşnutsuzlukları'na (1930a) bkz., P. F. L., 12, 319.]

Akropolis'in varlığına aktarılmıştı. Ve böylece geçmişte bir zaman Akropolis'in gerçek varlığından kuşkulananmış olduğum şeklinde bir iddiaya eşit olan —belleğimin yanlış ve aslında olanaksız olduğu için reddettiği— bir şey meydana geldi.

İki çarpıtma iki birbirinden bağımsız sorun içerir. Dönüşüm sürecine daha derinlemesine girmeye kalkışabiliriz. Bu düşünceye nasıl vardığımı şimdilik ayrıntılandırmadan ilk etmenin o anda durum-daki bir inanılmaz ve gerçekdışı duygusu olması gerektiği varsayımından başlayacağım. Durum beni, Akropolis'i ve benim onu algılayışımı içerir. Bu kuşkuyu açıklayamam; kuşkuyu Akropolis'e ilişkin duyusal izlenimlerime ilıstıremem. Ama geçmişte bu yerle ilişkili bir şeyle ilgili bir kuşku olduğunu anımsadım ve böylece kuşkuyu geçmişe aktarmanın aracını buldum. Ancak bu süreçte kuşkunun ana teması değışmedi. Yalnızca ilk yıllarımda Akropolis'i görüp görmeyeceğimden kuşkulandığımı anımsamakla kalmadım o sıralarda Akropolis'in gerçek olduğuna inanmadığımı da iddia ettim. Beni Akropolis'teki gerçek durumun bir gerçeklikten kuşku ögesi içerdığını düşünmeye yönelten şey tam da yerdeğıştirmenin bu etkisiydi. Kuşkusuz süreci netleştirmeyi henüz başaramadım; dolayısıyla bu kadar karmaşık görünen ve tanımlanması bu denli güç olan tüm ruhsal durumun o sıralarda önemli bir duyguya sahip olduğumu (ya da olmuş olabileceğimi) varsayarak netleştirilebileceğini söyleyerek bir sonuca varacağım: "*Burada görmüş olduğum şey gerçek değil.*" Böyle bir duygu "gerçekdışı kılma duygusu" ["*Entfremdungsgefühl*"]⁵ olarak bilinir. Bu duyguyu uzaklaştırmak için bir girişimde bulundum ve geçmişe ilişkin yanlış bir bildiri pahasına başardım.

Bu gerçekdışı kılmalar hâlâ fazla anlaşılmamış olan önemli görüngülerdir. Bunlardan "duygular" olarak söz edilir ama belli zihinsel içeriklere ilişik ve bu içeriklerle ilgili kararlara bağılı olan karmaşık süreçler olduğu açıktır. Belli zihinsel hastalıklarda son derece sık

⁵[Sözcük İngilizce'ye çeşitli biçimlerde çevrilmiştir. Henderson ve Gillespie, *Text-Book of Psychiatry* (10. basım, 1969) "gerçekdışı kılma" terimini kullanır ve onunla "kişilikdışı kılma" arasında Freud'unkiyle aynı ayrımı yapar.]

olarak ortaya çıkarlar ama, tıpkı varsanların sağlıklı insanlarda ortaya çıkışı gibi, normal insanlar arasında görülmeyen şeyler değildirler. Yine de elbette işleyişteki bozukluklardır ve sağlıklı insanlarda düzenli olarak ortaya çıkmalarına rağmen bize ruhbilimsel bozukluk modelleri olarak hizmet eden düşler gibi anormal yapılardır. Bu görüngüler iki biçimde gözlemlenir: özne ya bir gerçeklik parçasının ya da kendi benliğinin bir parçasının kendisine yabancı olduğunu hisseder. İkinci durumda "kişilikdışı kılmalardan" söz ederiz: gerçekdışı kılmalarla kişilikdışı kılmalar yakından ilişkilidir. Bunların olumlu karşıtları olarak kabul edilebilecek bir başka görüngü dizisi vardır — tıpkı gerçekdışı kılmalarda bir şeyi kendi dışımızda tutmak isteyişimiz gibi bir şeyi Ego’muza ait olarak kabul etmeye çalıştığımız "*fausse reconnaissance*", "*déjà vu*" "*déjà raconté*" vb.⁶ olarak bilinen yanılsamalar. "*Déjà vu*" görüngüsünü açıklama doğrultusunda safça gizemli ve ruhbilimsel bir girişim onun kanıtını zihinsel benliğimizin daha önceki bir yaşamında bulmaya çalışır. Kişilikdışı kılma bizi daha doğru biçimde "bölünmüş kişilik" olarak tanımlanan olağandışı "*double conscience*"⁷ durumuna götürür. Ama bunların hepsi o kadar karmaşık ve bilimsel olarak o kadar az ele alınmıştır ki daha fazla bunlardan söz etmekten kaçınmalıyım.

Kişilikdışı kılma görüngüsünün iki genel özelliğine geri dönersem bu amaçlarım için yeterli olacaktır. İlki hepsinin savunma amacına hizmet ettiğidir; bir şeyi Ego’dan uzak tutmayı, onu reddetmeyi amaçlarlar. Şimdi, savunma önlemlerine yol açabilecek yeni öğeler Ego’ya iki doğrultudan yaklaşır — gerçek dış dünyadan ve Ego’da ortaya çıkan düşünce ve itkiler iç dünyasından. Bu seçeneğin asıl gerçekdışı kılmalar ve kişilikdışı kılmalar arasında seçimle çakışması olasıdır. Ego’muz savunmaya yönelik işlevlerinin boşalımında

⁶[Freud bu görüngüleri iki kez uzun uzadıya tartışmıştır: *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*’nin (1901b) XII (D) Bölümünde, *P. F. K.*, 6, 294 v. s. ve "*Fausse Reconnaissance*" (1914a) üzerine bir makalede. Ayrıca Kurt Adam’ın (1918b) "maskesine" de bkz., *P. F. L.*, 9, 311 ve 339 v. s.]

⁷[Fransızca terim: "çifte bilinç".]

olağanüstü sayıda yöntem (ya da bizim deyimimizle düzenek) kullanır. Şu anda bu savunma yöntemlerinin incelenmesine yönelik bir araştırma sürdürülmektedir: çocuk çözümlemecisi olan kızım bu konuda bir kitap yazmakta.⁸ Bu yöntemlerden en ilkeli ve en kapsamlısı olan "bastırma" psikopatolojiye ilişkin tüm daha derin bilgimizin başlangıç noktasıydı. Bastırmayla normal, sıkıntı verici ve dayanılmaz olanı onu kabul ederek, dikkate alarak, üzerinde bir karara vararak ve onunla ilgili uygun eylemi seçerek uzaklaştırma yöntemi arasında, Ego'nun az ya da çok patolojik davranış yöntemleri dizisi yatar. Bu türden savunmanın uç bir olgusunu anımsatmak için bir anlığına ara verebilir miyim? İspanyol Mağrîbîlerinin Kral Boabdil'in Elhambra kentinin düşüş haberini nasıl aldığını anlatan ünlü "Ay de mi Alhama" [Vay benim Elhambra'm] ağıtını anımsarsınız.⁹ Bu kaybın hükümdarlığının sonu anlamına geldiğini hisseder. Ama "gerçekleşmesine izin" vermeyecektir, haberlere "*non arrivé*"¹⁰ olarak davranmaya karar verir. Nazım şu şekilde gelişir:

"Cartas le fueron venidas
que Alhama era ganada:
las cartas echo en el fuego,
y al mensajero matara." ¹¹

Kralın bu davranışının bir diğer belirleyicisinin bir güçsüzlük duygusunu yenmek olduğunu tahmin etmek kolaydır. Mektupları yakarak ve ulaşı öldürterek hâlâ mutlak gücünü göstermeye çalışıyordu.

⁸[Anna Freud, *Ego ve Savunma Düzenekleri* (1936).]

⁹[On beşinci yüzyılın sonunda Granada'nın son Mağribî Kralı. Yaklaşık yirmi mil uzaklıktaki Elhambra başkentin ana büyük kalesiydi.]

¹⁰[Freud "Savunma Nöro-Psikozları" (1894a) üzerine ilk makelesinin I. Kesiminde ve yine *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926d) VI. Bölümünde, *P. F. L.*, 10, 275 ve n. 1, savunma sürecini tanımlamak için aynı ifadeyi kullanmıştır.]

¹¹["Elhambra'nın alındığını söyleyen mektuplar ulaştı. Mektupları ateşe atıp, ulaşı öldürdü."]

Gerçekdışı kılmaların ikinci genel özelliği —geçmişe, Ego'nun anılar deposuna ve belki de o zamandan sonra bastırmaya kurban gitmiş olan eski üzücü deneyimlere bağlı olmaları— tartışmasız kabul edilen bir şey değildir. Ama benim gerçekte bir bellek karışıklığı ve geçmişin çarpıtılmasıyla son bulan kendi deneyimim bu bağlantıyı göstermeye yardımcı olur. Okuldayken Atina'nın gerçek varlığından hiç kuşkulandığımı doğru. Yalnızca onu görüp göremeyeceğimden kuşkuluydum. Bu kadar uzağa gitmek —"bu kadar uzun yol kat-edeceğim"— olasılık sınırlarının ötesinde görünüyordu. Bu, gençliğimdeki yaşam koşullarının kısıtlı ve yetersiz oluşuyla ilişkiliydi. Kuşkusuz yolculuk özlemim aynı zamanda pek çok ergen çocuğu evden kaçmaya yönelten güç gibi bu baskıdan kaçma isteğinin ifadesiydi. Yolculuk hazzının büyük bölümünün bu eski isteklerin yerine getirilmesinde yattığını —yani, kökünün ev ve aileden hoşnutsuzlukta olduğunu— uzun zaman önce net olarak görmüştüm. İnsan ilk kez denizi gördüğünde, okyanusu geçtiğinde ve uzun zamandır çok uzak olan kent ve ülkeleri gerçeklik olarak yaşadığında kendisini olmayacak büyüklükte işler yapmış bir kahraman olarak duyumsar. O gün Akropolis'te kardeşime şunları söylemiş olabilirim: "Küçükken nasıl da her gün okula giderken aynı sokaklardan geçtiğimizi ve her Pazar çok iyi bildiğimiz Prater'e ya da başka bir geziye gittiğimizi hâlâ anımsıyor musun? Ve şimdi Atina'dayız ve Akropolis'te duruyoruz! Gerçekten uzun bir yol katettik!" Ve yine böylesine küçük bir olayı daha büyük olan bir olayla karşılaştırabilirsem, Notre Dame'de¹² İmparator olarak taç giyme töreninde Napoleon erkek kardeşlerinden birine döndü —kuşkusuz yaşça en büyük olan Joseph'e— ve şöyle dedi: "Eğer bugün burada olabilseydi *Monsieur notre Père*" ne derdi?"

Ama burada neden daha Trieste'deyken Atina yolculuğunun keyfini engellediğimiz şeklinde küçük sorunun çözümünü buluruz. Bu kadar yol katetmiş olmanın hazzına bir suçluluk duygusu ilişmiş

¹²[Öykü genelde Milano'da Lombardi Demir Haçını kabul edişiyile ilgili olarak anlatılır.]

olmalı: bunun yanlış, eski günlerden beri yasaklanmış olduğu gibi bir şey söz konusuydu. Çocuğun babasını eleştirmesi, ilk çocukluğun fazla değer biçmesinin yerini alan bir az değer biçmeyle ilgili bir şeydi. Sanki başarının özü insanın babasından ileri gitmesi ve sanki insanın babasını geçmesi hâlâ yasak bir şeymiş gibi görünür.

Bu genelde geçerli güdüye ek olarak bizim özel durumumuzda özel bir etmen vardı. Atina ve Akropolis teması kendi içinde oğulun üstünlüğünün kanıtını içerir. Babamız çalışıyordu, orta öğrenimi yoktu ve Atina ona fazla bir şey ifade etmiş olamazdı. Dolayısıyla Atina yolculuğumuzun keyfini engelleyen şey evlatsı bir *saygı duygusuydu*. Ve artık kendim de yaşlanmış olduğumdan ve sabırla katlanılmam gerektiğinden ve artık yolculuk edemeyeceğimden Akropolis'teki bu olayı anımsamanın beni neden bu kadar sık rahatsız ettiğini merak etmezsiniz.

Ocak, 1936

Her zaman içtenlikle

SIGM. FREUD

SAVUNMA SÜRECİNDE
EGO'NUN BÖLÜNMESİ
(1940[1938])

EDİTÖRÜN GÖRÜŞÜ

DIE ICHSPALTUNG IM ABWEHRVORGANG

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1940 *Int. Z. Psychoanal. Imago*, 25 (3/4), 241-4.

1941 *Gesammelte Werke*, 17, 59-62.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Savunma Sürecinde Ego'nun Bölünmesi"

1941 *Int. J. Psycho-Analysis*, 22, (1), 65-8. (Çev. James Strachey.)

1950 *Collected Papers*, 5, 372-5. (Yukarıdakinin yeniden basımı.)

1964 *Standard Edition*, 23, 271-8. (Değişik bir başlıkla 1950'deki-ne dayalı ama oldukça düzeltilmiş çeviri.)

BU, ölümünden sonra yayımlanan ve tamamlanmamış önemli makalenin el yazması 2 Ocak 1938 tarihini taşır ve Ernest Jones'a göre (1957, 25) "1937 Noeli'nde yazılmış"tır.

Makale Ego'nun ve onun güç koşullardaki davranışlarının incelenmesini daha da ileri taşır. Her ikisi de son zamanlarda Freud'un aklını meşgul eden iki birbiriyle ilişkili konuyu içerir: "reddetme" ("*Verleugnung*") eylemi kavramı ve bu eylemin Ego'nun bir "bölünmesiyle" sonuçlanması kavramı. "Reddetme" Freud tarafından burada da olduğu gibi iğdiş edilme karmaşasıyla bağlantılı olarak tartışılmıştır. Örneğin, Editörün bir dipnotunun terimin kullanıldığı diğer yerlere ilişkin bir dizi gönderme verdiği "Çocukluk Cinsel Organ Örgütlenmesi" (1923e) üzerine makalede, *P.F.L.*, 7, 310 n.1. Bunlardan biri

elinizdeki makalenin devamı olarak kabul edilebilecek kısa "Fetişizm" incelemesidir (1927*e*), aynı yayın, 352-3. Çünkü o incelemede Ego'nun reddetme sonucu bölünmesi vurgulanmıştı. (Daha öncesinde "Nevroz ve Psikoz"da (1924*b*) ima edilmiştir, aynı yayın, 10, 217-8.)

Bu makale açıklanmayan bir nedenle Freud tarafından yarım bırakılmış olmasına karşın kısa bir süre sonra, *Ruhçözümlemesinin Özeti*'nin (1940*a*[1938]) VIII. Bölümünün son iki üç sayfasında konusunu tekrar ele alır. Ancak orada Ego'nun bölünmesi düşüncesinin uygulamasını fetişizm ve psikozlar olgularının ötesine genel olarak nevrozlara genişletir. Böylece konu, savunma süreçlerinin kaçınılmaz biçimde meydana getirdiği "Ego değişimi" şeklindeki daha geniş sorunla birleştirilir. Yine bu da Freud'un son zamanlarda ele aldığı —"Sürelî ve Süresiz Çözümleme" üzerine teknik makalesinde (1937*c*, özellikle V. Kesim)— ama bizi çok eski dönemlere, savunma nöro-psikozları üzerine ikinci makaleye (1896*b*) ve hatta Fliess yazışmalarından Taslak K'ya (1950*a*) geri götüren bir şeydi.

SAVUNMA SÜRECİNDE EGO'NUN BÖLÜNMESİ

BİR anlığına kendimi söyleyeceklerimin uzun süredir bilinen ve açık bir şey mi yoksa tümüyle yeni ve şaşırtıcı bir şey olarak mı kabul edilmesi gerektiğini bilmemek gibi ilginç bir konumda buldum. Ama ben ikincisini düşünme eğilimindeyim.

Çözümlemede hasta olarak tanıdığımız bir insanın Ego'sunun onlarca yıl önce, o daha gençken belli baskı durumlarında dikkat çekici bir biçimde davranmış olması gerektiği gerçeği sonunda beni etkiledi. Bir ruhsal zedelenmenin etkisiyle gerçekleştiğini söyleyerek bunun hangi koşullar altında meydana geldiğini genel ve bir ölçüde belirsiz terimlerle belirleyebiliriz. Elbette tüm olası içdiş etme biçimlerini içermese de tek, kesin olarak belirlenmiş, özel bir olguyu seçmeyi yeğlerim.

O halde, bir çocuğun Ego'sunun doyum bulmaya alışkın güçlü bir içgüdüsel istemin egemenliği altında olduğunu ve ona bu doyumun devamının neredeyse dayanılmaz bir gerçek tehlikeyle sonuçlanacağını öğreten bir deneyimle dehşete düştüğünü varsayalım. Şimdi ya gerçek tehlikeyi kabul etmeye, ona izin vermeye ve içgüdüsel istemden vazgeçmeye ya da gerçekliği reddetmeye ve doyumunu sürdürebilmek için kendisini korkacak hiçbir şey olmadığına inandırmaya karar vermelidir. Dolayısıyla içgüdü'nün istemiyle gerçekliğin kısıtlaması arasında bir çatışma vardır. Ama aslında çocuk iki yolu da seçmez ya da daha doğrusu, aynı şey anlamına gelen, eşzamanlı olarak ikisini de seçer. Çatışmaya her ikisi de geçerli ve etkin olan iki zıt tepkiyle yanıt verir. Bir yandan belli düzeneklerin yardımıyla gerçekliği kabul etmez ve herhangi bir kısıtlamayı kabullenmeyi reddeder; öte yandan gerçeklik tehlikesini bir solukta anlar, bu tehlikenin korkusunu hastalandırıcı bir belirti olarak alır ve kendisini hemen bu korkudan kurtarmaya çalışır. Bunun güçlüğün son derece

ustaca bir çözümü olduğunu itiraf etmeli. Tartışmanın her iki tarafı da kendi paylarını alırlar: içgüdünün doyumunu korumasına izin verilir ve gerçekliğe, uygun olan saygı gösterilir. Ama her şeyin şu ya da bu biçimde bedeli vardır ve bu başarı Ego'da hiçbir zaman iyileşmeyen ama zaman geçtikçe büyüyen bir gedik pahasına elde edilmiştir. Çatışmaya iki zıt tepki Ego'nun bir bölünmesinin merkezi olarak kalır. Sürecin bütünü bize çok tuhaf görünür çünkü Ego'nun süreçlerinin sentezci doğasını kesin olarak kabul ederiz.¹ Ama bu konuda açık biçimde hatalıyız. Bu olağanüstü önemine karşın Ego'nun sentezci işlevi belli koşullara bağlı ve çok sayıda bozukluğa açıktır.

Bu şematik teze bir olgu öyküsü sokarsam yardımcı olacaktır. Küçük bir oğlan çocuğu üç ile dört yaşları arasındayken daha büyük bir kız tarafından baştan çıkarılarak dişi cinsel organlarıyla tanışmıştı. Bu ilişkilerin kesilmesinden sonra bu şekilde başlatılan cinsel uyarılmayı ateşli biçimde el mastürbasyonu ile sürdürdü; ama kısa sürede bakıcısı tarafından yakalandı ve her zaman olduğu gibi gerçekleştirilmesi babaya yüklenen iğdiş edilmekle tehdit edildi. Dolayısıyla bu olguda büyük bir dehşet etkisi yaratması beklenen koşullar mevcuttu. Tek başına iğdiş edilme tehdidinin büyük bir etki bırakması gerekmez. Çocuk buna inanmayı reddedecektir çünkü bedeninin bu denli değerli bir parçasını yitirme olasılığını kolayca hayal edemez. Dişi cinsel organlarını [daha önceden] görmüş olması çocuğu bu olasılığa inandırmış olabilir. Ama böyle yapma konusundaki isteksizliği fazla büyük olduğundan ve onu buna zorlayacak bir güdü bulunmadığından böyle bir sonuç çıkarmadı. Tam tersine hissetmiş olabileceği herhangi bir huzursuzluk yok olanın yine ortaya çıkacağı düşüncesiyle rahatladı: daha sonra bir tane (penis) çıkarırdı. Küçük

¹[Ömeğin, *Yeni Giriş Konferansları'nın* (1933a) 31. Konferansındaki bir parçaya bkz., *P. F. L.*, 2, 108-9. Freud'un Ego'nun sentezci eğilimini daha sonraki yazılarında, özellikleri de *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete'nin* (1926d) III. Bölümünde, *P. F. L.*, 10, 249-52 ve *Meslek Dışı Çözümleme Sorunu'nda* (1926e) vurgulanmış olmasına karşın kavram onun Ego resminde baştan beri saklıydı. Breuer döneminde bastırılması gereken düşünceler için neredeyse değişmez biçimde kullandığı terim "uyumsuz"du — yani, Ego tarafından sentezlenemeyen.]

oğlan çocuklarını yeterince gözlemlemiş olan biri küçük bir kız kardeşin cinsel organlarının görüntüsü karşısında böyle bir ifadeyle karşılaştığını anımsayabilecektir. Ama her iki etmen de bir aradaysa durum farklıdır. O zaman tehdit o ana dek zararsız olarak kabul edilmiş olan algının anısını canlandırır ve o anda dehşet verici bir doğrulama bulur. Şimdi küçük oğlan neden kızların cinsel organlarının bir penis belirtisi göstermediğini anladığını düşünür ve artık kendi cinsel organlarının aynı yazgıyla karşılaşabileceğinden kuşkulanmaya cesaret etmez. Bundan sonrasında iğdiş edilme tehlikesinin gerçekliğine inanmadan edemez.

İğdiş edilme tehdidinin bildik sonucu, yani normal olarak geçen sonuç, oğlanın ya hemen ya da önemli ölçüde bir savaşımdan sonra tehdidi kabul etmesi ve yasaklamaya ya tamamen ya da en azından kısmen (yani, bundan böyle cinsel organlarına eliyle dokunmayarak) boyun eğmesidir. Bir başka deyişle içgüdünün doyumundan tümüyle ya da kısmen vazgeçer. Ancak, söz konusu olan hastanın bir başka çıkış yolu bulduğunu işitmeye hazırız. Dişilerde bulamadığı penis için bir yerine-geçen oluşturdu — yani, bir fetiş. Böyle yapmakla gerçekliği reddettiği doğrudur ama kendi penisini kurtardı. Dişilerin penislerini yitirmiş olduklarını öğrenmek zorunda kalmadığı sürece kendisine yöneltilmiş olan tehdide inanması gerekmiyordu: kendi penisinden korkmasına gerek yoktu, bu nedenle de mastürbasyonuna rahat bir biçimde devam edebilirdi. Hastanın bu tutumu bizi gerçeklikten bir uzaklaşma olarak güçlü bir biçimde etkiler — psikozlara atfetmeyi yeğleyeceğimiz bir prosedür. Ve aslında çok da farklı değildir. Yine de araştırmamızı genişleteceğiz çünkü hiç de önemsiz olmayan bir fark buluruz. Oğlan yalnızca kendi algılarıyla çelişmek ve ortada görülecek bir tane yokken bir penis varsanılamakla kalmadı bir değer yerdeğiştirmesinden öte olmayan bir şey de yaptı — gerileme düzeneğinin (burada açıklanması gerekmeyen bir biçimde) yardımcı olduğu bir işlemle penisin önemini bedenin başka bir bölümüne aktardı. Bu yerdeğiştirmenin yalnızca dışı bedeniyle ilgili olduğu doğrudur; kendi penisi söz konusu olduğunda hiçbir şey değişmemiştir.

Gerçeklikle başa çıkmanın, neredeyse kurnazca olarak tanımlan-

mayı hak eden, bu yolu çocuğun pratik tutumu açısından belirleyiciydi. Penisine yönelik bir tehdit içermiyormuşçasına mastürbasyonunu sürdürdü; ama aynı zamanda sözde cesaret ve aldırmaazlığının tam tersine tehlikeyi yine de anlamış olduğunu gösteren bir belirti geliştirdi. Babası tarafından iğdiş edilmekle tehdit edilmişti ve bundan hemen sonra, fetişinin yaratılmasıyla eşzamanlı olarak, idare edilmesi ve dengelenmesi erkekliğinin tüm gücünü gerektiren şiddetli bir baba tarafından cezalandırılma korkusu geliştirdi. Babasından bu korkusu da iğdiş edilme konusunda sessizdi: oral bir evreye gerilemenin yardımıyla baba tarafından yenilip yutulma korkusu biçimini aldı. Bu noktada yaşlı Tanrı Baba, Kronos'un çocuklarını yiyip yutuşunu ve en küçük oğlu Zeus'u da diğerleri gibi yiyip yutmaya çalışışını, Zeus'un annesinin ustalığı sayesinde kurtuluşunu ve sonra babasını iğdiş edişini anlatan ilkel Yunan mitolojisi parçasını anımsamamak olanaksızdır. Ama olgu öykümüze dönmeli ve oğlanın hafif olmasına karşın bu güne dek koruduğu bir belirti daha geliştirdiğini eklemeliyiz. Bu, sanki reddetmeyle kabul etme arasındaki tüm gidip gelmelerde yine de en net anlatımı bulan şey iğdiş edilmekmiş gibi küçük ayak parmaklarına dokunulmasına karşı bir duyarlılıktı...

* * * * *

EK

FREUD'UN DAHA ÇOK GENEL RUHBİLİM KURAMINI ELE ALAN YAZILARININ LİSTESİ

[Madde başlarındaki tarihler, söz konusu çalışmanın olası yazılış tarihini belirtir. Sondaki tarihse, yayımlandığı tarihtir; yayımlanış tarihleri *Kaynakça ve Yazar Dizini*'nde madde başı yapılmış ve söz konusu çalışmayla ilgili daha ayrıntılı özellikler burada verilmiştir. Köşeli parantez içindeki yazılar, Freud'un ölümünden sonra yayımlanmıştır.]

- [1895 "A Project for a Scientific Psychology" (1950a).]
[1896 Fliess'e 1 Ocak ve 6 Aralık Tarihli Mektuplar (1950a).]
1899 *Düşlerin Yorumu*, Bölüm VII (1900a).
1910-11 "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi Üzerine Formülasyonlar" (1911b).
1910 "Psycho-Analytic Notes on an Autobiographical Account of a Case of Paranoia (Dementia Paranoides)", Bölüm III (1911c).
1912 "Ruhçözümlemesinde Bilinçdışı Üzerine Bir Not" (1912g).
1914 "Narsisizm Üzerine: Bir Tanıtım" (1914c).
1915 "İçgüdüler ve Değişimleri" (1915c).
1915 "Bastırma" (1915d)
1915 "Bilinçdışı" (1915e).
1915 "Düşler Kuramına Metapsikolojik Bir Ek" (1917d)
1915 "Yas ve Melankoli" (1917e).
1915-17 *Ruhçözümlemesine Giriş Konferansları*, Konferans 22 ve 26 (1916-17).
1920 *Haz İlkesinin Ötesinde* (1920g)
1921 *Grup Psikolojisi ve Ego'nun Çözümlemesi* Bölüm VII ve XI (1921g)
1922 "İki Ansiklopedi Makalesi: (B) Libido Kuramı" (1923a).
1923 *Ego ve İd* (1923b).
1924 "Nevrozlar ve Psikozlar" (1924b).

- 1924 “Mazoşizmin Ekonomik Sorunu” (1924c).
1924 “Nevroz ve Psikozda Gerçekliğin Yitirilmesi” (1924e).
1925 “Gizemli Yazı Tahtası” Üzerinde Bir Not (1925a).
1925 “İnkâr” (1925h).
1927 “Fetişizm” (1927e)
1929 *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*, Bölüm VI, VII ve VIII
(1930a).
1932 *Ruhçözümlemesine Yeni Giriş Konferansları*, Konferans 31
ve 32 (1933a).
[1938 *Ruhçözümlemesinin Özeti*, Bölüm I, II, IV, VIII ve IX
(1940a).]
[1938 “Some Elementary Lessons in Psycho-Analysis” (1940b).]
[1938 “Savunma Sürecinde Ego’nun Bölünmesi” (1940e).]

KAYNAKÇA VE YAZAR DİZİNİ

KİTAPLARIN ve dergilerin başlıkları italikle basılmış, makalelerin başlıkları tırnak içine alınmıştır. Kısaltmalar *World List of Scientific Periodicals*'a [Dünya Bilimsel Dergiler Listesi] (Londra, 1963-65) göredir. Bu kitapta kullanılan daha başka kısaltmalar kaynakçanın sonundaki Listede bulunabilir. Siyah harflerle basılmış olan sayılar ciltlere, diğerleri sayfalara ilişkindir. Her maddenin sonunda yuvarlak parantez içinde verilen sayılar bu kitapta söz konusu çalışmaya değinilen sayfa ya da sayfaları gösterir.

Freud kaynaklarında yalnızca İngilizce çeviriler verilmiştir. Baştaki tarihler Almanca ya da diğer özgün basım tarihleridir. (Yazılma tarihi basım tarihinden farklı olduğu durumlarda köşeli parantez içinde eklenmiştir.) Basım tarihlerine eklenen harfler Standart Edition'ın 24. cildindeki Freud'un yazılarının tam kaynakçasındaki maddelere uygundur. Özgün basım ayrıntıları, özgün Almanca başlık da dahil olmak üzere *Payel Freud Kitaplığı*'ndaki her ciltte Editörün Girişi'nde verilmiştir.

Teknik olmayan yazarlar ve özel bir çalışmasından söz edilmemiş teknik yazarlar için Genel Dizin'e bakınız.

ABRAHAM, K. (1908) "Die psychosexuellen differenzen der Hysterie und der Dementia praecox", *Zentbl. Nervenheilk.*, N. F., 19, 521. (67, 201)

[İng: "The Psycho-Cexual Differences Between Hysterie ve Dementia Praecox," Seçme Yazılar, Londra 1927; New York, 1953, Bl. II. (1912) "Anslätze zur psychoanalyticshen Erforschung und Behandlung des manish-depressiven Irreseins und verwandter Zustände," *Zentbl. Psychoanal.*, 2, 302. (251)

[İng.: "Notes on the Psycho-Analytical Investigation and Treatment of Manic-Depressive Insanity and Allied Conditions," Seçme Yazılar, Londra, 1927; New York, 1953, Bölüm VI.]

(1965) Freud, S. ile Bkz. FREUD, S. (1965a)

ADLER, A. (1907) *Studie über Minderwertigkeit von Organen*, Berlin ve Viyana (93)

[İng.: *Study of Organ-Inferiority and its Psychical Compensation*, New York, 1917.]

- (1908) "Der Aggressionstrieb im Leben und in der Neurose," *Fortschr. Med.*, **26**, 577. (326)
- (1910) "der psychische Hermaphroditismus im Leben und in der Neurose," *Fortschr. Med.*, **28**, 486. (86)
- ANDREAS-SALOME, L., ve FREUD, S. (1966) Bkz. FREUD, S. (1966a)
- ARISTOTELES *De somniis* ve *De divinatione per somnum*. (243)
[İng. Çev. W. S. Hett ("On the Soul" cildinde Loeb Classical Library), Londra ve New York, 1935.]
- AZAM, E. (1876) "Amnésie périodique ou dédoublement de la vie," *Ann. méd. psychol.* (5e série), **16**, 5, (53)
- (1887) *Hypnotisme, double conscience, et altérations de la personnalité*, Paris. (53)
- BERNHEIM, H. (1886) *De la suggestion et de ses applications à la thérapeutique*, Paris. (2. basım, 1887.) (177)
- BINSWANGER, L. (1955) Bkz. FREUD, S. (1955f)
- BLEULER, E. (1910) "Vortrag über Ambivalenz" (Berne), *Zentbl. Psychoanal*'da **1**, 266. (128)
- (1911) *Dementia Praecox, oder Gruppe der Schizophrenien*, Leipzig ve Viyana. (128, 204)
[Çev: *Dementia Praecox, or the Group of Schizophrenias*, New York, 1950.]
- (1912) *Das autistische Denken*, Leipzig ve Viyana. (37)
[Çev.: "Autistic Thinking," D. Rapaport (ed.), *Organization and Pathology of Thought*'da New York, 1951, Bölüm 20.]
- (1914) "Die Kritiken der Schizophrenien," *Z. ges. Neuro. Psychiat.*, **22**, 19. (176)
- BREUER, J., ve FREUD, S. (1893) Bkz. FREUD, S. (1893a) (1895) Bkz. Freud, S. (1895d)
- BUTLER, S. (1880) *Unconscious Memory*, Londra. (211)
- CALKINS, G. N. (1902) "Studies on the Life-History of Protozoa. I. The Life-Cycle of *Paramecium caudatum*," *Arch. Entw. Mech. Org.*, **15**, 139. (320)
- DOFLEIN, F. (1919) *Das Problem des Todes und der Unsterblichkeit bei den Pflanzen und Tieren*, Jena. (319)
- ELLIS, HAVELOCK (1898) "Auto-Erotism: A Psychological Study," *Alien. and Neurol.*, **19**, 260. (65)
- (1927) "The Conception of Narcisizm," *Psychoanal. Rev.*, **14**, 129; *Studies in the Psychology of Sex*, Cilt VII: *Eonism and Other Supplementary Studies*, Philadelphia, 1928, Bölüm VI. (65)

- FECHNER. G. T. (1873) *Einige Ideen zur Schöpfungs- und Entwicklungsgeschichte der Organismen*, Leipzig. (276-8, 387, 413)
- FEDERN, P. (1913) "Beitrage zur Analyse des Sadismus und Masochismus, I: Die Quellen des mannlichen Sadismus," *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 1, 29. (130)
- FERENCZI, S. (1909) "Introjektion und Übertragung," *Jb. psychonalyt. psychopath. Forcsh.*, 1. 422. (133)
[İng: "Introjection and Transference," *First Contributions to Psycho-Analysis*, Londra, 1952, Bölüm II]
(1913a) "Entwicklungsstufen des Wirklichkeitssinnes," *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 1, 124. (67, 314, 375)
[İng: Stages in the Development of the Sense of Reality," *First Contributions to Psycho-Analysis*, Londra, 1952, Bölüm VIII.]
(1913b) C. G. Jung's *Wandlungen und Symbole der Libido* (Leipzig and Vienna, 1912), kitabı üzerine inceleme "Int. Z. ärstzl. Psychoanal.", 1, 391. (72) et al. (1919) *Zur Psychoanalyse der Kriegsneurosen*, başlığıyla yazımlanan bir sempozyum yazısı, Leipzig ve Viyana. (281)
[İng: *Psycho-Analysis and the War Neuroses*, Londra, Viyana ve New York, 1921.]
- FINKELBURG, F. C. (1870) Niederrheinische Gesellschaft, Sitzung vom 21. Marz 1870, Bonn, *Berlin klin. Wcshr.*, 7, 449, 460. (222)
- FLIESS, W. (1906) *Der Ablauf des Lebens*, Viyana. (317)
- FREUD, A. (1936) *Das Ich und die Abwehrmechanismen*, Viyana. (454)
[İng.: *The Ego and the Mechanisms of Defence*, Londra, 1937; New York, 1946]
- FREUD, M. (1957) *Glory Reflected*, Londra. (23)
- FREUD, S. (1888-9) H. Bernheim'in Önsözü, Notları ve Çevirisi *De la suggestion et de ses applications à la h rapeutique*, Paris, 1886, *Die Suggestion und ihre Heilwirkung* başlığıyla Viyana. (177)
[İng: Bernheim'in *Suggestion*'ına  ns z, *Standard Ed.*, 1, 73.]
(1891b) *On Aphasia*, London ve New York, 1953. (163, 169, 177, 207, 213-15, 216, 359)
(1893a) BREUER, J., ile "On the Psychical Mechanism of Hysterical Phenomena Preliminary Communication," in *Studies on Hysteria*'da, *Standard Ed.*, 2, 3; *P. F. L.*, 3, 53. (141, 282)
(1893c) "Some Points for a Comprative Study of Organic and Hysterical Motor Paralyses," *Standard Ed.*, 1, 157. (115, 172)

- (1893h) "Lecture 'On the Psychical Mechanism of Hysterical Phenomena'", *Standart Ed.*, 3, 27. (115)
- (1894a) "The Neuro-Psychoses of Defence", *Standard Ed.*, 3, 43. (35, 152, 366, 399, 454)
- (1895b[1894]) "On the Grounds for Detaching a Particular Syndrome from Neurasthenia under the Description 'Anxiety Neurosis'", *Standart Ed.*, 3, 87; *P. F. L.*, 10, 31. (77, 110)
- (1895d) BREUER, J., *Studies on Hysteria*, Londra, 1956; *Standard Ed.*, 2; *P. F. L.*, 3. (142, 156, 164, 175, 188, 190, 238, 253, 277, 296, 298, 307, 343, 359, 430, 438)
- (1896b) "Further Remarks on the Neuro-Psychoses of Defence," *Standard Ed.*, 3, 159. (154, 344, 347, 356, 460)
- (1896c) "The Aetiology of Hysteria," *Standartd Ed.*, 3, 189. (191)
- (1900a) *The Interpretation of Dreams*, Londra ve New York, 1955; *Standard Ed.*, 4-5; *P. F. L.*, 4. (32, 33, 35, 36, 39, 43, 92, 101, 103, 110, 115, 118, 148, 151, 164, 170, 172, 175, 176, 180, 186, 190, 191, 196, 204, 206, 207, 208, 225, 226, 231, 235, 236, 238, 243, 259, 277, 283, 284, 295, 296, 304, 342, 343, 347, 358, 363, 364, 365, 420, 430, 440)
- (1901b) *The Psychopathology of Everyday Life*, *Standard Ed.*, 6; *P. F. L.*, 5. (184, 191, 453)
- (1905c) *Jokes and their Relation to the Unconscious*, Londra, 1960; *Standard Ed.*, 8; *P. F. L.*, 6. (32-35, 38, 39, 101, 150, 191, 207, 308, 386, 441)
- (1905d) *Three Essays on the Theory of Sexuality*, Londra, 1962; *Standard Ed.*, 7, 125; *P. F. L.*, 7, 31. (62, 65, 69, 77, 81, 108, 110, 111, 118, 122, 123, 126, 132, 137, 150, 195, 249, 327, 328, 332, 373, 388, 404, 411, 417, 420, 440)
- (1905e[1901]) "Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria," *Standard Ed.*, 7, 3; *P. F. L.*, 8, 29. (419, 442)
- (1906a[1905]) "My Views on the Part played by Sexuality in the Aetiology of the Neuroses," *Standard Ed.*, 7, 271; *P. F. L.*, 10, 71. (142)
- (1906f) "Contribution to a Questionnaire on Reading," *Standard Ed.*, 9, 245. (423)
- (1907b) "Obsessive Actions and Religious Practices," *Standard Ed.*, 9, 116; *P. F. L.*, 13, 27. (110, 347, 366)
- (1908a) "Hysterical Phantasies and their Relation to Bisexuality," *Standard Ed.*, 9, 157; *P. F. L.*, 10, 83. (39)

- (1908b) "Character and Anal Erotism," *Standard Ed.*, 9, 169; *P. F. L.*, 7, 205. (368)
- (1908e[1907]) "Creative Writers and Day-Dreaming," *Standard Ed.*, 9, 143; *P. F. L.*, 14. (39, 42, 85)
- (1909a[1908]) "Some General Remarks on Hysterical Attacks," *Standard Ed.*, 9, 229; *P. F. L.*, 10, 95. (35).
- (1909b) "Analysis of a Phobia in a Five-Year-Old Boy," *Standard Ed.*, 10, 3; *P. F. L.*, 8, 165. (118, 119, 178)
- (1909d) "Notes upon a Case of Obsessional Neurosis," *Standard Ed.*, 10, 155; *P. F. L.*, 9, 31. (142, 157, 437)
- (1910a [1909]) *Five Lectures on Psycho-Analysis*, *Standard Ed.*, 11, 3; *Two Short Accounts of Psycho-Analysis*' de Penguin Books, Harmondsworth, 1962. (153)
- (1910c) *Leonardo da Vinci and a Memory of his Childhood*, *Standard Ed.*, 11, 59; *P. F. L.*, 14. (62, 84, 346, 348)
- (1910g) "Contribution to a Discussion on Suicide," *Standard Ed.*, 11, *Ed.*, 11, 231. (248)
- (1910i) "The Psycho-Analytic View of Psychogenic Disturbance of Vision," *Standard Ed.*, 11, 211; *P. F. L.*, 10, 103. (111, 323, 346)
- (1911b) "Formulations on the Two Principles of Mental Functioning," *Standard Ed.*, 12, 215; *P. F. L.*, 11. (35 ff. 73, 101, 132, 190, 191, 197, 208, 226, 272, 278, 346, 397, 415, 438)
- (1911c [1910]) "Psycho-Analytic Notes on an Autobiographical Account of a Case of Paranoia (Dementia Paranoides), *Standard Ed.*, 12, 3; *P. F. L.*, 9, 129. (31, 32, 62, 65, 66, 67, 73, 76, 81, 101, 103, 108, 111, 148, 209, 346)
- (1912b) "The Dynamics of Transference," *Standard Ed.*, 12, 229; *P. F. L.*, 10, 115. (78, 201)
- (1912c) "Type of Onset of Neurosis," *Standard Ed.*, 12, 229; *P. F. L.*, 10, 115. (78, 201)
- (1912g) "A Note on the Unconscious in Psycho-Analysis," *Standard Ed.*, 12, 257; *P. F. L.*, 11. (50 ff., 101, 164, 343, 352, 354)
- (1912-13) *Totem and Taboo*, Londra, 1950; New York, 1952; *Standard Ed.*, 13, 1; *P. F. L.*, 13, 43. (62, 67, 96, 129, 210, 249, 368, 377, 404)
- (1913c) "On Beginning the Treatment," *Standard Ed.*, 12, 123. (178)
- (1913i) "The Disposition to Obsessional Neurosis," *Standard Ed.*, 12, 313; *P. F. L.*, 10, 129. (42, 137, 199)

- (1914a) "Frausse Reconnaissance ('déjà racont  ') Psycho-Analytic Treatment," da, *Standard Ed.*, 13, 201. (453)
- (1914c) "On Narcissism: An Introduction," *Standard Ed.*, 14, 69; *P. F. L.*, 11, 59,. (65 v. d., 101, 109, 111, 114, 203, 249, 272, 305, 324, 325, 346, 347, 367, 369, 371, 404)
- (1914d) "On the History of the Psycho-Analytic Movement," *Standard Ed.*, 14, 3; *P. F. L.*, 15. (62, 87, 132, 176)
- (1914g) "Remembering, Repeating and Working-Through (Further Recommendations on the Technique of Psycho-Analysis, II)," *Standard Ed.*, 12, 147. (288)
- (1915b) "Thoughts for the Times on War and Death," *Standard Ed.*, 14, 275; *P. F. L.*, 12, 57. (126)
- (1915c) "Instincts and their Vicissitudes," *Standard Ed.*, 14, 111; *P. F. L.*, 11. (41, 70, 78, 113 ff., 272, 277, 301, 328, 383, 387, 411, 414, 439)
- (1915d) "Repression," *Standard Ed.*, 14, 143; *P. F. L.*, 11. (87, 145 ff., 191)
- (1915e) "The Unconscious", *Standard Ed.*, 14, 161; *P. F. L.*, 11. (38, 39, 167 v. d., 275, 295, 299, 322, 343, 346, 354, 356, 258, 361, 397, 434, 440)
- (1916d) "Some Character-Types Met with in Psycho-Analytic Work," *Standard Ed.*, 14, 311; *P. F. L.*, 14. (394, 450)
- (1916-17[1915-17]) *Introductory Lectures on Psycho-Analysis*, New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Ed.*, 15-16; *P. F. L.*, 1 (42, 43, 63, 68, 77, 92, 112, 122, 123, 172, 181, 200, 230, 235, 290, 347, 386, 405)
- (1917a) "A Difficulty in the Path of Psycho-Analysis," *Standard Ed.*, 17, 137. (404)
- (1917b) "A Childhood Recollection from *Dichtung und Wahrheit*," *Standard Ed.*, 17, 147; *P. F. L.*, 14 (286)
- (1917d[1915]) "A Metapsychological Supplement to the Theory of Dreams," *Standard Ed.*, 14, 219; *P. F. L.*, 11. (33, 229 ff., 247, 295, 302, 367, 434)
- (1917e[1915]) "Mourning and Melancholia," *Standard Ed.*, 14, 239; *P. F. L.*, 11. (63, 206, 251 ff., 347, 348, 367)
- (1918b[1914]) "From the History of an Infantile Neurosis," *Standard Ed.*, 17, 3; *P. F. L.*, 9, 225. (126, 129, 155, 200, 250, 453)
- (1919d) *Psycho-analysis and the War Neuroses*'e Giri   yazısı (Londra New York, 1921); *Standard Ed.*, 17, 207. (281, 305)

- (1919e) "A Child is Being Beaten," *Standard Ed.*, 17, 177; *P. F. L.*, 10, 159. (87, 143, 411, 412, 416)
- (1919h) "The Uncanny," *Standard Ed.*, 17, 219; *P. F. L.*, 14. (272)
- (1920a) "The Psychogenesis of a Case fo Female Homosexuality," *Standard Ed.*, 18, 147; *P. F. L.*, 9, 367. (84)
- (1920g) *Beyond the Pleasure Principle*, Londra, 1961; *Standard Ed.*, 18, 7; *P. F. L.*, 11. (109, 112, 115, 117, 122, 146, 191, 211, 234, 275 ff., 344, 350, 356, 360, 367, 380, 387, 405, 412, 413, 430, 432, 441)
- (1921b) Introduction to Varendonck, *The Psychology of Day-Dreams*, London; *Standard Ed.*, 18, 271. (359)
- (1921c) *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, Londra ve New York, 1959, *Standard Ed.*, 18, 69; *P. F. L.*, 12, 91. (63, 88, 89, 93, 96, 226, 249, 250, 259, 268, 348, 349, 367, 368, 370, 371, 377)
- (1922b[1921]) "Some Neurotic Mechanisms in Jealousy, Paranoia and Homosexuality," *Standard Ed.*, 18, 223; *P. F. L.*, 10, 195. (377)
- (1922f) "Some Remarks on the Unconscious," *Standard Ed.*, 19, 3. (341)
- (1923a[1922]) "Two Encyclopaedia Articles," *Standard Ed.*, 18, 235; *P. F. L.*, 15. (369, 405)
- (1923b) *The Ego and the Id*, Londra ve New York, 1962; *Standard Ed.*, 19, 3; *P. F. L.*, 11. (49, 62, 63, 70, 89, 112, 165, 181, 197, 208, 227, 249, 250, 261, 272, 325, 327, 350 ff., 403, 412, 420, 421, 440, 459)
- (1923c[1922]) "Remarks on the Theory and Practice of Dream-Interpretation," *Standard Ed.*, 19, 109. (290, 304)
- (1923e) "The Infantile Genital Organization," *Standard Ed.*, 19, 141; *P. F. L.*, 7, 303. (370, 419, 438)
- (1924b[1923]) "Neurosis and Psychosis," *Standard Ed.*, 19, 149; *P. F. L.*, 10, 209. (227, 349, 422, 460)
- (1924c) "The Economic Problem of Masochism," *Standard Ed.*, 19, 157; *P. F. L.*, 11. (115, 118, 125, 276, 329, 349, 391, 396, 413 v. d.)
- (1924d) "The Dissolution of the Oedipus Complex," *Standard Ed.*, 19, 173; *P. F. L.*, 7, 313. (349, 371)
- (1924e) "The Loss of Reality in Neurosis and Psychosis," *Standard Ed.*, 19, 183; *P. F. L.*, 10, 219. (227, 349)

- (1925a[1924]) "A Note upon the 'Mystic Writing-Pad'", *Standard Ed.*, **19**, 227; *P. F. L.*, **11**. (193, 227, 234, 296, 300, 429 v.d., 441)
- (1925d [1924]) *An Autobiographical Study*, *Standard Ed.*, **20**, 3, *P. F. L.* **15**. (14, 142, 405)
- (1925h) "Negation," *Standard Ed.*, **19**, 235; *P. F. L.*, **11**. (38, 39, 115, 227, 241, 397, 433, 434, 437 v. d.)
- (1925i) "Some Additional Notes upon Dream-Interpretation as a Whole," *Standard Ed.*, **19**, 125. (346, 396)
- (1925j) "Some Pcychical Consequences of the Anatomical Distinction between the Sexes," *Standard Ed.*, **19**, 243; *P. F. L.*, **7**, 323. (84, 349, 371)
- (1926a) "To Romain Rolland," *Standard Ed.*, **20**, 279. (444)
- (1926d [1925]) *Inhibitions, Symptoms and Anxiety*, Londra, 1960; *Standard Ed.*, **20**, 77; *P. F. L.*, **10**, 227. (142, 143, 146, 153, 181, 186, 189, 279, 282, 290, 290, 301, 349, 375, 382, 399, 400, 421, 455, 462)
- (1926e) *The Question of Lay Analysis*, Londra, 1947; *Standard Ed.*, **20**, 179; *P. F. L.*, **15**. (172, 351, 462)
- (1926g) "Translation with Footnotes of I. Levine's The Unconscious (Part I, Section 13: 'Samue Butler')," Londra 1923, *Das Unbewusste* başlığıyla, Viyana. (211)
- (1927a) "Postscript to *The Questions of Lay Analysis*," *Standard Ed.*, **20**, 251; *P. F. L.*, **15**. (14)
- (1927c) *The Future of an Illusion*, Londra 1932; *Standard Ed.*, **21**, 3; *P. F. L.*, **12**, 179. (423, 447)
- (1927d) "Humour," *Standard Ed.*, **21**, 159; *P. F. L.*, **14**. (367)
- (1927e) "Fetişizm," *Standard Ed.*, **21**, 149; *P. F. L.*, **7**, 345. (143, 227, 460)
- (1928b) "Dostoyevsky and Parricide," *Standart Ed.*, **21**, 175; *P. F. L.*, **14**. (382)
- (1930a[1929]) *Civilization and its Discontents*, New York ve Londra, 1963; *Standard Ed.*, **21**, 59; *P. F. L.*, **12**, 243. (112, 115, 241, 328, 346, 349, 383, 391, 396, 412, 430, 439, 44, 451)
- (1931b) "Female Sexuality," *Standard Ed.*, **21**, 223; *P. F. L.*, **14**. (382)
- (1933a [1932]) *New Introductory Lectures on Psycho-Analysis*, New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Ed.*, **22**; *P. F. L.*, **7**, 367. (84, 286)
- (1935a) Postscript (1935) to *An Autobiographical Study*, new edition, Londra ve New York; *Standard Ed.*, **20**, 71; *P. F. L.*, **15**. (14)

- (1936a) "A Disturbance of memory on the Acropolis," *Standard Ed.*, 22, 239; *P. F. L.*, 11. (447 v. d.)
- (1937c) "Analysis Terminable and Interminable," *Standard Ed.*, 23, 211. (147, 460)
- (1937d) "Constructions Analysis," *Standard Ed.*, 23, 257. (442)
- (1939a [1934-38]) Moses and Monotheism, *Standard Ed.*, 23, 3; *P. F. L.*, 13, 237. (345, 399)
- (1940a [1938]) *An Outline of Psycho-Analysis*, New York, 1968; Londra, 1969; *Standard Ed.*, 23, 141; *P. F. L.*, 15. (112, 118, 193, 227, 406, 415, 440, 460)
- (1940b [1938]) "Some Elementary Lessons in Psycho-Analysis, *Standard Ed.*, 23, 281. (162, 170)
- (1940e [1938]) "Splitting of the Ego in the Process of Defence," *Standard Ed.*, 23, 273; *P. F. L.*, 11 (461 v. d.)
- (1942a [1905-6]) "Psychopathic Characters on the Stage," *Standard Ed.*, 7, 305; *P. F. L.*, 14 (287)
- (1950a [1887-1902]) *The Origins of Psycho-Analysis*, Londra ve New York, 1954. (Partly, including, "A Project for a Scientific Psychology," in *Standard Ed.*, 1, 175.) (32, 101, 110, 115, 117, 122, 143, 146, 154, 163, 176, 184, 186, 197, 208, 226, 241, 248, 262, 273, 276, 296, 338, 342, 345, 347, 363, 399, 433, 441, 460)
- (1955c [1920]) "Memorandum on the Electrical Treatment of War Neurotics," *Standard Ed.*, 17, 211. (281)
- (1955f [1909-38]). Letters and Extracts from Letters to Ludwig Binswanger, in L. Binswanger's *Sigmund Freud: Reminiscences of a Friendship*, New York ve Londra, 1957. (102)
- (1960a) *Letters 1873-1939* (ed. E. L. Freud) (çev. T. ve J. Stern), New York, 1960; Londra, 1961. (25, 102, 191, 444)
- (1863a [1909-99]) *Psycho-Analysis and Faith*. The Letters of Sigmund Freud and Oskar Pfister (ed. H. Meng ve E. L. Freud) (çev. E. Mosbacher), Londra ve New York, 1963. 525)
- (1965a [1907-26]) *A Psycho-Analysis Dialogue*. The Letters of Sigmund Freud and Karl Abraham (ed. H. C. Abraham ve E. L. Freud) (çev. B. Marsh ve H. C. Abraham), Londra ve New York, 1965. (25, 102, 247, 259)
- (1966a [1912-36]) *Sigmund Freud and Lou Andreas-Salomé: Letters* (ed. E. Pfeiffer) (çev. W ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1970. (25)

- (1968a [1927-39]) *The Letters of Sigmund Freud and Arnold Zweig* (ed. E. L. Freud) (çev. W. and E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1970. (25)
- (1970a[1919-35]) *Sigmund Freud as a Consultant. Recollections of a Pioneer in Psychoanalysis* (Freud'un Edoardo Weiss'a mektupları, Weiss'in bir yazısı ve bir Anısı, M. Grotjahn'un Önsöz ve Girişi ile birlikte.), New York, 1970, (25, 87)
- (1974a[1906-23]) *The Freud/Jung Letters* (ed. W. McGuire) çev. R. Manheim ve R. F. C. Hull), Londra ve Princeton, N. J., 1974. (25)
- GOETTE, A. (1863) *Über den Ursprung des Todes*, Hamburg. (319)
- GRIESINGER, W. (1845) *Pathologie und Therapie der psychischen Krankheiten*, Stuttgart. (35)
- GRODDECK, G (1923) *Das Buch vom Es*, Viyana. (345, 362)
[İng: *The Book of the It*, New York, 1950.]
- HARTMANN, M. (1906) *Tod und Fortpflanzung*, Munich. (319)
- HENDERSON, D. K., ve GILLESPIE, R. D. (1969) *A Text-Book of Psychiatry* (10. basım), Londra. (453)
- HERBART, J. F. (1824-5) *Psychologie als Wissenschaft neu gegründet auf Erfahrung, Metaphysik und Mathematik*, Königsberg. (141-2, 162)
- HERING, E. (1870) "Über das Gedächtnis als eine allgemeine Funktion der organisierten Materie." Imperia Academy of Sciences'da konferans Vienna, 30 May. (211-12)
[İng.: S. Butler'in *Unconscious Memory*' sinde, Londra, 1880.]
- (1878) *Zur Lehre vom Lichtsinne*, Viyana. (322)
- JACKSON, J. HUGHLINGS (1878) "On Affections of Speech from Disease of the Brain," *Brain*, 1, 304. (215)
- JANET, P. (1909) *Les névroses*, Paris. (35, 52, 73)
- JEKELS, L. (1913) "Einige Bemerkungen zur Triebtheorie," *Int. Z. ärztl. Psychoanal*, 1, 439. (130)
- JONES, E. (1953) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cilt 1, Londra ve New York. (İngilizce basımda sayfa noları.) (142, 161, 211)
- (1955) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cilt 2, Londra ve New York. (İngilizce basımda sayfa noları.) (47, 61, 63, 102, 148, 247, 259)
- (1957) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cilt 3, Londra ve New York. (İngilizce basımda sayfa noları) (112, 341, 348, 428, 436, 459)
- JUNG, C. G. (1909) "Die Bedeutung des Vaters für das Schicksal des Einzelnen," *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, 1, 155. (293)

- [İng.: "The Significance of the Father in the Destiny of the Individual," *Collected Papers on Analytical Psychology* Londra, 1916 (2. basım, Londra, 1917; New York, 1920), Bölüm III]
 (1911-12) "Wandlungen und Symbole der Libido," *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.* 3, 120 ve 4, 162; kitap halinde, Leipzig ve Viyana, 1912. (72, 423)
- [İng.: *Psychology of the Unconscious*, New York, 1916; Londra, 1917.]
 (1913) "Versuch einer Darstellung der psychoanalytischen Theorie," *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, 5, 307; kitap halinde, Leipzig ve Viyana, 1913. 573)
- [İng.: *The Theory of Psycho-Analysis*, New York, 1915.]
 (1974) FREUD, S. ile, Bkz. FREUD, S. (1974a)
- KANT, I. (1781) *Kritik der reinen Vernunft*, Riga. (2. basım, 1787) (173, 299, 422)
- KRIS, E. (1956) "Freud in the History of Science," *The Listener*, 55, Sayı. 1416 (17May.), 631. (211)
- LANDAUER, K. (1914) "Spontanheilung einer Katatonie," *Int. Z. arztl. Psychonal.*, 2, 441. (258)
- LEVINE, I. (1923) *The Unconscious*, Londra. (211)
- LIPSCHÜTZ, A. (1914) *Warum wir sterben*, Stuttgart. (319, 320, 328, 329)
- LOEB, J. (199) *Die chemische Entwicklungserregung des tierischen Eies: künstliche Parthenogenese*, Paris. (321)
- LOW, B. (1920) *Psycho-Analysis*, Londra ve New York. (329, 413)
- MARCINOWSKI, J. (1918) " Erotische Quellen der Minderwertigkeitsgefühle," *Z. Sex Wiss., Bonn*, 4, 313. (291)
- MAUPAS, E. (1888) "Recherches expérimentales sur la multiplication des infusoires ciliés," *Arch. Zool. exp. gén. (Sér.2)*, 6, 165. (320)
- MILL, J S. (1843) *A System of Logic*, Londra (222)
 (1865) *An Examination of Sir William Hamilton's Philosophy*, Londra. (222)
- "MULTATULI" [E. D. Dekker] (1906) *Multatuli-Briefe* (2 Cilt), Frankfurt. (423)
- MÜNSTERBERG, H. (1908) *Philosophie der Werte: Grundzüge einer Weltanschauung*, Leipzig. (348)
- NACKE, P. (899) "Kritisches zum Kapitel der normalen und pathologischen Sexualität," *Arch. Psychiat. Nervenkrankh.*, 32, 356. (65)
- PFEIFER, S. (1919) "Ausserungen infantil-erotischer Triebe im Spiele," *Imago*, 5, 243. (283)

PFISTER, O., ve FREUD, S. (1963) Bkz.FREUD, S. (1963a)

PLATON *Symposium*. (331)

[İng.: by B. Jowett, in *Dialogues*, Cilt 2, Oxford, 1871.]

RANK, O. (1907) *Der Künstler, Ansätze zu einer Sexualpsychologie*, Leipzig ve Viyana. (42, 328)

(1910) "Schopenhauer über den Wahnsinn," *Zentbl. Psychoanal*, 1, 1, 69. (35)

(1911) "Ein Beitrag zum Narzissismus," *Jb. psychoanalyt. psychopath Forsch.*, 3, 401. (62, 65)

(1913) "Der 'Familienroman' in der Psychologie des Attentaters," *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 1, 565. (383)

REITLER, R. (1913) "Zur Genital-und Sekret-Symbolik." *Int. Z. arztl Psychonal.*, 1, 492. (206)

SACHS, H. (1945) *Freud, Master and Friend*, Cambridge (Mass.) ve Londra. (İngilizce basımdaki sayfa noları.) (48, 423)

SCHOPENHAUER, A. (1819) *Die Welt als Wille und Vorstellung*, Leipzig. (2. basım, Leipzig, 1844.) *Samtliche Werke*'de (ed. Hübscher) (2. basım), Cilt 2-3, Wiesbaden, 1949. (35)

(1851) "Über die anscheinende Absichtlichkeit im Schicksale des Einzelnen," *Parerga und Paralipomena* (Deneme IV) (Cilt 1, Leipzig. (2. Basım., Berlin, 1862.) *Samtliche Werke*'de (ed. Hübscher), Leipzig, 1938, Cilt 5, 213. (322)

SILBERER, H. (1909) "Bericht über eine Methode, gewisse symbolische Halluzinations-Erscheinungen hervorzurufen und zu beobachten," *Jb. psychoanalyt. pasychopath. Forsch.*, 1, 513. (91-2)

(1912) "Symbolik des Erwachens und Schwellensymbolik überhaupt," *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forcsh.*, 3, 621. (91-2)

(1914) *Probleme der Mystick und ihrer Symbolik*, Leipzig ve Viyana. (236)

[İng.: *Problems of Mysticism and its Symbolism*, New York, 1917]

SPAMER, C. (1876) "Über Aphasie und Asymbolie nebst Versuch einer Theorie der Sprachbildung," *Arch. Psychiat. Nervenkrankh.*, 6, 496. (222)

SPIELREIN, S. (1912) "Die Destruktion als Ursache des Werdens," *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, 4, 465. (328)

STARCHE, A. (1914) "Civilized" Sexual Morality and Modern Nervous Illness," kitabının Hollanda basımına Giriş Lyeden. (32)

STEKEL, W. (1908) *Nervöse Angstzustände und ihre Behandlung*, Berlin ve Viyana. (399)

- STOUT, G. F. (1938) *A Manual of Psychology* (5. basım), Londra. (1. basım, 1899.) (217)
- TAUSK, V. (1913) "Entwertung des Verdrängungsmotivs durch Rekompense," *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 1, 230. (265)
 [İng.: "Compensation as a Means of Discounting the Motive of Repression," *Int. J. Psycho-Analysis*, 5 (1924), 130.]
- (1919) "Über die Entstehung des m 'Beenflussungsaprates' in der Schizophrenie," *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 5, 1. (203)
 [İng.: "On the Origin of the 'Influencing Machine'" in Schizophrenia," *The Psycho-Analytic Reader*'da (ed. R. Fliess), New York, 1948; Londra 1950.)
- TROTTER, W. (1916) *Instincts of the Herd in Peace and War*, Londra. (88)
- VARENDONCK, J. (1921) *The Psychology of Day-Dreams*, Londra ve New York. (359)
- WEISMANN, A. (1882) *Über die Dauer des Lebens*, Jena. (318, 319)
 (1884) *Über Leben und Tod*, Jena. (318, 319)
 (1892) *Das Keimplasma*, Jena. (318, 330)
 [İng.: *The Germ-Plasm*, Londra, 1893.]
- WEISS, E., ve FREUD, S. (1970) Bkz. FREUD, S. (1970a)
- WERNICKE, C. (1900) *Grundriss der Psychiatrie*, Leipzig. (363)
- WOODRUFF, L. L. (1914) "A Five-Year Pedigreed Race of *Pramecium* without Conjugation," *Proc. Soc. exp. Biol.*, 9, 129. (320)
- ZIEGLER, K. (1913) "Menschen- und Weltenwerden," *Neue Jb. klass. Altert.*, 31, 529. (332)
- ZWEIG, A., ve FREUD, S. (1968) Bkz. FREUD, S. (1968a)

KISALTMALAR LİSTESİ

- Gesammelte Schriften* = Freud, *Gesammelte Schriften* (12 cilt), Viyana, 1924-34.
- Gesammelte Werke* = Freud, *Gesammelte Werke* (18 cilt) 1-17 ciltler, Londra, 1940-52; 18. cilt, Frankfurt am Main, 1968. 1960'dan başlayarak tüm basımlar Frankfurt am Main'da S. Fischer Verlag tarafından basılmıştır.
- Almanach 1937* = *Almanach für das Jahr 1937*, Viyana, Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1936.
- S.K.S.N* = Freud, *Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre* (5 cilt), Viyana, 1906-22.
- Collected Papers* = Freud, *Collected Papers* (5 cilt), Londra, 1924-50.
- Standard Edition* = *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud* (24 cilt) Hogarth Press ve The Institute of Psycho-Analysis, Londra, 1953-74.
- P.F.L.* = *Pelican Freud Library* (15 cilt), Penguin Books, Harmondsworth, 1973'den başlayarak.
- P.F.K..* = *Payel Freud Kitaplığı* (16 cilt). 1991'den başlayarak

GENEL DİZİN

BU DİZİN teknik olmayan yazarların adını içermektedir. Aynı zamanda metin içinde özgül yapıtlarına gönderme yapılmamış olan teknik yazarların adlarını da içermektedir. Özgül bilimsel yapıtlara gönderme için Kaynakça'ya başvurulmalıdır.

Abraham, Karl, 61, 98, 239, 241, 250-51

Acı, 141-2

neden ve fiziksel etki, 289-90

ve yas, 244-45

Acıma duyguları, 121

Adler, Alfred, 18, 60, 83-4, 90, 115, 139

Afazi, 200 n. 61, 215

Agnosia, 215

Ahlâklılığı, Ego, süper-Ego ve İd'in, 380-8

Aktarım

-a şizofrenik yetersizlik, 196

nevrozları (bkz. Nevroz)

sağaltımsal -, 195, 277-78, 280-81

Algı, algılar

dış, 348

düşüncelerden farklı -, 232

iç, 348-49

ve Ego, 366

Algısal sistem, 349, 382

Al-Hariri, 326 n. 2

Alkole bağlı bilinç bulanıklığı, 235 n. 32

Alkole bağlı zehirlenme, 255

Alt düzey hayvanlarda üreme, 373

Amentia, 231-32, 234-36

Anababasal sevgi ve narsisizm, 81-2

Anababaya karşı düşmanca itkiler, 248

Anaklitik nesne seçimi, 78-9, 81, 92, 358

Anal erotizm, 253, 400

Anatomi ve zihinsel aygıt, 172, 345-46, 351

Andreas-Salomé, Lou, 98 n. 2

Anksiyete (Fobiler'e de bakınız), 270-71, 291-92, 383-84

anneden ayrılma ve -, 385

düşleri, 292

gerçekçi ve libidinal -, 385-86

toplumsal -, 93

ve bastırma, 139, 149-50, 178

vicdan -si, 402

Anksiyete histerisi, 150, 181-84, 195

Anne

-ye nesne yükü, 358

-yle özdeşleşme, 358-60

Aşağılık duyguları, 90, 246, 280, 377

Aşırı yük, 184, 193, 196, 201-03, 245, 292, 349

Ayrışma, 368, 381-82, 394, 400, 422

Baba

-ya değer biçilmesi, 436

-yla özdeşleşme, 357-60, 381

Bastırılmış olanın geri dönüşü, 149, 152

Bastırma, 33, 35 n. 8, 36, 54, 84, 91, 107, 137-39, 141-53, 171, 189,

192, 195, 201, 255, 269, 277-78, 330, 341, 343, 345, 378, 434

aktarım nevrozlarında, 202-03

asal, 143-44, 180

asıl, 143

bastırılmış olanın türevleri, 144-46

-da duygu ve düşünce arasında ayrışma, 178

-da düşünce ve içgüdüsel enerji, 148

-da enerji yükünün ya da libidonun geri

çekilmesi, 150

eyleminin bireyselliği, 146

histerinin – kuramı, 160

kavramının tarihçesi, 137-38

kınamanın hazırlık evresi olarak, 141

-nın başarısızlığı, 149

-nın belirtileri, 150

-nın güdü gücü, 139

-nın güdü ve amacı, 149

-nın metapsikolojik tanımı, 181-84

-nın özü, 143

-nın yerbetim ve dinamikleri, 179-84, 236

Oidipus karmaşasının –sı, 361

şizofrenide, 202-03

uyku sırasında, 226-27

ve anksiyete histerisi, 181-84

ve anksiyete, 139, 149, 150-51, 178

ve aşırı yük, 201

ve bilinçdışı duygu, 176,

ve bilinçdışı, 163, 189, 341, 344

ve bilinçli ve bilinçdışı etkinlik arasında yarıma, 142-43

ve düşlem, 38, 190

ve Ego ülküsü, 85-6,

ve hayvan fobisi, 150, 181-82

ve haz-hazsızlık, 142, 149

ve içgüdüsel itki durumu, 147-48

- ve inkâr, 185, 418-19
- ve insan uygarlığı, 304
- ve konversiyon histerisi, 151, 184
- ve nevroz, 144, 150-53
- ve ruhsal yerbetim, 202-03
- ve savunma, 138-39
- ve takıntılı nevroz, 151-53, 84
- ya harcanan enerji, 184
- yerine-geçen oluşumunun yaratılması, 149
- Başarı karşısında "yıkılanlar", 430
- Beden, 307-08, 311, 314, 373
- Belirti oluşumu, 75, 150-52, 160, 184, 190, 192, 251
- Bellek, 36, 188, 427-36
 - ve yazı, 410-11
- Bencillik ve narsisizm, 225
- Bernays, Martha*, 15, 17
- Bernheim, H.*, 16, 49, 173
- Beyin kabuğu, 286, 289, 295
- Bilim, 39, 109-10
- Bilinç (bilinçöncesi) sistemi, 334-35
- Bilinç
 - algısal bilinç sistemi, 284
 - ile bilinçdışı arasındaki ayrım, 49, 339-40, 414-15
 - in dış katmanının ölümü, 287-88
 - in özellikleri, 285-88
 - li hale gelmenin ön koşulları, 190-94
 - li sunum, 201
 - tarafından uyaranlar alımı, 285-87
 - ve bellek, 285, 411, 413
 - ve bilinçöncesi, 233
 - zihinsel aygıtın yüzeyi olarak, 345
- Bilinçdışı süreçler
 - birincil, 185, 186
 - gerçeklik ve -, 186
 - in zamandan bağımsızlığı, 88, 186, 288
 - ve düş görme, 187
 - ve gerçeklik sınaması, 40
 - ve nevroz, 187
- Bilinçdışı, 20-2, 46-7, 48-55, 157-215
 - betimsel, 47, 49, 330-32, 341, 386
 - bilinçöncesiyle iletişim, 189-94
 - dinamik, 47, 49, 330-32, 341, 386
 - direnç, 352
 - duygu ve bastırma, 176-77

- duygular, 175-78, 349
- gerilim ve acı, 349
- gizli ve bastırılmış -, 341-42,
- hipnotik deneylerin gösterdiği, 166
- içgüdüsel itkiler ve düşler, 226
- kavramın gelişimi, 158-61, 330-33
- kavramının doğrulanması, 163-69
- nda çeşitli değerlerde ruhsal eylemler, 170
- nda etkin düşünceler, 50
- nda yüksek yoğunluklar, 185
- nın çekirdeği, 185, 194
- nın değerlendirilmesi, 195-203
- nın içeriği, 194
- nın varlığının kanıtı, 164
- özeleştir ve vicdan, 351
- patolojik olgularda -, 194
- sistematik -, 47, 331-32
- sistemin özel nitelikleri, 185-88
- suçluluk duygusu, 353, 376, 398, 401-02, 405
- sunum, 201
- terim ve kavramın çifte değerliliği, 160-61
- terimin çeşitli kullanımları, 46-7, 170-74
- türevleri, 189-90, 192-94
- ve anksiyete, 178
- ve bastırma, 163, 189, 341, 344
- ve bilinç arasında ayrım, 49, 339-40, 414
- ve düşler, 53-4
- ve ön bilinç, 51-3
- Bilinçlilik, 35, 190-94, 284, 330, 332, 335, 345-46
- çift -, 51, 173, 433
- de gizli kavramlar, 48, 164-66, 340
- in "beşiği", 284
- in aktardığı gerilim, 325
- in bölünmesi, 51-2, 168, 433
- in devingenliği denetlemesi, 177
- in direnci, 145-46
- in duygusallığı denetlemesi, 177-78
- in kökeni, 287
- varsayımı, 166-67
- ve bellek, 285
- ve bilgi, 345
- ve Ego içgüdüleri, 38
- ve Ego, 343, 353
- ve zihinsel sistemlerin ayrılması, 191

Bilinçöncesi, 171, 341

 bilinçdışıyla iletişim, 189-94

 düş isteği, 227-29

 düşüncelerin – hale gelmesi, 346, 348

 içeriğinin türeyişi, 194

 -nde karşı-yük, 180

 -nin işlevleri, 188

Birincil ruhsal süreç, 21, 31, 34, 185, 198, 201, 220, 229, 295, 324-25, 372

Birleşme, 309, 312, 316

Bleuler, Eugen, 18, 35, 64, 124, 172, 195, 198.

"Bölünmüş kişilik", 433-34

Breuer, Joseph, 16, 19, 20, 50, 171, 187, 287, 291, 295

Brücke, E. W. von., 15, 19

Busch, Wilhelm, 72

Büyü, 65

Charcot, J. M., 15-6, 151

Cinsel içgüdüler, 38, 106, 301-02, 307, 312-23, 366, 369-70, 398

 -de sadistik öge, 316

 -in değişimleri, 119

 -in genel niteliği, 118-19

 -in köken miti, 319

 -in kökeni hakkında gereksinilen bilgi, 317-19

 ve bastırma süreci, 181

 ve Ego içgüdüleri, 68-70, 77-8, 83, 90, 116-19, 130, 302, 312

 ve haz ilkesi, 38, 268, 397

 yaşam içgüdüğü olarak, 305

Cinsel nesne seçimi, 77-82

Cinsel organ örgütlenmesinin kuruluşu, 131-32

Cinsel ülkü, 91-2

Cinsellik kavramı, 313

Cortical homunculus, 353, 375 n.

Çarpıtma, 89, 145-46, 192, 432

Çiftcinsellik, 358-60

Çifte Değerlilik, 123-26, 132, 152, 252-53, 257-58, 358-59, 368-69

Çocuklar

 -da cinselliğin reddedilmesi, 82

 -in narsisizmi, 80, 83

 -in oyunları, 272-76, 282, 296

Çocukluk cinselliği, 21, 280

"Çoğul kişilik", 357

Çokhücreli canlılar, 307, 311, 367, 398

Damascius, 365 n.

Dayak düşlemi, 405

- Değişmezlik ilkesi, 111 n. 4, 113 n. 7, 266-68, 394
Déjà vu, 433
 Derinlik ruhbilimi, 161, 172
 Dikkat, 36, 191, 213, 220-21
 Din
 ve Ego ülküsü, 362
 ve haz ilkesi, 39
 Direnç, 20, 52-3, 107, 138, 141, 163, 277, 341
 bilinçdışı, 353
 Ego'dan doğan, 279
 olumsuz sağaltımsal tepki, 375, 401
 ruhçözümsel sağaltım sırasında, 278, 343-44, 375
 ve bastırılmış olanın çarpıtılması, 145-46
 Doğal ölüm, 301, 306-11
 "*Double conscience*", 51, 168, 433
 Dönemsel delilik savı, 254
 Duygu, 77, 138
 "bilinçdışı" -, 175-78
 boşalımı, 178, 181, 187, 227, 254
 kotası, 148-49, 151-52, 176
 -nun sistematik denetimi, 176-78
 Duygular, bilinçdışı, 175-78
 Duyu organları, 288
 Düş düşüncelerinin çarpıtılması, 89
 Düş işlemi
 -nin temel bölümleri, 230
 ve şizofreni, 229-31
 Düş sansürü, 89
 Düşlem, düşleme, 37-8, 190
 Düşler, 34, 53-5, 219-36, 271-72, 292
 anksiyete -i, 292
 bilinçöncesi düş isteği, 227-29
 ceza -i, 292
 -de gerileme, 229-30
 -de gönüllü vazgeçme, 235
 -de ikincil gözden geçirme, 230
 -de sözcük ve şey sunumları, 229-31
 -in "tanı" kapasitesi, 224-25
 -in bencilliği, 73, 224
 -in gizli düşünceleri, 54
 -in incelenmesi, 224
 -in işlevi, 292
 -in kışkırtılması, 225

- in metapsikolojisi, 223-36
- in oluşumu, 53-4, 88-9
- in yorumu, 227
- uyku tarafından belirlenen -, 236
- ve bilinçdışı düşünceler, süreçler, 54, 187, 226
- ve yineleme zorlanımı, 293
- ve zedelenme nevrozu, 271-72
- yansıtımlar olarak -, 225
- Düşünce süreçleri, 36-7, 201-02
- Düşünceler, 49-4, 176, 232, 253

- Ego içgüdüleri (kendini koruma içgüdüleri), 38, 66-7, 116, 118, 300-02, 322 n. 24, 334, 366, 369
 - kavramın tanıtılması, 107
 - nin libidinal özelliği, 313-15
 - ölüm içgüdüleri olarak, 305, 315
 - ve bilinç, 38
 - ve cinsel içgüdüler (bkz. Cinsel içgüdüler)
 - ve nefret, 132
- Ego libidosu, 60, 66-8, 75, 84-5, 92, 107, 372
- Ego ülkesi, süper Ego, 22, 47, 60, 85-6, 92-3, 220, 240, 242, 335-36, 354, 360-65, 381-82, 431
 - acımasızlığı, 381-83, 403, 405-06
 - Ego'yla ilişkisi, 362, 374, 402-03, 405
 - İd'le ilişkisi, 362, 375
 - kavramın gelişimi, 336-37
 - melankolide, 384
 - nün sansürü, 91, 335
 - Oidipus karmaşasının mirasçısı olarak, 362
 - ve bastırma, 85-6
 - ve cinsel ülke, 93
 - ve din, 362
 - ve grup ruhbilimi, 93
 - ve libidonun nesneler yoluyla doyumu, 92
 - ve nevrotik hastalığın şiddeti, 377-79
 - ve yüceltme, 85-6, 93
- Ego, 22, 47, 220, 269, 343, 349-50
 - bedensel Ego olarak, 352-53
 - çekirdeği, 279, 349-50, 354 n. 2,
 - dan direnç, 279, 343
 - gelişimi, 67, 92, 124, 127-31
 - haz, 38, 40, 127-28 n. 34, 129-30
 - içgüdüleri (bkz. Ego içgüdüleri)

- İd'in dış etkiyle değiştirilmiş bölümü olarak, 351, 354, 364
 ilgisi, 108
 kavramı, 61, 107, 333-36
 kurumları, 235, 248
 libidosu (bkz. Ego libidosu)
 nesne seçimlerinin tarihçesini içeren, 335-57
 -nun bilinçdışı kesimleri, 279, 332, 344, 350, 353
 -nun bölünmesi, 439-44
 -nun çekirdeği olarak algısal sistem, 349-50
 -nun Ego ülküsüyle ilişkisi, 362, 365, 402-03, 405
 -nun Erosla ilişkisi, 372
 -nun güçleri ve zayıflıkları, 382, 385
 -nun İd'le ilişkisi, 350-52, 356, 365
 ölümsüzlüğü, 82
 sentezci olarak, 361 n. 17, 372, 403, 442
 ülküsü (bkz. Ego ülküsü)
 ve amentia, 235
 ve bastırma, 84, 343
 ve bilinç, 343, 353
 ve çocukluk cinsel evresi, 360
 ve direnç, 343-44
 ve gerçeklik sınaması, 221
 ve içgüdüden vazgeçilmesi, 355
 ve İd, diğer canlılarda, 364
 ve melankoli, 246-54, 258
 ve nefret, 131
 ve organik hastalık, 72-3
 ve yas, 245
 ve zamansal gerileme, 224
 Ego-dış dünya karşısavı, 126, 129, 133, 253
 Ehrlich, Paul, 117
 Einstein, Albert, 19
 Ekonomik bakış açısı, ruhsal görüngülerin, 180, 255-56, 265, 272, 340
 Embriyoloji, 286, 298
 Engellenme, iç ve dış, 430-31
 "Eril karşı çıkış", 60, 83-4
 Eril-dişil karşısavı, 127
 Erken bunama, 64, 71, 72, 77, 195, 226, 235-36, 293
 Eros, 264, 304, 312, 314, 316, 322 n. 24, 366, 368-73, 383, 385, 400
 Erotizm ve kendini önemseme, 90-1
 Espriler, 146, 186, 230
 Eşcinsellik, 336, 363
 ve narsisizm, 63, 78, 81

- Etkinlik Edilgenlik, 114, 119-27, 133
 çocukların oyununda, 274, 296
Fausse reconnaissance, 433
 Fazla değer biçmek
 anababa-çocuk ilişkisinde, 81-2
 cinsel, 79-80, 85
 Fazlasıyla dengelemek, 90
Ferenczi Sándor (Kaynakça'ya da bkz.), 72, 98, 271, 386, 393
 Fetiş, 146, 443
Fliess, Wilhelm, 17-8, 21, 106, 159
 Fobiler, 77, 150, 181-83, 225, 384
Freud, Sigmund, yaşamı ve kariyeri, 13-28
 Gerçekdışı kılma, 433-35
 Gerçeklik
 -e yönelimin ilk araçları, 233-35
 ve bilinçdışı, 186
 Gerçeklik Ego'su, 38-39 n. 14, 40, 127 n. 34, 128-29, 420
 Gerçeklik ilkesi, 35, 39-40, 279
 ve haz ilkesi (Bkz. Haz ilkesi)
 Gerçeklik sınaması, 37, 40, 107, 188, 220-21, 231-32,
 235-36, 245, 248, 253, 335, 382, 420-21
 Gereklilik, 306, 404
 Gerileme, 75, 77, 87, 151, 187, 444
 ve melankoli, 250-51
 ve varsanı, 231-34
 yerbetimsel, 229
 zamansal, 224
 Gizli düşünceler, zihinsel süreçler, 48-54, 164-66, 168, 340
 özellikleri ve bilinç nitelikleri, 168
 Gizliliği, bilinçli bilginin, 164-66
Gomperz, H., 319 n. 23
 Görsel mnemik kalıntılar, 347
 Gösterimcilik, 119-26
 Gözetlemecilik, 119-26
 Grup ruhbilimi ve Ego ülküsü, 92-3
 Gündüz düşü, 37
 Gündüz kalıntıları, 54 ve n. 6, 225-26, 228-29, 295, 297
 Hastalık hastalığı, 73-5, 77, 197-98
 Hayvan fobisi, 151, 181-82
 Haz Ego'su, 38, 39 n. 14, 40, 127 n. 34, 128-29, 420
 Haz ilkesi, 34, 113, 267-69, 296, 317, 324-26, 372-73, 383, 394-95
 -ne üstün gelen yineleme zorlanımı, 282
 -nin ardındaki eğilimler, 276, 292-93

- nin engellenmesi, 268
- ve cinsel içgüdüler, 38, 268, 397
- ve din, 39
- ve Ego'nun direnci, 279
- ve eğitim, 39
- ve gerçeklik ilkesi, 30-1, 35-9, 268-69, 296,
- ve beyin kabuğu yapısı, 289
- ve sanat, 39-40
- "yaşamın bekçisi" olarak, 397
- Haz-hazsızlık, 126, 129-30, 133, 186, 265-69, 325, 348-49, 396
- ve bastırma, 142, 149
- ve beyin kabuğu yapısı, 289
- ve oyun, 274-76
- ve uyaranlar, 113
- Hazsızlık (Haz-hazsızlık'a da bkz.), 75, 353
- algısal -, 269
- çocukların oyununda yinelenen -, 296
- nevrotik -, 269
- ve nefret, 131
- Heceleme, 211
- Heine, Heinrich*, 75
- Helmholtz, H. L. F. von*, 19
- Herbart J. F.* , 19, 137-38, 158
- Hering, Ewald*, 204-05, 311
- "Hipnoz sonrası telkin" deneyi, 49-50, 166
- Hipnoz, 16, 20
- "hipnoz sonrası telkin" deneyi, 49-50
- un gösterdiği bilinçdışı, 166
- Histeri, 16, 19, 50, 64, 68, 74-5, 77, 91, 138, 150-52, 225, 251, 330
- de suçluluk duygusu, 378
- nin bastırma kuramı, 160
- Hitler, Adolf*, 19
- Imago, 406
- İçe alma, 128, 241 ve n. 1, 355, 422
- İçe dönme, 75-6, 195, 313
- İçgüdü(ler), 68, 103-33, 194, 295, 297-26, 366
- amacı, 115, 118-21, 125, 131, 141-42, 170, 184
- asal, 116
- cinsel (bkz. Cinsel içgüdüler)
- de çifte değerlilik, 123-24, 152
- egemenlik -sü, 274, 300, 399
- Ego -i, (bkz. Ego içgüdüler)
- etkin ve edilgen, 114, 120-21, 126

- gelişimi, 123-24
 -in kaynaşma/ayrışması, 356 n. 8, 367-68, 381, 394, 400, 406, 422
 -in nesnesi, 115, 118-21, 123, 125, 130
 -in temel doğası, 112, 114, 297-98
 kaynağı, 115-16, 125
 kusursuzluğa yönelik, 303-04
 -nün baskısı, 114, 144, 234, 398
 -nün dönüşümü, 125, 132-33, 149
 -nün geriye dönük özelliği, 321
 -nün kültürel baskılanması, 406
 -nün niceliksel etmeni, 116, 147-53, 176
 -nün tersine dönmesi, 120, 125
 ölüm –sü, (bkz. Ölüm içgüdüleri)
 sınıfları, 106-08, 336, 366-73, 383, 385, 394-95, 399, 422
 terimin kullanımı, 103-05, 110-14
 ve bastırma, 144-45, 147-48, 304
 ve daha önceki bir durumun yeniden kurulması, 297
 ve uyaran, 106, 110-13
 yaşam –sü, (bkz. Yaşam içgüdüleri)
 yıkım –sü, 367-69, 371, 398-99
 İçgüdüsel itkiler, 185, 269, 324
 Erosun türevleri olarak, 372
 oral, 420
 ve dirençler, 141
 ve düşler, 226
 İçgüdüsel temsilci, 104, 185
 -nin bölünmesi, 146
 -nin düşünce ve içgüdüsel enerjisi, 148
 İçsel nesneler, 168
 İd, 22, 47, 333
 -de Eros ve ölüm içgüdü, 385
 -de ilk libido, 372
 Ego ülküsüyle ilişkisi, 362, 375
 Ego'yla ilişkisi, 350-52, 356, 364
 ruhsal olarak tek, 350
 ve Ego, diğer canlılarda, 364
 İğdiş edilme, tehdit ve karmaşası, 83-4, 383-85, 398, 400, 442-44
 İkilikçilik, 367, 372
 İkincil, 21, 31, 185, 201, 220, 295, 324-25
 İnkâr, 185, 418-22
 İntikam, nevrotik eylemler, 370-71
 Jackson, J. Hughlings, 159, 206-07 n. 1, 208 n. 2,
 Jones, Ernest (Kaynakça'ya da bkz.), 25, 29, 98, 386

- Jung, C. G.*, 18, 60, 64, 70-1, 108, 198, 313-14
 Kalçalar, 400-401
 Kalıtım, 298
Kant, I., 403
 Karşı-yük, 180, 182-84, 190, 226-27, 255, 290
 Katartik yöntem, 16-17
Kaulbach, W. von, 365
 Kaynaşma, 394, 400
 Kendini koruma içgüdüleri (bkz. Ego içgüdüleri)
 Kendini önemseme
 -nin üç kesimi, 92
 ve erotizm, 91-2
 ve melankoli, 244, 246
 ve narsisizm, 90
 ve nevrozlar, 90-1
 Kendini suçlama, 246-49, 252-53
 Kesin Buyruk, 361, 374, 403
 Kınama, 141
 Kilitlenme, 115, 143, 250, 271
 Kişilikdışı kılma, 433-34
Koller, Carl, 15
 Konuşma, 210-11, 351 n. 15
 bozuklukları, 215
 "organ" -sı, 197-98
 şizofrenik, 196-98
 Konversiyon histerisi, 151, 184, 195, 199
Kraepelin, Emil, 64, 195
 Libido (Cinsel içgüdüler'e de bkz.), 66, 312
 bastırılması, 91
 deposu, 356 n. 7, 372, 387-90
 Ego (bkz. Ego libidosu)
 eşcinsel, 92-3
 gerileme, 368
 Jung'un - kavramı, 60
 kavramın gelişimi, 107
 melankolide - gerilemesi, 250-53, 257-58
 narsisistik, 314, 356
 nesne (bkz. Nesne libidosu)
 -nun birikmesi, 75
 -nun içe dönmesi, 64, 71
 şizofrenide, 64-5
 ve hastalık hastalığı, 73-5
 ve organik hastalık, 72-3

- ve yas, 245
- yerdeğiştirebilir, 370
- Libido kuramı, 69
 - Jung'un -, 313-15
 - nın gelişimi, 312
 - ve Ego ülküsü, 85
 - ve şizofreni, 64-5, 69-71
- Liébeault, A.A.*, 16Mani, 253-59, 379
- Mann, T.*, 426
- Mantık, 404
- Mastürbasyon, 199, 398, 442
- Mazoşizm, 395-406
 - ahlâki, 394, 397, 401-06
 - birincil, 394, 398
 - dişil, 397-99
 - Ego'nun -i, 405-06
 - erotojenik, 397-401
 - ve sadizm, 119-22, 125, 317, 399-400, 405-06
- Megalomani, 64-5, 76-7, 84
- Melankoli, 240-41, 384
 - de Ego'nun güçsüzleşmesi, 246, 248-50, 253, 258
 - de kendini suçlama, 246-49, 252-53
 - de sadizm, 253, 379
 - de suçluluk duygusu, 377, 379
 - de yoksul düşme korkusu, 252-53
 - nedenleri, 243-46, 257-58
 - nin ayırt edici zihinsel özellikleri, 244-59
 - ve libidinal gelişimin oral evresi, 239-42, 249-51
 - ve mani, 253-59
 - ve narsisistik nesne seçimi, 250-51
 - ve özkıyım, 252-53, 379
 - ve yas, 243-59
- Merkezi sinir sistemi, 112, 286
- Metapsikolojik sunum, 180, 265
- Meynert, T.*, 19, 33 n. 3, 138, 158, 206, 230-31 ve 232 n. 3
- Mnemik kalıntılar, 346-47, 350
- Mnemik sistemler, 411, 414
- Napoleon*, 435
- Narsisistik psikonevrozlar, 195
- Narsisistik yara, 280
- Narsisizm, 59-60, 63-93, 124-27, 241, 372
 - anababa-çocuk ilişkisinde, 81-2
 - birincil, 129, 389-90

- çocukların -i, 80-3
- dişi, 78-81
- gözetlemeciliğin -i, 124-25
- kavramın tanıtılması, 107
- tohum hücrelerinin -i, 312
- uyku durumunun -i, 224-27, 236
- ve bencilik, 224
- ve cinsel nesne seçimi, 77-82
- ve Ego ülküsü, 84-9
- ve Ego'nun gelişimi, 91-2
- ve erotik yaşam, 77-82
- ve eşcinsellik, 63, 78, 81
- ve kendini önemseme, 88-92
- ve melankoli, 249-54
- ve nevrozlar, 64
- ve oto erotizm, 66-7, 77
- ve sevginin kökeni, 131
- ve şizofreni, 65, 196
- Nefret (Sevgi-nefret karşısavı'na da bkz.), 251-52
 - in doğuş ve gelişimi, 132
 - ve hazzsızlık, 131
- Nesne içgüdülerini, 322 n. 24
- Nesne kaybı, 249-50, 258
- Nesne libidosu, 60, 66-8, 75-7, 85, 90-2, 355-56
- Nesne seçimi,
 - anaklitik ya da bağlanma türü, 78-81, 91-2, 358
 - ve melankoli, 249-54
 - ve narsisizm, 77-82, 90, 249
- Nesne sevgisi, 40, 60
- Nesne sunumu, 209, 213-15
- Nesne yükü, 66, 242
 - anne için, 358
 - melankolide, 250, 354
 - ve nevrozlar, 195
 - ve özdeşleşme, 354-61, 374
 - ve süper-Ego, 335-36
 - ve şizofreni, 196
- Nevrasteni, 73-4
- Nevrotik intikam eylemleri, 370-72
- Nevroz (Takıntılı nevroz'a da bkz.), 73-7, 90-1
 - aktarım, 68, 70, 72, 76-7, 87, 117, 142, 181, 195-96, 200-01, 236, 250-01, 253-54, 277, 313-14
 - bastırılmış olanın türevleri olarak belirtileri, 145

- da aşağılık duyguları, 89-91, 280
- da hazzsızlık, 269
- Ego ülküsü ve yüceltme, 86
- "güncel", 73-4
- seçimi, 40
- türemesi, 343-44
- un amaç ve sonucu, 279
- ve bastırma, 144, 150-53, 201-03
- ve bilinçdışı süreçler, 187
- ve Ego ülküsü, 377-79
- ve etkin bilinçdışı düşünceler, 50
- ve gerçek nesneden vazgeçilmesi, 195
- ve narsisizm, 64
- zedelenme -u, 270-72, 282, 291-96
- Nevroz Anksiyetesi, 73-4
- Nietzsche, Friedrich*, 333, 350 n. 12
- Nirvana ilkesi, 113 n. 7, 317-18, 395-97
- Nöron kuramı, 159, 228 n. 14
- Oidipus karmaşası, 21, 240, 242, 277, 358-65, 374, 378, 403-05
- Oidipus Söylencesi (Sophokles)*, 24
- Okuma, 211-12
- Olumsuz sağaltımsal tepki, 375-401
- Oral evre, libidinal gelişimin, 239, 241-42, 250-51, 355, 400, 444
- "Organ dili", 197-98
- "Organ eksikliği", 90
- Oto erotizm, 37-40, 60, 77, 124-28
 - ve gözetlemecilik, 122-24
 - ve narsisizm, 66-7
- Ölüm içgüdü, 108, 264, 300-01, 305, 307, 311-12, 314-15, 318-19, 322-23 n. 24, 326, 366-69, 372-73, 379-80, 385, 394, 396-400, 406
- Ölüm
 - alt düzey hayvanlarda, 373
 - doğal -, 301, 306-11
 - korkusu, 383-85, 404
- Ölümsüzlük, 81-2, 307-09
- Ön bilinç (Bilinçöncesi'ne de bkz.), 51-3
- Öz çözümleme, Freud'un, 21-2
- Özdeşleşme, 241-42, 250-53, 336, 365, 371-72, 382-83
 - anneyle, 358-60
 - babayla, 357-60, 381
 - ve nesne yükü, 354-55
- Özeleştirme, 352-53

- Özkıyım, 252-53, 379 v. s., 406
 Özne-nesne karşısavı, 126, 133
 Parafreni, 64, 75-7, 90, 93
 Paranoia, 66, 72, 77, 87-8, 93, 240-01
 persecutoria, 368-70
 Pythagoras'çılar, 320 n.
 Platon, 319, 320 n.
 Psikofizyoloji, 351-52
 Putnam, J. J., 98 n. 2
 Rank Otto (Kaynakça'ya da bkz.) 346
 Reddetme, 221, 400, 419 n. 2, 434, 439-41, 443-44
 Rolland, Romain, 425-26
 Ruhçözümlemesi, 16 v. s.
 İd'in ele geçirilmesinin aracı olarak, 381-82
 iki (ya da üç) ruhsal sistemin kabul edilmesi, 171
 -nde bellek ve yineleme, 277
 -nde olumsuz sağaltımsal tepki, 375, 401
 -nde yorum, 230-31, 277
 -nin amaçları, 277
 sağaltımın temeli, 193-94
 ve direnç, 278, 343-44, 375
 Ruhsal-fiziksel koşutluğu, 206-08
 Rückert, F., 326 n. 2
 Sadger, I., 63
 Sadistik anal evre, 132, 400-01
 Sadizm, 132, 152, 251-53, 366-68, 379, 398-99
 anal sadistik evre, 400
 asal, 400
 ve cinsel içgüdüler, 315-16
 ve mazoşizmi, 119-22, 125, 316-17, 399-400
 Sanat, 39-40, 275-76
 Sanrı, 228, 246, 334-35
 eziyet -ları, 240
 gözetlenme -sı, 87-8
 Sansür, 171, 187, 234-35, 334-35, 343
 bilinçdışıyla bilinçöncesi arasında, 185, 191, 193, 226-27
 bilinçöncesiyle bilinç arasında, 190-92, 248
 Ego ülküsü tarafından -, 91-2, 334-35
 ve düş düşüncelerinin çarpıtılması, 88-9
 ve ruhsal örgütlenme evreleri, 191
 Sapmalar, 63-4, 78, 91-2
 Sara nöbetleri, 368
 Savaş nevrozları, 270, 293-94

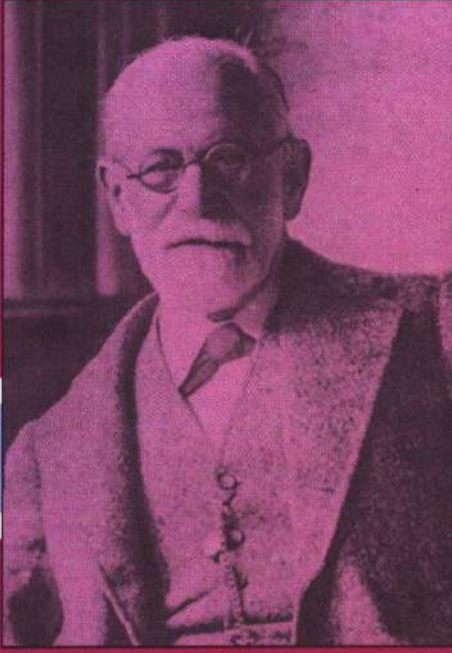
- Savunma, 138, 320-21, 330, 332 n. 3
 düzenekleri, 183, 225, 433-34, 440-44
 içgüdüye karşı, 119-20, 142-26
Schreber olgusu (bkz. Kaynakça: Freud 1911c)
Schweninger, Ernst, 333
 Serbest çağrışım, 20, 145, 343, 418
 Sevgi (Sevgi-nefret karşısavı'na da bkz.), 130-32
 Sevgi-aldırmazlık zıtlığı, 129
 Sevgi-nefret karşısavı, 125-26, 129-30, 315-16, 368-70
Shakespeare, W., 247
Shaw, G. B., 39 n. 14
Simmel, Georg, 271
Sophokles, 24
 Soygelişimsel edinim, 362-63
 Sözcük sunumu, 346-49, 379
 afazi üzerine monografide, 209, 213-15
 ve düşler, 229-30
 ve şizofreni, 200-03
 Sözcükler
 -le anlam kazanma, 213-15
 ve şeyler, 209-15
 ve düşünce süreçleri, 201-02
 Sözel kalıntılar, 37, 201-02, 347, 379
Spitteler, Carl, 404 n. 23
 Suçluluk ve bilinçdışı suçluluk duygusu, 378-79
 Suçluluk, 363-64, 376, 384-85, 398-99, 431, 436
 bilinçdışı – duygusu, 353, 376, 398, 401-02, 405
 kökeni, 93
 Süper-Ego, (bkz. Ego Ülküsü)
 Şey sunumu, 200-01, 209, 229-30
 Şizofreni, 116-17, 195-203, 236, 250
 -de bastırma, 201-03
 -de konuşma değişiklikleri, 196-98
 -de sözcükler ve birincil ruhsal süreç, 198-03
 -de yerine-geçen oluşumu, 198-200
 düş işlemleri ve -, 229-31
 -nin varsanısal evresi, 230-32
 ve libido kuramı, 64-5, 69-71
 ve narsisizm, 65, 198
 Şok kuramı, 291-92
 Takıntılı nevroz, 64, 68, 75, 77, 138, 184, 195, 199, 251-52, 368, 418
 da suçluluk duygusu, 377, 380
 ve bastırma, 151-53, 184

- Tasso, Torquato*, 282
- Tausk, Victor*, 196-99, 256 n. 19
- Tehlike, 183, 320-21, 383-85, 441-43
 -ye tepki, 183, 268-69, 301
- Telkin, 16, 20, 49-50, 166, 277
- Temsil edilebilirlik, 229
- Tepkeler, 187, 290-91
- Tepki oluşumu, 121-22, 152, 184, 378
- Tiksinme duygusu, 52-3, 130
- Tohum-plazma, 307-08, 311, 373
- Totemizm, 364-65
- Upanishad'lar, 319 n. 23
- Uyaran, 111-13, 396
 -dan korunma ve -ın alınması, 286-91, 413
 ve haz-hazsızlık, 113
 ve içgüdü, 106, 110-113
 yaşamın yenilenmesi, 317-18
- Uyku, 73
 -da ruhsal durum, 226-27
 düşler için koşullayıcı etmen olarak, 236
 narsisizmi, 224-27, 236
 sırasında bastırma, 226-27
- Uyurgezerlik, 228-29
- Ülküselleştirme, 85, 93, 145-46
- Varsanı, 219, 230-36, 292, 346-47, 433
- Varsanısal istekli psikoz, 231-35, 245
- Varsanısal psikoz, 33
- Vicdan, 87-8, 352-53, 378, 383-85, 402, 405-06, 431
 Ego ülküsüne atfedilen, 334-35
 ve melankoli, 248
- Viyana Ruhçözümlemesi Derneği, 29, 59, 199, 239-40
- Weismann, A.*, (Kaynakça'ya da bkz.), 310
- Wernicke, C.*, 206, 351 n. 15
- "Yadsıma", 221, 419 n. 2
- Yansıtma, 99 n. 2, 128, 225, 234-35, 289-90
- Yargılama, 36, 141, 231-32, 419, 421-22, 433-34
- Yas, 240
 -in gerçekleştirdiği iş, 245
 nedenleri, 243-44
 ve melankoli, 243-59
- Yaşam içgüdüleri, 305, 311-12, 318-319, 322-23 n. 24, 325-26, 395-97

- Yazma, 212-13
 ve bellek, 223-24
- Yerdeğiştirme yoluyla yerine-geçen, 152, 181
- Yerdeğiştirme, 150-52, 181, 187, 198, 371-72, 381, 444
- Yerine-geçen düşünceler, 178, 181-83
- Yerine-geçen oluşumları, 149-50, 171, 190, 192, 196, 198-99
- Yıkım içgüdüsü, 367-71, 380, 398-400
- Yineleme zorlanması, 264, 279-83, 292-98, 305, 317-18, 321-22
- Yoğunlaşma, 151, 185, 187, 194, 198
- Yorumlama, 230-31, 277
- Yüceltme, 108 *n.* 7, 130, 356, 365, 371-72, 382-83
 ve Ego ülküsü, 85-6, 93, 118-19, 381
- Yükleyici enerji, serbest ve bağlı, 187, 191 *n.* 50, 253, 287, 379, 414
- Zaman
 ve algısal bilinç sistemi, 414
 ve bilinçdışı, 186, 287-89
- Zedelenme nevrozu, 270-72, 282, 291-96
- Zedelenme, 289-90, 292-94
- Zihinsel aygıt ve anatomi, 172, 345-46, 351

PAYEL YAYINEVİ — Cağaloğlu Yokuşu
Evren Han Kat 4, No: 63
Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 528 44 09 - 511 82 33
Fax: 512 43 53

SIGMUND FREUD

Freud'un yaşamının son otuz yılını kapsayan bu kitap, Freudçu metapsikolojinin zamandizinsel bir tablosunu yansıtmakta, okurun Freud'un düşüncesinin gelişmesini ve klinik çalışmalarındaki bulguların ışığı altında kuramlarında yaptığı bazı değişiklikleri izlemesini olanaklı kılmaktadır.

Metapsikoloji, Freud'un son iki önemli yapıtı olan *Haz İlkesinin Ötesinde* ile *Ego ve İd* de içinde olmak üzere ruhçözümlemesi kuramının en önemli çalışmalarını kapsamaktadır. İki kitabının dışında burada yer alan diğer çalışmalarının başlıca konularını da şöyle sıralayabiliriz: Bilinçdışının zihinsel yaşamdaki rolü, içgüdü kuramı, yaşam ve ölüm içgüdüleri, egonun dış dünya ile ilişkileri, narsisizm, bastırma, yas ve melankoli, mazoşizm vd. **Payel Freud Kitaplığı**'nın 12. kitabını oluşturan *Metapsikoloji*, ruhçözümsel kuramın kapsamlı bir açıklamasını sunmakla Freud'un diğer çalışmalarını daha iyi anlamak için kaçınılmaz bir kaynak oluşturmaktadır.

